
ANTHONI·FVGGER
15
86

GAUDEO.
John Carter Brown.

Tiele, Mémoire, p. 92, note says
the Vrient world map has been
replaced in this edition by
the map of Plancius of 1594,
but this copy, in contemporary
binding, which belonged to
Anthony Fugger has the
Vrient map.

NAVIGATIO AC ITINERARIVM IOHANNIS HVGONIS LINSCOTANI IN ORIENTALEM SIVE LVSITANORVM INDIAM.

DESCRIPTIONES EIVSDEM TERRÆ AC TRACTVVM Littoralium. Præcipuorum Portuum, Fluminum, Capitum, Locorumque, Lusitanorum hactenus navigationibus detectorum, signa & notæ. Imagines habitus gestusque Indorum ac Lusitanorum per Indiam viventium, Templorum, Idolorum, Ædium, Arborum, Fructuum, Herbarum, Aromatum, &c. Mores gentium circa sacrificia, Politiam ac rem familiarē. Enarratio Mercaturę, quomodo & vbi ea exerceatur. Memorabilia gesta suo tempore iis in partibus.

Collecta omnia ac descripta per eundem Belgicè; Nunc vero Latinè reddita, in vsum commodum ac voluptatem studiosi Lectoris novarum memoriaque dignarum rerum, diligenti studio ac operâ.

HAGÆ-COMITIS

Ex officinâ Alberti Henrici. Impensis Authoris & Cornelii Nicolai, prostantque apud Ægidium Elsevirum. ANNO 1599.

AD ILLVSTRISSIMVM
ET SERENISSIMVM HESSIÆ
Lantgravium in fabulam Europæ allusio.

TRansvexit pelago frustra obluctantibus undis
Candidus intactam taurus Agenoridem.
Fertur & asserto mundi per devia gressu,
Quem pietas alis subvehit alma suis.
Sidus ad hoc torque patriæ pater inclyte clavum.
Et tumidi placidam se dabit ira maris.

ILLVSTRISSIMO
ATQVE SERENISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO D. MAVRITIO
LANTGRAVIO HESSIÆ, COMITI IN CATZENELNbogen, Dietz, Zigenhain, Nidda, &c.

MAgna sunt, Illustrissime Princeps, inter res mortalium virtus, & sapientia. longè vero maximum esse pietatem, qui non advertit, neque quid virtus ipsáque sapientia sit, satis mihi videtur advertere; Sunt illa quidem ad constituenda imperia, vindicandam legum auctoritatem, & res firmandas mutuo sibi; eíque pro rerum humanarum sorte satis firmo auxilio; hæc bene & salubriter consulendo, fortiter agendo altera. At quanto pietas, quam in vera Dei cognitione, puróque ejus cultu positam accipio, & conciliandis inter se animis utráque efficacior & instituendis recte actionibus certior dux, tanto ad tuendam reip. tranquillitatem, & securitatem firmius præsidium, si enim hæ; quod sapientum plerísq. persuasum est, in bonarum legum observatione majori ex parte conquiescunt, apud quos major sperari; & diuturnior possit, quam ubi pietatis studio ducti officium singuli suum sponte faciunt? quæ æternæ veritati innixa, & utilis ad omnia, non florentia tantū, sed beata etiam imperia & respublicas facit, cùm ipsa virtutis moderatrix sapientia & vindex sapientiæ virtus hujus luce destitutæ vix ulli nobis bono sint futuræ, quod non raro simulacra pro rebus, speciosa pro honestis, & salutaribus amplexæ ipsæ sibi interitus sint causa. Quod non eo (herculè) dixerim, ut tam præclara utiliáque divinę benignitatis dona vel momento elevem; (quis enim hoc probus ferat?) sed ut agnoscamus nihil hominibus posse in hac vita contingere præstantius pietate, nihil quod adversus omnem insultum prestet tutiores, nihil quod hominem Deo propius conjungat. Vt vero referendas esse huc omnes animi dotes nemo sanæ mentis non intelligit, ita & obvium cuíq. est stipatā virtute seu fortitudine & sapientiæ studio pietatē clarius elucere, & bono pub. latius se, & uberius diffundere: quod in magno principe, quem te Christiana resp. agnoscit, quam in privatis evidentius, in C. T. illustriss. memoriæ majorib. evidentissimū, quorū insigni virtute servata hæc Hessiaci imperii amplitudo & asserta sua Germanię libertas, sapientia stabilita regioni tranquillitas, pietate excitatus admirabilis omnium istic ordinum consensus.

Quæ Hessiæ tuæ fœlicitas, quam alibi ab avorum jam memoria magna Christiani orbis pars desideramus magis quam speramus, adeo néq. hac temporum calamitate, néq. adolescentiæ tuæ imperio est inminuta quin optimi quíque intelligant, tam pertinaci C. T. studio, quam fęlici domesticarum virtutum æmulatione eo provectam, ut quo apud eam quísq. illustriori dignitate sit; aut loco, eo ad principis sui exemplum, laudē è continentia, quam profuso aut insano luxu malit petere, virtutem & sapientiæ studium vel antiquissimo

 natalium

natalium splendore potiora habeat, certiorem in pietate quam opum magnitudine fœlicitatem ponat ut vel hinc liquere possit tam esse verum quã vetus vitam principis vivam esse legem, eóque vel solo nomine beatas dici posse resp. ubi qui imperant, actiones consiliáq. sua ad pietatem omnia metiantur, quod sine hac néque fortitudo, néque sapientia nomen aut dignitatem suam tueri, sine his constare imperiũ non possit, conjuncta absolutá boni principis imaginem constituant. Quam ut speciatim C. T. vel potius proavorum nostrorum prosperitati Cattis gratulemur, fecit hinc nata illustrissimi nominis tui gloria, quæ ut est consentiens bonorum laus, néque nos latere potuit medicum & civem nactos excellenti artis suæ usu & fide Bernardum Paludanum, qui a multiplici rerum cognitione, C. T. gratissimus non minori sępius voluptate quam aperto gratitudinis argumento has ejus dotes, & studia tam commemorat explicatè, quam ab eadem benigne exceptus, & diu liberaliter habitus non difficulter illa potuit perspicere. Eóque animum mihi (quæ mea erga illum observantia est) tam grato mihi, quam se digno sermone accendit ut cogitanti qua animi erga tantum principem mei, propensionem & studium via declararem, haud satis scio qui pręter morem, & verecundiam meam in mentem mihi veniret, ut rudes hos navigationum & rerum Indicarum commentarios, qui jam sub prælo erant Latinè conversi illustrissimo nomini tuo nuncuparem, quod unum è tenui peculio esse mihi videbã, quo apertius paulo animi hic mei sensus explicarem. argumento quidem valde exili, & qnod, non præter rationem principum otio censeri possit, nec ego ignoro indignum; sed ne præter rationem mihi facturus viderer, idem mihi, qui accenderat animum confirmavit subinde, ad occasionem repetens, quam C. T. ad horum inferiorum contemplationem non raro & qua alacritate se dimittat, haud novo sane magni principis exemplo. Optarem equidẽ eas esse has diuturnæ & longæ peregrinationis nostræ observationes, quæ vel elegãtia retinere aliquantisper, vel argumento C. T. animum explere possent. Sed quando neutrum à vitæ meæ instituto sperari, multo minus præstari possit, bona me spes habet probatum iri C. T. attentam ejus, qua tum eram ætatis diligentiã & fidem, quam unam proxima nostrorũ navigatione ad amussim comprobatam tam mihi jucundum est intelligere, quam molesta aliquando & periculo plena navigatio. Erítque forsitan in rudi hac congerie, quod novitate & varietate prodesse possit, & placere: Deprecatus obnixe C. T. ut, si me consilii mei ratio & institutum fefellerit, pro sua mansuetudine clementer ignoscat & interpretetur. Deum Opt. Max. supplex oro ut illam Ecclesiæ suæ & imperio diu servet incolumem. Enchusæ ad cal. Ian. Anno a Servatore nato 1599.

Ill^mæ. C. T.

deditiss.

Ioannes Hugonis a Linschoten.

PRAEFATIO AD LECTOREM.

Ector benevole: Cùm in Orientali India morarer, etiam (ut sine arrogantia loquar) inter primarios Christianos, aliarúmque sectarum homines ibidem degentes, non potui omittere, vel naturali instinctu commotus, vel peregrinarum rerum delectabili admiratione, modò hoc, modò illud annotare, picturísque pro virili delineare, ex rebus notatu dignis, quæ à nostri Cœli genio aut moribus differrent, privatis tantum studiis, àc amicorum post reditum meum delectationi intentus. At Enchusiam (Deo laus) reversus, multorum hæc mea Commentaria licèt rudia ac inornata inspicientium admonitione exstimulor ad æditionem, intuitu voluptatis, qua Lectores meos (ut ipsi adserebant) satisfacerem. Atque ego eâ persuasione demùm commotus, majorem tamen ingenii subtilitatem, àc præcedentis exercitationis operosam polituram requirebam, ut eruditis eo modo sufficerem. Verùm qui jam mare ipsum plenum tenet, ut frustrà consilium suum arguit, quo cùm nauta ratem intravit, ità & ego non valdè me nunc in excusatione dilataverim, incusata temerè aliorum ignorantia. Tuæ duntaxat benevolentiæ insisto, quæ ingenii mei tenuitatem, styli infœlicitatem, exasciationémque asperam etiamnùm, ex animi mei bono probóque motu boni consulat, quo & amicis meis anteà gratificari volui, nunc verò & tibi, cubiculis, Musæísque clauso, offerre quicquid XIII. annorum spacio memoria dignum mihi in ipsa terra quam habitavi, àc reliqua peregrinatione contigerit. Confido id meum studium haud alienum fore utilitatis ac delectationis. Ceterùm nec imaginum obsecro elegantiam artemque operosiorem requires; nec summariæ narrationis suavem eloquentiam, cùm nativa rei figura, historiæque puræ ac verissimæ sufficere queant. Atqui juventam iis artibus excultam non habui, ergo honora mihi gratáque res erit, si Proverbii ejus fructum cœperim, quod voluntatis bonæ adfectum pro consumati operis effectu ponit.

Vale.

Eoum nobis heîc dat Lynſcotius Orbem,
Lynſcotum, artifici ſculpta tabella manu.

ORBIS TERRÆ COMPENDIOSA DESCRIPTIO Ex peritissimorum totius orbis Gæographorum operibus desumta. Antverpiæ, apud Joannem Baptistam Vrient.
EVROPA
ASIA
AFRICA
AMERICA
Polus Arcticus
Polus Antarcticus
Circulus Arcticus
Tropicus Cancri
Circulus Aequinoctialis
Tropicus Capricorni
Circulus Antarcticus
AMERICA MEXICANA
PERVANA
Oceanus Peruuianus
MAR DEL ZVR
MAR DEL NORT
EL MAR PACIFICO
TERRA AVSTRALIS
MAGALLANICA
Insulæ Salomonis
Terra del Fuego
Europa
Mediterraneum
Libya
AFRICA
Guinea
OCEANVS INDICVS
OCEANVS AETHIOPICVS
OCEANVS CHINENSIS
Oceanus Tartaricus
Rusia
Tartaria
Cathaia
China
Iapan
Mare Lantchidol
Golfo de Bengala
Java maior
Nova Guinea
De Iaua minori
Aequator

2

NAVIGATIO AC ITINERARIVM IOHANNIS HVGONIS LINSCOTANI

IN ORIENTALEM SIVE LVSITANORVM INDIAM:

Descriptiones ejusdem Terræ ac Tractuum Littoralium. Præcipuorum Portuum, Fluminum, Capitum, Locorumq́, Lusitanorum hactenus navigationibus detectorum, signa & notæ. Imagines habitus gestusq́ Indorum ac Lusitanorum per Indiam viventium, Templorum, Idolorum, Ædium, Arborum, Fructuum, Herbarum, Aromatum, &c. Mores gentium circa sacrificia, Politiam ac rem familiarem. Enarratio Mercaturæ, quo modo & vbi ea exerceatur. Memorabilia gesta suo tempore iis in partibus. Collecta omnia ac descripta per eundem Belgicè; Nunc vero Latinè reddita, in vsum, commodum ac voluptatem studiosi Lectoris novarum memoriaq́ dignarum rerum, diligenti studio ac operâ.

Rimo Iuventæ flore, cum domi viverem, habebat me summâ cum voluptate rerum admirandarum ac toto Orbe gestarum jucundissima lectio. Ceterum incessit tandem major ac uberior lubido visendi remotiores terras, ac relinquendi natale solum. Ita imaginariæ huic delectationi meæ fieret potissimum satis. Oppugnabat interim Amicorum ac Parentum Naturâ urgente tenerior adfectus, quem post rupi, insistens divino ad faustam spem auxilio: Erantque tum circa Texaliam Hollandiæ insulam plures naves ad navigationem in Hispaniam & Lusitaniam paratæ; ita captatâ occasione & impetratâ a parentibus veniâ, qui tum Enchusiæ habitabant, navem conscendi, quæ S. Lucam de Barrameda petebat; fratres mihi duo Sevillæ habitabant, eos invisere decreveram, parato in iis familiari velut præsidio ad perlustranda cætera Regionis & ad Hispanici idiomatis notitiam.

Motus animi Iohannis Hugonis ad cognoscendas res novas.

Ergo sextâ Decembris, Anno millesimo, quingentesimo, septuagesimo nono solvimus ex Texalia, classe 80. navium, cursu ad Hispanias instituto. Nonâ ejusdem Franciæ & Angliæ Capita superavimus. Duodecimâ dedit se in conspectum Hispaniæ Promontorium, quod *C. de Finisterra* vocant: Decimaquintâ terra Sintra alio nomine C. de Roxent ad ostium Tagi Fluminis, cui nobilissima Civitas Lisbona adjacet. Hoc flumen aliquot ex classe naves, facto a reliquis discessu, subivere. Decimâ septimâ Promontorium S. Vincentij apparuit, & vigesimâquintâ ipso Nativitatis Christi die S. Lucæ fluento navis se nostra intulit. Ibi per duos tresve dies moram traxi ac inde Sevillam profectus ad eam vrbem prima Ianuarij veni ibique unum ex fratribus meis reperi, cum alter ad Regiam aulam Madritum esset profectus. Et quamvis me etiam tum vrgeret desiderium inspiciendi penitiora provinciæ, Sevillam tamen tenere cogebar ignorantiâ Iberici sermonis, quem omni studio addiscebam.

Anno 1579. Decemb. 6. ex Texalia navigat.

Eo interim tempore obijt Henricus ultimus ex Portugalliæ stirpe Lusitaniæ Rex. Ejus mors magnis motibus causam dedit. Instituerat enim testamento heredem Philippum Hispaniæ Regem sororis filium; verum Lusitani (ut sunt insitis odijs Hispanorum hostes) plures a Rege Philippo aversi, in Antonium Priorem Ocratensem inclinabant, & erat is Henrici Regis defuncti fratris filius. Hispaniæ Rex certior factus de hac animorum dissensione, expeditionem in Lusitaniam parat, suscepturus ipse Regni Coronâ. Et præmittebatur Albanus Dux; qui magnis adjutus copijs quietem ac tranquillitatem metu belli conciliaret. Vi, donis, pollicitatione, pervicit Rex Philippus, & Hispaniæ imperio accessit Lusitania. Ex Sevilla multi tum cupidi novarum rerum ad Lusitanicum bellum proficiscebantur & inter eos frater meus, aliorum instigatione. Is ubi Badaios venisset (quę limitanea Hispaniæ civitas ad Lusitaniæ terminos aulâ tum Regis ob vicinitatem decorabatur) pacata omnia invenit, pulso Antonio & sublato in solium Regni per universam Lusitaniam Philippo. Ergo mutatâ frater sententiâ intulit se familiæ Legati Regis ad Italica negotia destinati, sed Salamaticæ ex itinere in morbum incidit, qui *Tavardilha* dictus Hispaniam infestabat multâ mortalium strage; is & fratri meo lethiferus fuit.

Mors Regis Lusitaniæ Henrici.

Annotatio D. Palludani.

Morbus hic contagiosus & latè serpens non tantum Hispaniam, sed Italiam, Germaniam & plerasque Europæ terras vastabat, in quem & ego in Italia eo tempore existēs incidi. Nomine Italo Coccolucio vocabatur. Ægri enim cantum galli streperâ voce æmulabantur, distilatione asperâ in gutturis partes. Febris in hoc morbo continua erat, variys adfectionibus; non tamē supra quatuor dies stante morbi violētiâ.

Haud magno ante hoc tempus spatio ingens in Lusitania pestis sæviebat, quæ Lisbonæ spacio biennii Lxxx. mil. mortalium absumpserat. Inde hæc ægritudo secuta totius Hispaniæ incolas maximis adfecit miseriis.

Iohannes Hugo, nobilis Germani familiaris, Lusitaniā lustrat.

Mensis Augusti die quintâ ejusdem anni, jam aliquâ idiomatis peritiâ adfectus dedi me in familiam ex Germania Nobilis. Hic Lusitaniam perlustrare cogitabat, terrestri itinere. Sevillâ primâ Septembris profecti Badajos venimus octavâ ejusdem mensis. Eo in oppido fratrem meum conveni adseclam Aulę regię. Is geminus erat supradicto mortuo fratri.

Regina Hispaniæ moritur ac ad S. Laurentii monasterium defertur.

Eodem mense obiit Regina Hispaniæ Anna Austriaca soror Imp. Rodulphi & Imp. Maximiliani filia, vxor Regis Philippi quarta, magno totius Hispaniæ dolore. Badaiis cadaver tumulo in S. Laurentii monasterio illatum fuit. Post aliquot dies quos Badaiis traxeramus Lisbonā profecti transivimus civitatem Elvas. Ea Lusitaniæ prima est, distans 2. aut tribus mil. a Badaiis; estque inter ista oppida terminus Hispaniæ & Portugalliæ. Lisbonam venimus 20. Septemb. hanc tum Gubernatoris titulo Dux Albæ tenebat & magno omnia apparatu fremebāt in adventum Regis, qui vetusto Lusitaniæ ritu erat inaugurandus. Ceterum me Lisbonam venientem mutatione soli & durante adhuc aëris intemperie recentibusque morbi vestigiis ægritudo invasit, detrimento sanitatis, quam tamen post septies repetitam venarum sectionem recuperavi.

Iohannes Hugo post morbi vexationem Mercatori se jungit.

Parvo jam tum apud nobilem emolumento vivebam, itaque Mercatori me adjunxi, sub quo dum meliora expecto, Mercaturæ artes cognoscerē: interim pestis, quæ novis viribus succreverat cessare cœpit, tardaveratque ea hactenus adventum Regis: sed remoto penitus periculo mense Majo Anno Lxxxj. Lisbonam venit, ibique, magnis alioquin exceptus triumphis, Germanicæ nationi palmam reliquit eximii operis & spectaculi: Erat autē factus Pons cum Arcu triumphali, eo in loco quem primó Rex transivit, multis undique picturis ac imaginibus lætitiam testantibus, exornatisque historiarum ac Tapetorū multitudine compitis, maximâ omniū celebratione & læta, ut in talibus, acclamatione.

Rex Hispaniæ Lisbonæ excipitur.

XII. Decemb. Anno Lxxxj. excessit è vita Dux Albæ Lisbonæ, ante obitū per xiiij. dies lacte muliebri enutritus. Cadaver ad Albanensem terram delatum, ibi sepulchro inlatum fuit, aromatibus ante conditum.

Dux Albæ moritur.

Eodem mense, cùm Rex adhuc Lisbonæ degeret obiit Princeps & heres Regni filius natu major *Diegus* Madritii, novo & subito Aulæ mœrore & restabant duntaxat filius junior Philippus & duæ filiæ ex liberis Regiis.

Filius Regis obit.

Circa hæc tempora excepta fuit Lisbonæ magno apparatu soror Regis Maximiliani Imp. defuncti uxor, una trahens filiā claudo pede destinatam monasticæ Religioni.

Post obitum *Diegi* Regis filii Lisbonam convenerunt omnes Hispaniæ ac Lusitaniæ proceres. Illi in palatio Regio fidem magnâ solemnitate dederunt Principi Hispaniarum Philippo, ut heredi & successori Regnorum Hispaniæ ac Lusitaniæ, cæterarumque patris dominationum. Initio Anni Lxxxij. Lisbonâ mari ingens se classis commisit. Hęc a Marchione S. Crucis conducta, multo nobilium comitatu in demonstrationem bonę erga Regem voluntatis, Flandricas insulas ex decreto petebat, quibus tum adsidebat Antonius, multâ vi Gallicarum naviū, sub Philippo Storzza præfecto, sed post dirum adversarū classium concursum plurimâ mortalium hinc & inde commissā cæde, sinistra fortuna in Gallos incubuit. Captivi fuere multi ac pręcipui Galliæ nobiles, quos Marchio in S. Michaelis insula capite trūcatos vita spoliavit, abductis cæteris ad officia triremium: ipse Antonius Liburnicæ præsidio evasit, cum Philippum Strozzam graviter saucium minutum Acatium haberet: is post ex vulnere obiit. Magnus inde Hispanis ex tāta victoria animus, paratis Marchioni ingentibus triumphis. Ita pacatis omnibus dissidiis Rex Lisbonā commisit sororis filio Alberto Austriaco Cardinali. Ipse cum Imperatrice sorore & Cardinalis matre totaque Aula Madritium Hispaniæ urbem abiit.

Proceres Hispaniæ ac Lusitaniæ fidem dant Philippo filio Regis.

Classis ad Flādricas insulas adversus Antonium.

CAPUT II.

Principium navigationis meæ in Lusitania sive Orientis Indiam.

SEd dum Lisbonæ sedeo & minuta essent ob recentes Lusitanorum ac Iberorum dissensiones commercia, obtulit se lætior occasio ad desiderii mei implementum. Erat Lisbonæ ex S. Dominici Regula Monachus, frater Vincentius Fonseca, nobili genere natus, & ob singularem doctrinam in concionatorem Regis Portugalliæ Sebastiani adoptatus. Hunc in Africam euntem cum exercitu secutus fuerat & interfecto Rege ipse quidem captiuus extitit, post vero pecuniâ redemptus in Patriam redierat. Ibi Philippus Rex, cognitâ hominis prudentiâ in pretio eum habuit, idemque

idemque Concionatoris munus permisit, facta spe ad majores dignitates; & vacabat Archiepiscopatus Indiæ Orientalis; hunc Rex impetratā mox a Pontifice confirmatione Vincentio obtulit, qui veritus tædium & longinquitatem navigationis, non ita lubenti animo ad dignitatem istam accedebat. Verum vbi Rex voluntatem suam ingessit, & spem redeundi post quinque quatuorve annos, parato tum ingenti præmio in Lusitania, conditionem suscepit. Hic ego rem quam quærebam opportunè nactus, omni studio conabar familię Archiepiscopi accedere, cumque eo in Indiā navigare. Commodúm autem frater meus tœdio Aulæ adfectus, a Domino suo, qui Regi a secretis erat, Scribæ munus in Navi Indiam Orientalem eo anno petente, impetraverat. Idem vero fratris mei monitu Dominus, Archiepiscopo cui perquam familiaris erat me commendavit, & ab eo haud ægrè susceptus cum cæteris annotabar, erāt autem 40. numero. Frater meus cui electio Navium concedebatur, eam quā Archiepiscopus vehebatur sibi deputavit, vt commodius mutuo uteremur auxilio. Ita quæ ad navigationem pertinebant cuncta curabamus. Classis autem nostra quinque Navibus constabat. Et *S. Philippi* Prætoria Navis nomine vocabatur, vice Prætoria *S. Jacobi*, *S. Laurentij* tertia, quarta *S. Francisci*, quinta *S. Salvatoris*; quæ nostra erat, duæ priores noviter fabricatæ & instructæ, ad nomen Regium Principisque respiciebant, sub Divorum tutelā.

Vincentius Fonseca Archiepiscopus Indiæ.

Cui Iohānes Hugo naviganti in Indiam se addit.

VIII. Aprilis Anno M.D.LXXXIII. die Veneris Sanctā, quo potissimum tempore soluunt Naves, pari cursu Lisbonā Oceanum ingressi, cursum versus Insulam Maderam tenebamus implorato divini numinis auxilio; sine quo omnes conatus nostri vani apparent.

Navigat 8. Ap. An. 1583.

CAPVT III.

Ordo Navium Indiæ in Orientalem Indiam Navigantium.

NAves Indiæ communi vulgarique fere numero quadringentos sive quingentos homines singulę habent, etiam subinde plures, pro ratione temporis aucto inter Milites & Navales socios numero. Minuto autem onere in Indiam proficiscuntur. Dolia quædam olei & vini ferunt aliasque privatorum merces, præter cibū & saburram. Potissimùm vero in Indiam argentei nūmi mittuntur, quos *Realos* vocant, 40. sestertijs fere æstimatos. Servit hæc pecunia ad solutionem Piperis, & Mercatores singulis annis sortem mittunt, ad ejusdem aromatis emptionem; vt & alij privati suas pecunias ad varios usus. Est enim præstantissimum ex hoc monetæ genere in India lucrum; Cum (ut nostri computant) 40. in centum vice quæstus cedant. Navigijs in Mare delatis, relicto Fluminis cursu, delectus omnium habetur; tam Navalium sociorū, quam Militum. Qui autem Albo inscripti in Lusitania permāserūt, a scriba navis adnotātur ut is in Lusitania postmodúm, fidejussorem cōveniat: omnes enī fidejussorē offere debēt, facultatesque absentis, quæ in navi reperiuntur auctione vendūtur, confecto earum Inventario & apud Capitaneum Navis deposito. Ita quoque de mortui in navigio bonis fit: Sed illa vix ad justos Dominos redeunt obscuratis facultatibus.

Naves Indiæ 400. aut 500. homines habent.

Pecunia quæ apud Indos quæratur.

Hominum delectus.

Fidejussores constituere omnes navigantes tenentur.

Naucleri Gubernatorisque præmium in abitu reditúque ad 120. Milresos ascendit. *Milresus* autē ad 7. Carolinos Belgicę monetæ redigitur. Ceterū in Lusitaniæ rationibus omnes summæ in minutū quoddam pecuniæ genus referuntur, *Reysos* vocant. 160. Reysi unum Carolinum conficiūt, aut quatuor Realos argenteos; ita duo Reysi quatuor chalcis valent, unusque duobus juxta monetam Batavię. Hæc ideo refero ut constet lectori computationis apud Portugallenses ratio. Nunc ad institutum. Auctoramento Gubernator & Nauclerus singuli 24. Milresos accipiunt, & sunt illis reliqua haud exigua præmia ex cameris superioribus & inferioribus, quas locant accedente item privilegio immunitatum, quod in onerandis Navibus cum ceteris Navium ministris habent. Verum licet hoc lucro adficiantur boni Nautæ, magnas tamen ante largitiones effundunt, ita ut ex talibus quæstus vix impensam pecuniam æquet. Itaque officia hæc a *Proveadore* Architalasso Regio non sine magnis donis comparantur, favore non merito. Præmium equidem quod supra memoravi certum non est, mutatur ex occasione; erat autem cum nos navigaremus hæc salarij ratio. Celeustes vero salarij causa 50. Milresos accipit, auctoramēti 10. Proreta 1400. Reysos singulis mensibus & ex vecturę immunitate 2800. Reysos, in auctoramentum 7. Milresos. Gubernator quem inferiorem vocant in singulos menses 1200. Reysos, qui tres Ducatos conficiunt, eodem censu in vectura cum Proreta. Duo fabri qui Navem stipant singuli in menses 4. Ducatos accipiūt & causa vecturæ 3900. Reysos. Dispensator qui potum cibumque distribuit Milresum in menses habet & ex vectura 2340. Reysos, tantundem *Merintho*, qui captivos facit & ignem annonamque militarem custodit exceptis cubiculis & immunitatibus vectigalium, quibus & ceteri Officiales, Nautæ, Mesonautæ, Tormentarij, &c. qui in aliquo navis ministerio degunt, juxta rationem officij fruuntur. Vietor 3. Ducatos menstruos habet & 3900. Reysos causā vecturę. *Strinceri* duo, qui velum & Acatium rotæ beneficio dimittunt re postulante, singuli unum Mil-

Portugallorū rationes.

Navalium sociorum præmia.

resum in mensem habent & 2800. Reysos ex vectura. Triginta tres nautæ Milresum singuli in mensem accipiunt & 2800. Reysos pro vectura. Triginta septē Mesonautæ in mensem singuli habent 660. Reysos & 1860. Reysos ex vectura. Quatuor Pueri in mensem computatâ etiam vecturâ 443. Reysos sperant. Conestabilis unus & octo Balistarij diverso in menses pretio serviunt, neque Tonsori certum stipendium est. Institor & Scriba nullum accipiunt salarium, Cubicula duntaxat quædam singuli habent: Vnum inferius quod viginti Orcas ad decem vasa continet, & alterum superius ad somnum; ex istis magnus quæstus redit. Atque his constat universum Navigij ministerium. Cibus autem inter socios distribuitur; ut quisque nullo discrimine indies habeat pondo & dimidium ex Biscocto, dimidium Vini poculum, Amphoram aquæ, *Arrobam*, quæ triginta & duo pondo salitæ Carnis habet, in mensem, quosdam insuper pisces induratos, Cæpas, porrum, &c. quæ omnia parvi sane pretij confestim dividuntur. Quædam ex Saccaro, Mel, Vuæ passæ, pruna, farina, aliaque bellaria ad ægrorum necessitates custodiuntur. Coquinariam supellectilē quisque sibi parat. His quos enumeravimus accedit Scriba Regius, cum eo qui penum procurat, ad usum militum, quibus sua distributio est, more tamen eo, qui etiam inter Nautas servatur. Hæc fere ita se habent, quando Indiam naves petunt: In reditu, nulla nisi aquæ & Biscocti distributio usurpatur, usque ad Caput Bonæ spei; ab eo Capite in Hispaniā usque propria sibi curâ victum Nautæ procurant. Ceterum Milites & illi qui una navigant ab omni tunc distributione semoti sunt. Libera navigatio tantū conceditur, Cistam unam in alvo navis habēt, & foros ad somnum. Absque venia tamen a Prorege impetrata ex India nō proficiscuntur, quinquennii omnes termino ad servitium Regis in ijs partibus obstricti. Mancipia naulum solvunt & tributum Regi, quod in descriptione Reditus nostri declarabimus.

Maderam vident.

XV. Aprilis conspectæ fuerunt a nostris Insulę Madera & Portus Sanctus, eo in loco Naves, factâ segregatione ad diversos cursus abeunt. Ita antevertere socium quisque contendit Nauclerus, quæstus uberioris spe, ad primū in Indiam appulsum. Ea lubido subinde infœlicis navigationis causa est, demptâ ope mutuâ, quando nocturnis ac intempestivis horis inopinatum urget periculum.

Ora Guineæ apparet.

XXIIII. Ora Guineæ apparuit. Ea initium ducit a 9. gradu porrecta usque ad Æquinoctialē Lineam. Ibi tonitrua & fulmina exaudiuntur. Ibi imbrium magna & subita copia cadit, tantâ vi, ut ad legenda vela sæpenumero sit veniendum. Intolerabiles hic æstus sunt, & aqua quæ in Navi servatur pessimum ipsa odorem contrahit, ut occludendæ sint bibenti nares: Verum ubi Æquinoctialem superaveris, ipse fœtor emendatur. Ad terram si prope accceſſeris tempestates graviores intelliges, & tranquillitates invisas ac tœdiosas, ideo Navigia ad duos aliquādo menses illo in tractu coactæ morantur, antequam Æquinoctialem transiere queant. Tum vento feruntur generali, qui Notapeliotes est. In hoc autem tractu dubio & anxio cursu Naves tendunt.

Ejus conditio

Ad oram enim Brasiliæ 18. gra. syrtes quædam sunt, quas Lusitani *Abrolho* vocant, porrectæ in Oceano ad 70. mil. sitæ ad dextram & inferiorem terram. Ideo nautæ vitandi periculi gratiâ Guineæ propius accedunt; si enim in hęc brevia inciderent, haud sine magno Naufragij periculo Lusitaniam cogerentur repetere. Ita Admiralio nostro S. Philippi anno lxxxij. acciderat. Is enim nocturna navigatione in has syrtes incidit, magno metu naufragij: sed bonâ usus fortunâ illud quidem periculum evasit, at relictâ institutâ navigatione in Lusitaniam redijt. Hoc autem anno, ut eadem pericula evitaret & studiosius oram Guineæ tenet, duos ibi menses imbribus & malacia detentus consumpsit. Inde diligens nauclerus & oram Guineæ vitabit, ad effugiendas tranquillitates, & Brasiliæ non temere accedet, ne in istas syrtes incidat; summa enim totius itineris ex hac moderata velificatione dependet.

Cautio Nautarum.

XV. Maij cum ab Æquinoctiali 50. mil. ad Septentrionem navigaremus, occurrebat nobis Gallicus Myoparo. Is mox socios nostros injecto metu turbavit, erant enim plurimi morbis ob maximum calorem, qui istas partes adficit invalidi, accedente imperitiâ maris & marini conflictus: sunt quippe plerique navigantes tempestatum rudes & propterea ad ordinem ac disciplinam inepti, excussis tamen tormentis aliquot, Myoparone discedente, metus cessavit.

Eodem die circa vesperam cōspecta fuit a nostris major Navis; illa ut arbitrabamur ex classe nostra erat & cum inito colloquio approquinquasset S. Francisci navem esse intelleximus; nostro omnium gaudio.

Æquinoctialem superant.

XXVI. Maij Lineam Æquinoctialem superavimus, quæ mediam S. Thomæ Insulam dividit, ad oram Guineæ, & tunc primum visum nobis Australe Astrum, amisso Septentrionali, Sole in meridie Septentrionem obtinente, ita ut adflaret generalis ventus Euronotus, qui in isto tractu per integrum annum fertur.

XXIX. Maij qui dies Pentecostes festo erat inlustris ex antiqua consuetudine in navibus Imperator quidam eligitur, omnesque Officiales immutantur, constituto insuper epulo, quod in tres quatuorue dies extrahitur.

extrahitur. Itaque a nostris eodem more Imperator delectus fuit. Ceterum conviviis intentos excepit subita discordia, quæ crescens cunctos ad arma concitavit & educti erant fere 100. enses in mutuam perniciem, nisi Archiepiscopus ex cubiculo erumpens, magnis clamoribus seditionem composuisset, ensesque omnes ac pugiones abstulisset, comminatus excommunicationis notam in eos, qui novas res moliri conarentur. Præcipui autem seditionis authores in compedes cogebantur; ita deinceps quieti consultum.

XII. Iunii syrtes istas Brasiliæ evasimus, inde socijs magnum gaudium, adempto metu reversionis in Lusitaniam. Et ferebamur etiam tum generali vento, qui nos usque ad flumen Argenteum deduxit; ibi secundus nos ventus excepit usque ad Bonæ spei caput.

XX. ejusdem Mensis S. Francisci navis, quæ hactenus nobiscum fuerat extra conspectum abiit.

XI. Iulii Gubernator quinquaginta mill. nos abesse a Bonæ spei capite computarat. Ideo jussu Archiepiscopi terræ admota navis, ut ipsum Caput contemplari liceret, nebulâ & caligine deceptâ in continentem incidit. Distabat continens spatio tantum duorum mill. ita nobis metus, nam præter computationem acciderat. Ceterum dissipatâ nebulâ terram agnovimus C.Falsi & syrtes illius tractus distantes in Orientem 15. mill. a Capite Bonæ spei Moszambicquam versus. Caput Bonæ spei ad 35. gra. Australis plagæ extenditur. Hic Malacia nos habuit & cœli fœlix nitor, is mediæ diei spatio durabat, quo piscationi in syrtium fundo 10. & 12. ulnarum eximii piscis vacabamus. Is Asello minori haud dissimilis est, Lusitani *Pescadas* vocant.

Caput Falsum vident.

XX. ejusdem jungebamur denuo navigio S.Francisci. Id usque ad xxiiij. una nobiscum navigavit. Eodem die omnia vela deduximus; erat enim ventus adversus; ita quiete ferebamur, ne recideret navis. In altitudine terræ Nativitatis tunc eramus; ea incipit a 32. gradu, finiturque 30. A Capite Bonæ spei distat 150. mill. Hoc in tractu vulgo consilium petitur ab officialibus navigii. Num navigatio perducenda sit inter continentem Africæ & insulam S.Laurentii; an vero circum ducenda exteriore S. Laurentii parte. Interior illa Moszambicquam petit ac inde Goam; qui autem circumducunt ac S. Laurentii Insulam ad sinistram habent, Goam venire nequeunt, inferior enim illorum cursus est abripiente fluctu. Cochinum ergo illis portus est. Distat autem Cochinum Goâ 100. milliaribus tractu inferiore versus Austrum. Cæterum ubi navigia Caput serius transeunt, tunc inconsultum est Moszambicquam navigare, nam tardius Goam veniunt ob tranquillitates, quæ interiorem istum cursum infestant. Sed qui Iulio mense Caput superant Moszambicquam fœliciter petunt, tempore sufficiente ad aquationem; & 10. aut 12. dierum quietem. Sed qui Augusto mense transeunt, hi Cochinum necessario petunt. Habet autem ea navigatio molestiæ plus; quod plerunque morbis & infirmitatibus socii vexentur; crurum vitio ac oris.

Xxx. ejusdem ad altitudinem Capitis *das Correntes* ferebamur, distat 130. mill. a terra Nativitatis, estque 24. gradu ad Austrum; ibi cursus initium inter Insulam & continentem est.

Insula S. Laurentij à M. Paulo magna Insula Madagascar vocatur, ab Andrea Theveto Madagascar, ea maxima omnium Orientalium Insularum, magnitudine Castiliæ seu Portugalliæ Regnum excedit: ad alteram partem Africæ jacet, ubi caput Bonæ Spei transiveris. Longitudinem juxta opinionem Theveti habet 72. grad. & latitudinem 11. gra. 30. min. Complectitur juxta quorundam computationem 3000. Italiæ mill. Iuxta aliorum 4000. ea conficiunt 600. vel 800. mill. Alemaniæ. Temperaturæ bonæ Insula hæc habetur, ideo multi hic incolæ qui omnes Machometani sunt. M. Paulus enarrat hac in Insula quatuor esse Seniores, qui Imperium obtineant, eamque divitem esse silvestribus & domesticis animantibus, peregrinisque avibus, quas fabulis nulla commemoratione dignis dilatat. Habet etiam hæc Insula Elephantos & diversa animalia; quibus unum duntaxat cornu est, quorum unum genus Asini Indiæ nomen habet; alterum Orix vocatur, fissis ungulis. Ingentem habet copiam Anguium, Lacertorum & vastas Sylvas ex Sandalo rubro; parua ibi ob abundantiam æstimationis. Etiam Mare electrum gignit. In hac præterea Insula copia Orizæ, Hordei, Mali Assyrici, Citri & Peponum est. Pepones ita magni, ut vir eos vix complectatur, rubri, flavi & albi. melioris sane gustus quam nostri. Zingiberis fert eandem copiam, viride id in cibum incolis est, Mel, Arundines Sacharo divites; quarum tamen usum ignorant, Crocum, multas medicas herbas ac Indicæ Nuces. Producit etiam Argentum. Multis irrigatur Fluminibus amœnisq; Fontibus. Habet Portus commodissimos, in quibus multi Sarraceni ac Mauri commercia exponunt, Aurum nempe, Sericum, Gossypinas vestes, linteamina, &c.

A Capite *das Correntes* Insula S.Laurentii distat 120. milliaria; ipsa in longitudine habet 220. porrecta in Austrum & Septentrionem; in latitudine autem 70. mill. incipit 26. grad. & 11. versus septentrionem finitur. Incolæ nigri sunt, ut & populi Moszambicquæ, nudi incedunt, capillo non tamen ita crispo sunt ut Moszambicquæ

gentes, neque ita picei. Luſitanis tenue commercium cum Inſulanis eſt, nullâ enim opum vi præditi habentur, ideo hactenus fere incogniti jacent. Primâ Auguſti evaſimus ſyrtes quas *Baixos de Iudia* vocant; illæ a Capite *das Correntas* 30. milli. diſtant, ſitæ inter Inſulam S. Laurentii, & continentem, nimirum ab Inſula 50. mill. & a continente 70. Incipiunt vigeſimo ſecundo gradu & dimidio, & finiuntur 21. Prorſus horrendæ ſunt ac periculoſæ, multiſque navibus exitiabiles, & nuper Anno 1585. navi prætoriæ S. Iacobi, quæ viceprætoria jam claſſi noſtræ erat, ut ſuo loco narrabimus.

Syrtes Iudaicæ.

IIII. Auguſti Moſzambicquæ terram conſpeximus, ea diſtat a dictis ſyrtibus 90. milliaria 15. gradu ad Auſtrum. Poſtero die ad Moſzambicquę ſtationem delati fuimus, ipſoque in oſtio navem ſupradictam S. Iacobi aſpeximus, ſemperque ab ea ſegregatione circa Maderam diviſa fuerat. Pridie S. Laurentii & S. Franciſci naves ad eundem locum acceſſerant. Eæ erant ex claſſe noſtra. Verum & ibi hærebat etiamnum navis quę Malaccam ex decreto petit: illa prior menſis termino ceteras ex Luſitania in Indiam proficiſcentes naves antevertit, quod longiore utatur navigatione. At Moſzambicquam aquationis cauſa ſubinde petit ita exigente neceſſitate; aliter S. Laurentii inſulam ad ſiniſtram legit. Quatuor ex claſſe noſtra naves ad Moſzambicquam ſtabant & prætoria S. Philippi duntaxat deerat; illa dum cautius ſyrtes Braſiliæ *Abrolhos* vitat, inciderat in tranquillitates, quæ circa oram Guineæ ſunt, ideo Æquinoctialem longo poſt tempore tranſmiſit, exteriorique curſu relictâ Moſzambicquâ Cochinum appulit, poſt longas ſociorum miſerias, & diverſas *ſcorbuti* vexationes; cum jam nos ante duos menſes Goam tenuiſſemus.

Mozambicquã veniunt.

Navis Malaccæ quo tempore naviget

CAPVT IV.

Deſcriptio Moſzambicquæ 15. grad. ſitæ ad Auſtrum, ad Oram Melindæ, Abex ſive Abexim.

Moſzambicqua Oppidi nomen eſt in Inſula Praſio ſecuro ſed minuto Portu, ad dextram habens Mineras Auri Sofalæ, ad ſiniſtram illuſtrem Civitatem Quiloæ, & quamvis aer ibi parum ſit integer, incolas tamen complures habet, ob ſitus commoditatem. Olim Tyrannus Quiloæ obtinebat Imperium & a Mahometanis habitabatur, ſub Gubernatore, quem Arabes Zequen nominabant.

MOſzambicqua Inſula a continente interjecto medii mill. ſpatio dividitur, curvo ut continens littore, licet Septentrionem verſus latius in mare protendatur quam ipſa inſula. In anteriori parte aliæ duæ inſulæ jacent S. Georgii & S. Iacobi, illę cum continentis extremitate quadrant. Inter has duas Inſulas, quæ inhabitatæ ſunt & continentem, curſus Moſzambicquam fertur, ut ad Auſtrum ad ſiniſtram ripam inſulæ conſpiciantur, & continés ad dextram ad Septentrionem, ita parvo milliaris ſpatio in Moſzambicquam tendit navigatio ſecura abſque exploratore maris. Nam altum ibi eſt, & apparent inluſtres arenæ continentis, ut facile vitari poſſint. Prope ad arcem & inſulam naves admotæ ſtant, ita ut lapidis jactu terram attingas, inter continentem & inſulam prębente flumine portus faciem. Inſula magnitudine medium milliar. complectitur, ſolo plano & littore, arenis albicantibus. Fert Indicas Palmas & Nuces, etiam quaſdam arbores Malum Aſſyriam, Citrum & Ficus Indiæ. Cæteri autem orientis fructus vix inveniuntur, etiam Frumentum, Oriza, cæteraque ad victum, linteamina aliaque neceſſaria ex India deferuntur. Boves, Oves, Capreæ, Sues, Gallinæ, &c. quę ad pecuariam rem ſive carnariam pertinẽt facilè hic comparantur & vili prętio. Oves hujus tractus magnitudine inſolenti caudam habent, ut in cibum ſufficiat ac vaſtitate cæteris Ovium partibus æquetur. Gallinæ nigris ſunt plumis, carne quoque nigrâ ac oſſibus atris; ita ut coctæ tetro ac fuligineo colore in menſis appareant: Ceterum guſtu optimo ac ante cæteros præſtabili hoſpites recreant. Caro ſuilla in deliciis habetur eſtque ea munda & palato gratiſſima, ſupraque omne genus carnium inclyta, ægris ideo non interdicta ſublato alias juxta medicorum diſciplinam omni carnium uſu. Aqua potabilis dulcis huic Inſulæ nulla eſt, ſed ex continente transfertur, ex loco quem Luſitani *Cabaſera* vocant; ideo ollæ ingentes ex India in ſupellectile ſunt, quibus aquam ſervant.

In Moſſambicquam ſecura navigatio.

Fructus Moſzambicquæ.

Oves ac pecora.

Gallinæ nigris carnibus.

Luſitani Arcem in hac Inſula obtinent, quæ intra decem aut duodecim annos conſummata nuper, duabus Inſulis obiicitur, ad acceſſum Navium. Munita eſt, ſi qua in partibus Indiæ, ſed parum tormentis inſtructa ac bellico apparatu; vix ullo etiam milite, habitata tantum a Duce ejuſque comitibus. Ceterum ubi res poſtulat Luſitani omnes qui familiam alunt & connubiis juncti ſunt ac inſulam colunt, quadraginta aut quinquaginta numero ad ſummum feré, tenentur ad defenſionem Arcis. Aliâ quippe munitione Inſula non ſervatur. Arx hæc præcipua eſt, cętera aperta ſunt & expoſita nudis littoribus. In circuitu interiore caſtri ciſternæ multæ paratæ ſunt ad aquæ conſervationem, ita in annum neceſſitate ingruente aqua procurata ſufficit. Præter hos quadraginta & quinquaginta

Arx Moſſambicquæ.

Densas sjluæ ebanos aurum mihi viscera terræ
Ambara fert pretio littus odore pari
Auferri hæc tolerabile nū quoq; pubem
Aueheret pelago dira cupido meam
H.Hoogerb

Terra firme

Insulæ et arcis Mocam:
bique deschriptio ad fines
Melinde sitæ ebano purisß.
auro et ambare odorato
affluentis hinc magnus
seruorum numerus in
Indiam abducitur,
H.Linschoten inuent

Beschrÿuinge des Eÿlants
en slot Mocambique
geleegen op de grensen
Melinde seer Rÿck van
Ebanhout, fÿn gout en
Ambargrÿs, waer aff
veel slauen naer Indÿen
wech gevoert werden
door Jan Huÿgen van
Linschoten

Sto Doms

St Jorgie

Cabaceira
A Fortareza Velha
A
Terra firme
S.Gabriel
Fortaresa
S. da baluarte
S.Tiaguo
Joannes a Doetecomius
junior fecit
6 en 7

quaginta Lusitanos & *Mesticos* sive Mixtos (qui a Lusitanis in India procreati & mixtâ generatione feruntur Lusitanorum appellatione veniunt) in hac Insula quadringentæ stramineæ casæ sunt indigenarum Nigritarum, colore quo & ii qui circa Caput Viride habitant, in S. Thomæ Insula & universâ Æthiopia adfecti sunt. Lusitanis autem parent, quidam ex iis Machometum colunt, Turcarum conuictu ad Mare Rubrum ante adventum Lusitanorum inducti & sunt aliâs multi illius sectæ in hoc Maris Rubri tractu. Verum qui a Mozambicqua usque ad Caput Bonæ spei habitant, nullo cum Machometanis immutati commercio, pristinos etiam mores servant. Etenim planè barbari sunt & silvestres, bestiis quam hominibus propiores, nullâ Legum aut Dei scientia. Quidam ex his insulanis Nigritis Christiani sunt, quidam Ethnici; nudi omnes incedunt. Viris tantum extrema pudendi pars linteamine tegitur. Mulieribus a pectore medio usque ad fœmur medium Gossypino panno rudi, corporis medietas velatur, ut ex picturis inter figuras Indiæ apparet. Cæterum ii qui in continente vivunt nudi prorsus incedunt, pudendis in quibusdam vix coopertis.

Incolæ.

Eorum habitus.

Lusitani cum incolis firmæ terræ commercium habent in vicis vicinioribus, scilicet *Senâ*, *Macuwâ*, *Soffalâ*, *Cuamâ*, &c. Ii fere sermonibus & moribus inter se dissident, divisi imperiis, cum vicinis bella gerunt, in mutuas captivitates ac venditiones. Quidam humanis etiam carnibus vescuntur, ut Macuvenses & alii, plurimùm ex venatione victum quærunt, & ex Elephantorum carnibus, ideo ex isto tractu multum Eboris adfluit. Nigritę continentis ac totius Æthiopiæ vicos habent ac Regibus eorundem parent, diffidente linguâ, diversisque vivendi ritibus, bellis vicinorum continuo adfecti. Parum illis fidei est, quod nullâ religione adstringantur, inde ante annos quinque aut quatuor cum Lusitani quiete ut existimabant in Africa inter hasce gentes institutis commerciis viverent, subita cæde perpessi sunt hostiles ac fraudulentos Nigritarum animos.

Nigritæ continentis feri homines ac fraudulenti.

Lusitanorum imperium, quo Insula tenetur hoc modo constituitur. Trium annorum spatio Capitanei munus terminatur, ita Regio Institori cæterisque officialibus ad triennium duntaxat ex mandato Lusitaniæ Regis providetur. Hi eliguntur ex iis quibus Rex Portugalliæ in classe Indica usus fuit, qui in Prœmium hujusmodi dignitates pro officii ratione suscipiunt, cum justo salario, præter illa quæ eo tempore ex officii qualitate quærere possunt, quæ quidem haud parva sunt, quod omnes ministri pro arbitrio vivant & agant. Capitaneo inde summum lucrum est. Soffalæ arx alia est, ea Mozambicquâ Caput Bonæ spei versus centum & viginti milliaria distat. Vicinæ huic Arci Auri fodinæ Monomotapæ sunt, quâ in provinciâ lacus est fons Nili & Cuamæ sive Nigri fluminis in Mare labentis inter Soffalam & Mozambicquam in cuius arenis aurum reperitur. In hac fodina Monomotapæ multum Auri est, & alia quædam Auri species *Botongo & ouro po.* id est, pulvis auri. Est enim minutum, arenæ instar, optimæ tamen venę, inter omnia Orientis metalla.

Lusitanorum Imperium trium annorum est.

Mineræ auri Soffalæ.

Hoc in Propugnaculo Institor Capitanei Mozambicquæ degit. Ideo singulis annis ter quaterúe mittuntur Mozambicquam Navigia, *Pangajos* dicta, quę Oram legunt, Aurumque Capitaneo adferunt.

Institor Capitanei Mozambicquæ apud mineras.

Navigia hęc ex ligno levi facta, filis contexta, nullo ferreo clavo continentur. A fodinis Soffalæ parum distant illæ quæ circa Angolam sunt, ad aliud Africæ latus, differentiâ ferè trecentorum milliarium, & sæpe ex Angola Nigritæ Soffalam terrestri itinere accedunt.

Nigritæ autem quidam alios dorso ferunt, velut jumenta, ad istud ministerium adsuefacti, etiam alia onera non secus ac si equorum asinorumque officia usurparent, locutus ego sum iis qui talia oculis adspexerunt. Vt ad propositum revertar. Ducis Mozambicquæ lucrum, quod trium annorum spatio capit supra 30000. Ducatos ascendit, ea summa novem Auri *tonnas* conficit. Id nobis testificabatur eo tempore, quo ibi sedebamus Gubernator *Nunno Velio Pereira.* Conficiunt autem istos redditus maximé Auri fodinæ Soffalæ & Monomotapę de quibus relatum est. Ex Mozambicqua in Indiam deferuntur Aurum, Ambra grisia, Ebenus & Ebur, multa item mancipia quæ in India ad sordida & dura ministria ob firmitatem corporis expetuntur, quâ cæteris mundi famulis præstant. Navigatio ex Mozambicqua in Indiam semel duntaxat anni unius spatio instruitur, per totam enim Indiam velificatio certis tempestatibus terminatur. Eas vocant *Monssoyns.* Vento enim hoc vel illo modo flante tempestates considerantur. Secundus ventus in Augusto usque ad Septembris medium ex Mozambicqua in Indiam ducit, triginta dierum navigatione. Vsque in Aprilem Naves tunc in India hærent, eoque tempore incipit commoda tempestas, vento favente ex India in Mozambicquam. Ita singulis Annis una Navis Gubernatoris nomine Indiam petit: Nemo autem ad commercium admittitur, præter illos qui Mozambicquę connubiis juncti habitant.

Redditus Capitanei Mozambicquæ.

Tempestates Indiæ commodę ac certę navigantibus.

tant. Cœlibes autem Inſula non capit, privilegio Regis Luſitaniæ, ne cultoribus vacua aliquando ſit. Poſt Moſzambicquam longo tractu Præſbyteri Iohannis Imperium protenditur, id ibi terra Abexinorum appellatur, unde etiam ora quę a Moſzambicqua ad Rubrum Mare pertingit, ora Abex vocatur. Abyſſinorum picturas, leges ac mores poſtea trademus. Ora hæc Abex etiam ora Melindæ a Luſitanis dicitur, a Regno & civitate illo in tractu ejus nominis. Rex autem hujus loci ſolidâ amicitiâ Luſitanos primum exceperat, & durat adhuc fides. Moſzambicquæ tenebar ad 15. dies & erat nobis neceſſariarũ rerum cura, aquæ & victus. Multis ex noſtris fatale id ſolum fuit. Nam gravis aer eſt magnoque æſtu ardet. Ideo in morbos & mortes incidebant ſocii.

Moſzambicquę gravis aer eſt.

XX. Auguſti vela dedimus claſſe junctâ: quatuor naves erant ex noſtris, & una Ducis Moſzambicquæ, cujus triennium finitum erat. Et vocabatur hic *Don Pedro de Caſtro*, in cujus locum ſucceſſerat prædictus Pereira: Cum uxore ac liberis navigabat in Indiam defunctus Capitaneus; fert enim ita Regis decretum. Finito triennio, quod dignitatem terminat, aliud illis triennium deſtinatur; quod implere debent miniſterio Regis, pro arbitrio Proregis Indiæ, propriis ſumptibus antequam in Luſitaniam reditus pateat, niſi ex indulgentia ſuccincti diplomate Regio poſt prius triennium in Luſitaniam redeundi facultatem nanciſcantur, quæ raro datur, privato tamen & inſigni favore. Ex Indiâ quoque exitus non patet, niſi licentiâ Proregis, magnoque id ſcitum ſtudio obſervatur.

XXIIII. Auguſti, mane, conſpectui ſe noſtro obtulerunt duæ Inſulæ, Comora nempe, & *Don Ian de Caſtro*. Comora a Moſzambicquâ 60. mill. jacet ad Septentrionem undecimo gradu Auſtrali plagâ. Terræ autem ſitus altiſſimus eſt, ideoque totius diei proſperâ navigatione vix oculis ereptus. Eodem die diviſa claſſis in diverſa tendebat ob rationes ante dictas.

Tertia Septembris Lineam Æquinoctialem denuo ſuperavimus, illa notatur inter Melindam & Bravam oppida, ad oram Abex, diſtatque Moſzambicquâ ad Septentrionem 230. milliaria. A Linea uſque ad Caput Guardafum juxta eandem oram ſunt 190. milliaria, & ſitum eſt illud duodecimo gradu ad Septentrionem. Ad hanc oram inter Moſzambicquam & Caput de Guardafum ſitæ ſunt hæ civitates: Quiloa, olim Rapta, Mombaſſa ſita in exigua Inſulâ ejuſdem nominis; portum habet qui duabus munitionibus defenditur, Melinda, Pata, Brava, Magadoxo; Regnum autem quæque civitas ſtatuit, ſub lege Machometi. Incolæ gilvo colore ſunt, capillo nitido.

Civitates oræ Abex.

Politiâ & gubernatione utuntur ritu Arabum, cæterorumque Machometanorum. Caput hoc de Guardafum finit oram Abex ſive Melindæ: Et adjacet huic Promontorio ad Borapelioten Inſula Socotora, Aloes proventu illuſtris, vnde & Aloe Socotorina optimæ notæ firma & craſſa in omnes partes transfertur. Circa hoc Promontorium oſtium eſt freti *de Mecca*, ab oppido Mecca quod in Arabia ſitum, notum eſt ex cadavere Machometi. Id ibi ferreæ ciſtæ incluſum ſubductum a terra pendet, ſub cælo ex Magnete fabrefacto, magnaque viſitantium Turcarum & Maurorum religione celebartur. Oſtium hoc etiam Rubri Maris nomine clarum eſt, non quod aqua ibi rubeat, ſed quod montes circum jacentes rubicantes roſeum marmor habeant, ipſeque fundus maris in quibuſdam partibus rubras arenas volvat. Ipſum illud eſt Mare quod Moyſes cum filiis Iſrael ſicco pede tranſmiſit. A Promontorio ſive Capite de Guardafum, uſque ad Sues, olim Arſinoe (quæ ultima & terminans fretum civitas eſt) Mare interiore receſſu trecenta & ſexaginta milliaria habet. A Sues per continentem uſque ad Mediterraneum mare nonaginta milliaria ſunt. Fretum ipſum in oſtio interioreque parte maximâ latitudine quadragita milliaria habet, ac in quibuſdam locis arctiore termino ſtringitur. Multas Inſulas habet. Ab unâ parte, apud Sues ad Septentrionem Arabiam deſertam ſpectat, & ab alia parte ad Auſtrum Ægypti regionem; quam Nilus Fluvius irrigat; In deſcenſu autem Indicum mare verſus Arabiam Fœlicem & ab adverſâ parte Abexinos ſive Præſbyteri Iohannis imperium. In extremitate Arabiæ Fœlicis, ubi oſtium Rubri maris eſt, Luſitani quondam propugnaculum habuerunt, id Aden vocabatur, id nunc in Turcarum poteſtate eſt, cujus commoditate Turcæ ſubinde ex Sues, ubi triremes fabricantur deſcendunt, per Rubrum mare, totamque Melindæ oram infeſtant, ut ſuo loco narrabimus. Lineâ ſuperatâ apparuit denuo Septentrionale Sydus, id ereptum nobis fuerat hactenus ab Inſula S. Thomæ ſive orâ Guineæ.

Socotora Inſula.

Machometi ſepulchrum penſile.

Mare Rubrũ.

Arx Aden erepta Luſitanis per Turcas.

Quartâ Septembris S. Franciſci navis a noſtris viſa fuit in ſeptimum uſque diem.

Decimâ tertiâ Septembris S. Iacobi navigium videbamus, ſed id nullo colloquio ſe abſtulit.

XX. Septembris Anguium multitudinem inter marinos fluctus conſpeximus, Anguillarum magnitudine, & alia quædam in ſquamarum piſcium formâ, a Luſitanis *Vintiins* dicta, quod ſimilitudinem quandam habeant cum mediis Realis Luſitanicæ monetæ. Horum numerus ingẽs certum argumentum oræ Indiæ præbet. Et paulo

Argumenta Indiæ tractus ax anguillis & ſquamis.

poſt

Delineatio Orarum maritimarum, Terræ vulgo indigetatæ Terra do Natal, item Sofalæ, Mozambicæ, & Melindæ, Insulæq Sancti Laurentij, Insularum Maldiuicarum, Seylon insulæ, & Promontorij Comorini, ad Indiam siti unà cum Insulis, Scopulis, Pulvinis, Vadis, veris Ventorum tractibus, & genuino singulorum locorum situ, ad exactissimas Ichnographicas Indicarum tabulas recognita atq emendata.
Affbeeldinghe der custen des landts genaempt Terra do Natal, Item van alle de custen van Çoffala, Mozambique, Melinde, ende t'eylandt van S. Lorenzo: met alle haere eylanden, clippen, droochten, ende ondiepten. Item d'eylanden van Maldiua tot het eylandt Çeylon, ende den hoeck van Comori toe, aende custen van Indien liggende, met de waerachtighe streckinghe ende gheleghentheyt der zeluer, alles seer correctelijck naer d'allerbeste Indiaensche Pas ende Lees-caerten, oversien ende verbeetert.
Arnoldus F. a Langren delineavit & sculpsit
Miliaria Germanica, quorum 15. uni gradui respondent.
Hispanicæ leucæ 17½. uni gradui competentia.
AFRICÆ PARS
AEQVINOCTIALIS
TROPICVS CAPRICORNI
MADAGASCAR, quæ et S. Laurentij insula dicitur.
Prete Giam magnus imperator Abissini
Amara mons, hic Æthiopiæ imperatoris filij & nepotes in custodia a præsidijs detinentur.
BAGA MIDRI hic Argenti fodinæ sunt.
Tigremahon
DOARA
BALLI
MAGADOXO
AMARA
AMBIAN
XOA
QVARA
CAFATES
GAVI
GASABELA
TIRVT
ZET
GOIAME PARS
Lunæ montes
AGAG
MAITAGASI
CAMVR
MONOMO
ZEFALA
TAPÆ
BVTVA
ARS
MELINDE
QVILOA
MOZAMBIQVE
Mombaza
Pemba
Zanzibar
Monfia
Comoro
As Sete Irmanas
Ilhas do Mazcarenhas
Do Almirante
Baixos das Chagos
Baixos de S. Miguel
Saya de Malha
Da Galega
Ilhas de Cosmoledo
Bayxos dos Judia
Dos Romeyros dos Castelbanos
Do Garaiao
S. Brandaon
Do Mascarenhas
Do Cirne
Maldiua
Ceylon
I. de Cedu

tant. Cœlibes autem Inſula non capit, privilegio Regis Luſitaniæ, ne cultoribus vacua aliquando ſit. Poſt Moſzambicquam longo tractu Præſbyteri Iohannis Imperium protenditur, id ibi terra Abexinorum appellatur, unde etiam ora quę a Moſzam-

Moſ quę aer c

Civitates oræ Abex.

inter Moſzambicquam & Caput de Guardafum ſitæ ſunt hæ civitates: Quiloa, olim Rapta, Mombaſſa ſita in exigua Inſulâ ejuſdem nominis; portum habet qui duabus munitionibus defenditur, Melinda, Pata, Brava, Magadoxo; Regnum autem quæque civitas ſtatuit, ſub lege Machometi. Incolæ gilvo colore ſunt, capillo nitido.

Politiâ & gubernatione utuntur ritu Arabum, cæterorumque Machometanorum. Caput hoc de Guardafum finit oram Abex ſive Melindæ: Et adjacet huic Promontorio ad Borapelioten Inſula Socotora, Aloes proventu illuſtris, vnde & Aloe Socotori-

Socotora Inſula.

XX. Septembris Anguium multitudinem inter marinos fluctus conſpeximus, Anguillarum magnitudine, & alia quædam in ſquamarum piſcium formã, a Luſitanis *Vintuns* dicta, quod ſimilitudinem quandam habeant cum mediis Realis Luſitanicæ monetæ. Horum numerus ingẽs certum argumentum oræ Indiæ præbet. Et paulo

Argumenta Indiæ tractus ax anguillis & ſquamis.

poſt

Terram vidēt magnâ lętitiâ quæ Bardes eſt.

poſt terra apparuit magno gaudio Navalium ſociorum, ejectaque bolide reperta fuit altitudo 47. ulnarum; ea erat terra Bardes in extremitate oſtii fluminis Goæ, differens 3. ab urbe mill. Alta admodum terra eſt, ibique Indię Naves anchoras dimittunt ac onus levant, quod poſt minoribus navigiis in urbem defertur. Et nos anchoram jecimus remoti 3. milli. a terra. Malacia enim erat ac æſtus abſceſſerat, verùm abſque periculo, purus enim ubique fundus eſt ac anchoris aptus. Æſtatis ibi tùm initium erat.

Poſtero die XXI. multa navigia ad navem noſtram accedebant, ea *Almadias* vocant, feruntque panem, fructus, &c. Indis Chriſtianis rectoribus quibuſdam. Pariter triremis adnavigabat in uſum Archiepiſcopi. Is deſcendens in triremem Panginum vehebatur. Is locus medius eſt inter Bardes & Goam, ad ipſum flumen. Ibi gratulationes omnium nobilium excepit, ac ipſius Proregis Franciſci Maſcarenæ. Magiſtri civitatis orabant: maneret eo in loco, per 10. aut 12. dies, ut ſpacium haberent exornandæ urbis ad ingreſſum tanti viri. Id facile conceſſit. Eodem die poſt meridiem flumen ſubivimus, ad ſtationem terræ Bardes, eratque is dies XXI. Septembris anni 1583. ſpatio quinque menſium ac 30. dierum exacto, ab navigatione noſtra ex Luſitania, cum per 15. dies Mozambicquæ fuiſſemus: Et erat ſane fęliciſſima hæc navigatio, qualem vix naves; aut præcedenti, aut ſequenti tempore nacti fuere.

XXII. appulit S. Iacobi navis, poſtero die S. Franciſci. In navi noſtra morte amiſeramus 30. homines, inter quos mancipia quędam erant unuſque Germanus, Satelles olim Hiſpanie Regis, cum omnes fere aliquo morbi genere tentati venam ſecaſſent. Hæc fere ſumma pereuntium eſt totâ navigatione. Ante 10. vel 12. annos, cum Prorege Indiæ *Ruy Lorenzo Datavora*, navigabant 1100. viri; Sed ſubitus morbus, antequam Moſzambicquam veniſſent 900. conſumpſerat. Multitudo etenim peſtem provocaverat, inde hodie pauciore numero hominum naves abeunt, ac vix ita fœtor noxius vitatur.

Archiepiſcopus Goæ excipitur.

XXX. Septembris Dominus meus Archiepiſcopus magnis feſtiſque triumphis Goæ exceptus, a nobilibus & Magiſtratu Regni in templum ſolemni cantico deducebatur, ac inde poſt multas ceremonias varioſque ritus antiquos, in palatium ſuum, quod templo vicinum eſt.

XX. Novembris Prætoria noſtra S. Philippi navis Cochinum demum appulit, poſt infinitos labores ac moleſtias, ex cauſâ quam ſupra narravimus & 7. menſium ac 12. dierum navigationem.

Vltimâ ejuſdem Novembris Goâ ſolvêre naves inſtituto curſu verſus oram Malabar & Cochini, ut ijs in locis Piper aliaque Aromata onerandæ Navi exciperent, Quædam autem onerantur circa oram Malabar Onori, Mangalori, Cananori, &c. quædam Cochini; ut duæ ſemper Naves eo in tractu Piper juſto onere nanciſcantur. Cochinum ad Auſtrum Goâ diſtat 90. mill. Naves Luſitanicas merces Goæ exponunt, ibi domicilia etenim Inſtitorum & Mercatorum ſunt. Inde oram legunt ac Piper ſuſcipiunt. Quæque navis communiter 800. quintallos Piperis habet Luſitanico pondere. *Quintallus* autem 128. pondo continet. Poſt Cochinum veniunt, eoque & Inſtitores proficiſcuntur, ita Navibus Caſſia, Caryophillon & cætera Aromata Indię pro onere cedunt, ut ordine in Hiſtoria reditus mei enarrabo.

Menſibus Ianuario & Februario Anno 84. Cochino Naves in Luſitaniam abivere, cum ijs & Frater meus, ſui Officij ratione. Ego apud Dominum meum Archiepiſcopum etiamnum hæſi, certus Indiæ mores, ritus Regionum hominumque, formas fructuum & Aromatum qualitates ſedulo perſpicere. Vt vidi ipſe, ut audivi a gravibus viris diligenter tradam, ſimplici ſtylo, amicaque veritatis oratione. Commercia Regnorum & populorum facile mihi aditum ad cognitiones has prębuerunt. A Luſitanis etenim omnia ferè annotata ac perluſtrata ſunt. Sed antequã ipſos Indię mores, fructus, commercia, &c. deſcripſerim, operę pretium erit primum Orientalis oræ ſitum declarare. Ea a Rubro Mari a Civitate Aden incipiens, uſque ad Chinę Regnum narrationi noſtræ ita exordium dabit.

CAPVT V.

Deſcriptio oræ Arabiæ Fœlicis, ſive Rubri Maris, uſque ad Inſulam & Arcem Ormutij.

Annotatio D. Pall.

Aden munitiſſima & pulcherrima Arabiæ Fœlicis Civitas eſt, ſita in valle, ab unâ parte validiſſimis muris, ab alterâ montibus clauſa, quibus in quinque Arces viſuntur, deputatæ vigilijs ob multitudinem Navium venientium & abeuntium. Civitas 6000. ædes complectitur. Perſæ, Æthiopes, Indi, Turcæ commercia ibi habent fere nocturna, ob intolerabiles æſtus. Ad lapidis jactum ab urbe Mons eſt cum Arce, domicilium Gubernatoris. Olim in terra firma hæc Vrbs erat, nunc hominum induſtriâ in ſpeciem Inſulæ redacta jacet.

Aden deſcribitur.

ADen in oſtio Rubri Maris, ad Septentrionale latus jacet, ad Arabię Fœlicis oram interiore ſitu 60. mill. Promontorium enim de Guardafum juxta Melindæ oram prominet & recedit introrſum Arabia. Aden 13. gradu computatur ad Septentrionem,

trionem, inde ora ad Vpocœciam inclinat; usque ad Rosalgatæ caput, quod 22.gradu jacet extremo situ Arabiæ Fœlicis ad Mare Indicũ distatque ab Aden 240.milliaribus. Civitas Aden cum monte Darsura affinis est, is ex solidâ petra constat, nullâque pluviâ rigatur. Incolæ hujus Arabici littoris gilvo colore sunt, eodem fere quo ij, qui Melindam sive Abex inhabitãt. Ex hac Regione Equi præstantissimi in Indiam veniunt, etiam Thus, Myrha, Balsamũ, Balsami lignum, & fructus, Manna ceteraque bene olentia Aromata. Legem Machometi servant ex Persarum doctrinâ. A Capite Rosalgatæ ad Caurum ora interior extenditur, usque ad C. de Moncadon, olim Asabora 70.milliariũ distantiâ. Caput hoc e regione Insulæ Ormutij jacet 26.gradu. Hic initiũ Freti Persici:& Insula Ormus ab una parte Arabiam habet, ab altera Persiam ad Septentrionem. In latitudine 20. milliaria tenet. A C.Moncadon interiore littore Arabiæ, usque ad Insulam Barem 80. milliaria computantur, gradus 26. & dimidius. Hic Præfectus Ormutio Lusitanus Institorem suum habet, Regio nomine, piscatione celebri præstantissimarũ Margaritarum, quæ justo titulo Orientales appellantur.

In monte Darsura nunquam pluit.

Margaritarũ piscatio.

Interiore ejusdem oræ Arabicæ situ, fine Sinus Persici, Civitas Balsora jacet, 60. milliariũ spatio ab I.Barẽ. Civitas hæc 30.gra. sita confluentiâ Fluminum Euphratis & Tigridis in Sinum Persicum celebratur. Circa hæc loca ingentes etiamnum ruinæ apparent, Babyloniȩ Vrbis inclytæ vestigia, &, ut doctores autumant, hic locus Paradisi terrestris fuit. A Civitate Balsora littus ad Septentrionem Ormutium excurrit, sub Imperio Persiæ ea vrbs est. Sinus ipse latitudinem habet 40. milliarium, multis insulis distinctus. In ostio illa celebris Insula Ormus jacet, ibi Lusitanis Arx est, ac cum Insulanis, mixta habitatio. Ducem habent ceterosque Magistratus in triennium; ut Mozambicquæ habitatores.

Paradisi quõdam locus.

CAPVT VI.

Descriptio Insulæ & Civitatis Ormutij.

ORmutium Insula est & Regnum sub Lusitanorum hodie Imperio, quibus tributum solvit. Regi etiamnum ibi domicilium est, extra Lusitanorum Vrbem, vivitque is Machometi institutis: Gens colore albo Persarũ notatur. More recepto atroci nouus Rex initio Imperij sui fratribus & ceteris ex stirpe Regia oculos eruit, excæcatosque demum lauté habet. Lege etenim cautum est sempiternâ: Ne cæci Regnũ administrent; ita timor civilis belli ab æmulo cæcitate cognatorum tollitur. Insula magnitudine 3.milliarium est, rupibus & petris aspera, ac prorsus infœcunda. Nulla ibi herba virens; nec aqua potabilis, sale ubique rupes horrent, inde muri ædium salsis ex lapidibus constructi stant. Nullos fert fructus; sed omnem commeatum ex Arabia, Persia, civitate Balsora accipit. Propter situm autem & opportunitatem loci omnium rerum abundantiâ floret, ingentique Mercatorum frequentiâ colitur, Habet enim forũ sive *Stapelam* Persiæ, Arabiæ, Turciæ, Indiæ, omniumque vicinarum Regionum. Præcipua autem multitudo est Persarum, Armeniorũ, Asiaticorum ac Venetorum, quibus circa gemmas maximum studium est. Ormutium eæ ex India deferũtur & Ormutio Venetias terrestri itinere. Ad eandem item Insulam ex varijs locis alia vehuntur; ex Persiæ terris, Coracone & Dias Aulæa præstantissima, que *Alcatiffe* vocantur. Ex Turcia Camelina diversi generis: Ex Arabia herbæ & Aromata ad Medecinæ usus, Sanguis nẽpe Draconis, Manna, Myrha, Thus, &c. prestantissimi Equi ex Barem, diversæ Orientales illustresque Margaritæ ex Mascatta: Portus is est inter Promõtoria Rosalgatæ & Mõcadõ ad Arabie littus, Vuȩ passæ, Dactyli varij generis & Mermelladæ, que ex Ormutio in Indiã portantur, totâque eã implẽt. Ex *Larinis* pecuniȩ certã specie Ormutij magnus quoque quȩstus contrahitur, & ingens commerciũ. Forma pecuniæ autem oblonga est, in duos velut ramos desinens ad speciem argentei fili, notata certis litteris sive signis. In Persiâ in monetam redigitur ex argento excocto tantâ copiâ, ut magnis negotiationibus sufficiat, ob quæstum certissimum circa Indiæ loca, in quibus magni valoris est. Causa autem hujus in insula Ormutij frequentiæ hæc habetur. Singulis annis duæ velut congregationes terrestre iter conficiunt. Eas vocãt *Caffiles* sive *Carvanas*. Aleppo autem veniunt. Ea Syriæ Civitas est, trium dierum itinere a Tripoli, quæ ad Mediterraneum Mare jacet. Hæc turma sive Caffila sequentem ordinem servat. Singulis annis Aprili & Septembri mẽsibus, Capitaneus quidam eligitur, cum aliquot centum Ianitzeris, qui velut præsidiarij Caffylam ad Civitatem Balsoram deducunt. Balsorâ verò Ormutium navigatur. Mercatores tempus profectionis Carvanæ callent. Ibi tum Camelorum, Dromẽdariorum & Equorum magna copia est, paratis ad iter hominibus, ij subinde 6000. aut 5000. numerantur, ordineque iter agunt in copiarum morem. Bini Camelo insident, hinc & inde dependentibus sarcinis sedulâ Ianitzerorũ curâ contra Arabum insultus, qui prædationibus dediti, magnas viatoribus molestias ingerunt. Quadraginta dierum transitu desertum continuatur, suntque spatijs singulis trium quatuorve dierum effossi putei ad aquationem hominum & bestiarum. Multi quoque Annonæ Curatores turmas istas sequũtur; illi omnia quæ ad victum pertinent pecuniâ vendunt.

Mos Regum Ormutij in eruendis oculis affinium.

Insula Ormus sterilis.

Veneti Ormutium frequentant.

Moneta Persica.

Carvanæ descriptio.

Singulis

Singulis noctibus cuncti sub tentoriis quiescunt, arctâ tamen vigiliâ. Ita Bassoram veniunt prætergressi Babyloniam, nunc *Bagedet* aliaque famosa loca. Bassoræ per aliquot dies quiescunt, eademque in urbe reditus tempore turmatim coëunt, ac Aleppum repetunt. Hinc illa istis in regionibus frequentia mercatorum & mercium, magnâ viatorum omniumque nationum commoditate. Hispanis tamen, Lusitanis, aliisque Hispaniarum Regi subjectis, ea commercii facultas denegatur; nisi quod subinde Gallorum, Venetorum, Anglorumvé titulo transeant. Isti quippe populi Aleppi consules suos & institores habent, ut & Tripoli; quę quotidianâ navigatione Venetorum Gallorum ac Anglorũ petitur; nam ibi navigia onerantur & exonerantur, mercibus inde Aleppum terrestri itinere delatis, & Aleppo vice versâ Tripolim, magnis immunitatibus ac privilegiis a Turca impetratis.

Nouus nunciandi modus per Colũbas.

Ceterum factâ Turcarum mentione non possum non indicare quo modo ex tam vagis & sparsis Regionibus Cæsar Turcarum certior reddatur de omnibus rebus, quæ per universum Imperium geruntur. Ergo per totam Turciam Columbę aluntur, quæ annulos pedibus adjunctos habent. Hæ Bassorâ ac Aleppo Constantinopolim feruntur, & e contrá: Vbi autem negotii ratio postulat, Epistola annulo adfigitur emissâ ad volatum Columbâ: illa celeri tum pennâ suetos repetit lares, & rerum internuncia Epistolam ad destinata loca fert, confectis ita brevi spacio mille milliaribus. Ex his Columbis unam in Indiâ vidi, apud Venetum quendam mihi familiarem, qui miraculi causâ eam attulerat. Sed ad propositum. Ormus vigesimo septimo gradu numeratur. Æstate ibi; eodem quo apud nos anni tempore, ita sol fervet, ut homines in alveis ligneis aquâ plenis somnum cogantur capere, capite tantum prominente & corporibus aqua in totũ mersis. Omnia ædificia sunt plano tecto, ac foraminibus perspicuo, ad auram ac frigus suscipiendum, ut & Cayri. Itaque & oscillatione; quam *Cattaventos* vocant, crebrâ corporis succussione, ac flabellis utuntur incolæ ad ventulum excitandum.

Sol fervidus Ormutii.

Homines sub aqua somnũ capiunt.

Annotatio D. Pall.

Cayrus alta habet ædificia, compluuijs sive podijs eminentibus, ad conciliandas vmbras ac effugiendum Solis ardorem. Ex media domus parte ingentes fistulæ extenduntur, decem cubitorum altitudine eminentes, ac ad septentrionem porrectæ, excipiendi venti gratiâ, ut ita per universam domum spargatur.

Hyems eâ qualitate est, quâ in Lusitaniâ. Aqua quam potant ex continenti defertur, seruata in ollis & cisternis. Arci item ut Moszambicquæ ad annum sive biennium de aqua provisum est. Apud insulam Barem etiam aqua hauritur per urinatores altitudine quatuor aut quinque ulnarum sub salsis fluctibus, boni saporis & optimę fontanæ æmula. Ormutii morbus quidam patrius viget, nascentibus in cruribus vermiculis; ii (ut opinio habet) ex aqua quam homines potant oriuntur; formâ sunt chordarum testudinis, duarum aut trium ulnarum longitudine; paulatim vero educuntur, rotati pennulâ sive stramine, dum sponte sequuntur: Verum ubi resistunt, non est allaborandum, sed religatur educta portio, ungiturque tumor sub foramine, recenti & nondum salito butyro, ita intra duodecim aut decem dies absque majore offensa crus ab insectis liberatur. Ceterum imperitiâ violenti medici, abrupto vermiculo, crus tumet, magnisque doloribus uritur, quibus quosdam ipse adfectos vidi.

Sub salsis fluctibus aqua colligitur suavis.

Morbus Ormutii ex vermibus.

Annotatio D. Pall.

De his vermibus in praxi sua scribit Alsaharanius hoc modo. Quibusdam in locis inter cutem & carnem vermes quidam enascuntur, qui morbus Boum adfectus vocatur, quod Boves tali malo crebrò vexentur, serpunt autem longius, & sub cute tenduntur, donec ipsam perrumpant: Modus sanandi constat ex purgatione corporis a putrido flegmate.

Ideo domi nostræ apud Archiepiscopum quidam Ormutii incola, nuperus famulus modo supradicto quinque quatuorvé vermes educebat; dictitans commune id patrię suæ malum esse.

Præfecto Ormutii post præfectum Moszambicquæ maxima utilitas, maximumque lucrum supra omnes Indiæ Duces nascitur; Navigia enim sua mittit Goam, Chaul, Bengalam, Mascattam, ibique mercimonia distrahit, edicto adhibito: Ne quis quid vendat ante distractionem rerum merciumque Præfecti, non quidem Regis privilegio, cum Rex hujusmodi machinationes prorsus prohibeat, sed proprio placito, quod absente longius Rege latissimè extendunt. Ceterum Regiâ benevolentiâ Equos nemo in Indiam vehere potest præter Præfectum, eosque quibus is permiserit. Eâ ratione lucrum Capitaneo ingens redit: Equorũ quippe in India magna æstimatio est, cum alicujus bonitatis equus quadringentis aut quingentis *Pardauvis* vendatur, ascendentibus quibusdam ad mille *Pardauvos*; *Pardouvo* ad valorem daleri Imperialis computato Belgicâ monetâ. Tempestas autem navigationi commoda Goâ Ormutium in mensibus Ianuario, Februario, Martio, Septembri & Octobri accidit. Sequitur ora quæ ab Ormutio Indiam attingit.

Præfecti Ormutiani proventus.

Equorum in India caritas.

CAP. VII.

CAPUT VII.

Ora Ormutiana, usque ad Civitatem ac Insulam Diu; Lusitanorum propugnaculum.

ORmutiũ tractus flexu ad Vpeurũ, sequitur Caput Iasquę, quondam Carpella. Regio olim Carmania dicebatur. Caput hoc 25. & dimidio gra. jacet & Ormutio 3. mill. distat; persecutione oræ, usque ad fluvium Sindæ, qui ab historicis Indus appellatur; oriturque ut aiunt ex monte Caucasso, ubi & flumẽ Ganges surgit, in Regno Bengalæ mari influens, prout suo loco declarabimus. Ab hoc flumine Indo sive Sinda tota India nomen ducit. Ostium autem ad 24. gra. pertingit & a Capite Iasquæ supradicto, spatio 140. mill. distat. Ad fluvium hunc pertinet terra Sindæ; unde etiam fluvio nomen a Lusitanis successit. Regio ipsa opulenta est & fertilis, magnisque cõmerciis frequentata, vicinorum Lusitanorum, Indorum, cęterorũque ex Ormutio ac aliis locis. Multa habet Gossypina eaque tenuissima, quæ *Iorimos* vocant, & Sindones, quas *Volantes* dicunt, ac magnam quantitatem olei ex *Coco* sive Indica Nuce. Butyri quoque vim fert: id non ita mundum est, quale Batavi habent, sapidum tamen & ad culinas utilissimum. Picis etiam & Sachari *candil* multum mittit, ex corio item peritè quædam facta, floribusque ex Bysso variis coloribus ornata. Hisce utuntur in tapetorum vicem, & lectis mensisque imponunt. Ibi etiam pyxides, cistulæ, capsulæ, &c. conficiũtur affabrè, ex ligno vario conchisque unionum interjectis ramẽtis, quæ omnia in Indiã vehuntur, cum eó Lusitanorũ naves proficiscuntur. Flumẽ supradictũ post quasdam Insulas ad oram Sindæ sequitur Sinus minor, quem *Enseada* Lusitani vocant, in quo multæ Insulæ jacent. Sinus idem *Jasquetta* dicitur, abscessũ accessũque maris subito ac longinquo motu inlustris, qualem nullo in loco rerum natura experitur. Huc Alexandrum Magnum Indi penetrasse ferunt, deterritumque subito recessus Oceani miraculo, credidisse Divinam iram exercitui suo impendêre, si ulterius tenderet, ut hic imperii sui, ac victoriarum terminos constituere voluerit. Sinus distat 60. mill. a flumine Indo. Oram mox ad Notapelioten sequenti succedit civitas Diu, cum propugnaculo. Lusitani ibi habitant, & cum iis mixti incolæ.

Indus flumẽ.

Artificia Regionis.

Fructus.

Mirabilis recessus Maris.

Alexander Magnus.

CAPUT IIX.

Insula Diu olim Alambater cum Propugnaculo.

INsula Diu distat a flumine Indo 70. mill. 21. gra. ac terræ firmæ adjacet; olim Regi Cambayę paruit, in Regno enim illius jacet. Lusitanis ante ab ipso Rege concessum aliquod erat munimentum, sed tempore tota Insula cum oppido in Christianorum potestatem venit. Illi studiosè munitionibus excitatis, contra hostiles impetus invictum locũ constituere. A Sultano Cambajæ ac sociis obsessi fuerunt Lusitani anno 1539. & secundò anno 1546. verum hostibus fortiter rejectis obsidio levabatur, ut Lusitanorum Annales magnificè commemorant. Portus huic urbi est commodissimus, ac frequentiâ Mercatorum nobilis. Pauci fructus. Vrbs opportunitate situs inter Cambajã & Sindã, ditissimas regiones, celebratur. Inde semper peregrini hic diversarum gentium multi, Turcæ, Persæ, Armenii, Arabes, &c. Optimum hic & lucrosissimum Regi Portugalliæ vectigal solvitur. Banianes enim, Gusaratæ, Rumi, & Persæ, qui in Cambajâ negotiantur & fretum Rubrum petunt, hic fere naves onerant & exonerant tempestiuo Insulæ situ, ad Sinum Cambajæ. Civitas a Lusitanis habitatur, admixtis incolis, ut Ormutium cæteræque Indiæ civitates, quas Lusitani colunt, exceptis duntaxat arcibus, quæ in Lusitanorum potestate sunt. Insula plena est & fœcunda rerum necessariarum. Habet Boves, vaccas, sues, oves, gallinas, butyrum, lac, allium, fabas, &c. ut in Belgicis regionibus, Lacticinia tamen non ita munda sunt. Caseos etiam mittit, sed sale nimio, parum gratos. Piscem salitum in maximâ copia videas, is ad formam Aselli est, Incolæ quoque carnem fumo indurant, quæ viatoribus ad sustentationem est cõmodissima. Hisce ad victum pertinentibus rebus etiam alias regiones ipsi instruunt, Goã & Cochinum præcipuè, ibi enim butyrum, cepæ, allium, pisa, oleum, aliaque legumina non nascuntur, sed ex aliis locis adveniunt. Ea singulariter explicabimus, ac fructus cujusque regionis referemus.

Insulæ Diu Descriptio.

Portus.

Vectigal Lusitaniæ Regis optimum.

Eodem tractu ad Orientem, usque ad 15. aut 16. mill. incipit Sinus Cambajæ, in ipso ostio & fere aliàs latus 18. mill. interiore tractu 40. mill. longus, ac in Mesaquilonẽ directus. In extremâ interioreque sinus parte civitas Cambaja jacet, quę regno & regioni nomen dat; 23. gra. computatur. Hic Rex sive Sultanus habitat.

Sinus Cambajæ.

Cambaja civitas.

CAPUT IX.

Regio Cambajæ.

CAmbaja Regio fertilissima Indiæ, ad cæteras Provincias necessaria victui abundè dimittit, inde continuâ frequentiâ Lusitanorum, Persarum, Arabũ, Armeniorumque celebratur. Rex Machometi legem retinet, sed ipsi indigenæ *Gusaratæ*, & *Banjanes* vivunt Pythagoræ institutis. Ii subtilissimi ingenii homines, Mercatores totius Indiæ acutissimi habẽtur. Figura post ostenditur, cum morũm rituumque declaratione suo loco. Fert itaque hæc Regio frumentum,

Pythagoræi.

Delinīantur in hac tabula, Oræ maritimæ Abexiæ, freti Mecani: al. Maris Rubri: Arabiæ, Ormi, Persiæ, suprà Sindam usq, Fluminis Indi, Cambaiæ Indiæ & Malabaris, Insulæ, Ceylon, Choromandeliæ, & Orixæ, fluuij Gangis, & Regni Bengalæ: situs item Sinuum, Insularum, Scopulorum, Pulvinorum, Vadorum, profunditatumq, dictis oris adjacentium, cum genuinis singulorum locorum Nominibus, prout ab expertissimis navium Gubernatoribus Lusitanicis, indigetātur: magno studio ex optimis tabulis Indicis recognita, omnia atq, emendata.

Afbeeldinge der custen van Abex, der engte van Mecha, anders ghenaempt de Roode Zee, Item de custen van Arabien, Ormus, Persen, tot Sinde toe, vāde Rieviere Indus, Cambayen, Indien, ende Malabar, des eylants Ceylon, Choromandel, ende Orixa, de Rijviere Ganges, ende t'Coninckrijcke van Bengala. Item vande ghelegentheijt der Inwijcken, Eylanden, Clippen, Bancken, Ondiepten ende Diepten byde voorsz custen liggende, met de rechte Namen van igelijcke plaetse, alsoo de Zelue byde ervarenste Portugeesche Pilooten ghenaempt worden, alles met grooter vlijt uijt de beste Indiaensche Pas ende Leef-caerten, ouersien ende verbeetert.

Miliaria Germanica, quorum 15 uni gradui respondent.

Hispanicæ leucæ 17½ uni gradui competentia.

NATOLIAE PARS

ARMENIA

MAR DE SALA, vel de Bachu, olim Caspium.

MARIS MEDITERRANEI PARS

ASIA

PERSIA

Sinus Persicus

ARABIA DESERTA

ARABIA olim FELIX

AEGYPTUS

MARE RUBRUM

MAR ROXO

AFRICAE PARS

TROPICUS CANCRI

MARE ARABICUM ET INDICUM

INDIA EXTRA GANGEM

INDIA INTRA GANGEM

GOLFO DE BENGALA

SINUS GANGETICUS

Maldiuæ Insulæ

ÆQUINOCTIALIS

Henricus F. ab Langren Sculpsit.

CAPVT VII.

Ora Ormutiana, uſque ad Civitatem ac Inſulam Diu; Luſitanorum propugnaculum.

ORmutiũ tractus flexu ad Vpeurũ, ſequitur Caput Iaſquę, quondam Carpella. Regio
hoc 2
mill.d
vium
latur;
caſſo,
Benga
Indus flumē. clarab
da tot
ad 24.
pradic
hunc
vio n
opule
ciis fr
Indor
locis.
iſſima
quas
ArtificiaRegionis. tatem
quoq
Fructus. quale
culin
candi
quæd
color
rum
Ibi et
ficiũt
unio
Indiã
profi
dam
Mirabilis receſſus Maris. mine
quo
quett
bito
null
Alexander Magnus. Alex
runt
mira
tui ſ
hic
conſ
flum
ſequ
pugi
iis m

Inſula Diu olim Alambater cum Propugnaculo.

INſula Diu diſtat a flumine Indo 70. mill. 21. gra. ac terræ firmæ adjacet; olim Regi Cambayę paruit, in Regno enim illius jacet. Luſitanis ante ab ipſo Rege conceſſum aliquod erat munimentum, ſed tempore (Inſulæ Diu Deſcriptio.)

tota Inſula cum oppido in Chriſtianorum poteſtatem venit. Illi ſtudioſè munitionibus excitatis, contra hoſtiles impetus invictum locũ conſtituere. A Sultano Cambajæ ac ſociis obſeſſi fuerunt Luſitani anno 1539. & ſecundò anno 1546. verum hoſti-

rumque celebratur. Rex Machometi legem retinet, ſed ipſi indigenæ *Guſaratæ*, & *Banjanes* vivunt Pythagoræ inſtitutis. Ii ſubtiliſſimi ingenii homines, Mercatores totius Indiæ acutiſſimi habētur. Figura poſt oſtenditur, cum morũm rituumque declaratione ſuo loco. Fert itaque hæc Regio frumen- (Pythagoræi.)

tum,

tum, orizam, pisa, butyrum, oleum, &c. in commodum omnium circumjacentium regionum. Gossypina ibi multa conficiuntur, diversique generis, ac nominibus distincta ut sunt *Cannequyns*, *Boffetas*, *Foryns*, *Chautares*, *Cotonias*, unde vela & sacci fiunt. Tenui autem admodum filo quædam cum Hollandiæ linteaminibus certare possent. Etiam aulæa instruunt *Alcatiffæ* dicta; sed non sunt illa tanti pretii, ut iis æquari possint, quæ ex Persia Ormutium advehuntur, præparant & alia viliora *Banquays* vocata, in modum panni ex Scotia lineis picti, ad tegumenta cistarum ac lectorum. Eadem arte stragula faciunt, serico filo exornata, & acu picta, tentoria omnis generis, *Persintos* sive ligamenta lecticarum Indiæ, ad imponendum grabatum, lecticas Indicas, mulierum sellas, aliaque minuta, tabulas lusorias ex ebore, & testudinis scuto variatas, annulos signatorios, &c. Ibi quoque genus aliquod Cristalli Montanæ ad nodulos, signa, armillas, cæteraque infinita servit, mirabili ac pulcherrimo opere. Multas habet gemmas Amethystum, Garamanticum, Hyacinthum, Espinellos, Robassos, Chrysolythum, *Olhos de Gato*, quasi diceres Catti oculum, sive Achatem, multa Iaspidis genera, sanguinis lactisque lapides (ut vocant) plurima quoque medica, Amfion sive Opium, Camphoram, Banguam, Sandalum; suis locis referenda, Alumen, sacharum quod a ligno nomen tenet, aliaque quæ nunc non succurrunt, ac perlongam narrationem redderent. *Annil* sive *Indigo* in Cambaja præparatur, ac per universas Orbis partes distrahitur ut postea declarabimus. Hæc de Cambaja. Post Cambajam sequitur India & regio Decam & Cuncam, interiore sinu ad latus Indiæ, a Cambaja usque ad Indiæ oram, ubi ipse sinus incipit. Ora ad Zephyrum vergit & Vpolibonotum, usque ad insulam *das Vaquas*, quæ ad introitum sinus jacet, vigesimo gradu, eoque in tractu in firma terra civitas *Daman* cum propugnaculo visitur, ac a Lusitanis, quibus subest, habitatur. A Diu ad Vpeurum 40. mill. differt.

Gossypina multa eorum que nomina.

Artificia.

Gemmæ Cambajæ.

Indigo.

Indiæ situs.

CAPVT X.

Ora Indiæ, portus ac loca ejusdem.

AB Insula *Vaquas* ad sinum Cambajæ ora Indiæ propriæ incipit, cæteris locis sua nomina sunt, ut Moszambicqua, Melinda, Ormutium, Cambaja, Choromandel, Bengala, Pegu, Malacca, &c. Sed hic tractus Indiæ titulum vulgò solus tuetur. Is ab insula *Vaquas*, ad Mesophœnicem, usque ad Caput Comorinense protenditur, ibi ejus finis est, & sunt centum & octuaginta milliaria. Portus urbesque habet plures, quibus Lusitani præsunt, instructis arcibus. Inter eas *Daman* primo loco est, inde quindecim milliaribus, decimo nono & dimidio gradu civitas *Basayn*.

Arces Lusitanorum in ora Indiæ.

A Basaijno decem milliaria, decimo nono gradu distat civitas *Chaul*, cum propugnaculo.

A *Chaul* usque ad *Dabul* decem milliaria sunt, & jacet decimo octavo gradu.

A *Dabul* ad insulam Goam triginta milliaria computantur; jacet autem decimo quinto & dimidio gradu. Has civitates Lusitani cum propugnaculis possident excepta urbe *Dabul*, cujus possessionem ante aliquot annos amiserunt. Is tractus qui ab insula Goa *Daman* usque sive ad sinum Cambajæ pertingit, ab incolis Goæ vocatur terra Septentrionalis. Verum a Goa usque ad Caput Comorinense, omnis ora terræ Australis nomen habet, præcipuo tamen titulo ora Malabar vocatur. Goæ incolæ quibus moribus vivant post enarrabimus, nunc iis quæ ad oram hanc pertinent immorabimur. Prædictæ omnes urbes *Daman*, *Basayn*, *Chaul*, optimos habent portus ac frequentia commerciorum celebres. Totus autem hic tractus abundè fert orizam, pisa, & alia legumina, butyrum, oleum & Indicas nuces. Oleum ex olivis in Oriente nullum invenitur, nisi quod ex Portugallia advehitur, aliis autem ad victum necessariis abundat. Quędam ibi ex gossypio conficiuntur, sed exiguo numero. *Chaul* celebri commercio floret, cum Ormutii, Cambajæ, Syndæ, Masquatæ, Bengalæ hominibus, ac Rubri maris accolis: Habet opulentos potentesque mercatores; multamque navium vim. Locus prope *Chaul* est, in quo civitas indigenarum vetusta; ibi ex serico vestes, & bombycina indumenta magnâ copiâ fiunt, inde celebri negotiatione ex China sericum incolæ adferunt, quod post texturâ in usum vestium hoc in loco redigunt. Ea item in urbe lecticæ, sedilia, cistæque mirâ arte fabricantur, ac *Laccâ* sigillatoriâ teguntur, varii coloris. Etiam Zingiberis fœcundissima ora est: Verum parvo in pretio habetur. Septentrionalis hæc regio vocata, aëre bono & temperato fruitur, totiusque Indiæ saluberrimo: Nam civitas Diu & ora Malabar malesano cœlo laborant. Hisce Indis, ut etiam Cãbajæ incolis, quos Banianes & Gusuratas vocãt, iisque qui *Decan* habitãt, montesque Ballagatæ, qui Decanini & Canaræ nominantur, flauus color est, quibusdam tamen ad albedinem inclinantibus, aliis vero ad nigredinem. Sed qui ad littus habitant gilvo sunt colore, corporis habitu ac vultu Europæis haud absimiles.

Terra Septentrionalis.

Terra Australis.

B Incolæ

Incolæ vero tractus Malabar incipientis ad Austrū duodecim milliaribus ab urbe Goa, ad caput usque Comorinense, Malabarenses dicti, habitatores littoralium locorum, colore nigerrimo ac piceo existunt, nitido nigroque capillo, vultu & habitu aliàs Europæorum. Hi præstantissimi milites, ac Indiæ optimi bellatores, Lusitanorum acerbissimi etiam hostes sunt. Ceterum ut totius terræ ratio lectori constet, breviter ejus situm explicabimus. Ora hæc, quam Indiæ vocamus, ad octo sive decem milliaria protensa, humili cespite est, eaque *Cuncam* dicitur. Post eam altior terra jacet, nubibus æquata, quæ ab una parte ad aliam porrigitur, ab urbe *Daman* usque ad Comorinense Caput, extremum Indiæ promontorium. Inde altera ora *Choromandel* sequitur, solo alto culturæque aptissimo, in suprema parte plano, quod *Ballagatta* & *Decan* indigitatur, multos per reges & dominatus divisum. Incolæ ac indigenæ volgo Decanini & Canaræ appellantur. Figuras & descriptiones post exactè ostendemus.

Malabares optimi milites. Lusitanorum hostes.

Regionū brevis distinctio circa oram Indiæ.

CAPVT XI.

Ora Indiæ ab urbe Goa usque ad Caput Comorinense, quæ Malabarensis dicitur.

Oræ Malabarensis principium.

ORa Malabar initium ducit a *Cap. de Ramos*; id ad Austrum ab urbe Goâ decem milliaria distat, finitur autem Comorinensi capite, olim Corii, quo tractu centum & septem, aut centum & octo milliaria continentur. Lusitanis diversæ hic arces sunt. Prima est *Onor* a *Cap. de Ramos* decem milliaribus; ea decimoquarto gradu a Portugalensibus tenetur. Hic multa copia Piperis, ut annuo navigii onere sufficiat, ad 7000. aut 8000. quintallorū Lusitanorum ponderibus. Id piper hoc in tractu, imo per totam Indiam præstantissimum habetur. Dominium hujus terræ ad reginam Batycolæ pertinet. Hæc piper vendit & tradit institori eorum qui piperis emptionem conducunt, is Onori habitat. Verum pecuniæ solutio sex mensium spacio piperis traditionem antevertit, aliter nulla mercandi cum ea ratio iniri potest: tum ipsa per partes integrum piperis onus implet, quod paulatim in arce colligitur, usque in adventum Lusitaniæ navium, quibus piper infertur. Hic orizæ quoque ingens proventus est. Ceterum arx hæc parum frequentatur tantumque eo tempore quo naves onerantur visitatur. Ante aliquot annos piperis commercio haud perinde florebat, nuper id primum hic incœptum colligi. Ab *Onor* usque ad arcem *Barselor* viginti & quinque milliaria sunt decimo tertio gradu; item ut *Onor* a Lusitanis habitatur, multâ piperis & orizæ copiâ.

Piper quod Batycolæ Regina tradit.

A *Barselor* ad *Mangalor* novem milliaria computantur duodecimo & dimidio gradu. Lusitanorum hic quoque arx est, ac eadem piperis & orizæ abundantia.

A *Mangalor* ad *Cananor* quindecim milliaria sunt undecimo & dimidio gradu, largiore numero. Huic Lusitanorum propugnaculo maxima nobilitas est, præstat enim ceteris in hoc tractu abundantiâ piperis. Malabares ipsi circâ arcem, vicum sive planiciem capacem suo more ædificatam habent; ibi quotidianum forum est, rerum quę ad sustentationem corporis pertinent, mirificâ copiâ. Batavicis id nundinis æquari potest tanta multitudo gallinarum, ovorum, butyri, mellis, olei Indici, ficuumque Indiæ habetur. Ficus hæ singulari nomine ex *Cananor* vocatæ, magnitudine ac præstantia in universâ India celebrantur. Navium quoque mali hic eximia pulchritudine ac proceritate reperiuntur, ut nec Norvegia meliores habeat, tanto item numero ut & vicinis regionibus abunde sufficiant. Terra hæc aspectu viridis & perjucunda est, arboribus proceris conspicua; ac multarum rerum fœcunda, ut & universa ora Malabar visitur. Inter Malabares multi albicantes Mauri degunt, qui Machometi institutis vivunt, & maximo mercandi studio Rubrum mare frequentant. Ceterum nec Mauris nec Indis hæc mercaturæ ratio libera est, sine diplomatis a Lusitanis impetrati beneficio. Singulis enim annis Lusitanorum classis, quæ mare securum a prædonibus ac piratis reddit, si incidat in nullo munitos privilegio, eos prædæ loco cum mercibus habet. Ita crebro naves ex Cambaja, Malabar, Sumatra, aliisque Orientis locis, quod Rubrum Mare absque licentia petant captæ, per Lusitanos abducuntur.

Cananor.

Forum Malabarense.

Ficus ex Cananor.

Ora Malabar jucunda.

Mauri.

Rubrū Mare absque licentiâ nemo frequentat.

Mauri autem metu arcis socii Lusitanorum sunt sed clandestinis conjurationibus infesti, reliquis Malabarensibus Lusitanorum inimicis, pecunias subministrant, in damna Lusitanorum. Figurę eorum ac imagines mox sequuntur, cum reliquis Goæ & Malabar.

Mauri hostes Lusitanorum occulti.

A *Cananor* ad Calecutum octo milliaria sunt: undecimo gradu jacet. Calecuti oppidum olim totius Indiæ celeberrimum fuit, caput regionis Malabar & regia *Samorini*, id est, Cæsaris. Sed Lusitani initio bellorum Orientaliū, a *Samorino* crebrò decepti, ac ludibrio habiti, ejus fraudes detestati, Cochini regi adhæserunt. Is erat vasallus *Samorini*, ac minori potentia. Ceterū rebus fęliciter succedentibus auctâ Lusitanorū terra, marique potestate Calecutum quidem

Calecuti declinatio.

quidem interiit, detrimento commercii ciorum & famæ, minoribus nunc oppidis adnumeratum, Cochinum vero florere cœpit, evecto rege etiam supra *Samorinum*, sociorum Portugallensium auxilio ac copiis.

Cochinum floret.

Calecuto ad *Crangonor* 10. mill. numerantur, 10 & dimidio gradu. Hic Lusitani arcem etiam habent.

Cranganor.

A *Cranganor* Cochinum decem milliaria sunt ac decimo gradu jacet. Cochinum a Lusitanis habitatur & indigenis; aliisque Indis Christianis. Magnitudine Goam ferè æquat, multâ incolarum frequentiâ, multisque ædibus, templis ac monasteriis ornata, jucundissimo & nitido flumine, fœlicique portu. Extrà urbem parvo spacio riuulus quidam fluit, quem aliquando sicco pede transeas; supra riuulum jacet locus nominatus *Cochin Dacyma*, id est, supra Cochinum; ibi territorium Malabarensium adhuc in pristina secta viventium est, ibi rex aulam habet. Locus autem satis instructus est Indorum more etiam foro cotidiano celebris, eodem modo ut in urbe *Cananor*; sed majore abundantia & frequentantium fœliciore commercio. Cochinensis ditio ad insulæ formam jacet, multis enim riuulis ac fluminibus cingitur. E regione Cochini ad Septentrionem alia insula jacet *Vaypijn* dicta, quæ veluti arx *Cranganor* aquis cingitur. Omnes hæ regiones planæ & depressæ sunt ut in Batavia, verum nec aggeribus, nec arenosis collibus muniuntur, nudo tantum littore adversus impetum maris protectæ, id neque altum est, naturæ tamen beneficio conservatur. Ipse agri conspectus jucundus, grato virore, multis silvis ac arbustis distinctus, oculis adlubescit. Sunt & ibi silvæ quæ Cinnamomum ferunt, quod *Canella de Mare*, id est, silvestre Cinnamomum vocatur. Hoc bonitate a Casia insulæ *Seilan* differt. Nam cum pretium Cassiæ Seilanæ ad centum *Pardauvos* sive Daleros ascendit, hæc tantum viginti & quinque sive triginta *Pardauwis* æstimatur, & cautum est; Ne quis hanc Casiam ad Lusitaniæ usus distrahat, Verum eo non obstante quotannis magno numero ad naves fertur, sed tributi causâ in regiis codicibus; sub nomine Casiæ Seilanæ innotescit, ut ita vectigalibus fiat satis. Cochinum Piperis quoque multum mittit, & implentur eo duæ naves quotannis, cæteræ oram legunt diversisque locis id suscipiunt, ut supra relatum est. Extra Cochinum etiam multi Mauri Machometani habitant, multique Iudæi opulentissimi homines. Libera illis relligio est, ut etiam Machometi cultoribus quibus & *Mesquitæ* sive templa sunt. *Bramenes* quoque Malabarensium & Indorum sacerdotes idolis suis quæ *Pagodes* dicuntur serviunt, ac ædes habent iisdem dedicatas. Hæ tres nationes suis viuunt institutis, nullâ discordiâ aut perturbatione, ac cum *Nairis*, id est, nobilibus feudatariis ad consilium regis nullo discrimine promoventur. Cum aliqua res graviorem deliberationem exigit rex tres hasce gentes cogit, ab iisque consilium magnâ fiduciâ exigit. De Rege, *Nairis*, incolis Malabar, sacerdotibus *Bramenis*, moribus ac ritu, & idolis *Pagodis*, alio loco fusius dicemus, adjunctis imaginibus ac figuris. Nunc tractum Indiæ sequamur.

Malabarensis ora humilis ut in Batavia.

Cinnamomũ sylvestre.

Cochini duæ naves pipere implentur.

Iudæi, Mauri ac Ethnici vivunt suis legibus.

Gochino ad *Coulon* duodecim milliaria sunt nono gradu: ibi arx Lusitanorum est, ad quam singulis annis una navis Pipere oneratur.

Coulon.

A *Coulon* ad Caput Comorinense viginti milliaria numerantur. Hoc Promontorium secundo & dimidio dradu extenditur; ibique tractus Malabar Indiæque ora finem habet.

Caput Comorinense.

CAPVT XII.

Declaratio regum, eorumque origo; divisiones regionis, tractusque Malabar.

VT rectè lector intelligat regionis Malabar diversam ditionem ante omnia sciendum est; Multos ante annos uni regi totam regionem obtemperasse, cum Monarchiæ excellentiâ polleret, quod nunc in multos dominatus divisum est. Vltimus regum fuit (ut indigenæ narrant) *Sarama Perymal*. Ejus tempore Machometani Arabes commercio maris Rubri Indiæ tractum frequentarunt. Vnde ab iis ipse rex seductus Machometi sectæ adhæsit, convalescente per Orientem hujus religionis authoritate, quæ viribus firmior adversus Christianæ fidei incrementa diu stetit, continuâ Maurorum instigatione aversis Indis a Lusitanorum pietate ut ipsæ gentis historiæ testantur.

Ita cœperat ejusdem sectæ amor *Saramam* regem ut vel ad longinquam peregrinationem animatus, sepulchrum Machometi, quod Meccæ colitur & ipse invisere decreverit, ibi vitam certâ salutis spe finiturus. Itaque convocatis amicis regnum dividit; Vni Cochinum, alteri Cananor, tertio Chale, quarto Coulon, &c. propinat, cum regio titulo. Calecutum autem amantissimo sibi ministro donat, eumque *Samorinum* sive Cæsarem nuncupat. Imperator is & ceteri omnes vasalli essent. Inde mansit Calecuti regi in hunc usque diem *Samorini* nomen, cum præstantia potestatis suprà omnes reges Malabar. Rex *Sarama* apud Meccam obiit, & rata fuit divisio, ex qua etiam hodie successio omnium *Malabar*

Sarama rex.

Regnum dividit.

Samorini institutio.

regum durat. Ceterum *Samorini* fœlicitatem imminuit Lusitanorum adventus, ac præstat hodie Cochini rex ut supra retulimus. Incolæ hujus ditionis eximiâ belli gloriâ feruntur, nudi prorsus incedunt viri juxta ac fœminæ, pudenda tantum tecti. Infestissimi sunt Lusitanorum hostes, quibus licet cum *Samorino* pax sit, multisque arcibus valeant, occultè tamen a *Samorino* subditis petuntur, quod portus quidam clandestini etiamnum supersint, ut *Chale*, *Calecut*, *Cunhale*, *Panane*, &c. e quibus Liburnicis erumpunt & mercatores miseros spoliant: Etiam *Samorino* levis est cura pacis, quam pro arbitrio rumpit, instigatus per Machometi adoratores, qui Lusitanorum religionem omni modo tollere conantur. Horum Malabarum causâ classis quotannis Goâ solvit, æstivo tempore, ad securitatem mercatorum, quibus illi piratæ insidiantur, prædatoriis lembis. Ager fertilis est & fœcundus; sed aëre inviso ac peregrinorum valetudini adverso. In hoc tantum tractu & littore piper invenitur; quamvis etiam in Malaccæ quibusdam locis crescat; sed non tanto numero. At hinc per universum Orbem spargitur.

Incolæ Malabar piratæ.

Samorinus fœdifragus.

Classis Lusitanorum.

Aër gravis.

Piper in ora Malaber tantum.

CAPVT XIII.

Insulæ Maldyva sive Malediva.

E Regione C. Comorinensis 60. milliaribus a firma terra, ad Occidentẽ, insulę incipiunt, quas *Maldivas* vocamus decimo septimo gradu ad Septentrionem, porrectæ in Phœnicis venti flatum tertio gra. in Austrum, spacio 140. milliarium. Quidam harum insularũ numerum ad 11000. ferunt; sed non est certa ratio. Innumerabiles enim sunt. Incolæ Malabarensibus similes. Quędam autem habitatores habent, quædam vero nullos; Ager etenim depressus est, ut Cochini & Cranganorii, ideoque fluctibus quandoque obrutus. Malabares insulas has continenti adhæsisse ferunt, tractuque temporis violentiâ maris, propter agri humilitatem auulsas. Nihil hic singulare præter Indorum nuces, quas *Cocos* vocant, & nucum culleolas sive ut Indi vocant *Cairos*. Ex iis funes navium Indiæ conficiuntur; ut apud nos ex cannabe. Maximâ hic fructus illius abundantiâ totus pene Oriens instruitur. Navem cum omnibus armamentis ex hac arbore conficiunt, vela ex foliis filis ex culleolis consutis, sine ullo ferreo clavo; Onus autem navium ex nucibus ad negotiationem: Cibus quoque ipse navigantium ex eadem arbore est. Ita navis cum mercibus victu, &c. arboris hujus utilissimæ fructibus constat, in sustentationem eorum qui in his insulis morantur, totamque Indiam suis nucibus penetrant. Etiam in iisdem insulis eximiæ ac singulares aliæ nuces sunt, adversus venena validæ, magnitudine ac colore nigro notabiles. Vidi ego oblatas Proregi Indiæ, capacitate duarum Amphorarum, æstimatas ad trecentos *Pardauvos*, quæ Regi Hispaniarum in munus servabantur. De hac arbore & fructibus post latius dicemus. Nunc ad tractus descriptionem revertamur.

Maldivę sparsæ per 140. mill.

Funes Indorum ex culleolis.

Vtilitas arboris Palmę quæ Cocos fert.

Nuces adversus venena.

Ab extremitate *Comoryn* tractus introrsum abit ad Borapelioten, usque ad Negapatæ promontorium undecimo gradu, quod a Cap. *Comoryn* nonaginta milliaria distat.

A Capite *Comoryn* ad Vpophœnicem in mari extremitas insulæ celeberrimæ *Seylon* eminet, porrecta inde ad Vpaquilonem, usque ad Negapatæ promontorium, differentiâ cum firma terra dictoque Promontorio decem milliarium. Inter continentem vero & insulam ipsam syrtes quædam sive insulæ jacent, a quibus ingens periculum aliquando est navibus Bengalam & tractum *Choromandel* petentibus, per hoc fere fretum. Insula *Seylon* longitudine sexaginta milliaria habet, & latitudine quadraginta. Gradu septimo & dimidio Lusitanorum arx *Columbo* dicta conspicitur, quæ justa semper militiâ, maximisque inpendiis ab inimicorum quotidianis expeditionibus conservatur. Nam præter hanc nullum in insula munimentum, aut receptaculum Lusitanis restat. Exiguus ipse locus est, sed perquam munitus. Milites præsidiarii fere ex damnatis & relegatis sunt, in hunc locum ob aliquod facinus. Item mulieres impudicæ ad hanc arcem mittuntur, ut contubernia militum adjuvent. Multis arx ipsa præliis ab incolis petita, sæpeque obsessa etiamnum virtute militum conservatur.

Seylon Insula.

CAPVT XIV.

Insulæ Seylon descriptio.

INsula *Seylon* ex melioribus est quæ nostris temporibus sunt detectæ, fertilissima item omnium insularum, culta & frequenter habitata a populis, quos *Cingalas* vocant. Illi fere uultu & moribus Malabarensium degunt, longis patulisque auribus sed colore non ita nigro. Nudi etiam incedunt, nisi quod pudenda tegant. Vnus hic rex olim imperabat, is postea dolo quorundam sublatus fuit, diviso inter multos principes imperio. Nuper tonsor quidam præcipuum e regibus e medio sustulit, sibique imperium adscripsit, depulsis insigni tyrannide cæteris, ex quibus unus in Indiam perfugit, ac Goæ munificentiâ Regis Lusi-

Fertilitas insulæ Selon.

Tonsor regnum invadit.

gis Lusitaniæ alitur. Hic tonsor Regni potens *Raiu* appellatur, providentiâ & intellectu præstantissimus, bellorumque haud rudis, verum nemini fidens. *Chingales* eidem ipsi infesti sunt, odioque tantam tyrannidem habent, pressi interim metu ad obedientiæ ministeria. Idem hostis Lusitanorum acerbissimus, eo anno qui discessum meum præcesserat, ex India, Arcem *Columbo* obsidione cinxerat, multâ populorum ac Elephantorum vi, sed irrito conatu, auxilio obsessis a cæteris ex India Lusitanis allato. Montosa est Insula, in qua item sublimis admodum mons visitur, altissimo situ inter totius Indiæ cacumina, vocaturque *Pico de Adam*. Asserunt firmâ Indi opinione Paradisi ibi locum fuisse, ibique factum Adamum, ac etiamnum extare eodem in Monte vestigia primi Patris saxis infixa, & velut sculpta ad perpetuam memoriam. Fœcunda est Insula *Seylon* omnium Indiæ fructuum, fert omnis generis feras; Cervos, Apros, Lepores, Cuniculos, etiam aves diversas, Pavones, Gallinas, Columbas, &c. Optimæ notæ Mala aurea, Limones, &c. quibus totius Indiæ imo Hispaniæ & Lusitaniæ fructus facile cedunt. In summa sola fere cuncta collegit quæ in cæteris Indiæ partibus separatim sparsa reperiuntur. Non desunt etiam Indicæ Palmæ, sive Nuces quas *Cocos* vocant, & affirmant quidam fide digni, qui in eadem Insula, interiore parte, captivi fuerunt, ex quibus ipse audivi, esse ibidem Nuces Myristicas, Caryophilli arbores & Piperis plantas; quamvis non certò constet: nam usque in hoc tempus nullo cum Christianis commercio frequentatur. Ceterum fœlici proventu optimi Cinnamomi maximè gaudet, id Orientis laudatissimum sylvis & nemoribus passim in hac Insulâ exhibetur, Orbique infertur. Lusitani illud manu armatâ, diversis expeditionibus militarem in modum vindicant, intempestivis horis, præcipuo Ducis Propugnaculi fructu, cum aliud emolumentum fere non habeat. Mittit eadem Insula omnis generis gemmas, si Adamantem exceperis, sed Pyroporum, Cyanorum, Topasorum, Spinelorum, Granatorum, Robassorum, &c. maxima præstantia est, supra Orientis reliquos lapides. Etiam margaritarum piscatione laudatur, sed non ita probâ, ut ea quæ Bareyni apud Ormutium est. Auri, argenti, cæterorumque metallorum fodinas habet, quas tamen Reges non permittunt exhauriri, servatas velut thesaurorum loco in ostentationem. Mihi causa videtur: Ne quis illis bellum inferat, cupidine auri. Ferrum quoque, linum & sulphur producit. Etiam eboris ingentem vim, commendatâ ibi multitudine ac præstantiâ Elephantum. Ii nobilissimi sunt Indiæ Orientalis, ideoque, ut verissimè probatum est, a cæteris ejusdem generis animantibus ex aliis locis privatâ veneratione adorantur. Incolæ sive *Chingales* artificiosè laborant aurum, argentum, ebur & ferrum, aliaque metalla, operibus a ceteris Indis supra modum æstimatis. Tormentorum sive sclopetorum fistulas insigni quoque arte formant, velut artifici manu exasciatas. Inde Domino meo Archiepiscopo Crucis imago oblata, quam artifex Seylanus ex ebore confecerat, in longitudinem unius ulnæ, tantâ artis vi, ut capilli, barba, ipseque vultus viventis hominis gestum mentirentur, optimâ staturæ mensurâ; In Europa nihil tale. Ideo ab Archiepiscopo arcæ inclusa, ad Hispaniæ Regem missa fuit, dignâ æstimatione inter preciosissima tanti Regis Cimelia. In histrionum artibus excellunt iidem maximè, multasque venustates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magnâ spectantium admiratione. Sed de hac Insulâ satis. Restat etiamnum ora Choromandel, ad extremitatem Negapatæ.

Hostis Lusitanorum arcem obsidione cingit.

Altissimus mons in Insula Seylon.

Paradisi locus

Cinnamomū optimum.

Gemmæ ex Seylon.

Elephantes ex Seylon nobilissimi.

Incolæ Seylon artificiosissimi mortalium.

Crucis imago artificiosissima.

CAPVT XV.

Ora Choromandel; Regnum Narsingæ sive Bisnagar.

ORa *Choromandel* ab extremitate Negapatæ initium sumit, tenditque ad Vpaquilonem, in locum quem *Musulepatan* vocant, nonaginta milliarium spacio, decimo sexto & dimidio gradu. Eadem in orâ inter hæc duo loca, vicus quidam jacet, quem S. Thomæ vocant decimo tertio & dimidio gradu, quadriginta milliariū distantia a Negapatæ puncto. Hic locus cum Negapata a Lusitanis habitatur, qui inde cæteras partes commerciis frequētant: Idem vicus olim celebre emporium fuit, *Meliapor* dictum, regni Narsingæ; cujus Rex nunc vulgariter Rex *Bisnagar* appellatur, a metropoli & regia urbe: Illa interiore regni parte jacet, hodieque caput est Narsingæ & totius oræ *Choromandel*. Incolæ vultu, moribus & ritu similes sunt habitatoribus Ballagattæ, Decaninis, & Canaris: fere enim ejusdem generis populus est, tantumque regnis & locis discrepat. Ceterum ut intelligas cur S. Thomæ nomine hic locus innotescat. Indi narrant, eò tempore quo Apostoli universum Orbem Evangelij causa dispersi obibant. S. Thomas peragratis multis Indiæ locis, in Narsingæ Regnum venit plurimosque ibi ad Christi fidem convertit: ita commemorant Christiani, quos idem Apostolus ad fidē perduxerat & baptismo sacraverat, qui ibi a Lusitanis initio navigationis Indicæ inventi fuerant, hodieque multi

Vicus S. Thomæ.

Ratio nominis.

Christiani a S. Thoma facti.

existunt, viventes ritu fere Græcorum & Chaldaicâ linguâ ſacris operantes; nullo cum Luſitanis commercio circa fidem. Demum meo tempore quidam inter eos Epiſcopus Romam profectus, ſeſe Eccleſię Romanæ authoritati ſubjecit, retentis tamen antiquis ceremoniis, quas Pontifex illis permiſit. Cũ Dominus me⁹ Archiepiſcopus Cõciliũ Provinciale in urbe Goâ celebraret, ad quod ſuffraganei uenerant Epiſcopi Cochini, Malaccę, & Chinæ: ut authoritas major eſſet, ipſum quoque illum Archiepiſopi titulo auctũ, ac Româ nuperrimé advectum euocavit, is adſiduè pręſens concilio intererat, certus tamen nihil mutare in ceremoniis quas ſuffraganei cęterorum S. Thomæ Chriſtianorum uſurpabant. Ad propoſitum conversâ oratione. Narrant iidem D. Thomã diu parvo fructu concionibus in Regno Narſingæ, propter adverſam ſectam Sacerdotum apud Indos idolis *Pagodis* ſervientium, quos *Bramenes* vocant, intendiſſe, ita ut fruſtra poſtularet a Rege ſacellũ, in quo ſacrificaret, populumque doceret. Verum ſubito Dei nutu (ut ajunt) flumini ad portum urbis *Meliapor* objectus arboris truncus, omnem portus commoditatem impedivit, ſublato commercii fructu ingenti damno regis. Is ſupra 300. Elephantos congregavit, ut ii truncum extraherent: verum temerè, nec quicquam juvãtibus *Bramenis*, ſive Magis. Ideo contriſtatus Rex, multis promiſſionibus ſollicitat eductionem fatalis ligni. Hac occaſione D. Thomas Regem adit, pollicetur ſe ſolum educturum truncum, modó Regis liberalitate ligno uti poſſet, ad ſtructuram Sacelli: conſenſit Rex, irridente Sacrificorum turbâ. Ibi tum Apoſtolus cingulo quod gerebat trũcum faciliimè in terram protraxit, mirabili ſtupore circumſtantium, ipſiuſque Regis, qui mox Sacellum juſſit ædificari. Ita multi hoc miraculo excitati, fidem Chriſti aſſumpſerunt, mox undâ ſalutari tincti; cum maximâ imminutione authoritatis Sacerdotum gentilium: Sed illi nequaquam tantũ fidei Chriſtianæ profectum ferentes, D. Thomam in Sacello genibus flexis orantem, a tergo invadunt, ac confoſſum ad necem adigunt. Ea hiſtoria in multis Indiæ templis ita depicta cõſpicitur. Deſcendentes autem ex illis, qui Apoſtolum ad necem compulerant, velut divinâ irâ devoti, ab ipſa nativitate ſignum maledictionis afferunt, ſuris tibiiſque inflatis, ut Elephantos altero crure, reliquo corpore bene formato, referant. Hoſce ego homines multos vidi, fœminas ac viros, ſunt enim paſſim & plurimi in ea D. Thomæ regione. An ea vero iſtius enormis craſſitudinis cauſa ſit, diſputandum relinquo. Sæpe ex ipſis cauſam quæſivi, quã illi aliam non adferunt, præter eam quam ſupra retulimus. Greſſum ipſum aliâs non impedit. Obſtat duntaxat forma irregularis, diſtanſque a ceteris mortalibus: Figuram eorum poſt videbis.

Epiſcopus ex iis Romam navigat, ac Pontifici ſe ſubiicit.

Miraculum a S. Thoma.

S. Thomas confoditur.

Civitas *Meliapor* ſucceſſu temporis a priſtino ſplendore deſcivit, ut cuncta mundi infirma, ſuis vicibus annihilantur. Luſitani poſt terræ hujus detectionem, in loco ſepulchri S. Thomæ civitatẽ conſtituerunt, erecto ex lapide templo, eo in loco ubi olim ſacellum ex ligno fuerat, conſtatque etiamnum janua templi ex pręd icto ligno ad memoriam rei, magno concurſu Chriſtianorum: Scatet enim miraculis, ita ut oſtium clavis ferreis munitum ſit, ac ferro tectum: Ne quis immensâ religione ligni particulas auferat, redactâ poſtmodum ad nihilum ipſâ januâ.

Civitas Meliapor hodie ignobilis.

Templũ Luſitanorum.

A *Muſulepatan* ora ad Vpocœciam flectitur, uſque in Regnum Bengalæ 120. mill. eſtque ea Regio *Orixa*, pertinens ad eandem oram ad flumen Gangem; initium Regni Bengalæ. Tractus hic Narſingæ, Biſnagar, & Orixæ, oraque Negapatæ & D. Thomę vulgariter a Luſitanis *Choromandel* dicitur, aduſque Bengalam, ubi Luſitani maximo ſtudio mercaturã exercent. Dives enim & uberrima regio eſt, omnium rerum ad uſum hominum, Orizæ, avium omnis generis animaliumque. Aëre etiam fruitur optimo. Luſitani ibi & cæteri aduenæ ſaluberrimè habitant, cum in aliis Indiæ locis iniquius cœlum ſit. Ex hoc tractu frequenti commercio Bengala, Pegu, Sian, Malacca, & India petuntur. Hic pulcherrimè Goſſypina fiunt, nominatim Negapatæ, in urbe S. Thomæ, ac Muſulepatæ, diverſi coloris, variis item figuris ac floſculis exornata, tenui facturâ, æſtimatione in India ſupra biſſum. *Regatas* & *Cheylas* vocant, Luſitaniſque ac Chriſtianis ſerviunt ad braccarum uſus. Etiã linteamina quædam mulieribus conficiunt, quæ ab umbilico corpus deorſum tegunt, domeſtico indumẽto perquam pulchrè facto. Optimum genus eſt quod ex *Saraſſo* vocant, filo auri argentivé inſerto, artificioſiſſimâ texturâ diverſo maximè genere, jucundiſſimoque gratiâ ornatus adſpectu. His quoque in finibus arundines illæ creſcunt, quæ craſſitudine inſignes, ad uſum Pallanquinorũ ex iis dependentium, quibus mulieres geſtantur, ſerviunt; ut poſt ex figuris patet. Craſſities duabus vix manibus comprehendi poteſt. Pulcher autem harum arundinum aſpectus, varietate colorum, oculos valde recreat; ut ſuo loco latiori narratione explicabimus.

Goſſypina.

Arundines craſſæ,

Et varii coloris.

CAPVT XVI.

Regnum Bengalæ & flumen Ganges.

AD finem regionis Orixæ tractuſque *Choromandel*, flumen Ganges incipit in regno Bengalæ. Hoc fluentum inter Orbis aquas clariſſimum eſt. Origo ignoratur, quam quidam ex Paradiſo repetunt fabulæ

Ganges Fl.

Ejus fons.

intuitu,

intuitu, quam Bengalæ homines referunt. Rex quidā (ita ajunt) cupidus cognoscendi ortus, quosdam educari jussit pisce crudo, ut iis ita commodius uteretur. Hos navibus impositos adverso flumine exploratores misit, qui demum post quorundā mensium navigationē devenêre in loca, ubi odore suavissimo aër mitissimus luceret, aquis leniter stagnantibus, impletâ fide Paradisi. Cum autem ulterius tendere conarentur, ipsi quidē nihil profecerūt, repugnante valido fluminis cursu: Ideoque reversi ad Regē, quæ visa fuerant exposuerunt, simulque creditum est, Gangem ex Paradiso aquas in nostrum orbem ferre. Crocodilos habet hic fluvius, ut Nilus Ægypti. Ostium 22. gra. est & ora ad Vpeurum tendit, usque ad Regnum Aracan, spatio ferè 80. mill. tractu incommodo per multas insulas, syrtes, promontoria & secessus: Hęc enī Bengalę regio interiore situ ad sinū quē Bengalæ vocant, jacet; Ab Aracan ora ad MesoPhœnicem extendit se Malaccam versus, & extremum littus quod Singapuræ vocant. Ad Gangem ut revertamur. Indi aquas fluminis maximo habēt in pretio summā sanctitatis opinione. Qui enim aquis istis tingitur delictorū certā veniā, cum recenter natis integritate certare potest: Ideo arbitrantur absque ablutione ex Gange neminem salvari, estque inde ad flumen frequens Orientis concursus; multis superstitionibus varioque ceremoniarum gestu ejus majestatem suspicientis; a quo summum bonum ludicra religione pendere existimat.

Fabula.

Ganges sanctitatis opinione colitur.

Ab hoc flumine 50. mill. ad Orientem, civitas *Chatigan* sita est, metropolis Bengalæ. Incolæ & indigenæ Bengalæ iis qui Seylon habitant fere similes sunt, candidiores tamen aliquantulum Chingalis. Ceterum natura callidi sunt & pravi, pessimi ideo mancipiorum Indiæ, inclinatis in furta & meretricias artes fœminis, licet in partibus Indiæ libidinis labes vulgaris & nimis quā trita sit. Cibum ex more eadem in olla bis non coquunt. In adulterio repertis nasus abscinditur, permisso divortio ex lege, quam arctè serviant. Ipse ager fertilis est omnium quæ ad vitam pertinent, Orizam præcipuè fert; quæ annuis inde navibus in ceteras Orientis partes distrahitur. Rerum omnium pretia vilissima sunt, & vix narratione fidē habitura: Nam integrum Bovem Vaccamve ad *Larini* æstimationem comparaveris: *Larinus* autem valet 10. stuveros; Ovium, Gallinarum, &c. æqualis ratio est. *Cādila* Orizæ, quę ferè 14. modiis cōstat, 10. ibi aut 15. stuveris emitur: Sacharum & alia pro valoris sui ratione. Indeque abundantia omnium rerū facile supputantibus constat. Lusitani sua ibi commercia exercent, & in quibusdā locis habitant, in Portu nempe magno & Portu parvo. Verum ii nullis munitionibus aut legibus continentur, libérique ac palantes degunt; nullâ justitiæ curâ, quod fere ex eo numero sint, qui sceleribus in India infames, hæc sibi loca delegerūt. Magnâ nihilominus frequentiâ mercatorum regio celebratur, per integrum anni spaciū commeantibus navigiis. Pręter Orizam multa hic Gossypina conficiuntur, per Indiam magnopere laudata, quæ non modo in Orientis loca, sed in ipsam quoque Lusitaniam dimittuntur. Sunt autem multæ species: *Sarampuras* vocant, *Cassas*, *Comsas*, *Beatillias*, *Sataposas*, &c. fictis aliis mille nominibus. Etiam quædam eximia & candida ex herbâ instar fili præparant, filum apud Paludanum videas, colore flavo. Herba Bengalæ nominatur. Pingunt hoc filo lectum, stragula, pulvinaria, mantilia, quibus pueros Baptisandos induūt, circumtextis floribus imaginibusque ad miraculum usque artis, ut nec in Europâ tale quid inveneris. Subinde item sericum miscent; sed ea quæ ex purâ herbâ fiunt preciosiora sunt, ipsumque sericum exsuperant. Telas hujusmodi *Sarrijn* vocant, multi usus in India, ad braccas & thoraces virorū. Abluuntur ut apud nos linteamina, nitoremque suum velut nuper factæ recipiunt. Ex Bengalâ *Civetta* quoque sive *Algallia* provenit, sed pravo Bengalæ hominum ingenio, ea corrumpitur, admixtis sordibus olei, adipis, &c. ideoque parvi fit. Etiam in hoc Bengalæ regno Rhinoceros magno numero reperitur; a Lusitanis *Abada* dicitur. Cornu, caro, ungulæ, sanguis, & cætera corporis contra venena valent, ideoque apud Indos maximè celebrantur, ut alio loco referemus. Similiter hic in marmoris varietatem arundines crescunt, quæ a Lusitanis *Cana ex Bengala* vocantur, & apud Paludanum exstant diversâ formâ. Cavæ eædē non sunt, sed intus prorsus solidæ; crassæ ut arundines Hispaniæ, lentæ ad instar viminis viridioris; Varię velut penicillo depictæ; vetulis in usum scipionis in Lusitania serviunt. Aliud quoddam genus *Rota* dictum servit vimineo tenuique lentore ad corbium, sportularum aliarumque elegantiarum facturam, cujus apud D. Paludanum diversas formas spectares. Sachari & butyri (ut narratum est) magnam babet copiam. Nunc de reliquo tractu agamus.

Bengalæ mancipia pessima.

Vilitas rerum

Lusitani in Bengala habitant.

Nullis legibus.

Gossipina diversa.

Telæ in Bengala species ex herba.

Civetta Bengalæ.

Rhinoceros.

Arundines variæ.

CAPVT XVII.

Tractus & terra Aracan, Pegu, & Sian, usque ad extremitatem Singapuræ, & civitatem ac arcem Malaccæ.

Regnum Bengalæ sequūtur regna *Aracan* & *Pegu*, ibique tractus a Bengala ad Mesophœnicem tendit, ad civitatem vel portum *Martavan*, in regione *Pegu* 70. mill. *Martavan* jacet 16. gradu, ibique initium ducit regnum *Sian*. Hæ autem regiones *Aracan* & *Pegu* opulentissimæ sunt, fertiles-

Regna Aracan & Pegu opulenta.

fertilesque omnium rerum proventu, auri præsertim, nobiliumque gemmarũ, Pyropi, Saphyri, Hyacinthi, Robasli, Granati, &c. ut satis ex quotidianis commerciis apparet, quibus in alias partes distrahuntur. Etiam *Lacca* hic conficitur, quæ tanto numero Orbi infertur. Maximus hic quoque Elephantum numerus est, si in aliquâ parte terrarum. Vt Lusitani enarrant qui ibi mercaturam exercent a Rege *Pegu* candidus Elephas adoratur. Mos incolis regni *Pegu* hic est. Ab hospite quovis quærunt in ipso adventu; quanto tempore ibi velit degere? Vbi aliquod ille notaverit, confestim multas eidem filias offerunt, ex quibus unam eligat, cumque parentibus transigat, super puellæ ministerio. Ea deinde nocturnis diurnisque officiis, hospiti mancipata & famulæ & conjugis vicem implet. Ceterum a consortio cum alterâ muliere prudenter caveat, aliter in certum vitæ periculum devenerit. Tempore emãsionis elapso restituitur cognatis, sive parentibus puella, cum pretio ministerii contracto, quæ post honestate nõ minori famata degit, hospite iter suum persequente. Quinimo si eadem alio cum marito etiam regionis præcipuo connubii lege steterit a reverso hospite jure recepto repetitur, ad eumque relicto marito redit, eoque discedente ad vitum nullâ interruptæ fidei maculâ remeat. Hæc illis inviolata connubii Lex est, contra cæterorum maritorum mores. Pari ratione qui natalibus aliaque dignitate clarior est, ducturus uxorem, hospitem quendam studiosè persequitur, qui primâ nocte virgini florem delibet, abstersa ita ut putãt molestiã summo sponsi honore. Is mos non tantum apud nobiles, verum & apud ipsum Regem viget.

Lacca sigillatoria.

Candidus Elephas.

Hospites quo modo excipiantur.

Quidam præterea ex indigenis *Pegu* nolam magnitudine nucis adfixam genitalibus inter carnem & cutem gerunt. Nolam talem quam ex India attuli Paludanus a me dono habet; sono admodum suavi ferũtur. Quod incolæ hujus loci in Sodomitarum libidinẽm proclives sunt, ideo vel hoc modo Veneris aversę usus prohibetur. Fœminæ nudæ ferè incedunt, velamento tantũ circa pudenda, quod ipso gressu aperitur, certis illecebris libidinũ, quibus viri a Sodomiæ peccato retrahãtur. Puellis infantibus quidam pudenda filo consuunt, ad usum naturæ duntaxat relicto exiguo foramine, ita post spõsus membrum resecari suo arbitrio curat, unguento sive oleo ad medelam vulneri infuso. Ipse in urbe Goa ex mulieribus unam spectavi, quam Archiepiscopi chirurgus ita complexui maritali aptam reddiderat: Fabulam narrari primum arbitrabar; Sed mihi hæc res non tantum ex Lusitanis frequenter ibi agentibus comperta est, verum & ex ipsis indigenis, qui multi etiam Christiani in India viuunt, ac hujusmodi mores confitentur, quos etiam locorum hominumque commercia satis propalant. Homines *Aracan, Pegu* & *Sian* ferè similes sunt iis qui Chinę regnum habitant, colore tamen differunt, quod nigriores sint Chinensibus & Bengalensibus candidiores. Figuræ post patebunt.

Incolæ Pegu Sodomitæ.

Color indigenarum Pegu.

Ad oram, portum, urbemque *Martavan* extremitatem regni *Pegu* ac initium regni *Siã* ut revertamur. In civitate *Martavã* ollę illæ ingentes cõficiuntur Martavanę dictæ, quæ nonnunquam duos cados capiunt, & per Indiam maximo numero distrahuntur. Vasa quippe non habent nisi quæ ex Lusitania deferuntur. Oleum autẽ, aqua & vinum in his ollis summâ bonitate servatur, magno commodo viatorũ, ideo & in Lusitania expetuntur, ad servationem olei & aquæ in navium usibus, in Indiam proficiscentium.

Ollæ Martavan.

A *Martavan* incipit tractus *Sian* ad Mesophœnicem usque in extremitatem Singapuræ post Malaccam 220. mill. spacio.

A *Martavan* ad urbem *Sian* terra ad Meseurum tenditur. Ad aliud latus maris & tractus 70. mill. sunt; ac juxta mare tractus (ut dictum est) ad promontorium Singapuræ porrigitur, indeque introrsum flectitur, usque ad supradictam urbem *Sian*, ita in modum brachii hæc terra sive excursus figuratur, latitudine maximâ 50. mill. & subinde 10. duntaxat, eo nempe loco, quo civitas Tanasseryna jacet, de qua postea agemus. Omnis hæc regio olim tributum solvebat regi *Sian*. Is imperatoriâ majestate maximis terris præerat, nunc item potens, verum a rege *Pegu*, cum quo semper bellum gerebat, & adeo nunc infinito odio petitur, maximâ parte virium exutus. Anno 1568. magnis copiis inter duos hosce reges certatum fuit, centum aliquot millibus ab utraque parte interfectis: Sed Regi *Pegu* victoria fuit, ideoque rex *Sian* tributum velut victori solvit. Causa tãti certaminis erat Elephas candidus. Eum Peguenses honore maximo habẽt, & cum rex *Sian*, apud quem candore illustre animal servabatur, multis legationibus promissisque infinitis fatigatus, Elephantum iis permittere nollet, accensi Peguenses, omnibus regni viribns ad regem Sianæ contendunt, Elephantoque non tantum potiuntur, verum & ipsum regem subiiciunt indicto tributo. Inde prima regni Sianæ declinatio. Post multi etiam reguli tributarii tantâ clade regis animati, etiam vectigal negavêre, monarchiam instituentes ingenti regno in multas satrapias ut enarrabimus dissipato, quæ tamen universali Sianæ regni nomine comprehenduntur. Regio Sian *Benzoini* magnam vim fert, quod Malaccã advehitur, ac inde per alias ditiones. Incolę vix ab iis qui Pegu habitant distantes, ut Malacenses ceterique vicini parvo discrimine viuunt.

Bellum inter reges Sianę & Peguę ob Elephantem cãdidum.

A *Martavan* Australi tractu 60. mill. ac inde 30. mill. ad Meseurũ inter duas insulas

ora se

20

Malachę incolę sermone et moribus quam reliqui Indi
cultioribus et magis comes.

Inwoonders van Mallacka welcke alle andere Indianen in
taele courtosije en̄ amoreusheyt te boven gaen.

Insulanus e Iava gens durę cervicis.

Een eylander wt Iava welcks volck is hart-
neckich ẽn opstinaet.

24 en 25

Tanasserina urbs. ora se introrsum sinuat, ubi civitas Tanasseryna jacet 11.gra. Ab hac urbe ad 10.tantum mill. latitudo extendentis se terræ patet. Frequens in hac urbe consuetudo Lusitanorum viget. Hic velut *Stapela* est sive forum omnium rerum, quæ ex Pegua & Siana deferũtur. Multa etiam hic vina colliguntur, ex Indiæ nucibus, quas *Cocos* vocant. Id vinum *Nype de Tanasserijn* dicitur, id est, vinum igni eliquatũ ex Tanasserina; (Vinum igni eliquatum ex Tanasserina.) constat enim aqua quam educunt ex nucibus iisdem, eâdem virtute qua apud nos vini latex. Goæ quoque *Nypa* fit, sed quæ ex Tanasserina advehitur præstantissima est, & frequenti usu in ollis Martavan per Indiam distrahitur. Mulieres Indiæ hunc potum ardenter concupiscunt, a quo præsentibus quidem viris abhorrere videntur, veruntamen iis remotis liberè potant. (Mulieres Indię ebriosæ.) Tanassarinæ regnum, olim regi Sianæ tributarium, hodie præcipuum regem habet.

Ex Tanasserina 20. mill. ad Africum, ut sinum inter duas insulas evadas, tum ad Notapelioten, si tractum persequaris, usque ad regnum & urbem Quedam 60. milliaria computantur. Iacet 6. & dimidio gra. Proprium item hæc ditio regem habet, ut Tanasserina, item vina similia, piper quoque.

A Queda eodem tractu ad Phęnicem 40. mill. 4. & dimidio gradu civitas Pera occurrit. Illic multa copia *Calaem* reperitur, materiâ stanno persimili, ut etiam in *Gunsalan*, ejusdem tractus loco ad Circium. A Queda 30. mill. 8. & dimidio gra. A Pera 30. mill. ad Vpophœnicẽ civitas Malacca conspicitur 2. & dimidio gra. ad Septẽtrionem. Inde 20. mill. ad Austrum distat Caput hujus brachii sive sinus, quod Singapuræ vocant, 1. gradu situm.

CAPVT XIIX.

Civitas Malacca cum arce.

MAlacca a Lusitanis habitatur, admixtis indigenis, quos *Malayos* vocant. Hic Lusitani arcem habent, ut Mosẓambicquæ, ea post Mosẓambicquæ & Ormutii propugnacula Ducibus suis quęstuosissima est. Civitas Episcopali sede fulget, ut Cochinum, Archiepiscopo tamen Goę subiicitur. Hic forũ sive *stapela* est totius Indiæ, Chinæ, Insularum quas *Moluccas* vocant, & aliarum circumjacentiũ, frequentibus navigiis ex China, Molucis, Banda, Iavis, Sumatra, &c. Sian, Pegu, Bengala, Choromandel, ac India: Inde crebræ venientiũ ac abeuntiũ classes, mercimoniis onustæ infinitis. (Malacca.) Familiæ Potugallensiũ hic quoque degunt, verum nõ supra centum. Ceterum magno mercatorum numero locus colitur, exspectantium tempestates quas *Monsoyns* vocant, eæ suo tempore certis flatibus spirant & navigia ad decreta loca Orientis referunt. Quod autem tam exiguo numero Lusitani hic reperiantur, aëris intemperies in causâ est; non secus indigenis, quam exteris ac peregrinis gravissima. (Aëre fruitur haud salubri.) Inde cunctos ibi moram trahentes morbus invadit, certo sanitatis tributo, circa cutem aut crines, ut dicitur. Qui vitam ipsam servat miraculi velut fidem implet: Ideo a multis hæc plaga vitatur; quæstus tamen auiditas etiam cum detrimento valetudinis mortales stimulat, ac pestilenti oræ admovet. Opportunitas urbis sane magna est, ideoque tam numerosâ mercatorũ multitudine petitur. Terra ipsa per se nihil fert, exoticisque tantum mercibus clarescit. Quotannis ad hunc locum navis ex Lusitania proficiscitur, quæ mensis spacio navigatione ceteras Indiæ naves anticipat, inque ipsam Indiam nisi necessitate compulsa non declinat. (Navis Malacçæ oneratur.) In Malacca tantum onus suscipit, ceteris navigiis opulentiâ rerum omnium nimio quam excellentior. Indigenę narrant tenuẽ Malaccę originem sex aut septem piscatorũ primum habitatione, ob aëris malignitatem: (Initium urbis Malaccæ.) verum post auctum numerum, piscatoribus Sianæ, Peguæ ac Bengalę accedẽtibus, qui tum civitatẽ ædificantes, peculiare idioma constituerunt, excerptâ phrasi elegantissimâ ex omnium nationum sermonibus. (Sermo Malacitanorum.) Nomen civitati datum *Malacca*, quæ per breve tempus situs opportunitate tantâ opulentiâ claruit, ut cum potentissimis vrbibus ac regnis circumjacentibus certare possit. Malacitanorum autem sermo celeberrimus est, & elegantissimus nitidissimusque totius Orientis. Ipsi indigenæ, viri juxta ac fœminæ, amoribus suavissimè indulgent, nemini amandi in arte in Orbe secundi, ut opinantur. Rhitmis & cantilenis plurimum valet, ac carmine amoris potentiam magnis animis spirituque ingenti celebrant. Vsus hujus sermonis per Indiã multus est, ut apud nos linguæ Gallicæ. Figuras post videbis cum iis quæ Iavæ incolas repræsentant.

CAPVT XIX.

Sumatra olim Taprobana.

COntra Malaccam ex diametro ad Libonotum 10. mill. differentiâ, a firma terra nimirum prope Malaccam ubi fretum angustissimum est, insula percelebris jacet, (Taprobana.) quam veters Taprobanam nominabat, recentiores Sumatram. Eadem a quibusdam historicis Aurea Chersonesus dicitur, ab aliis vero Ophir, ex qua Salomon (ut sacræ Literæ testantur) opum suarum magnitudinem impleset. Olim continentis Malaccæ (ut ajunt) pars fuit. Insula a primâ extremitate versus sinum Bengalæ 5. gradu ad Septentrionem initium habet, ac juxta Malaccam ad Phœnicem tendit, facto fine circa Iavæ majoris insulam, 6. gra. ad Austrum. Longitudine tenet 170. mill. latitudine vero 60. Hic nullius Lusitanorum incolatus est. Com-

est. Commerciis tantum quædam exiguo numero loca frequentantur, quod aliâs incolę ipsi Malaccam cum mercibus veniant. Multos habet Sumatra reges, pręcipuus autem est rex *Acheyn*, cujus ditio 4. & dimidio gradu ad Septentrionem jacet circa primum insulæ promontorium. Regis hujus summa potentia est, ac magnopere Lusitanis infesta, sępe Malaccam obsidione pressit, magnisque incommodis affecit, etiam meo tempore impedito navigiorum cursu, quæ victum & annonam Malacitanis ferebant, ipsoque freto inter Malaccam & Sumatram obsesso, ita ut Chinæ, Iaponiæ Moluccarumque classes, longinquo cursu insulas circumducerent, magno vectorum viatorumque detrimento. Neque deerant insulanis triremes fabricatæ præsidio Christianorum transfugarum, qui relictâ fide, gentilium fœderi adhærebant, quales multi inveniuntur: ita mercatoribus malum sæpe datur. Verum Dei nutu & Lusitanorũ ope ac subsidio, navigatio pristinæ securitati restituta fuit, ut postea narrabimus. Olim a regibus Lusitaniæ Indiæque proregibus instituta fuit expeditio in Sumatrã, & etiamnum duces existunt, qui a rege hoc titulo stipendium suscipiunt, Præfecti sive *Adelantadi* honore; verum hactenus frustra. Insula dives est auro, argento & ære coronario, ex quo ingentem tormentorum vim conficiunt; fert etiam aromata, ligna odorifera ac alia medica. Igneũ sulphuris montem habet, etiam fontem ut adferunt puri balsami liquore fluentem, magnam quoque copiam serici. In ultima hac obsidione Malaccæ rex *Acheyn* tormentum ingens bellicum opere clarum, cui nullum simile Europa vidit mittebat ad regẽ *Ior*, qui apud Malaccam in tractu Sianæ imperat, cum filiâ in dotem. Id in Lusitanorũ potestatem cum ipsa regis filiâ venit, & Malaccam delatum, postea in Lusitaniã navi impositum saburræ loco ferebatur regi in egregium munus. Hæc machina adhuc in insula Tercera jacet, quod naufragium navis perpessa fuerat, ut in reditus mei narratione declarabo. Ipsa autẽ civitas *Ior* a Lusitanis capta & vi expugnata fuit, ibique inventa 1500. tormenta ex ære, parva & majora varii generis, cum imaginibus floribusque admodum scitè ornata, quamvis aliqua *muscetti* magnitudinem uix excederent. Id ideo referendum putavi, ut pateret apud ipsos tormentorum usum haud peregrinum esse. Ad propositum: In quibusdam locis Lusitani commercia exercent, in loco nimirũ quem *Pedir* vocant, 20. mill. ab *Acheyn*, in tractu e regione Malaccæ; inde multum piperis affertur, multumque auri; in alio *Camper* dicto sub lineâ ferè Æquinoctiali, eadem in insula ad Austrũ: Ad Occidentalem insulæ partem jacet *Manancabo* locus celebris pugionum facturâ, quos *Cryses* vocant. In pretio summo hoc teli genus habetur, inter cætera præstantissimum, ac Iavæ Malaccæque incolis summopere expetitum.

Sumatræ plurimi reges.

Rex Acheyn potens hostis Lusitanorum

Malaccam obsidet.

Sumatra aurũ fert & æs.

Tormentum bellicum ingens.

Civitas Ior capta a Lusitanis, cum 1500. tormentis.

Loca Sumatræ a Lusitanis frequentata.

Pugiones Indiæ.

CAPUT XX.

Iavæ descriptio, merces, negotiatio, pondo, moneta, precia, &c. incolis in usu.

AD Phœnicem adversus extremitatem Sumatrę ad Australem plagam Æquinoctialis lineæ insula jacet quam Iavam majorem dicunt: Ibi fretum est inter Sumatram & Iavam, quod fretum Sundę vocant, nomine ab urbe quadam Sunda in insula Iava deducto. Insula hæc sumit initium 7. gra. ad Austrum, tenditque ad Vpeurum, longitudine 150. mill. at latitudine hactenus incognitã, cum quidam partẽ esse terræ australis existiment, quæ Capiti Bonæ spei objecta in hanc usque oram porrigitur. Pro insula tamen communiter habetur. Incolæ narrant interiore Iavæ plaga, flumen sive torrentem manare, cui ligna injecta lapidis duritiem induãt. Pernavigavit hoc fretum nuper Britannus Dux *Thomas Candisch*, ex mari Australi Novæ Hispaniæ adveniens. Fert Iava abundantissimè orizam, aliaque necessaria ad victum, armenta, sues, oves, gallinas, allium, nuces Indiæ, omnisque generis aromata, caryophyllon, myristicas nuces, macin, &c. quæ Malaccam deferuntur. Portus Iavæ præcipuus est *Sunda Calapa*, unde & freto nomen. Hoc in loco magna copia piperis habetur, meliori æstimatione quam piper Indiæ sive Malabar, id ad 5000. sive 4000. Lusitaniæ *quintallos* facile sufficeceret. Thuris quoque multum fert, benzoinum, camphoram, & adamãtes. Hic facilis sine ullo impedimẽto ratio mercandi constaret. Nam Lusitani eò nõ temere veniunt, quod ipsi incolæ Malaccam fere sua vænalia deferant. Et quamvis extra propositum narrandi genus aliquo modo sit, tamen haud impertinenter cum de Iava agamus ejus gentis usum in emptionibus venditionibusque referam. Itaque sciendum est Sundæ nullum aliud monetæ genus esse, præter *Caixas* ex ære, magnitudine eâ quâ Hollandię oboli feruntur, tenuiore tamen materiâ, foramine facto per medium, ad funiculi usum, ita nempe 200. aut 1000. funiculo unico connectuntur, paratâ eo modo supputatione. 200. nempe *Caixæ Satam* cõficiunt, & quinque *Sata* 1000. *Caixas*, valore *Crusati* Lusitanici, aut trium Carolinorum monetę Belgicę. Piper Sundę per saccos vẽditur, saccus autem valet 45. *Cattis* Chinensibus; *Cattus* vero 20. Lusitaniæ vncias habet, & saccũ piperis emas ad minimum 5000. *Caixis* ad summum 6000. aut 7000. Macis, caryophyllon, nuces myristicæ, benzoinum, nigrum & rubrum, camphora, omnia hęc venduntur per *Bharos*: *Bharus* Sundę 330. *Cattos* Chinæ habet. Aliquando macis

Iava Major.

Fretum Sundæ.

Thomas Cãdisch.

Sũda Calapa.

Pipere Iava abundat optimo.

Emptiones venditionesque in Iava frequentatæ.

Moneta Iavæ.

Precia aromatum.

Exacta & accurata delineatio cùm orarum maritimarum tùm etjam locorum terrestrium quæ in regionibus China, Cauchinchina, Camboja sive Champa, Syao, Malacca, Arracan & Pegu, unà cum omnium vicinarum insularum descriptione ut sunt Samatra, Java utraq., Timora, Moluccæ, Philippinæ, Luconja & de Leqveos dictæ; nec non insulæ Japan & Corea, reliquæq. omnes adjacentes. ubi etjam adnotavimus scopulos, brevia, omniaq. vadosa loca, & siqvæ alja à qvibus periculum navigantibus: Qvemadmodum singula hoc ævo à Lusitanis navium gubernatoribus comperta, indigetata, & in tabulas relata fvere: E qvorum recentibus ac emendatis tabulis perqvàm studiose hæc describi exprimiq. curavimus; in eorum hominum cõmodum qvibus ista usvi voluptatiq. esse consuevenrũt.
Waarachtige wtworpinghe ofte afbeeldinge van alle die custen ende landen van China, Cauchinchina, Camboja, Syao, Malacca Arracan ende Pegu: Mitsgaders alle die bijleggende Eylanden groote ende cleinen. Mit noch die Clippen, Riffen, Sanden, Droochten ende Ondjepten: alles wt de alder correckste Pas ende Lees-caarten getrocken die de Portugaloische stvyrlvyden hvydendaechs gebrvycken.
Miliaria Germanica, quorum 15 uni gradui respondent.
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Hispanicæ leucæ 17½ uni gradui competentia.
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120
Henricus F. ab Langren Sculpsit Aº 1595
Arnoldus F. à Langren delineavit.
TROPICVS CANCRI
ÆQVINOCTIALIS
NOVA GVINEA
CHINÆ PARS
NANQVII
CHEQVIAM
FOQVIEM
HONAO
FVQVAM
QVICHEV
SANCII
IVNNA
SVCHVAN
SVINAM
QVANCII
CAVCHINCHINA
CAMBOIA
SIAM
PEGV
INDIÆ INTRA GANGEM PARS
BRAMAS. R
ILHA DE COREA
I.dos Ladrones
IAPONES
Minas de prata
Lequeo grande
Lequeo pequeno
I. Formosa
SINENSIS OCEANVS
INSVLÆ PHILIPPINÆ
LVCONIA
MINDANAO
I.dos Matalotes
I.do Arrecifes
Las dos hermosas
Os Papuas
OS PAPVAS
Molucca
CELEBES
GILOLO
BORNEO
SVMATRA
IAVA MAYOR
IAVA MENOR
Timor
Aru
Guaon
BEACH provincia aurifera
Malacca
Pulo condor
Pulo Timaõ
Andemaon
Bengala
Dos Reys Magos
I.d'agoada
I.das Palmeiras
Solor
Banda
Bachian
Ternati
Agoa de S. Egide
Palimbam
Achem
Pedra branca
Pulo Cecir
Boqueiram
Lacus Cincii Hay

eſt. Commerciis tantum quædam exiguo numero loca frequentantur, quod aliâs incolę ipſi Malaccam cum mercibus veniant.

Sumatræ plurimi reges.

Rex Acheyn potens hoſtis Luſitanorum

Malaccam obſidet.

Sumatra aurũ fert & æs.

Tormentum bellicum ingens.

Civitas Ior capta a Luſitanis, cum 1500. tormentis.

Loca Sumatræ a Luſitanis frequentata.

commercia exercent, in loco nimirũ quem *Pedir* vocant, 20. mill. ab *Acheyn*, in tractu e regione Malaccæ; inde multum piperis affertur, multumque auri; in alio *Camper* dicto ſub lineâ ferè Æquinoctiali, eadem in inſula ad Auſtrũ: Ad Occidentalem inſulæ partem jacet *Manancabo* locus celebris pugionum facturâ, quos *Cryſes* vocant. In pre-

Pugiones Indiæ.

tio ſummo hoc teli genus habetur, inter cætera præſtantiſſimum, ac Iavæ Malaccæque incolis ſummopere expetitum.

ditur, ſaccus autem valet 45. *Cattis* Chinenſibus; *Cattus* vero 20. Luſitaniæ vncias habet, & ſaccũ piperis emas ad minimum 5000. *Caixis* ad ſummum 6000. aut 7000. Macis, caryophyllon, nuces myriſticæ, benzoinum, nigrum & rubrum, camphora, omnia hęc venduntur per *Bharos*: *Bharus* Sundę 330. *Cattos* Chinæ habet. Aliquando

Precia aromatum.

macis

macis sive flos nucis myristicæ optimæ pulcherrimeque notæ 100000. & 120000. *Caixis* emitur, pulcherrima caryophylla item suâ ratione. Ex caryophyllis autem, sordibus admixtis ac *Baston* dictis, *Bharus* 70000.& 80000. *Caixis* emitur. Nuces myristicæ aliquando per *Bharum* 20000. & 25000. *Caixis* emuntur. Album & nigrum Bezoinũ emas 150000.& 180000.&200000. *Caixis* per *Bharum*. Merces autem quæ ibi expetuntur in permutationem aromatum sunt diversi generis gossypina versicoloria, quæ ex Cambaja, Choromandel & Bengala adveniunt, ut sunt *Sarasses de Gabares*, & picta aulæa ex S. Thomæ vico, ex Bengala alba gossypina, variis nominibus notata, *Sarampura, Satepósa, Cassa*, &c. ex Cambaja *Cannaquina* nigro colore, *Turianes* rubro; quæ omnia ex gossypio fiunt: *Beyramena* rubri coloris minora majoraque, quæ vel subtili velo Cameracensiũ comparari possunt: quod si nostra linteamina eo delata essent, majori (ut opinor) in pretio haberentur, quam quę in Indiã ex gossypio fiunt.

Merces expetitæ.

Incolæ Iavæ sævi sunt, truces & diri naturâ, colore Malaccensium nigricantes, Brasilianis haud absimiles, validi & robusti artubus, facie planâ, altis extensisque maxillis, magnis palpebris, minutis oculis, rarâ barbâ, tribus tantum quatuorve capillis supra os & infra, capillo raro & brevi, tamen in picem nigro. Imago apud Malaccensium figuras videri potest. Persequendo oræ ductum ad Vpeurum 25. mill. post Iavam majorem, initium Iava minor sumit, & longius paulo insula *Timor*, ubi Sandalũ maximâ copia crescit, aliæque mille insulæ circumjacentes, quæ perinde non frequentantur, habitatæ tamen ac gentibus fructibusque repletæ, ut Iava. Ex Malacca navigatione petuntur insulæ *Moluccæ*, *Banda* & *Amboyna*, ubi Lusitani & arces & duces habent, ad commerciorum facilitatem. Cursus autem est ex Malacca ad Vpophœnicem, per 100. mill. multas inter insulas & syrteis; ita ut singulis noctibus anchoram naves cogantur emittere ad syrtiũ evitanda pericula, quę usque ad Moluccas fere durãt. Post spatium illud 100. mill. navigatio ad Apelioten vergit & Mesocœciam, 250. mill. ad insulã usque Bandã 5. gra. Australi. Hanc Lusitani frequentant, quod in ea optimæ nuces myristicę proveniant, & optimus flos earundem, quem Macin vocamus. Etiã hic nuces in *conservam* rediguntur, & in oleum, celebri vecturâ versus Malaccam, ac inde ad alia loca. Permutatione negotiatio fere hic constat, ut in Sundâ & Iauâ. Non temere hisce gentibus fides adhibenda est, quod dolosis artibus mercatorem circumveniant. Navem teneto, continentem nolito petere, sed intentâ vigiliâ cuncta observato. Ipsi insulani merces ad navigia deferũt, quibuscum ita negotiari poteris. Non raro Lusitanis nimiâ confidentiâ agentibus imponũt. Amicus ita quidã meus dux navigii, amissâ in hoc tractu navi, cum omnibus suis comprehensus biennium miserè captivus traduxit; postea pretio redemptus. Nemo autem in Bandam aliasvè Orientis insulas extra authoritatem Lusitaniæ regis navigare potest. Vt cetera officia ita hoc etiam navigandi munus, quibusdã benemeritis conceditur, ut suo loco referemus.

Iavæ homines duri ac obstinati.

Iava minor.

Moluccæ.

Banda nuces myristicas fert.

Macis.

Incolę Bandæ fraudulenti.

Nemo præter colentium regis Lusitaniæ in Indiam navigat.

Ab insula Banda ad Caurum 20. mill. jacet Amboyna insula, ubi Lusitanorum minuta quoque arx est. Insula hæc non tam multa habet aromata. Verum naves quæ ex Malacca Moluccas petũt, ibi aquam recentem sumunt. Ad Aparctiam 70. mill. spacio insula *Tydor* 1. gra. ad Septentrioné sita est, prima insularum quas Moluccas dicunt. Ad Aparctiam 6. mill. jacet *Moluco*, mox *Tarnate*, aliæque insulæ caryophyllorum.

Amboyna.

Tydor.

CAPVT XXI.

Moluccæ Insulæ.

INsulæ Moluccæ quinque numero sunt, scilicet *Moluco, Tarnate, Tydor, Gilolo* & quinta alia: ibi Lusitanorum duæ arces sunt, in insulis *Tarnate* & *Tydor*, diutinâ possessione insularũq. cognitione cõmercia exercentiũ, ex Malacca & Indiâ. Hispani etiã multum operę posuerunt, ad vendicandas hujus navigationis utilitates, ex nova Hispaniâ; sed cũ in Tarenatẽ delati essent navis eorum tempestate periit, ademptâ revertẽdi spé, ideo a Lusitanis partim cæsi, partim capti ac ad regem Lusitaniæ missi fuerunt, oborto ingenti dissidio inter duos reges Castellæ & Lusitaniæ super harũ insularum proprietate, quod postea per Pontificem fuit compositum. In summa hodie solus Lusitanus navigat liberè. Præter caryophylla hæ insulæ nihil producunt, verum tanto ibi numero crescunt, ut totum hodie orbem impleant. In iisdem insulis mõtes flammivomi reperiuntur, est enim adustum ubique solum, nihil esui commodum habens, præter carnem & Piscem. Orizam, frumentum, allium, cæpas ex aliis regionibus Lusitani advehunt, permutatione facta cum caryophyllis. Panem quem proprium habent ex herba sive radicibus conficiũt, ut Brasiliani. Vestimenta ex stramine aut herbis contexta sunt elegantissimè. In hisce duntaxat insulis aves reperiuntur, quas Lusitani *Passaros de Sol* vocant, Itali *Manu codiatas*, Latini aves Paradisi, a pulchritudine plumarum, alias avium plumas decore exsuperantium. Has volucres nemo vivas vidit, mortuæ enim duntaxat decidunt. Adversus Solem volant (ut dicitur) continuò in aëre, nullo terræ dum vivunt contactu. Apodes quippe sunt, sine alis, capite tantum & corpore, verùm caudâ maximè constantes, ut apparet ex iis quæ hinc in Indiam, atque adeo in nostras

Dissidium Lusitanorum & Hispanorum super proprietate insularũ Moluccæ.

Caryophylla tantum Moluccæ ferunt.

Paradisi avis.

nostras regiones licet rarissimè ob ingens preciũ deferuntur. Doctori Paludano duas, quas mecum adtuleram ad ornatum sui Musæi obtuli, marem nempe & femellam. Inter has insulas multæ etiam aliæ jacent, vix tamẽ ob exiguam consuetudinem cognitæ, eóque omittendæ, converso stylo ad reliqua Malacitani tractus, cujus descriptionem ad Caput usque Singapuræ perduximus.

CAPVT XXII.

Cap. Singapuræ usque ad urbem Sian, Ora Camboja & Cauchinchinæ, Insulæ Borneo, Lussones, Manilliæ sive Philippinæ.

A Cap. Singapuræ usque ad promontorium Sinosuræ ad Apelioten 18. mill. numerantur. Sex aut septem mill. inde distat scopulus in mari Petræ candidæ nomine: ibi magno sæpe periculo Chinæ naves venientes abeuntesque versantur, cum quarundam interitu; vnde magnâ gubernatorum cautione vitatur, quod alius nullus cursus præter hunc supersit.

Petra candida.

Ab hoc promontorio Sinosuræ ad Vpeurum 40. mill. sumit initium insula *Borneo*, 1. gradu ad Septentrionem, porrigiturque 120. mill. in Borapelioten 7. gra. Latitudo etiamnum incognita est. Arboribus scatet hæc insula, quæ Camphoram producũt totius Orbis præstantissimam.

Borneo.

Camphora.

A Sinosura tractus vergit in Septentrionem 30. mill. ad civitatem *Pan* 3. & dimidio gra. Supra 10. mill. eodem cursu tractus in Circium inclinat 50. mill. spacio, ubi civitas *Patane* jacet 7. & dimidio gra. Duo hæc loca *Pan* & *Patane* regnorum celebritatem habent, sub tributo tamẽ regis *Sian*. In hisce locis lignum nascitur *Palo Daguila* dictum, & odoriferum illud preciosumque *Calambæ* lignum, quod cum bonum est auro argentoque æquatur. Habet quoque Camphoram verum ea inferior cedit illi quæ ex *Borneo* adfertur. Etiam hic aurum invenitur & lapis *Bezar* sive *Bazar*, bono adversus venena antidoto: Adamas quoque, nux myristica, macis & lignum *Sapon*, quod etiam ex *Sian* venit ligno Brasiliæ haud absimile.

Pan.

Patane.

Palo daguila.

Lignum Calamba.

Sapon lignũ.

A *Patane* supra 100. mill. ad Septentrionem, tractus usque in *Sian* recurrit 14. & dimidio gra. a *Sian*. Ex sinu ad Libonotum spacio 15. mill. Ora excurrit ad Notapeliotẽ 70. mill. ad urbem Cambojæ. Hæc civitas 10. gra. jacet. Inde ora ad Borapelioten contendit 60. mill., mox 60. mill. ad Borealybicum porrigitur, unde ad Corũ intimo sinu Cauchinchinæ recedit. Hic Cãbojæ tractus etiam ora *Champæ* nominatur, estque hoc in loco multum ligni istius odoriferi quod *Calambæ* nomen habet. Per hoc regnum *Mecon* flumen fluit ac mari se miscet. Id apud Indos supra cætera flumina Ducatum quendam habet, quod tantâ aquę abundantiâ æstivo tempore polleat, ut Nili instar campos omnes suis undis inundet. Hominibus Cambojæ persuasum est, omnibus creatis, brutis juxta ac hominibus, cujusvis generis, post fata boni malique præmia deberi. Interiore terra post Cambojam & Sian plurimæ nationes jacent. Sunt ibi *Lai* potentes maximæ, *Avæ* & *Bramæ*, qui circa montes habitant, *Guei* monticolæ feritate indomitâ, quibus humanæ carnes in cibũ sunt, omnequo corpus ferro candenti notatur, excellẽtia (ut putant) singulari. Harum quidem gentiũ nota nobis vocabula sunt, verùm plurima ignorantur.

Camboja urbs.

Mecon Fl.

Persuasio hominum Cambojæ.

Gueï anthropophagi.

Ad Orientem in mari a tractu Cambojæ sive Champæ 100. mill. ferè insulę Lussones dictæ jacent, primum ab Hispanis ex novâ Hispaniâ detectæ anno 1564. Hæ Manilliarum sive Philippinarum nominibus quoque innotescunt, quod præcipuus portus cum civitate, Manilliæ nomen habeat: ab aliis etiã Lusson vocatur. Inde insulis idem nomen. A Philippo autem rege Hispaniarum Philippinę Castellanis dicuntur. Civitas *Lusson* sive *Manillia* jacet 14. gra. Huic insulæ ac urbi multæ minores adjacent insulæ, generali nuncupatione inlustres. Hispanis hodie parent. Gubernator in urbe *Manillia* sive *Lusson* habitat. Is regis Castellæ nomine ex nova Hispania eo mittitur cũ Episcopo. Sub regno Chinæ eædem olim insulæ continebantur, verùm certas ob causas a Chinensibus desertæ incolas nullâ lege adstrictos habebant: atque inde facilem ad prædã Hispanis cessere, quorum opera multi etiam hodie Christianis imbuuntur disciplinis. Terra fertilissima est multo frumenti proventu, venatione item uberrimâ, cervorum ac hinnulorum, armẽtis quoque, bubalis, bobus, vaccis, capris & porcis. Habet plures *Zibethi* feles, omnigenosque fructus ut China. Copiam quoque mellis & piscium. Etiam aromata jactant Hispani veròne an falsò ignoratur: Cęterũ a Chinensibus multum frequentantur, advectis mercibus, serico nempe, gossypio, porcelanis, pulvere tormentario, sulphure, ferro, argento vivo, chalybe, alliisque metallis, cupro, farinâ, nucibus, castaneis, biscocto pane, dactylis, omnigenis linteaminibus, thecis scriptoriis, cæterisque rebus ad curiositatẽ eximiè pertinentibus. Viginti naves quotannis ex China hujusmodi commercia ad insulas hasce exercent, quæ versus *Mexicam* continuata, tritam hodie navigationem faciunt, non minori celebritate, quam ea sit, quæ ex India Lusitaniam petit. Sed ad tractus omissam descriptionẽ revertamur: Nempe ab interiori sinu Cauchinchinę ad Orientem, usque in promontorium Terræ altæ 19. gradu. Id spacium 60. mill. habet. Hic initiũ sumit illa ingens & famosa Chinę regio, quam sua descriptione illustra-

Philippinæ.

Ex Philippinis in novam Hispaniam vulgaris hodie navigatio.

Initium regionis Chinarum.

illuſtrabimus. Sinus ſupradictus terram Cambojæ, tractumque Champaę terminat, ibique incipit terra Cauchinchinæ uſque ad Chinæ limites porrecta. Cauchinchinæ regio diſtributa eſt in tria quatuorve regna, ſub tributo Chinæ regis. Incolæ Chinenſibus ferè ſimiles ſunt, moribus & vultu: Fertilis autem terra eſt omnium quæ ad humanos uſus pertinent. Habet multùm quoque ligni, quod *Palo d'Aguilla* nominant, etiam odoriferum *Calambæ* lignũ, ſericum aliáſque res quibus China illuſtris eſt. Ab hoc promontorio ad Vpeurum a cõtinenti 10. mill. jacet inſula *Aynao*, ſub dominio Chinæ. Inter hanc inſulam & continentem omnis generis margaritarum piſcatio eſt. Ab eodẽ promontorio in perſecutione tractus ad Vpocęciã per 90. mill. Inſula *Macao* jacet cum urbe 22. & dimidio gra. Ea a Luſitanis admixtis indigenis habitatur.

Cauchinchina.

Inſula Aynao

Macao.

A *Macau* ad Borealybicum in ſinu inſulis pleno introrſùm civitas *Canton* ſita eſt 24. & dimidio gradu, diſtátque a *Macau* 30. milliaria: Metropolis hujus provinciæ illa eſt, mercaturæ opibus excellens, ac Luſitanorum commercio celebris; cùm is locus unicus ſit quo cum Chinenſibus tractare poſſunt.

Canton inſula cum urbe.

CAPVT XXIII.

Opulentia, fælicitas, munitiones regni Chinæ, aliáque memorabilia.

Regnum Chinæ ſub tropico Cancri ſitum eſt, tractúſque omnis in Libonotum, ac Borapelioten deſinit, 400. mill. ſpacio. Ad latus Auſtrale habet regnum Cauchinchinæ, ad Borapelioten & Aparctiam Tartariam, terráſq. in Occidentalem Chinę plagam inclinatas, ubi populus candidus (ut ajunt) habitat ac nomine *Cathay* deſignantur, incolis (ut quidam exiſtimant) pleriſque Chriſtianis, quibus Perſiæ regnum pro limite ſit. Ceterum Chinæ regio, qua ad Tartariam vergit, murum habet (ut ferunt) longitudine in 500. mill. porrectum. Id ita intellige. Montes multi in hac parte velut in theatri vicem regnum Chinę cingunt. Sed valles inter hos montes patent, quas tum murus verticibus montiũ æquat: 80. milliariũ. valliũm diſtrictus eſt. Tartaros olim tenuiſſe Chinæ regnum etiam annales gentis docent. Verùm eos expulerunt indigenæ, utqúe regno in poſterum ſecuritas conſtaret, adverſus hoſtiles palantéſque Tartariæ populos, murum erexere, qui incurſiones infeſtas prohiberet; ab eo tempore quies Chinenſibus fuit.

Chinæ fines.

Cathay.

Murus 500. mill.

Tartari olim Chinæ potentes.

Provincias 15. terra Chinæ continet, ſi inter eas & inſula *Aynao* computetur. Sua ſingulis metropolis eſt, undè & provinciæ nomen derivatur. In meditullio hujus regni lacus eſt ingens, ex quo multa flumina ac torrentes ſuſcitantur, tantâ affluentiâ aquarum, ut per univerſam terram navigia, Lembi, ac *Bergantini*, facili navigatione inundent. Hæc aquarum copia abundantiæ, fæcunditatíſque rerum cauſa eſt, pleræqúe inde civitates ad ripam fluminis alicujus ſpectantur, ingenti commodo & concurſu mortaliũ. Maris tractus permaximus eſt, ſupra omnes quos cognovimus, ad quem provinciæ quinque nobiles jacent. *Cantao* ſive *Cantõ*, *Chincheo*, *Liampoo*, *Nanquyn* ſive *Nankyn* & *Paguian* quæ quidem poſtrema eſt ad Borapelioten. Eadem curiâ regis maximaque militum frequentatione celebratur, quod Tartaris vicina ſit. Aſſerunt hanc inter cæteras Chinæ provincias præſtantiſſimam eſſe, ac idcirco a rege in habitationis commodum delectam. Tota regio lembis, quibus flumina interiora ſulcantur, ad miraculum úſque plena conſpicitur. In ſolo flumine portúque urbis *Canton*, plures lembos & ſcaphas cerneres, quàm in universâ Hiſpaniâ. Aër ipſe ſuaviſſimus, ingentem terræ fæcunditatem indulget, inde maxima frumenti, orizæ aliorumque leguminũ copia eſt, per integrum annum, vel ſerendi, vel metendi apto tempore. Terræ interiora elephantos quoſdam habent, leones, tigrides, aliaque ſæva animalia. Quæ muſcum gerant beſtiolæ multæ hic ſunt, illæ catellorum magnitudine, ac imagine, ſepulchro ad aliquot dies includuntur, indéq. putrefactæ multis verberibus macerantur, donec caro ſanguini miſceatur: Tum ex pelle carne & ſanguine rotundæ uncialeſque pilæ fiunt, quas Luſitani *Papo* vocant, ac per orbem diſtrahuntur. Feles quoque nutrit *Zibethum*, *Algalliam* ſive *Ambarum* ferentes: Equos pariter, ſed minores Europæis, anſeres, gallinas, anates eximiâ abundantiâ, piſcium marinorum ac fluvialium extrema etiàm copia eſt, aliarúmque rerum ad ſuſtentationem hominum. Auri argentíque fodinas habet, a quibus tamen regis edicto foſſores arcentur, indè tale ibi metallum exoticum eſt. Sed nec ideo minus ædes aureâ argenteâque ſupellectile nitent, diffuſis paſſim opibus. Argenti ſanè ſuâ æſtimatione major caritas eſt quàm auri, quod auro diverſa precia taxæque ſint, argentum verò certo pretio conſtet. Margaritis ſcatet, & *Alioffaro* ex inſula & provinciâ Aynao. Fert preterea argentum quod viuum vocamus, æs, ferrum ac chalyba, bracteas, ſtannum, plumbum, ſulphur, aliáque metalla, etiàm *Ambarum*. Præter has demùm divitias alióſque proventus reditúſque, quibus Chinæ rex opulentus eſt, in quavis metropoli (ita ajunt) theſauros ſuos occultos & jam olim collectos habet. Serica veſtis incolis vulgaris eſt, ut nobis ex vili linteamine; úſque ad talos omne indumentum ex ſerico fluit, etiàm ex Attalicis pictíſque pannis, quos *Brocado* vocant,

Aquarum copia & commoditas.

Quãtitas navium eximia.

Fertilitas Chinæ.

Muſcus unde

Argẽti fodinę

Theſauri regis Chinæ.

Chinenſium veſtitus.

vocant, facili ex copia ingenti ſerici per univerſum regnum materia. Affirmant pro vero: Ex urbe *Canton* annis ſingulis in Indiam deferri trecentos *quintallos* ſerici, præter quod ad inſulas Philippinas, Iaponiam, & Sianam tranſmittitur; Cùm adhuc domi tanta copia maneat, ut claſſibus onerandis ſufficeret, ſine notabili imminutione. Multùm quoque ibi lini, multùm goſſypii, vili ad miraculum uſque pretio. *Porcelanarum* autem numerum quis enumeret? Illæ in indiam, Luſitaniam & novam Hiſpaniam, &c. plurimæ vehũtur. Sed tenuiſſimæ materiæ *Porcelanas* nemo niſi periculo capitis extra regnum defert, ſervantur illæ duntaxat principibus ac magiſtratui; tantâ tenuitate ut cryſtallinorum ſubtilitatem ſuperent. *Porcelanæ* interiore regionis plagâ conficiuntur, ex certâ terræ ſpecie, quæ duriſſima eſt, ea in partes mollitur, vel molâ tunditur, ciſterniſque injecta maceratur, quóad duritate devictâ ſæpeqúe verſata (quemadmodum apud nos agricolæ lac in butyrum exercent) in ſummitate materiam excernat, ex qua ſubtiliſſimum opus fit: ſequitur ſecunda craſſior ſoboles & indè alia atque alia, deterior ſemper ſucceſſione. Figuræ ac imagines quælibet pòſt appinguntur, demùm fornacibus impoſitæ teſtæ, in eam quam oſtendunt formam rediguntur. Eadem regio ſaccaro abundat, melle ac cera, vili pretio. Fructus notos nobis omnéſque fert, etiam alios incognitos, ita nec Hiſpaniæ uſquam cedit. Mala habet aurea, quovis ſaccaro dulciora. Eſt ibi fructus, quem *Lechyas* vocant, pruni inſtar, ſed alio ſapore, guſtu mirificè commendatus. Nihil (ut unica oratione complectar) deëſt huic terræ, in quam natura ita abundanter ſua dona profudit. Reditus Chinæ Domini permaximos quis enarret? Ex vectigali quod ſalis nomine in flumine *Canton* provinciæ colligitur, annuè ſeſquimillionem accipit, unde facilis ad cetera ſupputatio eſt. Vrbes hujus regionis univerſæ ex lapide quadrato conſtant, excitatis ad defenſionem propugnaculis, ac foſſis fluminibúſque ductis ad ſecuritatem. Néque tamen caſtellis utuntur, aut arcibus, ſed cuique portæ impoſita turris validiſſima, tormentíſque inſtructa, urbem munit. Armis etenim omnis generis utuntur, ſclopetis, arcubus, frameis diverſæ formæ, gladiis, clypeíſque. Milites in bello longis veſtibus incedunt úſque ad genua goſſypio ſtipatis, quæ frameæ gladiive ictum ſecurè excipiant. Regiis ſtipendiariis inſigne eſt rubro ſive flavo colore galerus. Horum numerus ſine numero eſt. Habent Duces, Decuriones, Centuriones, Millenarios, &c. pro ratione copiarum. Et eſt Ducibus certa nota, ac inſigne poteſtatis, ut hinc colligas numerum cui præſunt. Ad novilunium delectum agunt, ſtipendia accipiunt, quæ argento ſoluuntur. Alterius quippe monetæ nullus uſus eſt. Argentum in partes ſcinditur, atque ita pondere ſuo ſuſcipitur, proindè continuò ad manum ſunt bilances, cum inſtrumento ad argenti ſciſſionem. Miles ad quodvis novilunium ſtipendii vice pretium ſeſqui-reali accipit; id ſecundùm æſtimationem ceterarum rerum, quatuor ibi ducatos ſive 12. Carolinos valet. Viuunt ſuperſtitione gentilium, nullâ Machometicæ ſectæ mixtione, Diabolum adorant; tantùm ne noceat. Proinde morienti ante oculos Diaboli figura ſtatuitur, dextrâ pugionem, ſiniſtrâ ſolem tenentis. Hunc ut fixis oculis inſpiciat moriens, ſuadent: Ne altero in ſæculo malignitatem ejus experiatur. Solem Lunámque velut conjuges venerantur. Eclypſeos tempore, multis ſacrificiis Dei iram timidi avertunt: Ne vitam illis cripiat, magnâ omnium conſternatione: Immortalitatem animarum fide concipiunt, præmiáque bonorum & malorum, inde ſepulchrorum cura impenſior. Academiarum ſplendor per univerſum regnum inſignis planè eſt. Studia ibi Philoſophiæ legúmque patriæ florent, nullâ æſtimatione natalium circa honores, cùm doctrinæ tantùm atque eruditionis delectus habetur. Indè eruditis cuncti Magiſtratus patent, maximíſque ſollemnitatibus miniſteria. Vita omnis jucunda, ſuavis ac plena dignitatis illis eſt: Hos *Loitias* & *Mandarinos* vocant, qui ſellis geſtantur, velamentis ex ſerico, auro argentoque tectis. Potiſſimùm genio ac cuticulæ indulgent, ut omnes paſſim Chinæ homines. Summâ ubique præſtantiâ apud nationem illam doctrina militat. Nemo in patriâ ſuâ munus aliquod Gubernatoris aut Magiſtratus ſuſcipit, lege prohibitus. An ob eam cauſam: Ne amicitiæ aut affinitatis ratione inductus in judicando a rectâ juſtitiæ regulâ diſcedat? Ita quidam arbitrantur. Cùm ex ſupra dictis aliquis è vita diſcedit, multâ is commorientium vxorum ac famulorum ſequelâ honoratur. Sepulchrúmque ipſum monilibus auróq. &c. impletur. Sic vitę ſequenti (ut putant) ſuus honor ſuáque copia erit.

Terra ipſa temperatiſſima eſt optimíque aëris. Initium enim ſumit altitudine novendecim graduum, & quibuſdam in locis altitudinem quinquaginta graduum ſuperat. Inde certa ferrilitatis præſumptio, accedente continuâ incolarum in colendo moliorandóque agro induſtriâ. Pedem nullum in China videas terræ, qui non ſuo proventu gaudeat, néque ipſis montibus collibúſve exceptis, ob hominum multitudinem. Peſtis nullâ memoriâ ibi invaluit. Et lege vetitum eſt ſeveritèr: Ne quis abſque licentiâ terrâ ſe efferat, eâdem lege interdicto peregrinis acceſſu, Mendici ociosique omnes atroci edicto ſublati,

Serici ſumma copia.

Porcellanæ.

Vectigal ſalis magnum.

Munitiones Chinæ.

Militia Chinę

Religio Chinæ.

Studia.

Nota.

Honores.

Funera.

Situs Chinæ.

26

Habitus e China regno pretiosę elegantię et rerum omnium affluentiſsimum

Cleedinge van die wt China een Coninckrÿck overvloedich
van alle schoonheÿt en̄ costelickheÿt

32 en 33

26

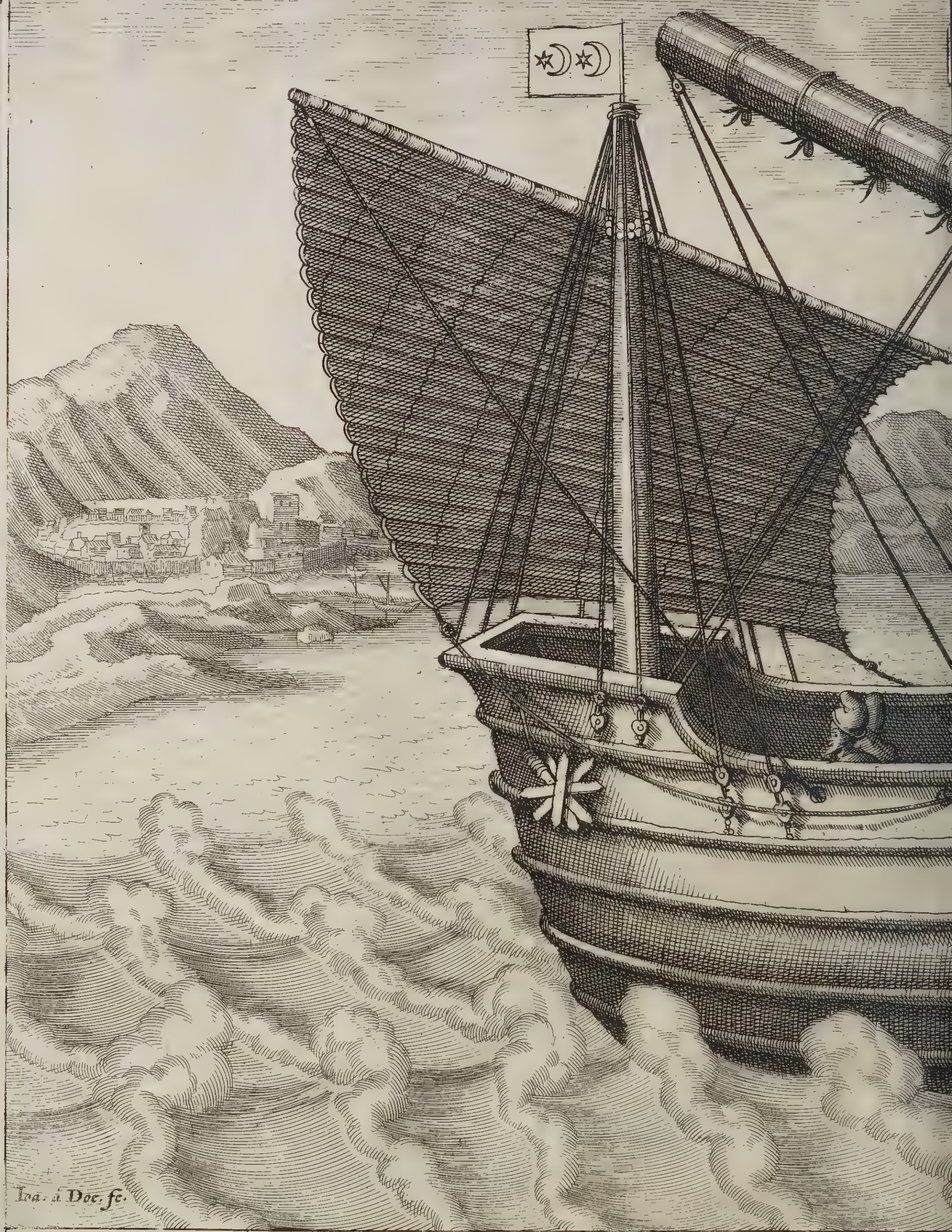

Lectuli, et ratio, quibus Chinę proceres primarij (Mandorinos vocant) gestantur, cymbeq; quibus ad oblectationem per fluvios vehuntur.

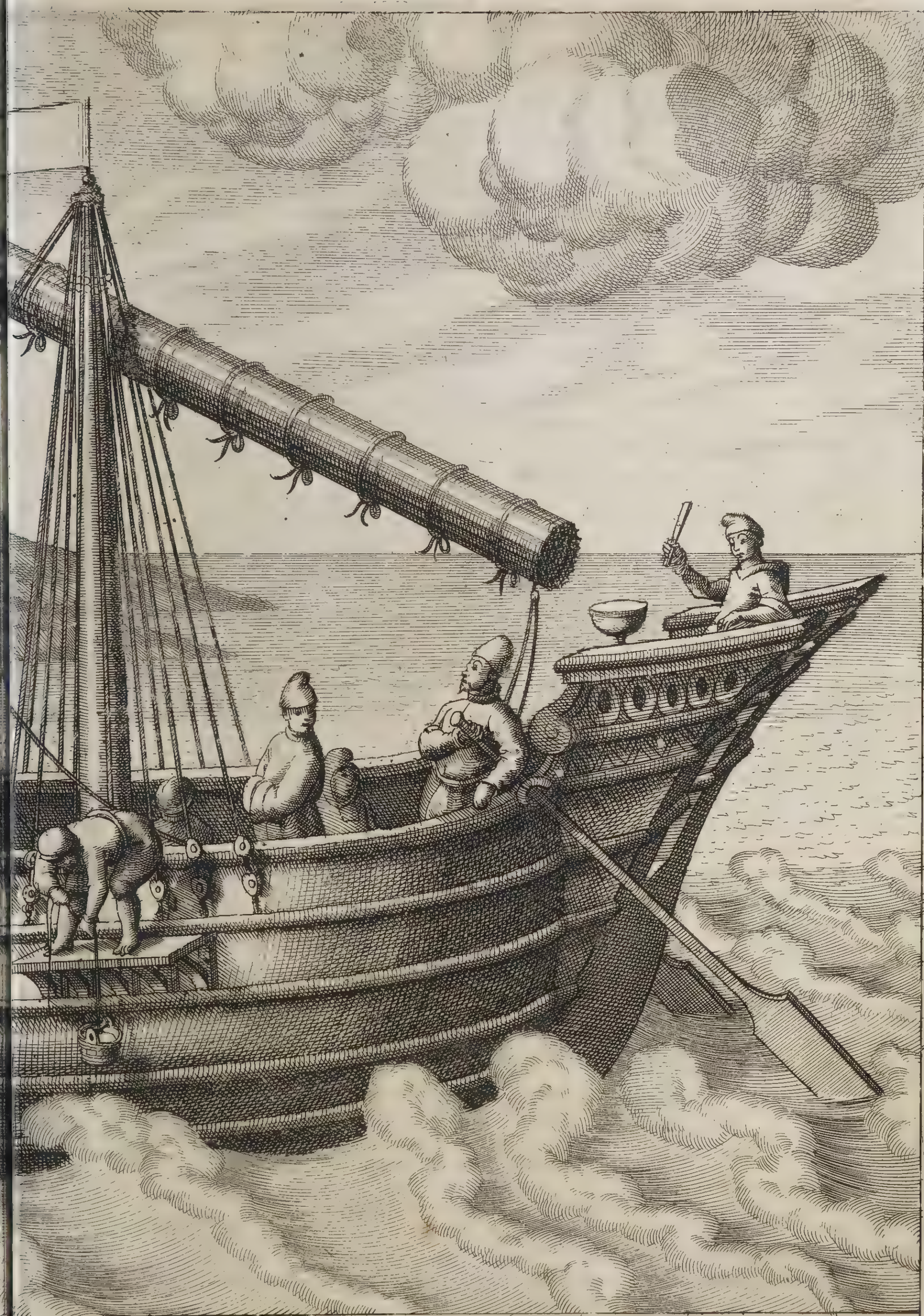

*Maniere als haer die Mandoryns van China welcke het princepael gover-
nement hebben laten draegen eñ op die revieren vermeyen vaeren .*

32 en 33

Naves e China et Iava velis ex arundine
contextis et anchoris ligneis.

Schepen van China en Iava met rietten seylen en houten anckers

32 en 33

92

sublati, nullâ ratione admittuntur. Gens ipsa pulchrè formata, communitèr largâ pinguedine staturam præstantem ostentat, facie latâ rotundâque, oculis minutis, palpebris grandioribus superciliis elevatis, parvo humilique naso, barbâ rarâ, septem octove crinibus infrà suprâve os: sub mento pili admodum nigri propendent quos summoperè curant, ac pectine continuò exercent. Capillum viri juxta ac fœminæ in pretio elegantèr habent, prolixumque eum adolescere permittunt; quē post in nodum in vertice cogunt, injecto ex serico reticulo. Qui juxta mare habitant circa *Machau* & *Canton*, ubi Lusitani frequentant, colore sunt nigricante, ut Æthiopes Africæ & Barbariæ, ac partim Hispani. Sed qui interiora regni tenent, Belgis Germanisque colore haud sunt absimiles. Etiam inter Chinenses aliqui prorsus nigri conspiciuntur, grandibus oculis & densâ barbâ. Verum pauci tales sunt. Stat opinio, & Chinenses ita narrant, genus esse quoddam mixtum ex Tartaris, aliisque vicinis nationibus nondum ita strictè interdicto commercio, ut supra relatum est. Vngues sinistræ manus incolæ longiores nutriunt, lege aliquâ moti suisque ceremoniis. Vestimenta ut diximus maximè ex serico constant, inter eos, qui alicujus sunt existimationis. Plebs tamen gossypinis vestibus, aliisque vulgaribus penulis incedit. Pannum ex lana sive holosericum in universa China consuere ignorant, licèt abunde materia sufficiat. Mirantur ideo Lusitanorum hujus generis merces. Fœminæ sumptuosis vestibus eminent, patentibus fluentibusque togis, monilibus variisque gemmis, quà crinibus, quà pectore inlustres. Manus studiosè tegunt, rarò prodeunt plurimumque domi degunt. Minutos pedes elegantiæ causa adfectant, ideoque a teneris unguiculis plantæ fasciis cohibentur, incessu in posterum molestissimo. Ex maritorū zelotypia fluxisse hanc consuetudinem ferunt, ut ita difficultate gressus proeundi studium minueretur. Etenim viri maximè zelotypi sunt, plurimumque mulieres ad libidinem & luxum inclinatæ. Quæ in dignitate aliqua sunt sellis gestantur per vicos, in quibus per cancellos perspiciunt cuncta, ipsæ a nemine visæ.

Statura Chinensium ac habitus.

Mulieres Chinensium.

CAPVT XXIV.

Provinciæ, urbes, aliaque memorabilia regni Chinæ.

REgnum Chinæ (ut narratum est) in xv. provincias distribuitur, singulę amplissimi regni alicujus in Europa magnitudinem æquant, suis ut scribitur spaciis. Prorex præest his quem Chinenses *Cochin* vocant. Duæ ex iis per regem regisque consilium gubernantur. *Tolanchia* scilicet & *Paguia* in qua rex moratur: Ceteræ dicuntur hisce nominibus: *Foquiem*, *Olam*, *Sinçay*, *Susuan*, *Xansay*, *Oquiam*, *Aucheo*, *Hona*, *Canton*, *Quicheo*, *Chequeam*, *Saxi*, *Aynaon*. Omnibus ferè flumina sua torrentesque sunt, impetrato ita facili commercio, terrestri itinere sive navigio. Chinensium historiis & annalibus in hisce xv. provinciis 951. Metropolitanæ urbes nominantur, 1593. Civitates, ut etiamnum vicos magnitudine ac spacio terrarum urbibus pares excipias, undè regni amplitudo facilè consideratur. Plurimæ civitates ad flumen aliquod jacēt, vivamque aquam, fossis latissimis, cinctæ muris pulcherrimis crassisque, ex lapide quadrato. Pomœrium extra & intra urbem, quod latitudine sex adequitantes viros ferat, conspicitur. Id ad facilem murorum contemplationem servit, ne uspiam deficiant, maximâ enim curâ ruinosa quæque reficiunt. Viæ regni totius pulchrè stratæ sunt, usque ad montes ipsos, magnâ ubique æqualitate. Frōtispicia portarum urbiumque pulcherrimis architecturæ lineamentis formata videas, tribus quatuorve portis circa introitum excitatis, egregiâ artis fabricâ. Ferrum valvas munit, plateæ autem pulchrè stratæ urbem visu longo & recto in finem usque secant. Ad platearum fines camerato opere fornices stant, in quibus maxima mercium copia enitescit omnium rerum ad necessitatem & elegantiam. Deinde arcus ex quadrato lapide constructi, figuris ac imaginibus depicti, plateas inumbrant, ad voluptatem ac lusum idonei. Omnia etenim festa lususque Chinenses noctē exercent, atque tum arcus istos, faces lucernęque illustrant, insigni maximè spectaculo. Tribus ferè januis ædes ornatus causa patent; media maxima est: Humiles autem sunt ædes, sine tabulatis, ingenti tamen introrsùm spacio, hortorum ac viridariorum, supellectile omnigenâ ad delicias. Civitas in qua rex degit *Xuntien* sive *Taybyn* vocatur, & a quibusdam *Quinzay*. Nomen *Xuntien* Chinensium idiomate civitatem cœli significat; in provincia *Paguia* ea sita est, magnitudine ad miraculum celebrata. Longitudo tanta est, quantam uno die eques superet, tum alia sunt infinita miranda quæ brevitatis causâ omitto. Hac in urbe regiam suam Monarcha Chinensium habet instructam omnibus deliciis ad usus suos, uxorum & curialium. Ducum, Comitum, Baronum, &c. titulos Chinenses ignorant. Nemo vasallum habet, nisi aliqua Regis solemni indulgentia. Post mortem hujusmodi beneficia ad Regem redeunt, potestque liberis ea adimere, quibus tamen fere permittit, modò idonei sint, Regemque novâ fidei præstatione agnoscant. In singulis

Provinciarum Chinæ nomina.

Vrbes.

Ædes.

Quinzay.

Nemo feudum habet.

urbibus principibus, ubi Gubernatores ac Proreges imperitant, pictura regis dependet, velo ex Attalico panno tecta. Hanc cottidie Officiales omnes, *Loitiæ, Mandorini*, &c. honorant debitâ reverentiâ, velut in præsentem Regem. Titulus autem Regius est: REX ET DOMINVS MVNDI FILIVSQVE COELI.

Telum in China nemo portat neque domi habet, exceptis iis qui stipendio Regis honorantur, quorum etiam filii militiam ut hereditariam consequuntur. Ingenia Chinensium acutissima ex iis quæ inde adferuntur satis perspici possunt. Carros velis accinctos in usu habent, in formam navium subjectis rotis, tantâ industriâ operisque concinnitate, ut in campis eâdem velocitate ferantur, quâ navigia in flumine. Emendi vendendique scientiâ pollent maximè. Qui autem officinam habent tabulam præfigunt, in quâ mercium quas vendunt velut index continetur. Artificiis singulis singulæ plateæ sunt constitutæ, continuis habitationibus, successione etiam certâ liberorum in eadem artificia, quæ parentes exercuere, nisi aliter Magistratus statuat. Ditato jam, vacatio ab opere permittitur, ipse nihilominus officinam & operarios habet, eosque observat: Moneta Chinensium ex auro argentoque sine signo tamen constat. Ea in minutas partes scinditur, ad valorem usque oboli. Etiam ceteræ merces omnis generis, gallinæ, anseres, pisces, &c. ad stateram ponderantur, eoque modo venduntur. Vxorem unam habent, quam legittimam vocant, atque inde alias quotquot alere possunt. Filius ex legittima uxore potissimam successionis partem habet, quod superest ceteris liberis distribuitur. Matrimonia libera sunt exceptis fratrum, sororum, consobrinorumque. Sponsus antequàm sponsam domum deducat dotem præstat sponsæ, quam illa ad parentes defert in pretium sumptuum, quos in educatione tulerunt, indè cum sponso domum abit. Quod ita dotis nomine datur parentibus in totum cedit & ad eorum arbitrium dispensatur: Demùm, quod post illorum morte superest, filiæ cedit a cujus sponso dos talis profecta est, eo modo qui plures filias habent, opulentiâ cæteros superant. Ex sequentibus hisce imaginibus patent figuræ Chinensiũ, virorum ac mulierum, & Mandarinorum, modo quo sellis gestantur, & in flumine navibus vecti genio indulgent.

Carrĩ cũ velis

Gallinæ, anseres, &c. ad stateram venduntur.

Connubia.

Lingua Chinensium multùm diversa est. Scripturâ autem intellectum inter se communicant. Vtuntur enim figuris ex quibus Alphabetum sine numero habent. Figuras has cum diversi coloris chartâ, calamos item & atramentũ videre apud Paludanum licet. Opus est autem magno usu prolixâq. memoriâ, qui omnes exactè velit intelligere, eamque ob causam tanti apud illos docti peritique homines æstimantur. Charta Europæ chartis similis est, verùm non ita candida, lævior quoque & subtilior. Ea ex omni colore elegantissimè fit. Scribunt autem arundine cum penicillo ut pictores. Typographia, tormenta bellica, pulvis tormentarius, aliaque ad arma pertinentia in China ante aliquot sæcula fuere, vulgari usu, ita ut origo memoriam hominum superet. Ceterum Annales illorum habent primum Chinę Regem Magicis artibus clarum, tormentorum ceterorumque bellicorũ instrumentorũ repertorem fuisse. Typographia quoque valde vetus est: Libri quippe reperiuntur, jam ante 500. aut 600. annos impressi, quàm in Europa ars eadem innotesceret. Multi sanè libri in China exstant, curiosi etenim scriptores sunt, omnium rerum gestarum, artium, legum, edictorum, civiliumque sanctionum, Romanis antiquis Græcisque nequaquàm hac in re dissimiles. In conviviis epulisque invitatis singulis mensa singularis apponitur, etiam si aliquot centum convivæ essent. Mensæ autem pictura insigni, figuris ac floribus pictis, ad mirificam delectationem fulgent, atque ideo mappis non utuntur. Circundant tamen orbem mensæ panni ex serico, auro argentovè, pro dignitate hospitis, usque in terram dependentes. Ex angulis autem calathi extremâ arte contexti demittuntur, floribus oderiferis, omnigenis figuris ac imaginibus ex saccaro aurato confectis, elegantissimè impleti. In mensæ medio cibus optimè preparatus bonoque ordine in patinis ex porcelanis apponitur, sumptuositate singulari. Cibus denique sive ex piscibus, sive ex carne constet, ossibus antè exemptis in partes sectus convivio infertur. Manu tangere epulas incivile habetur & sunt in hunc usum duo ligna nigra & orbiculata, qualia apud Doctorem Paludanũ a me illi donata conspiciuntur, quibus scitè admodùm, etiam ne vel mica decidat, uti norunt. Ideo neque mantilia tersui habent, nihil enim necesse est, cùm os manusque nequaquàm contaminent. Potus est vinũ ex oriza confectum & instar cervisiæ decoctum. Sæpè bibunt sed parùm, viciès aliquando repetito haustu, antequàm calicem evacuent. Epulas & convivia Musices multo delectamẽto condecorant. Cibum sæpè & variè apponunt. Salutandi hunc modum habent. Ex plebe homines sinistram claudunt, quam dextra tegunt ac pectori admovent, magnâ summissaque capitis inclinatione. Hoc signum animi in amorem adfecti junctis manibus juncta etiam pectora exprimit, multis adjectis præclaræ benevolentiæ verbis. Nobiles sive Mandorini obvii confestim manum claudnnt, junctis digitis, circulo facto brachiis lunatis: Ita stantes caput

Sermo.

Typographiæ ac Tormentorum usus.

Cõviviorum ratio.

Salutandi modus.

caput inclinant, summa comitatis, super priore incessu contentione, aliisque ritibus quos inter proceres usurpant. Et sunt infinita hujusmodi, quæ persequi omnia nequeo, nam in centum libros crescerent, sive regum, sive gentiũ descriptioné spectemus. Qui latius ea cognoscere cupit librũ fratis Ioannis Gonsalvi *de Mendoça* legat, qui ex Hispanica lingua in Latinam translatus est, & quamvis errores aliquos sinistra informatione Authoris habeat, tamen pleraque vera continet, lectuque dignus est.

CAPVT XXV.

Civitas & insula Machau in China, ubi Lusitani negotiantur & habitant, ejus negotiationis ratio, pretia, mensuræ, & moneta, cùm Chinæ, tum Malaccæ.

INsula cum civitate *Machau* sive *Makau* a Lusitanis habitatur, quibus Chinenses mixti sunt. Illi mercaturam versus urbem *Canton* exercent, unde Chinenses omnis generis merces apportant, emptũque proficiscuntur, cum ipsis Lusitanis nequaquam permissum sit Cantonũ proficisci. Ceterum ubi aliqua ex India navis Machaviam venit, confestim eam Mandorinus sive Gubernator metitur in latitudine & longitudine: ibi tum computatione per dimensioné istam navis facta, vectigal exigit, ac proinde onerandæ navis facultatem permittit, absque ulteriore tributi solutione: Tunc & Institor quidã eligitur Lusitanus unus, qui nomine omnium Cantonum naviget, ibique res sociorum agat: sed eidé neque pernoctatio in urbe conceditur, magnis pœnis vetita. Vrbs Machavia Lusitanum Episcopũm habet, Archiepiscopo Goæ suffraganeũ. Quotannis singulari diplomate Lusitaniæ regis Machaviam navis ex India venit; cujus quidem præfectura quemadmodum & arcium dignitates illustribus tribuitur: Machavia eadem navis in Iaponiam abit, ibi ut onus suscipiat, indeque Machavia repetita Malacca post navigat, ultimoque Goam. Nemo ita navigat, præterquam diplomate regio munitus, quod certis vicibus successoric datur, cum unica tantum navis quotannis Goa solvat Machaviam petitura, ita ex hac profectione qui regi ministerium aliquod in India præstiterunt, tanquam præmium referunt. Ceterum Chinam ac Malaccam versus cuivis commercia licita sunt, nõ tamen in Iaponiam, quæ hujus navigii præfecto regis gratia conceditur. Etiã in China vel Malacca nulla navis oneratur, aut exoneratur, antequam hæc Iaponica exonerata vel onerata sit, post cuique suus quæstus liber est, suæque naves ex China Malaccam & Goam. Præfecti Iaponicæ expeditionis, magnum ex ea lucrum nanciscũtur, & præsertim instructi sorte quadam pecuniæ insigniore ad initia commerciorum ac navi

Vectigal ex mensura.

Navigatio in Iaponiam.

Quæstus illius navigationis.

bona 700. sive 800. *Lastorum* (ut vocant,) 150000. & 200000. Ducatos facillimè quæstuosis mercibus superãt. Navigatio autem hæc triũ annorum spacio cõmuniter conficitur. Cum enim Aprili mense Goa solvant Malaccam, ibi ad aliquod tempus subindè coguntur sedere, opportunitati ventorum intendentes, qui certis ibi tempestatibus (*Monson* vocant) naves impellunt. Malacca Machaviam navigant, ibique novem mensiũ spacio, & quod excurrit, tempestates alias operiuntur, quarum postea fortuna in Iaponiam proficiscuntur, ibique tempestates reditui commodas denuo exspectantes, aliquot menses terunt, ut Machaviam navigent; circa quam urbem iterum alterius opportunitatis fortunã coguntur opperiri, consummato ita in reditu abituque trium annorum tempore. Per has in Iaponiam navigationes Machaviæ præfecti quoque immutantur. Quando enim una navis Machavia in Iaponiam abit, altera ad eandem navigationé parata Goa Machaviam subit, & gubernatorem navis ac urbis exponit, ac cum prima, navigatione peracta, Machaviam redit, altera Iaponicam expeditionem aggreditur, permittente gubernatore discedente, repetenti urbem præfecto, administrationé, qui ibi durat usque in cõmodum tempus Malaccam enavigandi, revertente tum eo, qui posterior in Iaponiam navigaverat, ac Machaviæ gubernationem recipiente usque in sequentis navigii adventum. Ita Machaviam semper aliquis Gubernator tenet, certis adventuum recessuumque vicibus ut scriptum est. Merces quæ ex Machavia in Iaponiam feruntur ex serico constant; Argentum earum loco naves referũt, magno compendio. Ceterum mentione Machaviç facta, haud mihi visum alienum, inserere species mercium, quas Lusitani ibi fere emunt ac distrahunt, adjectis preciis communioribus, quæ parva immutatione aut minuuntur aut crescunt, Chinensium etiam Malaccæque ponderum declaratione adhibita, ob frequentiam commerciorum ac differentiam a Lusitaniæ Indiæque ponderibus. Ergo sciendum, in China serici esse tria genera: Vnum quod *Lankijn* vocant, idque optimum habetur, alterum *Fuscan* dictum quod bonum quoque est, tertium vero quod *Lankam* infimæ notæ nominatur. Præter autem hæc genera aliæ serici species cognitç sunt. Est sericum nondum netum, quod rude vocamus, aliudque netum & versatũ rotula, quod Lusitani *Retrós* nominant. Album & rude sericũ *Lankijni*, vulgari pretio per *Picum* (genus id ponderis est quod postea explicabimus) ad 145. 150. Realos majores aut Daleros Imperii æstimatur, secundum nostram monetam. Album & rude sericum *Fuscan* per *Picum* 140. & 145. Realis emitur. Rudis serici *Lankam* *Picus* 75. aut 80. Realis comparatur.

Lusitani Machaviæ rectores singulis navigationibus mutantur.

Merces Machaviæ.

Retros sive tortile sericum album *Lankyni* in *Picum* 160. 170. Realis constat. Sericum album tortile *Fuscam* sive *Susuam* 130.135. Realis. Ex serico tortili albo *Canton Picus* ad 50.55. Realos æstimatur. Variatis etiam coloribus sericum tortile eodem pretio accipitur. Rude sericũ Cantonense in *Picum* 55.60. Realis habetur. Albi Serici Sindones 14. ulnarum communiter, nunc hoc nunc illo anno ad 100. 50. 55. Realos taxantur. Muscus per *Caetam* 20. unciarum sex septemve Realis emi potest. Ceteræ autem curiositates aliaque supellectilis genera, quibus Chinense regnum abundat, suis variisque pretiis constant, non ita certis: Supradictæ autẽ potissimũm merces distrahuntur & a Lusitanis in alias partes negotiationibus avehuntur, præcipuâ opulentiâ ac frequentatione Chinarũ regni. Nunc de ponderibus monetâque Chinę & Malaccæ. Itaque ponderis genus quod Mallaccæ *Bhari* nomẽ habet, tres *Picos* conficit: *Picus* autem 66. *Caetos* & duos tertiarios, ut in summa tres *Pici*, qui *Bharum* faciunt, 200. *Caetos* habeant, tam in majori quam minori pondere. *Bharus* Chinæ habet 300. *Caetos* eadem æstimatione cum 200. *Caetis* Malaccæ minori pondere; tres enim *Caeti* Chinensium Malaccæ duos reddũt pondere minori. *Caetus* Chinæ habet 16. *Taeyos* Chinensi pondere, qui 14. *Taeyos* Malaccæ reddunt, Lusitaniæ pondere autem 20. Vncias & tres drachmas. Est & alia ponderis species in usu, quã *Hantum* vocant: *Hantus* autem habet 12. *Caetos* minori pondere; *Caetus* autem 22. *Taeyos* & 16. *Hanti* & 8. *Caeti* faciunt 200. *Caetos*, justo numero & pondere ad *Bharum* minoris ponderis. Sciendum præterea *Taeyum* Malaccæ habere 16. *Masos*, decemque *Masos* & tres drachmas facere unam Lusitaniæ unciam, Vnciamq. unam cum dipódio 16. *Masos* tenere, octavamque *Masi* partem. *Masorum* pondere vẽditur lapis *Besar*, sive *Bazar*, & æstimatur *Masus* ad duos tresvè *Ducatos*, pro bonitate ac magnitudine lapidis. Malaccæ duo genera ponderum sunt; Vnum quod majus est, alterum quod minus, juxta hanc sequẽtem explicationem. *Bharus* majori pondere 200. *Caetos* habet, *Caetus* 26. *Taeyos*, *Taeyus* sescunciam vix Lusitanico pondere. Minori pondere *Bharus* etiam habet 200. *Caetos*, *Caetusque* 22. *Taeyos*, *Taeyus* sescunciam Lusitanię pondere pleno. Pondere majori appenduntur sequentes merces Piper, Caryophyllon, Nuces Myristicæ, Macis, Sandalum album & rubrum, *Indigo*, Alumen, sanguis Draconis, *Palo Daguilla*, *Civetta* & *Sapon*. Minori autem ponderãtur Argentum vivum, Cinnabaris, Æs, Bractea, Sericum, Ebur, Muscus, *Ambarum*, *Calamba* sive lignum Aloes, Stannum, Plumbum, *Lancua*, oleum ex nucis Myristicæ flore, *Verdetta*, *Rosomallia*, Benzoinum, Camphora, &c. Ceterum merces quas Lusitani in Chinam quæstuosè deferunt sunt primũm Reali majores, qui in China supra quinque *Testonos* valent; non quod eam monetam alteri Argento præponant; sed quia in isto regno Argento maximum pretium est, ut supra rettulimus; inde autem Vina quædam Lusitaniæ sive Indiæ, Oleum etiam ex Olivis, quod ibi in pretio est, Holosericum, Coccinnum, quo plane carent, conficiendi rationem ignorantes. Specula, Ebur, alia elegantiora ex Crystallo & Vitro, horologia ceteræque curiositates maximâ ibi in æstimatione essent. Atque nunc satis de regno Chinæ: Iaponia etenim restat, ultima Orientalis navigationis insula, a Lusitanis detecta hodiéque nota.

Pondera Indiæ.

Merces Lusitanorũ quas in Chinam deferunt.

CAPVT XXVI.

Insula Japonia.

INsulam sive terram Iaponiæ multis euripis fluminibusque interfluam, plures simul insulæ conficiunt, magnitudine summâ, licet nondũ satis cognitâ. Initium 30. gra. ducit, transitque 38. A firma Chinę terra ad Orientem 80. mill. distat, spaciumque ex Machaviâ quo Lusitani navigant ad Borapelioten pené 300. mill. habet. Portus quem Lusitani fere cõmerciis frequentant, *Nangasche* dicitur, quamvis & alia sint negotiationi loca commoda. Terra ipsa frigida est, multâ pluviâ madẽs, nive ac glacie aspera, glebas quasdam frumenti habet, præcipuus tamen gentis victus ex oriza est. Quibusdam locis ipsa terra in montes assurgit, sterilitate infames. Venatione ferarum plurimum cibum incolæ quærunt, & licet vaccas, oves, bovesque abunde habeãt, iis tamen duntaxat ad operas utuntur, cum cibum ex domesticis mansuetisque animalibus generaliter respuant, nõ minore fastidio quam nos Equorum carnes. Etiam â lacte abhorrent, sanguinis enim bestiarum portionem esse arbitrantur, licet colore sit candido. Ceterum pisces varii generis habent quos etiam maximè amant; fructus quoque diversos ut Chinenses. Ædes plerunque ex ligneis asseribus stramine contextis fabricantur, eleganti satis opere, inter opulentos præsertim, qui pulcherrimis storeis, singulari ibi ornamento, atria sua ac cubicula tegunt. Elegantes quidem non ita sunt Iaponiæ incolæ, ut ii qui Chinæ regnum habitant: Vestitu tamen honorifico ex Serico incedunt, paucis aliâs contenti. Argenti fodinas insula habet, ex quibus â Lusitanis Argentum in Chinam defertur permutatione metalli cum serico aliisque mercibus, quibus Iaponii carẽt. Admodum autem periti fossores inter Iaponios reperiuntur, aliique artifices varii, solertissimis ad cuncta inventa ingeniis. Rustici ipsi & ex plebe homines, ab aliis nationibns civilitatis

Iaponia.

Qualitas terræ.

Victus gentis.

Domicilia.

Argenti fodinæ.

litatis ac comitatis præstantiâ maximè different non aliter moribus culti quam si in aulis vixissent. Quando necessitas exigit ad bellum ac arma prompti planè sunt, verum civilibus dissidiis nequaquam ferè turbantur. Inde qui temerè minas infert, gladiumque educit mortis reus est. Carcerum usum non habent, reos e vestigio castigant, aut in exilium mittunt. Captura omnis per proditionem fieri debet, aliter conscius atrociter semet ipsum defenderet. Ex Nobilitate si aliquis crimen commiserit, magnâ manu ædibus suis inclusus obsidetur. Ibi mortem ut sibi manu suâ inferat jubent, sin segnior sit, domus expugnatur, omnesque in ea inventi trucidantur. Ideo ad evitandam majorem vim servorum manum domini implorant ferè, vulgari vulnere ut ventrem per medium diffindant. Id mortis genus commune est, subeũt hoc famuli causâ demonstrandæ fidelitatis erga dominos, pueri etiã in præsentia parentum ex pertinacia minutâque offensione. Patientes sanè omnium malorum sunt, quibus mortales vexantur, a teneris etenim unguiculis omnem laborem tolerare addiscunt, nudo capite incedunt, tenui vestitu, tam hyberno tempore quam æstivo, neque plebei tantum, verum etiam Principes regionis. Pulchritudo illis raris crinibus commendatur, ideoque studiosè capillum evellunt, cujus tantum cumulum in vertice custodiunt, quem in nodum cogunt. Salutationes ritusque alios civilitatis plane diversos habent, a ceterarum gentium moribus, præcipuè Chinensium. Simultatem enim hæ gentes inter se gerunt acerbissimam: causam hanc esse adserunt; Antè multos annos in China rex quidam amicorum suorum conjuratione petitus fuit, quæ tamen detecta regis animum in vindictam atrocem adegit: Multi tum Principes adfecti in mortẽ, firmâ Regis sententiâ adversus cæteros conjurationis socios, donec ipsi senatores adfinitate conjuratis implexi, Regem adeunt, orant, obtestantur: Vt mitiget supplicia mortis, in aliud pœnæ genus, quod non minoris tormenti sit: Esse insulas incognitas, ubi exilium fastidiosâ vitâ, ipsa morte gravius tolerent. Ita clementiam inter & justitiam medius, innoxios, adfinitatis tamen commiseratione tactos, solaretur. Permotus Rex reliquos in Iaponiam misit. Inde tantâ adhuc animorum dissensio, nequaquam extincto odii semine: Cum sæpè etiamnum hodie Iaponii Chinensium regionem invadant, omnia spoliis ac latrociniis destruendo, unde nullo inter se commercio agunt, nisi mediantibus Lusitanis. Majore adhæc hostilitatis testimonio diversis planè a cæterarum gentiũ moribus vitam agunt Iaponii, Chinensibus quoad ritus vivendi maximè contrarii. Singulariter si istas differentias persequi conarer, fastidioso opere lectoribus obstreperem, quasdam tamen referam. Ergo cum Chinenses inclinato capite manibusque junctis obvios salutent, Iaponii è contrà calceos exuunt honoris demonstratione: Vbi Chinenses stantes hospites suos excipiunt, Iaponii eosdem sedentes honorant, magnæ incivilitatis reputatione; si quis stans aliquem suscipiat. Pallium quod nos exeuntes sumimus, id illi prodeuntes deponunt, braccas mirificè laxas induti. Vt apud alios crines aurei dentesque candidi pulchrescunt, ita apud illos deformitatem faciunt, ideoque omni studio ad nigredinem redacti. Color albus luctum ibi signat, niger gaudiũ. Fœminæ eadem contrarietate vivunt famulos postabulones, famulas verò præabulantes habẽt, cõtra Hispaniȩ mores Gravidæ ventrẽ arctissimo cingulo cogunt, aliàs latissimo cinguli complexu utentes; experimentoque adserunt arctationẽ illam ad faciliorem partum conducere. Post partum aqua frigidâ mox infantem abluunt, matrique parum cibi tenuisque substantiæ parvo tempore præparant; cum nostræ mulieres partu solutam delicatè nutriant. Mos comedendi hic est. Cuique sua mensa statuitur, sine mappis aut mantilibus; duobus lignis cibum capiunt, ut & Chinenses. Vinum ex Oriza coctum potant, usque ad ebrietatem. Post prandium olla cum calidâ apponitur, quam ferventem ebibunt, æstate & hyeme.

Supplicia.

Vestitus ac habitus.

Simultates causa inter Chinenses & Iaponios.

Differentia imo contrarietas morum inter Chinẽses & Iaponios.

Mos comedendi.

Annotatio D. Palud.

Turcæ similem ferè modum in potu Chaonæ retinent, quam ex certis fructibus conficiunt, Baccæ lauri similitudine, ac ab Ægyptus Bon sive Ban vocatur. Ex illis sesquipondo sumunt, quos aliquantulum tostos in aqua 20. pondo coquunt, usque ad medietatem. Hunc potum matutino tempore quovis, in tabernis suis ferventem hauriunt, ex figulinis ollis, eodem more quo nostrates Vinum igni eliquatum manè bibunt. Stomachum eo potu confortari arbitrantur, ac calefieri, ventositates expelli, ac obturationes aperiri, &c.

Mos Iaponiorum in præparandis epulis a ritu aliarum gentium planè abhorret. Prædictæ ferventi aquȩ pulverem iniiciunt ex herba, quam *Chaa* vocant, in magnam hujus potus æstimationem. Inde qui aliquâ opulentiâ pollent, loco ferè secreto aquam hanc servant, eamque excipientes amicos summâ benignitate depromunt. Ipsi eam Domini Principesque præparant, summo item ollarum, quibus herba custoditur, coquitur ac propinatur pretio. Non minor autem hisce ollis claritudo est quam apud nos gemmis ac pretiosis lapidibus. Ex vetustate & elegantia artis nomineque artificis commendantur, adhibitis etiam peritis talium æstimatoribus, eodem studio quo apud nos auri argentique bonitas æstimatur. Inde 4000. vel 5000. Ducatorum sæpe olla vetus ac artificis antiquo nomine clara

Aqua fervens in potũ cum pulvere Chaa

Ollæ in pretio singulari.

clara emitur. Rex Bungi aliquando ollam tribus fultam pedibus, quatuordecim millibus ducatorum comparauit,& ex Iaponia alius Christianus in urbe *Sacay* ollam tribus etiam laminis reparatam 1400. ducatis. Etiam imagines quasdam in pretio habet, picturasque minimarum rerum ab antiquo aliquo artifice profectas: has quâlibet summâ emere student, ita ut hujusmodi tabula vel quatuor millibus ducatorum æstimata sit. Pari æstimatione gladium uetusti nominatique fabri reputant; talem tribus quatuorve mill. ducatorũ emere non verentur. Hæc illis monilia, hi thesauri. Causam interrogantibus reddunt, cũ illusione nostrarum deliciarum in gemmas ac lapides, decoris tantum gratiâ nullo alio usu; cùm hi gladii, ollæ, ac picturæ non tantùm ad oblectamẽtum, sed usum quoque pertineant. Iustitiæ ordo quo Politia defenditur hic est. Reges nominãtur *Jacatay*: hi absoluti Domini terrarum existunt. Nihil tamen præter necessaria ad victum familiæque sustentationem ex regni opibus servant, cætera alia in *Cunixos*, qui velut Comites Ducesque sunt distribuentes. Hi a Rege ordinantur, quibus & dignitatem pro arbitrio potest eripere: Servire iidem Regi coguntur domi militiæque propriis sumptibus, juxta Iaponiæ leges. *Cunixi* alios habent subditos, quos *Tonos* vocant. Hi Baronum ac Feudatariorum vicem præstant, inter quos relictas a Rege terras *Cunixi* distribuunt, cùm insuper *Toni* in alios amicos ac milites sua etiamnum subdividant, pari ministerij obligatione parendique necessitate superioribus, sumptibus propriis, quos ex partitione facultatum a dominis institutâ abundè satis nanciscuntur. Ius necis, exilii, merumque imperium penes quosque Dominos in hos subjectos est, sine appellationis alio jure, aut reddendæ rationis super pœnâ necessitate. Neque tantum hæc potestas penes Dominos Ducesque contuberniorũ visitur, sed communis patribus familias, parentibusque est. Illi domesticos suos castigare, verberare, trucidare pro arbitrio nullo contradicente possunt. Reditus Regis minuti sunt, ex orizâ duntaxat. In singulos ergo annos habet 500000. *Fardos* sive saccos orizæ, nullâ alterius tributi spe. Ex his inter 10. aut 12. *Cunixos* singulis 30000. sive 40000. *Fardos* dividit; quod restat familiæ suæ propriisque sumptibus servit. *Cunixi* inde cum *Tonis* participant. *Toni* cum militibus, estque hæc facultas, juxta quam quisque honorificè satis pro dignitate suâ vivit. Iaponii sermone quoque a Chinensibus differunt, nullo intellectu mutuo, præterquam ex signorum ac imaginum notis. Multa ac varia vocabula habent, paratis titulis diversis, verbisque pro dignitate ejus cui scribunt instructis, mirificâ varietate, ideo difficulter lingua Iaponica ab exteris percipitur. Religionẽ habent Chinensium. Idola colunt, ministrosque sacrorum *Bonzios* magno honore adficiunt. Ceterum Iesuitarum adventu multi Christiani effecti fuere, inter quos & tres Reges baptisati, Christum agnoverũt, Rex Bungi videlicet, qui inter Reges reliquos (multi etenim sunt adhuc incognitâ in parte interiore Lusitanis) potentissimus est, Rex Arrymæ & Rex Omuræ. Hi Reges tres filios suos sive nepotes in Indiam cum Iesuitis miserunt, ut inde Romam peterent ac Pontifici obedientiam præstarent. Illi anno 1582. ex Iaponiâ profecti Goam 83. venerunt, eo ipso anno quo ego in Indiam adpuleram, ita ut eos etiamnum in urbe Goa inveniremus. Anno 84. in Lusitaniam supradicti abierũt, atque inde Madridam, quâ in urbe eos Rex cum Nobilitate omni, summo honore excepit, donisque amplissimis affecit. Madridâ autem Romam delati, a Pontifice ac Cardinalibus summopere culti, peragratis Italiæ inclytis urbibus, Goam anno 87. reversi fuerunt, quo tempore ego ibi degebam, ac inde Iaponiã repetentes ibi a ceteris insulæ hominibus magnâ acclamatione ac festivitate excipiebantur, factâ insulanis fide, Europæ Regum splendoris, Christianitatis, totius apud barbaras gentes maximâ celebratione.

Etiam picturę — *Gladii.* — *Politia.* — *Parentũ summa potestas in liberos.* — *Reditus regii.* — *Religio.*

Supra Iaponiam 34. & 35. gra. non procul ab ora Chinę illa ingens insula jacet, quam *Coream* vocant. Ea nondũ penitus cognita est, occultatâ etiamnum magnitudinẽ, ac fructuum, merciumque bonitate. *Corea insula.*

A Machaviâ ad Cœciam 90. mill. insulæ quædam jacent *Lequiarum* minorũ & majorũ nomine, 20. mill. distant a firmâ Chinæ terrâ minores *Lequiæ*. Majores vero ab iisdem 90. mill. jacent. Quæ omnes a Chinensibus frequentantur & habitantur. Atque hæc de tractu insulisque hujus plagæ, quæ omnia, aut pro veris cõperta, aut a me visa fideliter retuli. Nunc descriptioni Goę vicinarumque Regionum intendamus. *Lequiæ insulæ.*

CAPVT XXVII.

Brevis descriptio terræ post Goam, in cujus territorio ipsa Goa jacet. Origines Regum Dominorũq;, nomina eorundem. Ex annalibus monumentisque ipsorum Indorum.

ANtequam urbis & insulæ Goæ, vicinarumque regionum Lusitanis indigenisque cultoribus, descriptionem ingrediar visum mihi necessariũ, latiori oratione origines divisionesque nationum, regum nomina & agnomina recensere. Igitur antè trecentos annos, quidam potentissimus rex terræ *Deli*, (quæ sita est interiùs post Goam ad Septentrionem,) confinis terræ Coraconæ, Persiæ regni, ubi aulæa illa superba conficiuntur, *Alcatiffarum* nomine a Lusitanis notata, hyemis qualitate Provinciis Belgicis *Deli terra.*

Belgicis haud absimilis) imperio suo vicinas regiones adjecit, inter quas erant regna Decan, Cuncam, Ballagatta, ipsaque Goæ ditio. Eodem tempore Cambajæ regio centum mill. Goâ distans ad Septentrionem occupata fuit a Machometi cultoribus, qui incolas Ethnicos *Reysbutos* dictos, imperiis suis magnâ tyrannide subjecerunt. Regiones Ballagattæ & Decan antè parebant Ethnicis incolasque habebant gentes potentes ac validas. Ex his remanet etiamnum, quos *Venesares* vocant, & alii qui in iisdem terris habitant *Colles* dicti. Hi cum *Reysbutis* ex præda hodie vivunt. Vnde & incolæ Cambajæ tributum *Reysbutis* soluunt, ut ab illorum prædationibus tuti sint. Pariter *Venesares* & *Colles* ab hominibus Decan & Ballagattæ redemptiones consequuntur, dissimulante rege qui cum illis, quos hactenus non repressit, haud temerè participare creditur. Ceterû post devictas hasce per regem Deli terras, præclarâ victoriâ, supervenerunt Tartari, quos Indi *Mogores* vocant, iique maximam regni *Deli* partem occuparunt. Quo itê tempore in Bengala nobilis Eques erat, cujus fratrem Rex Bengalæ, injustè ad necem compulerat. Hic vindictæ cupidine, inimico animo in regem exarsit, eique cum vita dominatum abstulit, sibique Bengalam subjecit. Non contentus tali successu, adunatis copiis, Regnum Deli invadit, Tartarosque ex improviso adortus, illos quidem expulit, sibique regnum firmavit, eâdem fortunâ potitus regnis Decan, Ballagattæ & Cuncan, usque ad fines Cambajæ, ita diu potentissimus regum Indiç extitit, usque ad 800. mill. dilatato imperio, ut Indi affirmât. Ceterû tanti dominatus onere pressus cum diu solus imperasset, tandem cupidine otii Bengalam statuit repetere, Regemque terrarum Ballagattę, Decan & Cuncam nepotem quem habebat constituit. Hic amicus nationibus exteris, Arabibus, Turcis, Rumis & Corasonis hasce ditiones suas inter Gubernatores Ducesq. distribuit. Cuidam, quem Lusitani *Hidalcanum* nominant, ditionem Angedivæ permisit. Eâ 12. mill. â Goâ distat, ad Austrum in Boream, usque in locum *Siffardan* dictum 60. mill. spacio, quo item imperio Goa urbs cum insula côtineretur. Alteri Capitaneo *Nisa Malucco* tractum *Siffardan* contulit ad Septentrionem, *Negotanam* versus, 20. mill. districtu, & introsum usque in Cambajam, ita ut hi duo Duces regioni Cuncam præessent. Hæc regio ad maris littus porrigitur, divisa a regno Decan, altis magnisque montibus, quos *Guate* nominant. Sinuosi autem sunt & interrupti, tenduntque ex Cambaja usque ad Caput Comorini, & indè per tractum Choromandel. In urbe Goa facilè horum montium vertices conspiciuntur, qui toto eo tractu nubibus teguntur, cûque aliorum montium cacumina in summo altitudine ac proceritate fastigia ardua extendant, his planicies quædam continua est, campique jucundissimi. Inde & *Ballagattæ* nomen fluxit. *Balla* enim supra significat, & *Gatta* montem. Lusitani ideo totam illam terram *Ballagattam* vocant, quamvis præcipua per se terræ pars *Decan* nominetur & *Canara*; unde & incolæ Decanini ac Canari dicuntur. Reges titulum *Decan* habent. Ad divisionem ceterarum terrarum ut revertamur, Idem Rex terram Ballagattæ sive Decan in provincias quoque distraxit, parte unâ *Imademalluco*, quem Lusitani *Madremalucum* nuncupant, permissâ, alterâ *Cotalmaluco*, tertiâque *Melicquo Verrido*. Omnes hi præfecti advenæ erant, Turcæ, Rumi & Corasones, excepto *Nisamaluco*, qui filius erat nobilis domestici regis. Ceterum quòd rex aliquando cum matre *Nisamoluci* rem habuisset, ipse se ex sanguine regum Decan, infami aliàs ortu ferebat. Reliqui omnes servi erant, quos Rex pretio emptos hac dignitate adfecerat, existimans fideles fore, quos tantis officiis ad summam fortunam evexisset. Verùm prava mens nullis benevolentiæ testimoniis emendatur, reddito pro bono malo, summâ ingratitudine. Itaque conjurant repentè & succincti opibus ac favore subditorum regem nihil tale cogitantem & ociose fiduciâ Ducum, quos (ut putabat) beneficiis prorsum devinxerat quiescentem, in civitate *Beder*, regiâ regni Decan, capiunt, atque in custodiam *Melico Verido* tradunt. Atque ut certior fortuna esset tantis conatibus, quosdam etiam ex Ethnicis ejusdem terræ principibus evocaverant. Vnus ex his erat *Mohadus Coja*, & alter *Verichus*, quibus in partê cessere opulentæ regiones, oppida & vici. *Mohado* cessere civitates *Visapor*, *Solapor* & *Paranda*, vicinæ Goæ, atque plurimùm a Goensibus frequentatæ; curiaque Hidalcami hodie in urbe Solapor est. Civitas *Paranda* pòst occupata fuit a *Nisa Moluco* cum aliis locis quibusdâ. Ita quod uni Monarchæ parebat in plures Satrapias discerptum, multos Reges & Dominos habuit, cum sibi quisque scelere Dominationem, quam beneficio habebat, velut propriam, peperisset. Hidalcamus autem, qui Anno 1535. mortê obiit, pronepos erat unius ex Ducibus, qui novæ huic gubernationi authores extiterât. Erat hic Hidalcamus potens valdè in terrorem vicinarum gentium. Eidem Lusitani bis urbem Goam abstulerunt. Atque hic est divisionis terrarum brevi narratione totus ordo. Ceterum pòst distributionem Hidalcamo cum rege Narzingæ sive Bisnagar simultas incessit, cujus regiones Idalcami terris côfines erant. Rex hic *Rau* vocabatur, a quibusdâ *Ham*, quod apud Persas Regem significat, a Lusitanis *Cham*. Sed in Rege Bisnagar tantum valuit vindictæ cupido, potentiaque exercitus, ut hunc Idalcamum ceterosque

Reysbuti.

Venesares.

Tartari Mogores.

Distributio Regnorum.

Goa.

Ballagattæ terra montesque plani.

Conjuratio Præfectorum.

Hidalcamus.

ceterosque reges Decan imperato tributo sibi subjecerit, hodieque subjectos habeat. Nomina autem horum regum propria non sunt, sed a rege illo qui Gubernatores inter imperium distraxerat, pro dignitate singulis præfectis imposita. More enim in Oriente recepto nomen hominibus attribuitur, quod virtutis alicujus aut dignitatis prærogativam significet. Ideo *Idalham* sive *Adelham* Regem justitiæ declarat. *Adel* enim Persicâ linguâ justitiam signat, *Ham* vero Regem. *Maluco* regnum notat, *Nisa* lanceam sive frameam, ideo *Nisa Maluco*, lanceam regni reddit. *Cota* Arabicâ linguâ fortitudo est, atque inde *Cotal Maluco* fortitudo regni. *Imad* columnam signat, & *Imad Maluco* columnam regni. *Verido* conservationem monstrat; *Maluco Verido* regni tutelam; quidam hos *Malucos Melicquos* vocari volunt, Regulorum significatione. Alii etiamnum præter hos tituli existunt, in *Xa* desinentes, ut *Nisamoxa*, *Adelxa*, &c. Ex Persia primùm prodierunt in Indiam ob hujusmodi causam. Notum vulgò est in regione *Corasone* quendam extitisse humilis conditionis, qui *Xa Ismael* dicebatur a quibusdam vero *Sophy*, qui aliam Alcorani interpretationē suscitaverit, tanto Persarum favore ut sibi inde imperiū potentiamque stabiliverit, continuâque simultate, Turcarum (qui diversam opinionem ex Machometi scriptis defendunt) vires exercuerit. Crevit hujus *Xa Ismaelis* potentia, multis populis urbibusque, partim religionis reverētiâ, partim metu virium suarū compulsis ad obedientiam: Ita ut filio suo successione idem regnum eandemque opinionē, velut ex hereditate reliquerit. Hic *Xa Thamas* dictus, ad dominos Ballagattæ, Decan, & Cuncam legatos suos misit, cum edicto ut eandem opinionem, quam magna Orientis pars suscepisset amplecterentur. Illi metu parent, licet post discessum legati, sectę opinionem peregrinam rejecerint. *Xa Thamas* in honoris accumulationem hosce dominos titulo *Xa* honoravit, qui regem signat. Inde nomina hæc orta sunt. *Adelxa*, *Nisamoxa*, *Contumixa*; cùm *Xa Thamas*, sive *Xa Ismael* Regem *Thamam*, Regemve *Ismaëlem* denotet. A Turcis & Rumis etiam *Sophy* vocatur, quod nomen capitaneum magnum reddit. Etiam Reges Decan, cùm aliquem meritis insignem honorare volunt nomen illi *Nayque* dant, id Ducem significat, inde *Salva Nayque*, *Acem Nayque*. Supremum verò honoris nomen est *Rau*, inde *Chita Rau*, id est Rex fortis. Idem Idalcamus *Sabayo* dicitur, id est Dominus. Talis præerat insulæ Goæ, cùm eam Lusitani primùm expugnarent, ut annales Portugallensium indicant. Ejus domus nunc in inquisitionis ædem mutata Goæ visitur, locusque inter templum majus eandemque domum locus *Sabaij* vocatur.

Nominum Principum ratio.

Sophy Persarum Rex.

Sophy quid.

Sabayo.

CAPUT XXIIX.

Urbs & insula Goa: Caput Indiæ.

GOa urbs Caput est totius Indiæ Orientalisque tractus, quē Lusitani frequentant, Proregis, Lusitaniæ Regis nomine, Archiepiscopi, Regiique consilii residentiâ imperioque in omnes Orientis plagas, ex eâ destinato maximè clara. Hic etiam nundinæ sunt, ac affluentia omnium Orientis mercium cōgregatione mercatorum variâ vendentium ementiumque, ex Arabia, Armenia, Persia, Cambaja, Bengala, Pegu, Siana, Malacca, Iava, Moluccis, China, &c. Insula cum urbe Goâ jacet 15. gra. Septentrionali plagâ distantiâ ab linea Æquinoctiali, (navigatione nimirum Lusitanorū ex Moszambiequa inspectâ) 400. mill. Flumine autem insula cingitur, quæ trium mill. magnitudine, intra oram continentis jacet, ita ut tractus ipse maris cum insula pari lineâ procedat. A firma terra duntaxat maris sinu sive fluvio dividitur, qui ad Septentrionalem civitatis partem introrsum flectitur, atque inde circulatim ad Austrum mari inseritur, Lunæ dimidiatæ ferè similitudine. Ostium fluminis usque ad urbem justæ latitudinis est, suntque inter continentem & insulam Goæ aliæ minutæ insulæ, ab indigenis habitatæ, ad aliud autem latus civitatis, quibusdam locis, tenui siccoque alveo flumē, æstivo tempore vadosum, vix genua adficit; ibi insulam propugnaculum cum muro munit, nuper a Lusitanis erctū, contra motus eorum qui continentem tenent; Crebrò enim bellum suscitant; obsidione etiam circa ostium fluminis ab Hidalcamo aliquando intentatâ. Ad Septentrionale latus terra *Bardes* jacet altiore situ, cujus defensione ac tegumento naves Lusitanorum securiùs stant cùm onus levant. Sub Lusitanorum imperio etiam hæc terra *Bardes* est. Vicos ea plurimos habet, incolasque rusticos, qui Canarini vocantur: Christiani ut plurimùm, tamen antiquo ritu nudi incedunt, pudenda duntaxat tecti. Indica palma hic abunde crescit, quæ nuces *Cocos* fert, ut & in reliquis insulis ejusdē fluenti. Riuulus terram *Bardes* a continētis tractu discerpit, tenui ob exiguitatem intervallo. Ad Australem insulæ Goæ partem, ubi flumen mare subit, pari cum ipsâ orâ tractu terra *Salsettæ* sita est, quæ etiam Lusitanis paret, fructibus ac incolis terræ *Bardes* similis, ac tenui pariter riuulo a firma separata. Inter hanc *Salsettæ* terram & insulam Goę sparsę quædam minutæ insulæ conspiciuntur, Indicâ palmâ fertiles, ostioque fluminis adjacet insula Goa antiqua, nullo memorabili fructu paucisque incolis. *Salsettæ* autem & *Bardes* terræ nomine regio locationibus distrahūtur, quibus Archiepiscopus, Cœnobia, Sacerdotes, Proreges aliique Regis ministri, annuo proventu sustentantur, privilegio

Situs Goæ.

Flumē quod Goam cingit.

Bardes terra.

Salsetta.

Goa antiqua.

Regis

A ILHA E CIDADE DE GOA METROPOLITANA DA INDIA E PARTES ORIENTAIS QVE ESTA EN 15 GRAOS DA BANDA DO NORTE.

SERENISS:° PRINCIPI ALBERTO AB AVSTRIA, SACRO SANCTÆ APOST:CÆ SEDIS CARD: TIT: SANCTÆ CRVCIS IN IERVSALEM, ET LEGATO PER HISPANIAS A LATERE LVSITANIÆ ET ALGERBIORVM PRO-REGI HISPANIÆQVE CATHO: MA^TIS NOMINE GVBERNATORI, ARCHIDVCI, AVSTRIÆ, DVCI BVRGVNDIÆ COMITI TYROLIS ETC. DÑO SVO CLEMENTISSIMO IOANNES HVGONIVS A LYNSCOTEN HVMILLIME DEDIC:

INCLYTE AVIS PRINCEPS PRVDENTI A PECTORE MAIOR
OBSEQVY PATERE HOC SYMBOLŨ ESSE MEI

Hetruscis urbem tectis quæ certet et uno
Spectare intuitu vis Orientis opes?
Imos Goa, licet nostro semotior orbe
Una tibi sensus expleat atque oculos.
Seu fora, seu spectes plateas, seu templa Deorum
Obvia maiestas, par et ubique nitor.

Aspice quam prono subductæ littore puppes
Quamque iter emensæ, fida rati statio
Haud alia emporio locupletior Indus Eoi
Ditia quam latè dividit arva soli.

Hoogerbeets

Goæ Indiæ Orientalis Metropolis et Emporij longe ditiss.^mi pro rege Archi-episcopo et supremo Senalocupletis exacta descriptio Auctor. Ioannes Hugonius A. linschoten. 1595.

Affconterfeytinge van princepaele Coop en hooft Stat des Rycks Goa. alwaer die Aertsbischop. Viceroy. en opperste Raet van Portugaels Indien Resideert. door Ian Huygē van Linschoten a° 1595.

Baptista à Doetechum sculp.

AS TERRAS DE SALSETE

ILHA DO CAPATEIRO

GOA VELHA

A LAGOA

ILHA DE DIVAR

ILHA DE CHORAO

ILHA DE NORVA

AS TERRAS DE BARDES

TERRA FIRME

OCEANVS INDICVS

Praya de Bardes de Mar vin fora

A Terra de Bardes

ceteroſc
ſibi ſub
Nomin
ſunt, ſec
imperiu
Iis præf
te recep
quod vi
gativan
Nominum Principum ratio. *ham* Re
Perſicâ l
Regem.
ceam ſiv
ceam re
titudo e
do regn
Malucc
tionem
tutelam
vocari
Alii etia
Xa deſi
Ex Perſ
hujuſm
gione
conditi
Sophy Perſarum Rex. buſdan
terpreta
favore
ſtabiliv
rum (
meti ſc
Crevit
populis
rétiâ, p
ad obec
idem re
ex here
dictus,
Cuncal
eanden
pars ſu
parent,
nionen
in hon
nos titu
Inde nc
moxa,
Xa Iſm
maëlem
Sophy quid. *Sophy*
magnu
aliquen
nomen
cat, in
Supren
inde *C*
Sabayo. camus
Talis p
ni pri
tugall
in inq
locuſq
domu

Regis adjuti. Quod ad inſulam attinet ea montoſa valdè, quibuſdã in locis ita ſqualida conſpicitur, ut difficillimè itineri uſque ad oſtiũ fluminis pateat terreſtri paſſu. Vici (quos habet multos) a Canarinis habitãtur: Illi indigenæ ruſticatione Palmam Indicam exercent, ipſaque eorũ habitacula circundant ferè inſulam ad ripam fluminis mariſve littus; aut circa lacus aliquot minutos. Palma enim arbor amat loca humilia, humida ac arenoſa; terræ vero altioris interiorisq. conditiones reſpuit, littoribus ripiſque arenoſis duntaxat contigua. Ipſum flumen quibuſdam anfractibus excurrit, centumq. *laſtorum* (ut vocant) naves facilè illud ſubeunt, at *Craeka* Luſitaniæ circa Bardes onus coguntur exponere. Civitas pulchrè exculta ædificiis claret, Luſitanicarum ædium ritu, ſed humiliore contignatione ob calores. Poſt ipſas ædes communiter viridaria hortiq. viſuntur, pleni fructibus Indiæ omnigenis. Etiam per univerſam inſulam amœniores horti ſparſi, delectationibus dicati, Luſitanos obambulantes excipiunt, ſummâ Indię mulierum voluptate. Vt Liſbona ita & Goa Monaſteriis omnis generis templiſque nitet. Virginum autem clauſtris caret. Quis enim caſtitatẽ fœminis Indiæ perſuadeat? Illæ libidini mancipatæ, nihil habent antiquius, quam Venerem Deam excolere, genialique cupidini indulgere. Æſtivis hyberniſq. tempeſtatibus æquè inſula viret, florente nunc hac, nunc illâ arbore. Diverſo urbs ſitu, ut Liſbona, nunc montibus turgeſcit, nunc valles implet. Exigua ante fuit civitas, cincta muro foſſiſque ſiccis, niſi cum illas pluvia impleret. Etiã hodie muri perſiſtunt, portis demptis; circa muros hodierna civitas ædificata amplitudine bis veterem ambitum ſuperat, patetque undique ſine muris, aut propugnaculis. Ceterum inſula murum habet ad Orientem è regione terræ *Salſettæ* uſque in aliud latus terræ *Bardes*. Id propugnaculum duntaxat valet adverſus inſultus cõtinentis populorum, quibus Luſitani non imperãt. Nullum præter hoc munimentum inſulam cuſtodit. Eſt quidem in terrâ *Bardes* altiore ſitu caſtellum oſtio fluminis impoſitũ: ſed id vetuſtate jam conlapſum, tria tantũ tormenta ex ferro habet ac unicum cuſtodem.

Inſula Goa ad maris littus altitudine inſigni aliquando rupes oſtentat; Verum terra *Bardes* quà mare ſpectat pulchris arenæ cãdidæ littoribus nitet, ſpacio 500. paſſuum. Cuſtodia inſulæ hæc eſt. Ad Orientem tres quatuorve portæ ſunt, in ripâ fluminis, in extremitate inſulæ, è regione terræ firmæ, *Salſettæ* & *Bardes*. Cuique portæ attributi ſunt capitaneus & ſcriba, quorum abſque veniâ nemo continentem petit. Ideo Indi Decanini aliiq. Æthiopes gentiles, qui Goæ habitant, quando continentem gratiâ mercium petunt, ſive parandi victus cauſâ, in hiſce portis, quas *Paßos* vocant, ſignũ quod brachio nudo imprimitur, accipiũt. Revertentes idem oſtendere debent: pretiũ autem libertatis tranſitus, ſunt duo *Baſaruci* dioboli valore, in compendium ducis ſcribæq. Nocte illi adoleſcẽtem ſtatuunt qui curam campanulæ pulſandæ habet, quæ ex turri dependet. Hanc loro pedi alligato ſæpe ducit, eo tinnitu vigiliam ſuam indicaturus. Ea omnis totius inſulæ cuſtodia eſt. Hujuſmodi autem quinque tranſitus numerãtur. Vnus ad Auſtralem partem, unde ad continentẽ & *Salſettam* paſſus ducit, *Beneſteryn* dictus, nunc S. Iacobi paſſus, a parœcia S. Iacobi ibi ſitâ. Secundus paſſus ad Orientem inſulæ jacet, ibique verſus continentẽ vulgaris tranſitus eſt, vocaturque Paſſus ſiccus, quod flumen ibi maximè vadoſum ſit. Tertius ad Meridiem inſulæ ferè civitati proximat, *Paßuſque de Daugyn* dicitur, ſive Matris Dei. Ad hunc uſque locum murus pertingit, incipiens a tranſitu *Beneſteryn* ſive S. Iacobi; aliàs tota inſula abſque munimento eſt. Ab hoc paſſu transfretatio eſt ad aliam inſulam, quæ continenti reſpondet, ibique quartus *Paſſus de Norwa* viſitur. Quintus ultimuſque tranſitus ab urbe ad medietatem uſque fluminis jacet, inferiore plagâ verſus *Bardes*. Hic fortiſſimus ac munitiſſimus habetur, vocaturque *Paſſus de Pangyn*. Hinc navigatio in *Bardes* fert, omniaque navigia quæ flumen aut intrant, aut exeunt hic ſiſtuntur & viſitantur. Hiſce munitionibus inſula tota tenetur. Luſitanorum autem jura ac leges ut in ipſa Luſitania exercentur: Habitãt in urbe mixti Indis, Ethnicis, Mauris, Iudæis, Armeniis, Guſaratis, Banjanis, Bramenis, cæteriſque Indiæ populis, qui ibi ferè frequentant & degunt, liberâ relligione. Niſi quod incendia cadaverum hominumque vivorũ, nuptiæ, aliæque ſuperſtitiones diabolicæ prohibeantur. Epiſcopus ad iſta intendit: Ne quis tale aliquid temerè exerceat, ad ſcandalum novorum Chriſtianorum. In firma terra eadem liberè fiunt, excluſis ab imperio continentis Luſitanis, clã quoque privatis in ædibus, modò ne in publicum flagitioſi ritus erumpant. Civilibus vero Luſitanorum legibus omnes parent. Etiam Chriſtiani ſemel nominis baptiſmate factus, ſi ad ſuperſtitiones Ethnicorum recurrat, inquiſitioni ſubiicitur, ejuſdem decretis puniendus. Inſula ipſa per ſe nihil ferè fert, ad ſuſtentationem hominum, quædam duntaxat pecora habet, gallinarum, caprarum, columbarumque fœtus. Deſertus enim ubique ac vaſtus ager eſt, montibus aſperis, ideoque ad culturam ineptis, cætera quæ ad victum pertinent ex *Salſetta* & *Bardes* adferuntur, præcipuè vero ex firma. Frumentum, oriza aliaque grana, etiam oleum & reliqua neceſſaria, ex regionibus peregrinis flumine ſubvehuntur, ex Cambaja Septentrionali tractu, ex Malabar, aliiſque

[Margin notes:]
almæ natura
oa urbs.
ulieres in dia nullæ onaſterius uſæ oblidinis amom.
ſulæ munenta.
uſtodia.
Vigiliæ ratio.
Nomina paſſuum in inſula Goæ.
Inſula Goa quomodo munita.
Communio Goæ omniũ nationũ liberà relligione.
Deficientes Chriſtiani inquiſitione puniuntur.
Inſula Goæ ſterilis.

aliisque locis, ut in descriptione tractus satis retulimus. Vinum ex Palmis abundè habét, ut & eo alias quoque nationes copiosè adficiant. Parum Goæ potabilis aquæ est, unicusque tantum fons *Baganijn* dictus, quadrante milliaris ab urbe. Ex hoc cives omnes potant allatis per mancipia aquariis urnis, quas per urbem divendunt. Aqua ad cibum & lavacra in ipsis ædibus ex puteis ducitur. Ager lapidosus est & siccus, rubei coloris. Inde quibusdam Italis alchimistis cupido fuit educendi æs aurumque ex terrâ ipsâ, quod tamen Prorex vetuit. Ne fama tantarum opum accolas illectos ad expugnandam urbem deduceret. Vrbis insulæque figura ex hac sequenti imagine patet, cum omnibus plateis templisque ad viuum.

Et fere sine aqua potabili.

Terra rubra.

CAPVT XXIX.

Mores Lusitanorum mixtorumque ex iis progenitorum, tam eorum qui Goæ, quam qui in cæteris Orientis provinciis habitant.

LVsitani Indię plerique indigenis mulieribus connubiis juncti sunt. Liberi ex iis nati mixti sive *Mestici* vocantur, coloréque sunt ut plurimùm flavo, cùm mulieres multæ satis inter eos justâ formâ sint. Lusitanorum liberi in India nati, matre patreque Lusitanis, *Castisi* appellantur, suntque Lusitanis haud absimiles, licet colore aliquantulum differãt, qui flavedinem ferè habet. Liberi *Castisorum* cinericii sunt & plane mixti. Mixtorumq. generatio colore, ac naturâ Decaninis indigenis accidit, eâ ratione ut Lusitanorum virorum fœminarumq. tertia generatio indigenas Indos naturâ colore, ac formâ referat. Commerciis autem quotidianis Bengalam, Peguã, Malaccam, Cambajam, Chinam aliásque Septentrionales Meridionalésque plagas frequentant. Etiàm in urbe Goâ quotidianâ frequentiâ cives coëunt, incolæ, cæterique Indiæ, ac vicinarum nationum populi, ut Antwerpiæ in loco, quem *Bursam* nominãt, aliquâ tamẽ consuetudinis differentiâ. Hic enim nobiles, aliique homines cum mercatoribus una conveniunt, omniáque venalia existunt in fori alicujus, nundinarumque similitudinem. Tantùm antemeridiano tempore hæc congregatio celebratur, toto anni spacio, exceptis ferialibus diebus. Initium ab hora septima matutina hebet, duratura in horam nonam, solis ob æstum, qui totum pomeridianum tempus adficit. In urbis præcipua platea, quã rectam dicunt, præconium celebratur *Leylon* vocatum; ibi certi ordinatique præcones catenis aureis, gemmis, annulis, cæterísque monilibus instructi incedunt, comitante mancipiorum utriusque sexus venali turbâ, ad arbitriũ ementis productis hominibus, modo quo apud nos pecora distrahuntur. Arabici etiam hic equi reperiũtur, aromata cujusvis generis, aliáque ficciora medicamenta, gummi odoriferum, simulque Aulæa pulcherrima, ac infinitæ aliæ curiositates; ex Cambaja, Sinda, Bengala, China, &c. in miraculum sanè, propter emẽtium vendentiúmque multitudinem, statâ temporis opportunitate. Defuncti hominis facultates omnes ad forum deferuntur, eodem præconio nullâ discretione vendendæ, etiàm ipso mortuo prorege, cujus itèm bona hastam subeunt: Vt pupillis viduisque jus fiat, debitáque ritè exsolvantur, rebus publicâ venditione ad summum pretium redactis. Inde fori hujus tanta celebritas: Multi etenìm passìm brevi vitâ mortem obeunt, vivẽdi genere indiscreto, ac immodico aëris calore, citatâ nece. Hujusmodi frequẽtia omnibus locis quibus Lusitani vivunt per Indiam celebratur. Lusitani ex mancipiis quidam victum sumptũque parant, decem quippe, 20. aut 30. habent, quibus exiguè victum præbent. Famuli sanè laborẽ suum per urbem pollicentur, aquámq. adferunt, quam civibus indè vendant. Famulę omnis generis bellaria ex Indiæ fructibus conficiunt, ac filo diverso modo linteamina laborant, quæ mox ipsæ optimè ornatæ ætate bellulâ, floreque juvenili ad forum deferũt, ut vendentiũ pulchritudine ac nitore evocati mercatores, lubentiore animo merces expositas emãt, non tam ipsarum mercium gratiâ, quàm potiundæ ancillæ causâ, cujus deinde venerem proclivi libidine sollicitẽt, quam néque difficultèr puellæ admittunt, paratæ magnâ lubentiâ ad corporis quæstũ. Ex tali deinde lucro domini facilè ditantur, familiámque abundè sustentant. Alii ex argentaria re magnum quæstum percipiunt, suo tempore comparatâque monetâ. Hunc in modũ *Realos* majores, cùm Lusitaniæ naves adventant emunt, eosque præstitis duodecim supra centum comparant, quos in Aprilem usque conservant cùm in Chinam mercatores proficiscuntur, tunc enim *Reali* maxime expetuntur facto lucro 20. sive 30. *Realorum* supra centum. Eodem ipsi tempore *Larinos*, pecuniæ ex Persia genus, suscipiunt, octo aut decem ultra centum oblatis, quibus cum Lusitaniæ naves adveniunt, factâ cum *Realis* permutatione, 20. & 25. supra centum aucupantur. Necessarius horum *Larinorum* in India usus est, ut Cochini piper emas, ibi enim huic monetæ summum pretium constituitur. Sunt & alia monetæ genera, nimirum *Pagodes*, *Veneti*, *Santhones* ex auro. Atque ex illis eodem modo, emptione ac venditione multi occupati, ingentem quæstum referunt, præcipue si bona primum sors ad manum sit. Etiam quidam ex reditibus viuunt, quos ex Indicis palmis *Cocos* ferentibus auferunt, satis commodè, quod hoc fructus genere multa in India commercia constent. Vnde aliquis ex una arbore supra omnes sumptus

Mixti qui.

Castisi.

Commercia.

Forum Goæ.

Lusitanorum ex mancipiis quæstus.

Argẽtarii sive collybistæ.

Larinorum usus.

Reditus ex palmis Indicis.

Pardawi

Pardauvi dimidium lucratur imo amplius, ita ut Carolini pretium habeat, idque cotidie,& sunt tales quibus hujusmodi trecentæ ac quadringētæ arbores,una in villa sint, quas tum Canarinis locant, ut nostri agros ac fundos rusticis. Lusitani ideo sive Mixti in India laboribus vix vacant, modisque feré supradictis vivunt. Sunt tamen & quidam artifices, qui galeros,calceos, sellas,ac vasa concinnant, famulorum tamen feré mancipiorumque operis. Ipsi vero domini alto tardoque incessu, fastum tuentur, promiscué nulloque discrimine inter nobiles aut plebejos. Omnibus idem honor debetur, eademque est servandæ gravitatis fastuosa cura. Cæteris artificiis fere Indi gentiles & Christiani indigenæ incumbunt. Nemo nisi maritatus, familiæque pater, privilegiis civitatis aut immunitatibus gaudet. Ipsi in duo genera distinguuntur. Etenim unum mariti ac patres familiarum constituunt, alterum cælibes. Hos communi vocabulo *soldatos*, sive milites stipendiarios appellant, & est illud inter eos honestissimum nomen. Non quod sub signis ideo sint,aut ullo juramento ad vexilla constringantur, nam in universa India is militum conscribendorum modus non est in usu. Ceterum ubi in Indiam Lusitani ex Hispania missi venerint, liberum illis quo volunt iter est, nullâque mansionis certæ necessitate arctantur. Albo tamen in Lusitania adscripti sunt, quod in Indiam singulis annis mittitur,cum ipsis navibus,id eo modo confectum est ut nomina ac agnomina proficiscentium contineat & stipendiira rege statuti magnitudinem. Distincti autem sunt omnes titulis & prærogativâ dignitatis. Ex his quidam *Fidalgi da casa del Rey nosso Senhor* nuncupantur, præstantissimo elogio: sunt etenim Regiæ domus nobiles, alios *Mosos Fidalgos* vocant & sunt sané & isti honorati,ac nobilium filii,vel a Rege ad illud dignitatis genus provecti. *Cavaelleri Fidalgi* equitum auratorum vice illustres quoque sunt,gaudentq. hoc tituloob navatam in aliqua expeditione operam. Hujus vero dignitatis apud Lusitanos parabilis modus est consequēdę.Instante enim bello, aut ipso in belli ardore, facilę aliquis a Duce,aut nobili quodam hanc equestré prærogativam obtinet,ita vulgariter,ut coci,lixę, ac mesonautæ, vilissimi homines haud repellātur.Sunt pręter hos alii,quos *Mosos da camera do Numero,& do serviço* vocāt.Hi aut cubicularii Regis,aut ex numero,aut ministerio habentur, primo ad honores gradu, quippe ex hoc ad inlustriora insignia cōscēdūt,ambitioso imprimis certamine,cū hos titulos, ac magnifica nomina, pluris quam augmentū multarum divitiarum æstiment. *Escuderis Fidalgis*,i.armigeris suus quoque honor est. Ceteri *homes honrodos*, id est,honorabiliores viri habentur,relicto humilioribus *Soldati* nomine,sine alicujus tituli appendice, & sunt isti sané contemptiores ac ex fæce populi. Hujus autem inscriptionis fructus ex diuturnis in pace belloque officiis Regi exhibitis,juxta dignitatis titulum crescit, ac majoribus honoribus paratur. Nam ex titulo in Lusitania præmiorum ratio constat. Album ipsum quo Lusitanorum in Indiam proficiscentium nomina signantur, apud destinatum in India huic muneri a Rege servatur, qui ut cæteri omnes ministri post tres annos mutatur, habetq. subsidiarios tres aut quatuor scribas. Ipse generalis scriba matricolæ indigitatur. Adventante vero in India æstate, cū classem necessitas postulat, periculosam ob navigationem, quam Malabarenses Lusitanorum hostes pertinacissimi prædationibus ac piraticis navibus infestam reddunt, quotannis circa Septembrem, æstatis initio, ad sonum tympani præco profectionem indicit; ut ad stipendii solutionem accurrant, qui Regi in marini prælii usum servire velint. Ibi tum a Prorege Dux supremus constituitur,qui alios minores sub se Duces habeat, singulis liburnicis aut celocibus præfectos, ita subinde celox centū viros capit,liburnica vero triginta: hi juxta tenorem albi sive matriculæ, habita titulorum ratione, stipendium consequuntur stipendii auté solutio semper fit trinis mensibus quibusque elapsis. *Soldatus* simplex septem *Pardauvos Xeraphinos* habet. *Pardavus* autem tres Lusitanicæ monetæ *Testones* valet. Homo honorabilis 9. *Pardauvos* accipit & sic deinceps. Etiamnum Duces supra stipendium a Rege debitum novis premiis,ac velut donativo præstantissimos milites sollicitant, & ad se trahunt: Naves omni apparatu ciborum largiter instruunt, cum militibus eadem in mensa cibum capiunt,semper intenti ut illis bene sit, quos alioquin parum audientes sive obsequentes haberent,& posita est Ducibus specialis quædam gloria,in præstantia ac virtute militum. Classis hæc usque ad Aprilem mare custodit & Malabarenses observat: Ne quid hostile tentent. Circa Aprilis finemGoam repetit,quo tempore subducuntur naves in terram, quod ea ibi tempestate hybernare annus incipiat. Ita expeditione finitâ milites absoluti, ad sua se per arbitrio referunt, nullo alio deinceps stipendio Regis nomine sustentati. Enimvero Prorex tum testatur coram præcipuo classis Duce: Hunc suo jussu,Regisq. nomine, tanto tempore classis curam habuisse,mare tenuisse,illudque a prædonibus conservasse. Si quid inde gestum sit memoria dignum, ampla id historia describitur, adjecta insuper clausula,quâ eundé Ducem suis sumptibus multum confecisse abundé narratur, in ministerium fidele Majestatis ergo. Quo fretus testimonio Capitaneus, simile de Ducibus, quos subjectos habebat perhibet.

Pauci Lusitani operarii.

Lusitani in duo genera distincti in cælibes & connubiis junctos.

Gradus dignitatis inter Lusitanos.

Album cui Lusitani inscribuntur.

Malabarenses hostes Lusitanorum in quos classis paratur.

perhibet. Quidam quoque nobiles hyberno tempore gregarios milites convivio admovent, epulisque tractant, impetratis super hac liberalitate amplissimis testimoniis quæ multa accumulata, post acceptâ veniâ a prorege, in Lusitaniam deferuntur, ut iis exhibitis parata præmia a Rege nanciscantur. Testimonia item scribæ, aliorumque præfectorum, qui armamentario Indię præsunt omnino sunt necessaria: Vt inde appareat; Num aliquis sceleris, perversæve tractationis in Regiis officiis nævus titulis sit adjectus, quibus præmia debita cohiberi possint. Hisce muniti testibus Lusitaniam repetunt, jam ante aliquâ dignitate mente præsumptâ, quam ambiant. Ita omnia munera scribarum, factorum, judicum, cæteraque officia Indiæ distribuuntur in tres annos, quæ ipsius tamen personæ industria exercentur. Nisi magnus favor adjuvet, in transmissionem sive largitionem in generum dotis causâ. Literæ tum in Cancellaria Regia *registrantur* (ut vocant) ac in Indiam mittuntur, per Proregem confirmandæ. Munera hæc semper ita præstantur. Vt is cui ante tale aliquid datum sit prior quoque jure habeatur, quo moriente aut absente, locus alteri fiat, ut semper sequens præcedentem spectet, ipse exspectativæ spe gaudens. Hæc brevis est ac compendiosa ratio regiminis Lusitanorum in Indiæ terris. Iura ipsa tractantur ut in Lusitania. Sequens figura rectam Goæ plateam ad vivum expressam indicat, commerciumque cotidianum quod *Leylon* vocant.

Testimonia necessaria Lusitaniam repetentibus.

Vt dignitates consequatur.

CAPUT XXX.

Lusitanorum Mixtorumque ratio familiaris, comitates, nuptiæ, aliique ritus in India.

LVsitani, Mixti & Christiani magnifice ac opulenter familiam alunt. Decem aut viginti servos (ut dictum est) communiter habent, alii pauciores, quisque pro suis facultatibus. Qui maritati sunt nitent ex omni parte ædium, præcipue in linteaminibus. Singulis etenim diebus camisiam, cęteraque corporis tegumenta mutant, viri juxta ac fœminæ, etiam mancipia, ad mitigandos calores æstusque regionis. Lusitani omni grauitatis genere a ministris tractantur, ignobiles & nobiles pari veneratione. Gressu cumprimis incedunt tranquillo, magnâ existimationis ratione. Ex famulis unus umbellam fert, alter penulam, pluviæ aut solis causâ, tertius ensem ne & is gravitatis adfectatæ ordinem impediat. Ante prandium quidam ex servis pulvinar sericum fert, quod flectenti genua domino, ac ecclesiasticis ministeriis intento substernat. In salutationibus officiosissimi sunt, longinqua adoratione osculoque manuum in mutuum cultum intenti. Etiam quando templum intrant, jam paratæ a servis sedes stant, assurguntque reliqui sedentes, eodemque corporis ad venerationem flexu intrantem excipiunt. Incivilitatem autem non resalutantis pari cultu, velut contempti extremâ vindicta in necem usq. prosequuntur, convocatis amicis omnibus ad unius miseri & forte nihil tale cogitantis cædem; & est illis tale facinus tantâ mole gestum gloriosissimum. Quem autem occidere nolunt, illi inhumaniter diro arundinis crassioris, quam *Bambus* vocant, verbere humeros & latera contundunt per famulos, aggregatis quasi domesticis copiis, estque id facinus cotidianum Indiæ, nullâ vindicta magistratus. Etiam oblongis saccis, arenâ repletis, lumbos adversariorum atrocitate magnâ comminuunt. Visitanti, vel plebejo, dominus ædium ingressu ostii, aperto capite occurrit, eumque in atrium ducit oblatâ sellâ, qualem & ipse sessione occupat, rogatque deinde adventus causam. Finito colloquio in exitu eodem genere basiorum manuum, hospitem herus deducit, multis ad hæc additis civilitatis generibus. Quod si aliter exciperetur, qui eo honore visitationis dominum familiæ adficit, mox vindictâ extremâ caput peteret negligentis, causâ iræ manifestâ, si vel sella humilior, aut contemptior apponeretur, præ illâ quam dominus tenet. Cum nuptias celebrant, qui alicujus facultatis habentur, nemine excepto omnes amici notique conveniunt, equis aut propriis, aut conductitiis vecti, centum subinde numero, opulenter summoperé ornati. Hi templum hoc modo petunt, cum servis, galerisque adversus solem, bono ordine. Amici ac duces præeunt, ultimoque ordine sponsus inter duos, quos *Compatres* vocant, incedit, tum sponsa sequitur, inter duas *Commatres* quæ suis lecticis sive *Pallanquinis* vehuntur, opulentiâ insigni exornatis; post mancipia passim sequuntur. Confecto matrimonii in ecclesia ritu, eodem ordine deducuntur noviter junctæ connubio; tum amici, vicini, propinquique fenestras aulæis stratis occupant, & sponsum sponsamque transeuntes, aqua ex rosis, saccaro & bellariis aspergunt. Etiam fere melioris notę, famulos habent tibicines, modulatoresque, qui optimam deinde harmoniam auribus concinnant. Domum habitationis accedentes sponsi, magnâ humilique veneratione comitibus, qui equites domum circumstant, velut gratias agunt, ac mox fenestris sese cum commatribus inferunt, summâ gravitate. Ceterum comites equis incitatis cursuque aliquo sponsum sponsamque honorant, Compatres primum, deinceps alii, continuo tibiarum strepitu, quarum usus Indiæ communis est. Post illos cursus cuncti fenestram transeunt, domumque sponsi magnâ primum reverentiæ significatione deserunt, exceptis compatribus, qui ascenden-

Lusitani magnum manciporum numerum alunt

Salutandi mos.

Nuptiarum ritu.

Goënsi se quanta foro viden area pandat
Plana frequens tectis splendida dives opum?

Vt mercem hic properet gemmis auroque nitentem
Ille abducta procul vendere mancipia?

Congesta huc videas Ganges quę portat et Indus
Insulę et Eoo maximæ in Oceano:
Hoogerb.

Fori Goensis tabernarum mercium et mercatorum illud frequentantium aperta explicatio per HLinschoten.

Claere opdoeninge vande merckt van Goa
met haer winckelen waren en daegelickse
Coopluyden. door I. H. V. Linschoten.

44 en 45

ascendentes, noviter junctis multas faustitates precantur, paratis mox bellariis, ad aquæ haustum potus vice, ad benevolentiæ demonstrationem. His delibatis ipsi quidem discedũt, remanentibus duntaxat propinquis tribus quatuorve qui post mensam exiguam fortasse, sed lautam & opiparam, concubitum mariti cum uxore non diu remorantur. Ipsi ante solis occasum fere cubile ingrediuntur, citatâ cupidine nulliusque moræ, (qualis apud nos requiritur) patientes. Baptisandus infans eodem modo deducitur, ultimoque ordine solus susceptor procedit, quem duo servi pedites sequuntur, ex quibus unus patinam argenteam vel deauratam fert, crustulis spirisque quas Lusitani *Rosquilhos* vocant impletam, in medio candela ex cera stat deaurata & pulchré facta, ac quibusdam aureis argentisque nummis perforata, in munus Pastori, qui infantem abluet, cætera rosis teguntur, alter salinum argenteum aurove turgidum fert unâ manu, at alterâ pelvim, ejusdem metalli, accedentibus ad ornatum usumque pulcherrimis linteaminibus, quæ ex humeris dependent. Post sequuntur *Pallanquini* duo, in uno commater, in altero obstetrix sedet cum infante, quem syndon preciositate eximiâ in illum usum facta tegit. Peractis baptismi ceremoniis, eodem ordine reditus continuatur, perseverante tibiarum clangore, cursuque equorum, spectante commatre, ut in nuptiis. Hi sunt conjugatorum mores. Verùm milites, qui cælibem etiamnum vitam agunt, æstate classem implent, ac mare tuentur. Domi magnificé admodum degunt, eximia item gravitate, ferente umbellam servo, qui etiam in eum aliquando usum conducitur *Basarucis* viginti quinque, nostrâ monetâ duobus stuveris. Sæpe 10. aut 12. milites unâ familiam habent, unico vel duobus adjuti famulis, qui vestimenta mundent. In supellectile sedes quinque aut sex habent, cum mensa, ac lecto pro numero cohabitantium. Vivunt oriza in aqua cocta, piscibus salitis, aliisque parvi valoris obsoniis, sine pane: potus est aqua fontana. Vestimentis utuntur feré communibus, duobus aut tribus, quæ exeuntes induunt, cum illi qui domi sedent vestibus non egeant, quod ob æstũ solis linteamine omnes contenti sint. Inveniuntur autem & nobiles capitaneique opulentiores, qui liberaliter hisce *soldatis* argentum subministrant, ut inde vestimenta aliaque necessaria emant. Ita amicitiam cum iis contrahunt, quorum deinde operâ commodius marinis in expeditionibus utantur, vel in nocturnis vagationibus ad persequendos adversarios. Hac vivendi ratione, multi satis lauté degunt, nullâ præstantiæ differentiâ. Sed præcipuus amplissimusque plurimorum quæstus est, ex amoribus conjugum Lusitanorum, Mixtorum, ac Indiæ Christianorum. Illæ inextinguibili postremæ lasciviæ incendio, & fidem & argentum maritorum in adulteros transferunt, quos ita clandestinis divitiis locupletant. Alii ex militibus iisdem amicorum quorundam favore huc illucque proficiscuntur, commercia exercentes, eos *Chatinos* nuncupant, quod marini prælii classe instructâ fũctiones rejecerint. Nemo enim ad istam militiam cogitur, etiam-si in albo Lusitaniæ notatus sit, & quamvis a bellicis muneribus immunes sint, quod tamen cælibes adhuc vivant, militum appellatione nihilominus veniunt. Ingens hodie istorum *Chatinorum* per Indiam numerus est, quod plurimi evanescente studio militari, mercaturam exercentes lucrum commerciis venentur. Causæ hujus rei plures sunt: Primùm enim Duces, qui antè militiam honorabant nunc honoris parùm cupidi, exiguâ mercede stipendiarios adjuvãt. Tum minoris notæ milites parum æris ex stipendio manet, ac licet multis testimoniis muniti sint, in spem præmii (ut supra relatum est) sumptus tamen longæ navigationis in Lusitaniam usque non ferunt & largitionibus propter inopiam nequaquam sufficiunt, quibus absque vix quicquam impetratur. Sed enim impetratâ dignitate, quam concupiscũt sæpe alicujus præcedentis obitum exspectare debent, ut interim haud raró vita elebatur ipsa, aut saltem magnum temporis spatium, antequam aperiatur munus ei quód post alios consecutus fuit. Accedunt navigationis molestiæ ac pericula, quibus ægré evitatis patriam repetunt. Inde fit quod multi in Oriente temaneant, ibique uxore ductâ ad aliquas negotiationes animum applicent. Hinc neque bellum adversus Barbaros ita vehemens a Lusitanis agitatur, neque terræ etiamnum incognitæ ulterius deteguntur, Prorege ipso nequaquam de gloria, sed de quæstu duntaxat sollicito. Triennio etenim conclusæ omnes Indiæ dignitates, negligentem administratorem pariunt, qui ex munere non honorem sed divitias, velut in præmium aliâs navatæ operæ respicit. Proinde mare non ita tutum est, sed infestum ac pervium prædonibus, silente, aut saltém imminuto marini prælii classisque usu, maximo decremento potentiæ divitiarumque Lusitaniæ Regis. Etenim terrâ iter nequaquam conficitur recté propter diversa regna, quibuscum Lusitanis non ita firma concordia est. Tantùm enim munitiones & arces quasdam Portugallenses habent, ut in descriptione oræ explicatum est. Ex figuris sequentibus patent imagines ambulantium Lusitanorum, militum, ac maritorum, equitantiumque, non tantum nobilium sed etiam omnium, qui aliquâ facultate pollent, etiam *Pallanquinorum*

Modus baptisandi pueros.

Cælibes milites Lusitani, quo ritu vivant.

Adulteria quæstuosa.

Chatini.

sive gestatoriarum sellarum, quando vel equitatio vel ambulatio ablubescit. Liburnicæ quoque hic ostenduntur, quibus Lusitani & Malabares juxtá utuntur ad bellum; præter quas aliis navibus non navigant, leves enim sunt, ad remigium, velificationem ac mercaturam commodissimæ, ob cursus facilitatem.

CAPVT XXXI.

Mulierum Lusitanorum, Mixtorumque in Indiâ ritus, ac mores.

LVsitanorum, Mixtorum, sive Christianorum in India fœminæ raro conspiciuntur; domo plerunque occultatæ, nisi ad templum aut visitationes mutuas, sed rarissimé, exeuntes, munitæ adhæc custodiâ singulari; *Pallanquinis* enim storeá seu stragulo tectis gestantur, ita ut conspectui prorsus ademptæ sint. Quando vel templa frequentant, aut visitationi operam dant, tum opulentis admodum vestibus ornatæ, armillis, gemmis, monilibus ac inauribus fulgentes incedunt. Vestimenta Damasceno ex panno, holoserico; aut *Brocado* constant. Sericum enim vulgare ibi indumentum est. Domi fere omnes incedunt capite aperto, nudisque crinibus, tegente camisiâ tenui ac pellucidâ, quam *Baju* vocant, corporis superiorem partem, ad umbilicum usque. Ab umbilico inferiora picto, eoque duplicato aut triplicato linteamine teguntur, quod pretiosé laboratum, elegantibus imaginibus depictum nitescit, cætera nuda patent, absque caligis cum soleis duntaxat. Hoc domesticarum mulierum, raróque prodeuntium vulgare gestamen, inter omnis ætatis conditionisque fœminas celebratur. Ipsæ septæ parietibus, per famulas, quæ foris agenda sunt, cuncta agitant. Panem non comedunt, sed nec ipsa mancipia, non ob caritatem annonæ, abundanter enim eam possent habere, sed consuetudine quadam ac peculiari inclinatione in orizæ esum. Hanc aquâ coquunt, adjecto in cibum salito pisce, aut salsis fructibus, quos *Mangas* vocant, sive jusculo aliquo ex pisce & carne, quod desuper infundunt. Manu vero cibum capiunt, cochlearia velut ridiculo ac incivili usu respuunt. Bombyliis similiter ad potum utuntur, quæ ex nigro luto facta, tenuia valde & subtilia, in modum ampullarum, quibus nos ad flores utimur in gutture clypeolum perforatum habent. *Gorgolettam* nuncupant, quod bibens, elevato poculo, ac nequaquam ori admoto, per foramina ista potum excipiat, ita guttatim stillante liquore, ut sonitum Bombyliis suetum edat. In elegantiam hic bibendi modus cedit: Ne quis temeré ore suo cantharum prophanaret. Qui ex Portugallia recentes adveniunt, ex his Bombyliis dum

Muleres Lusitanorũ raro prodeunt.

Victus mulierum.

Potus.

bibere conantur, pectus facilé perfundunt, ignari artificii. Talis ergo *Reynol* appellatur, ludicro apud Lusitanos cognomine, & in rudes Indiæ rituum jactato, qui expertes etiamnum adfectatæ illius gravitatis, ludibrio per plateas habiti, nondum severitatem illam Indiæ induerunt; cui tamen brevi tempore adsuescunt. Zelotypi autem maximé in Oriente mariti existunt; neminemque in uxoris, aut filiarum conspectum adducunt, aliás etiam amicissimum, compatre excepto; aut alio, qui uná cum sua uxore delicias aliquas, sive gaudium in viridariis uspiam inito contubernio adjuvet, comitante semper mancipiorum turba ad custodiam. Cum aliquis fores pulsat, maritum conloquio petiturus, confestim mulieres aufugiunt, seseque abdunt relicto solum viro qui advenienti se sistat. Etiam sanguine arctius juncti cognati adfinesque, imo ipsi filii virilis sexus, qui 15. annum excesserint modó, ab ædibus, quibus in conjuges filiæque habitant arcentur, ædificatis seorsum masculorum mansionibus. Postrmâ enim libidine subinde nepos cum avunculi uxore, frater cum fratris conjuge, ipseque cum sorore frater rem habuit, ac cognovi ego trucidatos aliquando ac deprehensos in hoc facinore homines, & ab iratis maritis interfectas conjuges. Sané lascivia fœminarum hoc tractu, nullis coërcenda legibus, in extremam spurcitiem erumpit. Paucæ maritatæ, quæ castitatem conjugalem servant; plurimis amasius aliquis miles, mariti vicarius velut, ad furtivos amores subservit, paratis ancillis stupri sequestris, ad conciliandas libidines, nulla impediente vel arctissimâ custodiâ. Verum & herbas implorant. Est illis *Dutroa* herba ex cujus semine succum educunt, quem deinde potui miscent, maritisque propinant. Illi velut emotæ mentis homines in risum solvuntur, sine apprehensione ullius rei; aut somno occupantur veluti animæ expertes. Tum parata securitate libidines, præsente marito eoque tamen non cognoscente, conjugem amator dedolat. Durat aliquando potionis hujus vis per 24. horas. Ablutis auté frigida pedibus prisci sensus redeunt, nulla tamen actarum rerum tempore illo potionis memoria.

Mariti in India zelotypi.

Lascivia fœminarum Indiæ.

Dutroa herba.

Annotatio D. Palud.

Dutroa a quibusdam Tatula dicitur, ab alijs Datura, Hispanicè Burla dora, Germanicè Igel kolben, in Malabar Unmata Caya, in Canara Daturo, Arabicè Marana, a Persis & Turcis Datula. Descriptionem hujus herbæ ac fructuum apud historicos herbarum habes. Qui semidragmam ex semine biberit, in tempus emotæ mentis, continuo risui indulget, &c,

Veneficio etiam sæpe uxores viros tollunt, temperatâ veneni potestate, usque in certum tempus, quo adventante certa

item

40

Gestus et habitus tam civium que militum Lusitanorum in oriente agentium, cum publicum prodeunt.

Contenancijen ē̄ habyten der Portugeesers ſo burgers als Soldaten in ooſt Indien als ſe op die ſtraten comen.

46 en 7

Hoc habitu, qui e Lusitanis Nobilitate aut dignitate clariores in India fere conspiciuntur per plateas obequitant.

*Op dese maniere ryden gemeenlick over straeten die Portugee-
sche Edellieden Regierders en̄ Raetsheeren.*

46 en 47

4°

Hac forma Lusitanorum nobiliores et qui opulen-tiores se gestari jubent

Op dese maniere laeten haer die Portugeesen draegen
die van affcomtste eñ vermoegen zyn.

46 en 47

4a

Naves celoces seu biremes, quibus Bello et transportandis mercibus utuntur Lusitani, et eorum hostes Malabares.

Fusten welcke die Portugeesen en haer vianden die Malabaren gebruÿcken ter oorloch, en om coopmanschap te voeren.

46 en 47

item mors accedit. Inde ad sexennium, biennium, menses, diesve aliquot, nequaquam noxium in corpore durat opportunitate suâ post lethale. Pari tyrãnide mariti fœminas adulteras; aut de adulterio suspectas interficiunt, adhibitis duntaxat tribus quatuorve criminis testibus, qui vxoré violasse connubii fidem adserant. Tum enim Portugalliæ moribus nulla pœna vxoricidam manet, datâ libertate contrahendi ducendique aliam. Multæ ita perierunt pereuntque nihilque tam suetum, quam mors vxoris illata per maritum, ejus impudicitiâ famosum, nullo tamen supplicii in mulieribus terrore. Illæ ita mori in deliciis habent, gloriosam necem existimantes, cui amor author sit, parentatione optimâ ac optatissimâ. Ceterum mundiciem in ædibus, vestitu, cæteroque corporis ornatu, speciali elegantiâ adfectant, crebrisque lavationibus corpus purgant, post actus universos naturæ, inexhausto abluendi studio. Laborem fugitant, deditę summopere odoriferis aromatibus, & thurificationi. Sandalo caput ac frontem ungunt, ad conciliandam boni odoris gratiam. Etiam *Bettelæ* folia continuó mandunt, cum calce, & herbâ *Arecquâ*, de qua in explicatione herbarum ac aromatum agemus. Hujus *Arecquæ* tanta quandoque potentia est, ut velut ebriis caput oculosque in vertiginem rapiat: gustu ligni aut radicum ariditatem refert. Tria hæc fœminæ, veluti pecora totâ die ruminant, ipsumque succum deglutiunt, cætera expuentes, inde dentibus labrisque niger & rubicundus color est, terrore quodam non suetis. Ab Indis Ethnicis mores hi plurimum fluxerunt, ad dentium insuper custodiam herbas has esse utilissimas judicant, & valere adversus, stomachi orisque vitia; ita pertinaci consuetudine, ut sine hac ruminatione vitam constare non posse arbitrentur, cum & mancipiis continuó in ore sint. Absente viro post stoream sedentes *Bettelam* identidem dentibus terunt, ac prætergredientes spectant, ipsæ a nemine visæ. Verum si aliquis ad oculum dominæ transeat, levat ea modesté stoream, quasi in arham tenerioris adfectus. Principia/ista omnium libidinum sunt, quas deinde mirifico ingenio, famularum operâ exercent, inventis mille artibus, ac excogitatis nocte dieque amatoriis insidiis, quas marito custodibusque struant: Castitati inimicissimæ & ideo *Bettelam* ac *Arecquam* ore tenent, incitandæ luxuriæ. Aromata quoque diversi generis plenis manibus devorant ad caloris incitamentũ, etiam liba quædam *Cachunde* dicta, ex diversis aromatibus confecta manducant, studiosa incontinẽtiæ adfectatione.

Adulteria per maritos punita.

Bettelam fœminę mandunt.

Cachunde.

Annotatio D. Palud.

Cachunde meâ opinione constat ex specie Galliæ Muscatæ cum succo Glycirhizæ. Liba sunt nigra, diversis characteribus notata, primo gustu amara, posteriore autem dulcissima, cor roborant, orisque halitum optimo odore afficiunt.

Sed nec ista tantum sibi mulieres præparant, sed etiam miseris maritis infundunt, ut potentes libidine Venerem vxoris diligentius excolant. Natationibus balneisque libentissimé eædem indulgent, peritæque natandi flumen pené ipsum transmittunt. Hæc de mulieribus sufficiant. Figuræ sequuntur mulierum exeuntium, domique viventium, manducantium *Bettelam*, *Pallanquinorum* quibus gestantur, & nocturnarum ambulationum, ad solvenda vota, quorum vinculis obstrictæ templa adeunt. Estque tum vxori liberior exitus pedibus, quod e supplicationibus remota sit sellarum ac cathedrarum magnificentia. Hæ noctes passim fœminis optabiles sunt, & jam ante longâ spe conceptæ. Tum & famulæ, quas observantissimas habent aliâsque raro exeunt comitantur, quæ occupatâ precibus domina furtim amasiis operam dant, & in officinam aut tabernam aliquam dato signo se conjiciunt, ac ibi peractis continuó Veneri sacris, domino majoribus religionis curis occupato illudunt. In amore viri candidioris sive Lusitani magnam statuunt fœlicitatem, & jactantiâ inter æquales lascivâ formam virtutemque proci ardentibus studiis prædicãt. Hinc crebro fieri peculium invertunt, ac imminuunt, largitione in hosce amatores proclivi. Estque illud uberrimum Lusitanorum militum stipendium, regia largitate copiosius. Liberi ex hisce ancillis nati dominorum sunt, & gaudent illi aucti famulo: Nisi ex Lusitano aut libero concepti sint. Nam tum intra octo dies a nativitate pater filium parvo pretio redimere potest, vindicato in libertatem infante. Verum octo decemve statis diebus elapsis, seruus est etiã ex libero conceptus, & domini manet. Is quovis deinde pretio eundem vendere potest, aut sibi alere nulla post vindicandi licentia. Raró aut nunquam mater in his partibus infantem suprema impietate tollit, etiã summa paupertate aut servitute pressa. Nam ea peculiaris sexus gloria est, imprimis si ex albo viro mater prægnans sit. Studiose itaque infantem custodit, patri eundem nullo pretio traditura, nisi furtim & clám auferatur. Omnium eo modo divitiarum æstimationem fœcunditate uteri pensant. Liberi autem Lusitanorum, Mixtorum, aliorumque Christianorum nudi educantur, tantum brevioris camisiæ genus (*Baju* mulierum instar) induti, donec ætate ad braccæ togæque usus aptentur. Per ancillas Indicasve mulieres nutriuntur feré, & ablactantur, quæ huic se ministerio addicunt. Figuram nutricis videbis in ea imagine ubi *Pallanquino* mulier gestatur, ea lecticam sequitur, puerum bajulans ad vivum expresse.

Liberorum Lusitanorum educatio.

Nutrices.

CAPVT XXXII.

Proregis Indiæ dignitas, ejusque in urbe Goa potestas.

PRorex Indiæ à Lusitaniæ Rege triennali potestate in Indiam mittitur, subinde longiore, pro Regis arbitrio, sed rarissimé. In urbe Goâ habitat, quæ universæ Indiæ præposita est. Hic quotannis (ut dictum est) classis instruitur. Consilium habet suum, Tribunal, Cancellariam & Iudices Lusitaniæ ritu; omniaque ideo per ipsum nomine Regis rata finiuntur, reservatâ tantum in arduis civilibusque ad Regem Lusitaniæ appellatione. In criminalibus nemo nisi titulo nobilitatis decoratus provocat. Hos extremo supplicio Prorex nequit adficere, vinctos tantummodó in Lusitaniam remittit, nisi aliter Regi visum fuisset. Magnificentiâ singulari vivit, raróque prodit nisi festus sacerve dies inlucescat. Tunc exeuntem harmonia tibiarum tubarumque prosequitur comitante turbâ nobilium civium, equitum, ac stipatorum. In templi choro sellam habet, holoserico auratisque clavis exornatam, strato aulæo, duobusque pulvinaribus ex serico, quibus genua imponat, antepositâ minutâ sede in scamni formam, cui brachia injiciat. Nobiles circumjacent sed choro disjuncti. Capellanus qui precum velut mediator sit astat. Archiepiscopus, quando & is in templo est, sinistrum illi latus claudit, eâdem sedium ac pulvinarium formâ. Cætera vero ministeria ejusdem sunt dignitatis, quibus Lusitaniæ Reges in templis suis adficiuntur. Cum palatium intrat renovatur tibiarum ac tubarum, ut ante, concentus. Palatii atrium satellites custodiunt. In majori atrio, consilii loco feré, Proreges omnes depicti a prima Indiæ expeditione prostant. Etiam in porticu exteriore omnes naves, quæ ab Indiâ devictâ ex Lusitaniâ appulerunt pictæ conspiciuntur, cum nominibus, tempore & Ducum historiâ, quotannis crescente picturâ, ex novis navigiis quæ illud iter perfecerunt. Mos Proregibus est ultimo Imperii anno visendi arces ac propugnacula, spatio 50. 60. aut 80. mill. Septentrionali Australique Goæ tractu. Ea illis cura lucrosa plurimum est, ac opulenta. Ingentes sane Proregum reditus sunt, profusa inde luxuriâ Regias facultates, quæ maximæ sunt, invadunt, ex eisque tantum sumunt, quantum ipsa cupido imperat, que libera est & plenaria Regio indulto. Auri ergo moniliumque excellentiâ scatent, inæstimabili opum congerie. Præter suetos reditus largitione plurimâ ditantur, omni ex parte conlatis muneribus. Ad Proregem quippe novum Reges fœdere devincti legatos more recepto, velut in confirmationem, cum donis emittunt, quæ quidem gratulationis ergo maxima, cum Attalicis gazis paria facere possunt. Durat hæc dignitas usque in alterius substituti Proregis adventum. Is cum *Bardes*; aut alium Indiæ portum tenuerit, mox Procuratores suos dimittit possessioni capiendæ. Tum Palatium defertur ab antiquo Domino, vastis atriis, vacuatisque ab omni supellectile, quæ recens Dominus novâ congerie replet, succidaneisque thesauris ditat. Eâdem navi quâ novus venerat Prorex defunctus abit. Tanta sane potestas in magnæ alicujus debitæque remunerationis vicem confertur. Atque inde parva cum cura habetur regionis, dúm quisque brevi isto tempore limitatus, nihil antiqujus habet, quam illud omni lucri quæstusque genere explere, ut postmodúm defuncto bene sit. Estque tritus Indorum sermo: Haudquaquã sperari posse de Indiæ meliore fortuna, perseverante ritu quo triennii duntaxat spacio, tam ingens imperium tenetur. Etenim primo anno Prorex palatium, aulamq. exornat, ac summo studio mores, ritusque terræ perspicit ac cognoscit. Secundo opes auget omni conatu, rem sibi parat, quo fine in Indiam se venisse arbitratur. Tertio deinde cuncta diligenter præparat. Ne temeré a successore obruatur imparatus, suósque quæstus concinnat, quibus tum ut spoliis opimis gaudere possit. Simili fine cæteri Arcium Præfecti imperant. Estque hinc facilis conjectura super Regni salute, cujus curam suetâ socordiâ brevitate temporis nemo suscipit, necquicquam expostulantibus Indis, quibus ea quidem ratio displicet, cum regionum multarum haud dubiâ pernicie.

A Prorege rara provocatio.

Ejus incessus ac habitus.

Proregis reditus & lucra.

Quomodo triennium sui imperii Prorex côlumat.

CAPVT XXXIII.

Ethnici, Indi, aliique exteri Goæ habitantes.

IN urbe Goa ejusque insulâ multi etiám Ethnici habitant, Mauri Machometi nempé cultores, Iudæi, aliique exteri ex India, ac circunjacentibus terris, divisi religionibus, sectis & moribus. Mauri Machometi legibus vivunt, Iudæi Mosis. Multi ibi Persæ, Arabes & Abyssyni, partím Christianorum, partím Maurorum religione utentes. Plurimi quoque Goæ Armenii Christiani habitant, qui commercia, ut cæteri homines euntes redeuntesque exercent. Mauri indistinctè cibum capiunt, a suillis tantúm carnibns abstinent, rituque Iudaico sepeliuntur. Verum Ethnici, Decanini, Gusarattæ & Canarini, cæterique Indi post mortem comburuntur, unâ cum vivis uxoribus, qui morte voluntaria in rogum insiliunt inter nobiles, sacerdotes *Bramenes*, ac quosdam mercatores. Quidam inter hos vaccarum bubalorumque carnibus abstinent, quas sanctas habent. Alii nihil comedunt ex iis, quæ sanguinem aut vitam habuerunt, talésque sunt Gusuratæ, & Banjanes ex Cambaja Pythagorico ritu viventes. Plurimi

Exteri multi in urbe Goâ.

Maurorum ritus.

Gentilium sepultura.

Vxor viva in rogum insilit.

Pythagorei.

Solem

42

Virginis Lusitanę in India gestus et amictus.
Cleedinge en dracht van een Portugeesche Dochter ofte Maecht in Indien.

Matronarum et conjugatarum foras prodeuntium vestitus et ornatus.
Der Portugeesen gehoude Vrouwen, habyt en cyraet.

Viduarum Lusit. amictus quem iterum nuptę deponunt resumpto nuptar. habitu.
Cleedinge en dracht der Portugeescher Weduwen welcke weder houwende aflegge, weder aen nemende der gehouder dracht

Vestitus et comptus Mulierum cujus cunque ordinis et ætatis intra ædes.
Der Vrouwen cleedinge en hulsel binnen shuys van wat staet en ouderdom die zyn. 48 en 49

42

Lectuli quibus Vxores et Filię Lusitanorum contecte gestantur

Coetskens daer de Portugeesche Vrouwen en Dochters
bedeckt in gedraegen worden .

48 en 49

42

Ratio qua coelo pluvio et alias Lusitanę gestantur
comutantibus ante retro et utriumq; famulis

Maniere vandie Portugeeſche vrouwen ē dochters te draegen
alst regent ē oock op ander tyden met haer ſlaven
en dienaers voor achter en beſyden

48 en 49

42

Lusitana, templa noctu invisura, comitata marito, et servis.

Een Portugeesche vrouwe verselschapt met hare man
ē slaven des snachts die kercken besoeckende.

48 en 49

Solem ac Lunam adorant, unum tamen Deum agnoſcunt, creatorem rectoremque omnium, cum immortalitatis etiam præmiique poſt hanc vitam ſuper bonis maliſque geſtis opinione. Ceterum Idola venerantur (*Pagodes* vocant) terribili figurâ, quâ apud nos Dæmones conſpiciuntur. His immolant eóſque aliquando in terris ſubſtitiſſe adſeverant, ſanctitate ſummâ ac miraculis claros, quibus nunc velut mediatoribus ritè religioſcque ſummo Deo obſecundent. Etiàm Dæmon per hæc Idola reſpondet querentibus & venerantur aliàs impium genium ne noceat. Sponſas ad eadem idola deducunt, quæ ex ebore membro virili impoſitæ ab amicis & propinquis, virginitatem eripi patiuntur, ſummo deindè gaudio ſponſi, velut ſacratam tactu Dei uxorem accipientis. Plurimis & hic mos eſt adorandi quod primó obvium fuerit, nullâ diſtinctione rerum. Corvi attamen conſpectum ominoſum triſtemq. ducunt, cúm plurimæ tamen in India hujuſmodi aves ſint. Has qui primo conſpexit ſtatim ſe recondit, domoque claudit, nullo pretio exiturus ob opinionem inſtãtis alicujus mali. Novam lunam primo intuitu adorant proſtrati in terram, magnis illud lumen ceremoniis ſalutantes. Neque deſunt Anachoretæ, quos *Jogos* nominant: hi ſolitariam ſtrictámque vitam mulrâ ſobrietate agunt, populóque variis fabulis ſanctimonię prætextu illudunt. Magorum ubique magna multitudo, qui ſerpentes incantant eoſque ex corbibus eductos minutis, ad ſonitum muſici inſtrumenti tripudiare cogunt, & velut domeſticos oſculis, amplexu, ac adlocutione tractant: ut ſpectatores talibus illecebris pecuniâ emungant. Veneficiis maximé pollent, facileq. lethale poculum temperant. Ædificia horum Ethnicorum humillima parváque ſtramine teguntur, ſine feneſtris, humilibus tenuibúſque januis, ut quadrupetante gradu intrare exireve cogantur. Supellex eſt ſtorea, cui ad ſomnum ſeſſionemque incumbunt; menſa, mappæ ac mantilia ex ficulneis foliis conſtant, quæ etiamnum ad catinorum, cucullorum in apothecis, ollarumque uſum ad oleum, ac butyrum ſerviunt. Cibum in ollis figulinis præparant, inque iis orizam coquunt, formatis in terra puteis, quos oriza implent, quam piſtillo ligneo tundunt, nam ob facultatum tenuitatem miſeramque conditionem orizam cum corticibus emunt; quidam domum propter orizam ſerunt in familiæ uſum. Ad potum æneâ amphorâ utuntur turbinatâ, ut potum ori infundant, ne labris admoveatur cantharus. Caſas ferè vaccarum fimo inungunt adverſus pulices. Ceterum corpus egregié mundãt quod poſt ſingulos naturæ actus aquâ abluunt, quos viri juxta ac fœminæ ſedentes & curvati exercent, ut & Mauri ac Machometani.

Idola figurâ diabolicâ.

Adoratio obviarũ rerum.

Anachoretæ Ethnicorum.

Venefici.

Menſa, mappæ ac mantilia ex ficulneis foliis.

Fimo inunctę caſæ adverſus pulices.

Lavant ſiniſtrâ ſemper manu, quod dextrâ cibum capiant, nullo uſu cochleariũ. Arctè ſuperſtitiones ceremoniaſque tuentur, nunquam abſque precum effuſione egreſſuri. Cúm iter faciunt paſſim diſpoſitas in rupibus, montibus ac ſpeluncis teterrimâ figurâ Deorum imagines, imó diabolorum formas adorant: Ac adſtant cum fornacibus ciſternæ, viatoribus in ablutionem pedum; poſt quam proni idolum venerantur, ac quibuſdam muneribus ex ovis, orizâ, galliníſve honórant, quæ mox *Bramenes* ſive ſacerdos manducat, perſuaſione imbutis populi mentibus cibum hunc a Diis immortalibus expetitum ac conſumptum fuiſſe. Iter facturi, aut navigaturi 14. per dies ante navigationem clangori tubarum ac patenarum inſigniter operantur, noctè dieque, navémque ipſam undiq. vexillis exornant, in honorem (ut ajunt) *pagodorum* ſive idolorum ſuorum. Reverſi eoſdem ſtrepitus repetunt, per ſeptimanam unam aut alteram duraturos. Eſtque is mos etiam in cæteris ſolemnitatibus nuptiarum, nativitatis, annique tempeſtatibus, meſſis & ſementis, &c receptus.

Stulta de Diis opinio.

Ethnici qui Goæ habitant plurimi opulenti, ac divites mercatores ſunt. Eſt platea quæ tota ex officinis conſtat, quas ibi mercatores hujuſmodi habent, non tantùm mercibus byſſi, ſerici, ſive *Porcelanarum* ex China, verum & holoſerici, ac ſubſerici ex Luſitaniâ repletas. Has per Proxenetas ſuos primum generali emptione emunt, ac deinde per ulnas revendunt, tali in negotio mirifici ingenii. Eadem in platea e regione alii linteamina cujuſvis generis vendunt, camiſiaſque jam confectas, tam in uſum Luſitanorum quam mancipiorum, aliáque minutiora. Alio in vico habitant Ethnici qui muliebria amictoria, cæteráque ejus generis diſtrahunt, milleque linteamina diverſa; canabina quoque proſtant, ad velorum ſaccorumque uſus. Diverſa in platea *Banjanes* ex Cambaja degunt cum mercibus ex Cambaja, & lapidibus pretioſis pollentes arte ſubtiliſſimâ in perforandis gemmis, margaritis, & coralliis. Eſt & vicus eorum qui lecticas ſedilia, &c. conficiunt, quas *Laccâ* variis coloribus affabré diſtinguunt, ipſamque *Laccam* verſicolorem reddunt. Etiàm ſecreta habitatio aurificibus, fabris lignariis, aliiſque opificibus conſtituta viſitur. Sunt qui majore, ſive grandiore mercaturâ orizam, aliáſque Indicas merces, ligna, &c. diſtrahunt. Alii regia vectigalia conducunt. Alii proxenetarum officia uſurpãt, linguâ ac ingenio promptiſſimi. Pharmacopolæ item multi paſſim aromata minore menſura divendunt. Hi ut plurimùm *Bramenes* ſunt, ſive ſacerdotes idolorum, qui ſingulis in platearum finibus officinas inſtructas quovis genere mercium habent, magno populi uſu. Tonſorum autem cre-

Ethnici mercatores Goæ.

berrimus numerus, ubique se ingerit; parvo pretio per plateas vagantur, nullamque officinam habent, sed per domos operam præbent ad vilissima usque ministeria, contempti & contumeliosè habiti. Medicinæ peritiores Ethnici gravitatem maximam in urbe Goa tuentur, tecti soli adversus solem galero ex Ethnicis, præter legatos, ac quosdam opulentos mercatores. Nec ipsi Lusitani Ethnicorum medicinam dedignantur, ut & archiepiscopus omnesque ecclesiastici hisce certiore studio fidant, quam ipsis Lusitanis. Inde magnis honoribus coluntur, ac bonis locupletantur. Agricolæ in Goæ insula Christiani ferè sunt, parùm tamen ab Ethnicis differunt, ægrè relictis gentilitatis cæremoniis, quas dissimulantibus inquisitoribus propter diuturnæ & inveteratæ consuetudinis rationem etiamnùm retinent. Eadem in urbe ad platearum fines collybistæ Indi Christiani prostant, quos *Xaraffos* vocant. Hi insigni cognitione & planè necessariâ pecuniarum abusus notãt, rationes certis numeris subducunt, primóque statim intuitu notã probæ deteriorisve monetæ cognoscunt. Ethnicorum ille mos est: Vt nemo patrium avitúmque officium deserat. Inter se tales matrimonia contrahunt, distinctâ gente per munus aut artificium. Filiarum nomine pater nullam dotem præstat, exceptis monilibus quibusdam & impensis nuptialis convivii. Filios hereditas omnis manet. Hæc de Goæ Ethnicis.

Medici.

Collibistæ.

Filii soli succedunt.

CAPVT XXXIV.

Tempestates Indiæ, infirmitates, &c.

ANni in India tempestates hæ sunt. Hyems circa finem Aprilis accedit, in eo tractu quem Indiæ vocamus, a Cambaja usque ad Comorinense caput, Zephyri flatibus quos ex mari venientes tractus excipit. Principium faciunt tonitrua & fulmina, succedente continuâ pluviâ in Septembrem usque, tum hyemi finis est, eodem fulminis ac tonitruum motu. Hanc ob pluviam tum Indiæ ora hyemare dicitur, interdicto etiam usu maris eodẽ tempore. Ceterum ipsa æstas clariore aurâ illustratur, atq. a serenitate aëris æstas ibi ducitur: frigidior tum aura trahitur, Orientali vento opacis suavitèr noctibus, nullis vero singularibus fructibus, quam iis qui per totum annum florent. Hyemis metu quisque annonam ac rem familiarem curat, non secus ac si navigaturus esset in remotiores terras, Ipsa navigia eodem tempore subducuntur & ante urbem constituuntur, ademptis armamentis omnibus tectoque ex stramine facto, ne nimia pluvia cariem trahant. Verum & perpetuis imbribus domus aliquæ tabescunt, ac putredine adfectæ proruunt. Arenæ quidam cumuli flumen hyemis initio obturant, nullâ relictâ navigiis viâ. Etiam maris tanti motus strepitusque sunt, ut auditum fere adimant. Flumen quod insulam Goæ cingit, cadente ex montibus aqua planè tum dulcescit, rubro colore, cum alioquin salsas undas habeat, aquæ marinæ persimiles. Septembri mense vada supradicta abeunt, flumine quodammodo reserato, ut non lembis duntaxat, sed majoribus Lusitaniæ navibus 800. *Lastorum* pateat. Illæ absque fundi exploratore, cum ubique justa sit altitudo flumen sine periculo facile subeunt. Ceterum hoc in tractu mundi desolata admodum hyemis tempora habentur, quod nulla ob continuam pluviam exercitationum facultas adsit, obseratis hominibus ædium maceriâ, vel ociosis vicinorum fabulationibus intentis. Mulieres tamen ac *Mestici* magnâ voluptate pluviâ madefacti, cum viris ac ancillis campos petunt, adsumpto cibo potuque. Cisternas ac vivaria in iisdẽ prædiis habent ad natationes, quas cupidissimè concupiscunt. Hoc tempore Indiæ omnes pene fructus florent. Æstas Septembri mense incipit, ac ad Aprilis finem durat, claro lucidoque cœlo, rarâ pluviâ. tunc naves armamenta reponunt classisque Goâ abit ad tutamen oræ ac mercatorum. Venti Orientales e firma terra, quos inde *Terreinhos* vocant mare tum afflant. Illi amæni aliâs, morbos tamen generant primò, ob mutationes subitas, quibus Indiæ ora subjicitur. Æstate autem semper flant a media nocte usque in meridiem; verùm 10. mill. a terra nunquam superant. Post prandium mox horâ primâ Occidentales venti consurgunt, terram versus è mari, ac *Virason* vocantur. Hisce ventis certæ ac ordinatæ vices sunt in temperamentum, adversus intolerabiles alioquin regionis æstus: Mirabili profectò naturę qualitate; cùm hoc in tractu ab insula *Diu* úsque ad Caput *de Comoryn* hyems offendit; tùm ab alia parte Capitis *de Comoryn* ad oram *Choromandel* è contrà æstas delectat, eâdem graduum altitudine spacioque tantum terrarum interjecto ad 70. mill. ac in quibusdam duntaxat 20. Hinc iter agentibus Cochino, versus S. Thomæ oppidum, quod eadem in ora *Choromandel* jacet, ac Ballagattæ montes, qui ut alium terræ tractum petãt transmittendi sunt, accedentibus ab una parte, æstiva aura gratissimi cultissimique campi apparent, maximéque delectabiles, ab altera hybernis sordibus imbréque fędissimo gravis regio, fulmine ac tonitruum horrore nigrescit: Nec tantùm id miraculum in hac Indiæ plaga visitur, verùm etiam circa Ormutium, propè Arabiæ fœlicis oram, ad Cap. Rosalgattæ, quo in loco naves fœlici serenitate sunt; verùm superato capite, ad alteram partem ventos, pluviam, aliasque procellas experiuntur, simili vicissitudine æstatis ac hyemis, quæ etiam aliis in Orientis locis habetur.

Hyems circa finem Aprilis initiũ sumit.

Mare turbidum hyberno tempore.

Fluminis Goę qualitas.

Hyems misera.

Æstas.

Venti.

Qualitas æstus mirabili diversitate.

Morbi

Morbi varii ex tempestatum mutatione. Mordexyn morbus. Morbi quos in India Goæ populares experiuntur ex hisce mutationibus plurimi proveniunt. Valet ibi morbus *Mordexyn* dictus, subitus ac improvisus cum nausea vomituque perenni, ad animæ dejectionem usque. Id malum commune est multísque mortiferum. Dysenteria. Dysenteria ibi ut apud nos pestis mortem adfert. Febris. Febrium continuarum & internarum magna quoque vis homines trium quatuorve dierum spacio absumit. Remedium Lusitanis est in sanguinis missione, Ethnicis in herbis, sandalo, cæterisque inunctionibus. Multos Lusitanos quotannis hi morbi tollunt, quod nec ea comedant quæ melioris substantiæ sunt, & luxuriæ ac lasciviæ mulierum explendæ plurimùm indulgeant, moti occasionibus, ac muneribus illecti, quibus planè vivunt ac maximè sustentantur. Lusitani morbis obnoxii ob vitæ intemperantiã. Testimonium præbet Xenodochium Regis, Lusitanorum duntaxat receptaculum, quod quingentos aut quadringentos quotannis Lusitanos vitâ functos emittit. Xenodochiũ Hispanorum. Proba est hujus Xenodochii cura, quam Iesuitæ nobilesque suscipiunt, deputato singulis mensibus aliquo ex præstantioribus, qui curam ægrotorum, quibus nihil recusant gerat, & sunt qui cẽtum aliquot Ducatos supra Regis reditus, propriis sumptibus impendant, in auxilia infirmorum, testantes ita magnificentiam. Xenodochium nemini probro est, multique id sponte petunt, licet alias divites, uxorem quoque & liberos habeant. Hoc Lusitanis adflictis velut Asylum est. Aliquo etenim adfecti malo, vulnere, febribus, aut morbo Venereo Xenodochium petunt, ubi eos Prorex subindè visitat: Num omnia rectè ad usum ægrorum procedant considerans. Qui aliquo clandestino malo vexantur, bis duntaxat in die Xenodochium ad religandum vulnus frequentant, nullámque mercedem pro medicamentis debent. Venerea lues morbus haud famosus. Venerea lues morbus ibi universalis ac patrius est, sine ullâ infamiæ notâ. Remedium ex radice Chinâ petunt, néque ideo adfecti vitantur, licet ter quaterve laboraverint, etiam in gloriam trahunt, ac in comparatione aliorum morborum hæc lues optabilis est & mitis. Pestem ignorant. Pestem Indi néque senserunt unquam, néque noverunt. Veneficia atque incantationes in mortes hominum crebrò exercent, iisque multi vexantur. Calculus. Calculo ac herniâ plurimi itèm laborant, præsertim mariti, quòd aquam continuo potent, milléque lascivias exerceant genio dediti. Victus maritorum. Ventre semper nudi in porticu sedent, ibíque suaviter auram excipiunt, astantibus famulis, quorum unus digitos pedis fricat, alter caput, tertius flabello muscas arcet: Qui mos illis duabus post prandium horis continuatur, ibi tum somnum capiunt, sitique urgente confecta e saccaro dulciora omnis generis adferuntur, ne tædium aquę subeat, eaque gratiori sapore sit. Inde aluum hujusmodi homines crassam ferè trahunt, fædo abdomine, a militibus Indis, cæterísque *Barrigi* dicti, id est, maximi ventres. Dies Indiæ. Dies hyberni ac æstivi pari longitudine vix horæ spacio discrepant. Horâ sextâ sol oritur, ac sextâ item cadit, secundum cursum solis. Meridie sol supra caput stat, nullâ, vel saltèm, pro cursus ratione, tenui umbrâ. Polorum aspectus Goæ. Vtrũque Polum mundi Goæ aspicias. Australis stella non longé supra horrisontem stat. Itèm nec Septentrionalis. Atque his satis de tempestatibus ac infirmitatibus Indiæ.

CAPVT XXXV.

Moneta, pondera & mensuræ Indiæ ac Goæ,

Præcipua & communior moneta *Pardauvi Xeraphini* nomine venit ex argento, sed improbioris notæ. Pardaus Xeraphinus. Goæ cuditur signata ab una parte D. Sebastiani imagine, ab altera tribus quatuorve colligatis sagittis. Valet tres *Testonos* sive 300. *Reysos* Portugalliæ, minori modò, modò majori æstimatione, pro collybi successu. Alia autem utuntur computandi ratione per *Tangas*, Tangæ. non quod illæ monetam habeant, verùm gratiâ computationis duntaxàt inducuntur: ità quinque *Tangæ* unum *Pardauvm* sive *Xeraphinum* conficiunt improbæ notæ scilicèt. Est enim duplex computandi modus improbæ meliorisque monetæ: quippè 4. *Tangæ* bonæ monetæ 5. *Tangas* improbæ conficiunt, ideoque in emptionibus ac venditionibus semper de bona aut improba moneta coventiones instituuntur. Sed & altera est computatio per *Vintinos* non specie sed tantum fictitiâ enumeratione. Vintini. Hi quatuor probæ, quinque autem improbæ *Tangam* reddunt. Basaruci. Minuta pecunia *Basarucorum* nomen habet. Hi 15. bonæ & 18. pravæ monetæ computantur. *Vintinus* unus trésque *Basaruci* duos *Reysos* Lusitanicę monetæ faciunt constántque pravo stanno. In 375. *Barsaruci* unum *Pardauvm* sive *Xeraphinum* reddunt. Larini Persiæ nummi. Ex Persia aliud etiam pecuniæ genus adfertur *Larinorum* appellatione, longiore formâ, bono proboq. argẽtó. Hi 105. & 108. *Basarucis* singuli æstimantur, pro collybi ratione. Pagodes nummi. Sunt & nummi aurei *Pagodes* dicti, in duo aut tria genera, æstimatione 8. *Tangas* semper superant. Ab Indis Ethnicis cuduntur, cum idolo diabolicæ figuræ, undè & nomen fluxit. Alii Veneti nummi Venetiis, aut in Turcia ex auro cusi valent duobus fere *Pardauvis Xeraphinis*. S. Thomæ aurei. Habent & S. Thomę nummos ex auro, cum imagine ejusdem, qui ad 8. aut 7. *Tangas* æstimãtur. Ex Lusitaniæ moneta *Realos* tantùm majores, qui 8. *Realos* minores, stuverorum quinque continent (*Pardauvos de Reales* vocant) admittunt. Realorum valor. Quandò naves primum ex Lusitania adveniunt *Reali* 136. *Reysis* æstimantur, post ascendunt ad majus precium,

precium, cùm tempus appropinquat, quo in Chinam deferuntur. Goæ circa emptiones ac venditiones computandi certus modus in uſu eſt. Sunt *Pardauvi Xeraphini* ſpecie ex argento cuſi, ſed & *Pardauvos* ex auro vocant, qui in rerum naturâ non exiſtunt, numeratione tantum ac rationibus computati. In emptione enim margaritarum, lapidum precioſorum, auri, argenti ac equorum *Pardauvi* duntaxat nominantur, qui tum ſinguli ſex *Tangas* valent, ſed circa alias merces quãdo nihil exprimitur ii *Pardauvi* ſimpliciter intelligũtur, qui *Xeraphini* 5. *Tangas* efficiunt. *Pardauvos Larinorum* quoque nominant, ut tum *Pardavus* quinque *Larinos* habeat. Hæc eſt moneta Goæ degentium & collybi ratio, quâ multi ſæpe uberrimos quæſtus faciunt. Ceterum mirifica falſitas inter hos *Pardauvos* neceſſarium argentariorum ſive collybiſtarum munus efficit. Illi peritiſſimi diſcernendorum nummorum, ſolo intuitu falſitatem agnoſcunt, quam reliqui homines omnino ignorarent, quæ alias ſciſſione ſe prodit. Nummos hoſce Indi continentis cudunt, ut Luſitanos decipiant. Ideo nemo abſque inſpectione collybiſtæ argenti etiam minimum nummum recipere audet. Hi ad vicos diſpoſiti, maximâ celeritate rationes putant, & ſi quid in ipſo nummo deſit, aut ſummâ, quod raro fit, ob ingenii in hiſce rebus promptitudinem, propriis illud ſumtibus ſupplet. Pecunias quoque diverſi generis magnâ ſedulitate flagitantibus præparant, diſpoſitis menſis in quibus cumuli nummorũ per *Tangas* diſtincti ſtant. *Tanga* 75. *Baſarucos* habet, atque in permutatione *Pardauvi* ſupra 375. *Baſarucos*, aliquando 8. aut decem adiiciunt, ſueto negotiationis etiam in cæteris more.

Collybiſtarũ neceſſitas ad monetæ judicium.

Pondera Goæ Luſitanorum ponderibus ſimilia multa ſunt, in *Quintallos*, *Arrobos*, &c. diſtincta. Aliud tamen præterea pondus habent *Mao* dictum, quod manum ſignificat, 12. pondo habet, ac ad Butyrum, mel, ſaccarum aliáſque materias uſurpatur. *Bharo* autem piper venditur ac ponderatur, qui tres *Quintallos* & dimidium Luſitanici ponderis efficit. Menſuram habent *Medidan* dodrantis ferè altitudine & in ſemidigiti longitudinem latam. Tales 24. unam *Manum* faciunt, 20. *Manus* vero *Candylum*, *Candylus* unus 14. fere modiorum capacitate eſt. Hiſce menſuris orizam, frumentum, aliáque arida dimetiuntur naveſque onerant facta per *Candylos* ſive *Bharos* oneris computatione. Fardis etiam oriza venditur in orbes ſtramine, ac funibus colligata. *Fardus* communiter tres *Manus* cum dimidio continet: Melioris notæ oriza *Giraſal* vocatur, majoris pretii quam ea quæ *Chambaſal* dicitur, ſuntque & alia orizę genera viliora, quando etiamnum corticibus cõtinetur *Batte* vocatur, hordeo perſimilis.

Mao pondus. Bharus. Medida. Candylus. Fardi. Orizæ differentia.

Eſtque is cotidianus fere cibus Canarinorum, qui etiam gallinis ſervit in eſum, hordei loco. Sunt præter hæc alia genera monetæ inter Ethnicos Indos continentis, ut in Bengala loco *Baſarucorum Amygdali* ad minutas emptiones ſervientes. Hæc de Goę nummis ut de metropoli dicta ſufficiant.

CAPVT XXXVI.

Indorum Bramenes, ſive ſacerdotes, ac miniſtri idolorum. Vita rituſque eorundem.

APud Indos Ethnicos honeſtiſſimi omnium *Bramenes* habentur, ſoli Regiis muneribus, ac officiis decorati. Ex iis quæſtores, magiſtri curiarum, ac legati eligun-tur, ſacerdotes inſuper idolorum *Pagodorum*. Indè authoritate magnâ apud plebem pollent, ac Regis continui, ipſum regunt, abſq. quorum conſilio nihil agat. Diſtincti a cæteris degunt, tribus quatuorve funiculis, ab humero tranſversìm uſque ad cingulum pendentibus, quos nunquam deponunt, etiam cum diſcrimine vitæ, religione nimirum prohibiti. Nudi incedunt, niſi quod linteamen corpus cingat, ac pudenda tegat: exeuntes autem ſubindè goſſypinam tunicam ſimplicem induunt, quam *Cabajam* vocant, corpori a capite uſque ad talos adpreſſam, qui habitus etiam quorundam Indorum eſt, Banianenſium, Guſaratarum, & Decaninorũ. Caput albo linteo tegunt, duplicatis triplicatiſque ſpiris, comam verò promiſſam alunt, mulierum more. Ex auribus annulos aureos dependentes habent, ut & cæteri Indi feré. Animale nihil comedunt tantùmque herbis & orizâ victitant. Sanguinis miſſionem in periculoſis etiam infirmitatibus refugiunt, petito omni remedio ex unctionibus ſandali aliorumque lignorum odoriferorum. Goæ ac ad littus maris Bramenes multi habitant, officinas ibi habent, ac pharmaca herbaſque divendunt, minutis ponderibus elegantes parùm aut curioſi, ſordidè enim tabernam exercent, ſubtilitate magnâ rationes putant & deſcribunt, ingenioſiſſimi homines, atque ideo plebeculæ haud difficulter imponunt, efficis infinitis ludibriis, religionis ac ſanctimoniæ prætextu. Quod manè primò obviat id tota die adorant. Mulieres prodeuntes linteo teguntur a vertice uſque ad genua, aliâs nudæ, annulis nares perforant, & crura, digitoſq. pedum ac cervicẽ cingunt. Brachia ſex aut ſeptem *maniliis*, ſive armillis ex argento, vel deaurato, pro facultatibus onerant. Plebs annulos ex vitro gerit, vulgari apud Indiæ fœminas ornamento. Connubium ſtatuunt pueri ipſi novennes & puellæ ſeptennes, ademptâ tamen facultate conloquii in tempus uſque potentiæ complendi connubium. Bramene vitâ functo, amici convenientes puteum effodiũt eúmque ligno ac aliis rebus implent, ditiores ſandalo,

Bramenes Indorum honeſtiſſimi. Habitus eorum. Victus. Subtilitas eorum. Fœminarum Bramenis cultus. Rogus.

sandalo, orizâ, frumento & oleo, ad violentioris flammæ nutrimentum. Huic rogo cadaver imponitur. Cæterum uxor pulchré comitata, magnoque musices strepitu oblectata, ab amicis ad præstantissimum facinus animatur. Ne metuat fata, maritumque jàm melioris vitæ compotem alacriter sequatur. Esse in isto facto gloriam immortalem, supremo fidelitatis testimonio. Illa ergo monilia & elegantiora ornamenta deponit, eáque inter cognatos distribuit, tum lætâ hilarique facie in ardentem rogum se conjicit, parato mox circumstantium ministerio ad augendam flammam, respiratione ademptâ mulieri, ligni oleíque injectione. Quæ mortê hanc recusat (quod raro contingit) certissimâ infamiæ ac infidelitatis notâ in ordinem comâ abscissa penitùs redigitur, atque ab omni ornamentorum splendore semota, contemptui & despectui mancipatur. Nobilium omnium ac etiam mercatorum quorundam cadavera tali ritu cremantur. Sed & viduarum est comam radere, ac sine ornamentis degere in testimonium mœroris. Altior sanè causa est furiosæ istius fœminarum mortis. Ipsi Indi enarrant detestabilem quondam fuisse matronarum crudelitatem, in tollendis veneno (ut sunt veneficiorum peritissimæ) maritis, ut ita facto novis nuptiis loco libidini facilius majoreque cum lascivia indulgerent. Ceterum Rex comperto scelere in detrimentum totius Reip. sublatis uxorum malignitate præstantissimis regię principibus legem tulit. Vt vivæ uxores eodem in igne arderent, qui cadaveribus maritorum supremus esset, ità sublatâ ulterioris libidinis spe, maritis vita contingeret securior. Valuit duntaxàt hæc lex inter nobiles & Bramenes. Plebs enim vilis mancipiorum tantum numerum implet, & inermis degit. Indè lapsu temporis in religionem successit edictum regium & sponte vitam amittunt mulieres pietatis ac cultus religiosi intuitu. Iejunant certis diebus Bramenes summa cum abstinentia, quâ etiam in tres quatuorve dies continuant. Vnum supremumque Deum fide arbitrantur. *Pagodes* diabolicâ formâ, antè quidem homines sanctitate conspicuos, nunc velùt Divos ac Advocatos mortalium adorant. Immortalitatem animarum ex Pythagorica disciplina, transformatione in animalia cuncta, pro meritis, statuunt.

Vxor viva cum marito crematur.

Causa quæ sit.

Iejuniū Bramenum.

Pythagoricæ doctrina.

CAPVT XXXVII.

Gusuratæ & Banjanes ex Cambaja.

Gusuratæ & Banjanes ex terra Cambaja multi Goæ habitant, Diu, Chaul, Cochini, ac in aliis Indiæ locis, mercaturæ gratiâ, quam validé exercent, frumento, gossypio, orizâ, *Anilo*, &c. præcipué tamen gemmis, lapidibúsque preciosis, in quibus dignoscendis peritissimi habentur. Etiam in arithmeticæ scientia non tantum Indos verum & Lusitanos ipsos longé superant, ad dolos ac calliditates a natura facti. Nihil hi quoque animale manducant: Vitam nec fœdissimis bestiolis adimunt; animas enim hominum cōmeare in animalia bruta credunt, Pythagoricâ ratione. Ideò à Lusitanis sæpenumerò aves aliave animalia redimūt, quibus tum liberum volatum vitámq. permittant. In Cambajæ regione passim cisternulas cum aqua ponunt, ac frumentum in escam avibus. Xenodochia ibi etiam constituta videas, quibus omnia animalium genera excipiunt, aliquo morbo aut vitio adfecta, dispositis medicis eadem cura, quâ apud nos homines in talibus locis tractantur. Id illis magnæ caritatis opus est, velut ergo proximos. Pediculos pulicesve non necant, verùm parieti impositos in foramen aliquod abdunt, nihil ità ægre laturi, quàm mortem bestiæ, quam coram vident inferri, omnibusque præcibus instant: Ne vita auferatur, quam nemo concedere potest, pecuniásque offerunt tanquàm in redemptionem. Raphanum, allium, herbasve alias coloris rubri non comedunt. Etiam ab ovis abhorrent, quòd sanguinem subesse credant. Nec vinum potāt, nec aceto utuntur, aqua tantùm contenti. Cum exteris cibum nullâ ratione capiunt, neque attingunt etiam si fame aut siti pereundum esset. Cùm Cochinum navigant Lusitanorum navibus ad mercaturam computatione factâ, tantum cibi adsumunt secum, quantum sufficere in hujusmodi iter possit. Si vero tempus longius sit, cibo consumpto, ut accidit cum ego Goâ Cochinum peterem, antè ipsi quidem mori optarent, quàm cum Christiano aliove cibum capere, aut ab iis quid manducandum sumere. Ante cibum ut Bramenes corpus abluunt, etiam post naturæ evacuationes. Colore sunt ut Bramenes subflavo, candidiores tamen quidam. Mulieres sane aliquæ Lusitanas cādore superant, formâ ac staturâ Europæis persimiles, colore tamèn differunt. Habitus est: tunica alba simplex a capite usque ad talos, adstricta sub brachio in latere, calcei ex corio rubro cuneati, barba rasa Turcarū more, exceptis alis. Caput ut Bramenes tegūt linteo albo, sub coma initio capillorum frontem sandalo albo ungunt, agglutinatis orizę tribus quatuorve granis, quod & Bramenes faciunt, superstitioso ritu. Sandalo nudum fere corpus ungunt, aliisque herbis olentibus, quibus amicissimi sunt. Mulieres ut sacerdotum fœminæ incedunt. Cibum sicut Machometani humi capiunt. Domi storeis, aut aulæis insident, calceósque ante fores exuunt, ac discalceati ædes intrant. Sed & aliis infinitis ceremoniis laborant, quas recensere supersedeo, contentus præcipuarum enarratione.

Gusuratæ ac Banianes strenui mercatores & gemmarum periti.

Victus.

Pythagoræi.

Xenodochia animalibus constituta.

Color.

Habitus.

Cap. XXXIIX.

CAPVT XXXIIX.

Canaræ & Decanini.

CAnaræ & Decanini incolæ terræ Decan, quæ communiter Ballagattæ vocatur, post Goam sitæ, multi Goæ habitant, officinis ibidem intenti. Sericum, holosericum, subsericum, damascena, gossypium, porcelanas aliasq. merces ex Cambaja, Bengala & China generali & majore mensurâ, a Lusitanis aliisque gentibus emunt, ut postea ulnarum minore divendant. Ad hunc usum proxenetas habent concives suos, qui omnia procurant. Hi ex continenti quoque victum ac annonam Goam deferunt. Naves Indicas habent quibus mercaturam agitant, versus Cambajam, Sundam & Mare rubrum. Multi inter illos aurifices ac æris cælatores artificiosissimi, aliique opifices, tonsores, medici, fabri, &c. qui omnes Goæ habitant, ità ut fere Lusitanos, Mixtos & Christianos numero æquent. Habitus illorum est ut Gusurattarum & Banianensium, exceptis calceis, quos antiquâ formâ gestant, digitis eminentibus ligulâque adstrictis nudum ad pedem: *Alpercas* vocant. Comam alunt neque abscindunt unquam. Capillum ligant, ac linteo tegunt, ut Banianes & Bramenes, quibus colore formâque corporis persimiles sunt. Manducant cuncta indifferenter, exceptis vaccæ, porci, bubalique carnibus. Vaccam quippe, bovem & bubalum sanctitatis opinione, inter domestica animalia humaniter tractant, fimumque manibus excipiunt, quem deinde abjiciunt. Nocte sub iisdem animalibus somnum capiunt, neque aliter quam homines habent, singulari (ut putant) erga Deum merito. In cibo, familiari sessione, ablutionibus aliisque ritubus ut Bramenes, Gusurattæ, ac Banianes vivunt. Sponsalia 7. aut 8. annorum pueri, puellæque inter se contrahunt. Nuptias vero usque ad annum 12. protrahunt, eâ ætate solemne completur matrimonium. Ante ipsas nuptias profestum aliquod est 14. dierum, quod tympanorum ac tibiarum maximo & incredibili sonitu celebratur, nec per noctem cessante clangore. Die nuptiarũ amici omnes conveniunt, & ante focum humi sedentes ignem septiès vertunt, certâ confirmatione connubii. Filiæ nullam dotem ad maritum adferunt, si monilia quædam & inaures excipias, parvi minimique valoris. Filiis omnis hereditas cedit, puellæ autem a fratribus aluntur ad tempus usque matrimonii. Cadaver mariti crematur & cum eo subinde uxor viva. Extra majorum artificium nemo quid tentat, & inter hos ejusdem generis artifices stata sunt matrimonia, sic calcearius cum filia calcearii ac sic deinceps maritatur, familiis per artificia distinctis. Iejunia servant ac ceremonias ut Bramenes, illi enim ecclesiasticorum loco sunt, hi vero laicorum. Vectigalia Regis circa Salsettam, Bardes, insulamque Goæ conducunt, quorum causa omnibus sæpe judiciis interesse coguntur, in quibus propriam ipsi causam agunt, cum legum ac Portugalliæ statutorum certissima allegatione, in admirationem usque Lusitanorum, ut ipse crebro vidi, miratus promptitudinem ingenii, subtilissimam capacitatem mentis. Iuraturi circulo in terra facto includuntur, ità cinerem capiti imponunt, unâque manu caput tenent, alterâ vero pectus, conceptis per idola verbis, quibus venerationem debent; dicturi mox veritatem, interrogati sub pæna æternæ condemnationis, quam sibi certâ fide præsumunt si fallant. Hæc de moribus Decaninorum dicta sint.

Vaccæ, boves bubalique pro diis. Ridicula eorũ veneratio.

Ritus nuptiarum.

Matrimonia inter ejusdẽ artis homines tantum.

Iurandi mos.

CAPVT XXXIX.

Canarini & Corumbini Indiæ.

CAnarini & Corumbini sunt, qui agriculturam & piscationes exercent, ac Indicas palmas *Cocos* ferentes curant. Sunt inter illos qui privato singularique officio linteamina duntaxat abluunt. Hi *Maynatti* vocantur. Alii sunt *Patamares* tabellarii nempè terrestri itinere, hybernis tempestatibus, quandò mare intractabile sævit. Hi homines Indorum vilissimi, tenui victu vitam agunt. A vaccarum, bubalorum, boum, suúmque carnibus abstinent, eodémque ritu, quo Decanini & Canaræ vivunt, quòd ejusdem fere terræ sint. Nudi prorsus incedunt, pudenda tantum panniculo tecti. Fœminæ linteo corpus circundant, usque ad fœmora, cujus denique partem humero imponunt, ita ut papillæ medietas pateat. Colore sunt nigro, aut fusco. Multi ex his Christum profitentur, baptismate abluti, quòd circa Goam ferè habitent. Nam juxta ripas ac littora Palmæ elegantèr crescunt, atque ipsa orisa, esca Canarinorum, humiliore terra provenit, quæ hybernis fluctibus tecta jacet. Gallinas, fructus, lac, ova, &c. hi ex terra in urbem venum deferunt. Habitant casis stramine tectis, ostio minuto, quod erectum hominem nequaquam admittat. Supellex est storea terræ imposita, ad somnum; puteus sive scrobs ad tundendam orizam stat, ollaque una vel altera, in qua coquatur, ita vivunt fœcundissimi alias mortalium: Liberos enim maximo numero generant, qui plane nudi ad octo usque annos degunt, ac deinceps pudenda velant. Facillimo partu nullius obstetricis adjumento mulieres infantes vel solæ exponunt, Ità mihi quandoque ambulanti per villas Canarinorum potumque nimiâ sitis flagrantiâ

Habitacula Canarinorũ.

Fœcundi homines.

grantiâ petenti apparuit mulier sola domi, quæ linteamen corpori circundabat, cum ante pedes pelvis e ligno aquâ impleta, quam Lusitani *Gamello* vocant staret, ibíque illa infantem recens a partu lavaret, quem deinde foliis ficus Indiæ impositum, in terram collocavit me rogans ut exspectarem, allaturam se aquam potui idoneam. Cæterum intelligenti sordes tam subiti partus, potus aviditas abiit, donec alia casa appareret. Post visa nobis fuit eadem mulier, circa ædiculam ultro citroque discurrens, secura omnium dolorum, nullâque recentis partus molestiâ. Pueri nudi prorsus educantur, tantùmque a sordibus aquâ frigidâ abluuntur, absque ullâ majori curâ, ut in summam agilitatem excrescunt, remotâ omni delicatæ educationis consuetudine. Annos hoc modo homines subinde centum enumerant vitæ, quam summâ sanitate transegerunt, expertes dolorum morborumque, salvo omnium item dentium ordine, in detestationem nostrarum delitiarum, quibus vitam corrumpimus & rumpimus. In vertice hi cumulum capillorum duntaxat alunt, reliquos crines radunt. Natandi peritissimi quibusdam navibus *Almadijs* in flumine feruntur, e ligno excavatis, ita minutis, ut vix unum capiant hominem. Inde sæpè evertuntur mobilitate citissimâ. Sed Canarinus natatu pollens, navigium conlapsum reponit, aquam conceptam ejicit, iterque susceptum nihilominus perficit. Infælicissimi sane qui vel cibum é flamma peterent, parcissimo deinde victu macilentos ac exhaustos artus trahunt, minimarum virium ac pusilli animi, subjecti ob id injuriis, Lusitanorumque contumeliis, quibus degeneres maximè adficiuntur. In connubiis idem illis ritus est qui Decaninis, eademque religionis ratio. Viro mortuo rogus cadaveri extruitur, mulier tum crines abscindit, rumpitque velut in magni luctus signum ornamenta omnia, quæ quidem exigua sunt, quòd ex vitro duntaxat constent. Figuris sequentibus patent ad vivum Decanini, Canaræ sive mercatores Goæ. Etiam Banjanes seu Gusarattæ ex Cambaja, cum Bramene & fœmina quo modo omnes uxores Banianensium, Decaninorum, Maurorum, ac Indorum degunt. Nuptiæ adhæc Ballagattæ, Lascarinus, Meretrix *Balladera*, quod ad libidinem ac saltationes parvo pretio serviat. Villæ Canarinorum & Corumbinorum, formæ casarum. Navigia sive lembi, naves item Malabarenses ac Cochini, quarum ideo formam adjunxi ne novum postea caput descriptione privatâ facerent.

(Margin: ...us faciles. — ...catio puerum. — ...andi peri... — ...arini co...pu homi... — ...urarum ...uentium ...laratio.)

CAPUT XL.

Arabes & Abexini Indiæ incolæ.

ARabes & Abyssini magno numero per Indiam sparsi sunt, ex iis Arabes Machometum colunt, Abyssini verò quidam Machometum, quidam Christum adorant Æthiopico more. Sunt enim ex Imperio Præsbiteri Iohannis, quod eas partes Africæ, quæ ad Mossambicquam, Rubrum mare & Nili fontes jacet, adficit. Ceterum consuetudine Maurorum ac Machometistarum multi variis superstitionibus detinentur, & servitutem utriusque sexus ex Æthiopia in Indiam advecti serviunt, vænales ut cæteri Orientales. Abyssini Chistiani notabili Baptismatis genere faciem notis quatuor in formam crucis inurunt. Crux prima supra nasum ad mediam usque frontem cutem notat, secunda & tertia ad latera oculorum tractu fere usque ad aures, quarta ab inferiore labro ad mentum usque perducitur. Ista nota illis pro Baptismo est & supplet aquæ vicem ignis. Ceterum, qui ex his liberæ conditionis sunt, in universa India nautarum fere munus obeunt, distributi per naves mercatorias Goæ, Chinæ, Bengalæ, &c. Nam Lusitani etsi in patria jam a teneris unguiculis navigiis adsueti, nihil majus egerint tamen in Indiam venientes superba elatione vile nautarum munus spernunt, & si qnando naves conscendunt, eas veluti duces, gubernatores navigationisque moderatores regunt, spretis inferioribus ordinibus, quos ut abjectos, ipsi tum augustiores contemnunt. Parvo sanè pretio Arabes sive Abyssini operas navales subeunt & sunt ad omnia ministeria paratissimi, flagra ac verbera sueta admirabili patientiâ sustinentes, tenui ab ipsis mancipiis differentiâ. Familiam fere totam in hisce navigiis habent, proprióque vivunt victu, orizâ nempe in aqua decocta adjectis salitis piscibus. Mare tunc æstivo nempè tempore tranquillum maximè est, flantibus ventis commodissimè, ita hæc uxorum liberorumque turba ordinem navigii nequaquam turbat. Vnus fere Lusitanus inter hos existit, qui titulis naucleri, ducis & gubernatoris gaudet, & alter Arabs celeustes, vocabulo istius terræ *Mocadon* dictus. Hic cæteris sociis velut dominus imperat, eosque passim in famulorum morem habet. Cum domino ideo navigii contrahit & numero nautarum promisso, generale velut stipendium consequitur, quod tum inter Arabes socios dividit, quibuscum singulari contractu de mercede egerat. Vasa ad aquæ conservationem in hisce navigiis non habent, tantùm ad majorem navis arborem cupa est

(Margin: Abyssini Christiani. — Abyssinorum baptismus. — Abyssini nautæ. — Victus. — Mocadon.)

 studiosé

ſtudioſé ferruminata ac ſtipata, in eo aqua ſervatur ad potum. Dux, nauclerus, gubernator & viatores cibum habent particularem & aquam in amphoris Indicis, quas *Martavanas* vocant, de quibus in Peguæ deſcriptione egimus. Gens hæc ad famulitium promptiſſima eſt ac velut in ſervitutem inclinata: ſi cui vel capitis tegumentum, vel minoris pretii aliquid in mare decidat, etiam curſu navigii medio, unus ſe confeſtim in pelagum conjicit & natandi peritiâ (quâ pollent maximé) amiſſas res recuperat. Quandò navis ad portum ſtat, ſi pariter omnes terram petant Acatio, unus illud ad navem reducit; ac natatu deinde ſocios repetit. Officioſiſſimi mortalium, impellente etiam eo, quem *Mocadon* vocant, itáque ſæpè de miniſterio certant, quod alter ante alterum occupare ſtudet. Cantantes omnem feré laborem implent & modulatur præcedens ſubſequentium concordi ſtrepitu, ad muſices æmulationem. A marinis laboribus quandò immunes ſunt, totum diem potu terunt adſiduâ ebrietate, quam cum conjugibus & liberis exercent, comitante identidem cantandi ſtudio, & impletis plateis diſcurrentium nautarum ridiculâ ac diſſolutâ ſaltatione. Fœminæ etiam braccas pro veſtimento habent, more Arabum ac Machometanorum.

Abyſſini ſervi optimi.

Inebrietatem proni.

CAPVT XLI.

Nigritæ ex Moßambicquâ, quos Caffres indigitant; eorum mores ac ritus.

NIgritæ *Caffres* dicti, qui regnum Moſſambicquæ & terras interiores Æthiopiæ, tractu uſque ad Bonæ ſpei Caput habitant, nudi feré incedunt, quàmvis fœminæ circa Moſſambicquam conſuetudine Luſitanorum corpus tegant ex parte, cùm pro ebore & auro aliiſque mercibus goſſypium ac linteamina ex Indiæ partibus accipiant. Cæteri eodem veſtimenti genere, quo protoplaſtus in Paradiſo uſus fuerat degunt. Sunt autem piceo colore, capillo criſpo & aduſto, barbâ rarâ, latis planis & obtuſis naribus, magnis ac craſſis labiis, perforatâ in quibuſdam partibus facie & illatis vulneribus, quæ ebore implent, ſingulari (ut exiſtimant) decore. Etiam corpus ferro candenti, lineis & foraminibus lacerant, atque indè cutem ſtigmata notant, ut apud nos Phrygionū acus veſtimenta. Pulchrum hoc ornamentum hiſce populis & contemnunt noſtra corpora, veſtimentis ac albo colore monſtris ſimilia. Ideo etiàm imago albi hominis ac veſtimentis tecti, illis pro figura Dæmonis aut ſpectri eſt. Dentes etiam quidam limâ terunt & in aculeos formant, ſingulari (ut putant) elegantiâ. Inſita vetus eſt illis opinio: Nigritas præſtare cunctis mortalibus, formâ, colore, ac ritu vitæ. Multi inter eos Machometi legem amplectuntur, circa oram Abex ſivè Melindæ & in vicinis Moſſambicquæ regionibus, convictu Arabum Machometanorum Rubri maris, qui hic & in omnibus locis Orientis negotiabantur, antè adventum Luſitanorum ſpargentes ſimilitèr diram ſectæ luem, per magnum illud Orientis corpus, ut ideo veluti pravitate materiæ impedita vera religio, veráque ſalus diu ſubſtiterit, machinatione Arabum hoſtium Chriſtiani nominis. Quidam hodie Chriſtum profitentur, tenui tamen ſucceſſu, quòd ea regio velùt ſterilior a Luſitanis non ita frequentetur. Cæteri belluino more vivunt, nullo Deorum metu, nullo cultu. Regibus autem parent, quos multos habent ſingulis vicis præfectos, abſque ullâ tamen diſciplinâ, vel melioris cultus ratione. Venatu victum ferè quærunt. Elephantum quoque carnes comedunt aliarumque ferarum, ex ebore tela conficiunt, ferri chalibiſve defectu. Continuis bellis inter ſe pugnant, atque aliqui humanis carnibus veſcuntur, alii vero Luſitanis viciniores, illis hoſtes captivos divendunt, aut in locum eorum permutatione linteamina & goſſypium ſuſcipiunt. Fortiſſimus quiſque in pretio eſt. In teſtimonium virilitatis, hoſtium virilia, velut inviſa generationis inſtrumenta amputant, eaque ad Regem ſiccata jam & a putrefactione liberata deferunt, qui collaudatâ virtute honores addit, eſtque hoc ingentis fortunæ ſignum. His & collum ac pectus virgines & ſponſæ exornant, maximo ordinis, velut equeſtris, decore. Paſsim in India ex hac gente mancipia conſtant, crebris enim bellis multi in captivitatem ac forum abducuntur. Ita vir unus duobus aut tribus Ducatis æſtimatur, vili libertatis pretio. Etiam famis tempore parentes liberos ad ſervitutem trahunt, & orizæ ſex ſeptemve modiolis damnatæ conditioni addicunt. Néque eſt illis dividiæ tanta calamitas, incuſantibus fati violentiam, & diræ fortunæ odium; Speratâ etiamnum libertate ex ſociis & amicis, quos velut vltores ac vindices etiamnum ſupereſſe prædicant. Quæ ad *Caffres* reliqua pertinent in Moſſambicquæ deſcriptione declarata ſunt. Sequuntur figuræ Arabum Abexinorumque, cum mulieribus quemadmodùm in India degunt: Etiam imagines Nigritarum utriúſque ſexus, ſicut in Moſſambicqua degunt ad vivam effigiem ductis lineamentis.

Nigritæ nudi incedunt.

Corpus lacerant & ſcindunt.

Figura albi hominis ac veſtiti pro ſpectro.

Nigritæ ſeipſos autumant præſtantiſſimos hominum.

Belluina vita nigritarum.

Inter ſe diſſident: Anthropophagi.

Servitus ex bellis continuis.

50

Habitus et facies Mercatorum Goensium Indorum,
qui mutandis mercibus valde industrij

Habÿt en gedaente der Indiaensche Coopluÿden
welcke in hare handel seer cloeck zÿn

Banjanes e Cambaja populus
scribendo, supputandoque val

Banjanen van Cambajen int ke
schrÿven en rekenen zeer g

Bramene.

dis gemmis,
tatus.
n gesteenten

Bramenes Idolorum in India Sacerdotes.

Bramenes der Indiaenscher affgoden Papen
ofte Priesters.

58 en 59

50

Nuptiarum ritus, et epulę in Provincia Ballagatę supra Goam.

Maniere van bruyloft int Lant van
Ballagate achter Goa gelegen.

58 en 59

50

Bramenes cum mortuus est, secundum eorum legem crematur. uxor autem ejus, præ amore, sese vivam in ignem cum illo conjicit.

De Bramene doot wesende wort nae haer wet verbrant, ēn zyn vrouwe wt liefde haers mans, verbrant haer levendich met hem.

58 en 59

50

Legati Regis Ballagatte in urbe Goa comitatus.

Die ſtaet des Ambaſſateurs van den Coninck van Ballagatte binnen Goa

58 en 59

J. Linschoten

Agricola Indus Canaryn dictus

Een Indiaens lant ofte bouwman genaemt Canaryn.

Indorum liberi pro eorum consuet
tantum rariori tela contect

Indiaensche kinderen als slants manier
melheyt met een dun linnen doecksken b

…e, pudendis

…een die scha:
…t hebbende.

Miles Indus quem lascarin nominant

Een Indiaens soldaet lascarin geheeten.

Inda meretrix, saltando et canendo victum queritans.

Een Indiaensche lichte vrouwe met danssen en singen haer cost winnende.

58 en 59

Indorum casæ, villæ, et vici circa Goam.

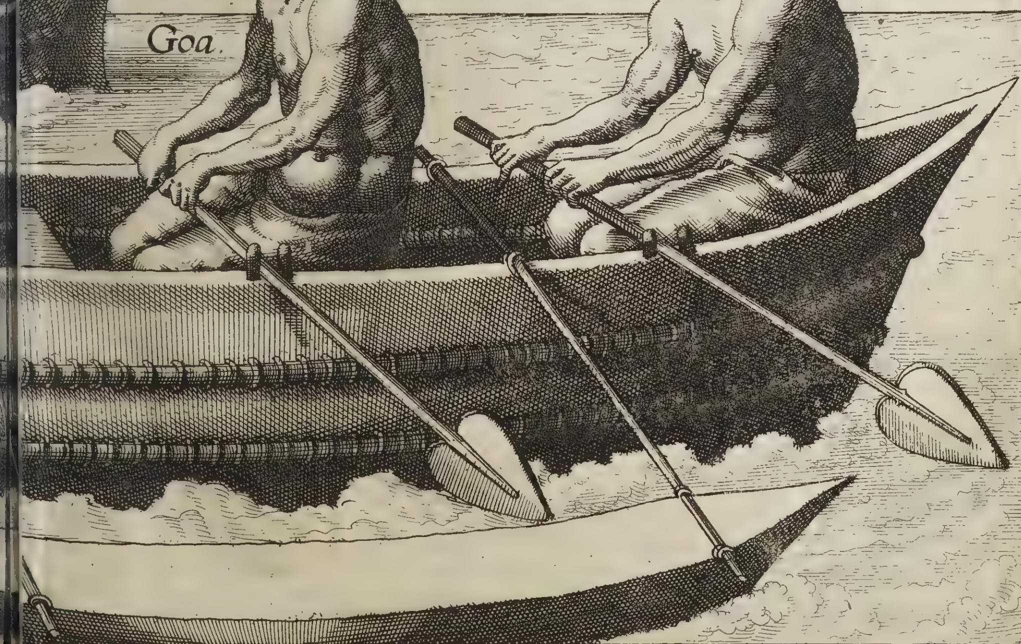
Indische hutte Lanthuysen en dorpen
ontrent Goa.

44 en 45

Scaphę piscatorię Goensium et Cochinensium, alterę ex solido trunco excavatę, alterę, e pluribus funibus coagmentatę, priores Almadias, alteras Tones et Paleguas vocant, implent et has hydrijs aquę recentis, quam ad naves deferentes divendant, quarum magnus illic numerus.

nuÿten diemen te Goa, ē Cochÿn, gebruÿckt om te visschen, d'eene wt een hout wtgeholt,
'ander wt veel struÿcken, met coorden tsamen gebonden, d'eerste worden Almadias,
'andere Tones, en Paleguas, genaemt, die daer in groot getal zÿn, welcken verladen
et cruÿcken vol soet waters daer in gestort, om aende schepen te vercoopen ——

58 en 59

CAPUT XLII.

Ritus, moresque Malabarensium & Nayrorum Indiæ.

Malabares qui sint. MAlabares vocantur, qui terram littusque maris inter Goam & Comorini Caput Australi tractu tenent. Piper ibi crescit. Vtuntur linguâ peculiari, estque terra in plurimas regiones divisa, ut in oræ descriptione retulimus. Hi perniciosissimi hostes Lusitanorũ atrox navale bellum sæpè concitant, feroces, audaces, nudi incedunt, pudenda duntaxàt tecti; fœminæ linteamine tantùm teguntur, ab umbilico usque ad fœmora. Fortes ii & validi hostes Lusitanorum Viri indomiti & elati spiritus validos artus ostentant. Colore sunt piceo, nitidâ cute, ac comâ, quam oleo ungunt promissam, & supra verticem in nodum coactam. Auriculas habent patentes, atque in humeros usque pendulas, quibus illæ latiores sunt pulchri homines habentur. Corpore ac facie Europæis alioqui similes, colore tantum differunt. Viri plerique densiùs criniti, hirsuta pectora habent. Luxuriosi. Luxuriosissimi proinde mortalium, cum & puellæ a septem aut octo annis Venerem exerceant, post cuivis nullâ molestiâ faciles. In familiari re parum curiosi sunt, Canarinis & Corumbinis similes. Religionem eandem servant quam cæteri Indi. Duo Malabarum genera. Verum Malabares in duo genera distinguũtur. Sunt etenim Nobiles, quos *Nayros* nominant, soli donati armis militaribus. Poliæ plebei & Nayri nobiles. Sunt & plebei *Poliæ*, quibus omnis teli usus interdictus est. *Nayri* semper armati incedunt, eò nempe armorum genere, quo Regi serviunt, parati ad pugnam, atque exindè aliqui evaginatum gladium dextrâ tenent & scutum ingens sinistrâ. Id ex ligno factum universum corpus tegit, quod *Nayri* a longé concutiunt magno strepitu, ut ita adventum fortissimorum virorum plebejus intelligat, alii pharetram gestant, arcum & sagittas, quibus artificiosè utuntur, alii lanceas, bombardas, sive *Musquettos* fabre factos insigni arte, nostris maximé pares, in quorum etiam usu Lusitanis vix cedunt. Ità per arma divisi, nunquàm ferè illa deponunt. Cælibes vivunt interdicto matrimonio, sed promiscuo & permisso concubitu omnium cubilia invadunt. Nayris permissa fornicatio. Neque est quæ *Nayro* corporis usum recuset, ita patente ostio positis ante fores militaribus armis, Venerem suam securè debellat. Nam & ipse maritus ubi videt arma militis ante fores suas positâ prætergreditur, ac Marti huic copiam facit. Ita ubique liberâ voluptate fruuntur. Iidem quando plateas obeunt vociferantur. *Po. Po.* h. cave, cave, cede via. Nayrorum autoritas. Plebejus enim si *Nayrum* tangat mortis reus est, permissâ facultate militi interficiendi temeratorem. Interdicta itèm illi cum cæteris *Nayris* consuetudo est, qui plebeii alicujus contactu fortè pollutus fuerit, ante solemnem & superstitiosam ablutionem. Lusitanis duntaxat cedunt, singulari certamine *Nayri* & Lusitani de honoris gradu victi, & ad confessionem virtutis Christianorum deducti. Hoc enim Rex Cochini aliquando voluerat, nè ambitiosum certamen amicitiam, quam cum Lusitano statuebat averteret. Ideo hodie Lusitanum transeuntem *Nayrus* operitur, facto loco. Vngues digitorum manus *Nayri* studiosè nutriunt, id insigne nobilitatis est in ocii ostentationem, & a laboribus immunitatis. Sed servit etiam in robur digitorum tenendis gladiis, opinione in iis partibus vel Lusitanis nequaquam ridiculâ, qui eandem ob rationem ungues majores habent. Præcipui *Nayrorum* annulos aureos sive argenteos supra cubitum ostendunt, ad dignitatis discrimen. Nayri nudi incedunt. Nudi nempe omnes promiscuè incedunt. Principes suos exeuntes multitudine magnâ comitantur, robustissimi sané homines, animosi milites, vindictæ etiam cupidi, ac vulneris patientissimi, nam lanceâ aut gladio confossi non confestim deficiunt, sed telum ipsi educunt, atque in hostem regerunt. Rex non habet potestatem necis in *Nayrum*, sed cæteris *Nayris* examen ac punitionem permittit. Filiæ *Nayrorum* non nisi cum *Nayris* ex lege concumbunt. Cæterùm nec Christianum, nec Lusitanum rejiciunt, quos clam admittunt, etiam cum manifesto aliás vitæ discrimine. *Nayrus* enim talem infamiam morte licentèr vindicat. Superstitiosi valde sunt circa ablutiones, nam in stagno quod ædibus effossum adjacet corpus abluunt aquâ fætidâ & fædâ, sine ullo transeuntium respectu. Fluvialem aquam ut parum ad mundanda corpora efficacem singulari sectâ respuunt: hæc palustris a sacerdotibus consecrata etiam Regem purificat. Ablutio innocentiæ signum. Nam sine ablutione singulis innovata diebus, innocentiam homini non constare persuasum habent. Filii non succedunt sed sororum filii. Filii ad parentum hæreditatem non admittuntur. Communes enim uxores sunt, ut & cum Regum conjugibus Bramenes concumbant, ideoque incerta soboles est. Sororum tamen filii hæredes sunt, quamvis enim pater incertus mater tamen certa potest cognosci. Hæc de *Nayris*. Cæteri *Poliæ* plebei a *Nayris* miserabiliter contempti, proni, demisso capite, inclinatisque humeris incedunt: miseri sane mortales, opificiis ac mechanicis artibus viventes, ut cæteri Indi, quibus etiam velut avitis & gentilitiis distinguuntur.

CAPVT XLIII.

Mauri & Indiæ Judæi.

Maurorum gens.

MAuri ac Iudæi numerosi in omnibus Indiæ locis Goæ, Cochini, aliísque interioribus terris habitant; partim illi ex aliis venêre terris, partim stirpe Indi, traditione patrúmque consuetudine Iudæorum ac Maurorum pestiferam sectam tuentur. In re familiari ritu regionis vivunt. Inter Indos templa habent, Synagogas, & *Mesquitas*, in quibus religionem pro arbitrio exercent. In Lusitanorum urbibus quisque suâ vivit opinione. Sacra tamen nemo publice exercet, scandali metu, & est talibus statuta mortis pœna, si pertinaces sint, velut religionis Christianæ apertis temeratoribus extra civitatem illa securè fiunt, ut circa Cochinum, ubi Rex cum aula degit. Ibi Iudæorum multæ ex lapide nobiles ædes sunt, iidemque mercatores opulenti consilia etiam Regis moderantur. Templa itèm ac Synagogas eôdem loco habent, librosque sacros Hebræos, quales ipse contrectavi. Colore plurimum sunt albo ut Europæi, pulchrásque habent fœminas. Multi eo ex Palæstina venerunt, optiméque Hispanica linguâ utuntur. Sabbatum colunt ac etiamnum *Messiam* exspectant. Mauri pariter *Meskytas* habent sive oratoria, supraque templum tabulata multa, ac porticus, ubi pueri religiónibus imbuuntur. Antequam templum intrent pedes aquâ abluunt & servit cupa cum aqua ante templum ad hujusmodi ablutiones. *Alpercos* sive calceos ad fores templi relinquunt, ac intrantes proni in faciem cadunt, brachiorum manuumque jactatione, mimicam devotionem exercentes. Circumciduntur Iudaico more, carne suillâ abstinent. Mortuos sepeliunt. In templis imagines nullas habent, exceptis quibusdam lapidibus Chaldaicis literis ex *Alcorano* notatis. Negotiantur autem plurimùm circa Rubrum mare, ad quod aromata deferunt. Et quamvis multi inter Lusitanos iisdem admixti habitent, eorum tamèn acerbissimi hostes sunt, impediúntq. summopere incrementa Christianæ religionis, quam apud Indos continuo deturpant ac infamant. Sequuntur figuræ Regis Cochini elephanto insidentis, *Nayrorum*, Malabarensium utriusque sexus, Maurorum qui Canonor habitant, & Christianorum S. Thomæ crasso pede, ut in descriptione tractus relatum est.

Libera fides.

Iudæi consiliarii.

Mauri.

Mauri hostes Christianæ fidei.

CAPVT XLIV.

Idola Indorum ac religiones.

PAgodi ac idola per Indiam magno numero sunt, variísque a gente religionibus ac votis coluntur, peculiari circa quasdam imagines Deorum nomine cultu, quæ cæteris excellentiores, multis ornamentis decorantur. De his tantùm tractare institui pro declarationis necessitate. Apud urbem *Bassaym* Septentrionali Goæ plagâ, quæ in tractu Indiæ a Lusitanis habitatur, insula jacet propinqua oræ *Salsetta* dicta. Ibi duæ speluncæ existunt præstantissimorum Indiæ Pagodorum. Vna harum sub petra excavatâ vici magnitudinem quadringentarum habitationum ostendit. Accedenti ad ima petræ occurrit idoli domus, cum figuris immanium Dæmonum, saxo insculptis, ubi hodie Monachi S. Michaelis templum ædificarunt. Intranti vero petram primo circuitu multi Pagodi apparent, inde alio atque alio ordine cubicula Pagodique occurrunt, ex petra ipsa. Apud cubicula major ex lapide urna stat, cum aqua quæ per canales in eandem derivatur. Altiùs etiamnum, quartum ordinem circuitus itèm figuris impletus occupat, ità ut trecenta cubicula in quatuor hisce porticibus enumeres, stantibus undique imaginibus teterrimâ formâ, supra quam enarrari potest. Altera caverna eadem in insula alio loco visitur, facta itèm ex petra ingenti magnitudine, ac Pagodis similiter undique suffarcinata. Adhæc in insula *Pory* Pagodus supra cæteros celebratur, qui a Lusitanis elephanti Pagodus nominatur. In hac insula in petræ vertice ostium patet, pertinens ad templum magnitudine monasterii. Intus loci ac cisternæ magno numero sunt, ac in parietibus ubique sculpta animalia omnis generis, elephantûm, leonum, &c. etiam Amazonum, eximiâ arte, & haud dubiâ opinione Chinensium hisce in locis olim negotiantium singulari opificio. Verum nunc templa eadem inculta & destructa jacent, testantúrque antiquam Indorum magnificentiam, quæ interiori regione, ubi patrii Reges dominantur, etiamnùm maxima est. In *Seylon* insula mons est *Pico d'Adam*, sive Adami mons dictus; in cujus vertice domus cœnobii magnitudine conspicitur, Pagodi magnæ æstimationis templum. Hoc in loco aliquando cultus fuit simiæ dens, tantâ solemnitate, ut nihil suprà, auro ac gemmis inclusus. Magno venerationis mysterio per Orientem celebratum cimelion, & votis itineribusque quadringentorum aut quingentorum milliarium spatio expetitum. Ceterum Lusitani anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimò quarto cûm insulâ expeditione bellicâ ante aliquod tempus vastassent, spe majoris lucri illecti, etiã templum spoliare aggressi sunt. Sed nihil invenêre præter arculam, gemmis & auro ornatam,

Idola inclyta.

Simiæ dens in cultu & veneratione.

52

Naute Arabes quibus naves ſuas regendas Luſitani committunt in quibus cum uxoribus ut plurimum habitant.

Arabiſcher ſcheepluyden, welcke die Portugeeſen, haer ſchepen vertrouwen te regeren, in welcken ſy oock met haer wyven meeſt woonen.

Habitus Abissinorum quibus loco S. Baptismatis frons nutiritur.

Habÿten der Abissÿnen wt paep Ian slant welcke in plaets van doop gebruÿcken brantmercken int aensicht.

61 en 62

52

*Æthiopum e Moçambyque et conterminis regionibus icon
quarum alij Christiani alij Gentiles verum major
pars Mauritij Caffres vocant.*

Moerianen wt Moçambÿcke ē die omliggende contreÿen diemen Caffres noemt ſommighe zÿn Chriſtenen ſommighe Heÿdenen ē t'meeſtendeel Machometiſten.

60 en 61

ornatam, in quâ dens famosus custodiebatur. Hunc abstulerunt magno omnium Regum dolore, qui legatos deinde ad Lusitanos miserunt, cum oblatione septingentorum millium ducatorum pro dentis redemptione. Ceterum impedivit Archiepiscopus *Don Gaspar*: Non convenire Christianis accepto pretio nutrimentum detestabilis cultus dictitans. Itáque injectus fuit igni dens magnâ legatorum astantium commiseratione, & admiratione ob contemptum ingens pretium. Cineres per maris fluctus sparserunt. Sed Banianes quidam subdolus (ut sunt isti homines insignes calliditate) alium dentem comparavit eumque velùt miraculo ereptum ac sibi a Pagodo idolo revelatum Regi *Bisnagar* obtulit, maximis inde adfectus præmiis. Estque is proinde in honore habitus pari veneratione ac observantia. In regno Narsingæ sive tractu Choromandel Pagodus itèm summopere colitur ac singularibus votis festísque frequentatur. Carrum ibi ingentem vix quatuor elephanti trahunt. Is festivis tantum diebus producitur, multis insuper funibus alligatis, quos homines utriusque sexus summâ devotione student contingere. In summitate carri Tabernaculum apparet, atque sub eo Pagodus. Infra Tabernaculum Regiæ matronæ instrumenta musices pulsant, ac jucundissimo concentu idoli festum celebrant. Ita carrus magnis in Diuum venerationis notis procedit. Nam & quidam ex eodem zelo cutem discindunt, ac partes detruncatas idolo sacrificant. Alii carro corpora supponunt, certâ nece, compressi ingentium rotarum mole. Hi apud Indos gloriosi Martyres magnis etiam honoribus post mortem impiam ac detestabilem coluntur. Ita a meis sæpe sodalibus audivi, estque res per universam Indiam notissima. Ipse autem quodam tempore in contubernio Lusitanorum & quorundam Decaninorum indigenarum, impetrata a Prorege licentia animi causa, & visendi rogum Bramenis voluntariámque mulieris mortem, more eo quem supra retulimus, continentem petebam. Ibi passim figuræ teterrimæ Diabolorum occurrebant, petris insculptæ; ac in vico aliquo templum ingens intravimus. Nihil ibi apparebat, præter pictam tabulam, in qua idoli imago erat, summa fœditate. Cornua multa, dentésque plurimi mentum, pubem, ac faciem figuræ dehonestabant. Tiara caput tegebat, prorsus tale monstrum dixisses, quale Apocalypseos liber describit. Tabula hæc e muro pendebat, qui templum velut chori specie divideret. Nulla ibi fenestra erat, sed a lateribus duo clathrati furni aspiciebantur, ad excipiendum fumum sacrificiorum. Orizam enim, frumentum, gallinas, ac fructus alios Indi offerunt. Ita teterrimum odorem cum exhalarent, animi ferè deliquium adferebant, propiùs accedenti, cunctis deturpatis cibi decocti, & dissecti squallore. Antè has clausas fores vitulus in medio templi stabat, quem ex nostris quidam conscendit in ludibrium ac jocum. Verum Bramenes rei indignitate commotus, clamare ac vociferari altius occepit, ità ut multi causam ignorantes accurrerent. Sed res ante adventum aliorum composita fuit, excusatione ignorantiæ. Itáque & turba discessit. Tunc a Bramene instanter impetravimus multis precibus, ut fores ipsas aperiret. Obstitit primum pòst autem victus prece paruit, præfatus: Ne quis ultra limen procederet, atque adyta tanti templi prophanaret. Cinerem quo frontem nobis ungere volebat recusavimus. Mox spelunca, velut quoddam Caci antrum apparuit, concamerata, nulloque lumine ex fenestris inlustris. Ostium duntaxat ad lumen serviebat. Ex eadem concameratione vel centum olei lampades minores dependebant. Atque in medio minutum tabernaculum erat gossypinis spiris & bractea tectum. Sub eo (ut sacerdos narrabat) Pagodus ex auro factus, magnitudine nundinalis pusionis latebat. Prope templum ex saxo labrum stabat, quadratum, cum aqua fætida, qua semet abluunt, cùm templum ornandi causa intrant. Procedentibus indè alia mox idola rupibus adfixa adparebant, minora quidem: his pelvis cum aqua etiam apponitur, ad ablutionem saltèm pedum, cum cochleari ex nuce Indica, ad devotiones viatorum, qui in itinere idola venerantur, iisque pro ratione fervoris erga Deos offerunt. Adstant enim fornaces cum vitulo, ante quem dona sua exponunt. Et jacebant passim oblationes ex oriza ac frumento, &c. quas attingere verebamur ob fæditatem ac sordes. Ceterum Bramenes aliter, qui cibum omnem hilaritèr consumunt, populoque persuadent Deum hujusmodi epulis delectari. Ità his lucro sunt capti superstitione animi. Post talium vanitatum adspectum, vicum eundem in quo illud templum erat repetebamus: Bramenes enim dixerat, fore, ut circa vesperam Pagodus animi causa ambulatum produceretur. Eum ritum inspicere & nos ardebamus. Horâ opportunâ campana quam alibi a Christianis acceperant pulsata populum convocabat. Tum ex istis fasciis explicatus Pagodus pallanquino imponitur, ac ab honoratissimis vici gestatur, comitante turbâ, solito tympanorum ac tibiarum strepitu. Post deambulatione deinde aquâ fætida abluitur, suisque demum cunis imponitur, ut cibum capiat, cuticulamque oblatis rebus curet.

Banianes impostor mirificus.

Martyres Ethnicorum.

Iter Iohannis Hugonis versus firmã terram ubi ceremonias Ethnicorum contemplatur.

Templi & imaginis descriptio.

Pagodi ex auro sedes.

Pagodi cultus.

Discedunt fusis precibus, celebratisque sacrificiis cæteri. Bramenes solus postmodum curam gerit, iisdemque epulis se suosque suaviter exhilarat. Hæ gentilium vanissimæ ac deplorandæ superstitiones sunt, quibus vitæ sequentis æternitatem promereri se posse arbitrantur. Vt pateant lectori, figuræ sequuntur Pagodorum, Vitulorum & Meskytarum Maurorũ ac Machometanorum, qui inter Malaberes habitant, cum aquæ urnis ad ablutionem solemnibus.

CAPVT XLV.

Animalia Indiæ.

Animalium caro in India non ita suavis ob calorem.

MVltis India armentis ac pecudibus inlustris est, bobus, vaccis, ovibus, suibus, capris, hircis, &c. vili pretio, verùm, non ita suavi carne ut in Europa ob calorem regionis. Goæ optimæ notæ vacca sex *Pardauvis* emitur. Boves in cibum vix mactantur, ad agriculturam duntaxat reservati. Porci, oves & capreæ suis item preciis comparantur. Ovilla caro parvæ æstimationis est, ac in vilem ibi cibum cedit, interdicta etiam infirmis. Suilla autèm caro salubrior est, ac a medicis facilius ægris conceditur. Oves ibi in quinque partes distribuuntur, cauda enim pro parte cedit, quòd ea pinguis, & lauta sit, ac crassa admodùm. Bubalorum ingens passim numerus visitur; vix tamen cibi causâ occiduntur, nisi in egenorum gratiam. Lac tamen expetitur. Ideo per totum diem famulæ ac Canarini cum lacte bubalorum, ac capreãrum, flore lactis optimo, & recenti butyro ad venditiones discurrunt. Butyrum minutis particulis frustatim venditur. Caseos quoque albos admodùm exiguos conficiunt, sed siccos valde & salsos. Apri, lepores, cuniculi, cervi & cervæ, parvo numero inveniuntur. Gallinæ, capi, perdices, columbæ ingenti multitudine scatent undique. In Goæ insula vicinisque locis multi passeres existunt & quædam fringillæ: Sed Cochini ac circa tractum Malabar, nequè passeres, nec fringillas aut minores aviculas invenire licet.

Vespertilionũ multitudo.

Vespertiliones India habet complures, magnitudine eximia, infestas fructibus ac arboribus, ità ut Canarini pernoctare cogantur ad custodiam, quam etiamnùm vìx tuentur. Indis e vespertilione gratissimus cibus est, ac perdricis loco habetur.

Corvorum audacia.

Corvi nigri maxima atq. incredibili abundantia passim vagantur, summaque audaciâ fenestras invadunt, ac securé epulas cibumque auferunt. Ita mihi accidit cùm scribenti apertis fenestris corvus mensam invaderet. Nam ex atramentario gossypium rapuit, omnesque chartas harpyæ alicujus instar conspurcavit, me frustrà protervam audaciam impediente. Ferè hæ aves bubalos invadunt, eósque continuis morsibus depilant, atque ideo omnes penè bubali calvi sunt, quas ut abigant paludem petunt, ac aquâ mersi corvum ita eludunt.

Glires ingentes.

Etiam glires in India magnitudine nefrendis domos & ædificia subrutis fundamentis, ad ruinas trahunt, murosque perfodiunt, a cattis, qui tantæ magnitudinis animal non audent invadere securi. Aliud glirium genus minutum, pilo rubicundo, odorem aliquem musci habet.

Formicæ apud Indos infestæ.

Formicarum autem perniciosa ubique multitudo, omnia edulia, etiam linteamina confestim magno numero invadit. Ideo omnes cistæ ac promptuaria quatuor columnis in India imponuntur, ac a parietibus removentur, ne hisce animalibus adscensûs sit, ac sub columnis pelvis cum aqua ponitur, & si siccata tempore neque renovata fuerit, continuo formicis omnia plena sunt. Etiam sub lecticis eadem vasa habent, ut somnus securior ab infesto harum formicarum cursu & morsu sit. Aviculæ ex Canaria aliæque fringillæ, quæ ex Lusitania a quibusdam causa deliciarum in has partes adferuntur, ut tutæ sint a formicis baculo impositæ stant, cui vas cum aqua subsit, alioquin morsu aculeato petitæ a formicis mox interirent, etiàm si funiculo suspenderentur, cùm & per funiculum bestiolæ conscendant. Milites atque pauperiores, quibus non ita facultates suppetunt, ad cistarum cum pelvi emptionem, cibum si quid (quod raro cõtingit) superfit involutum strophiolo ex clavo ad murum demittunt, circulo carbonibus facto, qui cursum formicarum scandentium impediat. Aliud formicarum genus digiti longitudine ac colore rubro, agros, herbas, fructúsque maximo agricolarum damno invadit. Blattę tineæque omnia ibi vestimenta sordidâ perforatione corrumpunt. Ideo vix vestem præter quotidianam habeas. Chartam librósque difficultèr ab injuria vermium fullonumque servant. Etiam cimices ubíque multi.

Crabronum genus.

Crabronum deindè genus volatu pernicioso cibum, oleum, butyrum, aliáque liquida invadit, nullis penè operculis prohibiti, penetrant cuncta, ipsaque linteamina notis ac lituris deturpant, adhærentibus ovis syrupi instar, lentâ tenacitate. Multitudo harum muscarum multò maxima est; magnitudine apes bis superant, ac *Baratta* vocantur, ut formicæ inter Indiæ mala ac clades haud immeritó computatæ. Tigres alit terra interior; fera alia animalia Leones, aprosve ignorant.

Lacerti & serpentes.

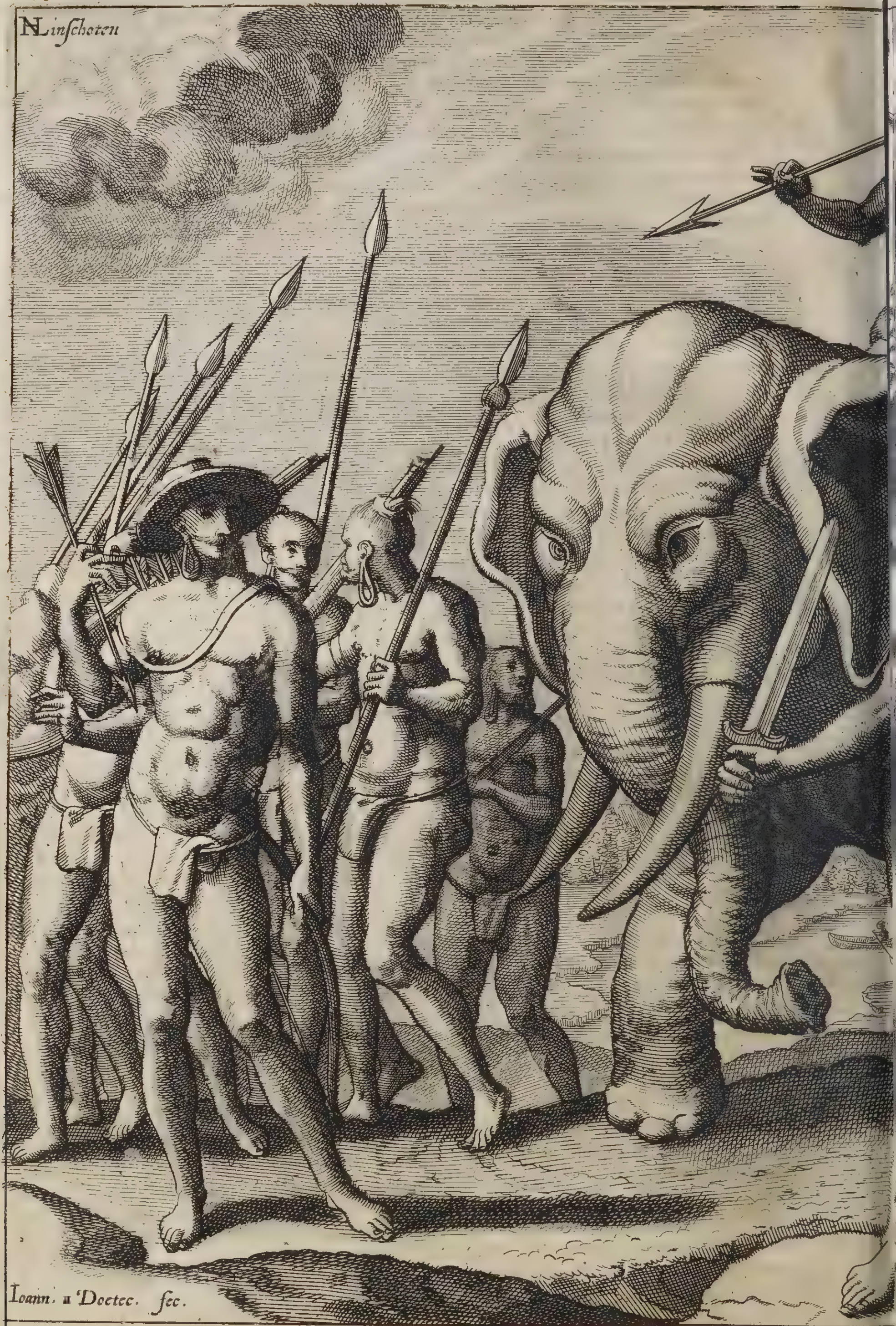
Serpentum vero ac lacertarum ubíque ingens copia, adherent etenim parietibus ac in lecticas & stragula dilapsi lacerti soporem homini superjacentes capiunt, magno terrore. Ideo potentiores sub conopæo amant dormire.

Chamæleon.

Chamæleontes India plures habet innoxios tamen, non alio quam aëris alimento (ut ferunt) sustentatos.

Annotatio

59

Cochini Rex elephante vectus, cum procerum comitatu, quos Nairos vocant.

Die Coninck van Cochin op een elephant geseeten verselschapt met sijn edelen diemen Nairos noemt

64 en 65

54

Inquilini e Cananor Mahometani infectiss.
Lusitanorum hostes
Die Machometisten van Cananor en doot
vianden vande Portugeesen

Incolę Malabarę maritimi inter Goam et Cochina
apud quos piper nascitur.

Inwoonders van Malabar tusschen Goa eñ Cochÿn
aende Zeecant daer die peper wast

64 en 65

54

Provincię Pegu incola, auri adamantum et rubinorum ferax, undelacca ſigillatoria advehitur.

Een wt Pegu, waer veel gout diamanten ē̄n robynen gevonden ē̄n het zegellack gemaeckt woort

Incola ex Inſulis Moluco, ubi Car
crescunt, quorum veſtes e ſtrami

Een inwoonder wt die Eylanden van
nagelen overvloedich groyen. welcks cle

...la magnâ copiâ ...t factæ.

...,daer die Garyophyl. ... van stroy zyn.

Penequais familiæ, a Divo Thoma execratę, intotam (ut Indi referunt) pro-geniem

Van penekays geslachten van S. Thomas als die Indianen seggen gantselicken vervloeckt.

64 en 65

54

Horrendæ Idolorum effigies, quę in omnibus viarum angulis obuia Indi proſtrati paſsim
et donarijs proſequutur, a Bramenis ſacerdotibus, ob ſapientiæ opinionem, apud
illos magni habitis, Pagodes dicta.

Scrickelicke beldeniſſe der Indiaenſche affgoden geſtelt op alle hoecken van de weegen welcke ſij
offerhande doen en̄ ſeer devoetelicken aenbidden van haer papen Bramenes (die
om opinie van wysheyt daer ſeer geacht ſijn) Pagodes genaemt

Mesquita seu templum Indorum Mahometistarum quæ secta totum fere, orientem pervasit.

Mesquita ofte tempel der Machometische Indianen welcke seckte bynaer geheel Orienten doordrongen heeft

66 en 67

Annotatio D. Palud.

Chamaleon, quasi parvus leo (ut Plinius ait) magnitudine lacerti est, a capite usque ad caudæ initium, transversos septem aut octo digitos colligit longitudine; altitudo quinque penè digitorum est, longitudo pedum trium & dimidiati. Hispidus est ac nodosus spinâ dorsi acutâ. Colorem mutat redditque semper eum quem proximè attingit, pallent aut nigrescunt ferè plurimi, cute tenui ac pellucidâ, quæ omnes colores excepto rubeo suscipit. Oculos vertit ac rotat magna commotione hùc illùcque, nullo pupillæ motu. Solus animalium nèc cibo nèc potu alitur, nèc alio quam aëris alimento, &c.

Cercophiteci autem plurimi Palmas Indicas, quæ *Cocos* ferunt vastant perniciosè. Iisdem in arboribus bestiolæ quædam discurrunt quos *Bichos de Palmeiras* vocant, id est, bestiolas Palmæ. Similes sunt viverris, sciuri caudâ, pilis variis ad delitias ac voluptatem expetitæ. Psitacorum tota India libero volatu fœcunda est. Ceterum ex Moluccis insulis aves quædam Malacca Goam deferuntur, similes aliàs psitacis, multis rubri coloris plumis, etiam loquaces ut psitaci; viginti aut triginta pardauvis in India æstimantur. Visum maximè recreant, suaviter garrulæ, adulantúrque linguâ hominibus, quibus caput ac barbam, os & aures lambunt, ad nitorem usque. Ideo inter domesticas aves expetuntur, quòd psitacos cæterasque aves pulchritudine pennarum superent. In Portugalliam ad Regem crebrò missæ fuere, verum infœlici successu. Tenellæ nempe aves ac curâ summâ habendæ, tanti doni gratiam ob gravitatem itineris morte consumunt.

Bestiolæ palmæ.

Psitaci.

CAPVT XLVI.

Elephas.

Elephantes in multis Indiæ partibus reperiuntur. plurimi tamen in Æthiopia, post Mossambicquam, ubi *Caffres* nigritæ homines habitant, qui eos interficiunt cibi gratiâ, dentesque Lusitanis eboris commercio vendunt. In Bengala & Pegua eorundem magna quoquè copia est. Venatu ibi multitudine mortalium adunatâ aliisque mitioribvs elephantis sæpè capiuntur, cinctis 2000. aliquando indagine è quibus 100. aut 200. eligunt, cæteris ad fœcunditatem dimissis. Hi postmodùm tempore, minis, fame ac siti aliísque modis mitescunt, ac ad humanæ linguæ intellectum formantur, oleo demum inunguntur ac curâ magnâ abluuntur. Inde domiti rectoribus obediunt, hominibus ingenio similes, à quibus sermone & formâ duntaxàt differunt. Regnum Sianę numerosam quoque multitudinem elephantûm habet. Ibi a gente candidus elephas velut rex cæterorum solemni divinoque cultu honoratur.

Elephantes ubi.

Candidi Elephantis adoratio.

Ejus elephanti gratiâ magna fuit orta contentio inter regna Sianæ & Peguæ, ut in regnorū descriptione retulimus. Sed quos insula Seilana mittit, ingenio ac intellectu cæteris mundi totius præstant. Nam (ut Indi astruunt) ab aliis in signum submissionis adorantur, & tanquàm principes coluntur. Omnia onera, dolia, sarcinæ, vasa, &c. maximo ministerio per elephantes in India aguntur. Ceterum Regiis sumptibus sustentantur, quique illorum ope eget rectorem convenit, atque cum eo de vecturæ pretio agit. Rector cervici belluæ insidet pedésque sub auribus extendit, manu uncum tenens, quo testiculos animalis intra aures jacentes stimulat. Id momentum regimini maximum est. Accedente elephanto, ad id quod gestandum est, loro quidèm sarcina librata nè in hanc illamve partem declinet suspenditur; atque ille monitus a magistro lorum proboscide sumit dentibúsque circundat, extremitatem lori ore tenens, pendulam inde sarcinam quo velis defert. Si autem navi imponendum sit vas, ipsa navis ripæ admovetur. Tum elephas id navigio ipse imponit, lapidesque subjicit, periculum facturus dentium impulsu. An etiamnùm vacillet. Tormenta etiàm graviora aliáque ex ære aut ferro producunt haùd difficulter. Liburnicas biremes, *Caravellas*, &c. soli ex aquis in terram propellunt, tanquàm aliud agentes. In summa carrorum, jumentorum ac vehiculorum ubique usum præstant: Vivunt autem orizâ & aquâ. Somnum capiunt ut reliquæ quadrupedes belluæ, genuaque commodè etiam flectunt. Hyeme cùm imbres (ut ille ait) Iovem deducunt, in Venerem stimulis furibundi agitantur, ità ut recturam nullam admittant. Tum extra urbem aliquo in loco furiosus catenâ ferreâ arbori crassæ adligatur, cibumque ibi sub dio accipit, donec furor transeat, ab Aprili in Septembrem usque, hyberno tempore scilicèt, continuus. Pòst redit pristina mansuetudo, tractabilésque restituuntur iis, qui nullâ injuriâ agunt, verum contumeliosis ac petulantibus nunquàm ignoscunt, memoriâ vindictæ sempiternâ. Dentes ex quibus ebur fit per Indiam magno in pretio sunt, præcipuè in Cambaja, ubi opifices multa ex ebore concinnant, mulierésque *Manillias* sive armillas octo novemve circulis gestant. Inde & ex Æthiopia ac Mossambicqua eo deferuntur. In Seilana insula & Pegua Reges bella ex elephantis ineunt. Gladios quippè dentibus alligant, turrésque dorso imponunt, ex quibus quinque vel sex viri balistis tormētis ac igneis patinis instructi depugnant, & in hostes conjiciunt. Ipsi quidem ad terrorem turbandósque hostium ordines valent: Verum si unus terga det, cæteri quoque pari terrore proprios etiam homines insigni tumultu conculcant. Murem, glirem ac formicas hor-

Seilanæ Elephantes principes reliquorum.

Elephantum ministeria.

Furor Elephantis.

Vindictæ studium.

micas horrent, ne promulsidem subeant. Tormentorum etiam strepitum flammámque timent, nisi tempore fuerint adsuefacti. Cum coëunt mas colliculo sublimior instat, inferiore paululùm fœmina: Clangore pedum auriumque continuo concussu adventum a longé produnt. Velocitatem caballi subinde æquant, gloriâ ac ambitione admodùm æstuosi. Festo die decretâque supplicatione elephantes processioni identidem intersunt, eo ordine, ut juniores præcedant, seniores autèm subsequantur. Tum picti insignibus regiis Lusitaniæ, tibicines quinque vel sex gestant, qui concentu mirifico festivitatem exhilarant, tantâ belluarum incedentium gravitate, ac ad magnificentiam composito gressu, ut ab hominibus nullo in modo ex ea parte differant. Goę aliquando hujusmodi exemplum contigit. Admotus liburnicæ elephas, eam omni nisu in terram protrahere conabatur. Sed grandis erat navis ac solitis major. Ideo cum vires non sufficerent, advocandus erat alter auxilii causâ. Ceterùm rector cum acerbâ castigatione ignaviam increparet, eíque infirmas vires objiceret, ac infamis auxilii pudorem novâ collectâ vi elephas navigium promovere omnem rejiciens opem contendit, tantâ mole impulsuque, ut supra facultates laborando rumperetur, ac necem è vestigio subiret. Eo deinde tempore, quo Cochino in Lusitaniam navigaturus essem, clavus navis nostræ destructus restaurationé postulabat. Is alligatus lembo ad ripam primum producebatur, ibi tum duo ligna parata erant, quibus per elephantum aquâ eductus atque impositus facilius laberetur. Ingens erat clavi pondus, quippe quo navis 800. *Lastrum* regeretur, & ipse elephas junior, nondumque adultus oneri nequaquàm sufficiebat; ut in genua anteriora procumbens, altâ voce ac flebili lacrymisque manantibus tædium & ægritudinem circà imbecillitatem suam testaretur, castigante identidem magistro, objurgatoriis verbis, pudoremque ingerente belluæ ob astantium multitudinem. Verum ubi frustrà tentata res nequaquàm succederet, alter elephas admotus fuit, ità pari ope clavus eductus, jam lignis suppositis imminebat: tum ille prior fastidio auxilii, dentibus ac capite socium reppulit, solusque, quod oneris restabat perfecit. Indè cuivis ingenii hujus belluæ facilis consideratio, ambitione cum hominibus pari. Gratissimi quoque sunt ac beneficiorum memores. Novi anni initio rectores a Prorege Archiepiscopo aliisque principibus strenam postulant recepto more. Tum foribus accedentes inclinant sese acceptóque munere genua flectunt, velut redditâ gratiâ dominorum nomine, cujus beneficium velut proprium reputant. Hasce beneficiales ædes cum transeunt, inclinato capite ostium in memoriam venerantur, itémque templi fores, ac crucis imaginem a rectoribus edocti. Ex more suo subinde forum olerum petunt, ibíque quisque elephanto aliquid objicit. Erat inter hos Mulier quædam ex oleribus suis elephanto semper benefica. Tempore autèm adventante quo in furorem abeunt bestiæ, nondum prorsus alienatæ, per sex septemve dies cum dominis vicatìm discurrunt, qui populum ut aliquid in nutrimentum furiosi elephantis conferat deprecantur. Sed enim regere animal non potens magister, voce tantùm monet, ut caveant atque elephantum furentem ipsi vitent, plané eadem tragædia, quà in Lusitania tauriludia exercentur. Simili insolentiâ agitatus rabie elephas, in forum olitorium quandoquè venerat, omnia ibi evertens, ut homines coacervati timidique hùc illùcque de salute soliciti discurrerent, ædesque aliquas peterent. Inter hos & illa mulier benefica elephanto olim, domum quandam anxiè subiverat, concussâque subito periculo, infantem suum in sporta positum deserverat. Itáq. magnoperè sollicita elephantum cuncta turbantem, ut tyrannum pueri verebatur, ac lacrymis madida clamoréque turbata, jam propinquum filii funus deflebat. Verum elephas accedens ad sportam furoris oblitus subitò, ipsum infantem modestè proboscide excepit, ac impluvio cujusdam officinæ innoxium clementer imposuit, ad pristinam rabiem reditu deincèps facto, renovatóque circa alias res tumultu, cunctis admirantibus, exultante præsertìm matre, restituto puero vivo ac integro. Talia infinita per Indiam exempla quotidie oboriuntur, ex quibus pauca duntaxat commemoravi, ut belluæ gratitudine homines nostros admonerem, qui infausta meritorum ac benevolentiæ oblivione, omnem benefacti ex animo memoriam delent, cum & insensatus elephas repetat, quod nos melioribus disciplinis imbuti, sensibúsque præditi, ingratitudinis nebulâ obducimus.

Elephanti supplicantiā pompæ intersunt.

Exemplum ambitionis in Elephanto.

Alterum.

Gratitudinis commemoratio.

CAPVT XLVII.

Abada sive Rhinoceros.

INdia *Abadam* sive Rhinocerota non habet; verum in Bengala & Patana reperitur. minores sunt elephanto, cornu breve naribus ostendunt, quod postremâ parte crassius, anteriore acutum eminet, colore cæruleo tristiore ac albo. Porci habent rostrum, pelle rugosâ ac scutulatâ. Cum elephanto simultatem exercent. Quidam hoc animal pro Monocerote habent, quòd nullus uspiam hactenus sit visus, auditu tantum intellectus. Sanè Lusitani adfirmant & Bengalæ homines adstruunt, circa Gangem in regno Bengalæ multitudinem magnam esse harum belluarum, ibique cæteras bestias ad

Rhinoceros ubi.

bestias ad potum convenientes operiri, donec rhinoceros biberit, quem post illæ sitim explent. Cornu enim naribus impositum aquam tangit, ob vicinitatem narium & rostri. Et probatur illud ab Indis adversus venena, aliósq. morbos summoperè. Quin & dentes, ungulas, carnem, corium & sanguinem, immò stercus contra venena laudant, ut & ipse experimento subinde didici. Neque rhinoceros ubique eâdem præstantiâ valet; Nam quorundam cornu 100. 200. & 300. pardauvis æstimatur, aliorum 3. aut 4. dignoscúntque virtutes Indi certâ scientia licèt ejusdem coloris & magnitudinis sint. Causa autem efficaciæ discrepantis ex herbis est, quibus aliis in locis optimis ac saluberrimis animal victitat, aliis verò non item. Circa Malaccam quoque Sianam & Bengalam capreæ quædam sivè hirci inveniuntur sylvestres, medico item cornu, contra venena, ut ipse probavi. Has Capreas vocant *Cabras de Mato*, id est, Capreas sylvestres. Anno 1581. Rhinoceros cum Elephanto Regi Hispaniarum Philippo tum Lisbonæ existenti pro munere advenit ex India. Atque hæc de avibus Indiæ terræque animantibus. Plures bestias aliquis facilè enumeret: sed ego tantum has descripsi, quas communis scientia probavit, exclusa ab historia omni incertitudine circa ignota.

Cornu Rhinocerotis cõtra venena.

CAPUT XLIIX.

Pisces, ac Indiæ monstra marina.

Pisces Indiæ multi sunt & quibusdam gustus bonus. Optimus est quem *Mordexinum* vocant, *Pampanum* & *Tatyngum*. Est piscis *Peixa serra* dictus, quem in orbes scindunt Salmonis instar, ac sale condiunt, estque excellens valdè & longinquam in navigationem duraturus. Orizâ autem pisces ferè omnes coquunt, cum jusculo quod superfundunt, acidi gratiq. gustus, ut apud nos uvæ immaturæ sive acinæ; *Carryl* vocatur. Is cibus illis cotidianus est, servitque oriza vice panis. Alosa item ibi bona est, soleæ, aliique pisces diversi generis. Squillæ autem tanta magnitudo, ut 12. in cœnam sufficiant, & cancer item magnitudine ac bonitate excellit, contrariâ ratione cum iis, qui apud nos celebrantur. Lunâ etenim plenâ ibi vacui sunt, cum apud nos lunâ turgidâ & ipsi succo singulari alimentoque repleantur. Musculi ubique multi. Ostreæ item præsertim circa Cochinum & Comorini caput. sed eæ non ità æstimantur. Pisces in India parvo pretio comparari possunt: Duobus etenim stuveris pro 5. aut 6. hominibus facile prandium ex pisce & oriza ritu Iberorum instruas, quæ sanè vilitas magna est, si cum pretio Hispaniæ ac Lusitaniæ comparetur. Pisces quosdam *Tubarones*, sive *Hayos* flumina Indiæq. maria abundanter habent. Hi perniciosi valdè natatoribúsque infesti, multos margaritarum piscatores interimunt, ideóque flumina natatu non frequentantur, constructis tantùm cisternis in quibus sese homines abluunt. Cum Cochini in flumine navis nostra staret, clauusque reparatus antiquis esset restituendus cardinibus, nauta cum 4. aut 5. sociis in lembo post navigium erat, unusque loro navi alligatus mediâ sui parte in aqua hærebat, ut clauum aptaret. Is mox ab hujusmodi *Hayo* correptus fuit, mordicus amputato crure ad fœmora usque, quamvis piscem nauta remo cæderet. Cùmque homo bonus manu piscem contrectare vellet, & manum cum medietate brachii partéque natium iterato morsu amisit, frustrà percutientibus sociis: Cum vitæ tenui spe aut etiam voto vulneratus hoc modo ad Xenodochium ferebatur, nosque alterâ die enavigavimus. Hujusmodi exempla quotidiè in fluminibus, ac mari Indico accidunt, inter urinatores ac piscatores, qui tanti monstri morsu vitam crebro amittunt. In flumine Goæ quando ostium hyberno consuetóque tempore obturatum est, quidam piscatores piscem cæperunt, insolenti figurâ qui deinde delatus ad Dominum meum Archiepiscopum, ejus jussu fuit à me depictus; mittebatur ad Regem Hispaniæ imago. Is magnitudine justi canis, porci rostro, oculis minutis, nullis auribus, contentus tantùm foraminibus duobus, quatuor pedes elephanti pedibus similes habebat, caudamque latam à dorso desinentem ac fine planam, stimulóque rotundo & acuto. Per atrium discurrebat grunnitu porcino, squamis corpore in universum contecto, magnitudine membri pollicis prioris, duricie infracta, supra ferrum, quam neque gladio penetrare poteramus. Ad contrectationem sese in globi formam cõtrahebat, occultatis extra omnem animadversionem juncturis ac disjunctionibus. Ita clausus nullâ vi reserari poterat, verùm quietior, paulatim resolutus, cursus suetos repetebat. Ceterùm quia piscium hic inita narratio est Historiam piscis admirabilem haud impertinentèr referam. Illam multi, vel supra fidem veri æstimabunt. Sed pictura in palatio viceregis, testimoniaque testium probatorum veritatem firmabunt; Cum nomen agnomenque ducis navis, annus, dies, &c. adscripta sint, multis qui in eadem navi fuerunt etiamnùm viventibus, quod recens historia sit. Res hæc est. Navis quædam solito cursu Mossambicquæ ex Lusitania Indiam petebat, secundo vento velisque turgidis, optimo flatu, ad lineam directâ navigatione. Cum autem 14. dierum spacio eundem semper cursum tenuisset, nihil tamè proficiebat & dinumeratione graduum factâ apparebat retrocessisse navem, summâ omnium admiratione, cùm & tempestas faveret,

Mordexinus piscis Pampanus & Tatyngus.

Pisces parvo pretio emuntur.

Hayus piscis noxius.

Exemplum.

Piscis mirus porci instar.

Remoræ exemplum.

faveret, & experientia docuisset nullos in ea parte maris fluctus esse, qui navigationis fælicem tractum impedirent. Itaque stupentibus cæteris & incantationis aliquam vim occultam suspicantibus, fortè celeustes proram diligentiùs inspexit, ibique caudam magnam latamque piscis animadvertit, qui proram flexu obtinebat curvatæ caudæ, ceterúmque corpus sub carina tendens, capite clavum subibat contráque omnem ventorum vim navem morabatur, retróque trahebat. Eum magnâ contorum vi navales socii detraxerunt, caudâque solutâ navis bono ferebatur successu. Pictura in Proregis palatio memoriæ causa exstat, ibi sæpè nomen ducis, annique notas legi, sed nunc exciderunt. In Bengalæ flumine Gange Crocodili reperiuntur, marinique angues immensæ magnitudinis, qui piscatores ac lembos sæpe evertunt, terrámque subindè infestant, in viatores lethali morsu, ut cotidiana exempla docent. Cochleæ circa Malaccam formâ ut apud nos D. Iacobi cochleæ tantę magnitudinis extant, ut unam ex arbore pendentem vix duo homines baiuli ferant. Tales saburræ loco Malaccæ navigio advehebantur, quod nostra in classe ad S. Helenam, circa Terceram tempestate frangebatur. Et advehebantur aliquæ per Iesuitas missæ, ad frontispicii monasterii, templíque Lisbonæ instructi decorem. Pariter navis S. Petri titulo insignis ex India Cochino Lusitaniam petitura, syrtibúsque D. Petri 6. gra. in Austrum a Goa illisa, fracta fuit. Verùm mortales omnes *Caravellæ* ex tabulis navigii concussi factæ præsidio salvati in Indiã rediere. Medio tempore tamen a cancris passi maximos metus. Illi summo numero ac inusitatâ magnitudine homines quos comprehendere poterant elidebant, ideóque arctâ vigiliâ, ac excitatis munitionibus arcebantur. Rei gestæ veritas nupera est, eâque in navi quâ ex India in Lusitaniam proficiscebar, duo navales socii erant, qui eodem in D. Petri navigio cùm fuissent, oculatum testimoniũ prestabant. Picturæ præterea passim in India Goæ idem testantur. Hæc de piscibus monstrísque marinis, quæ certâ fide cognovi, relata sint.

Crocodili.

Cochleæ ingenti magnitudine.

Cancri inusitati roboris miræq magnitudinis.

CAPVT XLIX.

Fructus, arbores, plantæ vulgaresque Indiæ herbæ; præcipua Ananarum descriptio.

Annotatio D. Paludani.

Ananæ a Canarinis Ananasæ dictæ, a Brasilianis Nanæ, aliisque in Hispaniola Iajamæ, ab Hispanis in Brasilia Pinas, propter similitudinem quam hi fructus cum nuce pineâ habent, ex provincia S. Crucis in Brasiliam allatæ primum, mox in Indiam Hispanicam, pòst in Orientalem, ibidem magnâ copiâ crescunt, magnitudine citri aut melonis, colore optimo inter virorem & flavedinem, pereunte quando maturescunt virore, sapore grato odoreque placido, instar abricoti, cùm & ædes in quibus hi fructus sunt, odore cognoscantur. Carduo altili a longè non ita absimiles, echinata perinde folia non habent. Caulis ex quo emicant cardui magnitudine, radices ut carduus habet, cui unus tantùm fructus incumbit, medio scapi, aliique minuti circundant, quorum & quidam fructus ferunt. Hujusmodi in horto meo plantas ex Brasilia allatas habui, verùm nostri frigoris impatientes. Calidus est ipse fructus ac madidus. Ex vino sumitur instar Persici, facili digestione. Verùm inflammationem parit & æstum, depravatione gingivarum, ob tenuia fila quibus distinguitur; Fructuum horum species apud Brasiliæ populos differentia linguarum varia item nomina habent. Prior Iajama vocatur, longior ac sapore jucundior; carne flavâ. Altera Bonjama, albo interiori colore, ac sapore ob dulcedinem nimiam stolido. Tertia Iajagna dicitur, eodem albo colore, verùm gustu vinoso & acido. Ceterum naturâ ipsâ fructus hi passim quoque crescunt, nominanturque sylvestres Ananassæ. Hæ scapo lanceæ altitudine auctæ, magnitudine aurei mali, echinatis item foliis, spinisque mitioribus cinctis, a porcis manducantur, licèt sapore haud ingrato sint. Planta ipsa cum radicibus succi plena est; Succus cum saccaro mane mixtus, certo adversus calores hepatis ac renum, ipsáq; renum ulcera, purulentam urinam, virgæque excoriationem remedio valet. Arabes laudant hunc succum adversus sacrum ignem, ac Queura indigitant. Qui plura cognoscere cupit Costã legat, Oviedum ac Thevetum. Ananas saccaro conditas cucumeris magnitudine ego plures habui.

ANanæ inter Indiæ fructus sapore prę stant. Non sunt quidèm naturales Indiæ, verúm exoticæ a Lusitanis ex Brasilia allatæ, ideò principiò maximis petitæ pretiis pardauvo æstimabantur, nunc verò multiplicatæ vilescunt. Maturescunt quadragesimali tempore, tum enim gustu pollent gratissimo. Melonis sunt magnitudine, formâ coli, aut nucis pineę, facilè tamen scinduntur; rubro colore, admixto virore, cubiti fere altitudine excrescunt. Folia hujus herbę ex Hispania Sempervivæ imagine conspiciũtur, perpetuò etenim virent, ideóque a trabe domus suspenduntur, arctiora tamen sunt, ac circa margines sinuosa. Manducandi seu nucleorum gratiâ in orbes scinduntur, ac Persicum colore maturum repræsentant, pari item ferè sapore. Verùm delicato gustu supra omnes fructus præstãt. Succus musti dulcioris instar vix satietatem implet. Calidi sunt, nàm si cultrum horæ mediæ spacio insertum teneas, feré consumptus erit. Sanè communi usu hominibus vix nocent, nisi suprà modum sumantur, usque ad gulam. Infirmis haud permittuntur.

Ananarum forma.

Succus.

Natura.

mittuntur. Vulgò ſcinduntur orbiculatim vinóque merſantur, ſuavémque omnino cibum præbent.

CAPVT L.

Iaqua ſive Iaacca.

Annotatio D. Palud.

Calecuti & in quibuſdam Indiæ locis juxtà mare ac flumina fructus quidam creſcit in Malabar Iaca dictus, in Canara & Guſaratta Panar, & Panaſu, in Arabia Panax, in Perſia Fanax. Ex magnis arboribus creſcit non ex ramis ut cæteri fructus, ſed ex trunco ſupra terram ſub ipſis foliis quæ magnitudine manus virent, filo duro craßóque labente per medium. Minores ex hoc genere fructus qui in Malabar optimi naſcuntur melones noſtros magnitudine ſuperant, exteriore autem cortice viridioris coloris teguntur in ſimilitudinem nucis pineæ coacti, licèt cortex adamantis in aculeum formati ſpeciem referat, nullo tamen acumine, quamvis a longè alitèr appareat. Introrſum vero flavi echinatis ſpinis veſtiuntur. Qui Goæ creſcunt diſſimili ac non ita bono ſapore ut in Malabar probantur. Maturitate plenâ menſe Decembri vigent, optimeq; olent. Sunt autem duplici ſpecie: optima Barca vocatur, altera Papa, non eâdem bonitate & tactu molliore. Præſtantiſſimi 40. Malvadiſis ſive Realo fere emuntur. Matureſcentes colorem atrum adipiſcuntur, duróſque cortices. Quod exteriore putamine nucem ambit, varios ſapores habet tum melonis, mox perſici, guſtu tamen ſapidiore, inde favi, poſtea citri, eâdem jucunditate palati, licet durioris ſint digeſtionis. dejiciuntur enim nondum percocti, prout deſumpti fuerant. Si quis in longitudinem fructus hos ſecet aperiátque, introrſum albeſcunt, carne coactâ capſuliſque diſtinctâ, quibus oblongæ nuces craſſiores majoréſque dactylis noſtris continentur. Illæ cinericia pellicula obtectæ, album nucleum ut caſtaneæ noſtræ habent, crudæque deſumptæ terreſtres ſunt, guſtu acuto & flatuoſâ qualitate, aſſatæ tamen ſive elixæ caſtanearum inſtar, valdè palatum delectant libidinémque excitant, ideò maximè expetitæ. Ventris fluxum quoque reprimunt. Pulpa exterior ſtomachum valdè onerat, malos ac venenatos humores producit, ideòque qui plurimum hiſce fructibus veſcuntur, facilè in peſtiferum illum morbum incidunt, quem Indi Morxi nominant. Qui plura ſcire deſiderat, is Ludovicum Romanum legat 5. lib. & 15. cap. Navigationum, Chriſtophorum a Coſta cap. de Iaca, & Garciam ab Horto 2. lib. cap. 4.

IAaccæ ex magnis arboribus nuci ſimilibus creſcunt, circa littus maris ſive marinis in locis, aliâs contrà omnium fuctuum naturam: nam ſupra terram ex trunco tantum ac nodis ramorum dependent, verùm ubi rami diſperguntur nullæ creſcunt. Melonis ferè formâ ac magnitudine conſpiciuntur, ita tamen quædam graves, ut vix attolli queant. Ananis extrinſecâ formâ haud abſimiles ſunt, nitidiores tamen & colore ſubviridi. Fructus interior folliculis clauditur, ut caſtaneæ, aliâ tamen formâ. Folliculus quiſque fructum habet, qui medietate albus, reliquâ parte flavedine monſtrat, naribúſque adhæret favi inſtar, cui haud diſſimilis eſt lentore & guſtu. Fructus hic exrrinſecùs caſtaneam circundat formâ glandis, ſi poſterius viride putamen adimatur glandi, eâdem magnitudine, aut in quibuſdam pauló uberiore. Fructu extrinſeco conſumpto ipſæ caſtaneæ aſſantur, ac elixantur probe, caſtaneiſque Europæ ſapore haud abſimiles exiſtunt. Folliculi aliquando tales centum in una Iaacca ſunt, & plures ſubindè pro fructus ipſius magnitudine. Duplex *Iaaccæ* genus eſt. Optimum quod *Giraſal* vocatur. Vilius *Chambaſal*. Formâ tamen aut arborum facie non diſtant, niſi quod *Giraſal* guſtum habeat ſuaviorem. Ceterùm hiſce nominibus *Giraſal* ac *Chambaſal* Indi quoque orizam aliáſque merces diſcriminant. Quod præſtantius eſt ſemper *Giraſal* vocatur, quod deterius id *Chambaſal* dicitur, diſtinctis ita pretiis. Iaaccæ omni tempore anni habentur.

Forma.

Iaaccæ duplices.

Giraſal ac Chambaſal nomina bonitatis mercium Indiæ.

CAPVT LI.

Manga.

Annotatio D. Palud.

Mangæ item ex magnis arboribus ut Iaaccæ creſcunt, plurimis ramis, oviqui anſerini magnitudine ſunt, cum in quibuſdam locis Indiæ duo pondo & quod excurrit pependerint, colore ſunt diverſo, quibuſdam pallidus viror eſt, aliis flavedo, aliis cum rubro mixtus viror, guſtu gratiſſimo, ac jucundiſſimo etiàm ſupra Perſicum quandòque. Quod ad nomen attinet, communitèr Mangæ vocantur, Canarinorum linguâ Ambo, a Turcis & Perſis Amba. Ab Aprili uſque in Novembrem ex arboribus pendent, juxtà locorum ſitus. multis in provinciis naſcuntur, ſed optimæ iu Ormutiana, ibi cæteris fructibus præſtant. Has ſequuntur quæ in Guſuratta creſcunt, unde & nomen habent, minores quidem ſunt, odore tamen gratiore. Intus nucem habent minutam. Tertium locum obtinent, quæ in Ballagatta inveniuntur, magnitudine ad 2. pondo & quadrantem, palato ſuaviores, quam illæ quæ in Charanna, Quindor, Madanagor, & Dultabado, præcipuis Regis Nizamoxæ civitatibus, ac in Bengala, Pegua & Malacca proveniunt. Culleolâ ademptâ Mangæ orbiculatim conſciſſæ manducantur cum vino, etiàm abſque eo, quemadmodùm nos hic Perſica ſumimus. Condiuntur quoque ſaccaro, oleo, aceto, ſale, ut in Hiſpania olivæ, cultro aliquantulum apertæ ac zingibere, allio, ſinapi, aliiſque talibus injectis. Cum ſale aliquando obiter tantùm comeduntur,

comeduntur, ac oriza etiam cocta, quemadmodum hic olivæ, eoque ritu conditæ ac coctæ ad forum deferuntur. Fructus hic frigidioris humidiorisque qualitatis est, licet vulgo calidior habeatur. Stomachi dolores & convulsiones (ut ajunt) generat. Et Medici quoque Gentiles calidum hunc fructum judicant, quod & ignem sacrum, febres ardentes, tumores ac scabiem producat, verum ego hujusmodi mala existimo oriri ex putredine, quam in stomacho quibusdam facit, magnosque ob calores, qui eo tempore, quo Mangæ florent etiam absque earundem esu mortales in varios morbos impellunt.

Ante maturitatem, contrahit aliquo modo palatum, præcipue illa penitior pars, quæ nuci accedit, mox maturus adlubescit sapore amano. Nux culleolam duram habet filis durioribus cinctã, & textam; eã nux oblonga continetur, magnitudine glandis, intus alba, extrinsecus quoque albâ pelle contecta, sapore amaro cruda, ideoque valet adversus Lumbricorum mala, & tosta contra Diarheam, tum gustu glandis. Aliud horum fructuum genus amanum valdè, sine ossiculis reperitur. Est & tertium genus sylvestre (Mangas bravas vocant,) veneni eximiâ virtute. Necant enim continuo cum oleo desumptæ, nullo hactenus invento antidoto. Sunt virides leviter, colore fulgentes aliquantulum, lacteo succo plenæ, carne sive pulpâ rarâ, nux cortice duriore tegitur, magnitudine mali Cydonij.

MAngæ ex arboribus *Jaaccæ* similibus crescunt magnitudine Persici majoris, sed oblongâ formâ, ac aliquantulum incurvatâ, colore viridi nitido, inclinante ad flavedinem seu rubedinem. Ossiculum habet majus quàm illud quod Persico continetur, ad esum nequaquàm commodum. *Manga* introrsum flavescit, lanuginosa quando scinditur, licèt aliquę læviores sint. Sapore sunt gratissimo, quo & Persicum superant: Cum *Ananis* inter optimos quæstuosissimosque fructus Indiæ computantur. Victum enim abundè præbent, ut in Lusitania ac Hispania olivę. Carpuntur etiamnùm virides ac sale condiuntur ollis inclusæ, valentque ad cibum cum oriza, quam in aqua elixant, ut grana etiamnùm integra durent, ac tùm cum salitis Mangis manducant, communi mancipiorum ac plebis cibo, quibus & piscis salitus Mangarum aliquando vice, cum oriza servit: nam ea loco panis est. *Mangæ* sale conditæ scissione ut olivæ Hispaniæ albæ apparent, eodem fere gustu, sed aliquantulum acidiore, absque amaritudine acerbo. maximâ sunt usque ad miraculum copiâ. Aliæ quoque sale asperguntur, & zingibere, allioque implentur. Hujusmodi *Mangas Recheadas* vocant, magnoque in usu sunt, non tamen ita communi, ut cæteræ. Lautiores quippe sunt minorisq. pretii. In ollis cum aceto, ac oleo salitæ servantur. Quadragesimali tempore maturitatem induũt, ac ad Augustum usque durant.

Mangæ olivarum instar.

Condimentum.

CAPVT LII.

Cajones.

Annotatio D. Palud.

Ex magnis arboribus hi fructus crescunt, Malo haud dissimilibus: verum tenellæ etiamnum arbores folia habent Lauri, viridi colore diluto densa, flore albo ut Medica malus, plura tamen folia dant, odore nequaquam perinde suavi. Fructus sunt formâ & magnitudine ovi anserini; aut majoris pomi, flavi valde, odore bono, intus spongiosâ & succulentâ carne, ut limones, absque granis, dulci sapore, licèt guttur aliquantulùm stringant. Orientalis Indiæ proprii non videntur fuisse: verum eo ex Brasilia allatos volunt, ubi nuces plurimum comeduntur licet Thevetus cap 61. in descriptione Americæ aliter tradat. In hujus fructus extremitate nux crescit, formâ renum leporis, quales ego domi plures habeo, allatas per Lusitanum gubernatorem navigii, cinericio colore & subinde ruffo. Nuces hæ culleolam duplicem habent, & interfluit spongiosa ac pinguis materia, olei instar acuta & fervida, sed intùs latet nucleus albus, esui commodus ac suavis, Pistaciorum similitudine, pelle cinerea quam demunt, obtectus. Comeduntur hæ nuces levitèr tostæ, ac Venerem excitant; loco bellariorum fructus cum nucibus apponuntur, ipsi fructus cum vino aut absque eo sumuntur, ac præter saporis suavitatem juvãt debilitatem stomachi, contrà vomitus & fastidia cibi. Quibus in eum finem non expetuntur aquâ eosdem modice maceratos consumunt.

Oleum illud subtilius inter culleolas duas scabiem sacram, & maculas cutis tollit: Brasiliæ populis contra scabiem valet. Ex nuce arbores hæ propagantur, cùm fructus nec semen nec grana habeant. Quidam Anacordorum e genere Cajones autumant, ob similitudinem succi illius acutioris, inter culleolas: legito de hac re latius, Caroli Clusii observationes in Garciam libro 2. cap. 3.

CAjones arborem ex quâ nascuntur habent mali imagine, pirique sunt magnitudine, posteriore parte in mucronem desinente, anteriore crassa, colore flavo. Maturi mollescunt alitèrq; planè quàm poma crescunt. Nam quo loco Poma caulem habent, ibi *Cajones* castaneam ostendunt, magnitudine pollicis prioris articuli, alio sane & diverso a castaneis *Jaquæ* colore. Saporem quoque gratiorem habent; verum assari debent. Introrsum albescunt ut castaneæ Europæ putamine tamen crassiore, cui cæruleus color ac luridus est. Crudas nemo securè ore aperiet, quod continuo cutem abradant, magno dolore eorum qui ignari temerè eas referant. Ideo cultro aperiuntur, aut igne

Cajones quâ arbo[re]

61

Fructuum Mangas, Cajus, Iambos, Iaquas, et Annanas, qui in India nascuntur, qui esusuaves, et Zimziberis, cujus e copia magna illic vilitas, virentis viva imago.

Die fruÿten die in Indien waſſen en ſeer lieffelick zÿn om te eten als Mangas, Cajus,
mbos, Iaquas. ē Annanas met die Gember welcke om der menichte weÿnich geacht is
affconterfeÿtinge naert leeven gelÿck die ſtaen en waſſen.

76 en 77

aut igne uruntur ut manducari possint. *Cajones* ipsi ea parte quæ anterior est pomo, caulem habet insitum arbori. guttur autem peculiari natura cum deglutiuntur strin-gunt, gustu acido & succulento. In orbes ideo scinduntur, adjunctâ aquâ, sive vino, saléque injecto, quibus modis adstringendi illa facultas mitigatur, palato ita gratissimi. Eodem tempore quo *Mangæ* maturescunt; *Mangis* tamen *Ananisque* cedunt; viliores enim sunt, & per Indiam copiosi.

CAPVT LIII.

Iambi.

Annotatio D. Palud.

In India & alius fructus restat ob pulchritudinem, ac suavissimum gustum, medecinalemq; potentiam descriptione dignissimus, ideò apud Indos valde gratus ad quos ex Malacca primùm delatus fuit.

Arbor ex qua crescit magnitudine Hispanicis malis medicis par est, multis dispersa ramis in latitudinem, umbrosa, pulcherrimo adspectu. Truncus majoresq; rami luridum corticem habet. Folia nitida sunt ac lævia, palmæ latitudine longiora, similitudine ferri lanceæ, crasso filo in longitudinem distincta, discurrentibus undique venis. Exteriùs virent prorsum, introrsum vero pallent magis. Flores sunt purpurei coloris, vivo adspectu, ac claviculorum vineæ gustum habent. Fructus piri magnitudine visitur, sunt autem duplici specie distincti, quarũ una colore fulvo ad nigredinem inclinante sine officulo fere est, ac gustu alteram vincit, quæ coloris purpurei, rosaceo amæno odore, ossiculum album ac durum continet, non planè rotundum, magnitudine ossiculi persici, asperâ pelliculâ contectum. Suavis & illa palato est, frigidæ ac humidæ facultatis, mollis, tenui folliculo tecta, quem cultro vix adimas. Arbor radices altè agit, quartóque anno fructifera, sæpéque in anno ferax, adeò ut nunquam absq; fructu, aut flore aspiciatur, nam & eodem in ramo maturi ac immaturi Iambi, etiam flores reperiuntur, contrà aliarum arborum naturam, decidentibus continuo floribus; ut ipsa humus colore purpureo picta videatur, quibus mox alii succedunt, redsviva semper sobole: Maturi Iambi facile arboris motu decidunt; si tamen ramos vellices, ut eo facilius carpere queas, ipsi facile rumpuntur. Ante alias epulas hos fructus in mensis comedunt, ac passim interdiu. Malavarenses & Canarini Iambolinos vocant, Lusitani incolæ istius terræ Iambos, Arabes Tupha Indos, Persæ Tuphat, Turcæ Alma. Arbor à Lusitanis Iabeiro appellatur. Flores fructusq; saccaro codiuntur quibus tum in febribus fervidis utuntur ad sedandã sitim.

Iambi arbor. ARbor *Iambi* magnitudine prunis æquatur, estque ipse fructus admodùm jucundus atque in adspectum amænus, magnitudine pomi. Colorem habet rubrum albicantem, tanto splendore ut picturam, aut ex cæra factam imaginem æmuletur, gustu præterea optimo, odoreque ad aquę ex rosis fragrantiam. Introrsum albet, atque ipso esu madidus & aquosus probatur; eximietate præstanti, si vel odorem, vel saporem spectes, ideóque nec infirmis interdicitur, ut cæteri fructus, quòd nequaquam noceat. Flores quoque arboris admodùm vernãt; ac mirificè oblectant odore, & albo rubroque colore. Quotannis quater quinquiesve fructificant arbores, jucundâ sane vicissitudine, cùm una subindè pars deciduis foliis maturos fructus habeat, altera adhuc recentibus, ac floribus etiamnum odoriferis; spem tantùm novi partus ostendat. Ità toto anno varia hyemis æstatísque species una in arbore adolescit. Officulum habent interius album *Iambi* qualem fere Cypressi fructus. Fructus descriptio. Feracitas multiplex.

CAPVT LIV.

Alii Indiæ fructus.

IAngomæ in India arborem habent, cerasi formâ, suntque magnitudine prunorum rotundorum, colore subrubro. Officulo carent eiusque loco nucleos aliquot minutos habent. Pruna gustu fere referunt, magnoq. sunt numero, ac ideò viliores. Iangomæ.

Annotatio D. Palud.

Iangomæ ex arboribus crescunt, quæ prunis nostris similes sunt, nisi quod spinis undique squallent. Crescunt passim nullâ operâ, & in hortis Bacuim, Chaul & Batecalæ visuntur. Fructus à sorbis parum differunt, rotundi & parvi, contrahunt palatũ ut pruneola. Ossiculum non habent verùm quædã minuta semina, primùm nascentia ut pistacia. Antequam in esum valeat digitis comprimuntur, nec tamen eo modo facultatem adstringendi amittunt, ideò ad obturationes probantur, licet Indis parvo in pretio sint.

Quidam ferunt fructum hunc à certa quadam ave devoratum, & deinde ejectum alvo ejusdem avis, fimo terræ mandatum facilius crescere meliori feracitate.

Carambolæ octo angulis, magnitudine minoris pomi, acidum gustum habent, quemadmodùm pruna immatura. Ad conservas fere expetuntur. Carambolæ.

Annotatio D. Palud.

Carambolæ Lusitanis & Malabarensibus dictæ, in Decan Camarix vocantur, in Canarâ Camarix & Carabeli, in Malaccâ Bolunba & à Persis Chamaroch: ex arboribus crescũt similitudine mali cotoneæ, foliis longioribus majoribusq; pomorum nostrorũ, viridibus admodum & amaris, flore parvo quinque foliorũ, colore incarnato, nullius prope odoris, sed suavi aspectu, acetosæ sapore. Fructus ipse oblongius est, flavus & velut in 4. partes divisus, sulcis altius adactis, in ornamentũ, in medio quibusdam minutis seminibus existentibus, qui ob acorem palato grati sunt;

grati sunt. Saccaro conditur magno usu in medecina ac cibo. Maturi ad febres ardentes dantur, loco syrupi ex aceto. Canarini succo utuntur, admixtis aliis medicamentis ibi crescentibus, ad colores conficiendos & vitia oculorum tollenda. Costa scribit se in India obstetricem agnovisse, quæ hoc fructu siccato & in pulverem redacto, adjectis Bettelæ foliis utebatur, ad fœtus abortivi dejectiones. Et in muria hi fructus habentur, quòd grato sint gustu & appetitum cibi excitent.

Brindoini, Duriones, Iambolones, Mangestani, aliique fructus quòd minoris pretii sint, hic a me non describuntur.

Annotatio D. Palud.

Brindoinos Orientalis India dat, qui extrinsecus aliquantulū rubent, introrsum vero sanguinei sunt, gustu acerbissimi. Reperiuntur etiam exterius furvi ob maturitatem, leviori acerbitate licèt eodem sint introrsùm colore.

Multis Indorum fructus hic in deliciis est, verùm ob acerbitatem non ità amænus. Tinctores eo utuntur. Cortices adservantur ac trans mare vehuntur aceti conficiendi gratiâ, quod & a Lusitanis quibusdam usurpatum fuit.

Annotatio D. Paludani circa Jambolinos.

Arbor corticem habet Lentisci, Mirthi formâ, folia Arbuti: sponte passim crescit. Fructus ut majores maturæ olivæ Cordubenses palatum ac guttur admodùm stringunt. A Medicis parum expetuntur. Muriâ tamen servantur, ac cum oriza cocti manducantur, quod stomachum atuant; verum Indi nec Iambolinos, nec Iakas inter salubres fructus computant.

Ex Indiâ quam Hispani tenent, per Philippinas insulas, sive Lusones, Malaccam, indéque in Indiam fructus delati sunt, quos *Papajos* vocant, qui formam fere Melonis habent, pugnique magnitudinem. Arbor haùd crescit nisi sit jugata, mare aut fœmina. Mas fructus non fert, sed fœmina duntaxat, sterili etiam fœminâ, si a mare divertat. Arbor in viri staturam justam adolescit, ac majora folia habet. Eratque primùm magno in pretio ob novitatem, quæ nunc planè obsolevit. Habet India exoticas quoque ficus Lusitaniæ, quæ fructum perfectum vix producunt. Mala aurea, assyrica, citri & cæteri fructus passim in Indiâ reperiuntur, præstantque Hispanicis. Vvas raro invenias, eas ex vineis ante fores positis aliqui ut in Belgio duntaxàt colligunt. Ceterum circa nativitatem Domini, ac quadragesimam ex terrâ Ballagattæ firma à Decaninis aliisque Indis uvæ Goam deferuntur, quæ tamen Hispanis cedunt, licet majoris, cæterorum fructuum intuitu, pretii sint. Plurimi etiam in Indiâ melones sunt Hispanis tamen bonitate inferiores: cum saccaro enim ferè manducantur ut meliori gustu sint. Verùm alterius generis sunt, quos *Patecas* vocant sive *Angurias*, aut melones Indiæ vocant, colore subviridi ac intrinsecùs albo, nigris nucleis, aquosi valde ita, ut succo mox os repleant, dulces admodùm, refrigerant maximè, & post prandium ideo expetuntur. Cucumeres & raphani maximâ sunt copiâ, brassicæ itèm, sed quæ bonitate Europæis cedant, non enim incremento consummatæ folia claudunt, verùm temerè dissipata patulæ ostendunt. Lactucæ genera vix habeas, ut nec herbam ad oleris confectionem. Flores herbæque beneolentes parvo numero sunt, exceptis rosis & rosmarino, quibus tamen odor parvus sit. Campi nullis omnino floribus distinguuntur, gramine tantum puro virides hyeme nimirum, cùm pluviâ madescunt. Æstate torridi viroréque orbati jacent. Quidam verò arborum flores toto anno durant, quos *Fullos* vocant, inter vestimenta ac linteamina boni odoris gratiâ collocati mulierum singulari studio. Alia autem florum herbarumque genera, quibus Europa undique nitescit, nusquam apparent, licet ab Indis summopere expetantur, ac narratione intellecta summo studio desiderentur. Ex figuris autèm quas hic ostendimus Iaaccæ, Ananæ, Mangæ, Cajones, ac Iambi patent, etiam Zingiber, de quo posteà, ad vivam effigiem, licèt folia non ita ad venarum nervorumque proportionem respondeant, ut communis herbaristarum ratio fert. Ego tantùm hic figuras crescentium fructuum, prout eos inspexi, præbere conatus sum, ad aliquam historiæ nostræ lucem.

Papajos fructus. Gaudet arbor conjugio. Vvæ in India raræ. Melones. Melones Indiæ. Brassicæ. Flores in India haud multi. Flores odoriferi.

CAPVT. LV.

Ficus Indiæ.

Ficus Indiæ multiplex est, modò crassiore, modò tenuiore formâ, diversis præstantiæ notis. Verùm eadem omnibus imago ac color idem, arbórque ipsa eodem modo viri staturam æquat. Folia habet ulnæ magnitudine. tres dodrantes lata, iis Turcæ utuntur chartæ bibulæ vice ad cucullos. Lignum arbor non habet, sed similitudine arundinis truncum. Quod senescente arbore exteriorem corticis partem tegit, in modū cribri ex pilo facti figuratur, aspectu tamen crassius aliquantùm: introrsùm eadem folia cucullata ac clausa apparent, in medii hominis altitudinem, tum explicant sese ac per vices excrescunt ita ut vetera a recéntioribus successione quadam expellantur, donec arbor justo incremento steterit, fructúmque maturum protulerit. Folia in medio crassiorem, quo dividuntur, nervum habent. Inter folia ex arbore surgentia flos nascitur, magnitudine ovi Struthionis, colore purpureo, ex eo longiore incremento ramus prodit non ligni quidem materiâ, sed caulis brassicæ ficus coacervatas abundè proferens. Primo quidem fabarum formam

Folia ficus. Fructus.

formam habent, cùm adhuc voluulis includuntur, magnitudine medii palmi pollicésque tres aut quatuor latæ, cucumeris crassitiem nanciscuntur. Ramus hic fere semper 100. ficus habet, plus minusve, quæ ut uvæ in nodum coguntur. Racemi indè quidam ità magni, ut duorum virorum baculo bajulantium onus impleant. Nondum planè maturi scinduntur, cùm inter viriditatem & flavedinem etiamnum hęrent, tum alibi a trabe suspesi, intra 4. aut 5. dies commodè maturescunt. Arbor sive planta unicum duntaxàt racemum fert, quæ mox tota detruncatur, ac mensis spatio justis denuò incremenris adolescit, & fructum toto anno ità perpetuum fert, tantâ abundantiâ, ut communiter Indis in cibi usus serviat, gustu sanè bono, decorticantur autem, folliculis instar fabarum existentibus, licèt aliqui tenuiore sint tegmine; interius albescunt, ac morsu farinam & butyrum dulci mixtione repræsentant, ideo panis ac lacticinii loco serviunt, simplici victu, quo corpus hominis absque alio cibo facile posset sustentari, ut in India multi sunt, quibus toto vitæ tempore particularis cibus ex ficu est. Plurimas ac communiores Lusitani *Figos d'orta* vocant, quasi hortenses diceres, suntque aliquantulum crassiores. Aliæ quas *Senorinas* dicunt minores ac extrinsecus læviores, velut optimæ notæ suavi odore pollent, ac gustu percommodo. *Cadolinæ* ficus etiam in pretio sunt, ceterum maxima laus *Chincapolinis* est; regionis Malabar. Flavescunt illæ parum, viriditate exteriore maximâ, largæ ac proceræ, odore suavi, ac aquæ rosaceæ æmulo. Sunt & alia genera. Quæ in *Canonor* repe-riuntur palmi longitudine, ac crassitudine pro ratâ, ob magnam ibi copiam siccantur, àc demptis folliculis per Indiam, mercaturæ quodam genere, distrahũtur. Quando maturescunt assantur plurimùm, quòd crudæ ob acrimoniam, quam in deglutiendo adferunt, non perindè gratæ sint. Colore introrsùm rubescunt. Ceterùm assatæ decorticantur, àc in orbes scinduntur, adjecto vino cassiâque contusâ, præstantiâ cibi suavissimâ, etiam suprà Cydonii mali assati excellentiam. Vt cæteræ oblongâ scissione finduntur, saccaróque injecto tostæ, condimento probo, ab Indis summoperè expetuntur. Ex ficubus quippè præcipua plebi sustentatio. Eæ omnibus Indiæ ac Orientis locis inveniuntur, ut & Mossambicquæ, Ormutii, ad oram Abex, Malabar, Malaccæ, Bengalæ, &c. Gusarattæ, Decanini, Canarini, Bengalenses, eas *Quelli* nominant, Malabares *Palan*, Malacitani *Pysan*. Etiàm in Arabiâ reperiuntur, quas *Musa* vocant, Hierosolymis, Damasci, Cayri itèm habentur, ut ab iis accepi, qui istis in locis negotiantur; persuasum inde quibusdam, primum patrem Adamum, ex hoc genere fructuum cum peccato gustasse. Verùm cùm in Testamenti veteris historia legimus, exploratores Terræ sanctæ racemum uvarum retulisse, cui gestando vix duo homines sufficerent, mihi hujus fructus recordatio sæpè incidit. Num talis ille racemus extitisset, qui eodem more ab Indis ad domum Archiepiscopi Domini mei translatus, haud falsâ illius historiæ imagine, apparebat.

Racemus quẽ duo viri vix bajulent.

Ex ficu duntaxat quidam victitant.

Differentiæ.

Ficus Canonor.

Ficus passim reperiuntur.

Exploratores Terræ Sanctæ quod genus uvarum retulerint.

Annotatio D. Palud.

Ficus Indicæ apud Arabes non Musa aut Amusa, sed Moris vocantur, arbor vero Daracht Moris. A Brasilianis Pacona & arbor Paguover, à Brocardo in Terræ sanctæ descriptione Paradisi Mala, ab Oviedo historiæ Indicæ libro 8. cap. primo Platanus, in Guinea Bananus, in Malabar Patan, in Malacca Pitan, in Canara, Decan, Gusaratta & Bengala Quelli. Sunt & Avicennæ, Serapioni, ac Rhasi certis capitibus descriptæ. Avicenna sane libro 2. cap. 491. de hujus fructus virtute scribens, eas parvum alimentum præbere refert, quòd & Bilem ac pituitam generent, stomachum offendant; ideò calidis post desumptionem ficuum hujus generis, acetum cum melle, ac seminibus refrigerantibus præberi suadet. Adversus calidam pectoris & renum intemperiem conducunt; urinamq́ cient. Rhasis similiter lib. 3. Medicinarum, cap. 20. stomacho eas nocere ait, quod & ego in Syria existens illarum esu probavi. Appetitum macerant in cibos, alvum excitant, ac gutturis cruditatem leniunt. Serapio libro Medecinarum cap. 84. huic fructui primum caloris ac humiditatis gradũ tribuit, & quod pulmonis ac pectoris caloribus medicus sit scribit, verùm supra modum sumptum stomacho gravem esse. In fœminis fœtus incrementũ eodem autore adjuvat, renibus conducit, urinamq́ ac Venerẽ excitat. Indorum medici ficus in febribus aliisque morbis probant. Paradisi autem mala, meo judicio has ob rationes vocantur: Quod amœno & suavi gustu sint, odore item ac colore probentur; gustus etenim acidus dulcedinem habet adjunctam. Odor velut rosarum nares adficit. Color autem flavus pulchrè item viridis oculos pascit. Accedunt figuræ crucis, quæ obliquâ fructus scissione apparent, de quibus Syriæ Christiani varia referunt, ac peregrinis easdem ostendunt. Qui plura desiderat scitu digna, super hoc fructu commentaria doctissimi & peritissimi viri Caroli Clusii in Garciam ab Orto legat, quæ abunde lectori satisfacient.

Iniami item ac *Batatæ* in India magno numero crescũnt. *Iniami* sunt siseris formâ, crassiores tamen, ac nodosiores, pari ubique crassitie. Sub terra crescunt veluti Bulbocastana, colorem habent mustellinum, introrsùm autem albicant; Bulbocastanis tamen suavitate gustus inferiores.

Iniami.

Annotatio D. Palud.

Iniami hoc anno nobis ex Guineâ allati sunt crassitudine viri cruris ubique æquâ; exterior

cortex muſtellini coloris eſt,interius admodum albent. Aſſati ac elixi guſtum optimum præbent,ac cibum Nigritis præſtantiſſimum.

Batatæ. *Batatæ* colore ſunt roſaceo, ab Iniamis alioquin non diſcrepant, ſuavitate tamen ſuperant, bulbocaſtanis ſimiles. Hi duo fructus per Indiam maximè vigent, Iniami præſertim, qui cum ficubus famem vulgi Cibus vulgaris. pari concupiſcentiâ explent. Aſſati ferè comeduntur aut alio modo cocti,ut apud nos braſſicis & rapis fit.

CAPVT LVI.

Palma Indiæ quæ Cocos nuces fert.

Arbor hæc vulgaritèr à plurimis Indorum, Perſis & Arabibus *Maro* vo- Nomen arboris Palmæ. catur, nucéſque *Narel.* Malavares eam *Tenga maran* nuncupant, maturúmque fructum *Tenga*, immaturum etiamnùm *Elevi*.Goæ *Lanham* indigitant. A Luſitanis autem fructus *Coquo* dicitur, ob tria foramina, quæ in eo conſpiciuntur, Cercophiteci capiti haud abſimilia, ab Avicenna *Jauſial Indi*, id eſt, Nux Indiæ. Malacitani arborem *Trican* nominant, fructum verò Vtilitas. *Nihor*. Eſtque hæc univerſæ Indiæ utiliſſima arbor,ut ordine ſuo explicabimus: colliguntur autem plurimi fructus in Maldivæ ac Goæ inſulis, uiciníſque terris, etiàm in ora Malabar. Vnde & frequens commercium ex fructibus, quos in alias terras de- Forma. ferunt. Arbor proceritatis eximiæ,in altum excurrit, palmi minoris fere craſſitie. Folia non niſi in cacumine generat, quæ ſe ut in dactylo dilatant, ſub foliis, velut clypeo, fructus latent; juncti inter ſe decem ſubindè numero, rariſſimè enim unica nux ſeparatim prodit. Flos caſtaneæ flori haud abſimilis eſt. Lignum ſpongioſum rarâ denſitate, nec perinde firmum vi- Natura. ſitur. Amat ripas,ac propter aquam libentiſſime creſcit, arenoſis in locis. Interior terra nullam Palmam hujuſmodi fert. Radix ipſa tenui ſpacio porrecta, contrà fidem ferè terræ inhæret, ob inuſitatam trunci proceritatem, ut aſcendens oculos animúmque aſpicientium nimiâ altitudine perturbet. Verùm Canarini arboris corticem in ſcalarum velut uſum ſcindunt, ac præparant eximiâque facilitate aſcenſu ſuperat, cum deſperatione Luſitanorum quibus id facinus terribile habetur. Plantatur autem ex *Coquis* nucibus, producta in virilis ſtaturæ altitudinem, transfertur, ac hybernis temporibus cinere ſtercoratur, æſtate vero aquâ irrigatur. Lubenter circa ædificia creſcit, quòd luto delectetur; inter paucos annos probè culta fructus produ- Cultura. cit. Hæc Canarinorum cura eſt. Illi ſub hiſce arboribus degunt, quas emendant, ex proventu earum vitam ſuſtentantes, conductione initâ cum proprietariis, quibus mercedem perſolvunt. Tanta multitudo harum ubique Palmarum eſt, ut Hiſpaniæ ac Luſitaniæ olivas, & Bataviæ ſalices numero ſuperent. Vtilitatum autem Declaratio utilitatis Palmæ. & commodorum hæc eſt ratio. Primo quidem lignum quamvis ſpongioſum, ob proceritatem tamen,ad multa utiliſſimum habetur. In inſulis quippe *Maldivarum* integras ex eo naves fabricant, abſque ullo ferreo clavo,filis duntaxat ex iiſdem *Coquis* contextas. Rudentes quoque ac funes ex eadem ſunt arbore, etiàm vela ex foliis, quæ *Olas* vocant, quibus quoque Canarini tegularum loco utuntur, & Luſitani ad galeros adverſus ſolem, & ſtoreas ac tegmina Pallanquinorum. Quin & galeros con- Galeri ex foliis pretioſi. ficiunt ex foliis, tegumento capitis, inſigni æſtimatione tenuitatis,qui ſubinde 3.aut4. Pardauvis emuntur, expetiti æſtivo tempore ob levitatem. Sane duas ob res potiſſimùm hæ Palmæ coluntur, fructuum nempe gratiâ & vini. Nux ipſa interior *Coquos* magnitudinem ferè habet ovi Struthionis, quæ etiamnum culleolâ viridi tegitur, ut nuces Baſilicæ.

Annotatio D. Palud.

Indicæ nuces duplici culleola teguntur,quarum prima piloſa eſt,ex qua Cayro conficiunt, rudentes & funes nominatim; eadem ſtuppæ loco reparandis navigiis ſervit: nam ſalſis madefacta fluctibus, dilatat ſe, navéſque meliori fide,quam noſtræ materiæ continet. Ex altera culleola, non tantùm Indiæ in locis, ſed etiam apud nos calices fiunt. quòd vulgo perſuaſum ſit,hujuſmodi pocula vim adverſus apoplexiam habere falſo tamen.

Cæterum hæc culleola ſicca jam & ſoluta piloſa eſt,ut canabis, atque ex eâ ruden- Rudentes Indiæ ex qua materia. tes omnes & funes quibus India utitur fiunt. Colore ſunt quo funes, qui in Hiſpania ex ſparto conficiuntur.Boni valde ſunt, verùm aquâ ſalſâ conſervari debent, dulci quippe ſitum & putredinem contrahunt, quòd picis illitu careant. Navis quâ ego ex India in Luſitaniam vehebar, funes omnes ex ejuſmodi culleolis habebat *Cayro* dictis. Verum poſt dies quatuordecim ſemel erant marinis fluctibus immergendi, ut à putredine ſervarentur, eóque modo rudentum ex cannabi vicem facilè ſupplebant. Fructus pene maturus *Lanha* Lanha fructus. vocatur,ac intus aquâ plenus eſt ipſúmque albumen interius, etiamnum molle eſt & vietum. Aqua enim ſi nux arbori diu hæreat, in albumen ſive nucleum coaleſcit, iſque interior fructus eſt, ſapore nuci avellanæ ſimilis, dulcior tamen aliquantulum. *Lanhæ* aquam habent ſuaviter potabilem, Aquam habet dulcem. illa dulcis ac limpida admodùm refrigerat, ſubindéque, ex una *Lanha* dimidium cantharum implet. Indè ambulans viator ſiti correptus,Canarinum aliquem compellat, qui cultro accinctus arborem aſcendit, *Lanhaſq;* pro arbitrio poſcentis numeroſas abſcindit,

~~50~~
64

Nuces Indicæ, magni in India usus et questuosæ, cibum et potum hominibus suaves et navibus materiam prebent idoneam quibus e ædem et onerantur et aluntur nautæ

Indiaensche nooten ofte Palmboomen welcke in Indien veel opbrengen want geven soete spijs en dranck, stoff tot scheepen, seijlen en touwen en daer die selffde scheepen met gelaeden en die schipluijden mede gevoet werden

Ficus Indica per totum annum ferens fru
copiosé nutrientes quotidianam multorum escam

Een plante draegende het geheele Iaer vruc
diemen Indiaensche vijgen noemt, seer voed
en een daegelickse spijse der Indianen.

NLinſchoten

Arequeira

Peeper

Arecca
al: Fauſel

Indiænſche Vyghe boomen

...hen

Vyghen

Baptiſta à Doetechum fecit

Fructuum icon quos Arrecca sive Fauſel vocant, et Bettelle folia, quos pauco calcis ſubactos integrum diem masticant, ſuccum deglutientes ad corporis purgationem aliasq; utilitates.

Fruyten diemen Arrecca ofte Fauſel noemt en die bladen Bettelle, welcke met wat calcks vermengt die Indianen een gantschen dach kauwen het ſap doorſwelgen om tlichaem te purgeren en ander haerder crachten.

Piperis frutex hæderæ non abſimilis.

Orientaelſche Peeper waſſchen: de tmuer cruyt niet ongelyck

80 en 81.

abſcindit, Baſaruci unius aut duorum pretio, ac ad potum perite præparat. Prior cortex interioris fructus tegumentum (poſtea lignum fit nuce ad ſummam maturitatem perducta) tum mollis ac tenuis ſuavi guſtu, cum ſale carduos altiles ſapore propemodum repræſentat. Aquæ hujus potus licet multus non nocet, quod amænus ſit & naturæ commodus. Fructu deinde matureſcente aqua minuitur, nucleúſque augetur, non ita potabilis ut antè, ad acorem enim tendit. *Coqui* etiamnum cortice tecti ſecuri corruptionis, per univerſum orbem vehi poſſunt. Fit autem ſubindè diuturnitate temporis, ut aqua illa in pomum ſubflavum convertatur, ſapidum valde ac ſuave. Culleolæ deinde ad plurimos uſus ſerviút. Nam cochlearia cum ligneo capulo ex eo fiunt, ollæque ad aquæ hauſtum, & calices quibus vinum ferunt, quandò campos ambulationis gratiâ petunt, aliáque infinita. Item comburitur culleola & carbonum loco optimè aurificibus prodeſt. Ex nucleo Indi obſonium conficiunt, orizámque cum ſucco nuclei coquunt, aliter enim nuces vix in cibum conferant, exceptis mancipiis. Cortice autem dempto nucleus ſiccatur, & immenſa copia in Malabaræ, Cambajæ, Ormutii, Septentrionaleſque Goæ regiones, ac in Ballagattæ loca dimittitur. Servit enim ad oleum, quod ciſternis expreſſum, bonitate eximiâ in cibum, flammam ac medecinam expetitur.

Et abundanter potam ne quaquam noxiam.

Pomum ex aqua coagulatur.

Nucleus obſonium Indorum.

Oleũ ex nucibus bonum.

Annotatio D. Palud.

Duplex genus olei ex his nucibus fit. Unum ex recentibus, quas tundunt, & calidam ſuperfundunt, atque inde exprimunt, oleo natante in ſuperficie. Oleum hoc ſtomachum purgat, & viſcera, molliter ac ſine noxa; quidam Thamarindæ extractum admiſcent, optimumq́ ita pharmacum reddunt. Alterum ex Copra, ſive ſiccatis nucleis premitur, id præter utilitatem, quam ſtomacho purgatione adfert, ad nervorum quoque contractiones valet, & doloribus membrorum inveteratis medetur.

Exſiccati *Coqui* hoc modo tranſvecti *Copra* vocantur. Ut autem fructuum horum lætius incrementum prohibeant ruſtici, *Coqui* ipſos flores abſcindunt, atque amphoram rotundam collo anguſto alligant, eamque ne venti aut ſpiritus penetrent, figulinâ terrâ obturant. Indè poſt paucos dies ſucco quodam amphora repletur, quem *ſura* nominant, amæno admodum & in potum eâ dulcedine, vel meliore etiam, quã ſerum dulce laudatur.

Sura quid ſit.

Annotatio D. Palud.

Valet hæc aqua contra calidam jecoris intemperiem, & renum; purgat virgam a purulenta & fœda materia.

Eadem aqua ad ſolem horæ mediæ ſpacio expoſita, in acetum vertitur, quo India univerſa utitur. Tale apud D. Paludanum conſpicitur. *Sura* hæc diſtillata *Fula* ſive *Nypa* vocatur, eáque optima nimirum, vini igne Rhenenſis eliquati, notas habet præſtantiſſimas. Secunda ex eadem *Sura* diſtillatio *Uraca* dicta vinum totius Indiæ unicum eſt, calidum ſanè, & efficax, quod tamen Indi aquæ inſtar potant. Colore albo eſt. Luſitanis hoc modo temperatur. In dolium *Uracæ* tres manipulos ex uvis paſſis purgatis conjiciunt, quæ in Indiam ex Ormutio vehuntur. Manipulus ibi unus 12. pondo habet. Epiſtomium apertum permittunt ipſumque dolium non ex toto implent. Vi enim caloris mox rumperetur, ferveſcit quippè ad bullietis aquæ modum. Singulis autem diebus, duarum ſeptimanarum ſpacio, movent liquorem, eo tranſacto ipſa *Uraca* rubrum colore pulcherrimum nanciſcitur, æmulum vini rubri Luſitaniæ, à quo ſapore parum diſtat, niſi quod dulcis & calidus ſit. Vinum autem paſſæ ſive roſinorum vocatur, frequenti negotiatione in Bengalæ, Malaccæ, & Chinæ loca tranſlatum. Goæ communiter triginta Pardauvis æſtimatur. Ex eadem *Sura* & ſacharum conficiunt, quod *Iagra* vocat. Aquam elixant ſolique apponunt, inde ſacharum naſcitur; quod parvæ æſtimationis eſt, ob nigredinem cum aliàs in India candidi ſachari uſus, promiſcuus ſit. Medulla arboris ſive trunci *Palmito* nominatur, quæ magno in pretio loco muneris ad opulentiores potentioreſque mittitur. Chartæ autem tenuitate & candore, formâ plicabili creſcit, ita ut ſubindè quinquaginta aut ſexaginta plicas habeat, togæ muliebris inſtar. Ex hac Indi chartam & libros inſtaurant: Virentibus inſcribunt plicis, quæ tum ſiccatæ litteras indelebiles habent, ſtimulo ferreo antè notatas. Indi *Olla* vocant conſtantque ex eadem materia omnes gentis annales, libri, & volumina, quam & ſignare horunt in epiſtolarum uſus. Chartam hujuſmodi ac litteras apud Doctorem Paludanum meo munere videas. Arbores hæ plurimæ ſunt in Maldivæ inſulis, ubi & *Coqui* inveniuntur, contra venenum opinione hominum validi.

Acetum ex hiſce nucibus

Sura in vinũ igne eliquatũ diſtilatur.

Vinum Indorum ex diſtillatione altera.

Uracam quomodo Luſitani temperant.

Medulla arboris in pretio.

Ex ea etehim charta tenuis ducitur.

Annotatio D. Palud.

Garcias & Coſta fabularem hanc opinionem autumant. Coſta ſcribit ſæpenumerò a ſe tentatum, verùm infœliciter; ut & mihi idem tentanti accidit.

Atqui tota ex *Cairo* unde rudentes fiunt ex hiſce inſulis negotiatio eſt, etiàm ex Copra ſive nucleo, ex quo oleum fit. Ita navis ex hiſce inſulis in Indiam ſæpe advenit, ut omnia armamenta, merces, & victus ex hiſce Palmis ſint, quare utilitas hujus arboris multo maxima facilè explicari poteſt. Lignum hic figuratum vides cum nucibus olliſque, etiam ficum cum foliis expreſſis ad vivum imaginibus.

CAPVT LVII.

Duriones Malaccæ.

Duriones laudatissimi fructus.

DVriones Malacca duntaxat fert, tantâ saporis laude, ut cæteros omnes orbis fructus gustantium confessione superent. Odorem quandò primùm aperiuntur ceparum putridarum habent, gustu tamen deliciis summis palatum imbuunt. Magnitudine sunt melonis, exteriori formâ Iaackis haud absimiles, echinatiore tamen ac spinosiore tegumento, quale illud est quo castaneæ clauduntur. Etiam introrsum folliculos habent, ut Iaaccæ, quibus fructus includitur, magnitudine gallinæ ovi, ubi & castaneæ ossiculum persici æquant. Ipse fructus gustum habet, qualem cibus mirificus sanè, Hispanis *Mangiar blanco* dictus, qui ex carne gallinarum imbuta saccaro præparatur. Arbores sunt quales Iaaccæ. Flos albus est ac subflavus, folia magnitudine dimidiati palmi, extremitate acuminata inferiore levi virore, exteriori lurido, &c.

Annotatio D. Palud.

In Malacca fructus est, qui cæteros omnes Indiæ & Malaccæ alioquin præstantes & numerosos superat, is Malacitanâ linguâ gentis apud quam crescit, Duriaoen vocatur. Flos autem Buaa, arbor Batan; magna ea est ligno duro & denso, cortice cinericii coloris, ramis multis, ac fructiferis copiosè. Flos ex candore flavescit. palmæ mediæ longitudinem folia habent, latitudinem trium aut duorum digitorum, crenata in orbem, extrinsecus pallenti viriditate introrsùm verò admodum viridia ac ad rubidum colorem tendentia. Fructum fert magnitudine melonis, culleolâ firmâ tectum, echinis crassioribus, multisque, colore extrinsecus viridi, ac lineis melonum instar notatum, continentem intus quatuor caveas, in quibus etiamnum quatuor, aut tres folliculi sunt, quibus fructus continetur, lacteus, magnitudine ovi gallinæ, sapore excellens, supra cibum album quem Hispani ex oriza, pectoribus caponum & aqua rosaceâ conficiunt, ac Mangiar blanco vocant: Non tamen ita mollis invenitur, aut viscosus, nam qui flavescunt candore immutato putridi habentur, & corrupti aëris aut pluviæ injuriâ. Probantur quibus tantùm tres fructus in cellulis sunt, indè sequuntur qui quatuor continent; reprobantur autem quibus quinque sunt, ut & rupti ac secti. Vix autem uno in pomo supra 20. fructus invenias, quisq; fructus ossiculum habet persici ossiculo simile, verùm oblongum, neque dulci satis gustu, cum & guttur adficiat, ut mespila immatura ideoque non appetatur in usum ciborum.

Fructus hic calidus est & humidus, quique eum manducare volunt pedibus molliter primum proterunt, ac echinos rumpunt. Insuetis parit odorem ceparum putridarum, verùm mox degustatus, supra omnes cibos laudem adipiscitur.

Apud collectores magno item in pretio est, nullâ satietate fastidiosus, ideòque & variis nominibus exornant, ac epigrammata in honorem condunt, licet aliter magno numero facile 4. Malvadisis ematur, mensibus præsertim Junio, Julio, Augusto; aliis temporibus pretium aliquatenus crescit. Hic notanda item est magna naturarum contrarietas, inter Duriones & folia Bettelæ, quæ sane tanta est, ut si in una navi aut domo eâdem plena Durionum, folia aliqua essent Bettelæ Duriones continuò putredinem traherent; & velut supra modum Durionum fructus manducati stomachum nimio calore onerant, si mox Bettelæ folium cordi apponatur stomachi dolores cessabunt. Quod si post Durionum esum folia Bettelæ quis consumat, nihil inde periculi exspectet, etiam si abundantèr sese expleat. Inde fit ut communiter etiam ob gustus dulcedinem dicatur: Duriones satietatem nescire.

CAPVT LIIX.

Arbor radicum, Bambus sive arundo Indiæ.

INdia arborem fert multiplici radice, mirabili aspectu; crescit enim e terra ut cæteræ arbores, ac spargendo ramos radices iis adjicit quibus denuò sua sponte terræ infixis, ingentem serie numerosâ sobolem trahit, cum ramus unus arbori recenti, fœcundo eventu, Labyrinthoque similis, vagis usque itineribus sufficiat. Ita triginta aliquando passus una arbor implet, in summam crassitiem productis ramis, ut mater eademque genitrix omnium arbor vix agnoscatur, ex omni parte copia radicum funium more primo aspectu dependente. Fructum usibus humanis aptum non fert. Nam is qui olivarum formâ excrescit volucres tantum delectat.

Arbor Radicum mirabili ramorum serie.

Annotatio D. Palud.

Carolus Clusius, qui hanc arborem diligentissimè descripsit Plinii authoritate, eam ficum Indiæ nominat, dicitque primum altitudine eximiâ excrescere, ex crasso quodam trunco, ac posteà tenues fibras emittere, quæ adhuc tenellæ aurei coloris existunt. Hæ post descendentes, terrámque contingentes, velut surculi sunt novæ arboris, tandémque crassitate truncum ipsum æquant, ut vix differant. Crassities ad ulnas tres subinde porrigitur, ab omni parte innumeri scatent calami ut Italiæ miliare parvum obsideant, néque tantum inferiores rami eo pullulant modo, verùm & superiores, sic unicæ arboris fructibus integra sylva succedit. Indi ad iter quosdam ramos detruncant, ac velut ambulacra adversus solem parãt, umbrâ densissimmâ, ob continuã ramorũ seriem, ubi & curvitate eorundẽ ac reflexu sonitus vocis repercussæ ambulantibus, ter, quaterve redditur. Etenim qui hæc D. Clusio retulit vidisse ait se unam ex hisce arboribus, sub quo 800. aut 1000. homines tegerentur, inter quos & ille erat, adjiciens extare quæ 3000. caperent. Folia similia sunt mali Cidonia foliis,

HLinschoten
Arbore de Ra
Bambus.
Arundo Indica femoris penè habiti craſsitudine.
Indiaens riet waſschende inde dickte van een mans dije ofte been.
Indicus en truncus brachijs ſepandit opacis
Grata etiam ut justis umbra ſit agminibus
Ut nova protrudens in apertas exerat auras
Grandia germinibus ſustinet ipsa ſuis.
Plooger.
Arbor admiran
tam lata tandem
Een wonderbaer
waerts wortelen

...que e ramis novos in terram truncos dimittens
...upat ſpatia, ut justum exercitum umbra poſsit
...gere, Ficum Indicam vocant.
...en boom welcke wt haere rancken weder neer;
... laet ten laetſten ſoo veel plaets datter een vol
...n leeger mach onder beruſten.

Duriones fructus jucunda ſaporis ſuavitate prę alijs omni-
bus habiti eximij, nascuntur tantum in Mallacca.

Die vruchten diemen Durioens noemt boven alle
ander van ſmaeck en lieffelickheyt gepreesen,
waſſen alleen in Mallacca. 86 en 87

99

niæ foliis, extrinſecùs viridia, intrinſecùs alba ac hiſpida, velut lana contecta. Hæc folia elephanti ſummopere expetunt, atque iis nutriuntur. Fructus prioris pollicis articuli inſtar fici minoris formam habet, ſanguineo undique colore, intus plurima habens grana, ut communes ficus dulci guſtu, ac eſui commodo, verum non ita amœno, ut noſtris ficubus eſt. inter folia etiam creſcunt ex novis ramis, ut communiores noſtræ ficus. Creſcit Goæ ac in vicinis locis. Ex Curtio, Plinio & Strabone adjicit Cluſius, notam hanc veteribus arborem fuiſſe. Qui plura ſcire deſiderat Cluſium legat capite quo ficus Indiæ deſcribit.

In India aliæ mirabiles ac craſſæ arbores reperiuntur, ex quibus navigia fiunt. Circa Cochinũ ex arbore *Angelina*, naves *Tones* conſtruuntur. Illæ quandoque 30. aquæ dolia ferunt, ex uno tamen ligno cavatæ abſque ulla commiſſurâ, unde arboris craſſities indagari poteſt. Eſtque ipſi ligno tantus rigor, ut temporis diuturnitate etiam ferrum conſumat. Paſſim item in India ſaccari arundines habentur, verum parvæ æſtimationis. Cæterùm in ora *Malabar* ingenti craſſitie arundo creſcit, præcipuè circa tractum *Choromandel*. Ea ab Indis *Manbu*, a Luſitanis *Bambu* vocatur. Habet medullam quâ educta calami vice ad ſcripturam aptatur. Hanc Indi *Saccar Manbu*, id eſt, Saccarum *Mambu* nominant, eſtque ad uſus medicinæ commodiſſima, ab Arabibus, Perſis ac Mauris, quibus *Tabaxyr* vocatur valde expetita.

Arbores craſſæ.

Navigia ex uno trunco.

Medulla Arundinum ad medecinam.

Annotatio D. Palud.

Tabaxyr Perſica vox eſt, ſignificat ea lacteum candidumve humorem, aut concretum ſuccum, humorèmve, Sacar manbu dicitur, quòd arundines aut rami ex quibus provenit Mambu vocentur. Arbores quæ Tabaxyr ferunt quadam magnitudine ea quâ populus conſpicitur creſcunt, aliæ minores ſunt, communiter ramis directis (exceptis iis quos flectunt ad ambulacra & viridaria) multiſq; membris, palmi longitudine diſtantiâ. Folia habent longiora quam oleæ. Inter juncturas omnes, humor dulcis naſcitur, albus ac coactus pultis more, is ſubindè copioſus, ſubindè autem exiguus eſt. Verum non omnes rami aut arbores promiſcuè hujuſmodi ſuavem humorem producũt, verum illæ tantum, quæ in Biſnagar & quibuſdam provinciis Malabar creſcunt.

Nam in Perſia ac Arabia ferè ad argenti pretium æſtimatur, magnòque ab iiſdem populis commercio excipitur. Hæc medulla circa nodos arundinis creſcit, colore plurimum albo, ſubinde nigro aut cinericio.

Annotatio D. Palud.

Neque ideo contemnitur, hanc enim nigredinem, aut humorum redundantia adipiſcitur, aut eo quod diutius quàm par erat arbore concluſa fuerit, non arborum aduſtione, ut quidam autumant. Rhaſes hujus mentionem facit libro 3. cap. 36. & Serapio libro Medecinarum 342. & Avicenna 2. lib. cap. 617. qui Tabaxyr fieri opinatur ex combuſtis arborum radicibus, ſed falsò ut demonſtratum eſt.

Indi vitia genitalium ac virgæ, aliàque occultiora mala hoc remedio curant, etiam febres calidas, colericam paſſionem, dyſenteriam aliàque ſimilia mala. Creſcunt autem plurimum hæ arundines in tractu *Choromandel*, *Biſnagar* & *Malacca* altæ admodum, interſtitioque ſeſquipalmi, fœmoris craſſitudine, proceritate rectâ, ut maximam harum regionum domum altitudine ſuperent. Etiam ſtudioſe a primis incrementis flectuntur & curvantur, ut formam habeãt aptam geſtandis lecticis, quas *Pallanquinos* dicunt, quibus ſummates feruntur, folia autem hujus arundinis diſperſa multis ſpaciis alba ſunt olivarum foliis ſimilia.

Cura ex Medulla Tabaxijr.

Annotatio D. Palud.

Ex arbore ſive arundine Mambu quidam Indi naves fabricant, quæ duos homines capiunt ea non excavantur, verùm relictis duobus nodis, quos effodiunt ad uſum aptantur. In hiſce lembis duo Indi nudi in prora & puppi ſedent, junctis pedibus quaque manu arundinem tenentes, qua ſcapham etiam adverſo flumine protrudunt, preſertim in flumine Cranganor. Opinantur adhac a crocodilorum inſultu naviculas haſce immunes eſſe, qui alias naves facilè adoriuntur, his jamdiu nunquam infeſta.

CAPVT LIX.

Arbor Triſtis.

ARbor quam Triſtem indigitant, quòd non niſi de nocte effloreſcat toto anni tempore, inter miracula computari poteſt. Cùm enim ſole occidente nullus appareat flos, mox poſt horæ medium, floribus multis conſpicua adſpectum pulchritudine, naréſq. odoris ſuavitate admodùm replet. Sole revertente flores iidem decidunt, terrámque prorſus omnem tegunt, quaſi in luctum ac internicionem arboris, quæ deindè in veſperam rediviva, cunctis anni noctibus, vicibus ſuis floreſcit. Eſt ea pruni magnitudine, expetita in areis ob odoris ſuavitatem, facili incremento; nam detruncata etiã poſt menſes ſex, ſtatim a virgultis flore crebro pullulat. Indè & ramus avulſus ſi terræ inſeratur, continuó parentis æmulus, flores ſuos multipliciter abjicit & recuperat. Flores mali medicæ floribus ſimiles ſunt. Flos ipſe albus eſt, pediculo rubro, flavóque, ideo croci vice ſervit, ad colores ac cibos, non quidem eadem virtute, aut guſtu perinde efficaci; in vicem tamen ſervit defectu croci.

Arboris Triſtis natura mirabilis.

Flores ejus qua forma.

Annotatio D. Palud.

Multi aquam ex hiſce floribus diſtillatam oculis conducere arbitrantur, ſi faſciæ linteæ intingantur, ac oculis imponantur.

Arbor hæc

Arbor hæc Goæ tantum & in Malacca, aliisque in locis, ubi eam Lusitani circa diversoria sua plantavêre reperitur. Ex Malacca quippe primum in Indiam delata est. Interior terra nullam habet. Malacitanorum lingua *Singady* vocatur, Decaninorum *Parisatico*, in Decan *Pul* ab Arabibus *Guart*, a Persis & Turcis *Gul*. Originem nominis Indi fabula explicant. Fuit nobilis quidam *Parisatico* dictus, cujus pulcherrima filia Solis petebatur amoribus, quæ cum tanto amatori virginitatis copiam fecisset, ab eodem novo alterius puellæ amore correpto deserta fuit. Inde mæror mulieri, atque ex mærore desperatio, ex desperatione mors, quam sibi ipsa intulit. Cadaver postea rogo impositum crematum fuit. Verum arborem hanc ex cineribus suscitatam ferunt, quæ etiamnum doloris ac indignationis manifesta, sole oriente flores perdit, ac folia claudit, nocturnisq. amica tenebris, luctus æterni abundè testimonium præbet.

Fabula.

Virgo petita solis amore.

Annotatio D. Palud.

Descriptionem hujus arboris Christophorus a Costa hoc modo posuit, magnitudine eam & forma pruni esse, multis minutis ramis, distinctis plurimis internodiis, sive membris, ex quibus duo folia inter se opponuntur, magnitudine foliorum pruni, mollia & scabrosiora, ad latus exterius, salviæ foliorum instar, intus viridia, acuta aliquantulum, in orbem non ita crenata, ut folia pruni, neque perinde venis distincta in medio; Duo folia inter quæque, crescit pediculus quinque capitibus, quæ ex quatuor minutis rotundis foliis constant, unde in medio quinque pulchri candidique flores nascuntur, forma & magnitudine florum mali medicæ, licet minores sint, pulchriores, & odore suaviores. Pediculus in rubrum, quam in flavum colorem pronior est, quo Indi cibum inficiunt, ut nostri croco. Lupini magnitudine fructus viridis conspicitur, corculi formâ; per medium scissus, oblongo ductu, folliculum ab utraque parte ostendit, quo semē occultatur simile etiam corculo, magnitudine seminis siliquæ, tectum viridi pellicula, gustu amariore.

Inter omnes flores hi sanè odore gratissimi sunt, modò non contrectentur, nam manuum tactu citò odorem amittunt. Indi æstimant hos flores facere ad cordis refectionem; amari verùm sunt. Ethnici semen quoque ponunt inter medica, quæ cor confortant. Cum cibo flores sumi possunt. Semen ipsum in Lusitaniam crebro missum & terræ datum nunquàm tamen excrevit, licet summâ molestiâ sollicitatum. Decidunt flores (ut Clusius ait) sole occidente, aut ob quandam occultam contrarietatem, aut ob succi tenuitatem, quem solis radii consumunt; nam quos sol non adficit diuturniores sunt. Hi flores summoperè colliguntur, ex quibus aqua odorifera distillatur, Mogli dicta. Semen mihi Iohannes Hugo ex India attulit, id terræ mandavi, verùm nullo successu.

CAPUT LX.

Folia Bettelæ, fructusque Areccæ.

Bettelæ folia sive *Betræ*, quæ vulgariter Indis in usu sunt, quotidianâ manducatione in omnibus itèm Indiæ Lusitanis cognitæ plagis crescunt, non quidèm interiore regionis secessu nisi raro admodum, sed maritimis in locis. In frigidis, ut in China, non nascuntur neque etiam in valde calidis, ut in Mossambicqua & Soffala. Quia vero communiter Indi hunc fructum manducant, & à nobis facta fuit ejusdem quandòque mentio, ob id etiàm de eo latius induxi scribere. *Bettelæ* ergò folia grandiora sunt aliquantulum & acutiora, quam mali Medicæ. Scandit arbores *Bettela*, ac stipites ambit, hederæ in modum aut piperis. Sanè piperi ita similis est, ut à longe vicinum piper à *Bettela* vix discernas. Nullos autem fuctus præter ipsa folia reperias. Illa singulari culturâ in pretio habentur, ob cotidianum eorum usum. Nam decerpta per longum etiàm tempus facilè conservantur, ac duodenariis venduntur. Ibi tùm mulieres juxtà ac viri quovis die tria duodenaria, & quod excurrit consumunt, non quidem prandii aut cœnæ gratiâ, sed ità illorum mos fert. Matutino tempore, pomeridiano, uespertino imò etiam nocturno *Bettelam* manducant, eamque continuò manibus gestant. Sed nec simpliciter *Bettela* utuntur. Miscent quippe ad mitigandam amaritudinem fructum quem Malabares & Lusitani *Areccam* nuncupant, Gusarattę & Decanini *Supary*, & Arabes *Fausellam*. Fructus hic ex arboribus nascitur, quæ similes admodum sunt palmis Coquiferis, verum tenuiore ligno, foliisque minutioribus. Fructus ipse Cypressi fructū similitudine refert, quidam verò ab una parte planiores, ab altera elatiores sunt alii majores ac durissimi, (quos forfice scindunt ac cum *Bettela* dentibus terunt) interiùs venis multiplicibus distincti colore rosaceo. Genus *Areccæ* est quod *Checaninum* vocant minutum, nigrum, ac durissimum. Tamen cum cæteris pariter Bettelæ adjungitur, nullo nisi ligneo sapore. Ipsum tamen os humectat, ac rubore & nigredine inficit, ità ut nondum siccâ dentes ac labia *Areccâ* velut ex cruore madeant; & alia invenitur quę manducata homines quasi ebrios in vertiginem rapit. Verùm id malum cito cessat. Areccæ ac Bettelę libum ex ligno sive arbore, quam *Kaatam* vocant etiam admiscent, ipsaque Bettelæ folia calce ungunt ex ostrearum testis adustis confectâ, quæ tamen ob exiguitatem corpori nocere nequit. Hanc confectionem pariter deglutiunt, succum nempè, nam cætera exspuunt. Valet (ut ajunt) adversus fœdum oris halitum, firmat dentes ac gingivas, oscedinem sive (ut nostri vocant) *schoorbutum* avertit, atq. ideo experimentis constat

Bettela ubi nascatur.

Ejus descriptio.

Et usus.

Arecca.

Areccæ vis qua ebrios reddit.

Kaara libum.

68

Ecce tibi ramum nigra quem nox ſuavibus ornat
Exuit ornatum floribus alma dies
Vt decus hoc una vigeatque et defluat hora
Continuas obeunt illa dieſque vices

Traxit et hinc nomen triſti quod ſquali
Auricomum rutilo cum nitet orbe jubar
Haud ſecus et noſtro quę ſenſu ſplendida
Eſſe, fidem veri lux rediuiua facit

Hooger

unco

Arbor ſoli Indię nota, cui per totum annum occidente ſole flores, gignuntur multi, et odoratu ſuaves, oriente defluunt, unde triſtis illi nomen.

Een boom welcke in Indien alleen bekent is, int ondergaen vande Son voortbrengende veel welrieckende bloemen, welcke alle int opgaen vande ſelve weder af vallen, ẽn dat het gantſche Iaer door.

86 en 87

constat Indis nunquam os malè olere, nulli dentium dolorem esse aut stomacacces fæditatem, vel hujusmodi alia vitia, ad summam senectutem usque inviolato dentium ordine; cùm interim os velut cruore delibutum, fædo adspectu squalleat. Lusitanorum mulieres eundem Bettelæ manducandæ morem habent, cùm sine ea vitam vix sibi constare posse arbitrentur. Ideo nocturno tempore ad caput aut juxtà pedes lecticæ apponitur, ibi somno cessante, mox illis Bettela os inficit, quam tum velut fluentem sanguinem exspuunt. Ita interdiù (alio enim exercitii genere præter ablutiones carent) mulieres ociosæ, eandem veluti pecora ruminant. Etiam quidam Lusitani consuetudine mulierum inducti, idem faciunt. Inde in visitationibus ac mutuis salutationibus Bettela ipsis in manu est, & summâ benevolentiæ significatione, ubique ea offertur, cum calce & Arecca, in catino ligneo, quem ad eum servant usum. Quamobrem omnibus in locis Bettela venalis ac jam præparata prostat, cum calce & Arecca. Primùm autem ex *Kaata* aliquid & Arecca sumunt idq. mandunt ac mox Bettelę foliū adjungunt, quod nervis ungue pollicis, quē acutum recepto more habent, excerptis, calce ungunt, ac ita rotatum ori inserunt, succum priorem inde exspuentes certò ad purgationem cerebri ac stomachi a flegmaticis humoribus remedio. Quod autem exspuunt colore cruorem repræsentat propter Areccam: succum alterum deglutiunt. Indi communiter per plateas & vicos Bettelam, hanc edentes incedunt, præcipuè cùm aliquem ex optimatibus convenire volunt, ita enim bonum odorem halitus comparant, absque ea qui sermonem facit probro ferè excipitur.

Lusitanis mulieribus sollēnis Bettelæ esus.

Annotatio D. Palud.

Etiam mulieres ad conjugii usum proficiscentes Bettelam manducant, quòd per eam lasciviam augeri opinentur.

Indi omnes illam post prandium sumunt, quòd cibi aliter fastidium paterentur, & qui comedere sueti pòst abstinent, eos corrupto halitu oris laborare deindè existimant. A Bettela tamen abstinent certis temporibus, in funere alicujus propinqui, & quibusdam jejunio destinatis diebus, ut & quidam Arabes faciunt, ac sequaces Ali Machometi soceri, in suis abstinentiæ dicatis diebus. Folia hæc in Malabar Bettelæ nomen habent, in Decan, Gusaratta, & Canam Pam vocantur, in Malacca Siri, ab Avicenna Tembul, ab aliis & meliùs Tambul. Avicenna narrat Bettelam gingivas firmare, & stomachum roborare quem etiam in usum Indi eam manducant. Sed cùm folia hæc primo gradu frigida ponit, sicca autem secundo, errat; Aut interpretis peccato, vel authoris errato, id factum est: Nam folia hæc calida sunt & sicca in fine secundi gradus, ut Garcius ab Horto experimento ipsemet didicit, quam notam odor gustúsque approbant: Folia ergo Bettelæ foliis citriæ mali similia sunt, longiora tamen & in fine acutiora, interjectis in longum quibusdam venis. Matura jam egregiè optimo in pretio habentur, licèt etiamnum immatura a mulieribus quibusdam appetantur, quòd in manducando majorem edant sonitum; plurimâ manuum contrectatione eadem corrumpuntur. Bettela in Malacca fructum lacerti caudæ similem fert, qui boni saporis gratia ibidem expetitur. Educitur ut vinea ac hederæ modo. Quidam majoris fructus nanciscendi gratiâ, juxta Areccam & Piperis fructus plantant, atque ita jucundissimam pergulam reddunt. Bettelam summâ curâ habeto, ac sæpe aquam superfundito. Qui plura scire desiderat, commentaria illa illustrissima Car. Clusii legat in caput Garciæ, quod de Bettela agit.

Satrapæ ac Reges famulum continuum habent, qui cum argentea phiala ubivis locorum illis adsistat. In ea Bettela jacet cum condimentis necessariis; quibus folium præparatum, famulus porrigit. Legati non audiuntur licet ipse Rex linguam calleat nisi per interpretem, tuendæ autoritatis gratiâ, ipse interim Rex decubit, vel aulæo insidet terræ injecto, famulo cum Bettela adstante, quam continuo dentibus terit, succumque ac reliquias in argenteam pelvim inspuit, quæ astat, vel a famularum mulierumve aliqua tenetur. Hæc magno honore legatum adficiunt, præsertim cùm & illi Rex Bettelam offert. Ità recepto more omni in loco ac ad actus omnes Bettela adest. Latius ergo hic ritum eundem explicare volui. Satrapæ ac Indiæ reges pilulis ex *Arecca*, *Cata*, *Camphora* & *Aloe* contusa utuntur, cum *Ambaro*. Eas cùm Bettela loco Areccæ manducant.

Satrapæ quomodo Bettela utantur.

Annotatio D. Palud.

Alii Bettelæ Lycium admiscent; ditiores & potentiores Camphoram, alii lignum Aloes, Muscum & Ambarum cinericium, atque eo modo præparata suavem gustum habet, bonúmque halitum efficit; quidam Areccam mandunt cum Cardamomo, aut Caryophillis. In terræ interioribus plagis à mari remotis folia hæc magno venduntur pretio. Fertur Nizamoxæ Regem quotannis in hanc rem 30. millia mileresorum consumere. Hæc tragemata illorum, hæc dona, hæc iter agētibus propinant. Hæc Reges ipsi ditioribus largiuntur, aliis autem per famulos. Iter facturo crumena ex bysso donantur cum præparata Bettela; nemo autem absque eo munere liberè abit, est enim diplomatis loco.

Figuris ex sequentibus *Duriones*, Arbor radicum, Arundo crassior, Arbor Tristis, Arbor Areccæ, Bettela, Piper quod Areccam fere scandit hederæ in modum conspiciuntur. Piperis declaratio in tractatu aromatum sequetur.

Cap. LXI.

CAPVT LXI.

Dutroa herba, Sentida herba, sive sentiens.

Dutroæ herbæ species.

HErba *Dutroa* dicta multis in locis Indiæ copiosè crescit, per campos sparsa. Folia acutiore fine lanceæ ferrum referunt, crenata undique, ach anti instar, ejusdem pene magnitudinis; in longitudine multis filis distinguuntur. Sapor autem exiguus est, amarior tamen aliquantulum, raphani odore, flos rosmarini florem colore imitatur. Ex floribus bulbi quædam species oritur, papaveris bulbo haud absimilis, in quo nuclei, quales melones habent continentur. Isti si orizæ, vino, aquæ, aut alterius generis cibo, potionivè admixtæ bibantur, cerebrum invadunt, ac stultitiam quandam risu continuo absque alio sensu aut ullâ rerum notitiâ excitant; conciliato etiamnum somno, qui in 24. horarum spacium duraret, nisi pedes aquâ frigidâ abluerentur. Indè herbæ hujus usus Lusitanorum ac Indorum mulieribus frequens est, quam maritis ignaris ptopinant, ut securè adultero copiam nefandæ libidinis faciant. Ità marito præsente ac apertis spectante oculis, verùm fatuo risu in mentis abalienationem conjecto, communi proverbio horrenda illa cornua instruunt, quibus conjugem prostituto geniali toro, infamant. Nec is è somno excitatus reminiscitur, verùm sopore levi correptum se fuisse existimat. Eodem fine & mancipia dominis eandem herbam miscent, ut cistas interim ac arcas compilent, cujus rei haud exigua documenta existunt. Ceterum Dutroam usu modico sumunt, gravior etenim veneni vis ipsam animam tolleret, nisi remediis antidotisque severioribus juvaretur æger.

Vsus.

Annotatio D. Paludi

Curatio ex rebus, quæ vomitum citant fit, ut quæ in stomacho hærent, cum cibo exeant. Sequuntur purgationes ac diversiones validis clysteribus ac frictionibus, ligamentisque manuum & pedum, subindè & sanguinis missio in digito pedis majore.

Atqui prohibitus est Dutroæ usus: verùm edictis qui cavent ab uxoribus decepti eandem plurimum inscii bibunt. Etenim quibusdam vel succus tantùm ad stultitiam sufficit. Studiosus sexus muliebris in hac plagâ, ad luxuriam & libidines herbas hujusmodi quæsivit. Omnium ita fœminarum mens in struendis Veneris stimulis, ac continuandis amoribus versatur, nullo metu nullisque reverentiæ legibus coërcita. Alia Indiæ herba est, quam Lusitani *Sentidam* nos sentientem vocabimus. Illa ad omnem tactum, jactumvè salis, aut pulveris folia claudit, eáque non nisi post discessum jacientis tangentisvè reserat, ac denuo contrectata recludit, mirabili prorsus experimento. Sed enim quod mirére locus in urbe aut insula Goæ est, quem *Matavaquas* vocant, ubi mactatorum cibi gratiâ boum, ovium ac animalium cæterorum cornua passim conjecta sparguntur, tanquàm inutilia, quòd Lusitani Indivè eorundē usum omnino respuant, probri summi apud Hispanos aut Lusitanos notâ: si quis aliquid, vel re, vel specie cornutum habeat, aut cornu monstret, januę affigat aliovè modo pręferat. Vulgari etenim elogio *Cornutus* habetur, quē prostitutę uxoris libido infamat, in tori corruptelā. At supradicto in loco temerè cornua projecta post aliquod tempus ex interiore parte terrę adfixa radices agunt, palmi unius, & quod excurrit longitudine, quemadmodùm ipse sæpenumero oculis usurpavi, radicibus evulsis ac inspectis, singulari sanè incremento, cum nusquam terrarum simile exemplum in cornibus exstet, quod vel memoriâ proditum sit. Causam rerum naturalium curiosi indagare conati nullam invenêre, cùm adhæc locus ipse lapidosus sit, & aliâs infæcundus. Ideo Goæ homines supra omnes mortales excellētiâ cornuum præstabiles, diuturnâ ac perpetuâ infamiâ laborāt, cùm alibi ipsa cornua abscindi queant, aut detruncari, ibi autem radices altè agant & infesta semper, cum desperatione conjugalis pudicitiæ, novis pullulent incrementis. Hæc de Indiæ herbis vulgaribus, arboribus ac plantis dicta sufficiant. Plura commemorare quis posset, verum haud tradiderim ego, nisi quod veritatis manifestum sit. servatâ ubique brevitatis institutæ ratione.

Herbæ Sentientis cōditio.

Locus Matavaquas.

Cornutorum probrum.

Cornua radices agunt mirabili modo.

Ac perpetuâ infamia Goensium.

CAPVT LXII.

Aromata, species, plantæ, quibus Medici, ac Pharmacopolæ utuntur, vulgariq; commercio distrahuntur. Quibus locis, quomodò crescant, ac primùm de Pipere relatio.

PIper multiplici specie distinguitur. Est nigrum, album, oblongum & id quod Canarinum vocāt. Nigrum communi usu variè distribuitur, per orbis regiones. Album ac oblongum negociacionibus itèm emittitur. verùm parvâ copiâ. Canarinum nunquàm ex India effertur, ob vilitatem haud expetitum. Nigrum plurimùm crescit in ora ac terra Malabar, quæ ad Austrum 12. milliaribus a Goa incipit, ac ad Comorini caput pertingit, estque marino tractui adjecta, inter mare ipsum ac altissimum Ballagattæ solum. Interior terra nullum piper gignit. Hic quotannis pipere naves onerantur, quæ Lusitaniam decreto petunt, ac inde per totum orbem dispergunt. Etiam Machometani versùs Rubrum mare Piperis multum auferunt, ac ad interiora Ballagattæ usque in Arabiam, & Persiam illud exportant, licèt gravi edicto Lusitanorum, suscitatis ob eam causam classibus, ad arctissimam custodiam vectura talis prohibita sit, verùm sunt qui clam contraveniunt.

Piperis discrimina.

Vbi Piper crescat.

Commercia ad Rubrum mare prohibita.

Aliquandò,

Aliquando item diplomate impetrato tale commercium permittitur. Multum etiam nigri piperis circa Malaccam ac in Sumatræ, Iavæ & Sundæ insulis, aliisque locis crescit, ut in regionum descriptione declaratum est. Ibi etiam gignitur album piper, nigro simile, nisi quod prior ac exterior folliculus albus sit ac levis, eodem tamen cum nigro gustu pollet, easdemque vires habet, sæpè ideo Malacitano piperi admiscetur. Id piper quod in vicinis Malaccæ regionibus crescit subindè item in Lusitaniam defertur, verùm rarissimè. Nam intra biennium unica quandoque navis ex Lusitania abit, quæ eò in tractu piper aliquod suscipit, maximè tamen caryophylla & macin, aliásque Chinæ merces. Plurima autem hujus piperis copia, per vicina regna Peguæ, Sianæ, ac Chinæ negotiationibus cotidianis inter se frequentata distrahitur. Piper a Malabarensibus *Molanga* vocatur, & in locis circa Malaccam *Lada*, in Arabia *Filfil*, in Gusuratta, Cambaja, Decan, ac Ballagatta *Meriche*, in Bengala *Moroys*: oblongum piper, quod tantùm in Iava ac Bengala crescit *Piplini* dicitur. Ad arboris alicujus radices, velut illa est, quæ Areccam fert, Piper ferè plantatur; hanc scandit hederæ in morem, aut Betelæ; Folia habet ut malus medica, minora tamen, viridia sunt, ac in fine acutiora; dentibus trita asperiore gustu mordent palatum, ut Bettela. Vvvarum verò instar Piper excrescit per racemos, qui tenuiores tamen & minores conspiciuntur, densiores autem quàm uvæ ursinæ. Semper virent donec maturitate siccentur, quod in Decembri & Ianuario contingit; eo tempore decerpũtur. Oblongum Piper in Bengala ac Iava producitur, aliâ prorsus formâ arboris. Longitudine illud acus, crassius tamen æquabilem undique habet crassitiem, rugosum extrinsecus & cinericium, intrinsecùs album, minutis seminibus, gustu verò ac usu nigro alboq. piperi æquatur; Album sanè (ut dictum est) a nigro formâ aut potentiâ vix differt, sed acrius subindè gustum adficit, majorisque ideò æstimationis non ità passim reperitur. Canarinum circa Goam & Malabar Fagopyri ferè formâ est. Id cinericio colore concavum, quædam minuta semina tenet, caloris temperie, ac gustus qualitate piperis aliis speciebus simile; duntaxat ab egenis humilibúsque expetitum nunquam ad alias terras trãsmittitur quòd ob vilitatem nauli pretium non exsolvet. Ideo & Canarinum, id est, plebejum sive rusticum dicitur. Aliæ piperis species ubique per Orientem ab ipsis Indis magnâ copiâ absumuntur, majore multitudine quàm ea sit, quæ quotannis avehitur. Omnibus etenim cibis piper, vel nec contusum admiscent, plenis manibus. In descriptione tractus loca in quibus piper crescit, ac portus quos naves Lusitaniæ piperis onus exceptu-

Piper ubi plurimum.

Nomina piperis.

Folia.

Oblongũ piper ubi nascatur.

Canarinum piper vile.

Canarinum Piper plebejum.

ræ subeunt indicavi. Plurimum quoque piper etiamnùm viride ollis imponitur, sale & aceto conditum, ità in longum tempus cõservatur, ac in Lusitaniam transmittitur. Verùm maximè id Indi consumunt, vocatúrque Piper in *Achar* simili condimento circa cetera aromata, ac species, quibus cibo adpositis, ut apud nos olivis & cappari fit, appetitus excitandi causâ utuntur.

Piperis cõdimentum.

Annotatio D. Palud.

Piper in culinis & Pharmacopæorum officinis usitatum, non alimenti sed medicinæ vim habet. Stomachum calefacit, eiúsque pituitam digerit. In stomachi dolore ex cruditate, aut ventositate quinque piperis grana si deglutiantur, summopere conducunt. Qui caliginoso lumine laborant piperis grana, anisum, fœniculum & caryophilla manducabunt; Ea etenim confectio caligines ac nebulas deterit. Ex triplici Pipere apud Pharmocopæos confectio fit, hoc modo: Piper album, atrum, ac oblongum sumito ex singulis 25. drachmas, thymum sylvestrem, zingiber, anisum ex singulis semunciam, cum mellis eâ copia, quæ confectioni adhiberi debet. Ea prodest stomachi frigida intemperie adfectis, singultu, jecinoris infirmitate, & hydropisi laborantibus, &c.

CAPVT LXIII.

Cinnamomum, Casia, sive Cinnamum.

Cinnamomũ Arabię hominibus *Quirfa* nominatur, Persis *Darchyna*, incolis Seylon apud quos plurimum crescit *Curdo*, Malacitanis *Caysman*, & Malabaris *Camea*. Arbores olivarum magnitudine sunt, aliquæ tamen minores, folia habent ut laurus formâ tamen eorum quæ citri sunt arboris, tenuiora verò, floribus albis, fructúque Lusitaniæ nigris olivis haud absimili, ex quo etiam oleum fit multas ad res utile. Cortices arbor duos habet. Secundus casia est, ille in partes scinditur quadratâ forma, atque ita siccatur, cinericio primùm colore. Tempore arefacta in orbes redactus, eum quo ad nos perfertur colorem, ex solis calore adipiscitur. Arbor hoc modo decorticata, post tres annos corticem recuperat, ingensque harum arborum multitudo fertur, ut sylvas ac nemora cynnamomo impleant. Radix aquam odore camphorę præbet, verùm ea (edicto ita cautũ) non evellitur, ne soboles pereat. Sole leviter siccata aut curata casia cinericio colore est; quæ validius uritur nigredinem trahit. Mediocriter arefacta colore rubet. Ex cinnamomo etiamnum ex parte viridi, aquæ magnæ æstimationis distillatione educuntur, quæ in India maximo in usu sunt, & in Lusitaniam item transmittuntur. Odore ac potu amænæ sunt, ceterùm calidæ & vehementes; valent adversus dolorem colicum, aliásque infirmitates, ex frigida intemperie, etiã contra pravum oris halitum. Aqua item ex floribus

Cinnamomi arbores quâ formâ.

Cinnamomum quid.

Aqua Cinnamomi.

floribus cinnamomi trahitur, quæ bonitate minor est. Insula autem Seylon Cinnamomum præstantissimæ notæ producit; ibi per sylvas & saltus abundanter spargitur. Habetur & in tractu Malabar; verùm vix ex dimidio comparari potest Seylanæ casiæ, quòd & arbores humiliores sint, cortice crassiore, ac virtute haud perinde efficaci. Ideo cassiæ ex Seylō triplicata supra hanc æstimatio est; vocatur hæc *Canella de Mara*, id est, Casia sylvestris. Edicto: Ne quis eam in Lusitaniam vehat cautum est, verùm nihilominus magnâ copiâ exportatur, titulo tamen Seylani cinnami: Vt Regi idem ex bona maláque casia vectigal sit; Cum in India casiæ Seylanæ quintallus 50. aut 60. pardauvis æstimatur, tum sylvestris duntaxat 10. aut 12. valet. In India tamẽ Seylanæ titulo, albo inscribitur, cujus etiam nomine Lisbonæ vectigal solvit, 15. aut 16. milresos in quintallum indifferenti æstimatione, circa bonam aut deteriorem casiam. alia aromata suis constant rationibus. Ceterùm in India nihil navi imponitur, quod Cochini *Registro* non sit inlatum, imo nec servi: Nam quæ sine albi nota in Lusitania reperiuntur, Regi veluti in fisci causam commissa cedunt. Iavæ item insulæ casiam habent, & loca circa Malaccam, tenui tamen copiâ Seylanæ ex omni parte cedit. Lignum, quod igni struendo communitèr per Indiam usurpatur, odore cinnamomum aliquo repræsentat.

Insula Seylon præstantissimum Cinamomum fert.

Casia silvestris.

Omnia quæ ex India deferuntur annotari debent.

Annotatio D. Palud.

Casia calore adficit, interiores omnes partes aperit & roborat, stringit aliquantulùm, stomachum confortat, ac cibi concoctionem adjuvat, cum utilitate adversus venena usupatur, quæ cordi nocent. Casia potata cum aqua pulegij & absinthij matricem reserat, ac menstruum fluxum fœminis citat. Adversus catharros & distillationes ex cerebro in inferiores partes eadem probatur. Hydropicos ac renum obturatione laborantes juvat. Aqua & oleum ex casia interiores partes plurimùm roborant caput nempe, cor, stomachum, & epar.

CAPVT LXIV.

Zingiber.

PEr Indiam passim Zingiber crescit; optimum ac negotiationibus frequentissimum circa Malabar invenitur, formam habet arundinis Belgicæ tenuioris altitudine trium aut quatuor palmorum. Radix est quod Zingiber vocamus. Id viride plurimùm in India manducatur, in lactucam, sed & sale conditum, ac aceto quod illi *Achar* vocant, eo modo qui supra, & circa piper, ac alios fructus condimento hoc præparatos, relatus est. Cùm carpitur ac siccatur annus ferè in Ianuarium ac Decembrem menses inclinat, Hujusmodi autem ea exsiccatio est. Terra figulina zingiber tegunt, ut foramina impleantur, ac radix recentior duret. Figulina enim vermes arcet noxios, qui esu eam perdetent aliàs. Parvi fit in Orientali Indiâ, verùm maximâ copiâ versus Rubrum mare, Ormutium, Persiam, & Arabiam vehitur, in Lusitaniam non ità quod vecturæ pretium vix ferat. Ceterùm quibusdam balistariis Indicarum navium beneficio Regio indultum est, jam olim ut certos *Quintallos* Zingiberis, absq. tributo auferant. Id omne hoc est quod India emittit. Nam illud quo Hispani plurimùm utūtur, ex Capite Viridi, S. Thomæ insula, Brasilia, S. Dominici insula, ac Hispaniæ India advenit. Ideo ex Lusitanorum India parum zingiberis adfluit, ob longitudinē itineris, ac vecturæ caritatem, licèt ipsum ut cæteræ Orientis merces bonitate præstet. Etiam sacharo in Bengala zingiber conservatur, optimè tamen in China, gustu probo, magnóque in usu Indis; ac & ipsis Lusitanis, ad quos item transmittitur.

Zingiberis forma.

Quando exsiccetur.

Zingiber quo modo siccetur.

Annotatio D. Palud.

Zingiber ab Arabiæ incolis, Persis & Turcis, Gengibil vocatur, in Gusaratta, Decan, & Bengala etiamnùm viride Adrac, & arefactum Sucte, in Malabar Imgi, siccatum aut viride in Malacca Aliaa.

Zingiber in modum junci aquatici aut gladioli excrescit, nigrius tamen, caule trium aut quatuor palmorum altitudinis, ac radice junceâ, non serpente, ut ab Antonio Musa traditum est, sed nec ita acutum, præsertim illud quod in Bacaim provenit, ob superabundantiam humorum.

Radices has in minutas partes conscindunt, ac aliis herbis admiscent, ità ut lactucarum vicem impleant, adjectis oleo, sale & aceto. Sed & cum carne ac pisce decoquuntur.

Zingiber in omnibus Indiæ locis crescit, seritur, aut plantatur: Nam quod sponte nascitur, non ita probum est. Optimum ac copiosissimum ex Malabar provenit, ab Arabiæ gente ac Persis valdè expetitum. Inde Bengalæ sequens laus est. Tertium locum obtinet, quod Dabul & Bacaim mittunt, ac universa littoris marini ora. In deserto ac interiori terra rarò reperitur. In S. Laurentii insula & Comoro item habetur. Zingiber leniter alvum solvit, ac digestivam virtutem roborat. Sed è contra quidam illi obstructionis alvi facultatem adjiciunt, quòd enim digestivam virtutem juvet, fluxus qui ex crudis humoribus proveniunt suspenduntur. Stomacho frigido calores adferit, ac adversus nebulas oculorum valet, magnisq; medecinæ generibus adhibetur.

CAPVT LXV.

Caryophyllon.

CAryophillon apud Turcas, Persas, Arabes, ac plurimos Indorum *Calafur* nominatur. At in Moluceæ insulis, quibus id aroma peculiare tantum est *Chambe,*

Caryophyllon quibus nominibus appellctur.

Moluccæ

Moluccæ insulæ numero 5. computantur, sub linea Æquinoctiali, quas & antèa descripsimus. Eæ præter Caryophyllon nihil ferunt, quod inde per orbem distrahitur. Arbor lauri speciem habet; flores primùm candidi, indè virides postremo rubri ac duriores, in Caryophyllon desinunt. Virides adhuc amenissimum supra cunctos odores odoramentum habent. Caryophylla autem densa maximè enascuntur, magno numero decerpta siccantur. Iustus eorum color tùm sufflavus, fumo deinde in nigrediné compellitur. Caryophylla quæ arbori adhærent crassiora, in sequens usque anni tempus matrum Caryophyllorum nomine durant. In locis quibus hæ arbores crescunt, nullum gramen est, omnis enim succus ad ea derivatur. Quod Lusitani *Baston* vocant Belgæ *Rompam* Caulis est, quo Caryophylla arbori adhærent, id pari manu cum caryophyllis colligitur. Etenim in Moluccæ insulis caryophylla nequaquàm emundantur, raró autem in India, plurimumque venduntur cum matre, pulvere, ac caulibus. Quæ tamen in Lusitaniam mittenda veniunt, ea distinguuntur. Calor huic aromati essentialis est & genuinus. Inde cum in India emendatur, si vas aliquod cum aqua aut alio liquore adstet, id omne intra duos dies, etiàm aliquatenus dissitum ingenti siccitate caryophyllorum exhauritur, ut sæpenumerò experimentis comprobatum est. Eandem naturam sericum Chinæ rude habet. Nam si id asseribus impositum aliquantulum a terra elevetur, ipsaque humus aqua conspergatur, madefacto nullatenus serico, manè omnis humor sericum invaserit, sedulâ calliditate Indorum, qui hoc sæpè modo sericum graviore pondere imbuunt, cùm extrinsecus nullus liquor appareat. A mari ad tormenti (quod nos *Bassum* vocamus) jactum Caryophilli arbores dissitæ crescunt, sponte suâ, nullâ curâ aut plantatione; humum decerpturi ea incolæ duntaxat purgant subtus. Amant mare non magnoperè vicinum, item nec valdè remotum. Etenim insulas ipsas oceanus fluctibus suis circundat. In anni magna fertilitate Caryophylla foliorum numerum facile superant. Manu non colliguntur, sed ad ramos alligatis funibus multâ vi avelluntur. Ideo læsis gravitèr arboribus fructus sequenti anno nullus est, spe in tertium productâ. Arbores aliæ ex deciduis Caryophyllis crescunt, ut castaneæ, quàm citissimè ob imbrium abundantiam quòd sub Æquinoctiali linea insularum Moluccæ situs sit; ideo intra octo annos fructum ferunt, duraturæ usque in centum. A Septembri usque in Ianuarium carpuntur. Viridia saccaro conservata ac in condimentum quod *Achar* vocant redacta, in Malaccam & Indiam mittuntur. Ex iisdem & aqua colligitur ad cordis robur alios que medecinæ usus. Caryophylla mulieres Indorum frequenter manducant, boni halitus gratia, idem Lusitaniæ fœminæ facere occæperunt. Folia lauri instar habet.

Vbi crescat.

Caryophylla Baston.

Calor essentialis Caryophyllis.

Sericum Chinæ rude quo calore sit.

Natura Caryophillorũ.

Aqua ex Caryophyllis.

Annotatio D. Palud.

Caryophylla ex arboribus nascuntur, quæ Lauri magnitudinem ac formam habent, folia tamen graciliora sunt, ut amygdali, aut salicis. Multos ramos ac infinitos flores nutriunt, qui in eum fructum quem caryophyllon vocamus transmutantur. In extremitate ramorum crescunt, ut uvæ myrti. In usu sunt culinis & officinis. Viridia aceto & sale condiuntur, etiam saccaro, in magnam palati amœnitatem. Aqua quæ ex viridibus Caryophyllis distillat, amœna admodum est odore, ac cor roborat. Sed & sudor iis qui Gallico morbo laborant excitatur Caryophyllis, Maci, nuce Myristica, & longo nigróque Pipere. Quidam pulvere Caryophyllorum caput spargunt, contra dolores capitis ac gravedines. Hepar, stomachum & cor confortant, digestionem juvant, Urinam citant ac ventris fluxum sistunt. Oculis adhibita visum roborant. Eorũ drachmæ quatuor cum lacte potæ Veneris usum promovent.

CAPUT LXVI.

Macis, Nux Myristica.

ARbor nucum Myristicarum ferax, Piri sive Persici speciem habet, nisi quòd gracilior sit; rotundis se ostendit foliis. Banda eam gignit; insula non ita longè à Moluccis sita, itèm & Iavæ insulæ. Ex iis Malaccam versus in Indiam ac Chinam distrahuntur. Fructus rotundis ac grandioribus Moluscis nucibus adsimulatur, intus nux Myristica latet. Hæc ligneo etiamnum cortice tegitur, in quo ipsa soluta vagatur, is tum flore sive involucro aromatico, quod Macin vocamus cingitur, mox succedit fructus Persico exteriore forma persimilis, in epulis amœnissimo odore cùm maturescit expetitus. Is & saccaro conservatus per Indiam passim distrahitur, ac in Lusitaniam quandóque emittititur; sed aceto etiàm salitus conditur. Nux cùm maturescit turgida flore, priore cortice disrupto, eum prodit, rubro coccineove colore, quem intra fissuras Macis genuinum pulcherrimo, jucundissimóque adspectu ostentat, plenâ fructibus arbore. Ceterum rupto cortice macis quandóque dilabitur, ea causa est ob quam nuces absque Maci subinde prostent. Siccatâ nuce flos abit, ac ruber color in flavum illum igneumve discedit, quem nos in Maci videmus. Insulæ feraces hujus aromatis ut Banda, & cæteræ salubres parùm existunt. Eâdem infamiâ Moluccæ laborant, indè exitiabilis opum cupido multos mercatores diversis morborum generibus absumit, ac in periculosas ejus plagæ ægritudines conjicit.

Arboris Myristicæ forma.

Forma Nucis.

Moluccæ parum salubres

Nomina varia nucis.

conjicit. Nux myristica ab incolis Bandæ apud quos plurimùm crescit *Palla* dicitur, Macis sive flos ipse *Buna Palla*. Decanini & Indi nucem *Japatrij* nominant macin vero *Japsol*, &c.

Annotatio D. Palud.

Piri arboris formam fere habent, eæ arbores ex quibus nux Myristica cum Maci crescit, foliis tamen brevioribus ac rotundioribus. Contra capitis dolores matricis ac nervorũ valent.

Nuces Myristicæ tribus culleolis teguntur. Prior imaginem fert culleolæ juglandis. Ea matura sese reserat ac tenuem corticem prodit, forma reticuli fructum ambientem, is nostris Macis dicitur, sive flos Myristicæ, ad cibos ac medicinæ usus tantopere utilis. Tertia culleola durior est, ac lignea, præ cæteris, putamine regiæ nucis instar, nisi quod nigra sit. Ea nucem Myristicam continet.

Fructu maturo ac exteriore cortice disrupto, Macis pulcherrimè in rubrum colorem rutilat, eodem jam arefacto Macis item fissuras ducit, aureumque colorem adipiscitur.

Myristicæ duplex genus est. Masculinum oblongum, & aliud rotundius, quod validissimum ac præstantissimum habetur.

Nuces hæ cerebrum confortant, memoriæ vim acuunt, stomacho calorem & robur addunt, ventositates expellunt, bonum halitum conciliant, urinam citant ac fluxum ventris suspendunt. Valent in summa adversus omnes frigidiores infirmitates, capitis, & cerebri, stomachi, epatis, & matricis.

Oleum contra supradicta vitia validius & melius est.

Macis optimo remedio infirmitates stomachi sanat, digestionem promovet, omnesque pravos humores consumit, ventositatibus expulsis.

CAPVT LXVII.

Cardamomum.

Cardamomi forma.

CArdamomo Indi multùm utuntur ad ciborum apparatus; idem boni halitus gratia dentibus crebrò terunt. Tollit quippe pravos cerebri humores, ac alia vitia. Crescit granorum reliquorum modo, fægopyri instar, colore tamen albo, ac in flavedinem inclinato, folliculis granorum fægopyri similitudine, quibus 10. aut 12. grana continentur, ea Cardomomi appellatione veniunt. Duæ ejus species, magnitudine discretæ. A Malabaris *Etremilly* a Gusarattis, Decaninis & Bengalensibus *Hil*, a Mauris inter eos degentibus *Helachy* vocatur. Etenim hoc aromatis genus passim per Indiam divenditur, ac commerciis distrahitur. Plurimùm crescit Calecuti & Cananori in locis tractus Malabar, ac in insula Iava. Ceterum ex supradictis partibus ad alias regiones transmittitur; in Lusitaniam rarò ob gravia nauli impendia, nisi quod nautæ subinde aliquid secum ferant. Quæ in India carnes ad cibos aptantur; eæ Cardamomo addito demùm comeduntur. Odore etenim ac gustu præstantissimè epulas adficit, si aliquod in India aroma.

Vsus,

Et virtus.

Annotatio D. Palud.

Avicenna Cardamomi duas species ponit. Unam Saccolaa quebir, id est, majus Cardamomum nominat; alteram Saccolaa regner, i. minus Cardamomũ. Id in Malabar Etremelli vocatur, in Seylan Encal, in Bengala, Gusaratta & Decan aliquando Hil, aliquando vero Elachi, a Mauris tamen, Ethnici enim per Indiam omnes id Dore vocant. Græcis antiquis, ut Dioscoridi & Galeno aliisq; Cardamomum ignotum fuit, & quamvis Galenus libro 7. simplicium scribat, Cardamomũ non ita calidum esse ut Nasturtiũ, at gratius & amænius odore, quadam amaritudine admixta, tamen hæ notæ omnes cum Indiæ Cardamomo nequaquàm conveniant. Dioscorides primo libro, 5. capite, hujusmodi cardamomum laudat, quod ex Comagene, Armenia & Bosphoro affertur, quamvis in Arabia & India tale nasci dicat. Addit tamen eligendum esse id quod plenum sit, ac lentum fractione, gustu amarum, & caput suo odore gravans. In eas regiones ex India Cardamomum venit ex quibus suum Dioscorides ducit, quod vero nec lentum fractione sit, nec caput gravans, nec amarum, nec ita acutum ut Caryophylla.

Majus Cardamomum oblongam triangularemque culleolam habet, sive folliculum, quo leviter rubra grana continetur angulata. Minus item triangularem folliculum habet, distinctũ tamẽ brevioribus minoribusq; granis, tenui pellicula in medio existente. Idem triplex etiamnum est, minus, medium, minimum.

Stomacho virtute suâ calores adfert, cibum digerit, capitis vertigines sedat: cum Betela item manducatur, ad capitis ac stomachi à pituita purgationem.

CAPVT LXVIIX.

Lacca.

LAcca quam Malabares, Bengalenses & Decanini *Assij*, Mauri *Lac*, Peguenses, apud quos optima commerciis distrahitur *Treck* vocant, ex Pegua in Sumatram permutatione cum pipere advenit. Indè Rubrum mare versus in Persiam & Arabiam mittitur, dicta ideò ab earundem regionum incolis *Loc Sumatri*, id est, Lacca Sumatræ quod ex Sumatra ad eos veniat. Conficiendæ autem Laccæ modus hic est. In Peguæ regno, aliisque locis in quibus Lacca fit, formicæ maximæ alatæ existunt. Hæ arbores quasdam prunorum specie scandunt, ex quibus certa gummi species defluit, id exsugunt, & circa ramos perinde Laccam ut apes mel, ac ceram diffundunt. Repletos porro ramos detruncant Domini, ac Soli siccandos exponunt, ita solutis mox ramis & exemptis, *Lacca* ipsa arundinis specie apparet.

Lacca quibus nominibus appelletur.

Lacca quid sit.

apparet. Verùm & ligni abrupti aliquantulum subindè adhæret. Eo vitio improbatur, ac puræ lignosa illa nimis quàm cedit. Nec fragmenta aspernantur. Ex iis quippe collectis ac liquefactis, laccæ genus aliud fit, bonitate tamen inferius. Rudis etiamnum *Lacca* formicarum subinde alas complectitur, primùm colore exstat fuligineo, pòst vero in omnes colores, singulari Indorum elegantiâ ac arte distribuitur.

Annotatio D. Palud.

Laccam in pulverem redigunt ac liquefaciunt tùm omnigenos & quosvis colores admiscent, rubrum, nigrum, flavum, viridem, &c. atque ex ea baculos conficiunt, quales nobis hic venduntur ad sigillandi usus.

Lacca lecticas exornant. Eâdem lecticas exornant, ligno enim quod jam illâ machina, quæ clinopegis in usu politum ac rotatum est, laccam cujusvis coloris adhibent, ac illinunt; illa calore ligni, quem id crebrâ illâ rotatione adipiscitur, liquefacta, eidem passim adhæret, unguis crassitie. Tum stramine latiore aliisve siccis juncis poliunt, ita ut lignum prorsus contectum, nullâ ex parte appareat, speculi instar nitidum, jucundissimo adspectu, ac duraturo donec lignum integrum sit, modò elegantem cultorem habeat. Atque hoc modo in India sedes, cistæ, sellæ, aliáque lignea instruuntur. Singularis autem hoc in genere Chinensium industria notatur, illi mensas, sellas, thecas, capsulas, scrinia, &c. ita pingunt, nostrâ omnium admiratione ad prodigiosi usq. ingénii signa. Eâdem *Laccâ* argentum omne implent, cultrorum scilicet capulos, quos extrinsecus ex argento faciunt, introrsum autem Annuli aurei Lacca impleti. *Laccâ* implent. Magna etiàm Indi subtilitate annulos conficiunt, qui ex auri massa solidi apparent, cum intus tamen cavi Laccâ impleti sint. Id fraudis vix quisquam deprehenderet. In *Ballagatta* & *Malabar*, *Lacca* quoque invenitur, sed rarior, maxima ejus copia in regno Peguæ est, indè passim per Indiæ nationes transfertur.

CAPUT LXIX.

Annil sive Indigo.

Annil inter colores præstat. ANnil, alitèr *Indigo*, Gusarattis, *Gali*, aliis *Nil*, magni pretii color est, Lusitanorum commerciis expetitus. In regno Indiæ Cambaja nascitur herba Rosmarino similis, ea ut cæteræ herbæ, seritur ac suo tempore decerpitur. Siccatur primum, pòst humore inquinatur, ac tunditur, & repetita tum post aliquot dies siccatione, præparatur in viridem subtiliorem imprimis colorem, at deinde cæruleo colore nitescit, quo ad nos delatus apparet. Melior autem est eo, si pulvere elegantiore teratur. Ejus virtus quomodo probetur. Virtutem ejus flamma candelæ explorant, si enim pollinis instar resolvitur summam habet commendationem, sed in arenæ modum coactus pulvis reprobatus est, ita aquæ injectus natatu laudatur, mersus spernitur. Ceterùm maximâ æstimatione caryophyllorum pretium tàm in India, quam Lusitania superat; jampridèm annvis locationibus a rege conducitur. Ne hunc colorem temerè quis in India emat, aut in Lusitaniam transmittat.

Annotatio D. Palud.

Anil sive Nil teste doctissimo Camerario, qui in horto suo hujusmodi plantas habuit, glaucis foliis conspicitur, similitudine quadam ejus herbæ, quam Barbam Iovis nuncupant, nisi quòd latiora aliquantulum sint.

CAPUT LXX.

Ambarum, Muscus, Algallia sive Zibethum.

AMbarum aliqui spumam balenæ, alii excrementum, alii bitumen aliquod, ex fonte quopiam maris productum definiunt. De Ambaro opiniones. Verùm ex balenis non provenire experimenta docent, multis etenim in aliis locis repetiri posset, præsertim circa Biscayæ littora, capturâ plurimarum balænarum inclyta, nullo tamen Ambari quæstu. Ideò ex fonte aliquo, aut ipso maris fundo suis locis glutinoso, haud inani argumento creditur fluere. Plurimùm autèm invenitur, in tractu Soffalæ, Moszambicquæ, Vbi plurimū inveniatur. Melindæ, sive Abex; ac circa Maldivæ insulas, & Comoriense caput, licèt rarò. Sunt qui existimant esse insularum aliquas, sive rupium partes, quas mare undis tectas habeat, quæ subinde tempestatum impetu avellantur. Nam partibus sæpenumerò natat 10. aut 12. imo 50. & 60. palmorum. Ità Ambari insulæ. ferunt aliquando integras reperiri insulas ex Ambaro, quas cùm repetere vellent illi qui antea naves oneraverant, nullas invenêre. Anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quinto, apud Comorini caput reperta est pars Ambari triginta quintallorum, ac primus ejusdem inventor Picem opinatus, rem magnis dignam opibus exiguo pretio vendidit, quæ postea dignitate materię agnita fuit. Inde aliquando Ambarum cum testis ac stercore marinarum navium in eo nidificantium mixtum apparet. Ceterùm cinericii coloris Ambarum cineticium. Ambaro maximus honos est, id albis venis distinguitur. Est & nigrum Ambari genus, verùm æstimatione inferius. Probatur aciculæ puncto, si oleum abundantius effluat. Virtus quomodo probetur. Ab Indis Satrapis, ac Regibus valdè expetitur, in ciborum condimenta. Venerem quoque adjuvat. Etiam multa concinnant ex Ambaro elegantiora, adjunctis Musci, Zibethi, ac Benzoini aliorúmque beneolentium specierum condimentis. Ex his pilulas sive globulos conficiunt, circumjecto argento ad odores,

quos ambulantes circumferunt. Sed & distincti argentei cultrorum ac pugionum capuli, operibus illustribus, impleti hisce aromatibus, apud Indos summâ elegantiâ nitent; à potentioribus etenim & Lusitanis hujusmodi artificia expetuntur magnoperè, summâ ingeniorum Orientis commendatione.

Ex Ambaro elegantiora confecta.

Annotatio D. Palud.

Ambarum Latinè, Arabicè Ambar, Picis quædam est species (ut & meritò author ait) ex certis fontibus alto in mari existentibus ejectum; Id Soli expositum mox duratur, ut alia quæ ex mari proveniunt. Ambarum hoc amænitatem ob odoris, caput ac cor roborat, siccitate sua superfluos humores stomachi digerit, omni vitio ac infectioni adversatur, comitiali morbo oppressos juvat, contra defectiones animi ac suffocationes uteri sumptum, ac subjectum probatur. In summa senectuti vel maximè prodest, contra cunctas frigidas passiones.

Muscus unde

Almiscar sive Muscus ex China advenit. Bestiolæ ibi vulpeculis similes, aut catellis, ad necem verberatæ, ac plagis mollitæ putrescunt, cum carne pariter & sanguine. Ex pelle tùm incolæ crumenulas conficiunt, quæ filis undique consutæ venduntur. Vnciæ pondus ferè habent à Lusitanis *Papos* dictæ. Ceterùm optimum ac præstantissimum Musci genus ex testiculis horum animantium colligitur; alterum licèt nomine Musci prostet, eandem tamen virtutem non habet. Vnde Chinenses, mihi in re ut sunt elegantissimi, ità & crumenas has rotundas testiculorum formâ effingunt, quò facilius ementibus imponant. Animal ipsum naturali instinctu, cum pretium testiculorum suorum intelligat, de fuga aliàs desperans, eosdem dentibus ac morsu avellit, & in lutrum velut libertatis abjicit. Ita occupato collectione testiculorum venatore, necem aliquando evadit. Multâ sanè versutiâ hoc odoramenti genus Chinæ populi vendunt. Iecinora etenim boum seu vaccarum, siccata & contusa admiscent, quibus musco imbutis crumenas impleant. Ea fraus cotidiano experimento agnoscitur. Muscus si tempore corruptus sit, & odoris expers crumenulæ eximitur, ac in mortario tunditur minutas in partes, deinde pueruli urina aspersus, ac plumbeę ollę inclusus, obturato probè ore, pristinam odoris virtutem, si modo aliquis etiamnum vigor subsit, adipiscitur.

Vbi optimus.

Animalis mira natura.

Musci odor deficiẽs quomodo reparetur.

Annotatio D. Palud.

Alii existimant Muscum enasci circa umbilicum bestiolæ cujusdam tuberis instar. Is qui flavedine pallet optimus est, cor tremulum ac frigidum confortat, ejusque cuncta vitia potus ac devoratus demit, maculas oculorum albas purgat, catharros humidos exsiccat, ac cephalæam ex flegmate obortam sanat.

Zibethũ ubi.

Algallia sive *Zibethum* plurimùm in India reperitur, in Bengala scilicet. Sed ob gentis artes veteratorias, ac fraudulentas, quibus omne illud odoramentum, olei ac arenæ admixtione adulterant, ad augendum pondus nequaquàm tantoperè expetitur. Optimum *Zibethi* genus ex Guinea advenit pulchritudine & synceritate eximium. Nascitur ex sudore cattorum, quos *Algallias*, seu *Zibethos* nuncupant, qui etiam in has nostras regiones & in Hispaniam vivi deferuntur. Ea res cùm nota sit, longiore explicatione nequaquam indiget. Ad cæteras ergo species herbasque Indiæ pergamus.

Zibethũ quid

Annotatio D. Palud.

Zibethum nascitur in posterioribus animalculi crumenulis, cujus & inde nomen catti Zibethini fluxit; sudoris instar, ut à Iohanne Hugone rectè scriptum est circa anum hujus bestiæ gignitur, ex calida humidaque facultate. Zibetho si umbilicus mulierum ungatur, matricis strangulationem impedit, ac libidinem fœminarum excitat.

CAPVT LXXI.

Benzoinum Gummi.

Benzoinum quid.

Benzoinum materiam habet thuri myrrhæque similem, at majoris pretii, quod ad multos medecinæ usus serviat,

Benzoinum etenim amœnitate odoris sui, corroborat, caput & cerebrum. Capitis superfluos humores exsiccat, sensus fumo acuit; in abscessu morborum prodest ac servit.

ac ad pilarum ex Ambaro, aliisque materiis odoriferarum confectionem, valdè expetatur. Crescit plurimùm in Sianæ regno in insula Sumatra, Iavis, ac regionibus circa Malaccam. Altissimæ sunt arbores, ramis ingenti crassitudine, foliis qualia limonum arbores habet, trunco vasto ex quo gummi nascitur, quod *Benzoinum* vocant. Arbores nondum planè adultæ optimum gummi reddunt, atro colore, ac suavissimo odore diciturque *Benjuin de boninas*, id est, Benzoinum florum, ob beneolentiam. Alterum benzoinum *Benjuin Amendoado* vocatur, id est, Benzoinum amygdalorũ, quod mixtum sit cum albi benzoini fragmentis, & nigri, specie amygdalorum per medium ruptorum. Huic tantam æstimationem non tribuunt. Etenim album *Benzoinum*, cùm ex annosis arboribus collectum sit, nèc eodem odore, nèc virtute eadẽ valet; sed cum nigro miscetur, quo facilius distrahi possit. Duo hæc *Benzoini* genera optima sunt, ac in Arabiam, Persiam, Ballagattam, & Lusitaniam cõmerciorum usu dimittũtur. Maxima Benzoini copia in Siana, & Malaccam circa crescit quod in Iavæ ac Sumatræ insulis nascitur vilius est. Incolæ locorum in quibus nascitur *Comingion* vocant, Mauri ac Arabes *Lovanjavij*, quasi Thus Iavæ, Decanini & Ballagattæ homines *Vdo*. Plurimùm truncos dissecant, ut ita faciliore cursu

Vnde fluat.

Species.

Nomina varia Benzoini.

cursu benzoinum effluat. Per Indiam negotiationibus valde expetitur. Inter odoramenta enim Indiæ præstantissimum est, supra cuncta thuris genera.

CAPVT LXXII.

Thus & Myrha.

Thus in Arabia nascitur. THus in Arabia nascitur, ac *Lovan* dicitur, ab Avicenna *Conder*: Gummi genus est, quod ex truncis arborum ut *Benzoinum* fluit. Optimum ex arboribus, quæ in montibus, rupibus & lapidosis collibus crescunt, provenit, tantâ copiâ ut & naves inungant, loco picis. Indè in Indiam, Chinam aliasque regiones defertur vili pretio.

Annotatio D. Palud.

Thus duplex est: Album, rotundum, & guttosum, quod optimum est, ac masculum vocatur, alterum nigrum ad fumigationes tantum probatum, nullâ majore dignitate. In India & apud nostros, contra fluxum ventris thus remedium est, etiam adversus capitis morbos, catharros, nauseam & vomitum, ac sanguinis sputum: cava ulcera dissipat, recentiaque & sanguine stillantia vulnera sanat.

Myrha unde & quid. Myrha Indorum lingua *Bola*, eodem modo quo Benzoinum & Thus nascitur. Ex Arabia fælice advenit, sed plurimam ejus copiam Abyssinorum sive Preshiteri Iohannis terra interior mittit, inter Mossambicquam & mare Rubrum posita, undè ad alias regiones transmittitur.

Annotatio D. Palud.

Myrha ad medecinam utilis est, in mensibus citandis, ac partu. Item in tussi inveterata, fluxu ventris, ac dysenteria.

CAPVT LXXIII.

Manna & Rhabarbarum.

Manna unde. MAnnam Arabiæ ac Persiæ regiones mittunt, plurimam tamen ejus copiam provincia Tartariæ *Usbeka*, post Persiam sita. Vitris inclusa distrahitur, amygdalarum saccaro conditarum magnitudine, nullâ aliâs certa formâ, quod particulatim ac minutatim habeatur: colore albo est, ac saccari gustu, ad favi usque dulcedinem. *Xercast* aut *Xerkest* Persæ vocant, id est, lac arborum; nam ros est qui in arbores descendit, eque ramis dependens, ut tempore hyberno e tectis aquarum congelatarum stiriæ. Colligitur, mox ac in vitreis calicibus in Indiam aliaque loca defertur. A medicis enim ad purgationes corporum expetitur. Ejus species. Aliud Mannæ genus est quod *Triamjabyn* aut *Trūgibyn* indigitat. Id ex aliis fructibus herbísque colligitur forma canabini seminis majore tamen, frustatim prostat, coloreque rubro seu rosaceo agnoscitur. Quidam hujusmodi mannam circa truncum ut gummi nasci putant. Ormutii ac in Persia inter medicamenta purgantia locum habet, ab Indis non perindè, ut prior illa species diligitur. Verum & diversa ab his mannæ species cum foliis ipsis admixtis, majoribus partibus, similis mannæ Calabriæ, per Bassoram ex Persia, Ormutium & in Indiam advehitur. Ea pretio cætera mannæ genera superat. Manna subinde & utribus, quibus in Turcia ac Persia utuntur, advenit, liquida, colore albo, sapore cum supradictis mannæ speciebus eodem, similique ad purgationes aliaque remedia virtute.

Annotatio D. Palud.

Manna coleram leniter purgat, mitigat ac minuit asperitatem gutturis, pectoris & stomachi. Sitim restinguit. Verum quod languidè purget, virtutem ejus thymo aut ysopo augent; Cum validis ea mixta purgationibus perfectiore operatione agit, ob amænam dulcedinem naturæ omninò commodam.

Ceterùm de Manna paucis his contentus ero, cùm non tam singulari commercio celebretur. At quia de purgantibus sermo est, haud absurdum fore opinor, si aliquid de Rhabarbaro radice addiderim. Licèt autem ea nullâ certiore scientia describi possit, in crescendi ratione. Rhabarbarū ex China quomodo crescat ignoratur. Compertum tamen est in Chinæ regni interioribus duntaxat enasci. Per provinciam Tartariæ *Usbekam*, quæ Chinæ finitima Indiam ac Persiam prætexit, Ormutium advehitur, atque indè in Indiam licet mari aliquando adferatur. Verum ea quæ terra venit optima est. Omnes enim herbæ ad medecinam pertinentes navigio allatæ corruptionem ac putredinem aliquam facilè contrahunt; Ideo terrestri itinere per Turciam Veneti Rhabarbarum, supra Lusitaniæ Rhabarbarum, pretii majoris ac meliori bonitate habent, qui deinde illud ad nostros usus dispergunt. Medicæ herbæ quæ navibus vehuntur facile corruptiones induunt. Sed & Lusitanis talium tenue studium est. Contenti illi tritis mercibus, hujusmodi curiositates non curant, Venetorúmque commerciis facilè permittunt.

CAPVT LXXIV.

Sandali lignum.

SAndalorum tria sunt genera. Unum album, alterum flavum, tertium rubrum. Album, flavuum, & aliâs præstantissimum, ex Insula Tymor advenit, quæ Iavis adjacet. Sandali genera unde. Integræ hic albi, flavíque Sandali silvæ visuntur, frequentique hinc commercio per totam Indiam distrahuntur. Sandalum rubrum in tractu *Choromandel*, & *Tanaßeryn*, in Peguæ terrâ fere crescit. Integræ sylvæ Sandali. Arbores nuci penè similes sunt, ac fructum quendam cerasorum instar habent, viridem primùm colore, postmodùm nigrum, nullo tamen gustu aut usu, quód statim decidat.

Lignum duntaxat ipsum in pretio est. Id ab incolis locorum, in quibus nascitur *Chandanacon* dicitur à Decaninis, Gusarattis, Canarinis, aliísque Indis *Sercandaa*, Arabibus & Persis *Sandal*, undè & Lusitanis *Sandalo*. Flavum albumque Sandalum in India valdè expetitur, ab Indis, Mauris, Iudæis & gentilibus. Pinsunt hoc ipsi, ac tundunt, ut in pultem redactum ungueti more ad corporis inunctiones serviat. Refrigerat etenim corpus & sunt Indi aliàs odoramentis a natura conciliati. Rubri sandali apud Indos exiguus est usus. Valet contra fervidas febres, ungunt enim eo arterias, tempora ac frontem. Ad alias regiones magna copia transfertur, quòd summi in Medecina usus sit. Indi ex eodem ligno idola, sive *Pagodos* fabricant, ut pretium illis majus sit.

Vnguenta ex Sandalo.

Annotatio D. Palud.

Album, flavum, sive pallescens Sandalum, etiam apud nos in usu est, inunctione cum aqua rosacea, contra fervidos dolores capitis. Hujusmodi cuncta ligna flavi, albi, rubrique Sandali, adversus calidas febres probantur, contusa & hausta. Præterea sandala non tantum confortant, verum etiam exhilarant cor, miscentur ideo egregiâ probitate medicamenti cæteris cor roborantibus remediis, quæ contra hujusmodi pulsus conficiuntur.

CAPVT LXXV.

Palo de Cobra, sive lignum Serpentum.

Lignum Serpentum quid.

Lignum Serpentum plurimum est in Seylana insula, humili arbore, cùm radice lignum id, quod Sepentum vocamus, constet. Colore albo ad flavedinem aliquantulum pertinet, durum ac gustu amarum, magni in India usus. Conficitur ut sandalum cum aqua & vino, atque epotum eo modo valet adversus febres ferventes, si uncia una absumatur admixta aquæ. Etenim contra venena omnia aliósq. morbos, passionem iliacam, lumbricos, cæterasque corporis corruptiones pollet, præcipuâ virtute adversus morsus serpentum, undè & nomen traxit. Monstravit hujus ligni efficaciam Indis primùm bestiola Quil sive Quipela, quam viverræ forma multi ad mures gliresque profligandos, etiam ad delicias habent. Huic naturali simultate cum serpentibus magnum certamen est, ideóque læsa crebrò ad ligni hujus (quod in Seylan, ubi hæ bestiolæ multæ degunt, plurimum est) medecinam, certissimo contra morsus venenosos remedio, accurrit. Indè radici tanta æstimatio, ac in commerciis tam ingens pretium.

Ejus virtus.

Monstrata per animalis cujusdam industriam.

Garcius ab horto triplicem hujus ligni naturam describit quem adire potes.

Annotatio D. Palud.

Duplex Serpentum lignum apud me videas. Unum quod hic a Johanne Hugone describitur, constans arboris radice, album ac gustu amarum, rudi cinericióque cortice contectum. Alterum mihi Hispali misit eruditissimus Doctor Simon de Tovar, quod brachii crassitudine, cortice tectum est aliquantulum marmoreo, ac variato serpentis instar, introrsum item album & gustu amarum.

CAPVT LXXVI.

Lignum Calamba, aliter Lignum Aloes.

Lignum Aloes, quod in India *Calamba*, sive *Palo d'Aguilla* vocatur maximè in Malacca, insula Sumatra, Cambaja, & Siana vicinisque locis invenitur. Arbores olivarum forma sunt, licèt majores; detruncatæ non ita benè olent, propter viriditatem immaturã. Siccitate eteni melior odor crescit. Medulla ipsa odore præstat ac differentèr habetur, noveruntque Indi subtilissimè discrimen. Optimum *Calamba* vocatur; alterum *Palo d'Aguilla*. Probatur autem pondere, venarum nigrarum distinctione, ac olei majore fluxu, qui ad ignem exanimatur, crassitie item & magnitudine. Ex iis qualitatibus virtutes æstimantur. Ex hoc ligno pretiosa multa fiunt, singulari ac commodissimo odore, undè & Calambam aurum & argentum contra non caram habent. Post Calambam dignatione *Palo d'Aguilla* succedit; Est & alia ejus species *Aguillæ brava*, id est, sylvestris nomine, magno itèm in pretio, quod Indi satrapis & sacerdotibus inde rogum defunctis struant, pari honore, quo apud nos marmorea sepulchra celebratur. Verùm cùm supradicto *Aguillæ* ligno, sive *Calamba* comparari nequaquam potest. Sylvestris *Aguilla* plurima in Seilana insula crescit & in tractu *Choromandel*. Optimę autem notæ *Calamba*, itèm ea *Aguilla* de quâ supra, circa Malaccam nascitur. Ex hoc ligno precatorios globulos rosariorum nomine notos, ac Crucis imagines conficiunt, maximo pretio quod sanè haud vanum est. Cætera etenim ligna odore superat, aliis regionibus haudquaquàm commune.

Lignũ Aloes.

Medulla odorifera.

Quomodo probetur.

Rogus ex ligno odorifero

Annotatio D. Palud.

Lignum Aloes, Agallochum Xylo, aliter Paradisi lignũ, Arabicè Agalugen & Haud, incolis Gusarattæ & Decan Ud, in Malacca Garro, optimumque Calamba vocatur.

Hujus ligni multas species habeo, amœnas omnes odore, variatas & maculosas, pinguedine plenas densas adhæc & crassas. Lignum hoc haustum bonum halitum conciliat, languidum item & humidum stomachum, qui cibum respuit juvat, itèm prodest iis quibus debile jecur est, ac dysenteria & pleuritide laborantibus.

CAPVT LXXVII.

Radix China.

Anno primùm millesimo, quingentesimo, trigesimo quinto China radix

gentibus

gentibus Indiæ innotuit, ignota antè, quòd tum morbus ille quem aliquando Gallicum, aliquando Neapolitanum; subindè Venereum, optimè Indicum (quòd in India vulgaris sit ac quodammodò patrius) vocamus, remedio ex Gvaycano ligno curabatur. Illud ex Hispaniarum India allatum, aurum contra non carum erat, at radicis hujus successione eviluit. Vt Chinarum regioni morbus idem universalis ac vernaculus est, ità divinæ providentiæ munere remedium itèm in promptu habetur. Idcirco leviter malum hoc indigenæ æstimant, securi ob præsentem medecinam. Neque pudori est quatèr aut quinquiès laborasse. Quinimo faciliori ratione ac methodo curatur, cùm alii morbi præ hoc ancipites ac difficiliores sint. Iam ipsa radicis vilitas maxima, cum Pardauvo dimidio, Lusitanicâ monetâ sesqui-Testoni pretio pondo ematur. Ægri ceterum hoc modo radice utuntur. In partes minutas ac rotundas scindunt eam, ad unciæ pondus, deinde adhibitis quatuor aquę amphoris decoquunt, ut aquæ dimidium consumptum appareat. Ea cotidie decoctio recens novatur. Præter hanc aquam nihil bibunt. Cibus tantùm est biscoctus panis, cum pullis gallinarum assatis, absquè adipe, sale, aut alio condimenti genere. Ità prandent. Cæna verò pane tosto cum melle (si ita videatur) explenda est. Ceterùm singulis diebus pressi vestimentis ac stragulis, ad sudorem decumbunt, eumque per horam aut sesqui-horam exprimunt. Triginta per dies victus hujus ratio continuata prodest. Imprimis verò aëris cavendi spiritus; tectis sollicitè capite ac auribus domum interdicto egressu custodiunt, atque ab omni re Venerea studiosè abstinent. Hoc modo præsens remedium adetit; quod dolorum per artus ac membra majore accessione primùm exploratur, dissipatâ vi medicamenti per cuncta corporis. Hujusmodi dolorum asperæ punctiones, usque ad 15. aut 25. dies increscunt; quo tempore bona omnino spes inculcari ægris debet, quippe post eum terminum mitigatis aculeis sublatâque ægritudinis noxâ, redeunte pristino artuum vigore, & completa intra reliquos quinque dies sanitatis integritate; ut nullum amplius morbi vestigium appareat. Sed cùm Chinæ decoctum stomachi appetitum validè acuat, cavenda tamen est omnis ingluvies, ac arctè servanda dietæ ratio. Ea etenim si diei unius, imò horæ intemperantia circa cibum intermitteretur, malum repetitis à principio remediis haud dubiè curandum esset. Inveterati maximè morbi, aut in senibus, Chinæ præsidio facilè curantur. Humores enim tum modici sunt. Post 30. dies descriptæ hujus curæ alius etiamnùm potus vitabitur, ideo fragmenta radicis decoctæ, per uncias jam antè seorsum servata repetuntur, ac indies in olla ad potum denuo excoquuntur. Verùm ea decoctio nullâ consumptione, ut prior fit; sed duntaxat simplex adhibetur. Illa tum 20. aut 30. sequentibus diebus potu continuatur, sedulâ à piscibus, boum, vaccæ, porcorumque carnibus, aliisque gravioribus cibis abstinentiâ. Tum perfecta sanitas absque ulla remedii fraude consumabitur, ac exinde paulatìm ad promiscuos cibos æger se inclinat. Verum & 30. prioribus curæ diebus elapsis, liberior prodeundi extra domum facultas indulgetur, cum cautela tamen. Sudorem adhæc non amplius exigunt. Enimverò ad majorem fælicioremq. remedii operationem, ac firmam sanitatis restaurationem primo curationis tempore, corpus purgabitur, repetito itèm post quatuordecim, ac demùm post 30. dies purgatorio pharmaco. Ità, ut mille experimentis cognitum est, pristinus vigor redit. Ceterùm contra hoc malum Chinæ radix non tantùm valet, verùm etiàm adversus podagram, sciaticam, membráque frigore ac horrore correpta, expetita ideo à Carolo Quinto Cæsare. Eadem promiscué omnibus anni tẽporibus nequaquàm probatur. Offendit enim ob calorem æstiva tempestate quandò Sol Canem, fervidum sydus habet, ut & hyberno, propter frigus. Veris autumnique temporibus omnimodò valet, consilio tamen medici, ac bono circa laborantium ætatem & sexum regionesque ipsas intuitu. Hoc modo Venereus in India morbus curatur. At in China, frigidiore terra, ac penè cum nostris regionibus eâdem cæli plagâ, idem decoctum unciis duabus aut sescunciâ radicis in 4. amphoris augetur, ut duæ tertiæ aquæ partes consumantur, quæ ratio Indis ob fervorem regionis quam habitant, noceret. Etenim potissima circa morbum ac ægrotantis personam nota est. Quibus malum non perindè vehemens sit ii radicis minore quantitate, ac decocto non similitèr valido juvantur. Adolescentibus decoctũ gravius necessarium est, ob humorum abundantiam. Valentes, ac nullo malo pressi, si hac radice utantur, sanguinem bonum, imò carnem ipsam consumunt. Qui autem suprà modum eam adhibent, jecur ac pulmones detestabili fervore adurunt, erumpentibus universum per corpus pustulis, ac vomicis, translato malo in deterius, quod deinde majoribus remediis, ac difficultate vehementiore curandum sit. Hæc de Chinæ radice decoctiq. ratione brevitèr referre volui, ut illius virtus, ac modus innotesceret, parato contra nefandam mali vim tam facili remedio, cujus desperatione multi aut vitam ipsam amiserunt; aut eandem magnis doloribus, ac gravibus pœnis confectam transegerunt. Adversus ulcera itèm ex eodem morbo nata spuma radicis ac decocti valet. Probatur verò radicis bonitas ex pondere, albedine interiore,

China radix quando primum nota.

Morbus Gallicus vulgaris in India.

Methodus curandi luem per Chinam.

China primo tẽpore remedii dolores auget.

Chinę reliquę virtutes.

Quando China secure prębeatur.

China cum cura præbenda.

China quomodo probetur.

interiore, ac nodorum raritate. Quæ rubet deterior est. Arbor ipsa in modum spinæ excrescit, à terra trium aut quatuor palmorum altitudine. In radice remedium supra laudatum est. Viridis etiamnùm cruda comeditur, decoctáque sachari arundinis gustum habet, non tamen tantâ dulcedine. Arbor raris foliis frondet, mali medicæ pullulantibus foliis haud absimilibus. In China *Lampaton* dicitur, ut ex testimoniis Chinensium accepimus. Atque hæc hactenus dicta sufficiant de China radice, à regione in qua duntaxat crescit ita nominatâ; Quæ restant medicis peritioribus permittimus.

Annotatio D. Palud.

China radix apud Ægyptios in usu planè est, non tantum adversus scabiem Indicam, verum & alias pravas adfectiones, cumprimis autem in iis quæ tabem ac maciem concitant probatur: tùm etenim radicem in gallinarum jusculo coquunt; ac aliquot diebus ægris propinant, quibus inde pinguedo ac coloris bonitas conciliatur.

China radix exsiccat admodùm; sudorem expellit, corruptioni resistit, jecur roborat, aquam inter cutem curat, ac prava ulcera, scabiem & lepram. Venerea lue correptis prodest, tabidos confortat, ac lienis pravos crassósq; humores minuit.

CAPVT LXXIIX.

Amfion aliter Opium.

Opium. AMfion Lusitanis, Mauris, Indis, at Aarbiæ hominibus *Amffion* dicitur, Latinis verò Opium, ex Cairo Ægypti, & Adena tractu Arabiæ, ac maris Rubri extremitate olìm Lusitanis subjecta advenit, plurimum tamen ex Cambaja & Decan, Quod ex Cajro adfertur albet ac *Mecery* vocatur, quod *Aden* mittit, aliique loci ad maris Rubri ostium nigrum & durum est, Cambajæ autem & Decanæ opiû mollius est, ac rosacei coloris. Ceterùm succo papaveris Quid sit. quodam constat, gummosâ lentâque materie, quæ ex eo fluit, scissionibus, fissionibúsque derivata. Indi multum eo utuntur, nominatim verò Malavares, ad quos magni Ejus usus mirabilis. commercii vice ex Cambaja defertur. Consueti eo uti pòst cottidie id sumere debent, aliàs mortem obituri exsiccatis medullis. Paulatìm autèm ejus usum esúmque induunt, indè consuetudinis vi invalescente 20. aut 30. grana ad pondus indies devorant, mirum dictu; si quinque quatuorve dies sine opii usu postmodùm sint, mors certa sequitur. Qui itèm, nullâ consuetudinis facilitate immutatâ naturâ id statim eodem pondere, quo adsueti deglutiunt, his funus Haud sine veneni vi. itèm præsto est. Veneri quippe vim aliquam mihi inesse persuadeo. Sanè qui eo utuntur velut dormitâtes incedunt. Ideo multi ejus desumptione atroces animi curas, anxietatésque laborum ac molestiarum, mentis corporisque mergunt, plurimi vero id libidinis gratiâ appetunt. Seminis etenim flumen diutius suspendit, Indiæ mulierum expetitâ delectatione, quibus eodem momento naturarum côcursus gratissimus est. Qui impensius id sumunt paulatìm in impotentiam ac sterilitatem abeunt, exarescente penitus semine, ut & Indi ipsi testantur. Satrapæ ideo eo exiguè utuntur, supradictas tantùm ad res expetitâ efficaciâ.

Annotatio D. Palud.

Opium succus est nigri papaveris, duplici specie. Prior quæ ex foliis & bulbis pariter exprimitur Græcisque Meconium dicitur; altera quæ ex bulbis fluit leviter discissis, ea opii justo nomine venit. Optimum gravius est, densum, firmum, gustu amarum, ac odore soporiferum, quod in aqua faciliter resolvitur, molle, album, sine nucleis. Turcæ Maslac nuncupant ac cottidie pisi magnitudine comedunt, non somni conciliandi gratia, sed firmandæ menti. Etenim bellaturi cumprimis appetunt, quòd eo cordis multum addi persuasum habeant, gratáque somnia excitari, imaginibus pulchrarum mulierum consuetudinis. At apparet eos qui cotidiano id usu manducant somnolentos & marcidos existere, in verbis ac operibus vacillantes, ut ad res agendas minus idonei sint.

CAPVT LXXIX.

Bangua.

INdis item cibus vulgaris *Bangua* est eadem virtute qua opium, valida. Semen est Bangua ab Indis usurpatur. canabino simini persimile, exiguius tamen nec perinde album. Planta quoque canabi Quâ formâ. comparari potest, quæ tamen corticem non habeat, ad funes aut alia utilem. Indi folia & semen ipsum comedunt, appetitus (ut ajunt) parandi gratia, veriùs autem explendis mulierû desideriis. Promiscuè in phar- Quove fine. macopæorum officinis prostat, cum foliorum Banguæ pulvere, mixtum semen, adjectâ viridi Areccâ ad conciliandam ebrietatem, cum mentis quadam peregrinatione. Quidam nuces myristicas admiscent, itèm macin eâdem ad ebrietates potentia. Alii potentiores & opulenti camphoram, muscum, caryophylla & opium jungunt, quâ scilicet confectione exhaustâ jucundâ oblivione curæ sileant, excitato risu ac mente in facetias & lepores compositâ. A meretricibus ideo expetitur, ut salibus ac lasciviæ illecebris gratiores appareant. Prima inventi gloria ex militibus, ac bellorum Ducibus prodiit. Hi longis militiæ malis, diurnis nocturnisque fatigati laboribus, hunc cibum apprimè expetebât, quo securi ac ægritudinum obliti, membra mentésque suavi quietis voluptate recrearent. Etenim Bangua desumpta ebrietatem parat, spumáque os turbidum fædat, manifestis stultitiæ notis, in finem usque digestæ virtutis. Apud

Indos in

Bangua lethe curarum. Indos in magno usu est. Similiter apud quosdam Lusitanos, plurimùm verò inter mancipia, quibus assiduus labor, acerbæ contumeliæ, ac servitus mæsta, hoc veluti delectamenti excessu recreantur, & diluuntur, brevi ac parabili, contra graviũ curarũ, querimoniarumque asperitatem remedio.

Annotatio D. Palud.

Banguâ Turcæ quoque & Ægyptii plurimùm utuntur: tribus modis conficitur, tribusq; nominibus distinguitur. Primam ejus speciem Ægyptii Assis vocant, quæ pulvere foliorum cannabinorum, cum aqua in pastillum redacto constat: Ex eo quinque aut plura frusta, castaneæ magnitudine sumunt; Ea post horæ spacium mentem adimunt, velut ebrietatis quadam vi; homínésque ipsi tanquam rapti hebetantur, sensibusque apparitiones mirabiles deprehendunt, quibus summoperè delectantur. Hac confectione plebs utitur, quòd exigui pretii sit. Cannabi hanc vim neque miretur quisquam. Etenim juxta Galeni sententiam, cannabum caput admodum implet: Alteram Bosa nuncupant, ea Assis efficaciâ superat. Ex Lolii farina paratur, atque cannabino semine, cum aqua, modo qui supra relatus est; alii succum exprimunt, eundémque præbent. Tertia Bernavi dicitur, quæ Bangua justa & vera est; quam ex India præparatam habent, ac à Iohanne Hugone hic describitur. Ex ea unciam devorant: Inde primùm alacritas quædam nascitur, mox loquacitas, cantionum ludicrarum festivitas, risus immodicus, magnis cujusdam jucundæ stultitiæ excessibus. Post horæ lapsum fermè in iracundiam incidunt; lites, jurgia, ac pugnas, quæ tamen parvo tempore durant. Subeunt postmodum mærores animi & anxietas, ac proni in lacrymas oculi languent, donec obrepente somno quies incidat, post quam ad sese redeunt. Hæc confectio histrionibus, ac iis qui conviviis ridiculi adhibentur in usu planè est. Aliud genus Ægyptii itèm habent, quod Bers nuncupant, quasi sanitatem unius horæ diceres; fit ex Piperis albi, fabæque lupinæ seminis sextante, uniúsque dipondii, opii, dipondiis duobus & sicilico, spicæ nardi, euphorbii, bertræ semuncia, mirchal, croci 15. scrupulis, in mortario marmoreo contusis, ac melle in condimentum præparatis.

CAPUT LXXX.

Camphora.

Cãphoræ duæ species. CAmphoræ duæ species sunt: Optima quam *Borneo* insula emittit, altera deterior quæ ex *China* sive *Chincheu* adfertur. Ex arboribus nucis arboris magnitudine crescit, estque gummi, quod interiore arboris trunco coalescit, sudoreque stillatim

Borneo. effluit. Camphora hæc Borneïna etiam in insulis Sumatra & Sunda, aliísque vicinis locis habetur. Magnitudine milii seminis est albo colore. In quatuor verò species dispergitur, ab Indis cribro excussa. Prius etenim cribrum minutis foraminibus, quod emittit, pessimum habetur, sequētia majore meatu sunt, ut de margaritis relatum est, Camphora cribrata. indè etenim pretii ratio deducitur. Aliquandò fortè maculatam, vitiatámque humore, aliovè modo deformem Camphoram videas, quam *Banjanes* ex Cambaja, aquâ calidâ, sapo ac limonum succo purgare norūt, sub umbra positam ut siccetur, redeunte ita pristina albedine, ac ponderis ratione. Adulterant eandẽ Indi aliis gummi generibus, ac farinâ, ut sunt callidi homines in omni commercio. Hæc vera est ex *Borneo Camphora*, quam integram raro ad nos pervenire crediderim. Ceterùm Chi- Camphora Chinensis deterior. nensis ex *Chincheu* maximâ multitudine per liba ac bulbos ubique distrahitur, vili pretio, cùm centum hujus *Camphoræ* pondo, unum duntaxat Borneïnæ valeant. Miscent tamẽ pretiosam cum viliore communitèr, ita haud difficultèr distrahitur. Quòd autem hæc species magni in medecina usus sit, ac Indicis passim negotiationibus expetatur, eam ob rem naturam ejus usúmque explicare haud absurdum duxi.

CAPUT LXXXI.

Tamarinium.

TAmarinium varijs in Indię locis nascitur, nominatim in Gusuratta terra, ac Tamarinium quid. Septentrionali supra Goam tractu. A Malabarensibus *Puli* dicitur, à Gusarattis & cæteris Indis *Ambili*, ab Arabibus *Tamarindi*, quòd *Tamara* in Arabia dactylos significent; ac fructus hic dactylorum maximè speciem habeat: Vnde illis *Tamarindi* dactylum Indiæ sonat, voce etiam ad Lusitanos derivatâ, qui hunc fructum *Tamarinio* indigitant; & dactylos omnes Arabiæ seu Persiæ *Tamaras*. Arbores ipsæ castaneæ sive Forma arborum. nuci haud absimiles sunt, ramis multiplici foliorum serie insignibus, denso ac valido ligno. Fructus digiti longitudinem habet, in arcum lunatus, folliculis exterioribus viridibus tectus, qui siccati deinde cinerescũt. Intùs grana latent, fabarum magnitudine, hæc materia ista circundat, quam *Tamarinio* vocant. Viscosa ea manibus adhæret, ac Vsus ejus. ad cuncta Indiæ condimenta servit, acido quodam oxygari sapore, gratissimo in orizæ ac *Caryli* obsonia jusculo. Ceterùm sordidè De Carylo supra locuti fuimus idq describimus. *Tamarinium* coci exprimunt, dilapso per manus visco, putridorum ac defluentium mespilorum, digitis subactorum, specie: Ita ejus condimenti difficilis admodum inspectio esset, cùm tamen sereno gustu orizæ cæterisque obsoniis bonum probumque saporem commodet. Idem hic fructus viridis ac maturus ad purgationes pauperioribus sufficit, quibus Rhabarbari aut Mannæ Tamarinium purgat. pharmaca nimis quàm preciosa sunt. Macerant autem *Tamarinium* aquâ, eámque manè jejuni sumunt, fœlicissimâ cum purgatione.

gatione. Aceti præterea vice in culinis probatur, cùm & ipsius aceti vim quandoque superet. Nec Medici aspernantur; salubritèr id sæpè aliis cum herbis confundunt. Sale Indi *Tamarinium* condiunt ac in Lusitaniam, Arabiam & Persiam dimittunt, verùm & domi integrum cum folliculis servant. Ex arbore fructus vaginarum quarundam specie dependet, curviore tamen forma ut relatum est. Conservatur etiam saccaro fœliciter. Miraculi verò instar est quod idem folliculi se subtrahant; ac sub foliis se condant in noctis adventum, nè frigus nocturnum noxium experiantur; diurno autem redeunte calore manifestentur, velùt securi de injuria aëris. Venditur materia ipsa exempta folliculis, ac in pilas glutinata, sordido adspectu, ac tetra ob viscositatem contrectatione. Pretio parvo ob copiam ingentem passìm comparatur.

Folliculi condunt se contra nocturnũ frigus.

Annotatio D. Palud.

Tamarindæ ab Ægyptiis Deresinde vocantur. Arbores ex quibus crescunt pruni magnitudine sunt, densis ramis & foliis Myrthi, floribus albis, Medicæ mali florum instar; ex quorum medio, quatuor tenuia ac alba fila emergunt, ex iis fabæ nascuntur, quibus pulpa cum semine continetur; quam Tamarindam vocamus. Folia hujus arboris ad Solem se semper vertunt, eoque cadente ipsa se claudunt, occultatis fabis. Alcayri in hortis quasdam ex hisce arboribus vidi, atque unam prope S. Macarii claustrum; in deserto loco, cæterarum herbarum, arborúmque infœcundo. Pulpâ hac Turcæ & Ægyptii plurimum utuntur, in calidis morbis, & febribus, quam cum aqua pura epotant. Memet ego eodem in Syria remedio à gravi febre liberavi. Vulgaris sanè medecina, illis etiam per deserta iter agentibus servit. Valent item contra pestilentes aliásque putridas febres, ex biliosis adustísque humoribus suscitatas, ac adversus calidam jecoris renumque intemperiem probantur. Apud me videre licet folliculos integros, sive fabas Tamarindarum, quemadmodum in Oriente crescunt, etiã folia cum Canna fistula, in Ægypto a me decerpta. Foliis Tamarindæ arborum Ægyptii contra lumbricos utuntur. Fabæ teneriores, ut & Cassiæ fistulæ plurimæ in Ægypto melle siliquæ, aut saccaro condiuntur, eo condimento ollas plenas mecum retuli.

Cassia fistularis.

Canna fistula purgationibus aptissima, passim in India habetur, itèm in Cambajæ, Sianæ, Malaccæ àc vicinis regionibus. Verùm quòd in Hispaniarum India, aliísque locis plurima sit, ac cognita, ejus ideo descriptionem longiorem omiserim.

Annotatio D. Palud.

Mille hujusmodi arbores in Ægypto aspexi, præcipue circa Damiatam, quæ urbs Ægypti jucundissima, Nilo adjacet, eo plane modo quo Campi Isalæ, dissita miliaris unius spacio a mari. Ægyptii Cassiam vocant Chaiarxambar. Arbores similes sunt nuci nostræ, si truncum, ramos & folia adspicias. Flores etenim flavescunt, odore probo, ex quibus fabæ nascuntur Cassiam continentes: Fabas has condiunt etiamnum sine ligno teneras. Ægyptii Cassiæ pulpâ cum liquido saccaro, & glycirhizæ succo utuntur, contra calculum, cunctáque vesicæ & renum vitia. Etiam adversus tussim, ac difficultatem spiritus, cum Agarico; extrinsecus quoque ferventibus inflammationibus Cassiam adhibent. Qui plura scire desideret Mathiolum legat, aliósque Medicos, qui Cassiam diligentissimè celebrarunt.

CAPVT LXXXII.

Myrabolani.

Mvltis Indiæ locis Myrabolani repe- riuntur, in Cambaja scilicèt, Ballagatta, Goa, Malavare, & Bengala. Multis generibus distinguuntur. Primum est quod Medici *Citrinum*, Indi *Arare* nuncupant. Id rotundum est, ac coleram purgat. Alterum *Embilicum* dictum, Indis *Amuale* vocatur. Hoc ad corii subactiones utuntur, vescunturque eo etiamnum virente, aperitus causâ. Tertium Indi *Resonvalle*, medici *Indum* nominant. Illud octo angulis eminet. Quartum officinis *Bellericum*, Indis *Gutii* dictum, sphæricam quoque formam habet. Quintum ac ultimum medici *Quebulum*, Indi *Aretean* indigitant. Huic oblongior forma est, ac angulis distincta. Arbores pruni similitudinem habent, foliis tamen per supradicta genera distinctis. Prunorum quidèm fructus specie sunt, nisi quod quibusdam anguli sint; alii autem rotundiores appareant, ut supra relatum est. Tria tantum genera medicis Indiæ probantur. *Quebuli* nempè, qui in Cambaja, Bisnagar & Bengala crescunt, ex quibus & condimenta fiunt, ac in Lusitaniam aliáque loca mittuntur. Item *Indi* ac *Citrini*, quos pariter condiunt. In *Batecala*, *Malavare* & *Bengala* gignuntur, ac cõmercio frequenti huc atque illuc disperguntur. Gustus Myrabolanorum idem est, qui prunis nondum maturis. Ceterum quod hic pharmacopæorum ac medicorum campus sit, ideo plura desino referre: Indiæ inter merces computantur ideóque & caput iis adscripsi.

Myrabolani.

Diversi generis.

Forma.

Gustus.

Annotatio D. Palud.

Quinque hæ Myrabolanorum species, ad nos ex India siccatæ deferuntur; quædam etiam sale conditæ, aliæ autem saccaro. Primam speciem constituunt, quos Citrinos sive flavos dicimus. Hi flavedine in virorem porrectâ commendabiles, firmi, densi, ac viscosi, cortice crassiore tecti, stomachum à colera purgant, tertianas aliásque biliosas febres tollunt, calidæ naturæ hominibus commodi. Altera specie Indi veniunt, hi nigredine commendantur, bilem purgant, ac imprimis atram, contra tremores membrorum valent, pulchrum colorem reddunt, & ægritudinem abigunt. Tertiam

speciem

speciem Chebôli sive Cepuli faciunt, hi ex magnitudine laudantur, nigricantes ac in rubeum colorem porrecti, graves, quique aquæ injecti fundum petant. Phlegma ac pituitam purgant, mentem acuunt, visumque illuminant. Ad nos item conditi deferuntur saccaro, aut melle. Stomachum eo modo purgant & roborant, aquam intercutem sanant, ac in febribus inveteratis probantur, appetitum quoque cibi adjuvant, & concoctionem promovent. Quarto loco sequuntur Emblici, quinto quos Bellericos vocamus. Communem ii ferè cum Chebulis virtutem habent, purgant enim corpus à pituita, cumprimis cerebrum, renes & stomachum, orexim excitant, & vomitum cohibent. Emblici item condiuntur, eodemque fine manducantur. Fructus hi omnes purgant, verùm modo diverso a Cassiæ, Mannæ similiumque medecinarum facultate; per astrictionem etenim operantur, & colligationem, exprimentes quod in partibus hæret: Quibus plura scire de hisce generibus lubido est, Mathiolum, Garciam ab Horto, ac alios petant.

CAPVT LXXXIII.

Species aliæ herbæque Indicæ.

Nardi Spica quid. NArdi spica in regionibus *Sitor* & *Mador* (quæ cum terra *Decan* & *Dely* prope Bengalam confines sunt) crescit. Seritur, ac ex plantis crescit, altitudinis trium duorumve palmorum, tritici instar, quâ etiam formâ spicæ, quibus spica Nardi constat apparent, ferè ab ipsa radice mox enascuntur, juxta terrã, quo modo in Cambajam veniũ deferuntur, ac indè ad alia loca.

Annotatio D. Palud.

Indorum Spica stomachum roborat, hausta ac imposita omnésque frigidas affectiones digerit.

Aloe quid. Aloe, quam Arabes vocant *Sebar*, Decanini *Area*, Canarini *Cate*, *Comer*, Lusitani *Azeure*, ex succo herbæ jam siccatæ fit. Ea herba Lusitanis *Baboza* dicitur, id est, salivaris. Copiosa est in Bengala, Cambaja, aliísque locis, præcipuè tamen in *Sacotora* insula, quæ ad ostium maris Rubri, sive *Meccæ* freti jacet. Inde in Turciam, Persiam, Arabiam, ac Europam defertur. Fama hinc insulæ celebris est, cùm & ab ea *Aloë Socotrina* dicatur. Aloe Socotrina.

Annotatio D. Palud.

Aloe purgatione stomachum à cholera tenacique pituitâ liberat, cumprimis ea quæ lota est, omnes obturationes aperit, crudos humores digerit & a putredine conservat. Præterea stomacho impensè vires addit, acuitur adjectione Cassiæ, Macis, aut nucis Myristicæ. Præcipuè valet Aloe contra vomitus, ac stomachi crudos humores. Extrinsecùs quoque adhibetur serpentibus ulceribus cohibendis, ac ad collyria.

Anacardi fructus. Fructus *Anacardi* dictus in multis Indiæ locis invenitur, in *Cananor*, *Calecut*, terra Decan, aliísque regionibus. Arabũm lingua *Balador* dicitur, Indorum *Bibo*, Lusitanorum *Fava de Malacca*, id est, Malaccæ faba, propter similitudinem quam cum fabis habet, majore tamen forma quàm nostrates fabæ. Vtuntur eo Indi in lacte, contra spiritus difficultatem, lumbricos, aliáque mala. Viridé in *Achar* redigunt, cum sale & aceto quemadmodùm cunctos fere fructus speciésque, ut relatum est, condiunt.

Annotatio D. Palud.

Fructus hi nomen ducunt a similitudine cordis quam tuentur colore & forma, præcipuè jam exsiccati. Virides, ac etiamnum ex arbore penduli, quales in Sicilia Æthna monte vidi, nostris fabis majoribus accedunt, sale condiuntur ut olivæ, ac commodè manducantur, succum continent crassum ut mel, sanguineâ rubedine, valet contra maculas. Quod ad præparatos Myrabolanos attinet, exsiccant ac calefaciunt, memoriam roborant; cerebrum item & nervos, sensus acuuunt, ac contra frigidas capitis passiones probantur.

Calamus aromaticus quid. Calamus aromaticus in Gusaratta *Vaz* dicitur, à Decaninis *Vache*, à Malabarensibus *Vasabu*, à Malacitanis *Daringoo*, Persis *Heger*, & in *Cuncana* (quæ Goæ terra est, circumjacens versus Septentrionem) *Vaycan*. Arabes *Cassab* & *Aldirira* nuncupant. In multis Indiæ locis seritur, nempè in Goa, terrísque Gusarattæ & Ballagattæ. Antequam verò evellatur, odorem non habet. Fœminæ eo contra matricis passiones plurimùm utuntur. Valet item ad nervorum dolores mitigandos. Equis etiam plurimùm præbent, manè nempè contusum ac mixtum cum allio, cumino, sale, saccaro & butyro. Ea confectio *Arata* dicitur, equis valdè commoda, ut ajunt. Calamus aromaticus arundine, sive stirpe herbæ constat. Materia interior spongiosa, colore flavo apparet. Radix nullius usus est; valor penes arundinem ac medullam duntaxat habetur. Ad equorum vitia valet.

Annotatio D. Palud.

Calamum aromaticum syncerum, ac justum, intimus mihi amicus & dominus Carolus Clusius describit, in doctissimis suis Annotationibus in Garciam ab Horto folio 127, cui ejus quædam frusta dederam ex Ægypto à me allata, quæ in terra abundè reperitur, & usu consumitur. Vocant Cassab Eldereira: tenuis arundo est, quæ recens aureum pallentem colorem repræsentat, multis nodis distincta, ac in fragmina fragilis, intus spongiosa, aranearum telarum instar, albo colore, ac lentore quodam, manducata, contrahens palatum, acri quadam amaritudine, quemadmodum apud me videri potest, ac ex Ægypto plurimùm habetur, qui Theriacæ suæ admiscent, & aliâs eo utuntur, ad urinam citandam mensésq; juvandos.

Costi nomina. Costus quem Arabes *Cost* sive *Cast* nominant, Gusarattæ Cambajæ *Vlpot*, Malacitani *Pucho*; ad quos plurimũ transfertur, item ad

itèm ad Chinenses aliásque regiones. Ex locis *Sitor* & *Mandor* supradictis advenit, ex quibus & Spica Nardi habetur: Inde in Cambajam & Indiam dimittitur, ac deinceps in alia loca. Arbor Sambuci specie est, floribus albis odoréque valido. Ligno ac radice Costus constat, magnis commerciis versus Persiam, Turciam ac Arabiam distractus, quibus plurimùm terris in usu est.

Vnde adveniat.

Quid sit.

Annotatio D. Palud.

Costi plures species habeo, Indicum à Garcia descriptum, cum notis suis omnibus, Arabicum & Syriacum suis quoque cum proprietatibus & signis. Adhæc aliud genus speciè Zingiberis. Indicus præstat ceteris, menses ac vrinam citat, matricem immundam abstergit, haustus aut fomentatione adhibitus, conceptionique idoneam reddit; contra serpentum morsus, pectoris dolorem, ac lumbricos valet.

Cubebes quid.

Cubebes Arabiæ genti, Indis *Cubachini*, sive *Cubabchini* dicuntur, quòd Chinenses antè Lusitanorum in Indiam adventum, quondam eos ex insula Iava, seu Sunda adferrent soli, in qua tantùm crescunt. Chinenses tum navigationis totius potentiâ, passim per Indiæ regiones, Orientísque portus, tàm continentis, quàm insularum negotiabantur. Iavæ incolæ apud quos crescunt eos *Cuncuc* nominant. Piperis forma nascuntur, ac arborem ederæ modo scandunt, folia piperis foliis similia ferè sunt; fasciculis quoque distincti crescunt, ut piper, at singulis granis cauliculus suus est, ex quo pendent. Tanto eosdem Iavæ homines in pretio habent, ut non nisi decoctos vendant, nè peregrinis exportandi, aut in hortis suis plantandi facultas esset. Magnis sanè commerciis expetuntur nominatim à Mauris, qui vino immiscent, quòd potentiam in Venerem adjuvent. Iavæ homines ferè iis utuntur adversus stomachi frigiditates, aliosque morbos.

Qua forma.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Cubebæ fructus sunt Piperis forma, majores verò aliquantulum, optimæ habentur, quæ densæ, plenæ, graves & acutæ licèt non perindè ut piper, aliquantulùm amaræ, aromaticæ valdæ & in dulcedinem porrectæ sunt, stomacho calorem & robur addunt, ventositate & putredine languido, pectus à lenta pituita purgant, lienem confortant, flatus propellunt, ac prosunt contra frigidas matricis passiones; cum Resina diutius masticatæ cerebrum à flegmate purgant, eidemque robur conciliant.

Folia Indiæ.

Folia Indiæ Indis *Tamalapatra* mali Medicæ foliis similia sunt, acutiora tamen, coloris luridi: venis tribus usque in finem distinguuntur, quarum una medium secat, duæ reliquæ latus claudunt utrinque; Odorem pulcherrimum habent, Caryophyllorum æmulum. Arbor ex qua crescunt justæ magnitudinis est, amat ripas lacuum, sive fluminum, multisque Indiæ locis visitur, præcipuè tamen in Cambaja. Indi hisce foliis plurimùm utuntur, unde & integros per saccos distrahuntur. Valent (ut ajunt) ad urinam ciendam, ac ad emendationem spiritus. Vermes tineasve vestibus adpositæ arcent. Spicæ Nardi virtutem ut opinantur in omnibus æmulantur.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Latini vocabulum hujus folii deduxerunt ab Indico Tamalapatra; nominant enim Malabatrium, Arabes Cadegi Indi indigitant, id est, folium Indiæ: Plurimùm transfertur, præcipuè Venetias. Vtuntur eo ad promovendam urinam, ad stomachi robur reparandóque oris vitio ex spiritus fœditate, &c.

Galanga quam Arabes *Calvegian* nuncupant, duplex est. Vna minor ac odorifera, quæ in Indiam ex China advenit, indigenis *Lavandon* dicta, ac inde Lusitaniam mittitur. Altera major, quæ in Iava reperitur ac incolis *Lanqua* dicitur. Hæc odore non ita bono Chinensi cedit. Plantæ ex quibus crescit altitudine trium aut quatuor palmorum sponte enascuntur, ac maxima Iavę palmos quinque habet: foliis lanceæ ferri instar apparet, albis floribus ex quibus semen provenit, quo tamen non seminatur. Verùm Indi hortenses inter lactucas id celebrant, deliciarum gratia, ac medecinæ, quam ex Galangæ semine obstetrices, quas Indi *Dayas* vocant, concinnant. Ex radice planta, ut Zingiber, non itèm ex semine provenit. Magna ea ac longa, nodos ut arundo habet: Medica facultate apud Indos pollet multósque ad usus distrahitur.

Galangæ species quales.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Galangæ radices nodosæ sunt, intus & extrinsecus rubræ, curvatæ circa nodos, odoris boni ac gustus acuti, forma & odore cyperi radicibus similes: Vnde & multi eas pro cypro Babyloniæ habent. Calidæ sunt & siccæ tertio gradu, ideo & stomachum roborant, ac dolores ex flatibus & frigore ortos adimunt. Fœdum oris halitum vincunt, pulsum cordis sanant, cum plantaginis succo desumptæ. Colicum dolorem ex flatibus ortum sanant, ac contra passiones flatuosas matricis valent. Veneris usum firmant. Renes fovent, ac cotidie pondere minuto desumptæ diuturnos capitis dolores tollunt.

Hæc illa sunt quæ de herbis & speciebus Indiæ mihi cognita fuêre: Cætera abdita àc secretis Medicorum Pharmacopæorúmque cognita recludere, neque animus est neque scientia. Communes tantum & notissimas Indorum commerciis herbas retuli, satis meo judicio. Nunc ad reliqua pergere lubet.

CAP. LXXXIV.

CAPVT LXXXIV.

Sequitur Historia Margaritarum & Aliof-fari, Gemmarum, Adamantum, Pyroporũ, Topasiorum, Cyanorum, aliorum Orientalium Lapidum, ut vocant: Cum relatione Lapidis Bezar, contra venenum validi, aliorumque similium. Quomodo, aut ubi reperiantur.

Margaritarũ distinctio. MArgaritas sive Baccas majores Lusitani *Perolas* appellant minores verò *Alioffar*, Arabes *Lulu*, Persę & cæteri Indi *Motu* Malavares *Mutu*. Præcipua optimarum earumque quæ Orientalium appellatione veniunt piscatio, inter Ormutium & Bassoram in sinu Persico frequentatur; in locis *Bareyn, Catyffa, Fulfar, Camoron*, aliisque sinus Persici regionibus; ex quibus Ormutium deferuntur. (Piscatio earum ubi.) Etenim Lusitaniæ Regis Procurator hoc tantum nomine, vt piscationi Margaritarum intendat Bareyni sedet; earum commercium Ormutii & Goæ frequens est. Aliæ item piscationes inter Insulam Seylon, & Comorini Caput habentur, magna quotannis numerosaque captura. Ibi ab eodem Lusitaniæ Rege Dux constituitur, cum quatuor millibus & amplius urinatorum, qui ex hac piscatione tantùm victũ quæritant, sæpenumerò ingenti cum periculo, à piscibus, quos *Tubarones* sive *Hayos* nuncupant, ut aliàs declaravimus. (Differentia.) Ceterũ Margaritis huius tractus cum Ormutianis nõ æqua æstimationis pars est. Cedunt etenim ac a peritis facilè descernuntur. Circa Insulas *Borneo* & *Aynon* Margaritæ itèm inveniuntur, sed inferioris pretii. Ormutianæ cæteris præstant. Eas vrinatores aquam decẽ aut viginti ulnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continẽtur, quæ majores habent supernatant aliquantulum; Minores *Alioffar* dictę in fundo maris ferè reperiuntur. ([Mo]dus piscandi.) Vrinatores nudi ac cophino succincti eundẽ confestim implent, scaphisque inferunt, paratis ad illum finem, in quibus dispositi, vrinatores exonerant. Ostreæ mox in terra abjectæ solique siccandæ expositæ spontè reseratæ Baccas manifestant. Completa ejus dici captura Piscatores cuncti cum Duce, militibus, Coadjutoribus, & Tutoribus regiis conveniunt, ipsamque prædam dividunt. Prima Regi portio cedit; secunda Duci & militibus; tertia Iesuitis, qui ibi Claustrum habent eamque provinciam ad Christianam fidem perduxerunt; quarta Vrinatoribus summa cum æquitatis distributivæ cura. Æstivo tempore piscatio hæc celebratur magna quotannis piscatorum clade, apud Comorini caput (ubi Regia piscatio est) quam, vel maris violentia, vel piscium morsus ingerunt. ([Pe]riculum [pis]cantibus [in]gens.) Hinc quotidiana mulierum lamenta, pòst consumatam piscationem audias, super maritorum ac filiorum funere, quam nec ideo omittunt, partim ob Lusitanorum metum a quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita solantur, partim inducti viscosa lucri cupiditate, quæ nullam periculorum consideratione adhibet, etiã summo aliàs in vitæ discrimine. Margaritæ in Ostreis subinde paucæ, aliquando plures reperiuntur, vel 200. ad grana quandoque. Quæ optimas Baccas habent planæ sunt & candidæ, *Cheripo* ab Indis dictę, ex quibus cochlearia fiunt ac testę ad potum. Cribris ex bractea factis Margaritæ venduntur, rotundis ea sunt foraminibus, in quę distincta, vicissitudine quadam subeunt foraminum, etenim alia grandiora sunt alia minora, octo fere in species divisa, ex quibus Baccę, quę cadunt diversa item pretia nanciscuntur. (Margaritæ cribrantur.) Minutę illę sive Margaritarum quisquiliæ *Alioffar* dictę per vncias venduntur, in Officinis & Medecina usum suum habent ac Venetias mittuntur, parvi in India pretii. Vt color Baccis serenior sit, Indi Orizam malè contusam, cum sale sumunt, quã easdem fricant. Indè eximia illa claritas & perpetuus decor. Est & alia Ostrearum species Indis *Chanca* dicta; & Lusitanis *Mater Perolarum*: Illę precipuã arte ad diversos usus ab Indis elaboratę, ad varia supellectilis genera, ornatusque eximios serviunt, Nam & Capsę, mensę, scipiones mulierum, tabulę lusorię etc. hisce ostreatum testis ornantur. Enimverò ex China multæ, figuris, flosculis ac maginibus decoratę adveniunt, & in Lusitaniam aliasque partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetitę, in qua nulla pene domus inveniri posset, quin aliquid elegantiarum habeat ex hisce ostreis. Indorum quoque mulieres Armillas sive monilia ejusdem operis amant, ac in pretium Virginitatis eripiendæ sedulò deposcunt. Testudines India ad hęc plurimas habet. (Testudinum pretium ex arte laboratarum.) Earum clypeoli ad multos usus infinitasque elegantias serviunt, pectines nempè, calices, pateras, calculos lusorios etc. adaucto pulcherrimis coloribus eorundem nitore, ad summum delectamentum, ac velut extremæ artis miraculum, æstimatione famosã supra *Perlarum Matrem*.

CAPVT LXXXV.

Adamas.

ADamantes Arabes ac Mauri *Almas* vocant, Indi in quorũ terris nascuntur *Traa*, Malacitani apud quos itèm exstant *Itam*. (Adamas ubi nascatur.) Fert autem eos terra Decan, post Ballagattam, propè civitatem *Bisnagar* ibi duo tresve montes, preciosis fossionibus nobilitati jacent sedulã cura Regum *Bisnagar* custoditi, quòd lucrum ex annuis

locationibus adferant multo maximum. Eæ autem ita limitantur, ut Adamantes qui pondere 25. *Mangelinos* superent ad Regem pertineant. *Mangelinus* verò grana quatuor continet. Qui eos occultant pæna capitis adficiuntur. Est in terra Decan alius mons itèm, *Rocca velha* id est Petra antiqua dictus, in quo preciosissimi inveniuntur à Gemarum peritis facile dijudicati, si cum cæteris conferantur. In urbe *Lispor* quę in eadem regione Decan, Goam inter & Cambajam iacet forum Adamantum venalium celebratur, maximo conventu eorum quos *Banjanes* vocant, ac Gusarattarum Cambajæ. Hi Goam emptós, aliaque in loca deferunt, callidissimi homines circa lapidum scientiam, ut & Christianis aurificibus, gemmariumque notoribus sæpè imponant. Cæterum eadem Petra antiqua Adamantes quoque natura ipsa præparatos habet, quos *Nayffes* dicunt, apud ipsos Indos summo in pretio positos. Circa fretum *Tanjapuræ* Malaccam versus Mons alius eodem nomine designatur, in quo Adamantes itèm reperiuntur, minores quidem, sed probi valdè ac ponderosi admodum, ideoque venditori quam emptori utiliores. Quomodo Aurum ita & Adamantes effodiuntur; fodina si usque ad Viri longitudinem excauata & exhausta fuerit, post tres, quatuorue annos redivivis incrementis denuo Adamantes habet. Quidam 100. aut 200. *Mangelinos* pependerunt, & quod excurrit sed rarâ inventione. Topasius Adamanti persimilis est, nebulosior tamen àc minoris pretij, qui tamen suo in genere magni subinde æstimatur. Eâdem ratione qua Adamas multis in Indiæ locis effoditur. Sunt & albi Saphyri ac Pyropi, quos ab Adamante absque ope periti Gemmarij vix discernas. Habet India materiam quibusdam in regionibus Montium Crystallo haud absimilem, verum Crystallus dici non potest, quòd totus ea Oriens careat. At hæc materia *Berylo* dicitur. Parùm a Crystallo distat, in Cambaia, Pegua & Seylon plurimùm invenitur, multosque ad usus, concinnandis nempe rosariis, Annulis signatoriis, aliisque curiositatibus servit, à Christianis expetitis, àc etiam ipsis ab Indis.

Forum ubi.

Banjanes periti gemmarii

Topasius.

Crystallus Indiæ.

CAPVT LXXXVI.

Pyropi, Spynelli, Granati, Smaragdi, aliique nobiles lapides.

Pyropi multiplices.
Carbunculi.

PYropi multiplices sunt. Optimi quos *Carbunculos* vocant quo nomine veniunt, qui 25. *Quilatos* superant, rarò aliàs inventi. Præstantissimi colore & nitore *Tockes* ab Indis dicuntur, suntque Carbunculis similes. Alios *Ballax* indigitant minoris pretij, coloreque rosaceo. Quos *Spynellos* nominant colore sunt igneo, ac priorjbus æstimatione cedunt, quod justo ac proprio pyroporum nitore careant. Sunt & albicantes quidam Adamanti similes ut suprà dictum est, sunt russi, albis cerasis maturis, colore pares; sunt & partìm albi, partìm rubri, partim ex Pyroporum, partìm ex saphyrorum genere, infinita naturæ diversitate. Causa varietatis hæc est; Prior eorum color in montibus hærentium ac enascentium albus est. Ardore solis postmodùm ad maturitatem perfectionemque reducuntur, quo tum colorem rubrum, jam consumati adipiscuntur, qualem supra memorati Carbunculi & *Tockes* habent. Ante eam maturitatem educti, diversos colores habent eoque a splendore Carbunculorum quò remotiores sunt, minoris itèm æstimantur, licet sua in qualitate perfectiones proprias ac pretia magna etiam habeant. Quod autem partìm Pyropum, partìm Saphyrum induant, ac ideo ab Indis *Nilcandi* dicantur, fit ob vicinitatem Saphyrorum & Pyroporum, eadem in rupe enascentium, undè & inter se crebrò coalescunt. Arabes & Persæ pyropos *Iacur* appellant, Indi *Manica*. Saphyrorum duplex genus est, coloris cæruli unũ, alterum veneti sine Thalassini. *Hyacinthi Granati & Robassi* ex genere Pyroporum sunt paruæ tamen reputationis. Indi a colore jis nomen dant. Tanta autem earum gemmarum copia affluit Cananori, Calecuti, & in Cambaja, ut in omnibus nundinis ac platearum angulis prostent, per *Corgias*, quæ singulæ 20. species continent, stuveri unius aut duorum, ad summum pretio. Saphiri nequaquam pari in honore sunt cum Pyropis, post Adamantes tamen ac Pyropum tertio fere loco habentur. Pyropi, saphyri, aliæque jam descriptæ gemmæ in rupibus nascuntur ut Adamas, ac Calecuto, Cananore, aliisque ex locis Regni Bisnagar adveniunt. Plurimæ tamen & optimæ ex Seylon. Verum & has quæ in Pegua inveniuntur longè superant. Smaragdi quos Indi *Pache* vocant & Arabes *Samarrut* nulli sunt in universa India, licèt fama ferat quosdam inveniri at valdè paucos. Ex Cayro Ægypti Orientales quoque dicti multi in Indiam deferuntur. Ob raritatem pretiosi. Ex Hispaniarum India item adveniunt, Peguæ hominibus summoperè expetiti. Nam & quidam Veneti commercio hujusmodi ingentes divitias paravêre, commutatione factâ smaragdorum cum Pyropis, quòd in Pegua Smaragdus Pyropum æstimatione vincat. Omnes hi lapides in Pharmacopæorũ officinis, ac medecina usus suos habet. *Turchinos* autèm Persia mittit, magnâ copiâ, ad centũ aliquot pôdo, cum ipsa nimirum terrâ, quæ adhæret. Ex Ormutio in Indiam

Causæ diversitatis.

Hyacinthi, Granati & Robassi.

Pyropi ubi nascantur.

Smaragdi in India nulli.

Preciosiores tamen quam Pyropi in Pegua.

Iaspis. in Indiam vehuntur, vili pretio quòd eos Lusitani Indive parvi faciant. Iaspidem Cambaja copiose habet, quem nec magno honore dignatur. Ad scutellarum ac catinorum usus servit, colore viridi & Smaragdino. Chrysolithi in *Seylan*, *Cambaja*, & *Ballagatta* sunt. Hæmatites lapis *Alakecca* dictus qui sanguinis fluxum subito sistit, aliique lactis lapides, quòd lac mulieribus excitent; magno numero in Cambaja & Ballagatta habentur: Extantque in foro Goæ, in rosaria, annulosque signatorios, cæterasque mille curiositates distincti, maximi pretii cùm signatorius hujusmodi annulus duobus aut tribus *Pardauvis* quãdoque æstimetur. *Alambra* quoque in Cambaja reperiri potest, etiam Achates licèt is optimæ notæ ex insula Zeilana adveniat. Lusitani hunc similitudinis ergo *Olho de Gato*, id est, Felis oculum vocant. In Lusitaniam raro defertur; Nam apud Indos fœliciore laude quàm apud Lusitanos viget, præcipuè apud Chinenses ad quos copiosus emittitur. Virtutem narrant Indi quá domini sui divitias ne minuantur conservet, quæ hujus quidem lapidis præsidio augeri possint, imminui non item. Magnes Lusitanis *Pedra de Cevar* in multis Indiæ locis copiose invenitur. Ad juventæ conservationem valet, fide Indorum, si quis cibo paululum Magnetis adhibeat. Regum inde ollæ & coquinaria vasa, ex hoc lapide fiunt, ætatulæ custodiendæ gratia.

Chrisolithi. *Achates.* *Divitias domini tuetur.* *Magnes.* *Conservat ætatem.*

CAPUT LXXXVII.

Lapis Bezar.

Lapis Bezar ubi inveniatur.

LApis *Bezar*, qui ex Persiæ provincia *Carassona*, ac aliis Indiæ terris advenit, in stomacho ovis aut hirci nascitur, subjecto tenui stramine, quod in medio jacet, adhærente lapide, ac cingente stramen, ut sæpe experimentis cognitum est, eodem reperto. Lapis ipse extrinsecus planus est, ac nitidus, colore livido. A Persis iidem hirci *Pazan* dicuntur, lapisque ea ratione *Pazar*; Lusitanis corruptè *Bazar* sive *Bezar*: Indis *Pedra do Bazar*, id est, lapis fori, *Basar* enim Indis forum sonat. Vnde & *Basarucus* minutum genus nummi nomen habet, quasi forensem nummum, facilémque solutioni significares. Grande huic lapidi in India pretium est, contra venena validissimo ac præsentissimo remedio supra cornu Monocerotis in Europa. Probatur autem pondere ac magnitudine. Vulgares autem tres, quatuor, aut quinque octonarios ponderis habent, & quod excurrit. In Lusitaniam quoque mittitur ibique magni fit. In Persia ut dictum est invenitur, item in Vaccarum insula, ad sinus Cambajæ ostium, tractui continentis vicina, quam Lusitanica classis subindè adit, aquandi gratia, interfectis, multis tùm hircis, in quibus hunc lapidem inveniunt. Mittit eundem lapidem terra *Pan* Malaccæ vicina. Ibidem in porci felle lapis invenitur, qui majore quàm *Bezar* virtute adversus venena laudatur: Lusitanis vernaculo sermone *Pedra do Porco*, id est, Porci lapis dicitur. In Malacca valdè amatur, colore autem rubro conspicitur, lucido, amaro gustu, ac tactu Galliæ smigmati similis. Etenim usu ita exigente lapidem in aquæ pelvim injiciunt, quo post aliquod tempus exempto, aqua amaritudinem contrahit, omnemque veneni vim tollit, ut experimentis cognitum est. Lapis *Besar* duricie lapidea nequaquàm ponderosus habetur. Ex herbis quibus hirci ac porci victitant (ut de Rhinocerote antè dictum est) lapidum horum incrementa salutifera colliguntur: Nam in aliis locis eadem animalia hoc pretio lapidis medici carent, nullúmque omnino habent. In urbe *Vltabado* terræ Ballagattæ post Goam lapis invenitur *Hageramini* apud Arabes dictus, inter Lusitanos *Pedra Armenia* (quod multos ejus generis Armenia habeat, cæruleo colore prono in virorem. Mauri eo corpus purgant aliósque morbos tollunt. Præter hos lapides & alii sunt ad medecinam idonei, sed quod non perindè clari sint, ac commerciis expetiti, eos hic describere nequaquàm curavi.

Quomodo & qua figura. *Basarucí nomen unde.* *Virtus ejus.* *Quomodo exploretur.* *Lapis in porci felle invẽtus cõtra venena.* *Vnde Besar lapis nascatur in hircis.* *Armeniæ lapis corpus purgat.*

CAPUT LXXXIIX.

Compendiosa narratio & instructio circa Adamantes, Pyropos, Smaragdos, Margaritas, aliásque nobiles gemmas. Quomodo ritè dignosci possint, ac in justa pretia distribui. Primo de Adamante.

Adamas lapidum Rex.

SCire cumprimis oportet Adamanti supra cunctas illustres gemmas regnũ esse, quòd juxta ponderis rationem vendatur, justámque crassitudinem habeat, secundùm quam laboratur, ea si major sit, proba non est, minor statim agnoscitur. Eadem ex crassitudine, lapide etiamnum aunulo inclusо, pondus considerari potest exactè satis, quod demùm exempto Adamante certius exanimatur, ut ita valor computari queat. Reperiuntur autem antiqui ac vetusti libri, in quibus lapidum valores scripti extant, nimirum *Quilatus* unus tanti, *Quilati* duo, tres, &c. eo pretio subsequenter, ad æstimationes omnium ponderum. Quoniam eo tempore venditiones emptionesq. non perinde frequentabantur ideo hujus libri ad manum copia necessaria habebatur. Ceterùm pretia certa hæc intelligas, circa pulchras purasque gemmas. Etenim quas macula notat, sordesque affligunt, certæ æstimationis nequaquàm feruntur. Enimvero quibusdam Dynastis ac Principibus curæ fuit hujus tam immensi lapidum pretii ratio. At ea nulla est, quàm in ementium venden-

Ratio pretii lapidũ temere exquisita.

vendentiúmque ritu aut arbitrio. Omnium enim rerum ea pretia ſunt, quæ communis ementium conſenſus imponit. At ſupereſt etiamnum ratio hęc. Adamas enim Quilati unius purus, ſi quinquaginta Ducatis æſtimetur, eadem proportione major & perfectior, ſi major bonitas aſtruat triginta aut quadraginta millibus æſtimandus venit. Porro gemmæ hactenus diſtractę nunquàm ita à pretio ſuo declinarunt, ut infra illud vænales extiterint: ac ad ſcientiam valoris Adamantis majoris, fas eſt cognoſcere quo pretio Adamas unius Quilati tantùm vendatur, & Pyropus Adamantis ferè ſocius, itèm Smaragdus, quo intellecto circa maculas nebuláſque adamantis altera conſideratio habetur: juxta quas pretium imminuitur, ut æquitas exigit in dijudicandis Adamante, Pyropo, Smaragdo, cæteríſque Orientalibus lapidibus. Primùm de Adamante agemus. Is velut præſultor eſt, juxta quem cæteri æſtimantur. Virtutes ejus aut probitates hujuſmodi ſunt. Adamas omni ex parte perfectus, ita exſtet oportet, ut ſuperior menſula duas collaterales menſulas magnitudine ſua contineat, reflexuſque ex Adamantis fundo triplex, unam ſuperiorem reddat, proportionatâ altitudine, dependentibus menſulis collateralibus à ſuperiore, inſtar tentoriorum à verticali nodo demiſſorum, altitudinis integræ: Oblongior paululum eſſe debet, vitatâ formę quadraturâ, eo modo ut diſcrimen duntaxat oblongæ quadratæque portionis appareat. Anguli itèm ſine vitio ſint, acutuli, puri, ſplendoris integri, cryſtallinâ & illuſtri claritate nè quæ alterius coloris æmulatio aut nebuloſus nitor appareat. Atqui hoc modo perfectus Adamas unius Quilati, facilè quinquaginta Ducatis venditur. Ceterum quòd is rariſſimè inveniri poſſit, paucíque ſint hujus perfectionis intellectu pleno imbuti, circa Adamantem elegantiæ ejus, quæ vulgari judicio approbatur, uniuſque Quilati ac 40. Ducatorum pretii eſt, diſſeremus. Ergo Adamantem ſi habeas minorem aut majorem cujus libet ponderis, bonitatis, aut vitii, conſiderabis primùm pondus ipſum, quod ſi te aliorum ea in re authoritas fallat, ipſe intuens opinaberis minus ſemper quam alioquin ſpecies fert ut intra lucri fines manere queas; quo pondere conſtituto ſic computa. Vnius Quilati Adamas ejuſdem cum hoc nitoris, ponderis & bonitatis, animadverte quo pretio poſſet commodè diſtrahi (illud tamen minus ſemper conſtituendum eſt, nam utilius eſt quid minoris certóque æſtimare, quàm majoris in dubio) ac deìn illud ut prædictum eſt memoria teneto; Tum ad pondus revertere, minus aut majus, idque duplicato ut alterum tantum accedat; ſi enim duo pendet, alia duo adjicies factâ multiplicatione: 2. & 2. reddunt 4. ſi tria pendet multiplica aliis tribus ut 9. reddas, ac ita deinceps, quo modo cunctos Adamantes in pondere quovis multiplicabis, ſi alterum tantum ſemper adjeceris. Quod autem ex ea multiplicatione procedit, cùm pretio Adamantis illius unius Quilati antè conſtituto multiplicabis, eòque modo quod ex poſtrema multiplicatione reperitur Adamantis tui pretium eſt. At ſi in pondere dimidium aliquod incidat, nempè ſi Quilati unius & dimidii ſit, computationem in dimidios Quilatos omnem rediges, ita ut tum quinque dimidii Quilati conſtituantur: diceſque quinquies quinque faciunt 25. eáque 25. multiplicabis cum precio quo dimidius Quilatus æſtimatur; quodque inde procedit illius Adamantis pretium eſt. Si verò Adamas ita minutus ſit, ut grani unius pondus accedat aut diſcedat, omnia pondera in grana deduces; multiplicabis ſupradicta ratione, quodque ex pondere oritur pretium eſt Adamantis cujus æſtimationem indagare conaris. Exemplum. Adamas quidam duos pendet Quilatos, ejus qualitatis, ut unius Quilati exiſtens 40. Ducatorum precium haberet, dimidii Quilati 16. unius grani Ducatorum duorum & dimidii: Vt nunc ſcias quo pretio ſit æſtimandus duorum Qulatorum Adamas, ſic collige. 2. & 2. ſunt 4. Iſta 4. multiplicabis cum 40. Ducatis, ad quos unius Quilati adamas redigitur, ac inde eveniunt 160. Ducati; pretium Adamantis duorum Quilatorum. Si verò Adamantem habes Quilati unius & dimidii, in quinque dimidios Quilatos diſtribuendo ſic computabis, quinquies quinque ſunt 25. hæc 25. multiplicabis in decem, indeque Ducati 250. eveniunt, quòd dimidius Quilatus 10. Ducatos valeat, in valorem unius Quilati ad 40. Ducatos, eóque modo Adamas unius Quilati & dimidii 250. Ducatis æſtimabitur. Enimverò ſi Adamas 7. granorum ſit, ſic dices, ſepties ſeptem ſunt 49. ea 49. multiplicabis cum pretio unius grani, nempè duorum Ducatorum & dimidii, proindéque Adamas 7. granorum 127. Ducatos valebit. Ita ſemper Adamantis pretium facile detexeris unius Quilati habitâ determinatione, ſecundum Adamantis pondus, quem æſtimare vis, ut exemplis ſuprà declaratum eſt. Ceterùm quidam Adamantes macula contaminati quâdam, haud ita grati ſunt ut 40. Ducatis vendi poſſint, verùm juxta vitii magnitudinem à pretio deficiunt, ut tantum 36. 35. 34. ant 30. Ducatis Quilatus æſtimetur; pro ratione improbitatis. Tum dimidii Quilati, aut grani difficillima circa pretium inquiſitio eſt: Verum ſic ages. Determinato unius Quilati pretio, juxta præſumptum Adamantis pretium, ſi tum in pondere Quilati dimidium, aut grana aliquot interveniant,

Æſtimationis ratio circa Adamantes & pyropos.

Adamas quâ figura perfectus ſit.

Adamantis æſtimatio cõmunior.

Adamas ſi in pondere dimidiũ habeat quomodo æſtimandus.

Item ſi granum.

Exemplum.

Adamantes vicioſi quomodo æſtimandi.

niant primùm, scire oportet, valorem ejus, si unius duntaxat Quilati esset, àc tum computa quartam ejus pretii partem dimidii Quilati æstimationem habere. Hoc modo si Quilatus unus 40. Ducatos valeat, pretium dimidii Quilati decem Ducatorũ erit; ac grani duorum ducatorum & dimidii: quatuor grana etenim Quilatum statuunt, si proinde Quilatus 36. Ducatis æstimetur, dimidius novem, granũ duos & Testonem valebit, quà ratione deinceps in omni Adamantum genere facillima pretii collectio erit. Eadem computatio in tenuiore Adamante, Pyropo & Smaragdo observatur, qui majoris pretii sunt ut postea dicemus. Etenĩ si ejus qualitatis Pyropus inveniatur, ut Adamantem unius Quilati sequi posset, eiq. sociari, 70. Ducatis æstimabitur, aut qui in pondere sociantur dimidii Quilati vel granorũ quorundam Adamanti, tum computatio per dimidios Quilatos, sive grana facienda est, necessariâ semper valoris unius Quilati cognitione: Hoc enim tene quartam partem 70. Ducatorũ dimidii Quilati, pretium esse, ac quartã pretii dimidii Quilati, unius grani esse æstimationem, quæ pretii indagatio etiam in Smaragdis observanda est, pro ponderis ratione.

Porro quidam Adamantes tenuiores extant, splendoris summi, ii supra pondus ipsum valent, ac infrà splendorẽ quem habet. Adamas etenim tenui mensula admodùm ac humili aliquantulùm, si in summitate eandem perfectionem habeat, quam suprà retulimus, ac in Adamante crasso laudavimus, cui mensula perfecta est, ac latera in offensa, splendorem duorũ reddit, unumq. tantum pendet, ideoque hunc splendorem habens cujusvis magnitudinis, in summitate ad perfectionem laboratus, infra autem tenuis valde, semper justâ æstimatione dimidio minor est in pondere, quàm apparet, quod si infra non ita tenuis sit, majoris ponderis erit, cùm tamen ex pondere nullum commodum cernat. Proinde si mensula superior minor sit, latera autem majora plus quoque pendet, verum nulla utilitate circa pondus ita certò computabis dimidio minus hunc ubique pendere, quam apparet, priusquam enim præparetur, plurimum ex eo ponderis additaméto amittet. Enimvero Adamas qui extrinsecus majorem mensulam habet ejus formæ, angulos autem minutos, hic vix dimidium ponderis quod ostendit intuenti implebit, neque ideo deterior est, nisi minutissimus esset. Adamas infrà planè tenuis, in summitate autem pro ratione extremæ elegãtiæ perfectus, si unius tantum Quilati sit 70. Ducatos valet, maculis verò, aut vitiis quibusdam afflictus, juxta sordium rationem decrescet pretiumque manabit, modo quo crassiores Adamantes æstimantur, initâ semper computatione à dimido ponderis quod habere videatur. Nempe si duorum Quilatorum appareat, unum Quilatum puta, si trium sex grana collige, quæ dimidium reddunt. At si dimidii Quilati interveniant, tum preciũ unius Quilati considerabis, ac indè dimidii, eâdem ratione quæ in crassiore Adamantis exanimatione relata est. Idem granorum respectu observabis. Nulla enim nisi pretii differẽtia superest. Perfectus quippe ac tenuis Adamas unius Quilati, 70. Ducatos valet, ac sic deinceps pro ratione ponderis.

Adamantes minores põdere quam apparet.

CAPVT LXXXIX.

Pyropi sive Rubini.

PYropum æstimandum si habeas, qui mensulæ forma sit ductus, àc serviat sociandus Adamanti ejusdem ponderis aut Quilatorum, si 24. Quilatos in colore & perfectione teneat, quemadmodum aurum 24. Quilatorum is tum probus erit & purus. Pyropus ad pondus nequaquàm venditur quòd certam, determinatamve crassitiem non habeat. Multi enim eum in tenuitatem elegantiæ gratiâ deducunt, ut facilius fundum sive florem substernant; quæ tenuitas grata quidèm est, si modò intra fines elegantiæ hæreat. Enimverò summę perfectionis Pyropus, quà coloris, quà puritatis, crassitudinis & formæ 100. Ducatis æstimabitur Raro tamen integræ ejus perfectionis extant, præcipuè qui grandiores sint, latente semper aliquâ maculâ, aut vitiò. Pauci ad hæc intelligunt virtutes ejus summas, ideóque computationis gratia statuemus Rubinum vulgari judicio probum 70. Ducatos valere. Itáque cùm gemmarius alterum ejusdem artis rogat super Pyropo, quem non habet, veruntamen demonstrat dicendo: Rubinus est qui Adamanti tot Quilatorum sociari potest, habetque tot Quilatos in colore, indéque satis intelligit alter quæ sit magnitudo, quisvè lapidis color. Si vero Pxropum habeas etiamnùm rudem ejúsque pretium considerare velis, sic colliges. Rubinus ejus tantùm magnitudinis, quâ Adamantem Quilati unius sequi posset, eodem colore, puritate ac qualitate, iisdémque vitiis pro ratione lapidis, defalcatâ vitii ac turpitudinis indignitate, ejus erit pretii. Hoc pretium memoriâ teneto ac Rubini tui magnitudinem considera, pondúsque Adamantis cum altitudine integra, cui sociari posset, tùm quòd etiamnum rudis sit, quantum discedere debeat ponderis, ubi laboratus fuerit. Post quam determinationem Adamantísque ponderis intuitum, cui jungatur alterũ tantum ex pondere sumes, multiplicabísque cum pondere quod invenisti determinato pretio in sequela unius Quilati Adamantis, quòdque inde procedit pretiũ ejus Rubini erit. In summa ubi definiveris cujus põderis adamanti sociari possit, tùm eum Adamantis instar in rationem rediges,

Pyropus pondere non vẽditur.

Pyroporum æstimationis optima ratio.

rediges, quodque ex pondere venit cum pretio multiplicabis quo Adamas Quilati unius taxatur. Rubinos nondum politos ac non potentes in mensularum formam redigi, nimirùm cùm ita rudes meliores sint, quam politi, juxta pretium Adamantis cui addi potest æstimabis, ac lapidis altitudinem, bonitatem & vitia considerabis, inita tum cõputatione, quomodo ea in Rubinis in mensulas formatis, ac in Adamante intelligitur. Ceterùm & alios Adamantes reperire est, quibus mensularum ea forma non contigit, verùntamen ad monilia apti sunt, triangulari figura, vel in cordis alteriusve rei imaginem redacti, quod eo modo vitia tollantur, ac ipsum pondus servetur. Hi suo in genere perfecti, cedunt tamen mensulis in pretio, ob crassitiem quam infrà nimiam habent, quæ pondus facit nulla tamen utilitate, imò majore incommodo. Prorsus ii tenues atque extrinsecùs alias perfecti, pretium mensulæ crassioris cum sua altitudine habent quod 46. Ducatorum est, si unius Quilati sint, inque horum facienda æstimacione eodem modo ages qui supra dictus est, constituto primum pretio unius Quilati, ac sic deinceps.

Rubini nondum politi quomodo æstimandi.

CAPVT XC.

Vetusti & Orientales Smaragdi: Qui enim in Hispaniarum Indiæ insulis reperiuntur, dubia adhuc probitatis opinione feruntur.

Smaragdi perfectissimi pretium.

GEmmarii antiquiores Smaragdũ omni ex parte perfectum, colore, synceritate, forma & crassitie, tres Adamantes valere opinantur, quorum pretium nostrâ ratione centum ac 20. Ducatorum est. Et mihi illa persuasio vera fit. Attamèn hactenus nullus inventus fuit qui sive minor, sive major, omni ex parte absolutus esset. Sanè colore & forma perfectos invenias, claritate non itèm, semper enim pinguedo quædam latet introrsum, instar viridis herbæ, & similium. Ideóque Smaragdum computationis gratia statuemus, vulgaritèr perfectum qui 80. Ducatos valeat, ejus magnitudinis, ut comitari posset Adamantem unius Quilati duntaxàt, nam etsi intùs quædam herba viridis lateat, modò aliâs sit perfectus, néque supra modum eo vitio laboret probus judicatur. Smaragdum ergo si habeas aut informem, aut in mensulæ formã redactum, ejusque pretium velis animadvertere, primùm considerabis magnitudinem, cujus ponderis aut magnitudinis Adamantem sequi posset, tùm vitia & virtutes ejusdem, ac perpendes quo pretio Smaragdus hujusmodi vendi posset, non major Adamante unius Quilati. Quibus rebus terminatis computationem inibis, eo modo quem super Rubinis retulimus, sumpto scilicet pondere Adamantis cum quo comparari potest, cui alterum tantum addas, ac mox cum pretio unius Quilati multiplicabis, quo invento valor Smaragdi apparebit. Atque hic modus in omnium Smaragdorum æstimatione ritè observabitur, seu isti minores seu majores sint, probi aut improbi, semper tamen probè inspecta bonitatis aut pravitatis qualitate, secundum quam pretium fit. Quod si grana aut dimidius Quilatus adamantis cui adhibetur interveniat, tum per dimidios quilatos, granáque computabis, ut de Adamante & Rubino relatum est. Æstimaturus quemvis lapidem, si is è genere Adamantum sit, utique animadvertes cujus sit liquoris aut formæ, num altitudines suas undique impleat, aut superet, purusve sit in angulis, eorundémque labore, quãtum auferat a dignitate vitium, ne in pretii ordine error te errare faciat, sumpta æstimatione ab unius Quilati pondere: si Rubinus sit reputa magnitudinem ejus, cujusve ponderis Adamantem sequi possit, ac cautè minus semper pretium elige, ne te fortasse immoderata ejus dignatio fallat. Tum & coloris examen adde, num carchedonius aliquis lateat, impurusve sit aut tenuior, aliudvè vitium subsit, quod minuere pretium possit, in pondere & Adamantis magnitudine cui additur. Ea caute reputanda sunt, etenìm si fallas planè de omni ratione pretii actum erit. Itèm observandum in constituendo pretio cùm ejus sit magnitudinis ut unius Quilati Adamantem sequi possit, nam pro eo ponderis argumẽto, si minus aut majus habeat pondus Rubinus tuus, pretiũ declinare aut augere poteris. Quod de Pyropis dictũ est idem de Smaragdis Orientalibus constitutum puta. Ceterùm restant rubei etiamnum lapides quos *Espinellos* vocant, horum in suo genere tanta quandoque perfectio est, ut Rubino comparentur. Sunt & alii quos nominant *Spinellos petræ novæ*, quibusdam *Robaßorum* color est, alii *Jacintos* reddunt, néque constat de genere sub quo judicari queant. Etenim gemmarii *Spinellorum* illis qualitatem proprietatemve negant, verùm in Robassos & Iacintos referunt, eâ bonitate ut Spinellis pares sint, persuadent tamen Spinellos esse, ut formæ majus pretium nanciscantur, eosque Spinellorum politura expoliunt. Sanè Spinelli sunt politione, colore autem Robassi & Iacinti. Multos quoque Pyropos necessariò majoris elegantiæ gratiâ, politurâ Spinellorum expolire debent. Spinellus antiquæ petræ suo in genere probus & perfectus, in formam mensulæ redactus, qui Quilati unius Adamantem adsequi posset 40. Ducatos valebit. Ejus vitia, si habeat, deduces, ac à pretio subtrahes, prout de Pyropis relatum est Carbunculi candidi quos *Ballaysos* vocant pondere itèm venduntur, non tamen ea computatione quæ in Adamante & Pyropo observatur,

Smaragdi æstimatio.

Minus pretiũ eligendum.

Espinellis.

Carbunculi candidi eorumque æstimatio.

observatur, nam semel tantum simpliciterque ea æstimatio juxta pondus fit: Nempe optimus Carbunculus Quilati unius 10. Ducatis æstimatur, si vitiis coloris, aliáve macula contaminatus sit eò minoris pretii erit: Verum is quem probum judicamus unius Quilati, 10. Ducatos valet, ut dictum est, duorum Quilatorum 20. trium 30. & sic deinceps juxta pondus aucto simpliciter pretio, ac pro vitiorum qualitate eodem imminuto, quod de unius Quilati Carbunculo determinatur.

CAPVT XCI.

Margaritæ, sive Baccæ Orientales.

Margaritæ Orientales pretio Occidentales superant.

ORiens Margaritarum præstantiâ excellit, supra Indiæ Hispanicæ loca, in quibus item Baccæ inveniuntur, at splendore ac claritate inferiores. Orientales lumine syncero illustres sunt; Occidentalibus tristis quædam & nebulosa synceritas est. Ideo superioribus pretium majus redditur. Habet Occidentalis ora quasdam, quæ nec Orientalibus cederent, verùm paucas admodum. Ceterùm computationis nostræ gratia, bonas tantùm probatissimásq. Margaritas æstimabimus. Vnio ergo perfectus ex omni parte, qua splendoris, qua luminis sine puteolis, Sphæricâ formâ, aut in Piri speciem probè tornata, sine rugis, Quilati unius, Ducatum unum ferè valet. Atque hinc computatio deducetur, ut in Adamante, Carbunculo & Smaragdo, ablatâ semper pretii parte, pro vitiorum aut puteolorum, aliarumvé improbitatum nota. Constitutâ ergo ritè æstimatione pondus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo qui in Rubinis ac Adamante observatur. Etenim Margaritarum vincula ac catenas ita observabis, si majores ac elegantiores plures sint, rectè arbitraberis catenam hujusmodi; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate majorum facilè minorum pravitas vincitur; sin e contrà appareant, tum quod ajunt. Ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Hæc voluptatis causa curiosis scripta sufficiant. cum gemmariis, qui exactiùs scire volet, agat. Hic tantum velut per indicem quædam collegimus, ut aliqua hujus rei notitia superesset, iis qui cum gemmariis agere velint, ne in universum hominibus in quæstum suum (ut vulgo fit) callidis fidere cogantur.

Margaritarũ catenæ quæ bonæ.

Authoris cõclusio.

CAPVT XCII.

Diversarum rerum in India gestarum me ibi sedente historia.

1583. Iaponiæ principũ filii Goam veniũt ac inde in Lusitaniam.

ANno 1583. mense Decembri Goam venerunt ex Iaponiæ insula sociati Iesuitis satrapæ tres regúmque filii, induti ritu Iesuitarum vestimenta, ac infra 15. annorum ætatem etiamnùm constituti. Lusitaniam ex decreto petebant, ac inde Romam Pontificis visendi causâ. Goæ ad annum usque 84. manserunt, inde profecti in Lusitaniam, ac dein in Hispaniam, a rege Hispaniæque nobilitate summâ culturâ ac cura excepti, maximísque honorati donis fuêre. Romam postmodùm delati, Pontificique opera Iesuitarum præsentati, ab eodem summo in honore habiti, Italiæ pleráque nobiliora loca peragrarunt, ubíque donis ac muneribus locupletati, Madridam repetiverunt, ibi summa cum veneratione à rege discedentes literis muniti commendaticiis, ad proregem, cunctósque Indiæ rectores & capitaneos Anno 86. Lisbonâ solverunt, vecti navigio S. Philippi, quod in reditu in Lusitaniam capitaneus Draco posteà intercepit. Multas post navigationis molestias Mossambicquam venerunt, ibiq. navis onus suum suscepit, beneficio cujusdam navigii, quod S. Laurentii titulo ferebatur, in eumque portum se malo tempestate privatum intulerat, dùm ex India Lusitaniam repetit. Quòd autem tempus navigationis in Indiam consumptum esset S. Philippi navis, merces turbatæ istius navis S. Laurentii recepit, ac Lusitaniam repetiit. Verùm infœliciter intercepta quippe ab Anglis ut dictum est. Primum id navigium Indiæ quod adverso prædatoriarum classium concursu ablatum fuerat, tristi Lusitanorum omine, ob nomen quod ad Philippum regem respiciebat. Ceterum Iaponiæ principes sequenti anno Goam reversi magnis lætitiæ notis excipiebantur, quòd sinistra eos fama jam naufragos tulisset. Tum vestiti attalico panno, sive ut vocant *Brocado* Italo more fulgebant, post tam fœlicem navigationem, donis Italiæ principum conspicui. Goæ tempestatem *Monsonum* commodam expectarunt, quâ adeptâ in Chinam navigantes, in Iaponiam demum delati fuêre, magna indigenarum congratulatione, ac summò perfectæ navigationis miraculo: Quod liber editus de hac historia Hispanorum linguâ largiter admodùm testatur.

Postmodum Romam.

Revertuntur ex Europa.

Navigium ab Anglis quandò primum captum.

Principes in Iaponiam redeunt.

Anno 1584. Iunio mense, frequenti legatione Persarum, Cambajæ, Samorini, Malabarensium ac Cochini regis, Goæ inter alia pax inter Samorinum, Malavares ac Lusitanos constituta fuit. Eâ interim conditione, ut Lusitanis facultas esset ædificandi arcem, in portu *Panane* tractus Malabar, qui decem milliaribus a Calecuto distat. Mox inchoata ædificatio irrito conatu intercidit, ob sabulosi fundi infirmitatem, cui nihil superstrui poterat, quin confestim deficeret. Ideò post trium aut quatuor auri *tonnarum* temerarias impensas, ea ipsa desolata remansit. Potuisset opinione Lusitanorum arx hæc comprimere Samorini genuinam perfidiam, ademptâ omni portus commo-

1584. Pax inter Lusitanos & Samorinum.

commoditate, quam ad excursiones prædationesque usurpabant. Sed enim nihilominus alii secessus supererant, quibus assueti Malavares, eadem in navigantes latrocinia exercent, necquicquam indignantibus Lusitanis, ac Samorinum incusantibus, cui ad manum ignorantiæ prætextus erat, & impotentiæ circa coërcitionem talium. Hæ difficultates arcis perfectionem omnino sustulerunt. Sane in hoc tractu perfidi Malaveres, àc omnium nationum crudelissimi. quotannis classem Goa cient infestis prędationibus, ad defensionem maris. Occultis etenim ex locis erumpunt, habitantes in casis, ac inviis montibus, quos expugnare nemo potis sit. Imprimis in portu *Sanguiseo* dissito 12. mill. a Goa ad Austrum, initio tractus Malabar, ingēs piratarum numerus versabatur, quotidianis mercatorum periculis ac damnis, Prorex ideo *Don Francisco Mascharenhas* Comes *Villæ Dorta*, querelis multorum excitatus Samorino scripsit; Vti in hosce piratas jure suo animadverteret. At is rescripsit. Non esse sibi eas vires, quibus hoc hominū genus compesceret, quòd si Prorex aliquid meditaretur in eos, ipsum id nequaquam ægrè laturum. Per Proregem ergò instituta 15. Liburnicarū classis, Duce *Juliano Mascharenhas* fratris filio, portum *Sanguiseum* ex decreto petebat, ut eo destructo Libertas navigationis pateret. *Sanguiseu* insula est interiori tractus situ. hanc flumen circundat, multis vadis ac scopulis impeditum, ideóque non nisi alto maris fluctu navibus pervium. Deliberatione ergò habitâ bonum illis visum factum, si classem dividerent, unam ut partem Admiralius peteret, alterā Viceadmiralius *Joannes Barriga.* Verùm cùm strenuo conatu liburnica admiralii remis incitata prænavigaret, contentio exoritur inter nobiles adolescentes, super loco aut ordine sequendi, quæ diutiore cunctatione, undâ maris abscedente, conatum ducis elusit, ipsásque liburnicas, huc illucque syrtibus ac vadis illisit, deserto projectóque hostibus admiralio. Vicarius admiralii cum alteram portus partem occupare niteretur, in eandem contentionem incidit, quòd cæteri duces legato tanquàm ignobili homini parêre nollent. Ita piratis auctus animus, qui jam omnes terrore ad montes ac deserta dilapsi erant. Speculabantur etenim navigia impedita, insulam ob siccitates inaccessibilem maris abscessu ipsumque admiralium littoribus inhærentem, nullâ auxilii spe. Ergò descendentes obtruncant milites cunctos, queîs natandi ars vitam non servaret. Admiralius cùm à famulo natandi peritissimo auxilium certum oblatum rejecisset, fortitèr pugnando interiit. Caput hostes adfixum hastæ, in ludibrium nominis Lusitanici circumferebant ovantes. Auctâ undâ cæteri abivêre. Duces primùm Goæ comprehensi, mox

Malavares prædones.

perfidi ac crudeles.

Portus Sanguiseo locus piratarum.

Ejus descriptio.

Expeditio Lusitanorum contra piratas Malauares.

Infœlix ob æmulationes.

Cæditur Admiralius.

liberati, ab omnibus tamen contumeliosè excipiebantur, ob desertum admiralium, quem universa civitas fortem ac strenuum uirum beneuolúmq. admodum indignantèr deflebat, ipséque antè omnes Prorex, ob consanguinitatis vinculum. Denuò sub admiralio *Hyeronymo Mascharenhas* interfecti cognato aliâ classe idem portus petitus fuit. Ceterùm insulani certiores facti fugatique domos casasque deseruerāt, quas incendium hostile mox consumpsit.

Alia expeditio.

Hoc eodem tempore Cochini Rectores jussu Regis, ac Proregis telonium erigere conati, incursu multitudinis arma comminantis impediti fuerunt, in adventum usq. *Duarti Menesii.* Is adjutus a prædecessore tantum effecit ut civitas ipsa in speciem consensu pręstito telonii extructionem permitteret. Id Regi Lusitaniæ ob frequens commercium magnam utilitatem ingensque lucrum reddit.

Teloniū Cochini instructum.

Eodem anno mense Septembri navis ex Lusitania Goam venit dicta *Bom Jesus de Caranja*, quæ afferebat adventare quatuor alia navigia, quibus & novus Prorex *Duartius Menesius* vehebatur, maximâ urbis lætitiâ, ut & omnes campanæ resolutę, promiscuo sono, & sueto, cùm prior ex Lusitania navis advenit, eandem testarentur. Eadem navi aliquot tormentarii ex Belgio ferebantur, illi me allatis literis de statu amicorum magno meo gaudio certiorem fecêre. Aliquantò post alia navis adpulit ejusdem classis *Boa Viagen* nominata, quæ multos nobiles ferebat & Crucigeros, ad regis in India servitium, inter quos & frater archiepiscopi domini mei *Roque da Foseca.* Cæteri præstantiores erant *Georgius Tubal Menesius* supremus signifer Lusitaniæ regis, futurúsque dux Soffalæ & Mossambicquæ, ob officia regi in India præstita, *Joannes Gomesius Silvanus* futurus Ormutii capitaneus, Franciscus Mascharenhas defuncti admiralii Iuliani Mascharenhæ, eo in prælio quod apud Sanguiseum insulam commissum narravimus, frater. Idem Ormutii præfecturæ destinatus fuerat, quo mortuo fratri Francisco eadem conlata fuit, regis beneficio in triennium, spe successionis post alios quibus idem munus antè datum fuerat præsumptâ.

Duartius Menesius Prorex

Mense Novembri Cochinum venerunt reliquæ tres naues. Illę S. Laurentii insulam prætervectæ Mossambicquam non petiverant. Nomina harum erant *S. Maria, Arreliquias* & *As Chagas* quòd quinque vulnerum interpretatione prætoriæ nomen erat, qua prorex *Duartius Menesius* vehebatur, Præfectus anteà *Tangæ* in Africa. Et numerabantur hac duntaxat in navi 900. milites sive soldati, cum nobilibus qui plurimi numero proregem comitabantur, supra navales socios, quos ultra centum computabant; septé mensium spacio ea navigatio

continuata

Proregis adventus.

continuata fuerat Cochinum usque. Cochinenses Proregem summo honore exceperunt. Is mox Proregi veteri significavit: Permitteret se interim etiamnum absente regnum archiepiscopo. Erat huic *Menesio* haud parva cum archiepiscopo amicitiæ ratio, quod pariter in illa Africana infœlici pugna sub rege Sebastiano capti a Barbaris extitissent. Explevit vetus Prorex successoris mandatum, ac Cochinum profectus easdem naves petiit, quibus in Lusitaniam rediret. Etenim defuncto Proregi fas non est in India remanere.

Amicus archiepiscopo.

Discedit defunctus prorex.

X. Novembris anno 84. navis *Carania* Goa Cochinum proficiscebatur, ut ibi Piper susciperet. Factores tum cuncti una Cochinum abeunt, navésque mercibus onerant, post quarum deinde discessum Goam repetunt. Hac eadem navi Prorex defunctus cum multis nobilibus Cochino discessit, instituta in Lusitaniam navigatione.

V. Feb. anni 85. Prorex novus *Duartius Mensius* Cochino Goam venit ibiq. summo honore ac triumphis exceptus fuit.

Mense Aprili eodem anno sodalis meus ex archiepiscopi familia *Bernardus Burcherts* Hamburgensis Goa Ormutium abiit, Ormutio Bassoram, atque inde terrestri itinere Babyloniam, Hyrosolymā, Damascum & Aleppum, qua ex urbe binas mihi literas misit, quas Goæ accepi per Armeniæ hominem. His totius itineris sui relatio continebatur, quod parvo sumptu exiguísque periculis perfecerat, custoditus semper Caffylarum præsidio. Aleppo idem Tripolim Syriæ profectus naves ibi Anglorum invenit, quibuscum Londinū ac postea Hamburgū, prout ex literis ejus intellexi salvus venit.

Augusto mense Venetorum literis quas per terram mittunt certiores reddebamur de obitu Principis Auraici, Ducísque Alenconii, ac de matrimonio Ducis Sabaudiæ cum Regis Hispaniæ gnata.

Mense Octobri XX. die Goam appulit ex Lusitania S. Francisci navis, cum Belgicis quibusdam tormentariis inter quos & aliqui literas mihi ex patria attulerunt de obitu Patris mei Hugonis Iudoci Harlemii. I. Novembris Cochinum venit S. Alberti navis. I. Decemb. Cananorum in tractu Malabar S. Laurentii navis tenuit, atque inde Goam. Multi in ea infirmi erant, absumptis morte 90. hominibus, quos longa continuaque navigatio nullo portuum solatio variis miseriis confecerat. Et restabant etiamnum eadem ex classe duæ naves sancti Salvatoris nimirum, ac S. Iacobi quæ prætoria erat.

Obitus Hugonis Iudoci Harlemensis authoris patris.

Eodem hoc tempore Itali quidam terrestri itinere advenientes, mortem Gregorii XIII. Pontificis, ac Sixti V. creationem nunciabant. Naves Cochinum abivere legentes oram Malabar, Piperque suscipientes.

Sixti V. creātio nūtiatur.

1586. Mense Ianuario anni 86. instructæ Lusitaniam cogitabant.

Mense Majo anni 86. literæ capitanei Soffalæ ac Mossambicquæ Goam delatæ fuerunt ad proregem & archiepiscopum, super naufragio prætoriæ S. Iacobi. Ejus historia hujusmodi est. Post superatum Bonæ spei caput, àc ut Gubernator pessimè & incautè existimabat, evitatis cunctis periculis, inter S. Laurentii insulam & terræ continentis tractum prospero admodum vento navis ferebatur. Ibi syrtes quædam jacent, quas *Baixos de Iudia*, Latinè Syrtes Iudaicas vocant, dissitæ ab insula S. Laurentii 50. mill. àc a continentis ora 70. è regione tractus Soffalæ computatæ 22. & dimidio gradu, ad Australem Æquinoctialis lineæ plagā, cum & 90. mill. etiamnum a Mossambicqua distent. Syrtes hæ constant potissimum Coralino lapide, puro, acuto, atro, candido & viridi, terribiles ideo haud immeritò, quas quisque gubernator sedulo caveat. Etenim navis salus universa in Gubernatoris perita prudentia sita est, nullo jure contradicendi reliquis concesso, ut & regio edicto cavetur. Enimvero cùm circa has syrtes S. Iacobi navis cursum teneret, Gubernator computatione inita putavit periculum jam se omnium scopulorum evasisse, nautísque imperat, Vela cuncta panderent, ac Thoracia explicarent cursu recta Mossambicquam versus instituto, posita omni majoris periculi reverentia. Ceterum repugnabant socii quidam, ac periti talium officiales navigii, quibus cura eadem est discendiq. studium, circa cartas marinas, ac Gubernandi artem, dictitantes nondum effluxisse periculorum omnium metus. Verùm & superesse scopulos, ac nocturnum tempus, quod procellis opportunum, quo minus vela prorsus essent explicanda impediret. At urgente fato ac impotentia dominandi, præcipitata gubernatoris mente, omnium inscitiam & imperitos animos damnavit, potestatéque sua usus: Vt imperata nautæ facerent inclamavit. Itaque obedientibus cunctis ac postmodum tacentibus, navis obscuro Lunæ lumine circa mediam noctem in syrtes illas defertur, planè ut impetu venti malè secundi scopulorumq. terribili acie in duas partes velut lima dissecto ligno carina cum duobus foris scopulo adhæreret, reliquáque superior pars eadem vi impulsa aliquantulum, mox iisdem petris illideretur. Tum malis detruncatis clamor virorum ac mulierum varius exoritur, qui vel ipsas nubes penetraverit. Sanè multis mortalibus onerata nauis, quòd prætoria esset, supra quingentos homines habebat, triginta mulieres, multósque Iesuitas ac Monachos. Instabat haud dubium exitium, ac certa ante oculos mors, compulsis cunctis ad ultimas preces, mutuamque veniæ delictorum implorationem, horrenda prorsus imagine, quantam quisque animo reputet. Admiralius *Fernandus Mendosa*, Nauta,

Naufragium S. Iacobi navis prætoriæ.

Advertāt Gubernatores naviumque Rectores: Ne temere fidant computationibus suis, ac proprię scientiæ moniti hoc exemplo, cum ea inflatio præcipua causa fuerit hujus naufragii.

Gubernator

Gubernator aliique 10. aut 12. confestim in minorem scapham desilientes, eam gladiis evaginatis strictísque defendebant. Velle se locum aliquem idoneum dictitantes explorare, in quo ex reliquiis fractæ navis lembum colligere possent, capiendis hominibus commodum, quo dein terram firmam repeterent. Ea spes aliquantulum socios tenuit. Verùm frustrà tentatis omnibus ii qui in scapha erant ad navem redire non ausi, timore expugnationis continentem ex decreto petiverunt ac distributis quibusdam *Mermelladis*, biscocto & vino in scapham ab initio temerè conjectis, post 17. dierum fluctuationem, magnásque difficultates, famem & sitim in Africam pervenerunt. Non revertente scapha auctóque interim dolore sociorum navalium, superior pars navis inter duos foros quo in loco major scapha servabatur a lateribus disrupta, eandem mutilam tamen, ac undique laceratam manifestavit. Ceterùm cùm ejus reparandæ maxima apud omnes desperatio esset, Italus quidam *Cyprianus Grimaldus* cæteros cohortatus in scapham se primus cum ense dimisit, eámque restaurare occæpit, subsequentibus operámque mox navantibus aliis. Hi 90. numero erant, at undique injectis scaphæ brachiis, utriusque sexus homines adhærebant, tristi ejulatione auxilium flagitantes. Sed gravabat ea multitudo naviculam ac facile ima oceani petivisset, nisi amputatis dependentium brachiis manibúsque, ejectis quibusdam inermibus, sævo sed utili remedio pondus levatum fuisset. Quis autem ululatum istum recensere posset, qui discedente lembo ab iis quos diræ tempestati ac naufragio mancipatos navis Prætoriæ fragmenta tenebant ferebatur? reddente flebiles voces undæ fremitu, ab manentium abeuntiumque parte, quos quidem spes tenuis solabatur. Egestas enim certa parvúsque navigationi successus, ne hoc quidem effugium commendabat. Etenim multitudo navigantium nimia erat ipsáque navicula male consuta perfluebat multis in locis. Ideò ne omnes perirent pariter communi consensu Dux creatur, Nobilis Mixtus Indiæ, cui sese cuncti subjiciunt facturi quod imperaret. Hic usurus ea potestate quosdam subitò ejiciendos digito denotabat, invalidos primum. Inter hos & faber erat, qui naviculæ commissuras juverat, Is post Mermelladi viníque gustum, quem unicè flagitabat deindè in mare conjici se facilè passus est. Sed & alius ex iis quos in Lusitania novos Christianos nominant ad similem exitum vitæ corripiebatur. At frater huic junior eadem in scapha erat, qui surgens prece humili flagitavit; Vt illum germanum suum jam neci destinatum dimitterent, ac se velut succidaneam hostiam, si ita videretur, marinis fluctibus immolarent. Esse fratrem

Fratris mira pietas.

ætate prudentiorem, ac arte magis idoneum, qui sorores communes, familiámque certiore auxilio sublevaret. Hac exauditâ supplicatione, junior tristi, calamitosóque spectaculo in pelagum conjicitur celebratissimâ pietate laudandus, quæ Castoris Pollucísque antiquatam gloriam in se meritò transferat. At divinum propitium numen tam inclito facinori non defuit. Etenim sex horarum spatio continuo natatu scapham insecutus, petitúsque subindè gladiis nè naviculam occuparet, tandem strictum ensem manu arripuit, quem, licet jam vulnere adacto manus scinderetur, nequaquàm dimisit, donec permoti invicti hominis fortitudine cæteri eum reciperet. Quos ego duos fratres Goæ & vidi & cognovi. Ceterùm hi post 20. dierum miserias, mirabiles exantlatas, Admiralium in terra firma invenerũt, ac cùm eo lembi prioris socios. Qui in navi remanserant contextis ac colligatis tabulis, quas Lusitani *Jangadas* vocant salutem sibi adserere conati, omnes periere, duobus tantùm ad continentem usque provectis. Ibi tum ab unda liberatos cunctos aliæ exceperunt molestiæ, spoliati enim a *Nigritis* sive *Caffris*, exutíque vestibus inter diram famem, summàmque pauperiem ad locum pervenerunt, quem factor Ducis Soffalæ & Mossambicquæ habitabat. Is aliquantulùm refectos ac instructos in Mossambicquam dimisit, ut inde Indiam peterent. Ex quibus postmodùm in India multos familiares habui, veracitérque rem gestam accepi. Sexaginta omnino homines salvi jratum Neptunum, ac inopiam reliquam itineris evitarant, quibusdam etiam post naufragium fame confectis. Reliquos unda hausit, nullo postea signo navis aut hominum. Ita unius ob noxam & furias navis ea tota cùm tanto mortalium numero interiit; salubri exẽplo adversus audacis Gubernatoris impotentiã. Ceterũ idẽ tantę cladis author in Lusitaniam cùm venisset apprehensus primo, ac deinde dimissus, aliud navigium ex optimis cum gubernãdi cura anno 88. suscepit, magnâ viduarum ac pupillorum detestatione. Idemq. S. Thomæ nomine circa easdem syrtes perdidisset, nisi lucis advenientis beneficio monitus, clavum avertisset. At reversus ex India circa Bonæ spei caput, destinatum naufragium denuò evitare non potuit. Ibi enim rupta navis, absorptis cum Rectore cunctis hominibus, vindictam ut multi existimabant divinam explevit. Hanc historiam stylo uberiore retuli: Vt quorundam Gubernatorum ignorantiam ac superbiam castigarem, quibus cùm navis commissa sit sociique cuncti haud dubiè summoperè curare debent: Ne indignè ad tale munus accedant. Hæc res mense Augusto anno 1585. accidit.

Anno 1586. mense Majo duæ naves mer- 1586.
cibus

cibus diversis onteratæ Chaulo (portus est Indiæ) fretum Meccæ Rubri maris petebant, instructæ a Lusitanis habitatoribus Chauli, qui ipsi in navibus cum essent a Turcarum liburnicis capti fuere, ac intercepti. Hæ fabricatæ in portu *Sues* interiore situ propè urbem Cayrum ad Maris rubri littus, tùm Orientis navigationi infestæ universam Indiam timore compleverant.

Turcæ naves Lusitanorum mercatorum capiunt.

Indè eodem mense adornata per Proregem classis, magnitudine eâ qualem vix viderāt adversus Turcas Rubri maris bello destinabatur, quo confecto eadem, volente ità Prorege, Ormutii hybernaret, ac Regi Persarum *Xatamæ* auxilio esset, subitura sinum Persicum, contra cōmunem hostem. Præfectus maximæ huic classi erat *Ruy Gonsalves da Camara* Ormutii quondam Capitaneus vir gravi obesóque corpore, ac ideò ad belli munera inutili. Multi hunc nobiles ac præcipui Indiæ Lusitani sequebantur, auidi honoris adipiscendæque gloriæ. Ceterùm classem Mare rubrum versus navigantem, infœlices tranquillitates excepêre, ac præter opinionem diuturna navigatio, consumptis ideò cibis, fameq; acerba subortā, quæ multos homines neci dedit, miseriisque magnis adfecit. Id primum malum erat majoris præsagum. Nam in Maris rubri ostio commisso cum Turcis prælio, in Lusitanos adversa pugnæ fortunā graviter incubuit, ut in varia infami fuga dilaberentur, cùm & Turcæ victoriā fœliciter usi, tractum *Abex* ac *Melindæ* invaderent, civitatesque Lusitanorum fœderatas *Patan* & *Bravam* caperent, ut inde si quæ commoditas præsto esset, Lusitanis majore vi nocerent. Ceterùm ipsa classis vastata ac dispersa Ormutium discesserat, ibique hybernaturi novo conatu naves restaurabat, ac infirmos plurimos curabāt, decretā suo tempore expeditione in Persiam. At (ut relatum est) crasso abdomine gravis Præfectus, alium substituit *Petrum Homen Pereiram* nobilitate haut perinde inlustrem, militari tamen gloria clarum, eique injunxit ut in ora Arabiæ loco *Nicolu* infestos quosdam piratas navibus ultrò citròque Bassorā Ormutium commeantibus castigaret. Hujus ergo expeditionis gratia cùm Lusitani liburnicas terræ *Nicolu* admovissent, ipsarúmque è mari multas subduxissent in littus, accincti impetu tantùm, nullo ordine hostem petiverunt, frustra reclamante Duce, cui ob ignobilitatem parēre noluerant. Tantam confusæ multitudinis imperitiam, sine Duce dispersæ, subductis navibus, ereptisque subterfugiis speculati Arabes equites, qui ad campos discesserant, reparatis animis Lusitanos, Lunari flexu invadunt, ac palantes crudeliter interficiunt, necquicquàm tentatā fugā cùm nullum in subductis lembis præsidium reliquum esset. Octingenti eā clade Lusitani ceciderunt, paucis elapsis,

Expeditio in Turcas Rubri maris.

Adversa Lusitanis.

Altera expeditio in Nicolu locum.

Nihilo fœlicior.

qui in tempore liburnicas ad mare deduxerant. Memorabilis vero pugnæ eventus, quòd interfecti fere primates nobilesque essent, in India famosissimi veterani, ac multis antea periculis superstites, cùm vix unquam uno prælio tantum Lusitanorum periisset. Eodem prælio Belgæ Tibicinis fortitudo insignis emicuit. Is à Lusitano signifero abjectum vexillum Lusitaniæ, & ab hostibus susceptum, ardore accensus militari, rejectā in dorsum tubā pugnādo penetrans usque ad eum qui abstulerat, eodem confosso ac interfecto, recuperavit, & ad suos retulit postea id defendens fortitèr, horæ pene spaciò donec accumulatis cæde quam patrabat, multorum hostium cadaveribus, cùm ipso signo procumberet, gloriosus, confessione ex ea pugna reliquorum Lusitanorum, supra cunctos commilitones. Dux ab initiò impotentiam suorum animadvertens discesserat, ac è liburnica facinora suorum contemplabatur. Magno Indiæ dolore clades hæc accepta fuit, & privato Archiepiscopi, cujus fratrem eadem hauserat, cùm multis nobilibus junioribus ac veteranis.

Clades deterrima in veteranos nobilesque.

Tibicinis Belgæ virtus.

Eodem tempore Ormutii Regina Goam venit Machometi antea avitis imbuta disciplinis, tunc vero Christiano ritu baptisata Patre seu susceptore Vicerege, ac indito Philippæ nomine, in memoriam Philippi regis. Formā hæc erat pulchrior, alba ac grandioris staturæ, fratrem habebat juvenem etiamnùm qui pariter baptisatus in Lusitaniam abibat, cum *Mathia Albucquerequio* Ormutii olim Capitaneo, offerendus Regi. Ceterum Reginam ipsam in uxorem duxit Lusitanus nobilis, *Anto. Dazevedo Coutinho*, cui Rex nuptiarum caussa Ducatum Ormutii indulserat, annuo fructu ad ducenta millia ducatorum æstimatum. Maritus cùm anni dimidium summā concordiā cum uxore vixisset, navem instruxit, Ormutium petiturus, ut ibi aliquos Reginæ uxoris suę reditus susciperet. Illa amore adflicta, tenerrimè ut remaneret orabat, aut saltèm secum una ferret haud grave onus adamatam mulierem. Ceterùm occasione precibus adversā, cùm maritus circa terrā *Bardes* in extremitate fluminis Goæ etiamnùm hæreret, exspectans tempestatem, illa confecta desiderio (ut ajebant) subita morte correpta obiit, eodem die quo Lusitanus enavigaverat. Magnus ideò Goæ luctus, quòd hęc prima ejus regionis Regina Christianam religionem suscepisset, illiúsque amore regnum reliquisset, privatam in domū Lusitani nobilis matrimonio translata. Funus magnificè celebratum fuit.

Regina Ormutii Goam venit.

Baptisatur.

Maritatur.

Moritur ex amore.

Cum luctu magno hominum.

Mense Augusto anno 86. Goam venit Mossambicquæ homo ex Lusitania, vectus galeone Malaccæ. Is quædam ad Proregem adferebat, ac naufragium navis *Boa Viagen* quæ anno 85. superiore ex India discesserat

certò

Naufragium navis Boa Viagen.

certò nunciabat. Id obvenisse suspicabamur circa Bonæ spei caput, ex immenso onere, quo affecta navis fatiscebat. Affirmabant etenim supra novem dodrantes aquæ eam tenuisse cum Cochino abiret. Quamvis licèt juramento nautæ ac cæteri Officiales adacti adserere ante susceptam navigationem teneantur, navem sufficere tanto itineri, eandemvè nullo modò divulsam aut imminutam esse iidem tamé nullo religionis metu vitia reticent. Ne quæstus suos amittant ex destinatis locis quos habent ex privilegio, ipsamq. ratem ergò iniquo onere supprimunt, ut tempestatibus cunctis obnoxia regi nequeat. Ideò miraculi mihi cujusdam vice est navis Indiæ Lusitanorum avaritiâ onerata salva in portu Lusitaniæ, si vel navium tenuem apparatum, nautas ac socios rudes navalis scientiæ, vel confusionem, rerúmq. perturbationem in navali supellectile inspexero, quam ipsi homines expositi testantur, enarrantes perpessa pericula timorésque. Hoc autem naufragio nobiles multi perierunt, qui Indiæ in rebus Regi ministri fideles, jam aucti testimoniis more recepto præmia sperata sollicitarent. Cum iis itèm interiit legatus *Xatamæ* Persiæ Regis, qui confirmandæ amicitiæ causa ad Regem Hispaniarum mittebatur. Et erat hæc delecta a legato navis quòd velificandi dexteritate supra cæteras insignis esset. Ast post hujus obitum, nemo eo munere, navigationem hanc tentavit, durante nihilominus inter duos hosce Reges contrà Turcam fœdere. Minima navis quæ Cochino Lusitaniam petit *Milionem* auri æstimatione comprehendit, & hæc singularibus divitiis pollebat. Vndè tantæ jacturæ circa opes facilis æstimatio haberi potest, exceptis mortalibus, quos idem periculum involvit. Indè pauci anni sunt, quos non aliqua in abitu reditùvè navis lugubres faciat.

Ex nimio onere.

Et perfidia inspicientiū.

Vnde salva Lusitanorum navis miraculi instar est.

Periit naufragio hoc Legatus Persarum ad Regem Philippum.

Minima navis Lusitanorum Milionē auri habet.

Mense Septemb. anno 86. Goam quatuor naves venerunt Prætoria nempe *S. Thomæ* titulo, *S. Salvatoris*, *Arelikias* ac *Bon Iesus de Carania*. Desiderabatur *S. Philippi* navigium, quod eadem in classe Lisbona discesserat, deque eo hactenus nullus rumor increbuerat.

Fine Novembris è Goa discessère naves eædem legentes oram Malabar Piperis excipiendi causa, post Cochinum venerunt, quo in loco duæ fere semper naves onus Piperis nanciscuntur, cùm aliàs omnes merces iibdem cæteræ habeant. Ceterùm Goæ præparabatur navis alia Ascensionis titulo quondam, quæ Chinam & Iaponiam aliquando visitaverat, empta a conductoribus navium, vice navis *Caraniæ*, quòd eam Cochini ob vetustatem inutilem deterebant, novamque instituissent ejusdem nominis, cujus fabricatio ob dissidium inter Conductores exortum expleta non esset. Hac *Nossa Senhora da Senaco* dicta Dominus meus Archiepiscopus in Lusitaniam navigavit, ob discordias quasdam & simultates, quæ illi cum Prorege ac Consiliariis intercesserant. Et quamvis eum obnixe nobiles ipseque Prorex cum universa plebe orarent, ut ab hac profectione desisteret, tamen tenax propositi ac immotus familiam omnem dimisit. Erat Archiepiscopus Regi carus ac metuebat Prorex aliique: Ne Regi insusurraret, quòd parum secunda fama Proceres Lusitani, Præfecturas regiosque reditus tractarent. Quosdam ex suis retinuit. Navem conscendit domúmque suam aulæ magistro commisit, ipsúmque me ut reditus suos reciperem Goæ manere voluit. Nam tum Iubilei aurei *Santæ Crusadæ* nomine tempus erat, destinatis pecuniis ad captivorum redemptionem, qui in prælio cum Rege Sebastiano etiamnùm in Africa detinebantur. Et creaverat me Archiepiscopus Scribam generalem *Cobransæ* per universam Indiam, cum clavi una, ex iis quibus arca aperiebatur, ad pecuniæ custodiam deputatâ, adjunctóque probo stipendio, quo obligatus reditum Domini mei exspectarem, juxta fidem quam illi dederam. Ita Ianuario mense Cochino vela fecit Anno 87. sub eo Gubernatore, qui S. Iacobi navem syrtibus Indiæ ut narratum est inflexerat.

Archiepiscopus in Lusitaniam abit.

Causa abitus.

Iubileum aureū quo tempore in Indiā missum.

Cùm autem ordine suo (ut nullâ onerādi confusione facilis tributorum collectio esset) Cochini naves onus præstolarentur cæteris instructis, sola quæ *Arelikiæ* dicebatur supererat. Quę cum jam onerata esset, Officiales ac Conductores muneribus excæcati saburræ aliquid eduxerunt, ejúsque loco Casiam imposuerant quæ tum in Lusitania magnis pretiis vendebatur. Naves autem anchoris fixæ, ad milliare à continenti remotæ onus ibi suscipiūt, quod æstivo tempore mare fluminis instar tranquillū sit. Tempus navigationis tuba per urbem nunciat, quo accepto concurrunt cuncti navigaturi, deducti à familiaribus & amicis, qui cum *Tonis* & *Pallengis* ita scaphas suas indigitāt, pane ac fructibus bellariisq. instructi maximo cum tumultu navem infinito numero cingunt. Illa undiq. impleta etiam funes capitales sub aqua pressa onere occultat, forosque superiores cistis accumulatis coacervatisq. ingenti mole ostendit, inferioribus cunctis angulis impletis, ac ad miraculum usque constipatis mercibus, ità ut tempore velificationis vel intra mensem nautæ ordinis circa recturam navigii haud potentes sint. Hoc modo (fert enim ita consuetudo circa cunctas) instructa navi hac *Viador da Fazenda*, seu Regius inspector accessit, qui protestatione suo more inita quæsivit. Num tantæ navigationi ratis sufficeret. Responderunt sufficere (ut fertur) subsignatione adhibita,

Historia pereuntis nauis Arelikiæ.

Onus immēsum navium Lusitaniæ.

adhibita, licèt quidam negent. Ceterùm magno clamore inspector iste jussit funes amputari; ac vela dimitti, cum bonæ viæ imprecatione. Sequebantur illi lembi qui miliaris unius sæpe spatio comitantur placido mari. Verùm velificante hoc modo navi Gallinæ quædam cophinis inclusæ ac foris inter alia impositæ evolarunt, ingenti multorum contentione, super gallinarum proprietate disceptantium, accurrentibus cæteris, ut in tali re solet. Quamobrem cum in unam partem navis turba incumberet, illa saburrâ exemptâ, cujus loco casia successerat, ab ea parte quæ multitudine premebatur, collapsa languidè ac sensim fundum petiit, exstante tantum aplustri palmo. Homines quidem omnes lembis illis qui insequebantur excepti, ac summâ fortunâ fatis erepti, salvati fuerunt, submersis duntaxàt mancipiis, qui compedibus vincti effugere non poterant. Quis autèm jacturam tantarum divitiarum facilè explicet? Cistæ duntaxat aliquæ urinatorum beneficio quæ foris impositæ erant servatæ fuerunt, corruptis tamen ferè mercibus. Cætera mare illud opulentum occultat. Inquisitione quidem qui saburram eduxerant petebantur, sed latebant noxii; suppressáque interim tempore facinoris magnitudo elanguit.

Malacca obsessa. Eodem mense rumor afferebatur Malaccam multâ fame ac miseriis premi, ut & navis quæ ex Lusitania eo proficiscitur, victus inopia ibidem permanere cogeretur, cùm & Sumatræ fretum ab inimicis obsessum esset. Ne qua navis in Chinam aut Iaponiam abiret. Rebellione Regum Sumatræ, *Achem* & *Jor* prope eandē Malaccæ terram in firma hæc obsidio suscitata erat, quòd a Capitaneo Malaccæ contumeliis essent adfecti. Rumor hic magnum Goæ motum intulit; omnis etenim illius urbis fortuna ex navigatione Malaccæ, Chinæ ac Iaponiæ vicinarúmque insularum pendet. Collecta ergo classis indicto civibus tributo, exactáque a Mercatoribus pecuniâ, congregatísq. hominibus, quòd præteritis cladibus India tota exhausta esset. In cujus solamen classis collecta.

1589. Anno 87. mense Majo *Galliotta* ex Mossambicqua Goam venit, nuncians S. Philippi navem Mossambicquæ excepisse Piper navigio S. Laurentii advectum. Id eam ad insulam perfluum penitùs ac rimosum multisque in mare projectis bonis tenui salutis spe miraculoséque servatum venerat. Hac S. Philippi navi vehebantur Principes Regúmque Iaponiæ filii, ut aliàs declaravimus, eadémque Galliotta quæ hosce rumores adferebat Goam adpulerunt. Hæc item certiores nos reddebat de successu classis Goæ anno 86. Decembri mense instructæ, versus oram *Melindæ* ac *Abex* in vindictam cladis quam *Ruy Gondisalvus da Camara* acceperat ut narratum est, & castigationem oppidorum, quæ præter fidem ad Turcas desciverant. Expeditio classis instructæ contra civitates Melindæ. Præfectus autem classi erat *Martinus Alfonsus de Mello*. Is navium operâ regiones Abex atque Melindæ inter Mossambicquam & Rubrum mare sitas invasit, remotísque jam Turcis ac per Rubri maris secessus in propria dilapsis, totam penè terram vastavit; *Patanamque* ac *Bravam* urbes nihil tale cogitantes recepit; interfecto in fuga Patanæ Rege, cujus caput hastæ infixum diu in foro publicè Goæ apparuit, in terrorem. Fœlix successus ejusdem. Ea victoria conlapsos Lusitanorum animos aliquantulum restituit. Classis inde Ormutium abiit ut Regi Persiæ ex Proregis jussu opem ferret. Ceterùm milites morbus invasit, ac ex eo mors, vita functo item *Martino Alfonso Mellæo* Capitaneo; ideo nullo alio facinore clara domum rediit.

Eadem classis dum Abexinorum oram petit, propè insulam *Zamzybar* dictam decidens (quæ 6. grad. jacet ad Austrum. 70. milliarium distantiâ versus Mossambicquam ab urbe Patana, ac remota 18. mill. ab ora) S. Salvatoris navi Cochino Lusitaniam perenti obvia fuit. Navis S. Salvatoris erepta periculo. Ea in latas diducta rimas, ejectis cunctis mercibus, Pipere aliquo excepto, ad quod descendere nequibant certo naufragii periculo natabat, crebris sentinationibus tantùm hactenus salva. Verùm insperatum hoc auxilium adfuit, ac navem hominésque ab interitu vindicavit, Ormutiúmque deduxit. Ibi exportato pipere, cæterísque mercibus navigium minus fabricarunt, quò iidem mortales cùm pipere aliisque reliquiis, post multa pericula ac molestias in Lusitaniam salvi venerunt.

Septima Decemb. anno 87. Galliotta ex Mosambicqua veniens nunciavit quatuor ad eam insulam naves adpulisse; Prætoriam nimirum S. Antonii, S. Francisci, Dominæ Nazarenæ, & S. Alberti. De S. Mariæ navi quæ eadem in classe ex Lusitania abiverat nullus rumor erat. At post intelleximus eam in Lusitaniam quædam ob impedimenta recessisse. Post 8. dies eædem naves Goam venerunt, maxima omnium lætitiâ.

Eodem tempore arx Columbo Lusitanorum in insula Seylon à Rege Seylon *Raju* obsidebatur, magna obsessorum angustia, cui levandæ dimissa classis ex Goa sub Duce *Barnaldino de Carvalho*. Arx Columbo obsessa.

Quo item classis ex Liburnicis triremibus & Galeonibus Malaccæ obsidionis levandæ gratia è Goa navigabat. Huic Præfectus erat *Paulus de Lyma Perejra* nobilitate ac veteris militiæ gloria illustris, Præfectus anteà Chauli ob victorias insignes conspicuus, ac earum gratiâ ad hanc expeditionem delectus. Classis Malaccæ obsidionis levandæ causa.

Fine Novembris quatuor supradictæ naves Goa

ves Goa Cochinum profecti, ibiq. collecto onere Lusitaniam repetiverunt.

Sequenti Decembris mense, durante etiamnùm obsidione arcis Columbo, in insula Seylon Goæ homines alteram classem instruxerunt, magnis impendiis sub Architalasso *Manuele de Sousa Coutinho* nobili ac perito belli viro, qui Dux olim eadem in arce obsidionem fortissimé pertulerat à Rege ideo majore dignitate auctus, postea ut suo loco referemus Prorege mortuo in Indiæ totius Regium gubernatorem evasit. Hic conjunctus priori classi, paritérq. dispositis ordinibus ad insulam contendit. Ceterum *Ragiu* animadversâ Lusitanorum multitudine sibi metuens omnem exercitum abduxit, àc arcem obsidione magno cunctorum gaudio levavit. Ea tum à Lusitanis viris & victu repleta fuit. Vndè confectâ fœlicitér re Goâ reversi magnis triumphis ab urbe excepti fuêre.

Altera classis ad subsidium obsessorum in arce Columbo.

Discedunt hostes.

Aprilis mense sequenti ejusdem anni Goam rediit classis *Pauli de Lyma* victoriâ contra hostes Malaccam obsidentes, & adapertâ navigatione in Chinam aliásque regiones inlustris. Res auté hoc modo gesta. Cùm fretum Malaccæ classis hæc subiret, obviam ea habuit navem Regis *Acheini* in Sumatræ insula. Is hostis Lusitanorum àc præcipuus author hujus obsidionis extiterat. Eadem ergo navi filia Regis illius vehebatur, desponsata Regi *Joor* fœderis roborandi novandíque cum eo contrà Lusitanos causâ. Et accesserat muneris loco tormentum ingens bellicum, quale nunquàm anteà India viderat. Id postmodum Regi Hispaniarum miraculi velut instar missum fuit in navi Malaccæ, quæ circa Terceram insulam naufragio periit, cùm & ipsum tormentum magna mole eductum, etiamnùm hodie in eadem insula conspiciatur, quod ponderosius non nisi summa cum difficultate in Lusitaniam possit transmitti. Vt ad propositum redeamus. Navem hanc Lusitani cœperunt eamque deprædati quæ acta essent facile intellexerunt. Communicatis itáque consiliis cum classe Ioor profecti, militésque bono ordine exponentes, urbem munitam palis, ac lignis, stramineísque casis locupletem, diffugientibus metu oppidanis cœperunt, totamque incendio vastarunt. Præda ex hac urbe uberrima, singularis autem 2500. Tormentorum æneorum, quæ omnia in Indiam vehebant. Erant sanè quædam ex iis exigua ut sclopetis nostris comparari possent, alia majora, egregié laborata àc flosculorum imaginibus adornata, quæ edocti a Christianis transfugis indigenæ facili ingenio præparant. Horum Apostatarum passim aliquem numerum invenias, qui damnati ob facinora, metu gravioris supplicii abnegatâ fide Ethnicis sese dedunt, ac eos adfecti magnis honoribus in mala nostra instruunt, bellicásque artes edocent. Licèt vero tormenta multa habeant, peritia tamen explodendi (ut apparet) carebant. Ea etenim mox deseruerunt. Ideo Lusitani victoriâ tantâ inflati Malaccam contendebant, ibíque excepti summis triumphis Regem *Acheini* intellectâ filiæ captivitate ad pacem compulerunt. Ea demùm magnis a Rege præmiis sollicitata, inter Lusitanos ac Regem conclusa fuit, patefacto ità ad sueta commercia mari, magno Goæ gaudio, qua in urbe Aprili mense victores multâ prædâ graves, solenni victoriosoq. hymno prosecutus populus fuit.

Victoria Pauli de Lyma cõtra Reges Sumatræ.

Capitur filia Regis Ioor.

Tormentum Indorum ingens.

In urbe Ioor capta 2500. tormenta.

Apostatarum opera confecta.

Pax inter Lusitanos & Regem Acheim.

Sequentis Maii mẽsis XV. die obiit Goæ Prorex Duartius Menesius intra 4. dies sanitate convulsâ ad mortem, febre continuâ ac fervidâ, communi apud Indos morbo. Ægritudinis quidam hanc causam arbitrantur. Increbuerat rumor per literas Ormutio ad eum missas, ex Venetorum tabellariis, qui terrestri passu Indiam petunt, adventasse Archiepiscopum Lisbonã, ac à Rege summis honoribus exceptũ. Ea res dividiæ erat, quòd simultas illi constaret cum Archiepiscopo percutiente metu animum. Ne quid is detulisset, quod iratum sibi Regem redderet. Hac consternatione febris orta hominem falso mœrore ad mortem adegit. Etenim ut è navibus postea intelleximus Archiepiscopus ante octiduum adpulsus navis in Lusitaniam, in ea mortem obiverat, pari fati potentiâ sublatis duobus æmulis, eodem penè tempore. Exequiarum Proregis summa celebritas hujusmodi est. Locus sepulturæ in monasterio est, quod tribus Regibus Magis dedicatum, ordinis S. Francisci in terra *Bardes* ad ostium fluminis sive ingressum Goæ jacet. Cadaver ideo Proregis Regiæ triremi imponebatur, quæ undique panno atro tecta erat, ac aplustris nigri coloris conspicua. Deducunt cuncti nobiles. Accedenti claustrum Regum Magorum quod 3. mill. distat a Goa secundo flumine mare versus Monachi Franciscani obvii id excipiunt, àc templo illatum nondum terræ mandatum, justis sacrificiorum festivitatibus celebrant. Tum literæ sigillatæ adferuntur, quæ numeris arithmeticis signatæ, ignoratos eò usque, ac futuros Gubernatores post mortem absentiamve Viceregis continent. Has literas quas *Vias* vocant decreto Regis Iesuitæ custodiunt, & quotannìs à Rege emittuntur: Vt designatus iis Gubernator coràm nobilibus, rectoribus ac auditoribus à Iesuitis apertis sigillis legatur ac dennucietur: Quod si prioribus literis apertis Gubernator in iis notatus, aut jàm defunctus vita sit, aut absens, sequentes recluduntur donec status Vicerex occurrat, quo reperto reliquæ literæ à Iesuitis in custodiam recipiuntur,

Mors Proregis Duartii Menesii.

Causa.

Exequiarum Proregum ritus.

Quomodo Prorex successor mortuo, publicetur.

piuntur; sin verò scriptus Prorex aliquo in loco Indiæ aut Orientis cum munere sit, mempe Dux Mossambicquæ, Ormutii aut Malaccæ, is mox munus istud relinquit, atque hanc Proregis dignitatem capit, donec a Lusitanorum Rege alius mittitur. At si talis in Lusitania, Chyna, Iaponia, aut ultra Bonæ spei caput degat, tùm aliæ literæ recluduntur. Itaque hoc quoque funeris hujus tempore consummato sacrificio Iesuitæ accedentes, cum supradictis fasciculis literarum, nondum humato (ita mos est) defuncto Prorege, priores numero regio sigillo clausas aperuerunt, magnâ omniū astantium exspectatione. Prodiit ergo *Mathias Albuquerckius* olìm Ormutii Capitaneus, verùm anno superiore in Lusitaniam cum Archiepiscopo enavigaverat, sanandi cruris causa, quod ruptum ac malé restitutum habebat: ignarus hujus fœlicitatis. quam si præscivisset, næ ille navigationem illam opportunè distulisset. Ideóque hoc

Emanuel de Sousa Prorex publicatur.

absente sequens charta reclusa *Manuelem de Sousâ Coutinho* nominabat, qui arcem in insula Seylon obsidione levarat, ut antè scripsimus. Ea illi oblata dignitas magnorum ministeriorum ergo, quibus Regi utilissimus fuerat, summâ omnes admiratione adfecit, indignantibus plurimis quòd humilioris hic nobilitatis gradu, potentioribus multis esset præpositus. Verùm dissimulato dolore suetis eum gratulationibus ac fidelitatis promissionibus cūcti excepêre, ac deserto cadavere defuncti Proregis, triremi eum, demptis tristibus aplustris, novisq. floridis injectis impositum, Goam magno tubarum tibiarumque strepitu, solemni hymno prosecuti sunt. Ibi juramentum super privilegiorum observatione præstitit, recepto vetustóq. more, atque inde deductus in vastatum morte Proregis palatium, novâ illud supellectile, àc familia replevit & exornavit. Desertum vero mortui cadaver terræ à familiaribus mandatum, sine ulla alia memoria ad privatam conditionem quodammodò redibat.

1588.

Hyems tristis.

Anno 88. Iunii, Iulii & Augusti mensibus hyems ingens totam Indiæ oram vastavit, pluviâ suprà alios ejusdem tempestatis imbres densâ & continuâ usque ad primam Septembris à decima Iunii, multâ ac fœdâ plurimarum ædium ruinâ, quòd ex lapide admodum molli, terrâque pene calcis loco juncto constent.

Cædes Belgæ cujusdam.

Eodem Augusti mense in urbe Goa memorabili cæde Belga quidam interiit. Eam longiore styli serie narrabo, quod & Belga fuerit interfectus & exemplum sit omnibus, quantum effrœnis Indiæ mulierum luxuria ad cuncta scelera ac facinora valeat.

Ejus historia.

Adolescens ergò *Franciscus Coninck* nomine, Antverpiæ natus, ex artificio gemmarius, primo juventæ fervore, ad exoticos mores cognoscendos proclivis, Venetias proficiscitur, ibíque avunculum quem habebat adiit. Is cognatum suum studiosè promovere conatus, eundem Aleppum Syriæ misit, pecunia aliqua instructum ut ibi & artificium quod noverat exerceret, & lucrum aliquod faceret, sub reliquarū rerum experiētia. Ceterum Aleppum veniens protervia juventutis tantum abfuit a questu, ut sortem, quam ab avunculo susceperat, pené sustulerit. Ideóque cùm ceteri sodales confectis negotiis domuitionē cogitarent, solus ille avunculi justam iram extimescens resiliit; Vt deinde habito cum quibusdam Venetis consilio, illorum suasione *Caffylæ* sive præsidio militari sese adjunxerit, Ormutium petiturus, ut ibi arte suâ gemmarumque notitiâ sortis jacturam repararet, ac insuper in peculium sibi aliquid adderet. Bassoram itáque cum Venetis quibusdam venit, ac Bassora navigio vectus Ormutium. Cæteris tabernas suas erigentibus lucrumque aliquod meditantibus ipse jam ereptus oculis ac jurgiis patruæ linguæ, reliquam pecuniarum partem genio dedit ac cuticulæ; nihil cogitans præter ea quæ animo adlubescerent, donec redeunte saniore mentis parte, proditum sese inopiæ agnosceret, atque adempta prorsus redeundi facultate aliud egestati remedium meditari debuerit. Goæ gemmarii in honore sunt ac quæstuosa ibi eorum peritia habetur. Hanc urbem animo concepit adire. In quam cum venisset tabernam erexit ac artificium suum propalavit. Ceterum habitabant ibi Belgæ quidam continui Proregum Tibicines ac Tympanistæ, horum ita consuetudine sollicitabatur ut in diem victitando lucrum suum impensis æquaret. Deindè cum reliqua revertendi domum spes abscissa esset Goæ sibi multis de causis manendum statuit, jam ad matrimonium quoque converso animo familiarisque rei institutionem firmiorem. Erat tum Goæ inter advenas vetustos quidam *Johannes du Xena Diepæ* in Gallia natus. Is tympanista olim Proregis tractu temporis uxorem duxerat Æthiopici generis ex Ballagatta, Christianis tamen imbutam disciplinis, atque tympano, fabricandisq. arculis, ac triremium palmulis honestè satis se sustētabat. Huic ex ea uxore duo filii erant & unica filia. Quòd autem in peregrinis regionibus advenæ homines libentèr conveniant, præsertim in India, ubi cuncti planè licet pauci cujusvis nationis, familiariter inter se agunt, exceptis Lusitanis, qui rejectâ aliarum gentium consuetudine soli degunt, *Franciscus Coninck* hanc quoq. tympanotribæ domum familiaritèr frequētabat, exceptus liberali semper vultu a Patrefamilias ac Matre, intuitu connubii, quod illi inter eum filiámque votis benignis desiderabant ob artificium quo in India inclytus erat & expetitus, sæpè multis blanditiis

Franciscus Coninck gēmarius adolescens Aleppum proficiscitur.

Rē profligat.

Ormutium abit.

Proterviam facit.

Pœnitet.

Goam proficiscitur ob quæstū gemmariorum ibi celebrem.

blanditiis tentato ejus animo, quarum iis in partibus homines summi artifices existunt, quibus demùm inescatus adolescens puellam undecim annorum sibi copulari permittit maritali nexu, pollentem juventa ac corporis egregio statu, sed pessimis imbutam artibus, ac extremo lasciviæ excessu in deterrimum scelus natam. At enim is opinione sua fœlix matrimonii hujus fœlicitatem sæpe mihi prædicavit, adeptus nempè fœminam tantis naturæ dotibus insignem, cujus & amore furens, pudicitiam infami zelotypia custodiebat, neque concivibus suis aut familiaribus fidens, cùm interim alius, de quo parva ei suspicio erat, supremi infortunii cladem misero marito concilaret. Ceterùm ex matrimonii contractu certam pecuniæ summam parens dotis causa promiserat quam dum non præstat, gener interim habitatione victúq. una cum patre in domo frueretur, officinæ quoque, ab altera ædium parte concesso loco: Diu ita vixit: Verum senex erat pater, ac confectus morbis jamque vita excedit; ut nulla superesset amplius Francisco spes solvendæ dotis, cùm adhæc auctâ prolibus familiâ victuque morte parentis inminuto, ipse subindè cogeretur suis opibus culinam instruere, fumúmque excitare. Cœpit hæc res Francisco displicere mihique sæpe difficultates suas ostendebat, ac jurgia quibus cum socru malè pacem domesticâ tuebatur, petens velut ab amico consilium. Testatus ego nolle me causam dissidio dare inter socrum & generum; dixi tamen: si ego ibi essem conducturum me domũ aliquam in qua familiæ meæ seorsum prospicerem, atque ipse si hoc modo maxima qua posset comitatis rationis a socru diverteretur cum nulla pecuniæ exsolvendæ spes reliqua esset, haud abs re sua faceret. Verùm ille contentiose abductâ uxore prole & mancipiis domum matris deserit aliamque sibi conducit, propositâ ibidem gemmariorum pergulâ satisque uberi quæstu in majoris lucri spem victitans. Interim pulchra illa socrus Æthiopici generis haud oblita sive lubidine sive iracundia exstimulata filiæ persuadet exotici amoris cum milite dulcedinem. Nomen huic erat *Antonio Fragoso* qui Francisco aliâs perquàm familiaris nulla suspicione domum ejus frequentabat, atque uxorem clam marito dedolabat cum præsumptione haud falsa delibatæ pudicitiæ puellæ ante ipsum connubii tempus vulgari & frequenti in India facinore. Sanè cùm etiamnùm cohabitaret matri potitus opera maternâ amoribus suis haud dubiè per quadriennii tempus mariti thorum presserat, jámque habitanti propriis in ædibus eadem familiaritate insinuatus, licèt pensili claustro cubile obseratum esset, sæpè tamen emeritum latus (ut ille ait) retulerat. Interim ex China Theodoricus Gerardus

Vxorem ducit annorum xi.

Pulchram at improbam.

Socer interim moritur.

Quo mortuo consiliũ petit a Ioanne Hugone.

Discedit a matre.

Quæ malè cõsiliata persuadet filiæ Adulterium.

Enchusianus quidam advenerat. Is hanc Francisci uxorem è fonte baptismatis susceperat, atque hinc gratulatorium adventus sui convivium præparans, Franciscum cum uxore meque unà invitat ad domicilium suum quod extra urbem habebat. Verùm illa castitatis suæ memor, hominis in cœlibatu viventis, more Indicarum mulierum, refugiebat consuetudinem, ac à conviviis hujusmodi abstinuisset; cujus reverentiæ intuitu excusavit se hospes mihi utque invitamentum suum in aliud commodius tempus differrem petiit. Celebratur itáq. conviviũ in ædibus Theodorici, præsentibus marito, conjuge, matre, fratre, ac mancipiis, ex Indiæ ritu. Expletâ fame, incitatisque potu mentibus placuit demùm campos petere neque procul aberat prædium cum horto amplo quod Francisci socer parvâ pecuniæ summâ ob destructas ædes convulsásque fores ac fenestras olim comparaverat. Intrant ergo convivæ, delatáque eo coquinaria supellectile, lætas ejus diei dapes instruunt. Ceterùm fortè circa hunc locum cum amico quodam deambulanti mihi, nihilque tale cogitanti *Franciscus Coninck* ante fores hujus horti occurrit; jam madidus, manúmque reluctanti injicit, penéque invitum mensæ, cæterisq. convivis adhibet. Ast ilicò me conspecto diffugiunt matronæ Indico ritu, quo virorum consuetudines vitare coguntur. Maritus cœnam licèt maturius instrui jubet. Accumbimus uxore tamen absente etiamnùm, quæ castitatis nempè tenacissima, nobis adsidere formidabat, & identidem marito roganti hanc excusationem objiciebat, quam ille conversus ad nos integram idoneámque autumabat. Inter hæc ministrantibus mancipiis ac ultro citróque commeantibus supervenit Antonius Fragosius, euaginato gladio quem sub pallio occultabat munitus, ac in conspectu manciplorum Francisci, Theodorici & meorum, nullo mariti aut contubernii 4. passus duntaxat absentis metu, conculcata omni reverentia, castam illam conjugem dextrâ præhendens deducit ad cubile, destructæ ejus domus, quod ipsum sine pavimento aut fenestris perspicuum patebat. Ibi illo rejecto, quo tegebatur, more fœminarum, amiculo ac terræ ne turparetur jacens, imposito, Veneri cum adultero operabatur, luce etiamnùm clarâ, nec verita famulitii, nostrorùmque si quid tale audivissemus vindictam. Ceterùm miles 10. aut 12. contubernales præparaverat, qui si ipse aliquo fuisset tentatus discrimine dato signo convenissent, nósque omnes trucidassent, ablatâ vi muliere, exemplo in India cotidiano. Verùm ea fœlicitas nostra fuit, ut ille re perfectâ discederet, atque ipsa conjux bellè habita, mancipiis tale facinus admirantibus, rogantibúsque quâ audacia hujusmodi factum tentaret, responderet, se modò

Antonii Fragosii adventus.

Vxorẽ palam Frãcisci adulterat,

Confidentiæ mirabilis.

se modò amori suo indulgere posset, ipsam mortem haud pro malo habiturã. Esse hunc sibi validum amatorem, quem antè quadriennium in delitiis habuisset: Maritum autem hominem ebriũ, ac segne tali fœmina, qualem se arbitrabatur dignum non esse. Hęc ista quindecim tum annos nata magna contentione effutire ausa, mox depositã illã jampridem susceptã pudoris personã, convivio nostro se infert lętabunda, ut saltationibus cęterisq. voluptatis generibus cõvivas recrearet, præcipuo mariti gaudio. Vesperi resoluto convivio discedentibus nobis historia omnis ex mancipiis innotuit, cum periculi manifesti in quo illo tempore versabamur reputatione. Atque ipse Franciscus vago murmure jam ab aliis de parũ pudica uxoris vita certior factus, ignotum etiamnùm timebat adulterum. Fragosium nec suspicione quidem præsumpserat. Quinimò & huic velut intimo, ac omnium horarum homini, secretò narrat probrũ conjugis ac adulterium, quod hactenus dissimulaverat, sperans aliquandò se posse simul stupratorem cum uxore invenire, ac pari necis genere obtruncare, qua in re consilium Fragosii, ut hominis amicissimi petit: Is laudat Francisci mentem, adulteram detestatur, operámq. suam abundè vel in obtruncando adultero pollicetur. Ità abeunt. At is aliã longè cogitatione ad mulierem contendit, eiq. mariti deliberationẽ aperit, qua permoti rebus suis prospicere cogerentur, sublato quem timebant, in eumq. ipsa cæde digesta. Igitur anni 88. Augusto mense, cùm Franciscus cœnam parasset, porcellúmq. allatum suis præbere vellet, invitato etiam Fragosio, adhibitáque socru, quæ ut videbatur haud ignara erat instituti flagitii, lτcèt postmodũ innoxiam se esse usquequò inclamaret, extremæ ei struuntur insidiæ. Miserat idem ad nos apud pictorem Belgam cœnantes porcelli partem, familiarísque noster qui eam adferebat epoto ibi calice ferè impos mentis, ac velut dormitans accedebat, ut facilè ex hac Francisci cœna convivæ nostri mali aliquid majoris augurarentur; Est autem Indis herba *Dutroa*, quam suprà descripsimus, ea vino injecta, ac epota hominibus mentem subtrahit, eosdem gravi sopore adficit. Hanc marito propinaverat, ita ut aliàs potu saucius, cubile citiùs peteret, ac cum uxore discederet, occlusis foribus, ac sub cervicali collocata clavi, solito more. Ita in somnum compositus, stertere mox occepit, vi potionis ac herbæ. Horã noctis undecimã Fragosius armatus probè, ac socio stipatus facinoris (ut ipse postmodùm prædicabat) meditati ignaro fores tacitè pulsat, famulosq. qui infra dormiebant hortatur, ut sibi aperirent. Illi Dominum jam in lecto collocatum, ac occlusas introrsùm graduum fores causabantur. Ceterùm uxor vigilans, ac somni etiamnùm expers fenestram aperit scalámque ut acciperet monet quã sese ædibus admotã cubili inferret; hac præparata confestim ascendit, blandeque à muliere excipitur, deductus ab ea ad mariti lectum, in quo ille altum dormiebat, parum sibi metuens, aut uxoris perfidiam; aut ejus quẽ amicum semper habuerat scelus. Infit ergò fœmina. Hunc tu amice mi ebriũ ac hæreticum, continuis nobis insidiis infestum, sititoremq. sanguinis nostri ac amoris mutui perpetuũ impedimentum, si quæ tibi virtus meive caritas, supremã vindictã corripe. At ille nihil cunctatus gladio pectus Francisci transverberat, mox latus haurit, & post mortem alia item vulnera ingerit; ita ut miser ille somnolentus ac marcidus vita caderet. Exindè gemmas cunctas abripiunt, quas maritus artificii causa à multis susceperat, 40. millibus Pardauvorum æstimatas, communi computatione, gladiúmque proprium digitis inserunt, quasi illos appetens interficere conatus esset, atq. defensionis ergo occubuisset. Sed alia erat rei veritas, quam & famuli inferiore domus parte cubantes intellexerãt. Fugientes itaque infantem duodennem, quem temerè adsumpserant, aliquo in loco abjecerunt orta luce demùm inventũ, necquicquàm turbantibus cuncta, ob fugam dominæ mancipiis, ac justitiæ opem implorantibus. Etenim Iesuitarum claustrum malefici homines petierant, rogante ibi locum occultandæ fugæ milite, quod defendendi se necessitate cõpulsus homicida extitisset, partémq. gemmarum maximam offerebat, quam illi susceperunt ut Dominis restituerent, rejecto nihilominus Fragosio qui latibulum orabat. Postero die, licèt gravibus edictis monerentur, qui eosdem occultarẽt, tamen nequaquam inventi sunt, post modicum deindè tempus nisi in urbe *Chaul*, quæ 30. mill. à Goa Septentrionali tractu distat, securi pœnarũ, obliteratã sceleris memoriã, quod Indiæ regionibus familiare & cotidianũ est. Cadaver occisi desolatũ in sequẽtem usq. diem à Germanis demùm humatũ fuit, cum ne teruntium quidẽ mater ad funeris impensam erogare vellet, tanquã aliena ab affinitate omni, velut ignoti hominis. Licet interim sicariũ victu & pecunia circa navigationẽ in Lusitaniam juvaret, quam eadem in classe nobiscum susceperat, visus à me in S. Helenæ insula, singulari confidentiã ac audaciã insuperabili, quam velut nullius sceleris conscius præferebat. Adeò ut matri promiserit reversurum se impetratã delicti veniã, ducturúmque filiam in uxorem, neq. dubitaverim ego de successu promissi; ob horũ in India vitiorũ promiscuam labem, ac consueta facinora, si modo de veniã impetrandã cogitaverit. Ita hãc cędẽ ampliore historia descripsi; Vt Indiæ mulierũ libidines peregrinis innotescerẽt, quibus singulis annis 20. aut 30. mariti ferè cadunt, pari

Cœnam Franciscus instruit exitiabilem sibi.

Potat Dutroam.

Dormit ebrius.

Cæditur.

Fugit adulter.

uxorum fato quæ a maritis item suspicione adulterii aut comperti vindictâ trucidatur. Ceterùm ipsæ hujusmodi mortem parvi æstimant, dictitantes: Nihil esse jucundius aut gloriosius morte quàm amoris ergò subeant, cùm vel diram necem suavem existiment, cui Venus causa sit. At huic mulieri genuina libido inerat, combusto etiam fratre Goæ publicâ flammâ, ob Sodomiæ crimen, socero, Franciscoque etiamnùm vivis, quod quidem facinus germani de uxore ut probri alicujus suspicionem haberet Franciscum nequaquàm monuit. Est etenim fatorũ quædam series ac successuum humanæ vitæ ordo quidam, nullis cavendus cautionibus, destinato huic exitio misero Belga.

Septembris XVI. anno 88. Goam navis ex Lusitania applicuit S. Thomæ titulo, nuncia adventus 4. navium in Mossambicquam ex Lusitania, quæ posteà Goam quoque adpulerunt. Nomina autem erant *San Cristoval, Santa Mario, Sant Antonio, & Nossa Señora de Concepçao*. Illæ mortem nobis nunciabant Archiepiscopi Domini mei *Frat. Vincentii Fonsecæ*. Obierat in itinere in Lusitaniam 4. Augusti anno 87. cùm navis plagam quæ inter Flandricas insulas & Lusitaniam est teneret. Post octiduum enim ab ejus obitu in Lusitaniã venit; suspicio veneni hausti in India à quibusdam causabatur, alii apostema aliquod disruptum conjiciebant. Ceterùm subito morbo paulò antè mortem etiamnùm validus in necem abiverat, antequàm Testamentum conderet, ejectâ adhæc per vomitum magna veneni copiâ. Ibi tùm ornatus Episcopali indumento, mitrâ, annulis & pallio in mare conjectus fuit. Sanè variè ejus mors animos hominum in India adfecit. Gaudebant quibus gravior fuerat ac odiosus ob reformationes quas obtendebat, dolebant autem amici ac pacis curiosi, præsertim verò familiares & domestici, quibus ex illius reditu magna melioris fortunæ spes erat, ob præmia quæ salvus a Rege suis postulasset. Eadem fati violentia priora quoque consilia mea turbavit. Eram devinctus Archiepiscopo ac in ejus reditum intentus, induxerámque in animum diuturniorem, imò perpetuam in India mansionem, cui jam per omnia velut indigena adsueveram. At post eam domini mei mortem, alia mentem cogitatio vellicare occæpit, patriæ nempè amicorúmque memoria: Hanc indies ubi exardescere sensi, & tanquàm è cineribus adultam suscitari, ipse quóque locum feci haud insuavibus desideriis, ac planè animum conjeci ad reditum in natales oras. Illud consilium firmavit mors fratris mei *Guilielmi Tinnii*, qui mecum in India fuerat, & profectus *Setuballo* Lusitaniæ *Hamburgam* ac Scotiæ littora circumvectus, Septentrionali tractu, tempestate perierat. Parabatur tùm ex Proregis authoritate navis impetrata a Piperis conductoribus, quòd magnam piperis copiam naves Lusitanorum legittimæ suscipere nequirent. Cum autem diversæ sint piperis & navium conductiones inter Regem ac conductores, hoc in casu lex hujusmodi observatur. Suprà quinque decretas naves quas singulis annis præparare debent naviũ conductores, nulla nauis oneratur: si quæ merces sint tanta abundantiâ, ut eas naves illæ quinque omnes suscipere non possint, tùm conductores iidem requisiti à Piperis conductoribus Regiísque ministris, unam navem sive plures numero decreto addere coguntur, quæ oneri sufficiant. Quod si recusent, tum Prorex cum ministris Regiis naves pro arbitrio suo instruere poterit, easque pipere conductorum onerare, aliisque mercibus, quæ restant, in Regis lucrum, nullo conductorum navium reliquo quæstu: Vt tamen quinque eæ ordinariæ naves suum anteà onus habeant. Ideo navis S. Crucis titulo à Rege Malabarum Cochini fabricata, ac eo nomine ab oppido Cochini quod Lusitanis *Sancta Crux* dicitur, in honorem Lusitanorum quibus amicus est, (cum & à Rege Lusitaniæ armorum frater vocetur) donata, ac Lusitano posteà cuidam vendita, qui Chinam & Iaponiam eadem petierat, summâ curâ Proregis instruebatur. Erat hæc 800. *Lastorum* valida, ac Lusitanicæ navigationi sufficiens. Piperis etenim conductores a Vicerege petierant, ut eam emeret. Is ex lege supradicta conductores navium advocat, eósque super emptione hujus navis ob reliquam Piperis copiam alloquitur ut ea in re Piperis conductoribus satisfacerent, necessitate nunc ità volente: Respondent illi haud commodam fore hujusmodi emptionem conductorum collegio; Proinde si ex re putaret Regis, eam ipse emeret, ac reliquis mercibus oneraret, servatâ tamen, quinque navibus legittimis, onerandi, suscipiendíque merces prærogativâ. Pænituit demùm hujus consilii conductores; Speraverant Piperis nihil superfore; præter eam spem navis tantum penè mercium habuit quantum cæteræ. Empta itàque fuit Regio nomine decem millibus *Ducatorum*, pecuniâ per Piperis conductores Regi præstitâ ea conditione ut iidem navales socii rem nauticam curarent, qui in Chinensi navigatione à Lusitano fuerant cõstituti. Inter eos erat Theodoricus Gerardus Enchusianus *Conestabilis* ut vocat, sive Balistarius. Is hac opportunitate repetendæ Lusitaniẹ, cùm 20. annis in India habitasset, gaudebat. Ac mihi quoque ob familiaritatem eadem navis placuit. Ceterum conductores Piperis Germani suos in India Teutonicos institores sive factores habent *Fuckarorum* & *Velsarorum Augustopyrgensium* nomine, qui eo tempore partiario lucro

Piper

Mors Archiepiscopi Fonsecæ.

Ioannes Hugo cogitat de reditu.

Conductionis navium ac Piperis ratio.

Navis S. Crucis nomine instruitur.

Quam Iohannes Hugo appetit.

Institoris in munus adoptatus.

Piper tractabant. Hi singulis in navibus institorem habent, cui Rex locum & victum præbet. Igitur institura piperis in S. Crucis navi ab iisdem conductoribus, seu eorum legatis mihi conceditur, quòd familiaritate eos devinctos haberem; quam deindè adeptus nihil antiquius duxi, quàm ea quæ ad navigationem pertinent præparare; Diplomate a Prorege impetrato, quo absque nemo ex India abit; Testimoniis item cameræ rationum, Regis, ac Generalis Matriculæ, quâ omnes qui Indiam petunt cum stipendiis suis continentur: Ea jussu Proregis computatione habitâ subducitur, ac quod Rex ut debitor præstare tenetur adjicitur; cum tempore habitationis ac ministeriorum in India exhibitorum, ut reditum in Indiam posteà parans certa præmia impetrare sibi queat pro illorum testimoniorum ratione. Licèt autèm revertendi animo carerem, eadem tamen studiosè omnia conquisivi. Etenim necessaria super reditus cogitatione simulatio erat, quo abitum facilius impetrarem, quem Prorex libetèr concessit, adjectis omnibus iis testimoniis. Itàque valedixi notis ac familiaribus, quos ægrè relinquebam iis jam velut patriis insinuatus, terræque tanquam natali solo adsuetus. At vincebat tùm avitæ regionis amor, cujus speratâ dulcedine admodùm illectus gravem istum discessum paulispèr levabam.

Testimoniorum ratio discedentibus.

Novemb. mense anno 88. naves Goa profectæ Malavarem & Cochinum oneris suscipiendi gratia petebant.

[V]ela facit S. [C]rucis navis [H]onorumque [pet]it.

Ejusdem 23. die cùm S. Crucis navi vela fecimus itineri incipiendo. 28. *Honorum* venimus. Ibi prima Lusitanorùm arx est in tractu Malabar, distátque à Goa ad Austrum 18. mill. Is locus nobis primis ad suscipiendum piper designatus erat. Antè etenim nulla cum hac gratia navis frequentaverat. Verùm post modùm quotannis destinanda erat una, quòd Reginæ Baticolæ, cujus ditio vicina est, Honorùmque complectitur, singulis annis septem aut octo millia Quintallorum Piperis tradituram sese promisisset, modò precii dimidium antè sex menses præcipitatâ solutione ipsa teneret. Tum paulatim piper tradit. Id conductorum piperis factor, quem *Honori* habent colligit, ac ad pondus suscipit, in tempus usque onerandarum navium. Ità in aliis tractus Malabar locis *Mangalor* nempè, *Barßelor, Cananor, Coulam*, &c. Institores degunt, qui piper eodem modo congregant. Verùm ad intelligendam piperis conducendi rationem hæc tenenda sunt. In quinquennium piperis conductio extenditur. Conductores quotannis sortem emittunt, quæ triginta millibus Quintallorum sufficiat, modò Rex naves instruat. Promittit ille quotannis quinque naves. Periculum conductores manet ex maris fortuna, itèm sumptus in onerandis pipere navibus, monetæque casus in abitu, ac piperis in reditu. Idipsum salvi Regi præbent, cui Quintallus piperis 12. ducatis cedit, quod ex pipere desideratur Conductorum damnum est, nullâ Regis obligatione reliquâ, nisi circa piper quod illi mundum & siccum in domo Indiæ præbetur, certo semper lucro, nullóque periculi metu. Ceterùm conductoribus suæ leges & privilegia sunt validissima, quibus nemo contradicere audeat. Ita nullus præter hos in India piper distrahit sub pœna capitis, arctissimâ legis custodiâ. Sortem piperis emptioni destinatam nulla causa licèt aliàs necessaria delibat, aut imminuit. Nemo aliquod impedimentum adferre potest, quando pipere naves implentur. Tum vel ipsa Regis negotia seponuntur, intentúsque Prorex cum cæteris Indiæ Ducibus, nihil præter piper procurat, favorem ac custodiam requisitus a Conductoribus omnem adhibet. Eo fine & institores suos emittunt Magistri ex omni nationum genere exclusis tantùm Hispanis, Gallis, & Anglis. Piperis *Bharus* in India ferè emitur 28. *Pagodis*, Bharus autē 3. *Quītallos* & dimidiū habet Lusitanici ponderis; ita ut *Quintallus* unus 12. *Xeraphinos, Pardauvos* valeat & 4. *Tangas*. *Quintallus* autem habet 128. pondo. *Pardavus* verò valet tres *Testones*, sive 30. stuveros æris gravis. *Tanga* ad 60. *Reysos* sive 6. stuveros æstimatur, ità ut summa 12. sit Dalerorum, 60. grossos Flandricos valente Dalero, ære gravi, juxta Lusitaniæ monetam, & 24. stuverorum ejusdem æris, exceptis etiamnum impensis omnibus ac navigationis tempestatibus. Verùm multitudo lucrum fert, modò salva navis advenit. Naves earúmque armamenta cum restaurationis ac reparationis obligatione singularibus locationibus à conductoribus habentur, in periculū planè conductorum: Regi certam pecuniæ quantitatē salva navi exsoluūt, tenēturq. propriis sūmptib[9] naves exornare, ac singulis annis quinque decreto numero emittere. Adhæc milites gratis vehunt ac alunt, navísque officiales ac socios a Rege institutos patiuntur; nullâ conductorum in talibus contradicendi licentiâ. Hoc modo in piperis negotio aut ipsarum navium instructione periculi nihil Regem attingit, fraudatus tantùm pereunte navigio conductionis circa idipsum mercede, ac pipere quod illi certo pretio tradendum erat, lucróque circa ejusdem distractionem. Atq. hinc tenui cura præsidia Lusitaniæ navibus à rerum nauticarum administratoribus emittuntur, cùm alitèr id auxilium curaretur sub Regibus Lusitaniæ, quibus naves piperque ipsum privatis rationibus veniebat olim. Licèt autem Regio promisso classis præsidiaria apud Flandricas insulas navibus Indiæ adesse teneatur, deducendis iis Lisbonam rarentèr tamen post eam locationem ejus rei

[Pi]per suscipit [a]pud Honorum.

[C]onducendi [p]iperis ratio.

Quare hodiè raro præsidia navibus Indiæ emittantur.

ejus rei gratia classis adornatur, illumque ad locum emittitur.

Decembris sexta impletum fuit navigii nostri onus 6700. Quintallis Piperis. Estque id optimum hodie Piper quod circa tractum *Malabar* colligitur, magnitudine ac plenitudine eximium. Eodem die vicinum tractui Malabar æquor velificabamus, terræ contigui, quòd mane à medio nempe noctis Orientalis ventus e terra vela impleat, in meridiem usque continuus, quo tempore Occidentalis ventus afflat e mari terram. Duobus hisce ventis navigatio perficitur. Etenim Orientalem ventum validiorem cognosces, ideò & tractus propinquitatem amant naves: Nam si longiùs aliquantulùm abeant, difficulter terræ vicinitatem repetiverint, cùm Occidentalis clemens admodum sit. Ita nobis evenit maximeque deindè laboravimus ut tractui accederemus, cum discrimine retardandæ totius in Lusitaniam navigationis, prout exempla aliquot docent. Ceterùm universus Malabar tractus amœno planè adspectu nitet, facilèque è navi prospicientibus colles omnes, monticuli ipsæque arbores apparent ut numerari queant. Terra ipsa fertilis viridísque prorsus adlubescit. Decemb. 11. *Cananorum* venimus. Arx ibi altera Lusitanorum est ut in tractus descriptione explicavimus. Ibidem morati per aliquot dies malos quosdam suscepimus, aliáque ad navigandum necessaria, quorum eo in loco magna copia est. Persequentes hoc modo tractum *Calecutum*, Pananam, aliaque loca prætervecti 24. Decemb. *Cochinum* venimus, ibíque 20. Ianuarii diem exspectavimus anni 1589. Interim stipata navis instruebatur omnibus rebus ad navigationem pertinentibus, in opportunum destinatumque navigationi tempus, quòd aliæ naves jure contractus suprà relato priores sint. Ordo autẽ hic est. Naves Piper magnâ curâ eorum qui a Rege vel conductoribus statuuntur suscipiunt, ejusdem quantitate superioribus duobus foris finitâ, quæ nempè saburræ imponitur, sequentiq. tabulato. Asseres autem saburræ injiciuntur distincto eo loco in cubicula, nimirùm à majore malo usque ad navigii posteriora: Remanet tum certum aliquod spatium à malo usque ad fenestram, sequunturque mox alia cubicula. Hæc minutum supra foramen habent sive fenestellam, Piperi infundendo idoneam, sic usque ad summitatem cella quæque piper capit. Hoc subindè modo 30. cellas, quas *Payoos* vocant intra saburram duosque superiores foros enumeres: Quibus demùm completis foramina stuppa ac pice stipantur, numerísque notantur arithmeticis, ut earum quantitas constet, Piperísque pondus. Is locus inter malum & fenestram reliquus aquæ, vino, ac lignis ad navium necessitates destinatur, in quem cottidie & descenditur & ascenditur. Supra foros alios ab utróque latere collocatæ officialium cameræ, factoris nempè, capitanei, nautæ, gubernatoris, &c. stant, aliæque navalium sociorum cellæ, quas mercatoribus imponendarum mercium gratiâ deindè magnis præmiis elocant. Iisdem in foris a malo ad puppim promptuaria sunt, quibus biscoctus panis, Tormentarius pulvis aliáque nautica armamenta custodiuntur. Reliqua tabulata locáque mercatorum omnigenis mercibus implentur, quæ tamen cistis, sarcinis ac marsupiis includantur. Etenim suscepto Pipere ad navem duo custodes Regii mittuntur, tertiusque sarcinarum ordinator stipatórque. Hic vicarios sub se decem aut 12. tenet, qui soli sarcinarum locandarum facultatem habent, nullo super hoc negotio jure nautæ. Navigationis quidem moderator curam juvat, nihil tamen componit. Hinc navibus nihil quod non ante descriptum sit infertur, *registroque* regio adjectum. Dat *Veador da Fasenda*, id est, Inspector Regius chartam hoc fine in qua merces cunctæ speciatim enumerantur, quas navi quisque mandare velit. Absque ea nullas ordinatores isti suscíperent. Præter Chartæ hujus beneficium evincendi sunt illi largitionibus summis ut bonum locum sarcinis donent, easque cum curâ deponant: Facessente ea liberalitate frustra inclames, mercibus desertis ac neglectis. Hujus donativi cupidine naves supra modum onerantur ac implentur, ut ne minima quidem latebra supersit, cùm ex hujus ordinationis munere supremus ille stipator 700. aut aut 800. Ducatos quæstu suo referat, cæteríque custodes similitèr, largitionibus hujusmodi ditati; Favore autem Proregis Inspectorisvè Regii munera hæc tribuuntur, indéque omnes penè naves ità cumulatis onerantur sarcinis, ut pondere ferè pressæ mergantur, ac ea necqu icquam moveri possint, quæ ad navis regimen pertinent. Nautarum etenim sociorumvè navalium nullæ hoc in negotio partes sunt. Illi onerata demùm navi gubernacula ejusdem suscipiunt. Ipsa onere suo prægravis, supremo in tabulato, serie octo aut novem cistarum cumulatâ repletis prora, puppi, eoque loco, in quo gubernator sedem suam habet ollis ingentibus, cistis, caveis, vasculis, gallinarumque receptaculis, in labyrinthi quandam confusionem formata, vix expedri potest. Formidolosum illud mare solius Divinæ clementiæ spe animati homines ità tentant, rudi cum turba sociorum navalium. Etenim in nostra navi vix 10. ex 50. sociis gubernaculum tractare norant, marinarum rerum imperiti, ac favore tantum ea ad munera delecti. Simili imperitia mesonautæ ac tormentarii degunt, quare ingruente procella nullum in hisce hominibus præsidium reperiri potest, conversis

Piper optimum.

Ventorũ circa tractũ Malabar conditio.

Ordo in onerandis navibus.

Socii navales Lusitani rudes.

versis cunctis ad cœlestium numinū opem, repletáque navi passim tetro ululatu. Cochini valde frequentes lembi sunt quos *Tones* nominant. Ex integro ligno sive trunco cavantur ac subindè 20. dolia aquæ continent, quam ad naves deferunt stantes a terra ad unius mill. spacium; Facili pretio aquam vendunt Indi, ipsáque navis dolia, ollis suis aquariis libenter implent magnâ commoditate navigantium. Ex flumine Cochini *Magatta* aqua hæc petitur bona valde. Cochinensis terræ urbisque descriptionem supra in tractus declaratione deduximus. De India ergo hæc sufficiant; Reditum meum porrò ut promisi cum fide referam.

CAPVT XCIII.

Reditus meus ex India in Lusitaniam.

1589. S. Mariæ navis abit. ANno 89. Ianuarii primo die navis S. Mariæ titulo vela fecit; ea vetustissima erat. Etenim quæ prior Cochino abit leviores ad Bonæ spei caput tempestates experitur, quæ crescente anno violentia majore ingruunt. Quando maximæ circa Bonæ spei caput tempestates. Tum quippe Sol ab Austro in Septentrionem prolongatur. Novæ ergò ac validæ naves in ultimum tempus servantur, quòd eæ tempestates facilius superent. In S. Helenæ insula usque ad 25. Maii diem (is enim a Rege ordinatus est) reliquarum adventū priores exspectant. Porrò classis specie Lusitaniam junctæ petunt. Inter Indiæ enim ac S. Helenæ insulæ tractum nullius præsidii auxilium requirunt, securæ a piratis, cum & tormenta cuncta inferiorem navis partem habeant, locata ibi ad faciliorem in superando Bonæ spei capite navigationem. Sextâ Ianuarii navis dicta *Nossa Señora de Consepçao* velificavit. Decima Admiralius S. Christophori titulo. XII. navis S. Antonii. XV. navis S. Thomæ hujus classis maxima ac opulentissima. Ioãnes Hugo enavigat. Postremò, XX. nempè die Ianuarii, navis nostra S. Crucis nomine vela fecit. Eramus numero 200. & quod excurrit, cum nautis militibus ac mancipiis. Pauci milites ex India abeunt. Pauci etenim ex India milites abeunt, impetratâ a Prorege veniâ, ad offerenda ministeria Regi, ac prēmia sollicitanda ob navatam jam ab aliquo tempore in India operam. Quibus verò peculium exiguius est ii Lusitaniam repetere nequeunt, quòd naulum persolvere non possint: Proindè multi Indiæ mulieres adsciscunt in connubium, ac ita sæpè summas per miserias victum quæritant. Nauli pretium ad minimum 200. aut 300. Pardauvorum est circa victum duntaxat ac potum: Causa. Eam summam gregarius aliquis miles haud facilè colligit, nullâ ope nobilis alicujus, adfinis aut potentioris amici adjutus. In reditu etenim militi nihil Rex præter vecturæ immunitates largitur, cistæque 4. palmorum altitudinis ac latitudinis, longitudinis verò 7. locandæ facultatem. Hoc præmio nempè post triennii in Regis causa consumpta stipendia adficiuntur. Cista autem hæc neque vectigal, neque naulum solvit. Alteram insuper cistam in navis alvo habent, eadem immunitate: hujus sæpè locum in India mercatoribus vendunt, isque 40. & 50. Pardauvis emitur. Vocantur hi loci libertates, quos emptores vendentium nomine notari procurant, ut in Lusitania privilegio immunitatis gaudeant. Navales itèm socii, mesonautæ aliique officiales, qui ad Lusitanicam navigationē notati & adsumpti sunt, Privilegia nautarum. præter cameras vecturæque immunitates cistam ejusdem magnitudinis habent, similique privilegio quorum stricta ratio habetur, licèt post locata navigia ac vectigalia cistæ omnes ad domum Indiæ Lisbonæ deferantur inspiciendæ, num ex prohibitis Piperis, Anilique mercibus quid habeant. Etenim si has invenerit inspector, cætera omnia in fisci potestatem decidunt. Sed & cunctarum mercium initur æstimatio, quæ si centum *Milreysos* transeant, ex eo quod supra illam summam est vectigal solvunt. At Regum tempore hæc non ita tractabantur, quisque tum cistam suam rectà domum deferebat, custodibus duntaxat monstratam. Et questus suos produnt nautæ circa imminutas libertates, verùm frustrà. Hanc itèm ob causam rari milites Lusitaniam repetunt, vix 100. ex 1500. qui annis singulis in Indiam proficiscuntur. Ceterùm Prorege discedente, aut aliquo ex nobilioribus, fit ut illis longis insignes ministeriis ac devincti milites aliqui insinuati unà abeant. Id beneficium gregarii summum opinantur, ac per diutina officia magnoperè ambiunt. Quo modo quotannis 20. aut 30. milites una in navi collocantur, mancipiis ac linteamine, quod vilioris in India pretii est pulchrè instructi, ac aliàs nitidi splendidè patriam repetunt. Ipsa navis in reditu mundior, ac numero sociorum non perindè squallidorum pauciore onerata, abundéque quà victus, quà cibi instructa, aromatico odore fertur, speciesque suas quibus undique scatet suaviolentiâ summâ prodit. Distributio autem navigii hæc est. Distributio navis ac officialium. Gubernator superiore puppis parte sedem suam habet ad dextram duobus tribúsve cubiculis definitā: Nunquam descendit, imperiis duntaxat intentus, quibus nautam monet, modò ut vela pandat, Gubernatoris munus. modò ut contrahat, suo fungitur deinceps munere. Solem considerat, ac in diarium navigationis gesta refert, velificationis etiam cursus, quibus signis, quo vento, quâvé tempestate iidem peracti fuerint. Nauta eodem in loco sinistram tenet, pari cubiculorum numero. Nautæ officium. Inde argenteâ fistula navigationem moderatur, malum tantùm majorem regit, ejúsq. vela ad suum usque locum.

Idem

Idem navem ipsam ac armamenta cuncta curat, vela cùm necessitas postulat distribuit, quæ à sociis deinde consuuntur; Tormenta subducit ac producit statis temporibus. Necessaria autèm nempè rudentes, funes, clavos, &c. à factore & scriba postulat. Illi traditas res annotant, reddendæque rationis gratia libris inferunt. Celeustes in prora degit argenteâ item fistulâ insignis, minimum is ad proram velum regit, ac anteriora lintea, anchorásque figit. Proreta ad malum majorem extrorsùm ad sinistram moratur, nam ad dextram locus est promptuarii navis ac culinæ: Habet itèm cubiculum sibi, argenteamque fistulam, Mesonautis præest, sentinationibus, purgationique navis, ac funibus restaurandis, & scaphæ curæ intendit. Conestabilis à malo interiore loco clavum versus sub foris prioribus sedet, facie ad nautam directâ, ut ex fistulæ nauticæ sono tormentariis mandet, pedis laxationem arctationémque. Idem tormenta curat, eorúmque armamenta. Progubernator operam duntaxat Gubernatori præbet, ejúsque vices obit. Et supersunt etiamnùm ex sociis navalibus tres quatuorvé peritissimi, qui sedem quiescente Gubernatore tenent. Circa proram Sociis navalibus ferè loca tributa sunt. Tormentarii prope Conestabilem degunt, sub foris. Mesonautæ ad omnia ministeria tenentur à clavo tamen repelluntur. Eum socii duntaxat navales gubernant, navémq. necessitate volente dirigunt, excepto sentinandi ac acatii sublevandi officio, quod milites cum mancipiis obeunt. Faber fabricæ intendit. Victor stipationi. Ita licet in manifestó naufragii periculo nemo tamen extra ordinatum sibi munus quicquam aget. Capitaneus porticum ac cubile posterius habet, militibus eorùmq. vigiliis solùm intentus. Gubernator, Nauclerus, Celeustes magnificè habiti, pelves, calices, ac pateras ex argento tractant; mancipiis quisque à suis servitia trahit, omni rerum abundantiâ. Reliqui non perindè lauti plures calamitates obeunt; cuivis sui cura incumbit, ut diximus. Ceterùm in hisce navibus Rhodiæ legis nullus usus est, quæ enim res tempestatis ergò levandæ navi ejiciuntur, eorum detrimento amittuntur ad quos pertinent; quæ jactura communiter in miseros Mesonautas plurimùm cadit, quòd horum cistæ ac sarcinæ ad manum sint, iisque nihil sit quo stipatoribus sarcinarum boni loci habendi gratiâ gratificari possint.

Celeustes quid agat. *Proreta.* *Conestabilis.* *Progubernator.* *Socii.* *Faber.* *Victor.* *Capitaneus.* *Nullus legis Rhodiæ usus.*

Hoc modo velificantes ad Phœnicem lineam Æquinoctialẽ petebamus per 150. mil. perseverante eodẽ cursu ad 7. usq. grad. Tum Libonotus succedebat cursu instituto versus Bonæ spei caput navigatione antè hoc tempus inusitatâ. Cochino enim navigare solebant ad Mesolibonotum & Vpolibonotum per Maldivæ insulas, aliásque infinitas syrtes, in S. Laurentii insulam, ex qua demum Bonæ spei promontorium petebãt. Ceterùm Gubernator iste cujus olim apud Iudaicas syrtes impotentiâ S. Iacobi navis fracta fuerat, ac modò hac in classe opulentissimum S. Thomæ navigium regebat, cursus hujus novus author inventórque extiterat, syrtium nempe, periculosarumque cautium vitandarum gratiâ, quibus multæ naves illisæ interibant. Ea res gratiam illi apud Regem, Præfectósque nauticarum rerum conciliaverat, eodemq. tractu Archiepiscopum dominum meum deduxerat. Sanè eundem ferè naves ex Malacca in Lusitaniam proficiscentes tenent, vasto in mari, extra omnem insularum syrtiúmque occursum: Hanc ergo navigationem cùm opportunè Gubernator iste aperuisset, è carcere dimissus fuit, conjectus antea ob præcipitatam navis fracturam in vincula, successitque decretum Præfectorum maris, quo deinde cunctæ naves hunc cursum observarent, quem securum esse à scopulis ac cautibus comperissent, existimantes hoc modo naufragiis posse occurri. At nequaquàm ab hac parte erratur prorsus. Præcipuum malum ego oriri censeo ex nimio onere, quo naves supra modum gravantur. Secundò ex imperitia sociorum navalium, pravâque inspectione aut visitatione circa navigii, ac armamentorum aptitudinem. Hinc infinitæ naves (ut retulimus) pereunt, quin & idem hic Gubernator cum S. Thomæ navi circa Bonæ spei caput submersus fuit, fatiscente ob nimium onus navigio, dissipatísque violentia fluctuum iis in partibus tabulis omnibus, extra omnem aliâs syrtium aut scopulorum metum. Neque ideo navigationis hunc tractum improbaverim: Tutissimus est licèt aliquanto remotior, pulchro ac syncero fluctu, cum vetus ille syrtibus ac insulis innumeris scatens periculosus sit.

Novus cursus *Ob securitatẽ delectus.* *Causæ naufragiorum.*

Ianuarii XXX. Æquinoctialem transmisimus, posteróque die navem conspeximus, quam S. Thomæ existimabamus. Eodem die è navi adolescens nobis decidit, quem omni conatu scaphæ beneficio reperire studebam, verùm frustrà impeditâ eâ naucleri sarcinis, ut interim adolescẽs 2. milliarium spacio a nobis segregatus, fluctibus abriperetur, antequàm scapha parata esset.

Æquinoctialem transmittunt.

Tertiâ Februarii ad navem accessimus, quam S. Thomæ cognovimus. Cum ea colloqui desiderium nobis erat. Verùm ubi nos illa agnovit ex funibus albis, ex Indię *Cayro* confectis, decepta opinione, quòd ex prioribus aliquam existimasset clavum avertit. Erat enim fama S. Thomæ navigium velificationis laude cæteris præstare: quâ contumaciâ moti officiales nostri, suam item ratem averterunt, ac ibi tum ingens in nautis & gubernatoribus studium, circa honorem artémque superandi maris, antevertendique

vertendique cæteros. Ea æmulatione pleræque naves miserè pereunt, quod nullo periculorum intuitu quisque Bonæ spei caput ante alios superare nitatur, cujus facinoris gloriam pòst in Helenæ insula jactare non desinunt. Verùm S. Thomæ navis ad Bonæ spei caput accedens adverso vento repressa, deductis velis, objecit sese tumido mari, cùm nostra infirmior recedere cogeretur, percussa insanis fluctibus. Eam velitationem Lusitani patrio vocabulo *Payrar* nuncupant. Ceterùm in rupe aut scopulo vix tanta duricies, ut pelagi furoribus hoc in tractu resistere possit, tantum abest ut lignea navis, agitata continuo, illisis in tabulata undis, sempiterno fragore durare queat, nequicquam juvante validitate navis, cui Lusitani temerè nimis fidebant. Enimverò post aliquam hujusmodi jactationem tristi naufragio S. Thomæ ratis in partes divulsa succubuit, pontúmque omnem reliquiis tabularum cistarum ac cadaveribus implevit ut passìm tragico spectaculo circa Bonæ spei promontorium conspiciebamus, ac post in Helenę insula ex aliis audivimus. Erat hæc res plena mæroris nobis cumprimìs, ejusdem in periculi metu etiamnùm hærentibus, cùm & timorem augeret in navigio debiliore validioris interitus. Erat quippè S. Thomæ navis opulentissima inter cunctas Indiæ, optimâ velificationis famâ, egregiè compacta, jam altera tantum navigatione vix fatigata, à multis ideo in pleniorem securitatem delecta, quam & *Paulus Lyma Pereira* conscenderat, obsidione Malaccæ levatâ clarus, & 30. annorum stipendio in India inlustris. Sed is concepta majoris gloriæ spe, àc ingentium cum opum cumulo, uxore, liberis, multísque præclaris Indiæ hominibus comitatus, pari fato cum cæteris submersus, fortunæ undarumq. ludibriũ dirum extitit. Multi ex nostris sociis cùm aliqua periculi vis ingrueret cõquerebãtur, quòd S. Thomæ navem, quæ extra aleam calamitatis suâ firmitate esset, non intrassent. Verùm ità fors pertinax insolẽtem ludum ludere humana iudicia decipit. Ad propositum ut redeam. Durante etiamnùm prętemavigandi studio in sextam usq. Februarii, tandem S. Thomæ navem antevertimus 7. gradu ad Austrum. Post illà nunquam visa nobis, ad caput Bonæ spei fractas tantum tabulas nostris oculis obtulit, dispersásque sarcinas undarum impetu. Cujus naufragii historiam in S. Helenæ insula plenius intelleximus.

S. Thomæ navis perit.

Furores maris circa Bonæ spei caput atrocissimi.

Eodem die ingenti pluvia ventique procella acatium nobis disruptum erat, ac à malo avulsum. Aquilo jam à linea ipsa continuo flatu persistebat accedente subindè Circio adsiduis cum tempestatibus procellisque, usque ad 20. grad. altitudinem quam XXV. Februarii nanciscebamur. Ibi tùm clarior aura sub Notapeliote vento, quem Lusitani communem sive generalem appellant, qui 12. gradu fere exspectatur nobisque 20. aderat adfulsit. Causam opinabamur ex remotiore à terra cursu, quem in altum provecti extra tritum ductum maris tenebamus. Ventus hic usque ad 27. & 28. grad. durat fermè. Tùm varii discordesque flatus navigantes excipiunt, donec Bonæ spei caput superaverint, omne pene tempestatum genus eo in tractu experti.

Flatus varii circa Bonæ spei caput.

V. Martii 25. grad. Apeliote vento tempestas maxima cum imbribus densis gubernaculum nostrum destruxit, bisque reparatum penitùs dissipavit, ut sine clavi ministerio deductis velis omnibus objecti turbulentissimis irati Neptuni fluctibus, qui navem ita undique invaserant, ut nullus in ea siccus constaret locus, per duos dies, noctesque duas nataremus; continuâ procellâ, ac terribili pluvia vexati. Eadem in nocte supra galeam acatium, aliisque in locis, spectabamus signum quod Lusitani *Corpus Sanctũ Petri Gundizalvi* vocãt, Hispani *San Elmo*, Græci Ovidio teste *Hellen & Phryxũ*. Id velut melioris auræ præsagũ notant, hominésque fistulâ nauticâ convocant, ad fælicioris astri salutationem. Vt Astronomi referunt signum hoc è magnis humiditatibus & vaporibus generatur, candelæ formâ, caliginoso splendore huc illúcque saltuatim agitatum, nullâ quiete: Apparebant autèm quinque quatuorvè hujusmodi faculæ magna mea admiratione. Quamvis autem tempestas talium curiositatum delectamenta facilé prohiberet multi tamen spectandæ hujus rei causa ascendebant: Quatuor ista lumina *Coronam nostra Domina* Lusitani uocant, læta aliàs & melioris auræ signa, ac jam inde in navi nostra alia boni ominis facies erat. VII. serenitas illuxit tumque ingens cura oritur circa clavi restauratioñe, convulso etenim ferro aliud non supererat, quare quibusdam in Mossambicquam navigatio placebat, ut tantisper fune clavus regeretur. Sed vicit ea sententia quæ ad conficiendam navigationem promptior erat. Capitatos porro quatuor clavos ex navis subligaculo eduximus, qui minores erant, atque inde nullius usus. Ex Bassæ ergo camerâ (Tormenti genus est) incudem fecimus, adjectis struendo foco carbonibus ligneis, ac ex duobus boum tergoribus fabrilibus follibus confectis; eóq. modo ex forcipe uncinato duos tresve capitatos clavos, foraminatósque formavimus. Vnus ex iis ruptus etiamnum operi inserviebat, ferreo insuper vinculo religatâ clavi convulsâ parte. Id opus bidui erat. Tum sublatis velis solemnibus votis iter ingressi 28. gradum & dimidium consecuti, circa terræ Nativitatis altitudinem ferebamur, licèt remoti ab ora continentis, alto in mari 400. mill. & quod excurrit. Tempestas tum suavior adfulgebat sub Notape-

Tempestas summa.

Corpus Sanctum signum bonæ auræ.

Clavum reparant.

Notapeliote vento. Hoc in Nativitatis terræ tractu usque ad 32. grad. difficillima navigatio celebratur, eaque vel ipsas capitis Bonæ spei tempestates superat, ut exempla Annalibus Lusitanorum inserta satis probant ac docent. Hic apparebant passim nobis S. Thomæ navis fragmenta & mœsta indicia. Omnes profectò cum timore maximo hunc maris tractū emetiuntur nautæ, tum rudentes complicant, tormenta in saburræ loca dimittunt, cunctáque minoris pretii utensilia in mare dejiciunt, omnibus rebus ad faciliorem navigationem compositis. Serenitas etenim nunc placidissima adlubescit, quæ mox in tetram versa procellam cuncta dissipat. Claro hic lucidóque aëre nubecula quædam exoritur pugni magnitudine. Ea à Lusitanis *Oculus Bovis* dicitur. Vbi hanc videris licèt in summa tranquillitate, ità ut rudentes veláq. malum feriant, tamen continuo omnia lintea deducenda erunt, summa cum celeritate. Mox quippe navi imminet, ac ingenti procella eandem in Tartarum dejiceret, ut accidit secundâ in Indiam navigatione, absumptis tum fœda tempestate, ac nondum cognitâ septē octovè ratibus. Ab eo tempore majore custodiâ Lusitani id signum observarunt. A Nativitatis terra donec Bonæ spei caput superaverit horum turbinum quassationibus subjicitur navis.

Terræ Nativitatis tractus terribilis.

Nubeculæ mirabilis exortus ex qua procella citatur.

XII. Martii altitud. 31. grad. ventus adversus nos excepit, inde tranquillitas, collectis ideo velis, iisque deductis fluctuabat navis, summo in periculo cùm in hac mundi plaga undiq. fluctus maris adunati, uncinatique navem veluti forcipibus comprimant, gementibus ex omni parte ad singulos impulsus commissuris. Hanc tempestatem ergò nautæ summoperè timent. Nos ità quatriduo ferebamur, velitabamúrque in adversas undas, Lusitanorum vocabulo *Payrantes*. Malum adhæc ad proram constitutum ut parùm firmum suspicabamur. Itaq. & funibus malos ac ipsam navem cingebamus, procellis illis in XVII. usque diem objecti. Tum paulo fœliciore vento vela fecimus, at sequenti die ventus denuo adversus ac fœdus ingruit, disrupto acatii ligno, quod deductis iterùm velis sedulò refecimus, sine velis interim ad 20. usque Martii, nullo successu itineris jactati, tantùm circa 13. grad. ingentibus pelagi undis. Et apparebant tum multæ aves Anatum magnitudine quas Lusitani *Antenales* vocant. XX. Martii ventus instabat melior, vix secundus tamen, sed vela fecimus. At XXII. vento planè adverso maxima tempestas incubuit ut & vela cogeremur deducere, quæ vix contineri poterant, cùm vel ipsa navis regi nequiret, fluctuationibus agitata supra modū. Ergo tantis coacti periculis orthiacem proræ alligamus, ejusque beneficio ferebamur, repulsi huc illucque pro ventorum arbitrio, ut aliquod ita levamentum nancisceremur. Tum & cistæ omnes, ollæ, vasa, ipsaque major scapha in pelagus ibant, solemni in tempestatibus dejectione. Per biduum ac binoctium hac tempestate adficiebamur.

Procellæ ingentes.

Ceterùm XXV. Martii meliore cęlo ventóque velis factis Caput repetebamus. Tum morbus universalis qui os invadit gingivásque solvit, socios cunctos vexabat.

Octavâ Aprilis post 15. dierum velificationem secundam, terræ propinquitatem quibusdam indiciis exploravimus. Viridior hic enim aqua apparebat nullo tamen fundo, cum juxta nautarum conjecturas continens 40. tantum mill. distaret. Et aves videbamus quas *Mangas de Vellugo*, id est, Manicas sericas Lusitani vocant, quod circa alarum extremitates notas nigras holoserici colore habeant, cętera albæ & cinericię. Ex hisce avium apparitionibus certa capitis cōjectura innotescit, interiore parte, nempè circa sinum lacus, qui 33. gradu & dimidio jacet, ad oram quæ Mossambicquam respicit.

Aves capitis Bonæ spei propinquitatē arguunt.

Nonâ Aprilis nocte 35. gradu & dimidio nova tempestas exoritur, vento adverso, tantâ procellarū vi ut recedere cogeremur, nequaquā potentes fluctuum, jactationisq. illius, quæ multas alioquin naves perdidit, magnitudine ac violentia maris oppressas. Quamvis enim secundo vento redeuntes laberemur, fluctus attamen navem prorsus abscondebant, vinctam alias funibus, ac undique cinctam nè ingentium undarum mole aliquando fatisceret, cùm & continuis item sentinationibus juvaretur. Præterea extremitatibus singulis Dolonis funis erat alligatus, qui usque ad Gubernatorem pertingebat, talem quindecim ferè homines tenebant. Gubernator sua in sede erat, ac Progubernator in puppi stans maris impetum observabat. Decem aut duodecim viri clavum tenebant, aliique socii vela regebant. Cùm autem undæ insurgerent navique imminerent, inclamabat Progubernator, mox Gubernator homines qui clavum tenebant appellat, funesq. in istam partem flecti imperat, Item socios cæteros ac celeustem monet: Vt eo modo maria peterent, quæ si laterali impulsu in ratem incidissent, tùm de totius navigii ac hominum salute certissimo interitu actū fuisset. Erat tùm cœlum ejus qualitatis in illa orbis parte, cujus apud nos est nondum glacie adstrictis aquis. Vnde & deformes, metúq. cuncti exanimati squallebant, dejecti spe, ac continuis laboribus, nemine excusato, circa sentinationes, custodiámque clavi, & veli, exhausti, cùm nec somno tempus sufficeret aliquod. Adhæc pinnam clavi disrupit tempestas, cum necis periculo sociorum ex ea convulsione. Verùm avertit illud malum Deus, quibusdā tantùm malè habitis.

Regimen navis in summa tempestate.

Fluctus vehemens.

In deci-

De reditu in Mossambicquam delibe-rant.

In decimum quartum diem hæc procella durabat. Tum nullâ emendationis specie reliquâ, officiales navigii omnes cōveniunt, navis in Bonæ spei capitis tractu superando debilitatem considerant, Mossambicquæ hybernandum esse statuunt, ibiq. restituẽda ratis damna. Id consilium protestatione primùm factâ signatū erat cùm socios plebemq. ingens mæror invadit. Haud quippè minore periculo Mossambicquam navigarent, cùm terra Nativitatis denuò superãda esset, quę vel ipsum Caput terrore fluctuum vinceret. Eáq. interim in Mossambicquam navigatio omnem itineris successum rumperet. quòd alter annus exspectandus esset; in rerum omnium summâ caritate (cum cuncta necessaria ex India Mossambicquam deferantur, magnis ibi distrahenda pretiis) quam mesonautæ pauperculi non ferrent, consumptis rebus ac facultatibus extremæ miseriæ testimonio, post 500. mill. navigationem, quæ etiamnùm antequàm navis Mossambicquam veniret supererãt. Has ob causas ingenti murmure adversarum mentium navis strepebat summâ Ducis culpâ, cùm nihil in tota navi tanta in rerũ inopia superesset, undè funiculus aliquis cōmodè posset confici. Ceterùm nauclerum Dux incusabat, quòd necessaria nequaquàm postulasset. At is postulasse se ferębat traditámq. fuisse Cayri materiam, ex quã rudentes fiũt Capitaneo, qui deindè lucri gratia dimidium vendidisset, súumque ex eo thesaurum implevisset. Hisce defectibus pleræq. naves laborant. Nos ergo Mossambicquam versus ferebamur, magnâ omnium sociorum cōtumaciâ, qui officialibus parêre nolebant. Etenim miserrimo spectaculo undiq. mortuorum corpora apparebant, cistæ ac sarcinæ, consolatione tamen nostra, quod (ut Proverbium habet) communia mala minus lædant. Sed erant hæ reliquiæ naufragii S. Thomæ, quod tum ignorabamus, suspicati duntaxat dejectiones quasdam.

Dei tamen favore præter spē perseverant navigantes in Lusitaniam.

XV. ejusdem mẽsis tranquillitate magna ad XVII. ferebamur diem. Altitudine tum Solis inspectâ 37. grad. inveniebamus magna omnium admiratione. Mossambicquam enim navigantes diminuunt, nósque cùm eundẽ cursum teneremus, ac quinque diebus a 35. grad. navigassemus, loco 30. grad. 37. habebamus. Verùm fluctuum magnitudine repressi, solius Dei nutu in navigatione versus Bonæ spei caput etiamnùm fueramus, cùm omnes Mossambicquam cogitarent. Et ipse Gubernator licèt aliãs fluctuũ non rudis, hunc tamen motum ut illegittimum mirabatur, ac Deum qui cursui nostro faveret solùm nuncupabat. Eodem die aquam viridẽ respeximus, & aves eas quas *Mangas de Vellugo* vocant, certa capitis indicia, Tum excitati omnes profectionem in Lusitaniã suadent, ac generali consilio concludunt, cum maxima omnium sociorum lętitia, quibus cũcta experiri antiquius erat, quam in Mossambicquam navigare.

XIIX. Aprilis haud minore quàm antea tempestate jactabamur, in summam desperationem consternatis omnium mentibus; ac ad mortem solemni delictorum expiatione dispositis. Cedebant autem levandi oneris causa cistæ, ac sarcinæ mari, etiam casia, aliáque quæ ad manum veniebant. Ceterum XIX. vespertino tempore fœlicior aura illuxit meliórque spes. XX. ex Solis altitudine 36. gradus intelleximus aquamq. viridem, aves *Alcatrases* & plurimas Phocas, certissima oræ Africanæ signa. Ventus eo die laxior erat, omnium bona superandi capitis opinione propter aquæ continuum virorem usque ad 22. Aprilis, tum ejecta bolide fundus nequaquam explorari poterat, signo optimo superati capitis *das Aguilhas*. Id 32. grad. est, distatq. a Bonæ spei promontorio 20. mill. quod nempe 34. & dimidio grad. jacet. Quòd autam circa hoc caput fundus inveniri possit ad 30. aut 40. mill. à firma, nos ejus amissione hoc ipsum emensos esse facile conjiciebamus. Et certiore signo mitiores fluctus excepêre navigium, plano mari, ac in æquoris lenitudinem redacto, ut ex Tartaro in Paradisi quasdam delicias videremur delati.

Superant caput das Aguilhas.

XXIII. Aprilis Bonæ spei caput prætervecti magnam omnes lætitiam testabamur, cùm tres menses trésque dies elapsi fuissent à prima nostra Cochinensi navigatione, nullo terræ adspectu exceptis quibusdam capitis propinqui signis. Raro id contingit; nautæ enim omnimodo student terram aliquam conspicere, ut certiore deinde cursu S. Helenæ insulam petant. Nam si ab eo deviaverint insulam nullo modo recuperare poterunt, propter ventum, qui eo in tractu semper ad Notapelioten vergit. Capite superato mox vento secundo utebamur.

ac mox Bonæ spei.

XXIV. Aprilis Gubernator ut solverent honorariũ capitis Bonæ spei homines imperavit, in *bonæ viæ* gratulationem generali gaudio omnium. Tum enim reditus in Indiam non timetur. Antequàm enim caput emensi fuerint successus itineris in Lusitaniam incertus est. Et erant tum post nos 50. milliaria ad caput illud famosum Orientem versus. Superati promõtorii certissima signa sunt trunci crassioris arundinis, qui in eo tractu 15. aut 20. milliaria à firma fluctuant, avésque quædam Lusitanis *Feysoins* dictæ, Alcyonum specie, albæ, nigrísque maculis distinctæ, certo a reliquis avibus discrimine. Hæc manifesta signa sunt, ac Gubernatoribus notissima. A promontorio cursus in S. Helenæ insulã in Caurum & Mesocirciũ tendit. XXVII. Ap. vento adverso usq. in sequentẽ diem trãquillitatem adepti 30. grad. ad Lusitaniæ latus navigabam⁹. XXIX. secũdo vẽto ferebamur ad lineã usq. generali ac sempiterno. Vulturnus

Signa promontorii spei superati.

is est sive Euronotus: Vt indè securitate optimâ navigantibus summa quies sit, cùm maximus ventus galeæ velum ad mediam usque partem tantùm deducat.

Duodecimâ Maii matutino tépore obtulit sese conspectui nostro *S. Helenæ* insula, tanto cum gaudio, ut crederes cœli compotes fuisse socios. Ipsa 2. mill. distabat ad Africum, rectóque cursu petebatur, ut torméti ictu eam contingeremus. Accedentes superata quadam extremitate ad Caurum, terram legebamus ad Corum tantæ altitudinis, ut muro ad cœlum usq. erecto similis esset. Ita cursus noster ad sesquimilliare perseverabat, in aliam usque extremitatem quę ad Zephyrum inclinabat. Eâ superatâ mox naves apparebant, quæ ante nos ex India discesserant. Ad milliaris medii spatium ab extremitate ista stabant, ad lapidis jactum à terra, ut ipsa in Euronotum vergat. Ob altitudinem autem insulæ naves veluti in portu degunt. Etenim ventorum murmur supra aplustrum exauditur, qui tamen navigiū nullo modo lædant. Maris hic altitudo est 25. aut 30. ulnarum. Qui autèm terram non contingunt ad lapidis jactum, ii aliquandò ventorum impetu abripiuntur, ut insulā postmodùm repetere nequeant. Ideò nobis propiùs accedétibus ob altitudinem terræ ventus cessavit, quo sine, cùm navis regi non posset, in terram dilapsi eramus, magno nostro metu, àc terrore interitus, circa navem ejusque merces. Ceterùm mare ibi syncerum est àc altitudinis etiamnum 10. ulnarū & accurrebant aliarum navium socii, qui navigium reduxerunt à terra ad stationē, quam reliqua classis tenebat. Ea è regione vallis est, inter duos montes altissimos, in qua S. Helenæ dedicatum sacellum visitur. Naves quinque hic stabant Malaccæ nempè, S. Mariæ, quæ eo in loco per 15. dies fuerant, conjunctæ circa Bonæ spei caput, S. Antonii, & S. Christophori prætoria; ante 10. dies eæ advenerāt, & Cōceptionis navis, quæ pridie quàm nos accesserat. Solùm ea quæ S. Thomæ nomine insignis erat desiderabatur. Ea, ut & nos ex signis collegeramus, aliæque naves exploraverant, penitùs perierat. Ingens etiam Prætoria nostra periculum evaserat, perforatis tabulis vermium morsu, quæ tamen novæ erant, àc prima tantùm navigatione imbutæ, ut 20. palmos aquæ haberet, continuísque sentinationibus navem tueri deberent, ejectâ mercium penè medietate circa Bonę spei caput. Quin & submersa fundum petivisset circa S. Helenæ insulam absque aliarū navium operâ. Reliquæ suos timores habuerant, suáque pericula, quorum narratio tum erat in ore omnium. Ante tres menses ex hac insula navis ea vela fecerat, quæ superiore anno Ormutio discesserat, cum reliquis mercibus ac hominibus S. Salvatoris navis, quę à Lusitanorum classe servata circa oram *Abex*, Ormutium (ut narravimus) deducta erat: Mossambicquæ hæc in hybernis fuerat, Capútque maturiùs prætervecta in Lusitaniam sola abiverat, relictis quibusdam in insula ægris (ut fieri solet) quos sequentes postmodùm naves adsumūt: Hi nunciabāt fuisse Britannicum ad S. Helenæ insulam navigium, quod per fretum Magellanicum navigarat, mare Australe, juxta Philippinas, per Sundæ fretum, quod è regione Malaccæ jacet inter Iavam & Sumatram, quo in tractu Chinæ navem ex iis quas *Junckos* vocant, auro ac argento oneratam in prædam convertisset: Ex eadem Lusitanum Gubernatorem adsumpserat, àc cursum postea caput Bonæ spei versus direxerat, delatum inde hanc ad insulam, in qua socii templum vastaverant, imagines àc altare confregerant, relicto gladio cum lebete, post aquationem factā discedentes. In Malaccæ navi Factor Piperis erat Gerardus Afhusius quidam Antverpiæ natus àc Lisbonæ habitans, qui eadem in navi Lisbona ante biennium solverat. Malaccæ enim propter antè narratam obsidionē diutius hæserat, emortuis intemperie aëris ejus plagæ multis hominibus, ut ex 200. tantum 20. aut 18. superessent. Cum hoc, amico meo jàm antè discessum meum ex Lusitania in Indiam, libens sermones junxi, gratias agens fortunæ jam parenti, quæ post tam diras insidias, in loco eo ex improviso nos sociasset. Ab eodem Malaccæ pleráque intellexi, & aliarum insularum vicinarum memoranda, circa mores, & consuetudines negotiationis. Ex sequentibus hisce figuris S. Helenæ insulæ situs apparet. Itèm insulæ Ascenscionis, ad veram (ut opinor) effigiem.

S. Helenæ insula apparet.

Ad eam accedunt.

Ejus altitudo ac fida statio.

Statio naviū in S. Helenæ insula.

S. Thomę navis interitus.

Ioānes Hugo Gerardū Afhusium in S. Helenę insula compellat ac inter se pericula commemorant.

CAPVT XCIV.

Brevis insulæ S. Helenæ descriptio.

Insula S. Helenæ, ita dicta, quòd à Lusitanis Helenæ sacro die 21. Maii inventa sit. 6. milliaria ferè complectitur, 16. & dimidio grad. jacet ad Æquinoctialis Australem plagam, distantiâ à Bonæ spei capite quingentorum & quinquaginta Hispaniæ mill. àc ab Angolæ sive Æthiopię tractu milliarium 350. & a Brasiliæ tractu 510. mill. Hæ duæ terræ viciniores sunt ac proximæ. Ipsa alta admodum àc montuosa est, nubibus ferè continuò contecta. Soli cinerea quædam siccáque qualitas est, arborúmque (quæ ibi multæ sunt) naturalium ac sylvestrium lignum non nisi ad ignem extruendum ferè valet, materiâ adustâ, in argumentum venarum ignium flammæque quibus insulæ pene omnes vexantur. Etenim hæc quibusdam in locis sulphuris substantiam habet. Antè Lusitanorum adventum nulla ibi animalia vixerant, nullúmque fructus genus creverat, aquæ tantū dulcis abundātiā inlustri loco. Ea è montibus cadit inque vallem

Situs S. Helenæ insulæ.

Altitudo.

Aquarum jucundissima copia.

Vera effigies et delineatio Insulæ Sanctæ Helenæ, qua Ortum Occasum, et Septentrionem spectat, sitæ in altitudine 16. graduum ad Austrum Lineæ æquinoctialis.

Waerachtighe affbeeldinghe ẽn gedaente vant Eylant Sancta Helena, vande Oost, Noort, ẽn West zyde gelegen op die hoochte van 16. graeden, aende Zuyt-zyde vande Linea equinoctiael.

Dit is den eersten hoeck diemen om loopt, ontrent ẽẽ roer schoet daer by heen seylende.

Aldus verthoont hem d' Oost zyde vant Eylant Santa Helena alsmen vande Cabo de boa esperança aff comende daer op aen seylt en daer langes heen nae de Noort wester hoeck toe loopt.

Den eersten hoeck alsmense om geloopen is, soo seyltmen West ẽn West ten Noorden daer langs by heen.

Den tweeden hoeck

Aldus verthoont hem de Noort zyde vant Eylant Santa Helena alsmender tot op een roer schoet nae by heen seylt.

Alsmen deesen tweeden hoeck om is, soo sietmen terstont die Reede daermẽ anckert.

Aldus verthoont hem de west zyde vant eylant Santa Helena als mender op de Reede geanckert leyt ontrent een roer schoet vant lant aff.

140 en 141

Baptista à Doetechum sculp.

is eſt ſive Euronotus: Vt indè ſecuritate optimâ navigantibus ſumma quies ſit, cùm maximus ventus galeæ velum ad mediam uſque partem tantùm deducat.

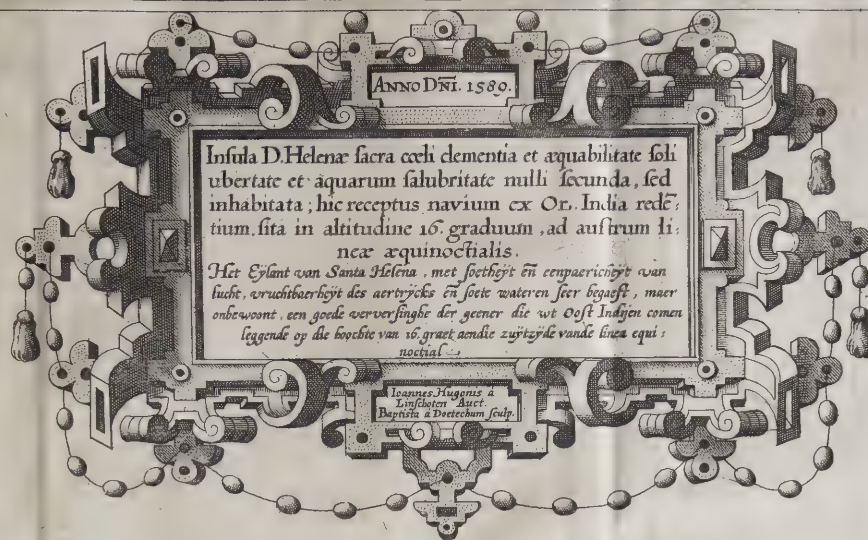
Duodecimâ Maii matutino tépore obtu-
lit ſeſe conſpectui noſtro S. Helenæ inſula
S. Helenæ inſula apparet. tanto cum ga
tes fuiſſe ſoc
Africum, rect
méti ictu eam
ſuperata quac
Ad eam accedunt. terram legeba
dinis, ut mur
eſſet. Ita curſu
ſeverabat, in a
ad Zephyrum
naves apparel
diſceſſerant. A
extremitate iſt
Ejus altitudo ac fida ſtatio. à terra, ut ipſa
titudinem au
portu degunt.
ſupra apluſtru
giũ nullo mo
eſt 25. aut 30.
non contingu
quandò vento
inſulã poſtmo
nobis propiùs
terræ ventus c
regi non poſſe
magno noſtro
circa navem e
ibi ſyncerum
10. ulnarũ & a
ſocii, qui na
Statio naviũ in S. Helenæ inſula. ſtationé, quar
regione vallis
mos, in qua S.
viſitur. Naves
nempè, S. Mar
fuerant, conj
S. Antonii, & S
10. dies eæ adv
quæ pridie qu
S. Thomę navis interitus. quæ S. Thoma
rabatur. Ea,
mus, aliæque
perierat. Inger
culum evaſera
morſu, quæ tamen novæ erant, ac prima tantùm navigatione imbutæ, ut 20. palmos aquæ haberet, continuíſque ſentinationibus navem tueri deberent, ejectâ mercium penè medietate circa Bonę ſpei caput. Quin & ſubmerſa fundum petiviſſet circa S. Helenæ inſulam abſque aliarũ navium operâ. Reliquæ ſuos timores habuerant, ſuáque pericula, quorum narratio tum erat in ore omnium. Ante tres menſes ex hac inſula navis ea vela fecerat, quæ ſuperiore anno Ormutio diſceſſerat, cum reliquis mercibus ac hominibus S. Salvatoris navis, quę à Luſitanorum claſſe ſervata circa oram *Abex*, Ormutium (ut narravimus) deducta erat: Moſſambicquæ hæc in hybernis fuerat, Capútque maturiùs prætervecta in Luſitaniam ſola abiverat, relictis quibuſdam in inſula ægris (ut fieri ſolet) quos ſequentes

terræ viciniores ſunt ac proximæ. Ipſa alta admodum àc montuoſa eſt, nubibus ferè continuò contecta. Soli cinerea quædam ſiccáque qualitas eſt, arborúmque (quæ ibi multæ ſunt) naturalium ac ſylveſtrium lignum non niſi ad ignem extruendum ferè valet, materiâ aduſtâ, in argumentum venarum ignium flammæque quibus inſulæ pene omnes vexantur. Etenìm hæc quibuſdam in locis ſulphuris ſubſtantiam habet. Antè Luſitanorum adventum nulla ibi animalia vixerant, nullúmque fructus genus creverat, aquæ tantũ dulcis abundãtiâ inluſtri loco. Ea è montibus cadit inque vallem

Altitudo.

Aquarum jucundiſsima copia.

Aguada velha

Bico

Sᵃ Helena

O. galliaõ de Malacca

A. naõ nossa Sʳᵃ da conçepçaõ

A. naõ Capitayna S. Xpuaõ

A. naõ Sᵃ. Maria Souta Capitayna

A. naõ S. Antº

A. naõ Santa Cruz

is eſt ſive Euronotus: Vt indè ſecuritate optimâ navigantibus ſumma quies ſit, cùm maximus ventus galeæ velum ad mediam

Ormutium (ut narravimus) deducta erat. Moſſambicquæ hæc in hybernis fuerat, Capúrque maturiùs

S. Helenæ i ſula appare

Ad eam acc dunt.

Ejus altituc ac fida ſtatio

Statio navii in S. Helena inſula.

S. Thomę na vis interitus.

bus navem tueri deberent, ejectâ mercium penè medietate circa Bonę ſpei caput. Quin & ſubmerſa fundum petiviſſet circa S. Helenæ inſulam abſque aliarū navium operâ. Reliquæ ſuos timores habuerant, ſuáque pericula, quorum narratio tum erat in ore omnium. Ante tres menſes ex hac inſula návis ea vela fecerat, quæ ſuperiore anno Ormutio diſceſſerat, cum reliquis mercibus ac hominibus S. Salvatoris navis, quę à Luſitanorum claſſe ſervata circa oram *Abex*,

ſiccáque qualitas eſt, arborúmque (quæ ibi multæ ſunt) naturalium ac ſylveſtrium lignum non niſi ad ignem extruendum ferè valet, materiâ aduſtâ, in argumentum venarum ignium flammæque quibus inſulæ pene omnes vexantur. Etenim hæc quibuſdam in locis ſulphuris ſubſtantiam habet. Antè Luſitanorum adventum nulla ibi animalia vixerant, nullúmque fructus genus creverat, aquæ tantū dulcis abundātiâ inluſtri loco. Ea è montibus cadit inque

Aquarum jucundiſſima copia.

vallem

vallem infinita descendit, circa sacelli locum, fluitque porró in mare per torrentes aliquot derivata. Hic vasa sua Lusitani implent, àc linteamina abluunt, jucundissimo spectaculo: Miraculi quippe instar sit aquæ suavissimæ perpetuus nitor, copiosis è fontibus inter montes in vallem descendentis, cùm tota insula aridæ sit glebæ, àc rupibus petrísq. undique squalleat. Lusitani paulatim animalia multa invexerunt fructúsque in vallibus plantarunt, quorum nunc tanta ubíque abundantia est, ut fidem ea penè excedat. Damarum ibi, caprearum, aprorum, perdicum, columbarumq. innumerabilis multitudo est. Inde cuivis venatio libera, quæ nunquam exhauriri posset. Lapide aut baculo ob summam copiam ad necem licèt adigere. Fructus verò fici Lusitaniæ, poma granatensia, aurea, limones, tantâ passim copia adsunt ut Paradisi cujusdam delicias impleant, fœcundo & florente semper proventu, quòd pluvia singulis diebus sexies septiésve cadens fructus riget, quos mox sol clarus illustrat, divisísq. virtutibus pluvii sereníq. cœli, adauctâ fertilitate. Sponte itaque propagantur fructus omnes, Lusitanorúmq. negligentia fit, quo minus in eam reliqui Lusitaniæ Indiæque fructus delati sint, cùm haud dubiis incrementis, ob loci temperatam qualitatem provenirent. Neq. piscium deest fortunata captura. Nam ii multitudine ingenti ac mirabili insulæ subjectum mare possident, ut vel clavi adunci hamatíq. beneficio fœlicitèr attrahas, quod in longum tempus sufficiat. Siccāt hos pisces nautę multi generis, sapore optimo, supráque omnium piscium gustatas carnes, ut homines cuncti testātur, qui hoc in tractu aliquandò morati sunt. Majore vero cōmoditate saxa ad maris littus sal habēt, qui ad præparandos condiendosq. cibos sufficiat. Vt insulā hanc paradisi quædam fortuna illustret, cum summa ac necessaria Lusitanię naviū refectione. Providentiā sanè divinā erectâ altitudine eximiâ, remotáque a cæteris insulis ac firma velut cymba destituta in mediis ponti fluctibus apparet, certissimo ad recreandos nautas asylo, à qua cum aberrassent quandoq. miserias maximas subiverunt, admoti Guineæ tractui, ut ibidem imbres aquę suscipiendæ gratia exspectarent, in Lusitaniam postea semimortui delati. More recepto ægri exponuntur in hanc insulam, cum orizæ, biscocti, olei, aromatísque aliqua quantitate: Piscium carniumque copia superest. Navibus enim abeuntibus animalia quæ ob metum scopulos montésque petierant redeunt in vallem, àc facilè tum comprehenduntur. Ægri hic in sequentem usque annum remanēt, quos tum naves accedentes adsumunt. Mox ferè sanitatem recuperant ob aëris temperiē, quæ eodem semper cœli ventorúmque statu durat: Ceterùm Regis

Animalium abundantia.

Fructuum.

Cœli fœcūda qualitas.

Piscatio copiosa.

Sal.

Paradisi quædam deliciæ.

edicto incolis caret, ne ii lapsu temporis insulam in privatos agros redigant, àc communioni huic ineptam reddant. Anachoreta ante aliquot annos hic vixerat sacelli curandi gratia religionísque ergò. Verùm is capreas hędulósq. mactabat, atq. ex pellibus lucrum aucupabatur. Cognitâ re in Lusitaniam postea abductus fuit. Itèm ex navibus aliquando elapsi duo Nigritæ *Caffres* ex Mossambicqua, Iavę unus homo, cum duabus ancillis montibus sese rupibúsq. inviis occultaverant. Hi fœcunda mox generatione 20, numero facti classe discedente insulam vastabant, plurimumq. fructibus nocebant, clausi præsentibus navibus casulis suis, quas in rupe habebant, locisq. ad quæ nunquam Lusitanus venerat. Vbi eos turbâ nautarum vidit omni conatū captivitatem eorum procuravit, at frustrà ob inaccessibiles aliis secessus, quibus continebantur. Demum expresso regis jussu capti ac in Lusitaniam devecti fuere. Hinc usque in hodiernum tempus nullos incolas habet, pręter relictos ægros. Navibus eo delatis sub arbore quisque diversorium sibi instruit velúmque tentorii vice extendit. Arborum multitudo maxima est, faciésque tum velut oppidi alicujus apparet. Quisque sibi ex venatu cibum parat, fructus itèm, pisces àc ligna, linteamina abluit, corpus curat, generali itèm instituta supplicatione, multorum hymnorum concentu, factísque sacris in gratiarum actionem, ob superatū Bonæ spei promontorium, devictāmq. tempestatum maximarum molem. Ibidem nomina hominum insculpta corticibus ficuū arborum videas ęternā in memoriā. Ea crescente arbore excrescunt itèm in palmi aliquandò magnitudinem. Et restabant jam ab anno 1510. & 1515. antiquis ac grandioribus signata literis. Atque hæc de S. Helenæ insula sufficiant.

Incolis caret S. Helenæ insula.

Nautarum in S. Helenam advenientiū victus.

Nomina notata in arboribus.

XXI. Maii ipso S. Helenæ die, festóque Pentecostes, post omnium rerum necessariarum pręparationem vela iterum fecimus relictis 15. ægris, àc mancipiis aliquot, quæ clàm aufugerant è navibus.

Discedit classis e S. Helenæ.

XXVI. Maii vespertino tempore, cum S. Mariæ navigio colloquebamur posteróque die manè cum galeone Malaccæ, pomeridiano verò tempore cum Admiralio, qui ut eum in Ascensionis insulam sequeremur mandabat. Eodem die servus nobis è navi in mare decidit, quem conati recipere nequivimus, secundo vento avecti. Eodem die vespertino tempore, Ascensionis insulam conspeximus circa quā tota nocte hæsimus obliquātes cursum, ne eandē amitteremus. XXIIX. explorabamus fundum anchoris idoneū. Prætoria enim navis rimosa aquam multam tradebat, ita ut vix servari posset, suadēte hominū turba merciū omnium in eam insulā expositionem, ut vacuata navis tutius in Lusitaniā proficisceretur, cùm & merces

Ascensionis insulam aspiciunt.

Prætoriæ periculum. merces in ea insula satis essent tutæ, quod vel nec intra 20. annos aliqua eo navis veniret, ob scopulorum horrorem, præter quos insula nihil habeat. Nos propè accedebamus juxta pulchrum candidúmq. littus. Ejecta bolide 50. & 40. ulnarum altitudo apparebat, licèt verò propiùs naves terræ admoveri possent, officialium tamen consilium, qui scopulos ac petras causabantur, deterrebat: Ne turba iis invitis aliquid de mercibus statueret; cùm interim sentinas duas sese è cæteris navibus mutuo accepturos pollicerentur, quarum beneficio navis salva evaderet. Etenim nobiles omnes ipsumque Admiralium sentinatio exercebat, nullâ exceptione, ut cæteri eo exemplo confirmarentur. Ex S.Mariæ navi ergo sentinam duxit, ac item è nostra, licèt ea quoque non omnino firma esset, multique traditionem sentinæ dissuaderent, inspectâ longitudine navigationis ac circa eandem variorum successuum fortunâ: At vicit eam sententiã supplicatio humilior, necessitatisque quam patiebantur intuitus. Deliberaverat Præfectus aliquot merces exponere oneris levandi causa, aliisque in navibus collocare, si serenitas adfulsisset. Verùm ea occasio postea non extitit. Quocirca infinitas per miserias laborésque transigere navigationem compellebantur, donec destinatus portus adesset.

CAPVT XCV.

Insulæ Ascensionis descriptio.

Insulæ nomẽ unde. INsula hæc Ascensionis nomẽ habet à die Ascensioni Christi sacra. Intuenti quam S.Helenæ major apparet, àt sublimi non æquè situ. Montibus tamen & collibus abundat. Ejus situs. Octavo & dimidio gradu jacet Australis Æquinoctialis tractus ad Caurũ; à S. Helenæ distat 190. Hispaniæ mill,. & a Aqua caret. Linea 140. Aqua dulci ac virore frondium planè caret. Montes habet rubri coloris, ex ea terra (ut a longe spectantibus apparet) quam Hispani *Almagro* nominant. Rupibus porro aspera est, adustique soli. Multi a S.Helenæ aberrantes in hanc inciderunt, commodam ibi aquationẽ opinati, Verùm ea (ut dictum est) nulla reperitur. Ceterùm littora quædam candidissima ac pulcherrima apparent, innumerabili piscium multitudine, quorũ gratiâ plurimæ quoque aves Avium multitudo & audacia. illectæ degunt. Anserum pullorum magnitudine existunt, àc libero volatu navem nostram invadebant securrissimé, humeris àc capitibus hominum insidentes, atque ideò capi faciles. Caro earũ piscoso sapore haud æquè delectat. Illam vero audaciam ac confidentiam, nullo hominum terrore, ex insolentia iis in locis eorundem oriri credo. Circa hanc itèm insulam, àc inter S.Helenæ Alati pisces. & Æquinoctialem, alati multi ac volucres pisces reperiuntur, halecum magnitudine. Acervatìm volant ab aquis ad 3. aut duas ulnas elevati, sustentantque se alis madefactis, siccatæ enìm jam, ulterius volatum negant. Tum unda mersi volatum repetũt, metu piscium insequentium, quibus in prædam cedunt fugientes. Hoc modo in naves nostras subinde decidebant, destituti humore quo alas movét. Ab insula Ascensionis cursus ferè in Vpocorum tendit, ad primum usq. gradũ Septẽtrionalis tractus, Scopulus. qua in plaga scopulus jacet, qui subindè adspectui sese offert *Penedo de san Pedro* dictus, & ad hunc usque locum hoc cursu ab insula Ascensionis 300.mill.computantur.

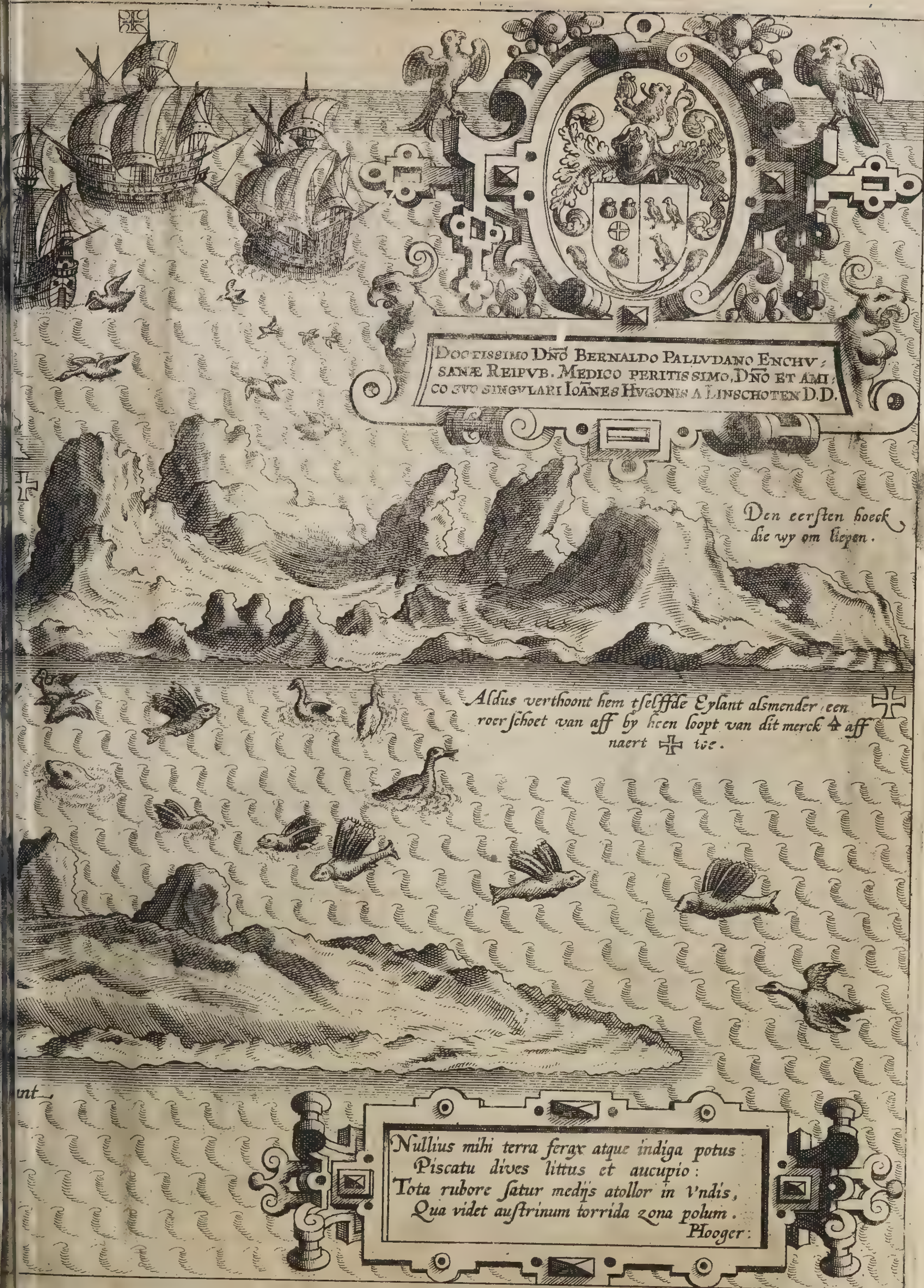
V. Iunii lineam Æquinoctialem iterùm superavimus, ad conspectum Borealis astri relati, quod à linea amiseramus, 10.grad.a Cochino. Æquinoctialem lineam superant. Et discedebat tum Australe sydus, Sole meridiano tempore in Austrum porrecto, qui ab alio lineæ latere Septentrionalis nobis fuerat. VIII. Iunii 4. grad. ad Boream cessabat Notapeliotes ventus generalis, qui nos secundo flatu à capite Bonæ spei hucusque deduxerat, succedente pluviarum ac malaciæ intemperie. Guineæ etenim accedebamus, cujus tractus ad 9. usque grad. durat. Pluviæ ac tranquillitates in XX. Iunii, undecimo gradu perseverabant, dispersis indè navibus, quas Rector tãta in malacia gubernare pro arbitrio suo nequiverat. At undecimo gradu conjungebamur, spirante ibi Boreapeliote vento, quẽ generalem nominant, perpetuis in hoc tra- Generalis ventus. ctu flatibus, usq. ad trigesimum, àc 32.grad. facto initio à sexto aut septimo. Ventus hic arctior est, sempérque ei accedendum, quòd cursus noster penè omnis ad Caurum ac Boream tendat.

XXIII. Capitis Viridis altitudinẽ superabamus, decimo quinto grad. XXVI. insulas Capitis Viridis insulis accedunt. ejusdem decem numero. Incipiunt decimo quinto grad. porrectæ in decimum nonum. A Capitis Viridis firma à 70. mill. usque ad 160. distãt, mare versus porrectæ. Ibi pontus sequitur *Sargassi* dictus. Aqua etenĩ omnis Mare Sargassi herbidum. herbâ contegitur, camporum instar, vixque humor apparet, magno penetrantium navium molimine, cum omnino vis magna ventorũ requiratur. Cretæ marinæ speciem herba habet, uvasque similes iis quæ crispæ vocantur, vacuas tamen. Lusitanis *Sargaßo* dicitur à similitudine herbarũ in puteis crescentium, quas *Sargasso* vocant. Originem harũ in hoc tractu herbarũ nescimus, cùm nulla vicinitas insularũ appareat, atq. Africę ora quadringenta milliaria distet, & quod excurrit. Suspicántur quidam ex fundo eam enasci, quem tamen nemo ibi explorare potuit. Cùm Indiam naves petunt has in herbas non incidunt, propius enim oram legũt, atquì hæ herbæ hoc in tractu tantum inveniuntur, à viginti gradibus nempè usque in 34. tantâ densitate àc mole, ut insulæ cujusdam speciem præferant. Frigidius hac plaga

112

Aldus verthoont hem t'Eylant van Asçençion alsmen van Santa Helena daer Noort west op aen comt seylen
Vera effigies et delineatio Insulæ, Ascenscio nuncuvatæ, sitæ in altitudine 8 graduum, ad austrum lineæ æquinoctialis.
Waerachtighe affbeeldinghe en verthooninghe vant Eylant Asçençion ofte Hemelvaert gelegen op 8. graeden aen zuyt zyde vande linea Equinoctial
Den eersten hoeck alsmense om is.
Aldus is het Eylant van d'ander zyde alsmender tot op een roerschoet langs by heen loopt
Witte
Baptista à Doetechum sculp.

DOCTISSIMO DÑO BERNALDO PALLVDANO ENCHV-
SANÆ REIPVB. MEDICO PERITISSIMO, DÑO ET AMI-
CO SVO SINGVLARI IOÃNES HVGONIS A LINSCHOTEN D.D.
Den eersten hoeck
die wy om liepen.
Aldus verthoont hem tselffde Eylant alsmender een
roer schoet van aff by heen loopt van dit merck aff
naert toe.
Nullius mihi terra ferax atque indiga potus
Piscatu dives littus et aucupio:
Tota rubore satur mediis atollor in Vndis,
Qua videt austrinum torrida zona polum.
Plooger:

Frigidum cœlum hic. hac plaga cœlum est, quo modo in nostris regionibus nullá etiamnum glacie. Hanc tempestatem Lusitani summoperè horrent, àc malignæ hyemis loco habent. Vltimâ Iunii altitudinem graduum viginti trium nacti, Soli ex diametro verticali opponebamur, quòd Sol eadem altitudine esset. Sub Tropico Cancri navigabamus, finali cursu Solis ad Septentrionale latus, unde ad Lineam revertitur, àc porrò ad Austrum. Bis itèm Capricorni tropicum superaveramus, nempè ad Australe latus, primùm apud insulæ S. Laurentii finē, ac secundò vigesimo tertio gradu, postquàm Bonæ spei caput præternavigassemus. Secunda Iulii circa altitudinem Canariarum insularum provecti viginti octo ac 29. gradus numerabamus. Distant Canariæ ab Africæ ac Barbariæ ora a 30. ad 80. milliaria, atque ad dextram remanent nobis. Easdem insulas hoc in volumine haud omiserim describere, quòd non vulgaria quædam habeant notatúque haud indigna.

Tropicus Cancri. Canarias vident.

CAPVT XCVI.

Compendiòsa Canariarum insularum descriptio.

Canariarum nomen. INsulæ Canariæ numero 7. à multitudine canum ibidem primùm repertorum nominatæ, apud antiquos Fortunatæ dicebantur. Nomina autem earū hæc sunt; *Magna Canaria, Teneriffa, La Palma, La Gomera, El Hierro, Lansarotte, Fuerte Ventura.* In *Teneriffa* insula mons est *Pico de Terraira* dictus. Is multorū judicio altissimus montium perhibetur, in 60. milliaria adspectui navigantium patens. Augusti & Iulii duntaxat mēsibus ascēditur, reliquis enim anni temporibus nive squallet contectus, cùm in ipso insulę vicinarumque solo nulla unquam nix appareat. Trium dierum ascensu superatur, in vertice planiciem habet, ex qua cœlo sereno àc lucido circumjacentes insulæ conspici possunt, licèt quædam 50. mill. distent, àc totidem in circuitu comprehendant. Tempore hoc cum ascenditur plurimi sulphuris lapides è cacumine ducūtur, ac in Hispaniā mittuntur, quales mihi in insula *Tercera* nauta ex *Teneriffa* adveniens demonstravit, lapidémq. hujusmodi in rei testimonium dono dedit. In Ferri insula res admiratione digna supra omnia orbis miranda notatur. Maxima hæc inter illas septem insulás in adusto ac arido solo nullas aquæ venas habet, præterquàm circa littus maris, ubi aquæ aliquid reperitur, quod tamen remotum ac exiguum, parvo beneficio, àc penè nullo insulam adficit. Ceterùm Dei singulari munere erga mortales ac pecora arborem habet, cujus species ignota est, nullá similitudine cum aliis cognitis arboribus. Foliis longis est, arctis, àc perpetuò virentibus uulla immutatione.

Montium altissimus in Teneriffa. Ferri insula ejusque miraculum.

Hanc semper nubecula circundat & tegit, eadem specie ac forma immutabili. Ex hac in folia adsiduus humor cadit, qui limpidissimo deinceps liquore, in cupas distillat, ab incolis circa arborem constitutas, tantâ copiâ ut non tantùm hominibus, verum & armentis pecoríque abundè sufficiat. Nemo miraculi hujus aut fontem, aut causam recensere potest. Ad dextram harum insularum prodigium aliud intra 100. milliarium distantiam notatur. Ibi namque sæpenumerò insula cōspicitur, quam vulgò *San Borondon* vocant; ex improviso in eam multi inciderunt, qui amœnitatem, fertilitatemque terræ summoperè prædicant, hominésq. eam inhabitantes Christianos esse volunt. Hispani ex Canariarum insulis profecti hanc summo studio multi quæsiverunt, verùm frustrà. Vnde & variis narrationibus, vel magiæ suspicione, aut exiguitatis insulæ quam continuò nubes tegant, aut maris fluxu, qui naves avertat, apud Hispanos tractatur, cùm tamē compertum sit pro vero, insulam extare, ac in rerum natura esse. Canariæ fertiles admodum sunt, àc fœcundæ omnium rerum ad victum pertinentium, frumento, àc excellentissimo vino inclytæ, quod indè in alias orbis partes defertur: Sacharo item celebres sunt, à mercatoribus Hispanis, Lusitanis, aliorúmq. locorum ideò frequentatæ. *Stapelam* sive conventum Indię navium habent, quibus ibidem vina, cæteràque necessaria præparantur. Pecore, àc camelis abundant. Ab Hispanis hodiè habitantur, mixtíq. iis indigenæ sunt *Guanchę* vocati, àc longâ consuetudine in Hispanorum mores jàm transcripti. Caput *Canaria major* est. Ibi Episcopus degit, cum inquisitione, & Regii tribunalis audientia, manante ex eadem imperio in reliquas Canariarum insulas.

Prodigium insulæ Borondon. Vinum Canariarum inclytum.

VI. Iulii altitudine triginta duorum graduū generalem ventū Boreapeliotem amisimus, adepti malaciam ac apparebat etiamnùm herba illa *Sargasso* quæ mare totum ibi tegit. X. ejusdem secundum ventum recuperavimus, trigesimo quarto gradu, mare item syncerum, relictâ herbarum istâ colluvie. XIIX. altitudine 30. grad. eramus, qua insulæ *Corvo, Tercera,* àc Lisbonæ fluminis situs notatur. Omnibus hisce diebus multæ nos tranquillitates vexaverāt, posteróq. die Occidentalem ventū nacti fuimus prosperum, multíq. tum volucres pisces apparebant, Asellorum minorū magnitudine. XXII. eodem vento insulam *Flores* dictam conspeximus, & eam quæ *Corvo* dicitur, vicinam superiori. Indè ad Eurum, usque ad Terceræ insulam 70. mill. cōputantur. Hoc tempore homines in navi nostra debilitati lōgis diuturnísq. miseriis, àc fame exhausti, quòd omnia penè corrupta essent, quæ ad victū pertinebāt, variis morborū generibus, circa oculos, pectus, àc gingivas putredine

Insulā Flores aspiciunt. Navalium sociorum miseria.

 adfectas

adfectas deterrimè vexabantur. Nàm & multi dulcioris aquæ inopia orizam cum marina decoquebant. Reperiebantur ergò aliqui emortui sub foris, jam triduani aut quatriduani, rigente cadavere, lugubri sanè spectaculo. Quatuordecim ità nobis homines perierant pervulgato inter mancipia ac liberos malo. Eodem die circa vesperã cum insulis *Corvo* & *Flores* accederemus vela tria aspeximus, quæ consternationem haud parvam nobis intulerunt. Petebant enim Prætoriam classis nostræ, cúmq. ea; item alterâ ex classe, tormentis agebant diu, quo argumento Britannorum myoparones esse facilè collegimus fluente cum Anglicis signis aplustro. Triginta vasorũ myoparonem hujusmodi arbitrabamur. Nocturno tempore nos insequebãtur, quo Lunæ clarã luce propter insulam *Fayal* navigabamus, posteróque die inter *S. Georgii* insulam quæ ad dextram erat, àc insulam Graciosam, quę ad sinistram manebat, insequẽte nihilominus Anglorum manu. Deliberabant ii; Myoparoq. unus recessit altum petens, arbitratus navem aliquam defectã etiamnùm à tergo hęrere. Verùm mox rediit, communicatisq. consiliis navem nostram ex occasione cui *Sancti Georgii* insula inferior erat invadunt, ut terræ nos impellerent, navíque damnum memorabile inferrent. Parumque id mali aberat. Etenìm animosè Britanni tormentis àc balistis nos petebant, quibus ea periculi manifesta ratio timorem ingentem incusserat, consternatis omnium animis; rudentes ac vela tormentorum illi ictus vastaverant, navem ipsam non item. Nemo ex nostris sese audebat ostendere, tantúsque in navi strepitus erat, ut confusionem quandam rerum hominúmque dixisses, tormentóque emisso uno, eidem denuò implendo vel horam tribuere cogebamur. Reliquæ naves nulla nostri cura sublatis velis quanta poterant cum vi portum petebant. Appropinquabamus interim *Terceræ* discessitq. ergo classis Anglorum, infinito nostro gaudio. Ceterùm fodicabat animos nostros alia sollicitudo, nempe super ipsius Terceræ statu, quomodò enim ea insula teneretur ignorabamus, quòd nec classis ulla Lusitanorum consuetã appareret, Anglíque (ut dictum) liberrimè adeò vagabantur. Non minor insulam Terceram anxietas tenebat. Suspicabantur etenìm incolæ hostes nos esse, àc ex classe Anglorum Terceræ occupandę causa missos, quod Britanni deducto aplustro nostris sese junxissent, àc velut ejusdem classis adventarent. Ergo insulani dromades duas eo a Rege missas ut navibus Indiæ voluntatem suam indicarent emittunt, quæ nos specularentur, eæq. postquã amicas cognovissent, propius nullo metu accedebant. Anglorum navibus ea præda visa est. Itáque antevertunt nos àc dromades petunt, quibus amicitiæ imago imposuisset nisi tormentis è nostra classe significati fuissent animi partiũ, dato signo quo moniti terra sese occultarent. Angli ubi id animadvertunt in mare provecti nos relinquunt, dromadesque accedentes nunciant insulanos omnes in armis esse ob Draecki Angli metum, qui (ut ex Portugallia allati rumores ferebant) insulam meditaretur invadere. Nunciabant itèm infaustum classis Hispanicæ Britannico bello destinatæ successum, Anglosque Lisbonæ sese portis ostendisse. Velle ergò Regem ut Tercerę statione subiremus, ibíque alia ejus consilia exspectaremus, quòd in Lisbonã navigatio haud tuta esset. Mętore hęc res affecit classem omnem. Periculosa enim circa Terceram classium statio est, patulo mari, quam naves Indiæ nunquàm experiuntur, emittentes tantùm scaphas recreationis, àc refectionis causa, ipsæ interim cursum obliquantes. Sed premebat regis mandatum, àc à Comerlandio Anglo manifestum periculum, qui subindè quibusdã bellicis navibus comitatus, mare hoc infestum reddebat. Ergo 24. Iulii S. Iacobi die naves nostræ sex numero, quinque nempe ex Orientali India, àc una Malaccæ Anchoras emittunt, stationẽ subeuntes sub arcis pręsidio, antè urbem Tercerę Angram: Indè mox dromades tres aut quatuor emisimus, quæ Regem de adventu nostro certiorem facerent, àc consilium peterent. Magno hanc stationem metu tenebamus. Augusti etenim mensis initio summus ibi procellarũ impetus sævit, nulla defensione aut tegumento, cùm ventus ab Austro & Orientaliore Australi plaga fluit. Tum navibus sæva vis incumbit, præcipue Orientalis Indiæ grandioribus, & ob oneris nimietarem regimini àc moderationi ineptis.

Quarta Augusti nocturno tempore ingruẽte Australi vero altano naves procellis concussæ magno in periculo versabantur, ne ad terram dilaberentur, àc ita dissipatæ confractæque interirent. Tormentis auxilii necessarii testimonia reddebãt, cùm omnes navium officiales penè in terram, more Lusitanorum haud probo, vulgari tamen, egressi essent, relictis tantùm in navibus mancipiis quibusdã ac mesonautis. Strepebant per urbem campanæ omnes, oppletáque ea fremitu dissono, clangoribus maximis turbabatur, cùm maris commota sævitia, neque insulanos ad navium, neque nautas ad insulæ accessum permitteret. Navis nostra S. Crucis in terram sæpenumero vergebat cui illisa haud dubiè disrupta àc penitùs vastata exstitisset. Avertit id malum Deus. Navis Malaccitana rudentibus ruptis cùm non sufficerent homines qui in navi remanserant reparationi, ac alterius anchoræ emissioni, detruncatis multã vi malis in rupes descivit, aqua usque ad superiores foros protinus mersa. Tùm velut pacatã maris iracundiã ventus in

Caurum

Mors.

Britannorum naves classem invadunt.

Eamque qua Ioãnes Hugo navigabat petunt.

Periculosa circa Terceram statio.

Quam tamen necessitate volente classis Indiæ subit.

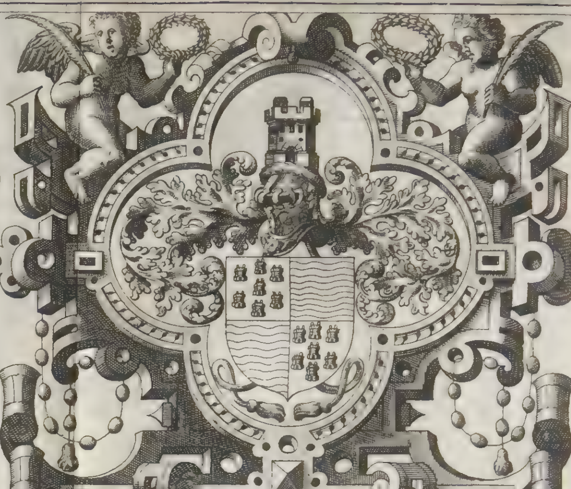
Tempestas ingens naves adficit.

A CIDADE DE ANGRA NA ILHA DE IESV XPO DA TERCERA QVE ESTA EM 39 GRAOS.

Ipsa frequens populo agricolis hæc Angra receptus
Pinguia Terçeræ qui iuga bobus arant.
Tuta quod arce, sacro quod præside & aucta ſenatu
Imperium rex huc transtulit omne maris.
Insulæ ubi quas falconum conspectus Azores,
Nescius id; Flandras nauita Belga facit.
PHoogerb.

ILLVSTRI ET GENEROSO DÑO CHRISTOPHORO A MOVRA VIRO INTER CVBICVLI REGII PROCERES PRIMARIO, REGNIQVE ORDINVM CONSILIARIO, RERVM LVSITANICARVM, ADMINISTRATORI VIGILANTISSIMO. ALCANTARÆ COMMENDATORI ET INSVLARVM TERCERÆ ET SCTI GEORGII PRÆFECTO DIGNISSIMO DÑO SVO MVLTIS NOMINIBVS COLENDO. IOANNES HVGONIVS A LINSCOTEN OBSERVANTISSIME DEDICABAT.

Baptista à Doetechum sculp:

Angræ Vrbis Terceræ que insularum quas Azores vocant maxima & copioso glasti proventu ditiss.ª accurata cum arce delineatio Hanc ob Episcopi præfecti et regij senatus auctoritates aliæ tanque supremam respiciunt. Auctor. Ioannes Hugonius A. linschoten. aº. 1595.

Affbeeldinge vande Stat Angra. met het Slot op het Eylant Tercera, welcke alle de Eylanden onderworpen zyn, diemen Azores ofte de Vlaemsche Eylanden noemt, door de residentie des Bisschops, en des Coninck Governeur, en Raet aldaer, zynde Tercera wel de grootste, en ryckste, van allen door het gewas, en verhandelinge van het Pastel. door Jan Huygen van Linschoten. aº. 1595.

Uda mari saxo stabilis ditissima glasto
Fruges ferre bonas non renuente solo
Maxima vicinas inter Terçera profundi
Hac specie occiduis eminet alta vadis
PHoogerb

Mors.

Britanno
naves cla
invadunt

Eamque
Ioãnes I
navigaba
tunt.

antevertunt nos ac dromades petunt, quibus amicitiæ imago imposuisset nisi tor-

ad superiores foros protinus mersa. Tum velut pacatâ maris iracundiâ ventus in Caurum

Caurum fluxit, sævitiáque ipsa undarum conticuit. Quæ aëris immutatiò ni accidisset, eandem fortunam cæteræ quoque naves perpetiebantur, jam decreta malorum funiumque dissectione, salvandorum hominũ gratia. Hac Malaccitanæ navis submersione multæ merces opulentissimæ peribãt, quod ea ditissima sit, polleátque Moluccarum, Chinæ, àc aliarum insularum opibus. Ita teterrimo tristiq. spectaculo fluebãt passim Damasceni panni, vestes sericæ, Porcelanæ, aliæq. similes merces, pretiosã rerum facie contecto littore undisque hujusmodi sarcinis. Quasdã sanè res servarũt ex iis quæ ad manum erant, ac tempore per urinatores aliquid Piperis, Caryophyllorum, ac Macis eduxerunt. Verum maxima pars bonorum interierat, quæque restabant corruptione infecta erant. Includebantur reliquiæ mox *Alfandega* sive Telonio regio per Regis curatores, ut vectigal regi ex jure suo salvum esset, miserabili conditione eorum, qui post trium annorum inenarrabiles fatigationes, àc extremam miseriam, in Malacca (ut aliàs narravimus) perpessam, nunc naufragi, à curatoribus Regiis summum jus obtendentibus, ex corruptis iis facultatibus, ne obolum quidem impetrare poterant, licèt cautionem vectigalis nomine abundè offerrent, ut eo modo vitam, quam vix aliter tueri poterant, sustentarent. Quinimò dromades se pollicebantur instructuros, ac debitã fidejussione præstita, bona in Telonium Regis delaturos, suo periculo, àt frustrà, cùm Regii Curatores classem è Lusitania præsidiariam affore identidem recenserent. Demùm Piperis conductorum importuna efflagitatione, licentia conceditur cuique imponendi facultates suas, quibusvis navigiis, ac Lisbonam in domum Indiæ deferendi, postquàm ibi per annos duos ac dimidium hæsissent miseri homines in summa inopia, ac suprema rerum desperatione. Largitione autèm maxima opus est, circa hujus telonii præfectos, ut mercium quam citissimè vectigal describatur, ac numeretur, alitèr trium ferè quatuorve mensium cunctationem subeas. Elegantiæ si quid naves habeant, id magistris vectigalium ferè cedit, cum quibus licèt ipsi pretium sese daturos polliceantur, nulla tamen hujus rei nomine legis actio est.

Malaccitana navis perit.

Octavã Augusti deliberationem inierunt navium moderatores cum insulæ gubernatore, disceptantes quid porrò faciendum esset inclinante anno in tempestates metu similis naufragii, quod modò accidisset. Navis ergo cujusdã validæ præsidio, quam *Galeonem* vocant, quæ eo tempestate delata erat, cum Brasiliam peteret, Gubernatorem ejus terræ vehens, abitum concludunt, licèt absque Regiæ sententiæ arbitrio. Magno in timore vela dant. Ego amicus factori Malaccitanæ navis, precibus ejus motus, cui adjumento esse volebã, & quod Piper omne ad eosdem magistros pertinet, rebus meis ordinatis per eos qui discedebant, privatis commendationibus in insula remansi, expectaturus, dùm bona servo, iisq. intendo, quorũ bonam partẽ per urinatores eduxeramus, Regis promissam præsidiariã classem. At hæsit ea, nósque triginta mensium fastidiosissima mora confecit, ingenti sociorum calamitate, ac pravæ circa marinas res Lusitanorũ curæ argumento. Trigesimã Augusti eædem naves paritèr insulæ accesserunt, sine anchoræ tamẽ emissione; hactenus usæ fuerant adverso vento, aquæque premebantur inopia. Ea erat reditus ratio. Pridie Anglus Commerlandius sex aut septem navium classe Terceræ littora præternavigaverat; jamque oculis erepto eo naves Indiæ commodè se proripiunt, adsumptis adhæc quadringentis Hispanis ex insulæ Terceræ præsidiariis. Vsæ prospera navigatione intra XI. dies flumen Lisbonæ subeunt, magna omnium cõgratulatione. Quod si diem unum etiamnùm hæsissent extra flumẽ, Capitaneo Draeckio classe quadraginta navium succincto, ac Cascayo admoto cùm ipsæ anchoras tollerent, triremium vi abductæ, in prædam cessissent. Quã rerum serie facilè hujus navigationis summa difficultas considerari potest, inter belli, maris, cœliq. mala, cum earum rerum quæ ad nauticam facultatem pertinent tenuissima cura: Vt prodigiosus quodammodò adventus navium Indiæ haùd immeritò haberi possit.

Ioãnes Hugo ceteris discedentibus in Tercera manet mercium Malaccæ navis causa.

CAPVT XCVII.

Asorum sive Flandricarum insularum descriptio.

INsulæ *Asores* seu Flandricæ septem numero jacent *Tercera* nempè, *S. Michaelis*, *S. Mariæ*, *S. Georgii*, *Gratiosa*, *Pico* & *Fayal*. Reliquæ duæ *Flores* & *Corvo* Asorum nomine non cõprehenduntur, licèt hodie sub eadem gubernatione paritèr novem insulas statuant. *Asores* autem ab Accipitrum multitudine dicuntur. Primum earum copiam inventæ habebant, nunc nulla hujusmodi avis apparet. Flandricas verò à Flandris vocant. Primi quippè habitatores insulæ *Fayal* Flandri extiterunt, hodiéque ibi etiamnùm familias habent, hominum gestu ac capillo Flandris similium, manetque torrenti nomen in loco quem colunt. *Ribera* enim *dos Framengos*, id est, Flandrorum torrens dicitur. Caput insularum *Tercera* est, dicta vulgò *Insula de Jesus Christus de Tercera*. Milliaria quindecim aut sedecim complectitur, altissimo æditoque rupibus solo, ut invicta habeatur, cincta undique velut muris, nativo opere, quo deficiẽte validum continuò propugnaculum succedit. Portum sinumve defendendis navibus aptum non habet. Ante *Angram* tamẽ urbem

Insulæ Flandricæ septem.

Nomina.

Caput insularum Tercera.

Angræ sinus.

mare lunari flexu patens, velut oris hiantis forma; sese in aliquem portus specie sinuat. Inde civitati nomen, ab ore aperto vel bicorni Luna, cujus formam Lusitani *Angræ* vocabulo appellant. Ab una parte ubi se velut cubitus extendit montes duos habet

Bresijl Mons.

Bresijl dictos, qui in mare excurrunt ea figura ut procul tanquam ab insula sejuncti appareant. Altissimi autèm sunt, ità ut visus sereno cœlo ad 15. usque mill. liberè excurrat. Duæ ibi lapideæ columnæ stant, ex quibus custos, adventus navium, insulæ demonstrat. Quæ enim ex Occidentali parte, Australivè, India utraque nempè, Brasilia, Guinea, Capite Viridi, aliisve locis veniunt, ex Occidentali columna sublatis vexillis

Columnæ ex quibus insulanis signum datur advenientiū navium

notantur, quæ si plures quinque numero sint majore vexillo classicóque signantur. Ex Orientali columna sublatis ad eandem notam signis naves ex Portugallia, aliisque Orientalibus locis, sive Septentrionalibus venientes cognoscuntur, cùm columnæ hæ ob altitudinem urbi universæ conspicuæ sint. Itá nihil ex mari novum, quod non continuo omnem insulam pervadat. Nam & per omnes montes mare spectantes, tales vigiliæ dispositæ Gubernatori, Ducibúsque

Arces.

insulæ significant; Ne quid detrimenti capiant. Ad pedem prætacti montis *Bresijl* arx jacet, quæ alteri castello ex diametro respondet, in sinus supradicti defensionem: Ne qua navis absque arbitrio castellorum aut exeat aut intret. Metropolitana insulæ civitas *Angra* reliquarum quoque insularum *Asorum* caput Cathedrali honore, Gubernatoris, Tribunalisque juridici authoritate pollet. Ab hac urbe ad Borapelioten distat tria mill. altera urbs *Villa de Praya*

Villa de Praya in Tercera insula.

dicta, id est, Littoris civitas. *Praya* enim littus sonat, ipsiusque oppidi situs littoralis est, frequentiâ negotiationis tenui, quòd portu planè careat, nisi tempestate eo delatis navigiis, quæ ibi bona sua *Angram* porrò deferenda exponunt. Est ea muris cincta, satis probâ fabricâ, populosa minus, agricolas cives habet. Ager vicinus fruméti

Ager insulæ frumenti ferax.

feracissimus est. Ceterùm universa insula admodùm jucunda frumenti multum habet ac vini. Exportari tamé vina nequeunt, quòd tenuiora sint, ac firma parum, plebi ideo in potum cedunt, cum ditiores vinis

Piscium copia & carnium.

ex *Madera* ac *Canaria* utantur. Piscium, carnium, animalium, aliarúmque rerum necessariarum in necessitate quæ insulæ sufficeret copia est. Oleo duntaxat ex Lusitania adventitio utitur; item sale, ollis, patinis, figulina supellectile, aliisque hujusmodi utensilibus caret. Fructus fert; Persica varii

Fructus.

generis ac numerosâ in miraculum usque copia; Cerasa, pruni, nuces, castaneæ parvo numero sunt. Verum poma, pira, mala aurea, limones, &c. sufficiunt. Herbas omnes, plantásque, brassicam, raphanum, &c. certo statóque anni tempore præbet. Præcipuus hic fructus ac singularis sub terra, raphani aliarumque radicum instar crescit. Plantæ arbores sunt vinearum formâ, foliis tamen diversis; terræ incumbunt. Fructus *Batatas*

Batatæ.

vocant, libræ magnitudine, parvi ibidem pretii; plebi in optimum àc præstantissimum alimentum serviunt. Major iis in Lusitania dignatio est, quam copia in Tercera imminuit. Alius hìc fructus videtur frumenti modo seminatus, ex radice graminis sive foliorum crescit, sphærica forma penè,

Iunssæ descriptio.

pisi instar. Gustum suavem habet bulbocastanis similem, duriore tamen cortice. In aliis regionibus magni fit, hic ob multitudinem vel porcis projicitur. Eadem in Insula passim planta invenitur, altitudinis virilis staturæ, nullo fructu, cum duntaxàt radix mollis àc flava in aureæ comæ, sericive teneritudinem deducta, ab incolis ad lectorum tomentorumq. implementa ser-

Qua radice tomenta impleant.

viat, plumarum, lanæque loco. Curiosus aliquis (ita opinor) ex eadé materia textile aliquod opus facilè concinnaret. Ceterùm

Præcipua ex glasto negotiatio.

præcipua negotiatione hinc Angli, Scoti ac Galli glastum quo in coloribus utuntur petunt, cum pannorum aliarúmque mercium permutatione. At Anglis commercia postmodùm interdicta sunt. Aves sylvestres insula multas non habet. Eę quas

Canariæ aves.

Canarias vocant ubique magno numero volitant. Inde multi aucupes circa earundem distractionem hic occupantur. Coturnices etiam plures habet, aves domesticas, Gallinas Africanas, &c. Venandi hic nullum studium, quòd terra duntaxat Cuniculos quosdam alat. Piscium æstivo tempore magna copia est, nam hyberno mare piscationi haud commodum; Ianuario etenim, Februario, Aprili, Martio, àc etiam

Hyems.

Septembri mensibus, id variis procellis commotum fremit. Terra ipsa montuosa, multis locis deserta, arboribus àc sylvis inculta, itineribus haud æquè patet. Rupes

Rupes Terceræ.

undíque asperrimæ eminent, velut in Adamantum aculeos porrectæ, ut plantam permeantis secare valeant. Eæ etiamnùm vineis consitæ, æstivo tempore, densis foliis conspectum omnem impediunt, mirabili

Quæ vineas habent.

naturâ inter saxa & scopulos fixis radicibus, velut inaccessibili summitate. In campis, locisque planis vinea non crescit, gaudetque petris, quibus ex eo proventu magnum pretium est. Terra plana, quæ in quibusdam locis multa est, præcipuè apud *Villam da Praya*, frumento ac glasto fœlix habetur. Ideò incolæ exotico opus non habent, nisi summâ anni sterilitate, licèt præter habitatores vexilla XIIII. Hispanica tu-

Hispanicum præsidium.

tandis finibus eodem frumento alantur. Miraculo tamen sit frumentum alióque insulæ fructus non durare supra annum integritate probâ: Quæ anni spacium superant ea corrupta minimi valoris sunt. Vt tamèn frumentum custodiant incolæ, idipsum

Fruméti servandi mira ratio.

idipsum sub terra condunt, ad quatuor vel quinque mensium spacium. Estque singulis civibus in platea certa eum ad usum effossus puteus rotundus, terrâ levi duntaxàt operâ educta, orificio viri descendentis capaci, formatóque operculo cui nota domini insculpta stat. Hujusmodi fossæ frumentum suum quisque quod habet post messem Iulii imponit, terra àc operculo tegit in Nativitatis usque domini tempus. Tùm educunt idem integrum & incorruptum omne incolæ, licèt quidam tantùm educant particulatìm quo uti velint, reliquumque eodem in puteo relinquant. Post supradictum hoc defossionis consumatũ tempus, durat per reliqua anni tempora, in cistis aut arundineis cupis, nullâ movendi necessitate. Ceterùm insulanis præstantissimum ex bubus lucrum est. Illi cornibus grandioribus cunctos Europæ boves pulchritudine àc specie longè superant. Nomen omnes proprium habent, eoque à domino evocati inter armenta degentes accedunt. Solum altum ac collibus frequens hujus insulæ concavum quis diceret, ita sonus aliquis incedenti, velùt è cavea, occultisque subterraneis speluncis respondet. Sanè terræmotu crebrò concutitur. Ignes quóque àc flammarum spiracula habet. Nam & hodiè in *Tercera* àc S. Michaelis insula loci inveniuntur, ex quibus vapores fumosi assiduè oriuntur, adusto undique solo. Itèm fontes in quibus ovum velùt ignis beneficio coquas. In *Tercera* insula tribus mill. ab *Angra* fons occultâ quâdam proprietate lignũ omne injectum lapidescere facit, temporis lapsu, ut ipse experimento cognovi, ex arbore cujus radix ab ea parte, qua aquam fontis tangebat in petram durata erat, altera verò ità constituta, qualitèr cæterarum arborum radices apparent. Ligna diversa ac præstantissima præbet Tercera, inprimis Cedrum, tanto numero, ut vilitèr in naves, carros, ac struendo foco consumatur. Aliud genus ligni ibidem est *Sanguinho* dictum, pulchro, sanguineóque colore. Sunt & ligna alba àc flava genuinis optimísq. coloribus. Vndè multi hic artifices elegantiora ex variis lignis fabricant, cistas, promptuaria, scriptorias thecas, &c. quæ in Lusitaniam mittuntur, expetita præsertìm a classe Indiæ Hispanicæ, quæ hic semper sese reficit. Nam in Lusitania ac Hispania opus hoc elegantissimum est, ac amatum summoperè, quod tamen capsulis artificiosisque Nurenbergensium operibus cedit: Sanè ligni varietate genuinoq. colore pollet. Præter relata enim ligni genera ex classe Hispanicæ Indiæ alia insuper advehuntur, versicicoloria, in jucunditatem adspectus admirabilem, quem nec pictura elegantius posset adficere. Ceterùm insula *Pico* 12. mill. à *Tercera* dissita ligni quoddam genus fert *Teixo* dictum, quod amplissimum àc regium lignum est. Nam & regio edicto cavetur: Ne quis illud violet, cùm ministri regii duntaxàt ejus secandi curam habeant. Est autem duritie summâ, colore introrsum rubro, coccineo undulato, pulchritudine eximiâ, quæ temporis longitudine etiamnùm augetur. Has insulas omnes Lusitani habitant. Post Lusitaniæ tamen nuperos motus Iberum militem Tercera suscepit, cum ejusdem nationis Gubernatore. Illud præsidium propugnaculis ac castellis insidet, Lusitanorúmque neminé injuriâ aliquâ adficit. Miles quippe nullus absque venia extra urbem in agros abit. Indè viarum omnium continua securitas per universam insulam. Advena insulam circuire aut obequitare non potest. Lusitanorum ita edicta habent, sed vel peregrino mercatori vicus olim in urbe adsignabatur, in quo merces suas venderet, atque ex eo non discederet. Hodiè liberiore ambulatione urbs tota agríque patent, interdicta etiamnum oræ collustratione. Nobis ea singulari Gubernatoris benevolentia concessa fuit. Itáque bis equis à Gubernatore oblatis insulam circulari conspectu hausimus. Cùm enim sub Regis ministerio haberemur, tanquàm Lusitani indigenæ reputati, nulla majore difficultate incedebamus. Gubernator tùm à me obnixè petebat totam ut insulam delinearem, cujus ille imaginem ad Hispaniarum Regem emisisset; At eam molestiam laborémque excusationibus removebam. Civitatem tamen *Angram*, cujus hic exemplar vides, figurâ ipsâ ad Regem missâ, delineabam cum castellorum ac propugnaculorũ situ; eo modo benevolentiæ Gubernatoris insinuatus. Degebant nobiscum eodem in diversorio Gallus & Scotus mercatores, qui pari circumspiciendæ insulæ studio ardebant, verùm Lusitanis denegantibus, atque timentibus, Ne aliquis explorator temerè accedat. Vt ad insularũ descriptionem revertamur. Aër hic ubiq. bonus est. Morbi patrii pauci tamen sunt. Sideratio Lusitanis *O Ar* quæ hominem debilem ac claudum reddit ex omni parte corporis, aut aliquo ex mẽbro. Sanguinis suffusio Lusitanis *O Sangue* cùm subitò in vultu circa oculos, aut alia corporis parte sanguinei tumores exoriuntur. Duo hi morbi præcipui sunt, ex tempestatibus, procellis, humiditate locorum, àc vehementi ventorum flatu procedentes. Nàm tanta hic vis ventorum est, ut ferrum àc saxa ædium penitus consumat. Ipse vidi in Telonio Regio quod ante sex annos ædificatum fuerat, ferreos clathros, crassitudinis brachii ad straminis tenuitatem redactos, ipsósque lapides adesos, ac ad nihilum deductos. Ideò fere in frontispiciis ædium lapides collocant, quos circa littus insulę sub aquis latentes eruunt. Ii validius cõtra ventos durãt. Insula præter supratactas civitates vicos

Boves Terceræ cum quæstu habentur.

Solum concavum.

Terræmotu crebro concussum.

Fontes calidi.

Fõs qui lignũ in lapidem mutet.

Cedrus.

Ligna varia.

Lignũ Teixo.

Præsidiarii Hispani Terceræ.

Insulam Iohannes Hugo inspicit.

Civitatis Angræ delineatio per Ioannem Hugonẽ

Morbi Terceræ.

Ventorũ vehementia.

Vici Terceræ. vicos complures habet, nempè *S. Sebastiani*, *S. Barbaræ*, *Altares*, *Gualvam*, *Villam novam*, aliásque mansiones, ita ut ubique
culta sit exceptis sylvestribus locis quæ tantum absunt a cultura ut transiri nequeant.
Præcipuo quæstu glastum incolæ tractant,
nempe qui agricolæ sunt, atq. præparationi
Incolarum commercia. glasti sese dedunt. Cæteri ex classibus Indicis, Brasiliæ, Capitis Viridis, Guineæ aliarumq. regionum lucrum captant. Tercera
opportuno situ feré cuncta navigia lucrosissimis navigationibus celebrata excipit.
Ibi tùm incolæ victum, merces quas habent, fabricatasque reculas distrahunt, advenientibusque divendunt; eo tempore in
Terceram cunctis insulanis vicinis commerciorum gratia commeantibus. Angli
hinc prædatoriis lembis continuo mare
exercent, spoliandis navigiis, quæ ad hanc
insulam divertunt. Adeò nunc plures classes insidiarum metu hasce insulas evitant,
magnis incolarum dispendiis, gravíq. navium incommodo. A Tercera ad Notape-
S. Michaelis insula. lioten 27. aut 28. mill. distat *S. Michaelis*
insula, in longitudine pené 20. mill. habés,
vicis, mansionibusque frequens. Lusitani
eam colunt; eodemque aëre, similibusque
rebus ut Tercera fruitur. Præcipua urbs
Punta Delgada dicitur in qua Britannorum, Scotorum àc Gallorum majore fre-
Glasti ferax. quentia, quàm in Tercera, glastum, ob ejusdem ibidem eximiam copiam, supra bis
centena Quintallorum millia singulis annis, distrahitur. Frumenti quoque feracissima est, ut sæpe aliarum insularum inopiam
sublevet. Nullos eadem portus habet. Altum undíque mare fremit, minusq. tutum
quàm circa Terceram: At nullum ibi porrò
propugnaculum prohibet, quo minus ingruente tempestate plenum oceanum petāt
periculi vitandi gratia, quòd circa Terceram non conceditur. Ideo advenarum classes S. Michaelem libenter petunt. Vexillum
itèm Hispanorum ad custodiam urbis *Delgadæ* arcem servat. Ab insula *S. Michaelis*
S. Mariæ inf. ad Austrū 12. mill. dissidet insula *S. Mariæ*,
10. aut 12. milliarium circuitu, nullo commercio præterquàm figulinæ terræ celebris.
Glasto enìm seu *Pastello* caret. Ea tamen
quæ ad victum necessaria sunt affluunt. A
Lusitanis habitatur. Hispanis præsidiariis
non tenetur, quod scopulis immanibus
circundata, ab incolis satis superq. servari
queat. Eo tempore quō in Tercera morabar
Commerlandius Anglus aquationis àc victus gratia hanc insulam petebat; Sed idem
magna suorum clade, acceptóque vulnere
ab incolis, discessit. A Tercera ad Circium
Graciosa inf. 7. aut 8. mill. distat insula *Graciosa* dicta;
5. aut 6. milliaria duntaxat complectens.
Amæna admodum àc jucunda, fructus fert
varios, quibus & Terceram ipsam instruit.
Lusitanos habet incolas, nullos vero custodes milites, quòd ob exiguitatem, præsidii
sumptus ferre nequiret. A Tercera ad Corum, post 8. vel 9. mill. *S. Georgii* insula con- S. Georgii inf.
spicitur, longitudine supra 12. mill. arcta
tamen duorum aut trium milliarium latitudine. Montibus frequens est & sylvis.
Pastelli aliquid habet. Incolæ agros colunt,
& fructus, quos subindè in Terceram devehunt. Cedrum arborem abundè fert. Ejus Cedrus.
ligna à Terceræ artificibus, qui situs causa
ibi degunt, valde expetuntur. A S. Georgii
terra ad Africum insula *Fayal* jacet, quæ Fayal insula.
17. aut 18. mill. continet, post Terceram &
S. Michaelis, tertio loco celeberrima. Nàm
omnium rerum ad victum necessariarum
adundantiâ præstat. Armentis & piscibus
adfluit, ipsamq. vel Terceram instruit. Glastum itèm habet, ac ab Anglis ideo frequentatur. Statio præcipua circa hanc insulam
apud *Villam Dorta* est, ibi item naves vasto
mari objectæ jacent. Civitati arx parùm firma adjacet. Quòd autem incolæ conquerebantur de magnitudine sumptuum, àc præsidii molestia, offerentes ipsi custodiam insulæ ex suis, Rex Hispanos milites abduxit.
Ceterùm Commerlandius post tenuem de- Capitur ab Anglis.
fensionem, ortamque inter incolas dissensionem insulam cœpit, castrum destruxit,
tormentáque salo mersit, abductis quibusdam dromadibus, seu ut vocant *Caravellis*.
Ideò correptis principibus castigatísque à
Rege, novum admisère militum ex Tercera
præsidium. Plurimi hic Belgæ habitant, ve- Belgæ insulam Fayal colunt.
rùm jam longâ consuetudine Lusitanicâ
linguâ utētes, quòd naturales Belgæ emortui sint. Valdè nostrates amant eosdémque
lubentèr conspiciunt. A *Fayalo* 3. mill. ad
Notapelioten, & à S. Georgii insula 4. mill.
ad Austrú, àc à Tercera ad Mesolibonotum
2. mill. insula *Pico* jacet 15. mill. longitud. Pico insula.
Nomen habet à monte *Pico*, qui altitudine
Montem *Pico* Canariæ superare dicitur. In
insula Tercera sereno cœlo conspici facillimè potest, ut vix milliare distare videatur,
cùm 25. mill. fere distantia cōputetur. Nam
in extremitate insulæ *Fayalum* versus jacet. Mons altissimus.
Vertex ultra nubes tendit, cùm mons nubibus cœli, & horrisonte tectus sit. Fama
huic insulæ inde magna. Fructifera est &
lignum fert copiose, Cedrum nempè, àc
pretiosum illud quod *Teixo* vocant. Hic &
naves quædā fabricantur ob ligni copiam.
Pecora habet, àc vini multum, fructusque
præstantissimos, inter quos & mala aurea Mala aurea præstantissima.
sapore excellenti, Terceræ, àc Lusitaniæ hominibus summoperè expetita. Caput harū
insularum civitatem *Angram* à me delineatam adjício. Ibi statio navium, Mons Bresijl
& Arces apparent.

CAPVT XCIIX.

Insulæ Corvo & Flores.

A *Tercera* ad Occidentem, usq. ad insulam *Flores* 70. mill. enumerantur. Insula Flores
Septem

Septem mill. complectitur, nihil commercio dignum fert præter glaſtum. Pecudes nutrit copioſe, patet omnibus advenientibus, etiàm Anglis, quòd incolæ eos arcere nequeant. Ab hac ad milliaris differentiam exigua inſula jacet circuitu tria aut duo mill. continens *de Corvo* dicta, à Luſitanis itèm habitata. Inter has duas inſulas aut circa eas Anglorum naves feré continuò verſantur, exſpectantes claſſes Indiæ Occidentalis. Nam illis hæ ex Flandricis inſulæ primùm apparent. Incolæ parum indé fœliciter vivũt, objecti prædationibus, àc bonis ſæpe exuti. Tercera jacet 39. grad. eadem altitud. qua Liſbona, diſtatque à Liſbona ad Occidentem ac Orientem 250. Hiſp. mill. Atq. hęc de Flandricis inſulis ſufficiant, quę aliàs noſtratibus ſatis innoteſcunt.

Inſula de Corvo.

CAPVT XCIX.

Geſta quædam memoria digna, eo quo in Tercera morabar tempore.

Fulmine tacti duo homines

ANno 1589. ſecunda Octobris in inſulæ Terceræ civitate *de Praya* duo homines extra urbẽ in campis prope muros fulmine in mortem adacti interierunt.

XIX. ejuſdem in Terceram venere XIV. naves ex Occidentali India, oneratæ *cochenilia*, tergoribus boum, auro, argento, margaritis aliíſq. mercibus. Quinquaginta numero fuerant cum ex *Havana* inſula diſcederent, verùm canalis exitu, ex iiſdem XI. ſæva tempeſtas oborta confregit, cæteræ etiamnum diſſipatæ, huc illúcque vagabantur. Poſtridie ex eadem claſſe navis ut ſtationem ſubiret inſulæ propinquabat, àt in obviam Anglorum navem, quę tria duntaxat tormenta habebat, cùm incideret, ipſa duodecim ejuſdem generis baliſtis, quas *Gotelingas* dicunt inſtructa, obortum fuit certamẽ tormentis emiſſis. Etenìm à longè ex inſula concurſum hunc ſpeculabamur, mittebátq. Gubernator lembos duos cum ſclopetariis in auxiliũ: verùm ii antequàm accederent nobiſcum viderunt navem ab Anglis quaſſatã, àc fundũ petentem, erectis velis, nulla eminente reliqua parte: Ab Anglis ferè triginta homines cum Capitaneo ſcapha excepti, àc in terram expoſiti fuerũt, pereuntibus etiamnũ pene 50. hominibus, àc divitiis, bis centenorum millium Ducatorum, circa aurum, argentũ, & margaritas fœdè ſubmerſis. XXVII. quatuordecim ſupradictæ Sevillam profectę propè Hiſpaniæ oram à Britannis interceptæ in Angliam abductæ fuerunt.

Capitur navis Hiſpanorum ab Anglis.

Capiuntur XIV. naves ab Anglis.

Hiſce iiſdem diebus Commerlandius Anglus circa has inſulas navigabat, crebróque ad *Muſcetti* (tormẽti genus eſt) ictum ſtationi *Angræ* accedebat. Tum & *Graciosam* àc *Fayalum* adivit, ut narravimus, dromadeſque multas abduxit, conſternatione univerſali inſularum. Poſt tres quatuorvé ab ejus diſceſſu dies, in *Fayalum* venerunt ſex Indiæ naves, ſub duce *Johanne Doryues*, quibus 14. milliones auri argentique vehebantur. Ibi expoſito onere, refectíſq. properè navibus, àc mox eodem reſumpto, nullo poſtea diſcrimine in Hiſpaniã adpulerunt. Reverſus Commerlandius ereptam tanti lucri fælicitatem doluit.

Commerlandius.

Menſe Novembri duæ ingentes naves in Tercerã venerunt: Prætoria nempè & Viceprætoria claſſis argenti. Diſperſerat eaſdem hyems procelloſa magno naufragii periculo ut ſentinatione ſalutem tueri cogerentur, & ſæpenumero Britannorũ adventum exoptarent, quibus vitæ ſervandæ gratia libentèr omne Argentum conceſſiſſent. Verùm Commerlandius licet eo in tractu velificaret, iiſdẽ tamen nunquàm obvius fuit, ut inde magnas poſt miſerias ſtationem *Angræ* ſubiret. Ibi citiſſimè exoneratæ magnâ opũ vi, ſupra 5. milliones argenti oſtendebant, in laminis 8. aut 10. librarum; contecto promontorio, littóreque argenteis laminis, ac ciſtis Realorum ſignatorũ plenis, maximâ videntium admiratione. Millio deciès centena millia Ducatorum valet; & excipio etiamnum margaritas, aurũ, gemmas, aliáque pretioſa regiſtris nondum inſcripta. Admiralius hujus claſſis erat *Alvarus Flores de Quiniones* æger tum ex morbo Indico, ex quo deinde Sevillæ obiit. Hic literas à Rege amplas habebat, cum imperio maris in omnes naves, ac terras, ad quas veniret. Summo ergo honore à Terceræ Gubernatore ſuſceptus. Hic cum Gubernatore deliberans, conſilium init ob infirmitatem navium Britannorùmque incurſiones, mittẽdi naves duntaxat ipſas vacuas in Hiſpaniam cum milite præſidiario, ut Rex certior factus argentum, àc opes claſſis ſecurè curaret Sevillam vehi. Eam ob rem cuſtodiendo argento, corporíſque curandi gratia in Tercera remanebat *Alvarus*. Hic ſexaginta millia *Ducatorum* in margaritis, privatis opibus ſuis reſervata habebat, quas quidem nobis venales offerebat, receptis pro iiſdem aromatibus, ſeu nummis per epiſtolam collybiſtarum. Demùm duas haſce naves tam ex ſociis, quam militibus, trecentis aut quadringentis hominibus inſtructas tẽpeſtas conſumpſit. Prætoria enim vi maris convulſa abibat in ima oceani, cum omnium qui ea ferebantur interitu. Viceprætoria inclinatis malis prope *Sentuvallum* terræ adjecta, in partes diſrupta fuit. Ex ea homines aliquot natando ſalvati, rerum geſtarum, diræque fortunæ nuncii erant.

Divitiæ claſſis Hiſpanicæ ex India.

Alvarus Flores.

Ejus divitiæ.

Hoc eodem menſe naves duæ grandes ex Hiſpanorum India venientes, ſtationíque Terceræ ad dimidii milliaris ſpacium accedentes, in Anglicæ navis occurſum inciderunt, quæ poſt tormentorũ diuturnos ictus naves eas Indicas binas cœpit in conſpectu totius inſulæ. Cauſa hujus animoſæ prædationis hæc

Angli duas Hiſpanorum naves occupant.

tionis hæc

tionis hæc erat: Sub Gallorum titulo Angli quidam ante 8. menſes glaſtum in Tercera navi excipiebant. Verùm eorum fraudem detexit aliquis. Ideo navis in fiſcum redigitur, bona omnia Regis in commodum venduntur, ſociique cuncti comprehenduntur, libera in cuſtodia habiti, quòd inſula ferè clauſi carceris vinculis velut teneantur, licèt poſtea Dominico die poſt ſcopulum *Breſijl* dilapſi piſcatoriumque lembum nacti aufugerint, petentes navem Commerlandii, qui tum forte id mare navigabat, remanentibus duntaxat in inſula gubernatore ac mercatore, qui fidejuſſores dederant. Huic gubernatori in Anglia gener erat, uxoríſve frater. Is ubi affinis ſui captivitatem intellexit à Regina veniam impetrat inſtruendæ navis, reparandíque damni ex Hiſpani alicujus captura, ut eo modo fratrem ſuum redimeret. Idem ergo has duas naves, ut modò narravimus occupavit, aſtante mihi Britannico eo rectore. Captis navibus cum opulentia, ſupra ter centena Ducatorum millia, ſocios omnes dimiſit in terram, retentis tantùm duobus nobilibus miſitque ad Gubernatorem literas, per Rectorem ex Hiſpanis, quibus indicabat velle ſe permutare cum fratre ſuo hoſce duos nobiles; ſi ea illi ſententia eſſet dimiſſurum ſe eoſdem; ſin minus abducturum in Britanniam. negavit Gubernator: adjungens; petendam eam eſſe gratiam à Rege, quam impetrare poſſent ipſi iidem nobiles. Convivio hunc Hiſpanum Rectorem noſtro admovebamus, qui pugnæ ordinem referebat, Anglorúmq. ordines laudabat. Poſtea idem Rector Anglus nullo petſoluto lutro aufugit.

Cauſa.

1590. Ianuario menſe anno 1590. navis una in Tercerã venit ex Hiſpaniarum India, triſtis nuncia interitus 100. navium, circa Floridæ tractum, ex quibus hæc ſola ſupererat: Inde computatione inita ex 220. navibus, quas anno 89. ex Nova Hiſpania, S. Dominici, Havana, Capite viridi, Braſilia, Guinea, &c. conſtabat diſceſſiſſe, 14. tantum, aut 15. naves ſalvas adveniſſe cæteris ſubmerſis ac tempeſtate deletis.

Damnum ingens Hiſpanorum.

Eodem Ianuarii menſe in Terceram advenerunt ex Sevilla quindecim aut ſexdecim naves, pleræque Belgicæ àc Bretannicæ aliquæ, eam ob navigationem arreſto detentæ. Militibus plenæ erant ac omni bellico apparatu inſtructæ, ſuſcipiendum ad argentum àc tranſvectionem *Alvari Flores*. Eo autèm tempore cùm plurimi ibidem venti mare exagitent, navis nulla ſtationem audebat ſubire, quæque ei ſe commiſerant aliquæ, detruncatis malis infinitis in periculis verſabantur, vaſtato ex eadem claſſe Biſcayæ navigio, rupibúſque illiſo, ſalvatis tamen hominibus. Ideò reliquæ naves altum tenebant, ſparſæ pro venti arbitrio in XV. diem uſq. Martii, ut toto hoc tempore nullum anchoræ eijciendæ momentum eſſet idoneum, aut ſubeundæ ſtationis. Ceſſante procella incidit in hanc claſſem ſubito Anglica navis 20. vaſorum, quæ ob ingentem ventum vela cuncta pandere nequibat; Hanc capiunt Luſitani, vexillúmq. Anglicum trophæi inſtar puppi imponunt ſuæ. Verùm a ſtatione haud longe occurrunt iiſdem duæ Anglorum naves, quæ jacturam eam penè reparaſſent, niſi civitatis arciſque propinquitas Luſitanis, tormentis emiſſis, favori fuiſſet. Angli omnes compedibus vincti inter ſe bini tenebantur. Hos ſub foris poſitos vindictæ acri Oeſtro percitus Vexillifer Hiſpanus, quòd fratrem in claſſe Hiſpanorum, quæ Angliam petebat amiſiſſet, pugione nudo aggreditur, àc ſex junctìm ſedentes jugulat. Duo, qui id facinus videbant reliqui, evitandæ cædis cauſa in mare deſilientes ibidèm ſubmerſi ſunt. Scelus hoc Hiſpani omnes deteſtabantur; Liſbonámque Signiferum miſerunt, quem Regis dejnde ſententia damnavit, dedendum Reginæ Britanniæ. At amicorum precibus ereptus ſupremum tamẽ capitis ſupplicium luere debebat; Ni Veneris ſanctâ die Liſbonæ Capitanei cuncti congregati, ipſi veniam ſumma prece impetraſſent.

Capitur Anglorum navis

Facinus.

Duæ eæ naves, quæ Admiralium claſſis (ut dictum eſt) inſequebantur, altum petentes, in navem remotam â claſſe ac deſideratam inciderunt, eamque cœperunt, expoſitis in terrã hominibus. Erat hæc eadem navis quam in Tercera confiſcatam narravimus: Vendita enìm fuerat Hiſpanis ex India venientibus, àc nunc ad S. Lucæ oppidum delata, eodem arreſto ad hanc navigationem adacta. Pollebat ſanè velificandi celeritate, verùm ab Hiſpanis directa non itèm; abducta ergo priſtinis Dominis in Anglia ceſſit.

XIX. Martii ſupradictę naves 19. numero vela dederunt, argentum vehentes, àc generalem Præfectum *Alvarum Flores de Quiniones* cum ſuis, inſtructæ omnes milite, armamentis, àc neceſſariis rebus, eo animo ut vel ad internecionem uſque hoſtibus reſiſterent. Curſum, verſus S. Lucæ portum direxerant, repugnante tamen vento, qui eas præter voluntatem ac *Alvari* decretum Liſbonæ flumini intulit bonâ fortunâ. Propè caput enim S. Vincentii viginti Anglorum naves jacebant, quæ claſſi huic occurrere avebant. Verum alia Hiſpanorum ſors extitit, ſine cæde aut pugnâ, quę aliás fuiſſet dubia, peractâ navigatione.

Hiſpani ſub Alvaro feliciter enavigãt.

Menſe Martio anni 90. in Tercera inſula Cometa conſpiciebatur, ſive crinitum ſydus. Durabat 4. noctes, caudâ in Auſtrum porrectâ.

Primâ Auguſti ad Gubernatorem Terceræ ex Luſitania & Hiſpania delatæ literæ ſignificabãt, antè duos annos elapſos, navigaſſe ex Anglia 12. naves, ex quibus ſeptem Luſitanorum

Lusitanorum Indiã peterent, quinque vero Malaccam. Ex quinque duæ perierunt in trãsitu freti Magellanici, reliquæ ad Malaccam accesserunt, quid autem ibi egerint eæ literæ non continebant. Ceteræ septem superato Bonę spei capite in Indiam delatę, oram Malabar tenuerunt, ibíque sex Malabarum liburnicas cęperunt, item duas Turcarum triremes occuparunt, ex freto maris Rubri venientes, quibus dein abeundi licentiam permiserunt. Navibus aromate oneratis porrò proficiscebantur: Vbi autem onus susceperint, quævè frequentaverint loca, haùd plane novi. Hæc ita scripserat Indiæ Prorex, dimissis literis Venetias, àc indè Madridam.

Augusti septima 20. Anglorum naves ex quibus quinque Regiæ erant Terceræ sese objecerunt, sub Duce *Martino Forbischero*, expectantes classium ex Hispaniæ India adventum, aliísque Occidentalibus locis. Insulas hæc classis omnes concussit, Fayalum præcipuè ex qua Tibicen Anglus tormento ictus missus petendi cibi ac potus gratia à Gubernatore Britãnos omnes in vindictam concitavit, adeò ut Terceræ Dux lembos quosdam cum pulvere tormentario, panéque biscocto eò mittere cogeretur; verùm nihil mali porrò ab Anglis ejus rei gratia tentatum.

Classis sub Martino Forbischero.

Eodem tempore naves duæ onerariæ ex Lusitania venientes Terceramque petentes, medio mari, duas Reginæ naves invenerũt: *M. Johannes Harckles* præerat: Eæ onerarias apprehendunt, ac posteà dimittunt: Nunciabant nobis naves singulas Anglorum 80. tormẽta habere; Capitaneumq. *Dracum* canalem Angliæ servare, ut classi *Carunhia* venienti (quæ 80. navium erat, milite, victu, ac armamentis instructarum, missa in Bretanniam ad subsidium ligæ Galliæ) intenderet, àc esse adhæc apud S. Vincentii caput 10. naves, ut elapsas Indiæ naves circa insulas certò interciperent.

Prima Septembris in S. Michaelis insulam myoparo venit ex Brasiliæ portu *Pernanbuco*, afferens Pernanbucum appulisse Admiralium classis Indię, quòd a S. Helenæ insula aberrasset, necessitateq. coactus hunc portum petiisset, licèt alitèr Rex omnino velit, ob vermes qui in hac parte naves corrodunt. Admiralius hic *Bernaldinus Rybiro* dictus anno præterito 89. ex Lisbona cum quinque navibus in Indiam profectus fuerat. Quatuor salvę in Lusitaniam redierunt, quintam (ut creditum est) quòd nusquam sese ostenderet tempestas absumpsit. Prætoriam duæ Britannicæ naves obviæ miserè vastaverant, verùm & ea salva portũ tenuit.

Vermes navibus infesti.

Quinta ejusdem mensis dromas in Terceram venit ex insula *Corvo* cum 50. hominibus, quos Angli eam in insulam spoliatos exposuerant. Erant hi ex navi Hispanicę Indiæ, nunciabántq. præter illam quatuor etiamnum naves ab Anglis captas, cum dromade in qua Regis arbitrium erat super navibus Lusitanicæ Indiæ, esséque eos classe quadraginta navium Dominos maris, ut ne lembus quidem elabi posset. Ideò & Indiæ Lusitanicæ naves altitudinem 40. & quadraginta duorum graduum currebant, atq. indè Lisbonam evitantes itèm S. Vincentii caput, aliter vix salvæ, manus Anglorum evasissent, quòd omne tum mare Britanni tenerent: Vt & Rex *Hauanæ* classi mandaret moram in alterum annum. Ne prædæ esset; licet ea cunctatio nautis damnosa valdè sit, multíque clam sese abripiant, quos omnes Angli captos exponebant in terram, ut in Terceram semper penè aliquos exutos homines appellere videas.

XIX. in Terceram venit dromas cum officiario Regio, qui navis Malaccæ ereptas naufragio facultates quarum gratia nos ibidem morabamur curaret vehi in Lusitaniam. Profectus etenìm erat e *Carunhæ* portu, cùm 40. bellicis navibus *Alonsus de Baßan* ut classem utriusq. Indiæ custodiret; sub eo præsidio Malaccæ quoq. bona usquè ad flumen deducerent, Verùm ob ventum adversum ad insulas accedere nequibant, præter duas naves quas tempestas à reliquis disperserat. Hæ classem nullam conspicientes eandem quæsituræ discesserint. Atque interim Rex consilium mutans classem revocat, Indiæque naves jubet opperiri (ut dictum est) sublatâ nostrâ spe avehendarum mercium, àc in commodius tempus dilatâ.

XXIII. Octobris in Terceram adpulit dromas nuncia ex quinque navibus, quæ anno 90. Lisbona discesserent navigaturæ in Indiam, quatuor reversas postquam quatuor menses abfuissent, Prætoriamq. solam enavigasse, quæ post infinitas miserias ac 280. hominũ mortem in Malaccam delata fuit. Vehebatur hac navi Prorex *Albucquercquius Mathias*. Is nè illius dignitatis administrandæ facultatem amitteret, obstinatâ mente infaustum hoc reliquis iter emensus erat. Viri hujus probata virtus, cùm etiamnum (ut ego eundem in India cognovi) Militem Ducémque ageret laude summa, apud Indos celebrata, dignáque imperio tanto habebatur. At id ille nactus, mutatis moribus, arrogantiâ fastidiosus, multa indigna commisit. Inter alia navi suæ appingi Fortunæ typũ curaverat, quam ille baculum manu tenens agitaret, cum hoc symbolo. *Quero que vincas*, id est, volo vincas: quod a Cardinale aliísque nobilibus eum deducentibus notatum, stoliditatis haud-quaquam reprehensione caruit.

Mathiæ Albucquercij conditio.

XX. Ianuarii ex Lusitania in Tercera intelleximus Anglos cępisse ratem, quam Rex in Lusitaniæ Indiam mittebat nunciam reditus navium Proregi. Ea quòd cæteræ naves reversę essent plurimum argenti ferebat, quin-

Capiunt Angli naves in Indiã missas & ex Minæ loco venientes.

bat, quinquiès centena Ducatorum millia, ex Realis 40. stuverorum, aliásq. item merces. Eodem tempore occupatam constabat navem auro oneratam ex *Mynæ* loco venientem duásque alias naves pipere ac aromatibus oneratas, quæ Italiam peterent. Earum Piper duntaxat 170. mill. Ducat. valebat. Has naves Angli in Britanniam abduxerunt.

Terræmotus terribilis.

Mense Iulio anno 91. terræmotus insulam S. Michaelis quassavit, à 26. Iulii usque in 12. Augusti continuus, ut nemo ædibus se tueri auderet, turbâ omni per campos dispersa, quos miserabili fletu repleverat. Ruebant etenìm plurimæ ædes, totáq. penè urbs *Villa Francka* dicta funditus pessundata interibat, destructis omnibus monasteriis àc domiciliis, quibusdam adhæc hominibus ruinâ oppressis. Terra aliquot in locis patula hiatus præbebat, translatæque sunt rupes, vastatis àc collapsis quibusdam montibus. Tantâ sané motus violentia, ut mare ipsum tremeret, navésq. quæ stationi adjacebant, prorsus quasi mundi cardines vertendi essent. Fons item erupit subitò é terra, limpidissimæ aquæ scaturigine, per quatuor dies clarus, àc deinde obturatus. Audiebantur mugitus subterranei & dira tonitrua, velùt si Dæmonum catervis antra oppleta fuissent, deficientibus multis præ timore & vita & animo. Tremuit itè quater Tercera, ut converti videretur, nulla tamén celebri jactura. Terræmotus hisce insulis pené assiduus est. Ante 20. annos adeò alio quodã motu mons altus, qui apud *Villam Franckam* jacet, dissipato vertice ac comminuto, totam pene urbem terra obruit, multósque mortales suffocavit.

Classis Hispanorũ in Terceram missa.

XXV. Augusti in Terceram venit classis Regia ex *Farolo* 30. majorum navium, ex Biscaya, Lusitania, ac Hispania, & decem Belgicarum, quas *Vliebotas* vocãt, Lisbonæ aresto ad ministeriũ Regis coactæ, exceptis aliis minutis lembis, ac *Pataxis* quibus speculandi curandarumque rerum necessariarum classi studium erat. Præsidiaria esset hæc classis navibus ex Hispaniarum India venientibus; Germanicæque naves merces amissi Malacitani navigii in reditu susciperent, àc Lisbonam veherent.

XIII. Septembris prætacta classis *Corvo* insulæ accedebat, circa quam Angli stabant, succincti classe sexdecim navium, exspectantes classem Indię ex qua jàm aliquot occuparant. Admiralius *Thomas Hauwer* Britannus, cognoscens Regiæ classis potentiam, imperat suis; Ne aliquas naves adorirentur, aut a sua discessionem facerent. Ceterùm Viceadmiralius *Richardus Groenvelt* non obstante Prefecti jussũ, cum navi quam *Revengam* vocabant classem universam Hispanorum adit; Ordinibus se infert, tormentáque quanta potest vi explodit. Verùm suis non pari ardore subsequentibus desti-

Richardi Groenveldii facinus.

tutus, continuo sex septemve navium corona cingitur. Ibi pugnat validè, sese defendit, hostibus nocet, duásq. naves, unam *Vliebotam* novam adhuc sexcentorum vasorum, ac Biscayæ alteram, tormentis conficit, fundóque donat. Demum post 12. pené horarum conflictum capitur. Ceciderant ex Hispanis 400. ex Anglis centum, cum idem Groenveldius in penitioribus cerebri ex balistæ ictu vulnus suscepisset, ex quo postmodùm obiit. Læsus hic deferebatur in S. Pauli navigium, quod *Alonsus de Baßan* generalis Præfectus classis Hispanicæ tenebat. Ibi ei chirurgus Hispanus vulnus obligat. Verum colloquium ejus Alonsus recusabat, cæteris tamen nobilibus ipsum adeuntibus. Mirâ animi cõstantiâ tandem, quòd lethale vulnus esset, ad mortem sese cõposuit, testatus primùm ignavia fœdissima sociorum derelictum se, àc proditum, mori fidelem Reginæ, ac hactenus gloriæ plurimæ compotem, summa cum animi sui tranquillitate. Mortui cadaver mox in mare projectum fuit. Erat hic Richardus nobilis in Anglia summus, stimulatus ergò ad bella, Reginæ se suáque sponté obtulit, multis sane facinoribus clarus, ac insulis timendus, famosusque Dux. At insitâ crudelitate suis perinde infestus ac metuendus ob sœvitiam imperabat. Nam cùm velo polleret velificandíque arte navis, nauta ut vidit desertum Richardum à sociis, illud explicare voluit, ac effugere manifestum periculum. Sed obstitit Richardus crucem minitatus iis, qui velo manum admoverent mortique se ac suos audaci confidentia obtulit. Vitreos idem calices pertinacia insigni naturæ epotos, solemnibus in conviviis dentibus rumpebat, àc deglutiebat, fœdus cruento ore, sanguineísque ob aciem vitri gingivis. Superstites Anglos victores per navigia distribuerunt, Capitaneũ nempé, Nautam, àc alios, quibuscum deinde in Terceram enavigant, ut rates suas eo certamine destructas repararent. Cum socio itáque meo inspiciendi causa littus peto, àc navem Biscayæ ex 12. Apostolis magnam sub Duce *Bertandono*, qui Generalis Biscayę navium in classe Hispanica olìm fuerat, conscendo. Dux uisos nos advocat, invitat humanitér, prandioque quod etiamnum celebrabat admovet. Dux Anglus captus ei adsidebat, holosericam vestem nigram indutus, ex quo tamen nihil intelligere poteramus, quòd præter Anglicam & Latinam, (qua etiam *Bartondonus* aliquo utebatur modo) nullas linguas calleret. Impetrat postea Anglus veniã à Gubernatore adeũdi insulam, in qua accinctus gladio, (qui ei honoris causa concessus ac relictus fuerat,) & diversorio nostro se intulit, cúmque Anglo illo mercatore cujus socios elapsos narravimus colloquitur, àc à Gubernatore cõvivio honorificè excipitur. Nauta item ad insulam

Mira naturæ pertinacia in calicis vitrei manducatione.

insulam delatus in diversorio nostro erat, in decem fere locis vulneratus, ex quibus demũ plagis inter Lisbonã & insulas obiit. Scripsit Dux Anglus literas ad Admiralium Angliæ, quibus rei gestæ ordinem explicabat, eidem Anglo Mercatori easdem relinquens curandas. Posteà Lisbonam delatum hunc humaniter habvêre Lusitani ac *Setuballo* cum cæteris captis Britannis in Angliam remiserunt.

Classis Hispanica etiamnùm circa insulam *de Corvo* permanebat, usq. in Septembris ultimã, collectâ tum ac adunata classe 140. navium ex Indicis Hispanísq. ratibus. Ceterum ea dum velificationem Terceram versus parat immanis tempestas subitò oritur qualem insulani memoria hominum haud fuisse prædicabant, tantâ maris iracundiâ, ut fluctus, altos illos horrendósque Terceræ scopulos superarent, vivosq. pisces injicerent, septé aut octo dierum continuâ procellâ, terribili fremitu undarum, ventorúmque, ut vel nos in insula degentes supremus horror haberet. Concussis interim vasto in mari navigiis, quæ rupibus illisa, passim interibant, ut undique nil nisi confractas tabulas, hominúmque fluctuantia cadavera aspiceres, tristibus nunciis cladium continuarum huc illúcq. discurrentibus. Supra 12. naves circa Terceram ità fractas cognovimus; ut per 20. dies post ejus tempestatis sævitiem, nihil operis haberent antiquius homines quam cadavera impulsa littoribus educere. Ipsa itèm pridé capta Anglorũ *Revenga* navis scopulo illisa frangebatur; propè tractum Terceræ pereuntibus 70. viris, quos Gallæcos, Biscaynos, ac Anglos aliquot captos habuerat, superstite tantum uno, qui per rupes sese proripiens, confracto cerebro, ac corpore multis adfecto plagis, ex adpulsu per maris violentiam in scopulos, Tragœdiæ ejus eventum denunciabat; Confessione delictorum expiationé implorans, quâ peractâ, mox obiit. *Revengam* navem plurima ex ære tormenta olim muniebant, quæ tunc mare cuncta pressit, cum spe tamen insulanorum eadem æstivo tempore educendi. Inter eas itèm naves, quæ circa Terceram ftangebantur erat & Belgica, albæ Columbæ titulo, sub nauta Cornelio Martino Schiedammensi Batavo. Hic impotentia Ducis, àc militum, quos centum numero vehebat, cùm tempestate jactatus huc illúcque impelleretur, & in Terceræ insulæ conspectum venisset, cogitur, ac compellitur, minis & verberibus, insulæ accedere, terramque quam sibi portum inscitiâ damnosissimâ præsumebant, subire. Restitit nauta, sed frustra, reclamante Duce. Ergò jàm ætate provectus, ut vidit mortis diræ manifestas species, terræ appropinquans, filium quem in navi habebat arctè complexus supremis illum verbis compellat, utq. se salvaret quanto maximè

Tempestas enormis.

Vastat naves Hispanorum fœdè.

Naufragium luctuosum.

posset studio, nullâ ulterius senis habita cura monet. Interim navis in scopulos, qui eo in tractu asperrimi ac horridi insulam muniunt dilabitur, àc in partes confracta abit, decidentibus utrinque patre ac filio, cæterisque hominibus. Stabant incolę quidam subere extremitati funium alligato, quibus eos in terram protraherent, verùm frustrà ob turbulentiam maris, ut ex eo numero hominum, quindecim duntaxat salvarentur, quibus & crura rupta erant, comminutáq. brachia. Inter hos & nautæ istius filius, quatuórque Belgæ pueri videbantur. Reliquos Hispanos, Ducem, Nautámque mare absorpsit. Circa alias insulas non minor clades fremebat. Nam circa S. Georgii duæ naves perierũt, circa *Pico* totidem, circa *Gratiosæ* tres, ità ut mare prorsus tectũ esset tabulis, horrendo spectaculo. Propè S. Michaelis insulã 4. naves mare hausit, ac inter Terceram & S. Michaelis tres, penetrante naufragorum clamore, ad insulanorum usque aures. Ceteræ altum tenebant, malis privatæ, ac penitus dissipatę, ità ut ex 140. navibus triginta duæ tantùm, aut tres in Hispaniam & Lusitaniam salvæ venerint, post varias molestias, àc infinitos labores. Hoc sane navium fœdo tristíque interitu mercium Malaccæ navis reliquarũ vectura in Lusitaniam cessavit, nobisq. aliud commodius tempus erat exspectandum.

Naufragiũ varia.

Ex centum quadraginta navibus 30, duntaxat salvæ.

Ceterùm Piperis conductores, dominíq. mercium reliquarum, quas ex Malaccę navi salvatas in Tercera custodiebamus, quòd nulla alia spes superesset, à rege ægrè veniam impetrant implendis navibus proprio periculo, quibus in Lusitaniam merces avehe-rent; cautionemque præstant àc fidejussores, deferendi easdé in Indiæ Lisbonæ domum, ut rex tributa colligat, ipsique modò in Tercera facultates susciperent sub registro, &c. Ideo Flissingensem quendam Piperis Conductores emiserunt in Tercerã, cui Caryophylla, Macis, nuces Myristicæ, aliáque aromata pro onere cederent tantùm denegata suscipiendi Piperis facultate, quam Rex nondum concesserat. Ea circa Novembris finem advenit, quodque tempestates tum periculosæ essent, àc mare ab Anglorum navibus tutum, præproperè rebus cunctis curatis vela dedit Lisbonam repetens. Ea vehebar & ego nullo occursu, præter navium decem Hollandicarum, quę fruméto àc tritico oneratæ *Lyornam* petebant Italiæ portum. Ità Deo favente anno 1592. Ianuarii secundâ die Lisbonę flumen subivi, cùm novem anni à discessu meo ex eodem portu essent elapsi. Ibi usque ad Iulii mensem hęrens res meas curavi, eiúsq. 17. Setuballum proficiscebar, quo in loco naves quędam erant Hollandicæ, quas conscendens Setuballum 22. Iulii reliqui, cursu in Hollandiam directo, classe 12. navium. Altum petebamus quòd ventus adversus esset. XXVI. ejusdem

Piperis cõductores merces superstites Malaccæ suo periculo curãt avehi.

Enavigat Iohãnes Hugo.

1592.

Hollandiam repetit.

ejusdem perpetua tempestate cum alia navi ejus classis ad palmi distantiam duntaxat concurrebamus, magno submersionis periculo, vixque expediri poterant res nostræ concursu antennarum, tenui spe salutis ni auxilio divino segregatæ tandem rates fuissent; cùm alterius navis minimi veli malus decidisset classemque relinquere cogeretur. Perfluebat & alia disruptis compactutis; quam recipiens se Gubernator, deinde littori illisit, ut mortales eo modo salvos tueretur.

Primâ Augusti cùm altum teneremus in 90. mill. quòd adversus nos ventus impelleret, tres naves conspeximus, sed mox extra adspectum ferebantur. Quarta tres aliæ classem subibant; Nos Biscayæ existimabamus; tribus quatuorvé tormentis per nostros explosis discesserunt. XVI. etiamnùm flante adverso vento victus cibúsque, quòd quindecim essemus itinerantes, præcipuè circa potum imminuebatur, ut ordinem mensurámque instruere cogeremur; adhuc 120. mill. distabat *Heysant* medio ponto (ut vocant) nobis circa 46. grad. degentibus. XIIX. tempestate obortâ tres è classe nostra naves sequi nequibant, convulsæ nimium. XXIV. ejectâ bolide fundum indagavimus magnâ omnium lætitia. Erat enim initium canalis inter Angliã & Franciam. XXVII. navigantes nos in canali duæ Anglorum naves speculabantur, verùm mox oram repetiverunt. XXIIX. terram *Goutsterræ* & *Dortmuyda* vidimus. Postridie insulam *Vectim* superavimus, oram semper legentes. XXX. capita subibamus, ibi navis Reginæ stabat, àt subductis ea anchoris oram Angliæ repetebat, nulla nostri cura. Ibi prope *Doeveram* quatuor viros exposuimus, àc mox vento valido Septentrionalem pontum sulcabamus, nullo impedimento. Prima Septembris cœlo caliginoso ventóque in Caurum porrecto terræ adspectus nobis ademptus erat. Ceterùm vespertino tempore occurrebant ex Orientalibus oris duæ naves, quæ ut sese sequeremur admonent, quòd Texaliæ insulam agnovissent. Nósque interìm detectâ terrâ, quam Texaliam arbitrabamur relictis reliquis ad eandem accessimus. Verùm *Vlielandiam* agnovimus, magno nostro periculo, cùm oram temerè subjissemus, tendentibus alio cursu in Texaliã reliquis navibus. Vento utebamur parùm secundo, & ab inferiore ora cursum vix poteramus repetere, accedente adhæc magna vi tempestatis subitæ, ità ut minimus malus rumperetur, cùm major antè nutasset duro gemitu. Indè multi desperãtes anchorę eo in loco emissionem suadebant. Ceterùm Dei nutu ventum adepti clementiorem, magnâ difficultate circa Solis occasum Texaliam sine fundi ullo exploratore tenuimus, quòd ob uenti impetum nemo auderet occurere. Ibi Dei magnam bonitatem experti, suetâ in talibus gratiarum actione anchoras dimisimus. Secunda Septemb. manè *Conestabilis* noster dùm tormenta purgat, in lætitiam adventus nostri celebrandam, ante Enchusę urbem triumphaturus, ignis pulveris nitrati cochlear invasit, eíque dexteram eripuit, aliáque corporis membra fervore offendit, Id infortunium gaudio nostro moderamen attulit.

Errant in terræ adspectu.

Cum gravi periculo.

Texaliæ stationem tenẽt.

Tertia ejusdem Enchusiam intravi, ibíq. matrem, fratrem, sororémque incolumes repperi, cùm jam XIII. anni & dimidius à discessu meo elapsi essent.

Enchusiã intrat Iohannes Hugo post XIV. penè annorũ peregrinationem.

Deo summo sit laus, sit honor, sit gratiarum actio in omne ævum, AMEN.

FINIS.

DESCRIPTIO TOTIVS GVINEAE TRACTVS, CONGI, ANGOLAE, ET MONOMOTAPAE,

EORVMQVE LOCORVM, QVÆ E REGIONE C.S.AVGVSTINI in Brasilia jacent. Proprietates Oceani; Insularumque ejusdem, S.Thomæ, S. Helenæ, Ascensionis &c. Portuum, altitudinis, Syrtium, vadorum, ac fundi. Miræ Narrationes Navigationum Batavorum, cum interioris terræ descriptione.

Nec non diffusa explicatio in Tabulam Cosmographicam Insulæ S. Laurentii sive Madagascar, cum Detectione Syrtium, scopulorum omnium, ac multitudinis Insularum hujus Indici Maris, situsque terræ firmæ à Bonæ spei Promontorio per Monomotapam, Zefalam usque ad Mossambicquam, ac mox supra Quiloam, Gorgam, Melindam, Amaram, Baru, Magadoxo, Doaram &c. usque ad Rubrum Mare.

ACCEDIT NOVITER HISTORIA NAVIGATONVM BATAVORVM IN SEPTENTRIONALES ORAS, Polique Arctici tractus, cum Freti Vaygats detectione summâ fide relata.

HAGÆ-COMITIS
Ex officinâ Alberti Henrici.
ANNO 1599.

Typus orarum maritimarum Guineæ, Manicongo, & Angolæ ultra promontorium Bonæ spei usq; cum omnib' portubus, Insulis, Scopulis, pulvinis, & Vadis, veraq; latitudine Oceani Aethiopici, ab ortu in occasum ad Fernambucum & promont: S. Augustini in ora Brasiliensi, vergentis: unà cum eiusdem oceani Insulis, præcipué verò S.Thoma, S.Helena, Insula Ascensionis, multisq; alijs, earumque genuino tractu: accuratè omnia ex optimis Indicis tabulis hydrographicis decerpta & emend.
Afbeeldinghe der custen des landts Guinea, Manicongo, ende Angôla, ende voorts tot voorby de C-de boa esperança: met alle de havenen, eylanden, clippē, droochten, ende ondiepten, met de gheheele breede des Aethiopischen Oceani, de welcke vanden oosten na den westen tot Fernambuco en C-de S Augustino (aen de custen van Brasil gheleghen) is streckende; midts-gaders alle de eylanden der selver, als voornamelijck S.Thome, S.Helena, d'eylandt Açemçaon ghenī, ende andere meer, met de waerachtighe streckinghe van dien, alles seer correctelijck ghetrocken eñ na d'allerbeste Indische pascaerten oversien eñ verbt.
Arnoldus F. à Langren delineauit, & scalpsit
Miliaria Germanica, quorum 15. uni gradui respondent
Hispanicæ leucæ 17½. uni gradui competentia.
AEQVINOCTIALIS
TROPICVS CAPRICORNI
OCEANVS
AETHIOPICVS
GVINEÆ PARS
MELEGHETEN
AFRICAE
BIAFRA
MEDRA
TIGRAI
DAMVTE
hic effoditur aurum in magna copia
VANGVE
MANICONGO
Angola
PARS
BAGAMETRO
MONOMOTAPAE
BVTVA
CAFATES
Zaire lacus
ASCENSION
S.HELENA
I.de Fernando poo
I.del Principe
I.S.Thome
I.da Nobon
I.de S.Matheus
I.de S.Helena
S.Maria Dangos
I.de Martim Vaz
I.dos Picos
Trinidade
Acemçaon
Abrolho
I.de Fernando de Loronha
Rocas
C.de S.Roque
Pernambuco
Olinda
C.de S.Augustino
S.Paulo
C.Ledo
C.do Padram
C.de Boa Esperança
C.das Agulhas
I.da Tristaom da cunha

DESCRIPTIO GVINEAE, CONGI, ET ANGOLAE, TRACTVSQVE SVPRA Bonæ ſpei Caput, àc Inſularum Maris, S. Thomæ nempè, Aſcenſionis, S. Helenæ &c.

Vm Indiæ Naves univerſam penè Africæ oram velis prętexant; huic itèm volumini Tabulæ quædam accedunt, quæ Africæ partes oſtendunt Navigantibus eo in Tractu illuſtres, omiſſis famoſis Canariarum, Capitiſque viridis inſulis, regniſque jiſdem objectis in Africę firma, *Gualata*, *Tombuti* & *Melli*, Quorum *Gualata* anguſta admodùm eſt àc tenuis ob victus inopiam, milio excepto vix alterius frumenti aut leguminũ ferax. *Tombutum* magnitudine àc incolarum multitudine præſtabilius, frumento, itèm pecore, lacte, & Butyro; at ſale carens. *Melli* Frumento, carne, àc Goſſypiò pollet. Subſequitur *Guinea* Regnum potentius, ſitum in Æthiopia vel Nigritarum terra.

Africa in quatuor partes veteribus diviſa.

Ceterùm plenioris ſcientiæ gratia notandum eſt veteres Africã in quatuor præcipuas partes diſtribuiſſe, in Barbariã nempè, Numidiam, Lybiam & Æthiopiam, aut Nigritarũ terram, excluſâ Ægypto, Abexinorumque regione, quæ hodie Præſbiteri Iohannis dicitur, ac itèm ab Æthiopibus ſive Nigris habitatur, qui ex ſcripturæ authoritate proprii ſunt, àc Africæ inter primates incolas numerari debent, licèt ſuper ea re adeundi ſint Coſmographi àc imprimis Africæ deſcriptores.

Excluſa Ægypto ac Abexinorum tera.

Vt ergo ad *Guineæ* Regnum revertamur in quo Luſitanorum Gallorumque commercia jam à multis annis celebrantur, hodieque etiam noſtratium: Confine id eſt Regno *Melli*, vaſtoque flumini *Nigro*, complectens in longitudine 500. mill., quæ 100. fermè Germanica conficiunt. Luſitani hic Arces quaſdam habent nempè Caſtellum *Minarum* in Aureo tractu ſitum. Hic item *Tractus Granorum* eſt *Melegete* dictus. Homines noſtri hoc anno qui oram hanc petebant primum delati ſunt inter *C. de las Palmas* & *C. de tres Puntas*, ibique alitudinis 20. ulnarum fundum invenerunt. Verùm Myoparone terram petentes, ad locum quendam acceſſerunt, frequentem caſis, àc Arce in rupe ædificata munitum. Iuxta quam Nigritæ multi verſabantur; ibi ità tormenta explodebantut ut cogerentur diſcedere. Vico nomen erat *Achombene* terræ autem *Chaine*, ut ego puto *Guineæ*. Arcem hanc Luſitani tenent invalidam tamen, eam ad tormenti ictum duæ rupes in mari prætexunt, inter quas Arx curvo flexu ſita remo actâ navi petitur, diſtatque a *C. de tres puntas* 3. aut 4. mill. Vlterius aliquantulum terra montoſa ac ſalebroſa apparet, multis diſtincta arboribus, inter quas craſſitie in orbem ulnas 16. aut 17. quædam complectuntur: Inde circa vicum quendam *Cermentijn* dictum venerunt, in quo multitudo hominum eſt ac commercium frequens itaq. & noſtri linteamina ibi cum auro permutarunt. Probâ aurâ ad vpolibonotum ac Notapeliotẽ provecti bidui tempore 2. tantum gra. nacti fuerant, ut 48. horarum ſpacio unũ duntaxat gradum ſuperarent, licèt ventus continuò ſatis validus eſſet, In cauſa eſt fluctus ea in plaga decidens ad Cæciam ac Meſocæciam, verſus oram. Qui ergo ex Aureo portu *Caput de Lopo Goncales* aut *S. Tomæ* inſulam petit Auſtrali tractu quantum maximè poteſt abire debet, nullo auræ favore miſſo, eritque ea in re difficultas magna ſatis ne recidat, infra Caput in Gambę rivum, aut alium locum, niſi vento plane in Zephyrum inclinato, aut alio pręſidio ex ſeptentrionali aura, ut eo modo Auſtralem tractum caperet; alitèr vix fieri poterit, cùm quibuſdam ea navigatio per ſex ſeptemvè hebdomadas inerti ſucceſſu ducta fuerit.

Guineæ ſitus.

Magnitudo.

Arces Luſitanorum.

Narratio Navigationis Batavorũ àc ad continentem acceſſus.

Craſſæ Arbores 16. aut 17. ulnas.

Vicus Cermẽtiin.

Hic conſiderandum eſt: Quo ad Lineam propius acceſſeris eo ventum Auſtraliorem invenies, ut & ſuperanti eandem ventus ſit Auſtralis ac Meſo Phęnix, aut altior etiam. Itèm notandum S. Thomæ inſulam haud procul abeſſe cùm volantes majoreſque Piſces apparent.

Ventorũ circa Æquinoctialem conditio.

Enimverò cum Guineæ populis facile commercium eſt, præſertìm apud eos, quos Luſitani non ita poſſident, hominum alias raptores, àc odio eam ob rem habiti. Terra ipſa incolis frequens eſt, qui tamen Deum ac humanitatis ordinem ignorant, gentiles & idololatrę. Abundat auro, Ebore, Frumento, Pipere Æthiopico, Oriza, Milio, àc Goſſypio, plurimiſq. fructibus quorum

Guineæ fructus.

Diversi ii 100. numero ad D Paludanum delati.

rum mihi inde centum differentes, àc incognitæ, nondúmque descriptæ species allatæ sunt. Ad hæc ibidem omnigenæ grandiores fabę crescunt, quędam ex arboribus, folliculis cubitali magnitudine, àc manus latitudine; aliæ rubrę àc nigræ Turcicarũ nostrarum instar, majores tamen, albæ itèm ac rotundæ, una contentæ singulæ capsula, more ciceris, etiàm aliæ rotundæ & minutæ, coralini coloris rubri, distinctæ maculis nigris, quales Ægyptus habet, visas ibidem à me, vocantúrque *Abrus*, quas & Doctissimus *Prosper Alpinus* Libro in laudatissimo Ægypticarum herbarum describit; crescunt insuper duriores aliæ, maculosæ, marmoris specie variæ &c.

Animalia Guineæ.

Quadrupedum Aviumque summam habet copiam, præcipuè Pavonum, Gallinarũ sylvestrium, Psittacorum cinericiorum, ac Nisorum, avium minutarum quæ ex ramis arborum artificio singulari pendulos nidos dimittunt, (quales mihi allati sunt) ut à serpentum infesto morsu tuti sint. Piscium non minor abundantia fertur. Nihil ut iis desit præter Doctrinæ Christianæ sanitatem, quã saluari possent. Aëre autem fruitur calido admodùm ac intemperanti, nostrorúmque naturis incommodo, singulariter pluviæ nocent, quæ corruptiones magnas ac vermes generant, quòd calida àc humida putrefactionis mater sit. Indè plurimi morbi nascuntur, febres cumprimis fervidæ, fluxus ventris, Dysenteria &c.

Pisciũ copia.

Aër malesanus.

Persequentes tractum, *Principis Insulam* transmittunt, ac ulterius sub linea *S. Thomæ*, ita dictam quòd Apostoli *S.* Thomæ die inuenta fuisset.

S. Thomæ Insulæ magnitudo.

Sexaginta ferè Italiæ milliaria Insula hęc in latitudine habet, ea duodecim nostra faciunt, in circuitu autem 180 quæ triginta sex Germanica sunt. Sphærica penè formã jacet. Zingiberis àc saccari feracissima, aliarúmq. rerum ad victum pertinentium, ob pluviam àc rorulentos humores, qui manè singulis ibi diebus tellurem recreant, àc ejusmodi fructuum incrementa adjuvant.

Vada ante flumen Gabæ periculosa.

A S. Thomæ insula in Meseurum deflexi ad flumen sive Rivum Gabæ accesserunt cui vadosus locus obiicitur, ad 3. aut 4. ulnas, æstuosus valdè, ob fluctus maris, àc fluminis inter se obvios. Fluvius hic duorum milliarium latitudinem habet & quod excurrit, utrinque eum multæ arbores prætexunt, nullã tamen incolarum frequentiã, idcircò juxtà ventorum conditiones pergebant, nunc terræ admoti, nunc verò mari in alto navigantes. Tractus hic ad Austrum & Septentrionem vergit profunditate maris exigua, ut remotis à terra vel ad sesquimilliare, tantùm duodecim aut tredecim ulnarum altitudo sit; atque accedentibus propius ad milliaris dimidii spacium quatuor, quinque, sex aut septem tantùm ulnæ supersint, Appropinquare tamen tutò potes quòd fundus ipse purus sit, àc aura quædam de nocte afflet è terra, quam inde *Terrenam* nuncupant, præsertim non longè absentibus. Vlterius aliquantulum ora Occidentalior reperitur, usque ad *Cap. di Lopez Gonçalim*, quo in loco cùm indigenis tractare occæperunt tenui tamen successu, quòd Galli quidam antè paruum tempus omnia ibidem vastassent: Hic, cùm sederent jam aliquot dies, multa ex moribus incolarum peregrinoque vivendi genere intellexerunt.

Altitudo circa oram Gabæ.

Mores habitantium circa Lupi Gundizalvi Caput.

Primum autem quòd ad religionem attinet. Deum ac divina penitus ignorant, quidam solem ac Lunã venerantur, alii arbores quasdam, aut Terram veluti nutricem ac omniparentem. Indè sputo terram maculare pro crimine habent. Raro prodeunt sine magno, lato, àc evaginato cultro, quẽ manibus tenent. Vtriusque autem sexus homines cute discissa diversimodè ac stupendo more, visuntur. Cultris ità pellem lacerant, àc deinde eandem unguento quodam colorato fricant. Antequàm bibant semper aliquid primùm è poculo effundũt. Inter prandendum nunquàm potant. Post remotas mensas valido aquæ, seu vini *de Palma*, aut aquæ melle admixto decoctæ haustu sitim explent.

Manè vel interdiu obuii inter se, aut Primatẽ salutantes, honoris in signũ, in genua procidunt, manúsq. cõplodunt, genuatim residentes, donec ille salutationem reddat, eodem pulsu manuum, aliàs inter se cõplodunt hisce verbis *Fuio, Fuio, Fuio*, quibus & viã ac pręsidiũ cõcedunt, aliaq. fausta declarant. Incolæ furaces sunt circa advenas, nõ item circa suos: fœminæ verò fornicationi ac libidini deditæ, præsertìm cum advena, nullã ibi existimatione probri. Quidã vero inter eos viri rotundas cistulas sive thecas è collo pensiles habent è corticibus factas, majores minoresque, haud absimiles iis, quæ apud nos in diversoriis elemosinæ iniciendæ causa dependent: verùm in iis contenta nequaquã patiuntur aspici. Viri juxta ac fœminæ plurimùm nudo capite degunt, capillo mirifice formato, àc vincto, breviore tamen, quidam galeros ferunt ex arborum corticibus aut Indicis Nucibus confectos. Quidam fasces plumarum numerosa serie gestant, filis ferreis capillis alligatos. Galerorum ac plumarum eas formas mihi complures allatas possideo. Quibusdam superiore in labro foramina sunt perque Nasi interiora labiorúmque vulnera Eboris partes inserunt, daleri magnitudine, in ramum desinentes, foramini aptum, ita ut os tegant àc naribus accedant. Aliis ex interstitiis nariũ, àc labiis ebur dependet, quibusdã Conchæ minores ac dentes in ornatum (ut putãt) cuius item gratiã quidam inferius quoque labrum terebrant,

Galerorum ac Plumarum formæ.

Faciei Ornatus.

terebrant, ac linguam per hiatum exerunt. Plurimi itèm ex viris àc etiã fœminis Inaures gestant, trientali aut quadrantali pondere. Aliis bacilli ex auribus sunt, lati quinque aut sex digitos.

Inaures.

Vestimenta ceterùm constant ex storea facta è libris arborum, rubri coloris, ad pudendorum tegumentum. Ys storeis quidã pelles simiarum, Cercophitecorum, aliorumùe sylvestrium animalium appendent, cum nola quæ medium tenet, prorsùs ut apud nos Vaccis àc ovibus fit. Corpora rubro colore pingunt, quem ex rubro ligno, quale & mihi inde allatum est conficiunt. Pulchrum colorem diffundit, leviorem tamen, quam is quo Brasilianum lignum adficit. Oculum proinde & unum rubore inficiunt, alterum verò flavo colore aut albo, inductis ad ista per faciem tribus quatuorùe lineis.

Vestitus.

Corporis pictura.

Plurimi hominum incolarum cingulum ex Bubali corio gestãt, pilosum etiamnum. Id fere ad palmi distãntiam conjunctum anteriùs, à quaque extremitate particulã eminente, minuto vinculo stringitur. A ventre brevem latumque è ferro cultrum dimittunt, vagina ferrea tectum. Cingula hęc quædã lata sunt duos aut tres palmos & amplius. Supra eos cultros aliis missilibus itèm utuntur triangularibus (ut apud me conspici possunt) & terribilibus admodùm. Prætereà fæminarum multæ ingentibus annulis ex ferro, ære rubro, aut stanno crura cingunt. Y subinde quatuor aut quinque apud nos pondo penderent; tanta arte commissi, àc cincti ut vix intelligas quo modo eos induere potuerint. Viri itèm aliqui eodem ornatu gaudent at pauci. Sunt & mulieres quæ præcinctoria juncea gestant, qualia & ipse allata habeo. Atque hæc de vestimentorum relata sint formis, in quibus ut deformes conspiciuntur, ità & in reliqua familiari re non multum à brutis differunt. Humi cubant in storeis strati. Victum ducunt ex magnis albisque radicibus, quas *Iniamos* dicunt, amæni gustus, Hispanicisque *Batatis* seu castaneis simillimi, quas assant & elixant, itèm ex aliis radicibus ac saccari arundine. *Bananæ* autèm sunt fructus Arborum, quomodò Indiæ ficus hoc in libro vocantur, Cucumeris longitudine ac gustu mixto acido dulcique omnimodò suavi. Porrò & Piscem àc carnes manducant, nullã ciborum discretione, quos temerè eundé in catinum conjiciunt, discumbentes belluarum ritu. Primates ferè soli cibum capiunt ex stannea pelui, alii ex figulina turpi insidentes storeæ humi stratæ. Fœminæ proprio privatoque laboreaquam adferunt, àc fructus, quos coquunt. Naturæ onus nunquam deponunt in terram temerè, summã peccati opinione. Ea gratia scrobes effodiunt capacissimos. Viri quidam storeas conficiunt, quas inter se permutant; Armis meliùs instructi degunt quàm ii qui circa *Minas* habitant, frameis nempè arcubus, telis, àc clypeis oblonga textura ex corticibus arborum paratis. Tympanis utuntur infra angustoribus, supra verò latis, tibiis autem ex Elephantis dente. Arma ista cuncta mihi allatã sunt. Nostri in flumine *Gabam* ad certas Insulas venientes à Nigrita quodam deducti sunt, qui dentem magnum per superiùs labrum ostendebat, àc manu latum cultrum tenebat, per cæterà corporis dissectus àc foraminatus ut notavimus, ad casam quandam inter Nigritas; quò in loco aulæa quædam ex arborum libris strata jacebant, iis cum insiderent, nihilque prætereà animadverterent, humeri illis pulsantur, àc signatur ut suspicerent, hisce verbis *Mani Gabam* commonefacti. Cùm quid sibi ille pulsus vellet aliàs ignorarent suspicientes Nigrum quendam viderunt sede elevatum certos per gradus, immotum pene, idolique instar catenulis multis, annulisque osseis cinctum, teterrimo adspectu. Hic pedibus suis Nigras quasdam mulieres subjectas habebat, qui Elephantorum caudis muscas arcebant, ventulùmque conciliabant. Iccircò conjectati nostri ejùs eum insulæ Dominum esse, mox genu flexerunt, salutationem more patrio istius regionis ex manuum complosione perhibentes, donec *Mani* signo reddito plausu simili ut surgerent declararet. Pro munere tùm storeas illas regia dona retulerunt, quas & ego cum linteamine habeo. Alii ex Myoparone nostri homines alterum ejusdem fluminis ostium ingressi, ad duo usque milliaria ad vicum quendam magnum accesserunt flumini contiguum ut lapidis jactu tecta casarum facile attigisses: Cùm duplicatam navis longitudinem à terra abessent Anchoram ibidem fundo dederunt. Stabant in fluminis ripa Nigritæ supra mille, viri, fœminæ, àc pueri, ex quibus alii frameas habebant, alii cultros ac similia arma. Voce summã inclamabant *Jo Io*, alia item verba addentes pari plausu juxta regionis morem, spectaculo mirabili, àc auditu peregrino. Paulo pòst Nigrita quem è loco qui inde quinque aut quatuor milliaria aberat adsumpserant Aquæ sese dedit, terrámque adivit. Hunc mox mortales ii omnes præsertim fæminæ invadunt, ità ut progredi nequiret, cantantes pariter, ac virenti gramine eum conspargentes, tanto strepitu, ut auditum visumque adimeret, nulla intermissione, abscindentes omnes ripæ herbas cultris suis. Interim ex eo vico quidam scipione longiore insignis processit, veluti Imperatoria authoritate pollens,

Tela.

Victus.

Arma.

Quid nostris in Rivo Gabã accidesit.

Adorant Regem.

Honorantur storeis.

Quid cæteris eodem in flumine accidesit.

pollens, ſilentium cæteris imperat, àc à flumine ut recederent compellit, verùm fruſtrà ob multitudinem. Nigrita item iſte antè à noſtris dimiſſus *Cannyto* quodam (ita lembos ſuos vocant) ad navem rediit, adducens unà ſecum viros duos, fæminàmque provectæ ætatis, quæ ex primatibus uni vxor erat, in medio viridi colore depicta, manibùſque virentem ramum ferens, quo innuebat, aliis duobus viris plaudentibus, omni pacis ac amicitiæ nota (ut exiſtimabant) juxta terræ uſum.

Signa amicitiæ.

Cum hiſce hominibus duo ex Myoparone terram petierunt, maxima turbatione aſtantium, plauſibiliq. lætitiæ ſignificatione: Atqui ad Præfectum euntes bona huius turbæ pars ſequitur, preſertim fæminæ diſcurrentes huc illucque, modò à fronte ſaltantes, modò à tergo, inſanorum hominum more, concutientes cultros ingentes quos manibus geſtabant terribili ſpectaculo. Neque miranda eſt in hiſce hominibus eorum geſtuum inſoletia, quòd nunquàm antea candidi coloris homines inſpexiſſent.

Candidi homines nunq. Nigritis viſi.

Luſitani olim in oſtio fluminis fuerant, verùm non perinde ipſum penetraverant. Nam à navi octo aut decem mill. erant, fluviùſque circa hunc vicum (qui Cermentyn dicitur) miliaris latitudinem facile habet, ab alia rivi parte altero jacente vico: Dum Myoparo hic hæret, tormentum noſtri emiſerunt, cuius terrore incolæ adfecti aufugerunt, mox tamen reverſi. Qui ad Præfectum ibant cantu ac ſaltationibus, magno gaudio, quòd Candidi homines in eas oras veniſſent deducebantur. Præfecti caſa ex arundine conſtabat ibi exſpectarunt per mediæ horæ ſpatium noſtri, Ducis adventum, nequáquã interim ceſſante illâ plebeiæ lætitiæ declaratione.

Ad Caſam Præfecti deducuntur.

Prefecto ergò prodeunti primùm tres ſtoreæ, àc duæ ſedes, major minorque à Nigritis quibuſdam ſubſequentibus adferuntur.

Is prodit.

Corpus, faciem, àc cætera membra cretata habebat, alioùe albo colore fucata; & ſacculus cum creta poſt ipſum ferebatur.

Dealbatus.

Caput pileus ex pelle tegebat plumis variis plenus. Catena vero ex oſſiculis vel centum in ordines diſperſa, collum, brachia & crura cingebat. In ſede collocatum acceſſit annoſa mulier quæ ei ex creta iſta præbuit, manus, velut lavans, eâ conſpergens, reliquáque in faciem conjiciens, ſurſum dein elevatis duabus manibus. Vxori item creta offerebatur. Poſt eam ceremoniam Mulier illa cantum inſtituit, domóque ſaltans egreditur, ſubſequentibus eodem ritu ceteris fæminis. Tum quædam verba infit Dux, Nigritas conductores noſtros advocat, iiſque adventum noſtrum gratum eſſe teſtatur manu plaudens hiſce verbis *Fuio*, *Fuio*, ut uſus ibi fert, poſt alios ſermones jubet ut ferrum exhiberent, ſupereſſe magnam ibi Eboris abundantiam; ita factum ac permutatio aliqua inita.

Suſcipit noſtros ac ad cõmercia hortatur.

Flumen hoc ut diximus latum valdè eſt. ſcatet Crocodilis ac Hippopotamis; multos habet ſinus, vergit in Notapelioten.

Fluminis Gabæ deſcriptio.

In diſceſſu à vico *Crementino* nocturno tempore quatuor aut quinque horis obliquabant curſum, bis fundo illapſi. Perſequentes navigationem Inſulam quandam prætervecti ſunt in oſtio fluminis jacentem, quales multæ ſunt, quòd terra ibi plana ſit, humilis ac arboribus plena. Ea Inſula *Caraçombo* dicitur, ex qua noſtras ad naves *Canutium* (ita ſchaphas ſuas indigitant) venit octodecim hominibus inſtructum, quibus tympanum aderat, ac cavatus baculus fiſtulæ vice.

Caracombo Inſula.

Accedentes ex eo numero quatuor aut quinque tranſgrediebantur, inter quos unus erat albatus planè quà facie, quà brachiis, & pectore. Ramuſculum idem virentem tenebat cum nola, ac aliud contextum forma paſſeris penè, itèm cretam quam paſſim per navis tabulata ſpargebat, nolam identidem pulſans, cum vel loquerentur inter ſeſe ipſi, vel nos aliquid diceremus. Conſecrationis cujuſdam ſeu benedictionis hæc nota videbatur. Sedenti poſtmodùm ac titubanti vacillantiq. in verbis obſeſſorum à ſpiritibus more olla ingens vino *de Palma* plena adfertur, ex qua propinant ſibi mutuò, protracta ea potatione ferè ad mediæ uſque horæ ſpacium, quo confecto lembũ ſuum repetiverunt, ac eo terram, quò & noſtros invitabant permutationis ergò ferri cum ebore. Palatium ita intrant ac vicum luſtrant. Ibi exiguam noſtri caſulam deprehendunt triũ pedum altitudinis tecto munitam verum à latere aliquantulùm adapertã. Sub ea minuta crux ſtabat ex qua turbo pendebat impletus quibuſdã reculis, quarum adſpectum denegabant. Iuxta crucem bacillus viſebatur, cui caput puelli infixum erat, oculo in uno oſſiculum habẽtis, quale Aſelli minores ferè in capite oſtendunt (apud nos frena equorum ac canum torques inde fiunt) juxtaque bacillum jacebant piſcium aliorumque animalium oſſa, inter quę & Piſcis Priſtis roſtrum erat ſine dentibus, quòd Nauta collectum ad me pertulit.

Funeris ritus.

Cùm hujus rei cauſam quærerent teſponderunt funus ibi eſſe. Tranſeuntes alium vicum 10. fere viros ſedentes catervatim ante cuiuſdã caſę fores offendunt, inter quos & quidam ex primatibus apparebant. Intra caſam mirabile omnium vocum Chaos perſonabat, in funeſti planctus (ut ipſi interrogati confitebantur) formam. Mulieres nullo verecundiæ reſpectu pariunt, accurrentibus promiſcue cuiuſuis ſexus, aut ætatis hominibus.

Partus nulla verecundia.

Mirari autem licet Circuncisionis apud eos uſum, cùm tamen Legis divinique cultus expertes ſint.

Circunciſio.

Terra (ut dictum eſt) fert abundanter cunctos peregrinos

grinos fructus, scatetque animantibus àc avibus omnis generis. Nidi supra 100. uno ex ramo dependentes inibi conspiciuntur, mirâ arte contexti, in spectaculi insignem elegantiam. E stramine penduli ramo firmissime alligantur, contra Anguium Lacertorumque insidias. Horum nidorum formas pulcherrimas habeo allatas. Atque hæc de *Guineæ* ora dicta sint, sequitur potentissimi Regni *Congi* descriptio.

Nidorũ elegantia & ars.

Antiquorum opinione hæc terra inhabitabilis erat quam sub Zona torrida locaverant. Verùm falsò, *Odoardo Lupo* Lusitano teste, qui eandem multis cum Lusitanis habitavit, àc bonum ibi incolatum prædicat. Aër etenim ipse præter cunctorum æstimationem ita tẽperatus perhibetur, ut hyberno tempore neque acerbum frigus sustineat, quòd hyems ibi Autumno Romani territorii similis sit, nullo usu pellium, aut vestium mutatione, cùm nec focum requirant. Sed nec ipsa montiũ Cacumina majore hyemis acerbitate utuntur, licèt, generatim hyberno tẽpore calor sit major quàm æstivo, ob continuã pluviã antemeridiano præsertim tempore duarum horarum, àc totidẽ postmeridiano. Calor is nostris hominibus penè intolerabilis est. Eius terræ incolæ nigri sunt, licèt fæminarum aliquæ ad flavedinem inclinent, nigris plurimùm cincinnis aut rubeis russisve staturæ mediç, Lusitanis circa eandem haud absimiles. Pupillas multicolores habent, nigras ac marini coloris, labia non ità crassa quemadmodum Nubiæ hominum, aliorumque Nigritarum existunt: ita & vultus dissimilis est, macilentus, modò pinguior àc moderatus ut Lusitanorum, differentiâ quâdam à cæteris Nigris malè formosis hominibus. Longitudinis diei Noctisque par fere ratio est, nàm per integri anni cursum vix horç quadrantis differentia intercedit, quç animadverti queat. Hyems ergo illis ἐν πλάτει loquendo nostro in vere oritur, ferè circa 15. Martii, ac Æstas Septembris medio. Pluviæ ibi hyemante anno continuæ sunt quinque mensium, Aprilis, nempe Maii, Iunii, Iulii, & Augusti. Raro tum sereni dies illucescunt, ipsique imbres guttis ingẽtibus densantur, in miraculum usque, cõsumpto ac digesto omni humore per aridæ terræ meatus. Contrà æstas sex mensium sicca est ac vix ullâ pluviâ madefacta. Flumina hinc itém crassa cœnosaque aqua implentur, terramque invadentes eandem humore adficiunt.

Qualitas aëris

Hominum vultus.

Tempestates anni.

Fluminum exundantia.

Æstivi ejus temporis venti ii sunt, quos Hippocrates & post eum Iulius Romanorũ primus Cæsar Grçco Etesiarum nomine indigitarunt. Borea Lybicus est, Lusitani quẽ *Vento maestro* sive generalem nuncupant, tanquàm illi terræ proprium àc ordinariũ. Eadem aura pluvias causat, plurimâ nebularum exagitatione, versus montium capita, quæ ibi percussæ resoluuntur, àc in terram se effundunt. Inde altis montibus nebulæ imminent instante pluviâ. Imbres iidem continui fluminum quoque incrementa suscitant, Nili nempe & Nigri, aliorumque ejus plagæ, quæ vel in Mediterraneum Mare vel Oceanum cadunt, lapsu suo pinguedinem humiditatemque regionibus quas rigant applicantia. Quòd ergo Æstate nostra, qua illi hyemem experiũtur, plurimi in *Congi* Regno ac Æthiopiâ imbres cadant, mirandæ non sunt prorsus fluminum exundantiç, licet in Ægypto aridioribusque terris; quç nunquàm pluviis rigãtur (excepta Alexãdriç regione) eadẽ incrementa majoris miraculi sint, quæ circa Nilum contingunt, ex crassa, densaque aqua, certis, statisq. anni tẽporibus, nullâ immutatione in totius Provinciæ summã fertilitatẽ, quæ absq. iis irrigationibus vacua esset. Vnde & a veteribus sacrificatũ Nilo, Genii boni nomine ei indito, teste Ptolomæo Libro quarto. Atqui hodiè plurimi Christiani miraculo hanc fluminis exundantiam adscribunt, sine qua fame pereundum esset, dependente hominũ vita (ut Iohannes Chrysostomus ait) ab aquarũ incrementis. Caurus ergo qui apud nos æstivo tempore flat, quod illis hybernum est, ibi nebulas ac vapores circa montium summitates colligit, pluviasque citat, quæ ob calidos vapores hyemem iis in locis temperant. Hi ergò imbres in causa sunt quod Nilus exundet, aliaque horum locorum flumina, magnâ olim veterum disceptatione, ac infinitarum fabularum circa eam congestâ serie. At æstivante iis in locis anno contrarii venti secũdum Pyxidem afflant, Notapeliotes nempè & Borapeliotes, haud dubiè frigidi, proficiscentes scilicèt ex opposito Poli Antarctici, qui & Terram ipsam refrigerant, ut nostri apud nos. Etenim illis syncerum cælum reddunt, nobis verò nubilosum ac pluviale, naturali quâdam Terræ, Aëris, àc climatum dispositione, præsidente summâ divini numinis providentiâ, quâ Cælorũ orbes segregati sunt cursusque solis ac syderum, ut omnb⁹ terris luceant, caloris, frigorisque temperie juxta ordinatas compositasque proportiones. Enimverò nisi ea refrigerans aura Terras Æthiopiæ, Congi aliasq. circumjacentes recrearet, calor planè intolerabilis constitueretur. Hac eadem aurâ incolç Grçciç fruuntur, Candiç, Cypri, Asiæ minoris, Syriæ, àc Ægypti. Ideo illis venti Borealybicus ac Zephyrus Zoophyti, quasi vitæferi dicuntur, Porro notandum Nives nunquam in montes Æthiopiç, Congi, aut circumjacentium regionum cadere: Nisi inspexeris, quæ versus Bonæ spei Caput feruntur, aut in locis ubi Lusitanis dicti Nivis Montes jacent. Congi regnum si glaciem aut nivẽ haberet Aurum sanè vinceret in pretio, quòd potus eo modo refrigerari posset.

Etesiæ.

Causa exundantiæ Nili.

Temperatura mundi.

posset. Iccirco flumina crescere ex Nivis augmento ac liquore nequaquam perhibeas rectè. Imbres enim quinque mensium ea incrementa dant ut jam retulimus.

Ad propositum ut redeamus. Congum petere potes, aut è mari alto S. Helenę insulam versus factâ transmissione, aut juxta oram Africæ, in S. Thomæ insulam, ad Caput *Lupi Gundizalvi* (quod gradu primo Australi Lineæ jacet, distatque 21. Germanię mill. a S. Thomæ insula) directâ navigatione. Indè terreno vento oram legunt, anchoramque vespertino tempore emittunt, certo in loco post aliquod Promontorium, aut in portu quodam, donec ad destinatum locum ventum fuerit.

Navigationis in Congum ratio.

Congi Regnum ad S. Catharinæ caput extenditur. Id Australi Æquinoctialis plagæ adjacet secũdo grã. ac dimidio. Persequentes oram ulterius Littora quædam ac arenas transeunt, commemoratione indignas, usque ad duos sinus, quos mare efficit, bono portu quem *Alvari Gondizalvi* vocant. Vlterius aliquantulùm rivulus quidam in Oceanum incurrit, à Lusitanis ob ruborem dictus *De las Boreras rossas*, quòd aqua ea arenas quasdam rubras subjectas habeat, quæ colore eandem adficiunt. Circa hunc tractum Montes quidam alti consurgunt à Lusitanis dicti *La sierra Complida*, id est, montes longi, succedit deinde alter fluvius, *Baja de las Almadias*, id est, sinus lemborum, quòd ibi multi lembi fiant. In hujus fluminis ostio tres insulæ jacent, quarum maxima in medio est, habitata, ac portu minutarum navium capaci insignis; reliquæ incolas non habent. Hinc discedentes ad magnum Congi flumen *Zaire* dictum appropinquant, ex eodem partim lacu originem ducens, ex quo Nilus descendit. Tantam verò aquæ abundantiam reddit, ut pene fidem res superet, latitudine 5. mill. & dimidij impleta, antequã in Mare procurrat, dulcem aquam evolvens etiam salsis fluctibus per 8. 10. & aliquando 16. nostratia milliaria superatis, quo argumento facile Nautæ considerant locorum situs ad quos provecti sunt. Adverso flumine majoribus lembis ad 5. milliaria tutò navigare licet, succeduntque mox impetus torrentiũ undarum maximi, quod eo in loco flumen è cataracta cadat tanto fragore ut ruere nõ fluere credatur qualia & Nilus, Danubius, ac Rhenus quibusdam in locis experiuntur. Fluminis ostium insulas quasdam habet, incolis plurimis frequentes, quęis satrapæ imperant, Regis *Congi* feudatarii. Olim insulani bella inter se gesserunt ex lembis, quos integro ex trunco arboris excavant. Ea *Licondo* dicitur, crassa aliquãdo, ut vix viri extensis eam brachiis comprehendant, indè & lembus ex maxima ductus vel 200. homines capiat. Scaphas hujusmodi remis agitant maximo impetu; remum quisque tenet & arcum; bellandi occasione remum dimittunt àc arcu rem gerunt. Gubernaculorum item vice vertendæ scaphæ hisce remis utuntur. Hoc in fluvio sunt Crocodili ingentes apud eos *Cayman* dicti, Hippopotami, aliùdque animal quod duas veluti manus præfert, caudam unam, lagenæ penè instar, id *Ambize Angulo* vocant nos, Porcum marinum diceremus, ob pinguedinem velut Porci. Gustu pollet optimo, Carnis imagine, cùm tamen è piscium numero sit, qui dulci ex aqua nõ egrediuntur. Gramine riparum vescitur, caput bovis habet, & sunt hujusmodi 500. librarum. Piscatores sub pæna capitis captum hoc Animal ad Regem deferre coguntur.

Congi Regni magnitudo & situs.

Flumẽ Zaire.

Catatacta.

Crocodili.

Piscis mirabilis Porci instar.

Hic Promontoriũ exoritur porrò, quod *Cap. di Padram* vocant, àc ulterius paulò flumen *Lelundæ* quod ex minuto lacu oritur interiori terræ situ, unde & plura flumina nascuntur, nominatim quod *Coanza* dicunt, de quo posteà agemus. Fluvius *Lelunda* tempore quo imbres cessant siccus omnino est ac vadosus, fluit circa montis pedem, in quo Regia civitas *Congo* ædificata conspicitur. Hinc cursus tendit ad flumen *Ambrizi*, ingens item ac portu commodum. Fluit non longe ab *Congo* oppido versus Mare. Sequitur fluvius *Onzo* portuosus, nascens è lacu Nili. Australiore tractu accedit amnis *Lemba* portui tamẽ ac navigationi ineptus. Post hunc Danda fluvius maximus occurrit, qui Naves vasorum 100. ferat. Ex eodem ramus Australior tendit *Bengo* dictus ac cũm Coanza flumine alio maximo insulam *Loandæ* reddit concurrentibus vndis, ac magnã cœni vim efferentibus, dilatationem in insulæ. Bengo autem ingens amnis per 25. Italica milliaria quæ 5. Germanica reddũt, navigabilis fertur. Inter duo ergo ista flumina *Loanda* insula famosa jacet, cũ portu ejusdem nominis. *Loanda* terram planam sine montibus significat.

Flumina Lelunda.

Coanza.

Ambrizi.

Onzo.

Lemba.

Danda.

Bengo.

Loanda insula.

Etymon ejus nominis.

Quatuor hæc insula milliaria longitudine sua ferme complectitur, latitudine verò quadrantem milliaris vix, àc quibusdam in locis teli duntaxat jactum. Mira res; effodienti terrã ad 5. aut 4. palmos pleno turgidoq. mari potabilis àc dulcis aqua aperitur, eodem verò decrescente salsa àc amara.

Hac in insula piscatio illarum Concharum celebratur, quæ universum per Congi Regnum, aliasque vicinas partes, monetæ loco serviunt àc exponũtur Ea piscatio hoc modo initur. Mulieres quædam è littore in mare aliquantulùm descendunt, àc cophinos quosdam arena plenos educunt. Hos in terram producunt conchasque ab arena purgant, quæ minutæ admodũ sunt, ac variæ, apud eos tamen fere in duo genera distinctæ, sunt enim mares; sunt fæminæ, quę pulchriores colore ac adspectus voluptate habentur. Quamvis verò circa plurima Congi

Piscatio Cõcharum quæ monetæ loco sunt.

ma Congi littora hujusmodi conchæ reperiantur, præstant tamen illæ *Loandæ* subtili fulgore, ac cinericio colore, aliis colorum generibus reprobatis. Hisce conchis ibi cuncta emuntur, ipsumque Aurum, Argentum, ac cætera ad cibum pertinentia. Ceterùm non tantùm hoc more moneta Auro detrahitur, aut metallo alteri, in Congi regno, verum & in alijs Africæ partibus, in regno Chinæ, ac quibusdã Indiæ locis. In Æthiopia etenim Piper nummorum in vicem exponunt; in regno Tombuti circa Nigrum fluvium Conchas marinas, ac *Porcellettas*, ut in China & Bengala Metallo sanè maximus in Europa honos est, cum id infinitę gentes pari veneratione aut pretio nequaquam adorent. Insula hęc 7. aut 8. pagos habet *Libata* dictos idiomate istius terræ. Præcipuus *S. Spiritus* nomine signatur, quem Gubernator è Congo dimissus tenet, piscationi opulẽtæ concharum intendens. Multa item hic animalia sunt capreæ, Apri &c. Ardua item hic & mirabilis arbor crescit *Ensanda* dicta, perpetuò virens, virtutibus mirandis inclyta. ramos proceris incrementis extendit, ji fila quædam tenuia demittunt, quę terrę contactu radices item generant, in aliarum arborum perpetuã seriem sobole nimis quàm multiplici. Sub priore hujus Arboris cortice Linteaminis certa quędam species nascitur, quòd pulsatum ac emundatum, qua latitudinis & longitudinis extenditur, ac deinde plebi in vestimentorum usus servit.

Vid. Loandæ.

Arbor Ensanda.

Linteamen ex Arbore.

Naves Insulani habent ex Palma factas, aut Indica nuce, conjunctis tabulis, modo quo Lusitani Phaselos cõcinnant. Hę Velis ac remis incitantur, jisque piscationibus in ea ora fælicissimis indulgent, ac continentem petunt. Eã parte quæ ad continentem vergit, quadam in concavitate, Arbores crescunt ad quarum radices, marina aqua descendit, eæ Ostreas habent, magnitudine manus, gustu delectabiles, insulanisq. aliàs haud incognitas, quibus *Ambizimatare* dicuntur, quasi Lapidis pisces. Insula hæc qua angustissimum est fretum firmæ prope accedit, ipseque sæpe rivus interfluens natatu à gente superatur. Eo in freto insulæ quædam exiguæ jacent, crescente mari fluctibus tectæ, ac subindè aridæ, quo tempore juxta radices arborum Ostreæ inveniuntur. Propè hanc insulam circa exteriorem ejus partem Balenæ infinitæ natant, nigrę ut apparet, continuis inter se bellis agitatæ, cum nece multarum, quas Nigritæ tùm piscantur, ac adipem emungunt quo cùm Pice Naves muniunt. Portus supradictus ostium in septentrionem porrigit latum penè dimidium milliare Italicum, altum valdè. E regione in firma *Vicus S. Pauli* visitur nullis tamen propugnaculis validus, quẽ Lusitani habitant, eò ex Lusitania cum liberis ac vxoribus devecti. Piscium multitudine summa fretum hoc abundat sardis præsertim, & Encrasicholis, tantã multitudine hyberno tempore ut sponte in terram desiliant, nec non Soleis, Accipẽsere, Mullis, & Cancris maximis, qui eo in tactu salubres admodùm sunt, ac ab incolis amati.

Naves Insulanorum.

Ostreæ.

Balenæ.

Vlteriore ex *Loanda* navigatione ad fluvium *Coanzam*, venitur, qui cum *Bengi* flumine suprà citato insulam *Loandam* efficit. *Coanza* itaque oritur ex parvo Lacu quem fluvius efficit ex eodem lacu natus; ex quo Nilus aliique plures amnes fluunt. Is lacus hac in Tabula vocatur *Zaire & Zembre*; apud antiquos Tritonis, quòd in eo vulgi fabulã Tritones marinique homines reperiantur.

Coanza flumen.

Coanza flumen, ut eo revertamur ostium habet latitudinis dimidii mill., adversaque unda lebos fert ad 20. usque nostratia mill. nullo tamen insigni portu. Hic intiũ ferè ducit Angolæ regnum quod olim imperio Regis Congi subjectum fuit, verùm ante paucos annos Gubernatoris cuiusdã operâ ab eo segregatum, unde & hodie amicitiã cum eo colit, nullã tamen feudatarii aut subjecti devotione, licet subindè dona quędam emittat, tributi quadam specie.

Angolæ regni initium.

Sequitur Promontorium *Ledo* quod ubi superaveris alii nempe amnes succedunt. Primus *Sunga* dicitur quem per 25. Italica aut 5. Germanica subeas. Alter *Bengleli* ubi hodie ex subditis Angolæ Regis quidam imperat. Demum ad Portum modicum venitur fidum ac probum cunctis ratibus; Vocatur Vaccarũ sinus, à quibusdam Vaccarum Littus, quód plurimę ibi vaccæ pascebantur. Estque ipsa Regio plana ac graminis, cætetarumque rerum ad victum pertinentium ferax. Venalia etiam hic metalla quædam subindè reperta fuerunt, præsetim Argentum, ut *Lupus* ejusque interpres *Pigafetta* testantur ex quibus hęc fere omnia ducta sunt. Atque hoc termino limitatur olìm ora potẽtissimi regni Congi, celebrati magnis commerciis Lusitanorum initiò detectionis ejusdem, initium sumit 4. gra. & dimidio, Australis plagę ab Æquinoctiali, porrecta deinceps usque 13. gradum altitud. qui 630. Italię, 126. Germanica mill. conficiunt, si in quinque unum computes. Licet autem hęc Regio, ut cunctæ aliæ quatuor partibus absoluta describi posset, Occidentis, Orientis, Austri ac Septentrionis respectu, sufficiet tamen Occidentalis hæc terrę declaratio, juxta maris littus, cõposita Africanę Indicęq. Navigationis ergo. Porro discursus quosdã sermonis adjungam. *Congi* Regnũ in 4. sex famigeratas Regiones distibuitur, eę sunt *Bamba*, *Sogno*, *Sundi*, *Pango*, *Batta*, & *Pemba*.

Limes Regni Congi.

Sex Provincię Regni Congi.

Bamba maxima est & opulentissima juxta littus maris porrecta, à flumine *Ambrisi* usque ad *Coanza* amnem, multis distincta domi-

Bamba.

dominiis, quorũ nomina non temerè retulerim, *Mani* eorũ lingua Domini dicuntur. inde *Mani Bamba* Dominus Bambę *Mani Loanda*, *Mani Coanza*, id eſt, Dominus Loandæ, Coanzę, &c. Bamba veluti ſcutum eſt ac propugnaculum totius Congi Regni, indè cunctis rebellibus bellũ infertur, quod ejus terræ incolæ bellicoſiſſimi, ac armis adſueti Regi omni in diſcrimine auxilio ſint. Vrgente itaque re, ex ea tantùm, vel 400000. armatos, nempè juxta regionis morem educit.

Hujus Provinciæ Famoſiſſima Vrbs in campo jacet, inter flumina *Loſam* & *Ambriſium* vocaturque *Panza* communi vrbiũ nomine, in quibus Gubernator degit, diſtat à mari ferme 100. Italię mill. quę 20 noſtratia conficiunt. In hac Regione mons ſurgit Argentifodinis aliiſque Metallis dives; pertingens ad Angolæ Regnum, valdeque hic tractus opulentus habetur, quod item circa littus maris Conchæ pecuniarum loco inveniantur. Vnde & mancipiorum hic ſumma tractantur commercia, quæ Luſitani infinito numero emunt, aliaſque in terras venum tranſmittunt.

Panza urbs.

Incolæ militari pollent robore, Gladios longos, latoſque geſtant, ut Heluetii, quos à Luſitanis ſuſcipiũt. Tantę ibi hominum vires, ut vno ictu ſeruum ſecent per medium, Bovique vivo caput abſcindant. Atque adeo inventi, qui vinarium vas 325. librarum ferè brachiis geſtarint. Præter eos enſes, & Arcus peritiſſime tractant, ac clypeos oblongos ex corticibus arborum contextos, quales apud me videri poſſunt.

Incolæ fortes.

Viriumque ſummarum.

In hac *Bambæ* provincia multa diverſaq. Animalia reperiuntur, Elephantes pręſertim plurimi, ob pratorum ſylvarum, aquarumq. copiam. Maximi ii ſunt, uſque enim ad vitæ medietatem creſcunt, & annos fere centum quinquaginta implent. Qui in Luſitania & apud nos conſpecti fuerunt, minores ſunt, quòd nondum adulti habeantur. Magnitudinis harum belluarum haud tenue argumentum ſunt dentes ibidem collecti, ac 200. medecinaliũ librarum inventi, computatis 24. dipondiis in libram. Congitanâ linguâ Elephanti dens *Mene Manzao* dicitur. Iuniores Elephantos *Moana Manzo* dicunt. Aures nequaquam minores Turcarum peltis maximis habent longas majores palmos ſex formâ ovi, verſus humerum acutiores quarum caudæque motu àc appulſu muſcas arcent, quas item pellis contractione inſidentes mactant. Pilos caudæ denſos habent, juncorum minorum effigie, ſplendidos atroſque, qui in adultis pulchriores validioreſque ſunt àc majoris pretii: vtũtur iis homines ornandę ceruicis gratia, præcipue viri nobileſque fæminæ in Angolæ regno, circum jacentibuſque locis, quos & magna æſtimatione dignantur, ob beſtiæ ex qua aulſi ſunt, ipſorumque pilorum validitatem, pulchritudinemque. Adeò quibuſdam expetuntur, ut & periculum vitæ ea gratia ſubeant, Elephantum enim arctum quendam locum ingreſſum, ut ſe vertere nequeat, aſcenſu invadunt, aut à tergo accedentes acutiſſimis cultris Caudæ pilos abſcindunt, quos catenatim annùlatimque componũt, àc dein collo, brachiis, digitiſque applicant. Caudas hujuſmodi integras calceoſque quibus utuntur annuloſque multos ex hiſce pilis confectos Doctor Paludanus tenet ac oſtendit. Sane veteres Elephantum natura latuit ſi genua iis flecti poſſe negant, arboreſque ideo ſomno captãdo quæſitas crediderint, atq. eo modo capturæ idoneos extitiſſe. Noſtri enim homines àc ante eos Luſitani rem aliter compertam habent, crura jungi, genua flecti, cùm vel arborem ſcandunt cruribus duobus elatis, ut frondes carpant, vel humiliorem aquam appetunt, atque eã potant; quomodò juncturæ hujuſmodi oſſaque apud D. Paludanum exſtant. Reliqua circa Elephantum deſcriptionem multis deducta ſcriptoribus non addam. Tigres huic item provinciæ ſunt, formâ quâ in noſtris regionibus circumferuntur. Mirabili naturæ qualitate belluæ hæ *Lupo* teſte nunquàm Candidos homines adoriuntur; Nigros verò crebrò, ut & condormentibus nigro candidòque, nigrum invaſerint, intacto candido. Fame preſſi beſtias nullo ædium reſpectu adoriuntur, nimirùm deficientibus per campos palantibus. Congitana lingua *Engoi* dicuntur; fera ſunt animalia Leonum inſtar, pilis tamẽ aliter adfecta. Veneno eſcę indito; Sagittis aut bombardis capiuntur. Alas ibidem ſive Muſtaces hujus animalis veneni quadam in ſuſpicione habent, ex quibus mãducatis mors furioſa proveniat: vetitum undè Regis decreto; Ne quis pellem ſine iiſdem venum deferat. Eadem regio Animal producit cui *Zebræ* nomen eſt Mulo per omnia ſimile, niſi quòd partu fæcundum ſit. Fimbriatis autem lineatiſque pilis mirò adſpectu viſitur. Etenim à dorſi ſpina ad ventrèm uſq. pictas lineas habeat, triplici colore, nigras nempè, candidas, àc fulvas, juſtâ proportione diſpoſitis fimbriis, ac 3. fere digitos latis, figurâ quæ in libro Romæ impreſſo patet. Belluæ hujuſmodi annuâ ſobole multiplices paſsim ſunt, ſylveſtres cunctæ, àc pernici curſu inclytæ, velocitate *Zebræ* in proverbium Luſitanorum deductâ. Cicurata *Zebra* in equi locum ſuccedere poſſet, in bellis, vehendo, ac trahendo, ut naturę inde ſolicitudo circa neceſſaria conſiderari poſſit. At cùm terra hæc Equis careat, ipſique incolę cicurandæ *Zebræ* artem ignorent, Boumque adjumentis uti nequeant, licèt magno numero iis in locis ſint, homines belluarum vicem implent, qui per vicorum angulos diſpoſiti, ſellas variè ſubeunt, aut lecticas geſtant, more qui

Elephantorũ deſcriptio.

Ex Elephantum Caudis monilia.

Tigris Candidis homini-bus parcit.

Zebra animal.

Homines equorum loco.

in Romano

in Romano libro imaginibus ostenditur. Iccircò quibus celeritas itineris necessaria est subinde mancipia commutant, ac velut veredis adjuti quàm citissime iter conficiunt. Inveniũtur & aliæ bestiæ, quædã Bovis magnitudine, quędam minores quas *Empalangas* vocant, Bubali sylvestres, Lupi maxima odoris vi, olei quod ex Palmis educunt amantissimi, Vulpes, Cervi, Hinuli, Capreæ, Cuniculi, Lepores summâ copiâ, quod venatu ad necem non appetatur.

Zibethi feles. *Zibethi* item hic feles plurimi habentur quos cicurant *Zibethi* colligendi causa, cujus odore plurimùm delectantur.

Viperæ variæ. Vastæ. Anguium viperarumque diversę ibidem formæ exstant, 25. palmorum longitudinis, àc 5. latitudinis, vasto ventre, orisque hiatu, vt vel Cervum ejusue magnitudinis aliud animal devorent. Terras & aquam colunt ancipites. Bestiæ hæ vbi ventrem impleverint facile somno succumbunt, velut ebrietatis manifestæ. In cibum serviunt. Eas tum incolæ trucidant, carnesque cibi gratia appetunt, suprà Gallinæ carnium delicias: Ceterum tanta quibusdam viperis veneni vis superest, ut morsu intra 25. horas mortem adferant. Venenosæ. Arietis præterea magnitudine Animalia ibidem visuntur Draconum instar, alatâ, cauda una, oblongo rostro, multiplici dentium serie. Crudis carnibus vescuntur, suntq. ex bipedum numero, fulvâ pictâque pelle, viridicæruleoq. colore: A quibusdam Nigritis adorantur. Dracones. Chamælcontem eadem regio habet, &c.

Aves. Avibus itẽ scatet, Gallinis Indicis, Pauone, Ansere, Anate, Perdicibus domesticis, àc sylvestribus, Phasianis, Columbis, Turturibus, Aquilis, Falcone, Niso, Pellicano, &c, Psittacorum adhæc magna multitudo viridium àc cinericiorum; Rubrarum item pulchrarumque avium, quas *Fiamengi* vocant, sed & numerosas minutarum avium species videas, cantu *Canariarum* aviculis haud dissimiles.

Songo Provincia. Altera Congi provincia *Songo* dicta circa flumen *Zaire* jacet & *Loango*, porrecta ad flumen *Ambrisi*, versus septentrionem, 7. & dimidio gradu finiturque circa rubras Petras limitaneas Regni *Loango*. Vrbs Songo. In Provinciæ huius meditullio vrbs jacet *Songo* dicta vnde & Regioni nomen. Gubernatoris ea sedes est. Elephantos plurimos habet, ideoque magnis commerciis petitur, circa Eboris cum ferro permutationem. Multæ hic itèm simiarum ac Cercophitecorũ formæ, quarum aliquæ Mimico gestu multas facetias histrionicas concinnant. Linteamina in hisce item Provinciis multa fiunt, ex Palma Indiæ summis distracta negotiationibus. Eius apud me multæ formæ sunt. Vaccas habent plurimas, aliaque supranominata animalia.

Ethnicorũ vero persuasionibus viuunt. Quæuis adorant solemque velut maritum pro summo Deo habent; Lunam vero ut fœminam sequenti veneratione dignantur. Vestitu Congitanorum fere utuntur. Bellũ cum vicinis Anzicanis gerunt.

Sundi tertia, Congi Regio. *Sundi* tertia Regio potior est, àc Regis portio à Primogenito Regis, aut Regii sanguinis Principe successioni destinato semper regitur. Iacet circa Congi vrbem à Lusitanis S. Salvatoris titulo donatam; atque inde per 40. Italiæ mill. aut 8. Germanica ad fluvium usque *Zaire* extenditur.

Commercia. Incolæ, ut ii qui Pango habitant, plurimum circa salem & colorata linteamina ex India & Lusitania allata negotiantur, loco nummorum conchis utentes. Pro hisce mercibus Linteamina ex Palma suscipiunt, Elephantum dentes, Zebellinos Martes àc cingula quędam ex iisdem Palmę foliis facta, magno in pretio apud eas gentes habita, qualia etiam apud me conspici possunt. Crystallus plurima hac in provincia crescit aliaque Metalla inter quæ ferrũ incolarũ opinione cæteris præstat, quòd ex eo gladii, cultri, aliaque arma utiliter fiant, cùm reliquorum haud par utilitas sit. Ferri vtilitas, supra reliqua Metalla.

Pango quarta Provincia. *Pango* quarta Provincia liberũ olim Regnum fuit suoq. constans imperio. A Septentrione *Sundi* attingit, ad Meridiẽ Battã, ad Occidentem *Congi* Regionem, & Orientem versus Montes solis. Præcipua vrbs itèm *Pango* dicitur sita occidẽtali fluminis *Barbelæ* parte, quæ ex Lacu Nili fonte fluit. Eadẽ cõmercia tractãt quæ homines *Sundi*.

Batta quinta Regio. *Batta* quinta Regio cõfinis est à Septentrione *Pangi* ditioni, àc ab Oriente flumini *Barbelæ*, porrecta porro usque ad solis Mõtes, àc pedem Aphronitri montium & à Meridie eorum montium jungit se *Barbelæ* usque in adustum Montem. Civitas insignis maximè eodem nomine *Batta* vocatur, in qua Gubernator habitat, cui sclopetarii milites permittuntur, quòd orientem versus trans Solis, àc Aphronitri montes, ad Occidentalem Orientalemque Nili oram gens quædam moretur *Gjaquarum* nomine designata apud Congitanos, proprio autem terræ vocabulo *Agag* dicta, ferox admodũ àc militari prędæ intenta, quæ continuis invasionibus vicinas terras àc subinde *Battæ* Regnum deprædatur. Gens Agag fera. Iccirco *Battæ* homines arma sua ac bellicas res, studiosè curare debent.

Provinciæ hæc 70000. aut 80000. armatorum hominum probeque instructorum emittere potest. Multique hinc Zebellini àc Martes afferuntur, eademque negotia curant quę *Pangi* & *Sundi* incolæ.

Pemba sexta Provincia. In Pemba sexta Provincia Civitas *Congo* jacet *Banza* olim dicta, id est Curia, nunc verò a Lusitanis S. Salvatoris. In monte jacet, situ interiore terræ, distantiâ à mari 150. Italiæ milliarium, nostratiũ verò 30. Mons hic altus àc vastus est, qui tamen ferrum habeat; complectitur 2. nostratia mill. frequens Congo civitas nunc S. Salvatoris.

quens multis, Pagis, àc ædibus, & amplius centum millium hominum habitatione.

Montis hujus gleba fertilis valdè est ob recentiā aëris, quo puro & syncero admodùm fruitur. Probam aquam præbet, quæ nunquā hominibus noceat; graminis dives est omnumque pecorum, arborumque feracium, àc semper virentium. Granorum illis terris usitata omnia genera fert, præcipuè quod illi *Luco* vocant, àc maximâ æstimatione dignantur, quā nos triticum, minus tamen est, aliquamque similitudinem habet cum grano sinapi, nisi quòd paulo majus sit. Id manuaria molâ conterunt, farinamque albam, salubrem, àc gustu probā nanciscuntur. Bonitate triticeo pani nostro haud cedit. Hujusmodi granum in Congo copiosum est, antè paucos annos eo ex Nili regione delatum, præcipuè ea ubi Nilus secundum Lacum implet.

Frumentum Luco.

Milium item album copiosum fert, *Mazza di Congo*, id est, Granum Congi dictum. Nec non & *Maiz* sive Turciæ triticum, parvi tamèn æstimatum, quòd & *Mazza Manprito* hoc est Triticum Lusitaniȩ indigitant. Hoc Porcos saginant. Orizâ item abundat, verùm nullo pretio. Regio eadem arbores diversas fructiferas gignit, ex quibus plebs facile cibum capit, seque sustentat, Hujusmodi sunt Citri, àc Limonum arbores suavesque maxime fructus Assyriæ Mali, qui inter acidum dulcéque gustum medii summoperè laudantur, àc sine noxa comeduntur. *Bananes* quoque plures sunt, quos quidā putant esse fructus Ægyptiis ac Syris *Muse* dictos, qui in hoc libro ficus Indiȩ vocantur, gustu sunt probò amænoque ex dulcedine acido, boniquè alimenti.

Mala Assiria optima.

Campi verò Palmarum multas species ferunt nempè quæ Indicas nuces & Dactylos producunt. Nascitur & alia Palmarum, species similis supradictis duabus ex quibus Oleum ducunt, Vinum, Acetum, Fructus & Panem. Oleum ex fructuum pulpa, velut ex olivis eliciunt, idem colore ac substantia Butyro nostro haud absimile est, viridius tamen paulùm, in flavedinem inclinatum, quò & olei ac Butyri loco utuntur, eodemque Lucernas alunt, & corpora ungunt, conciliandæ celeritati. In summa, necessitatis tempore valet potissimùm, ut nostris accidit, quibus absque hujus Olei alimento pereundum fuisset fame. Apud me id videri potest cum Vino & Aceto ex iisdē Palmis. Vinum ex summitatibus arborum depromūt, quas terebrant, decurrente tum succo lacteo, refrigerante àc sereno, is primùm dulcis est, àc postea acescit, ut Lactucis adhiberi possit Aceti vice. Recenter potus vrinam citat, unde & paucis ea in terra vesicæ aut renū calculus infestus est. Item supra modum haustus ebrietatem conciliat, alimentumque copiosum præbet.

Palmetum species. Ex Palma

Oleum.

Vinum.

Panem ex horum fructuum officulis conficiūt. Amygdali sunt formâ duriora tamen. Officulis his nuclei suavis gustus cōtinentur, salu bres & boni succi, totusq. hic fructus intùs & extrà viridis est, àc crudus, coctusùe manducatur, Aliæ sunt arbores quæ fructū producunt *Cola* dictum, Nucis pineȩ magnitudine, continenté alios fructus castaneis similes, quibus quatuor rubri sive incarnati nuclei cōtinentur, quos dentibus terunt, àc in ore versant extinguendæ sitis gratia. Fructus hi in aquam conjecti eandem acescere faciunt, ac amænescere palato, stomachum roborant, jecurque corruptum probe emendant. Alia Palmȩ sylvestris genera ibidem reperiuntur, feracia multorum fructuum esvi commodorum quarum folia tegetibus cōficiendis serviūt, tegendis casis, sportulisq. cōtexēdis, aliisq. domesticis rebus, quarū apud me plurimȩ figurȩ extāt.

Panis.

Cola fructus.

Virtus ejusdē.

Supersunt & aliæ Arbores *Ogeghe* dictæ, quæ prunorum flavorum forma fructus proferunt, odore & sapore amænos admodum. Ex his arboribus ramos detruncant, quibus serie contextis sepimenta constant, ut apud nos ex spinarum virgultis, etiam ex iisdem porticus àc viridaria extruunt, ut à sole tuti sint. Præter supradictos fructus alii reperiuntur magni in Medecina usus, àc etiam gustu probi, quales sunt *Tamarindæ* acida dulcedine, àc in feruidis febribus utilissimæ. Mauri Turcæque terra iter facientes Pulpam Tamarindæ adsumunt, àc aqua miscent, quam deinde ad jecoris refrigerationem, renum ac interiorum partium epotant, item levis solutionis alui gratiâ, quam ob causam cassiâ quoque fistulari utuntur, quæ ibi plurima est. Melones item, Pepones, Cucumeres, aliaque Terræ dona summa copia eadem Regio habet. Qui instructionem ejus rei latiorem desiderat *Odoardum Lupum* legat à *Pigafetta* translatum, àc Romæ impressum, ex quo hȩc plurimùm desumpta sunt.

Arbores Ogeghe.

Tamarindæ.

Licet autem Congitanorum casæ humiles sint, àc exiguæ, materia tamen nequaquàm deest, præsertìm lapidis cujus maxima ibi copia est, vastaque multitudo, ut integris columnis sufficiant Marmoris rubri synceri montes. Sed & vel templi vniversa capacitas ex eo deduci posset. Accedunt è Iaspide solidi Montes, è Porphyretico lapide sive rubro Marmore, item albo aliorumque colorum, quod Romæ Marmor Numidiæ seu Africæ dicitur, ex quo multæ ibi columnæ visuntur ac a mè globi quidā politi inde allati sunt. Porrò in quibusdam lapidibus Hyacinthi nascuntur varii, quos eximere posses, àc ab alia saxorum materia discernere. Ex iisdem integrȩ Columnæ fieri possunt, obelisci aliaq. opera, quȩ dispersis huiusmodi fulgentibus lapidibus inlustria admodum essent. Adhæc & alia saxa invenias miranda, quæ Metalla conti-

Lapidū summa copia.

Marmor.

nent,

nent, Æs nempe aſpectu viride ac fuluum, ex quibus ſtatuæ aliæúe imagines rerũ pulchre conſtruantur. Non ergò ex materię defectu ea caſarũ humilitate Regio laborat, cũ copioſe calx, lignũ, lapides &c, adfluant, ſed ex artis imperitia circa ædificationes ac fabricã. Nulli enĩ ibi fabri. Religionis Chriſtianæ ſucceſſus Anno 1490. & 91. inchoatos per Luſitanos hac in Provincia enarrare ſuperſedeo; Ejuſdem porrò interitum pòſt Regis *Congi* à Luſitano inſtigati decreto Aurifodinarũ occluſionẽ, Antiſtitumq. ibidem enormitates, aperte ſatis in libro *Lupi* ſupradicti enarratas, quòd ea res extra huius Hiſtoriæ argumentum ſit.

Fabrorũ inopia laborat Congi Regnũ.

Ad Tractus Angolę perſecutionem ut redeamus uſque ad Bonæ ſpei Promontoriũ: ſciendum eſt Angolam ſupra omnẽ fidem populis admodùm frequentari; Argentoq. abundare, Ære alióq. metallo, pecore item, vaccis præſertim, omnibuſque aliis rebus ad victum pertinentibus. At populus Caninas carnes vaccinis præfert, canéſq. mactat majorique pretio emit.

Angola frequẽs populis.

Canes cibi gratia in pretio.

Nummorum loco conchas teſtáſq. tractant Congitanorũ ritu, quibus & ſermone accedunt, ea tamẽ differentia quæ inter Luſitanorum Hiſpanorúmq. linguam eſt. Regem habent idololatram. Polygamię uſum ſervãt inde tanta ſobolis multitudo adfluit, ut Angolæ regio ſola millionem armatorũ hominum Regi ad miniſterium militiæ producat. Globulis hæc gens utitur vitreis venetis, varii coloris, ad Ornamentum cervicis, àc brachiorum, *Anzolos* vocant, àc jam vinculis contextos *Mizanga*.

Mores.

Vis hominũ.

Poſt Angolæ Regnum ſinumque vaccarum ad Auſtrum, uſque ad Nigrum Caput, ſive Promontorium, Tractus juxta mare ad 220. Italica mill. producitur. Eadem hic Terræ facies quæ in Angola ſub Dominorũ complurium imperiis. Ab hoc Nigro Promõtorio linea tendit Oriẽtalis diſtinguens Montes frigidos ita dictos, ac à Luſitanis eo in loco quo altiores Lineæ accedunt Niuis vocatos, finitóſque pede montium Cryſtalli, quibus infinita Cryſtalli vis inventa ibidem nomen dedit.

Cryſtalli mõtes.

Ex hiſce Nivis Montibus Aquæ oriuntur quæ lacum conficiunt Luſitanis *Dumbea Zocche* dictum. Atque Cryſtalli montana in Septentrionem longius abeunt verſus Argenti montes *Malombam* uſque Regni Congi limitem, intercedẽte *Coari* flumine. Perſecutione Tractus Regni Angolæ ad Caput uſque Bonæ ſpei curſus tendit juxta. Regnum *Climbebi* quod Regi *Matamæ* paret, porrigitúrque hæc ditio uſque ad flumen *Bavaghul* ex Montibus Lunæ coortũ, àc cum flumine *Magnicæ* concurrens, quod ex ſupradicto magno lacu naſcitur. ſequitur tum Tropicus Capricorni inter quem Capútque Bonæ ſpei non unus Rex imperat diuulſâ regione in multas Præfecturas. Vallatur ea terra altis, horridis, frigidis ac inhabitatis montibus. Gens Arabum ritu campos colit, àc caſas; veſtimenti loco pelles habet, fera, indomita, àc infida exterorumque commerciis adverſa. Arma eorum ſunt tela & ſagittæ. Cibus terræ fructus, carneſque belluarum.

Tropicus Capricorni.

Nili ex Lunæ montibus veteres originẽ dirivant at falſò ut declaratum eſt.

Nili origo falſa apud antiquos.

In Montibus hiſce Occidentem verſus exiguus Lacus jacet *Gale* dictus, ex quo fluuius *Camiſſa* oritur, (Luſitanis dulcis dicitur) in mare circa *Caput falſum Bonæ ſpei Promontorii* decurrens. Id *Caput falſum* ideo vocatur quòd Naves, quæ ex India in Luſitaniam proficiſcuntur, primùm Caput magnum, ſive Promontorium aperiant *Delli Aguglie* dictum, poſteà verò hoc minus, unde & falſi capitis nomine ſignatur, latens poſt magnum illud deceptiſque ejus adſpectu Navitis. Spacium inter hæc duo capita ad viginti milliaria Germanię perhibetur, bicipiti vertice, ut ſinus pateat, quem Luſitanorum naves aliquandò ſubeunt aquæ petendæ gratia, eo ex dulci flumine. Gens circa eundem fluvium colore nigro eſt (licet eo in loco Polus Antarcticus ad 35. grad. ſeſe elevet) ut & Montium frigidorum Lunæ homines, unde caloris ſolis vim huius rei cauſam eſſe non temere crediderim, verùm pòtius quandam terræ proprietatem. Ceterùm Promontorii huius cùm ſumma ſupra cũcta Orbis longitudo ſit, ac in mare maximus excurſus periculoſaque navigatione admòdum ſuperetur (ut & cuncta Promõtoria) maris terribili fremitu, ventorume terra incumbentium procellâ idemque mirifice turbantium cum naufragiis multarum ingentium Luſitaniæ Navium, nullaq. veterum hiſtoria pene celebratum ſit ante Luſitanorum eas in partes adventum, operæpretium fore exiſtimo Navigationis ex Luſitania in Indiam menſuram certámque finitionem ponere, cùm illa tantùm in ſuperando magno hoc Promontorio Navigatio ſex millia Italiæ milliarium complectatur.

Caput falſum

Caput delli Aguglie.

Cauſa Nigredinis in Africanis.

Navigationis ex Luſitania in India mẽſura et ſumma.

A flumine etenim *Ferdinandi Poo*, ubi Caput hoc initium ſumit excurrendo in Mare, ad extremum uſque Promontorium quod *Delle Aguglie* id eſt Acus appellari diximus Tractus a ſeptentrione ad Auſtrum amplius quam bis mille & ducenta Italiæ milliaria habet: ac ad aliud Latus ejuſdem Promontorii, ad Caput uſque *Gardafu* è regione inſulæ *Socotoræ* Tractus ſpacium ſupra ter mille & trecenta Italiæ mill. tenet quorum 1000. Germaniæ 200 faciunt, ſummeq. cõprehenſione 660. numerantur, ut Liſbonâ navigantibus in Goæ regnũ, circumductâ navigatione per Africæ littora, Capitiſque ſpei extremitatem 15. Italiæ mill. millia emetienda ſint. Inde in Malaccam

cam & in China usque tantùm ferè spaciū superest, ut nulla Orbis gens lōginquis navigationibus unquam clarior fuerit Populis Portugalliç, exceptis quibusdam Angliç nobilibus, quos nō tantū hæc navigatio, verùm totius Orbis expleta inlustres reddidit.

Nunc ut ad Tractū Africæ redeamus sequuntur *Caput dell Aguglie* plures idonei portus ad cōtinendas naves, inter quos prçcipui sunt *sinus formosus* & Lacus *sinus*, ita dictus quòd Mare ibi recessum faciat in quo insulæ quædā & Portus sunt. Vlterius paulū in Mare decurrit flumen S. Christophori, in cujus ostio tres insulç jacēt; ab hoc flumine aliud distat, fluens per *Nativitatis Terram* à Lusitanis ita vocatam, quod eo die inventa sit, usque ad *C. de la Pescheria*. Inter Promōtorium hoc ac *Magnicæ* flumen Regnum *Burtua* situm est, quod ad Lune mōtes pertingit, ad hoc usque flumen, in septentrionem, versus *Monomotapæ* Regnum, & in occidentem ad fluvium *Bavagul*.

Terra Nativitatis.

In hac Regione plurimæ sunt Aurifodinæ; Gensque ipsa similis est Monomotapæ incolis. Persequenti hoc modo maris tractum ostendit se flumen *Magnicæ* initio regni Sofalæ & Monomotapæ.

Magnicæ fl.

Fluvius hic eodem ex lacu cum Nilo oritur, àc in mare decurrit, in medio sinus, inter duo Promontoria quorum vnum *Della Pesscheria* dicitur, alterum *Delli Correnti* 23. gra. ac dimidio, ad Australē Poli tractum, sub Tropico Capricorni.

Accedunt huic flumini non longè à mari tria alia flumina quorum præcipuum S. Christophori nomen habet apud incolas *Nagoæ*. Alterum nomen privati cujusdam *Laurentii Marchii* præfert, primi invētoris. Duo hæc flumina ex Montibus Lunç descēdunt in iis locis *Toroæ* nomine designatis Tertiū flumen *Arroe* dicitur originem ducens ex alia Montis parte, in qua Aurifodinæ Monomotapæ existunt. In quibusdam locis hujus fluminis grana quædā Auri reperiuntur arenæ instar. Tria ergo hæc flumina in unum *Magnicæ* redacta ingentem aquæ vim effundunt, atque ab ostio hujus amnis extendit sese *Soffalæ* regnū ad *Cuamæ* fluvium usque, cui hoc nomen inditum est ab ejusdem nominis Arce, à Machometanis habitata. In 7. ostia Cuama diffunditur, per 5. insulas, præter eas quç superiori in fluminis tractu visuntur; frequentes sunt cunctæ populis. E Lacu, ex quo Nilus, itē nascitur.

Aurifodinæ.

Grana auri.

Sofala.

Cuama fl.

Porrigitur ergò Sofalæ regnū inter amnes Magnicæ & Cuamç, juxta Tractū maris, exiguius quidem àc Oppidis vicisque non perinde frequens. Sofala oppidum caput est in fluminis ejusdē insula situm, nomenque Regioni addit. A Machometanis habitatur, àc ejusdē sectæ Rege; parentq. ii Lusitanis, quòd Monomotapæ gubernationi auscultare nolint.

Sofala la oppidum.

In ostio fluminis Cuamæ Arcē Lusitani habent; frequentia ibi est commerciorum circa Aurum, Ebur, & Ambarum, quod eo in tractu reperitur à mācipiis, permutatione factā cum Gossypio, & serico ex Cambaia. Machometani qui eam hodie regionem tenent indigenæ nequaquàm sunt, ante Lusitanorū adventū eo phaselis lembisq. mercaturæ gratia delati, hodieque à Lusitanis subiugati in incolatū detenti, cum intèrim nec Turcis, nec Ethnicis accedāt. Interiore terra inter hæc duo flumina *Monomotapæ* regnū situm est, scatens aurifodinis frequēti cōmercio per Sophalā Africamq. omnem distracto Auro, quadā haùd absurdā opinione eorū, qui Salomonis ex hac plaga Aurū ac Ebur fluxisse existimant. Etenim in Monomotapæ Regno hodiè amplæ ædificiorū ruinæ visuntur, ex calce, ligno & lapidibus constructæ, quæ in aliis terris vicinis non ità apparent.

Monomotapa

Salomonis divitiç vnde.

Monomotapæ ditio latissimè patet, ac multas per bellicosas gentes extēditur, Ethnicorū imbutas disciplinis, Nigro colore, ac bellorū haud rudes, mediæ staturæ, veloces, quæ multis Regulis subiiciuntur, inter se bellis haud rarò contendentibus. Arma sunt sagittæ ac levia scuta.

Imperator Legiones multas in varias provincias distributas Romanorum more alit, tuendo latissimo Regno àc dignitatis conservandæ gratiā verum robur ipsum ex mulieribus constat. Ea legio validissima est. Hæ Amazonum more, quē antiquæ historiç decantant, màmillas flamma vastāt ne impedimento sint in emittendis sagittis.

Amazones.

Pollent autèm animo, àc jaculādi peritia. Militari quodam astu terga vertunt, ac mox prælia redintegrant, insequētibus jā dissipatis maximè noxiæ, cùm ipsæ ordinē nihilominus assuetæ facillimè repetant. Regis decreto certis in locis degunt, virisq. subindè accedunt sobolis gratia, quā masculā viris relinquunt, fœmellam verò ipsæ educant.

Earum virtus.

Insulæ autem formā Regis huius Monomotapæ ditio conspicitur, quam maris Tractus, flumen *Magnicæ*, parsque làcus ex quo oritur, cum Cuamæ fluvio efficiunt; ad austrum Dominos Bonæ spei capitis habet, ad Septentrionem verò Regnum *Monemugi*.

Monomotapa Insulæ forma.

Prætervectis juxta tractū flumen Cuamç, regnum minutum succedit ad littus maris situm *Angoscia* dictum à quibusdā insulis ex adverso jacētibus ejus nominis. Habitatores habet Machometanos àc Ethnicos qui ex minutis scaphis lembisq. cōmercia exercent, quēadmodùm Angolæ homines: Vlteriùs aliquantulū proficiscētibus ostēdit seseMossambicquç Regnū, 14. gra. & dimidio situm. De hoc Liber satis prolixè agit, itē de Quiloæ subsequēti insula, ac magna S. Laurentii, quæ Fretū efficit initio ab Occidēte latū 340. Italiæ mill. ac ex Mossambicquç opposito 170. porro amplum versus Indiam, multásque insulas continens.

Angoscia regnum.

Mossambicqua.

S. Laurentii Ins.

Hoc

Hoc ipsum Hispaniæ naves in Indiã, & ex India in Hispaniam proficiscentes communitèr penetrant, non repugnante s. ventorum tẽpestate. Sanè incolis melioribus digna insula ob situs opportunitatem, Portuum àc fluminum commoditatem. Vnde & fructibus, aromatibus, àc legumīnū quibusuis generibus abundat, Pisis, Fabis, Phaseolis, Oriza, Medicis ac aureis malis. Item Carne Gallinarū domesticarū ac sylvestriū, Aprorū, Cervorū ob pinguedinē terræ; nec non piscium copiâ. Incolæ Ethnici sunt ac Machometani coloris probi, bellicosi instructi arcu ac securibus Romanis ligneis.

Eius bonitas.

Multa in dominia eadē Insula dividitur, quorum homines inter se bello certant. Multæ ibi fodinæ Auri, Argenti, Æris, Ferri, aliorumque Metallorum. Verum incolæ commerciorū cum exteris usum ignorant, inter se tantum scaphis è trunco excavatis negotiantur circa oram, advenisque omnibus commerciorum causâ accessum denegant, licet quosdam portus subinde Lusitani petant, ac Ambarum grisium, Ceram, Argentum, Æs & Orizam suscipiant, ab interioribus tamen terris exclusi.

In hoc freto inter Africæ continentem atque hanc Insulam multæ aliæ minores Insulæ jacent à Machometanis habitatę, inter quas *S. Christophori* præcipua est, atque inde *S. Spiritus*, tertia *Magliaglie*, post *Comoro*, *Anzame*, *Majotto* &c.

Ad tractum maris reversis post Quiloam Mombazæ Regnum aperitur, situm 2. gra. & dimidio ad Australē plagam, nomen ducens ab insula quadam eodē nomine dicta, in qua civitas pulchra jacet, inclytis ædibus frequens quas imagines speciosę exornant. Rex Machometi legem colit, is dum se opponit Lusitanis similia perpessus est, quæ olim Quiloæ homines nimirùm deprædationem, àc facultatum vastationem, direptâ Auri, Argenti, Margaritarum, Gossypii, Serici ac Attalici panni maximâ copiâ.

Mombaza.

Insula hæc Quiloæ & Melindæ accedit, à Machometanis & Ethnicis habitatur Regimini *Monemugo* subjectis.

Succedit porrò *Melindæ* Regnum, paruū item àc juxta littus maris porrectum, usque ad flumen *Chimamchi* altitudine 2. gra. & dimidii, pertingìtque adverso flumine ad lacum *Calice*, per 100. Italiæ mill., aut 20. Ger. Hac in Regione prope Maris littus vrbs magna jacet habitata à candidis pene hominibus Machometanis, àc Ethnicis. Lusitanorum more ædes fere colunt. Oves ibi, Lusitanorū bis tātò magnitudine superant, quarum & Cauda partem quintā facit, sæpe 25. aut 30. librarum. Mulieres ibi candidæ existunt, Arabumque more sese exornant, superbe, àc magnifice, sericis vestibus. Collum ac brachia aureis monilibus, armillisq. cingunt; faciem tegunt Ægyptiarum mulierum more. Vrbs Portum habet commodum, suntq. incolæ gratiosi, ác sine perfidiæ suspicione circa advenas, pręsertim Lusitanos, quibuscum concorditer negotiantur.

Melinda.

Caudæ Oviū 25. aut 30. librarum.

Insulæ tres inter Mombazzæ & Melindæ Promontoria jacent, prior *Momfia* dicitur, secunda *Zanzibar*, tertia *Pemba* à Machometanis duntaxat habitatæ, qui armorum quidem expertes sunt, agriculturę tamen peritissimi. Multum saccari in hisce insulis crescit, id lembis minutis ad terram firmam devehunt, aliósq. item insulæ fructus. Interiore terræ situ supra tria hæc regna Quiloæ, Melindæ & Mombazæ late patet Regnum Monemugi terminatum ab Austro Mossambicquæ, àc Monomotapæ Regnis, prope flumen *Coavo*, ad occidentem flumine Nilo inter duos Lacus, ad Septentrionē Præsbyteri Iohannis imperio. Cum tribus supradictis Regibus pacem colit ob commerciorū utilitates, àc à Monomotapæ parte ingentibus bellis adficitur, ut lachrymosus sæpe ipsi victori sit triumphus: concurrunt enim tum duæ acies ex bellicosissimis totius Africæ populis. A Monomotapę etenim parte Amazones stant, quarū virtus supra relata est, & à Monomugi populi *Giachi* Congitanorum lingua vocati, propriè *Agagi*, olim infestissimi Regno Congi, qui aliàs Amazonum fortitudini nequaquàm cedunt. Gens hæc recepto more faciem ac superiora labra candenti ferro adurit, lineisque àc stigmate eo modo notat. Palpebras convertit nigricantes, àc fulvas, albuménq. oculi in nigredinem trahit, fœditate maximâ terribilis. Neque desunt in bellis animi, cum horribili strepitu in hostē provectis, quos ad internecionē cædunt. Arma sunt tela missilia, quibus perite uti norunt.

Regnū Monemugi.

Bellicosissimi Africæ populi Giachi & Agagi.

Porrò ut aliquid de Præsbiteri Iohannis potentissimi Africæ Domini Regno addamus. Id initium sumit ab introitu Rubri maris, usque ad Sierę insulam, sub Tropico Cancri sitam, excepto Tractu littorali ejusdem sinus, quem Turca ante 50. annos vi occupavit, ità ut Dominatum hodie claudat ad Caurum & Orientem Rubri maris sinu, ad Borapeliote Ægypto àc Nubiæ desertis, & ad Meridiem *Monomugi* regno, ut computata generatim magnitudine terrarum, quas Christianus hic Rex possidet, 4000. Italiæ mill. sub ejus imperio cōputentur. Metropolis in qua plurimùm degit àc aulam habet *Belmalechi* dicitur. Imperat plurimis Regionibus, Auro, Argento, Gemmis, aliisque Metallorum generibus opulētis. Subditis varii colores sunt, albus, niger, mixtus; justa statura àc membrorum ordo. Aulici àc primates sericas vestes auro, gemmísque ornatas induunt.

Præsbyteri Iohannis Imperii descriptio.

Metropolis Belmalechi.

In hac Regione circa vestimenta leges habentur ut in Lusitania, distinguuntur per hominum conditiones; suntque quibus pellium duntaxat usus conceditur.

Vestimentorum leges.

Gens

Gens Christiana est; tuetur tamen Iudæorum quosdam ritus. Circa festum B. Mariæ in Augusto, ad eam Regiam vrbem, Nobiles ac optimates undique conveniunt, id festum celebraturi, deferentes item tributa ac vectigalia, quæ pendere coguntur. Ejusdemque festivitatis gratia homines peregrinorum ritu adveniunt. Tum supplicatio fit atque templi ejus ex quo procedunt imaginem nostræ Dominæ sumunt, ex solido auro factam, ad hominis staturam, oculorum vice duos præferente Rubinos, atque reliquis partibus egregiâ arte deornatam, quam deinde feretro imponunt àc vicatim gestant.

Supplicationis ritus.

Huic supplicationi ipse Præsbyter Iohannes interest, Carro aureo, aut Elephanto insidens, ornatus singularibus gemmis, ac monilibus, & Attalico panno, supra fidē varius. Hujus festivitatis, visendæque imaginis causa ingens mortalium vis accurrit, ut quibusdam ex turba mors inlata fuerit.

Turbæ confluxus.

At Regem hunc præpostero nomine Presbyterum Iohannem vocamus; Iustè *Bel Jan* dicatur. Etenim *Bel* perfectissimum altissimumque significat, *Gjan* vero Principem aut Dominum, isque titulus conjunctus ad Regem duntaxat pertinet. Cognomen idem Davidis habet, ut nostri Imperatores Cæsaris vel Augusti.

Nomen Presbyteri Iohannis præposterè scribitur.

Hic de Nilo pauca sermone disceptari possent. Is neque ex Prœsbyteri Iohannis regione, neque ex Montibus Lunæ oritur, aut juxta Ptolomæi opinionem ex duobus Lacubus, quos in medio ponit inter Occidentem & Orientem, cum distantia 450. Italiæ milliarium. Nam eadem altitudine Poli, qua Ptolomæus duos istos Lacus ponit, Regnum itèm Congi & Angolæ jacet, versus Occidentem, ac Regna Monomotapæ & Sofalæ versus Orientē, cum distantia inter duo maria 1200. Italiæ mill.

Nili Origo declaratur.

Testatur enimuerò *Odoardus* hoc in Tractu vnum duntaxat Lacum extare, qui circa limites Angolæ & Monomotapæ jaceat. Is magnitudinem habet ferè 195. Italiæ mill. atque hujus Lacus historiam habemus ex Angolæ hominibus, & versus Orientem ex Sofalę & Monomotapæ incolis, nullâ alterius Lacus mentione, ità ut facilè pateat ejus altitudinis unum tantùm Lacum inveniri. Sanè duo alii lacus etiamnùm supersunt, verùm diversi ab iis quos Ptolomęus recenset. Svos enim ille ponit (ut dictū est inter Occidentem & Orientē penè, cùm hi (ut apparet) siti sint inter Meridiem & Septentrionem, recto ferè ductu, distantiâ 400. mill. Quidam ex eo priore lacu hujus terræ incolę Nilum oriri putant, àc pòst sub terra condi, denuoque enasci aliis contrà sentientibus verùm Odardo teste verissimâ opinione, Nilus sese nequaquàm occultat, nec terra unquam absconditur. Valles tamen quasdam penetrat, vastas ac obscuras, quas nemo mortalium adiverit indè creditum terram Nilum occultè subire.

Vere ergò Nilus ex hoc priore Lacu fluit, qui 12. gra. situs est, versus Antarcticum Polum, cinguntq. eundem altissimi Montes *Cafates* dicti, Aphronitro, atque argenti fodinis clari. Descendit tùm per 400. mill. in Septentrionem aliumque Lacum subit, quem Maris vocabulo ob magnitudinem incolæ dignantur. Latitudine comprehendit 220 mill. sub linea situs. De hoc Lacu certiores nos fecêre *Anzichani Congitanis* vicini, àc commerciis iisdem noti. Addunt iidem hoc in lacu gentem degere, quę Navigiis utatur, scribere norit, mensuram ac Pondera sciat, ædificia ex lapide & calce habeat, more Cōgitanis peregrino. Qua ex re propinquitas Præsbyteri Iohannis terræ cōsiderari potest. Ex secundo supradicto Lacu Nilus in *Meroen* tendit, cum spacio inter insulam Lacumque 240. mill. nostratium, in quem deinde alii fluvii procurrunt, nempe flumen Colves &c. circa limites Melindæ situm. Circa *Meroen* Nilus in duos ramos abit, terramque altiorem *Meroe* dictam cingit. Ad dextram Meroes versus orientem, amnis *Abagni* oritur ex Lacu *Bracina*, tendens juxtà Præsbyteri Iohannis terram, ad insulam supradictam. A sinistra alii rivi fluunt, inter quos *Saraboe* citatur, fluuius qui se in Nilum item exonerat per Æthiopiam delatus. Ipse Nilus postmodùm circa Sienes Insulam è præcipiti cataracta ruit, tanto strepitu, ut vicinis Populis auditum imminuat, surditatemq. quandam continuo tinnitu inferat. Ægyptus deinde eum suscipit, patrem ac fæcunditate vberi gratissimum; hanc rigat, àc per ostia multiplicia elatus Mare Mediterraneū subit. Ostiorum duo præclarissima sunt *Roßetti* nempe, quod diei unius itinere ab Alexandria distat, & *Pelusii* nunc *Damiatæ*. Ergò conclusione facta incremento Nili Ægypti, ac Zairi in Congitano Regno, Nigrique in Æthiopia causam dant eodē penè tēpore cōtinui imbres, per Menses quinque in Cōgo aliisq. vicinioribus terris decidui. Quę ad Adenę tractum, Arabie fælicis, Persici sinus àc Goæ pertinent, volumē ipsum satis declarat, ad quod Lectorem remitto.

Cursus Nili.

Meroe.

Cataracta Nili.

Ægyptū Nilus perfluit.

Ostia ejus.

Causa incrementi ex pluviâ.

FINIS.

Deliniatio cartæ trium navigationum per Batavos, ad Septentrionalem plagam, Norvegiæ, Moscoviæ, et novæ Semblæ, et perq; fretum Weygatis Nassovicum dictum, ac juxta Groenlandiam, sub altitudine 80. graduum nec non adiacentium partium Tartariæ, promontorij Tabin, freti Anian atq; regionis Bargi et partis Americæ versus orientem, Authore Wilhelmo Bernardo Amstelredamo expertissimo pilota.
Beschryvinghe vande drie seylagien door de Hollanders gedaen ande Noordtsyde van Noorweghen, Moscovia, nova Sembla, ende door de Weygats ofte Strate de Nassou so mede het deel van Groenlandt op de 80. graeden ende de omleggende grensen van Tartaryen, ende de Capo de Tabin ende des landtschaps Bargi, so oock het Oostersche deel van America: door WILLEM BARENTS van Amstelredam de vermaerde Piloot
Auctore Wilhelmo Bernardo. Cornelius Nicolai excudebat. Baptista a Doetechum sculp. ao. 1598.
Miliaria Germanica, quorum 15 uni gradui respondent
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Hispanicæ leucæ 17½ uni gradui competentia.
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
POLUS ARCTICUS.
FRETUM DAVIS
ESTOTILAND.
GROENLAND
GROCLAND
BERGI REGIO
ESTRECHO DE ANIAN
Polus Magnetis
FRISLAND
ISLAND
Circulus Arcticus
Het nieuwe land
Fero Ins.
Hebrides Ins.
Orcades Ins.
Hitland Ins.
SCOTIA
NORVEGIA
SWEDIA.
FINMARCHIA
LAPPIA
Boddicus Sinus
Oost Finland.
NOVA ZEMBLA.
Molgomzaia
TARTARIÆ PARS.
Obdora.
Samoieda.
Condora.
Iugora.
SOMER ZEE.
MOSCOVIA
Capo de Tabin. Bargu.
Tarcas
Mongul
Caro coram.
Taingin.
I. Tafata
Cavona
Colmac
BAIDA
Ung
Catacora
GERMANIÆ PARS.
HOLLANDIA
FRISIA
Archangel
S. Nicolaus
Onega
Wardhuys
Noort caap
I. Loffoet
Maelstroom
I. Margaster
T'weere Eylandt
Thomas Cenobium
Vogelhoeck
Pay ey
Hekla mos
Lester point
Martin Forbishers streytes
Regine Eli: promont:
Hasles Ins.
Aer flu.
Trin Prom.
Munder
Lada
Hiu
Chan
Ther prom.
Alba
Wisarck mons
Kollewig
Horn
Drangenes
Nortfiord
Bloc
Grins ey
Raudagmeper
Kollafiord
Langenes
Oosterhoeck
Eldey
Rykianes
Stalholt
Hola
Grundwig
Camp
Godmec
Caboru
Aqua
Campa
Kildyn
Cola
Olena
Kegor
Pitsiora
Sebiera
Pioto
Cosin
Obi
Coscam
R. Oby
Gotlant
Osel
Revel
Wyborch
Olant
Stockholm

Gens Chriſtiana eſt, tuetur tamen Iudęorum quoſdam ritus. Circa feſtum B. Marię in Auguſto, ad eam Regiam vrbem, Nobi-

Supplicatio[nis] ritus.

Turbæ con[]fluxus.

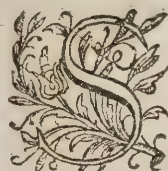
Nomen Pr[eſ]byteri Ioha[n]nis præpoſ[te]rè ſcribitur

Nili Origo declaratur.

400. mill. Quidam ex eo priore lacu hujus terræ incolę Nilum oriri putant, àc pòſt ſub terra condi, denuoque enaſci aliis contrà

HISTORIA TRIVM NAVIGATIONVM BATAVORVM IN SEPTENTRIONEM.

ADMIRABILIVM, AC NVMQVAM antè auditarum trium Nauigationum Batauorum in Septentrionales Oras, detegendi Freti VAYGATS *gratia, & in* NOVAM ZEMBLAM, *per hactenus incognita Maria, fidelis Relatio.*

SOCIETATEM hominum quæ res, aut tuentur, aut latiùs diffundunt, inter celebratissimos ac intelligẽtia præditos viros summam semper laudem meruerunt. Etenim præ cæteris Nauigandi ars excellit, cuius beneficio præcipuorum commerciorum, negotiationumque per diuersas mundi plagas vtilissima ratio consistit, iam declarato Orbis vniuersi situ, vt velut in communionem quandam ac consortium, iunctis animis, consensisse videātur. aliàs dispersi mortales, commeantibus vltro citroque nauigiis, fructusque ac merces aduehentibus, magna cum nostri temporis gloria, ac non minore hominum vtilitate. Quod in hac re *Columbus, Vespuccius, Gama, Cortesius*, & *Magellanus* præstiterunt, ex commerciorum hodierna facilitate satis superque constat, vel me tacente. At secuti sunt eos veluti Principes alij cõplures, quibus eadem cura fuit detegendi Orbis, inueniendique Nouas Terras, quas deinde reliquis mortalibus indicarent. Lusitanorum Hispanorumque potior sane gloria est, qui & rem & Regnum adauxerunt. Verum ex Gallis & Britannis extiterunt viri, haud in hac re sine magno præconio dicendi, circumnauigato penitus Orbe, detectisque plurimis Regionibus. Iidem Septentrionalem petentes Polum, ibidem hactenus ignotas Terras, inuisosque maris meatus tentarunt, summa cum laude, qualem superiores Orientali, Occidentalique nauigatione adepti fuerant: Quorum profectò virtuti, ac famæ Batauorum haud inglorij conatus accedunt. Hi nauigandi peritia reliquis mundi hominibus nequaquam cesserint, exerciti per varios marium tractus, Orarumq; infinitas cognitiones, cuius demum fiducia longinquam illam ac periculosam in Orientalem Indiam Nauigationem, magna hominum exspectatione cæptam cõfecerunt, de qua & Historia voluminibus mandata exstat, lectione haud indigna, quæ cum Lusitanorum codicibus scriptisque diligenter conferri potest. Verum quæ instructis Classibus ab iisdem in septentrione tentata fuerunt, inueniendi freti siue meatus gratia, quò in Regna *Chinæ* & *Cathay* commodius ducerentur, maiorem sane laudem habent, intelligentiamque digniorem, in mari nempe ignoto, ac numquam antea classibus sollicitato, per cursus nouos, nulliusque exempli tractus Enimuero id insigne quoddam magnanimitatis argumentum perhibetur, quo si prætactorum gloriam non omnino superant, saltem haud dispari triumpho sequũtur. Euentu quidem destitutos conatus quis arguat, at immeritò. Vituperari enim idcirco nequeunt. Fortunæ etenim illa melioris tergiuersatio, aliis item crebrò nocuit. Columbus quas non subiuit difficultates, antequam voti compos redderetur? Magellanus quid itẽ non expertus? Magnæ in omni facinore difficultates sunt, quas tamen Virtus non raró domat. At nunc quis neget? fore aliquando tempus, quo iusto certoq; cursu explorato, circa septentrionalem Polum mare illud horridum pateat, Typhinq; suum, cõsummata fæliciter nauigatione, quæ animosè hactenus incœpta, magnis triumphis nobilitet. Quamobrem, vt eorum quæ à Batauis hac in re præstita sunt apud homines memoria sit, quibus mentẽ deinde Deus addat meliora sequendi, considerato inspectoque tractu, cursuque instituto, Historiam trium Nauigationum septentrionalium huic volumini induxi addere; cuius lectionem gratam simul ac vtilem fore spero, ob varios successus infinitaque pericula, quibus Classes eæ exagitatæ fuerunt, accedente Hyemis dira acerbitate, quam iidem *Bataui*, glacie obsessi, in Ora Zemblæ Nouæ, singulari forti-

Artis nauigandi excellentia & cõmoditas.

Quibus ea gentibus peculiaris.

Batauorum maris peritia.

Nauigatio eorum in Septentrionem admirabilis.

titudinis patientiæque exemplo superarunt. Porrò vt clarius huic Narrationi lumen accedat, tabulam damus generalem, quæ Tractus cunctos demonstrat Septentrionalis Terræ, ac ipsos nauium cursus, in quâ velut speculo Freti meatuumque situs considerari possunt, quos aptos idoneosque Nauigationi in Indiæ loca præsumpsimus.

Septentrionis breuis descriptio.

Septentrionis ergò qualitas locique, vt pleniùs cognosci queant, sciendum est primò, Cosmographorum ex notis, ac regulis, duos mundo tributos esse Polos, puncta nempè duo immobilia in Cælo, circa quæ velut quosdam cardines totum Cęlum vertatur, ductâ fictitiâ quadam regula, ab horum vno ad alterum, quam Axem appellant, cuius extrema Poli occupant: horum Borealis Arcticus dicitur, Meridionalis verò Antarcticus. Septentrionalem (vt & veteres Orbis designatores confitentur) perpetuum frigus hyemsque continua premit, terris ideò locisque hominum commerciis habitationique ineptis. Sanè in quibusdam regionibus quas antiquitas inhabitabiles notat, incolæ reperti sunt. At *Nouæ Zemblæ* regio, quæ in hac Tabula apparet, habitatores nullos (quod constat) admittit. Vrsos tantum ac vulpes habet, quibus ex præda carnium victus sit, alias graminis omnisque viroris expers. Enimuerò maximum Nauibus Batauiæ impedimentum glaciei coäceruatæ densitas intulit, quam circa *Nouam Zemblam* septuagesimo tertio, quarto, quinto, sexto gradu offenderunt. Eam (vt quorũdam opinio fert) Mare Tartaricum euomit, ac in littora *Nouæ Zemblæ* impellit, ibidemque nullo discrimine cumulat, vt eius glaciei numerosa crassities, non ex vicinitate Poli tàm obueniat, quã ex fluctus marisque perpetua inclinatione in eam plagam. Cuius rei argumentum sit calor quidam obortus iis, cùm à terra discedentes Mare tenerent, propiùsque ad Polum accederent, spirante cælo æstiuum quid.

Nona Zembla inhabitabilis.

Groenlandiæ terram, quam item hæc Charta ostendit: quidam continentem esse volunt cũ *Zembla Noua*. Batauis ea octuagesimo etiamnum gradu apparuit, (vt & in hac Tabula Nouæ Terræ appellatione notatur) ferax graminis ac fronde virens, capreis, ceruis, aliisque ex gramine viuentibus animantibus frequens. Miro intellectu rerum, cùm *Noua Zembla* sex septemue gradibus Australior declinet, nullo fructu, nullisque frondibus. De *Groenlandia* à quibusdam refertur hybernum ibi tempus nouem mensium esse, sine pluuis, neque ipsa niue, quæ hyemis initio cadit, vt minimùm soluta. Habet eadem Insula Sancti Thomæ insigne Cænobium, à quo haud longè distat Mons, vt de Siciliæ Æthna perhibetur, flammiuomus, exoriente ibidem fonte, qui in varios deductus canales Monachorum cuncta habitacula calidis aquis fouet, ac ab hyemis iniuria tuetur, cuius item feruore cibi omnes, nullo alio ignis adiumento coquantur. Lappiæ verò, *Finmarchiæ*, & Moscouiæ Terras Olaus Magnus, Paulus Iouius, aliique descripserunt, quos curiosus Lector adibit. Nos propositam trium Nauigationum Septenrionalium Historiam porrò explicabimus.

Groenlandia.

Nauigatio prior.

ANNO itaque millesimo, quingentesimo, nonagesimo quarto, reparatæ salutis, Naues quatuor adornatæ fuerunt: vnã Zelandiæ ditio dabat, duas Amstelodamum vrbs Batauiæ, quartã verò Enchusia Frisiæ Occidentalis oppidum. Hæ Septẽtrionales Tartariæ & Moscouiæ Oras peterent, detecturæ Fretum aliquod, seu peruium velis mare, quo in Regna *Chinæ* & *Cathay* ducerentur, superato *Tabini* Promontorio, quò sese Tartaria extendit, declinans porrò versus *Cathay* Regnum ad Notapelioten, ac deinceps ad Austrum. Cuius item Promontorii Plinio flexus dicitur, quod (vt creditum est) Indi quidam tempestibus iactati, & Metello Celeri oblati prætervecti fuerunt. Amstelodamenses naues maris nauigandique scientiâ clarus *Guilielmus Bernardus* regebat, Zelandiæ verò ratem *Campuera* deductam *Cornelius Cornelij*, Enchusianam *Isbrandus Veccales* cum *Iohanne Hugone Linscotano*. Quinto Iunij eodem Anno vela fecerunt è Texaliæ insula, Cursu in *Kilduynum* Moscouiæ instituto.

Tabini Promontorium

Guilielmus Bernardus, Cornelius Cornelij, Isbrandus Veccales, & Iohannes Hugo Nauigationis duces.

Quarto Iulij qui cum *Guilielmo Bernardo* nauigabant *Nouã Zemblam* detexerunt. Quinto Promontorium, humilius quod *Langenes* vocarunt: ibi scaphâ in terram delati, nullos tamen inuenere incolas. A *Langenes* ad Caput *Baxo* ad Cæciam quatuor milliaria sunt. A Capite *Baxo* vsque in Occidẽtale latus sinus *Lombsbay* ad Mesaquilonem quinque milliaria computãtur, duoque sinus interiacent. *Lombsbay* latus patensque sinus est, Occidentalique eius ductu portus syncerus iacet altitudine sex, septem & octo vlnarum. Sinus hic nomen habet à multitudine auium ibi visarum, quas *Lommas* vocant, seu Septentrionales Psitacos; magno corpore, alis autem exiguis sunt, nidos in altis Montibus faciunt, vt à belluis tutæ reddantur, hominum manus nequaquàm metuebant, capi indè faciles. Orientalis sinus Psitacorum extremitas plana est, adiacetque Insula exigua.

Nouam Zemblam adspiciunt.

Eandem prætexunt.

Iacet

Iacet ipse sinus gradu ferè septuagesimo quarto. Inde ad extremitatem insulæ Præfecturæ maris seu *Admiralitatis* in Mesaquilonem sex aut 7. milliaria nauigarunt. Insula hæc Orientali tractu non admodum syncera est, ideoque abducto nauigio lōgius vitanda. Profunditates item varias habet, obstrepente Syrtibus vnda quàm maximè. Ab insulâ hac ad Caput Nigrum seu *Swarten hoeck* ad Cæciam sex aut quinque milliaria nauigabant. Iacet hoc Caput 75. gradu, viginti minutis. A Nigro Capite ad *Guilielmi Insulam* in Cæciam nauigabant septem aut octo milliaria. Ibi exigua insula conspicitur, interiecta ad dimidium pene milliare. Nono Iulij stationem subiuerūt *Berēfurti* sub *Guilielmi Insula.*

Albi Vrsī apparitio.

In *Guilielmi Insula* albus primum Vrsus apparuit, quem Nauales socij, in scapham desilientes, tormenti ictu transuerberarunt. At is licet saucius, incredibili virium

Fortitudo.

ostentatione, supra cunctas belluas erigebat sese in mari natans, donec accedentes scaphâ remis actâ nautæ, laqueum collo eiusdem inicerent, in Batauiâ monstrum tale delaturi. Clauo ita alligatus magno cum strepitu ferebatur, vnguesque suos scaphæ implicabat, quiescentis (vt *Guilielmo Bernardo* apparebat) in morem: verùm iam maiore sui parte lēbo imminens, diffugientibus ad proram metu belluæ sociis, ni fortunâ bonâ laqueus claui extremitate conclusus impediuisset vlteriorē progressum, belluamque luctantem hac in difficultate retinuisset. Inde animatus ex nautarum numero aliquis, framea Vrsum impeditum inuadit, ac disiicit, insurgente reliqua turba, vt fatigatus cōcederet. Pellem *Amstelodamum* eò delatam vidit.

Periculum Nautarum.

Vlteriori profectione *Guilielmus Bernardus* xxxj. Iulij. superato *Consolationis capite* seu *Troosthoeck*, Vrsi Capite vel *Berenhoeck*, atque *Ysboeck*, id est, glaciei promontorio, ad *Insulas Auriacas* peruenit. In vnâ earundem circa 200. pisces, quos Walruschos vocāt inuenerunt, soli expositos, seseque ibi apricātes. Mirabilis horum piscium figura est. Bouem quippe magnitudine vincūt, in mari itē viuunt. Tergus habēt Phocarum instar, minutis pilis. Rostrum verò vt Leones. Glaciem frequentant, difficulter occidūtur, nisi ictum circa tempora adigas. Quadrupedum ènumero sunt, auribus carent, pullū vnum duosue fœtificāt, quos à piscatoribus in glacie decūbētes subitò oppressi, in mare coniiciunt primum, moxq; sequentes resumunt, nūc mersi, nunc verò conspiciendi. Nauibus vbi nocere optant, easdem abiecto fœtu dentibus inuadunt: ita quidam lembum fundo mādasset, ni clamor sociorū naualiū ingens obortus, metus præsumptione, tātā audaciā animantis auertisset. Ab oris lateribus vtrinque duo dentes eminent, vlnæ mediæ lōgitudine. Eos cum ebore cōparāt ob candorem ac læuorem, Tartaris & Moscouiæ incolis in pretio sunt. Erat autem nautis opinio vinci posse has belluas, quas in terra temerè expositas cōspiciebāt: ergò contendunt ad præsumptam prædam, verùm frustra, quòd tergus earū telorū omnium aciē duricie sua eluderet. Quin & tormenta grauiora meditabantur Romanorum exēplo, qui sub Regulo Attilio in Africa Serpentem C. xx. pedum confecerant balistis, eundem velut oppidi alicuius muros aggressi. At id consiliū subita tēpestas oborta declinauit, ventorū ingruente mole, conuulsaq; passim glacie.

Insulæ Auriacæ.

VValruschi pisces, eorumque descriptio.

Vsque in primū Augusti *Guilielmus Bernardus* Septentrionalem *Nouæ Zembla* oram præteriens, fractus demùm temporis iniuria, nequaquā ea tempestate concessa nauigatione, obortisque sociorum laborem detrectantium querelis, statuit reditum tentare, seque reliquis nauibus adiungere, quæ Fretum *Vaygats* petierant. Itaque cursu ab *Insulis Auriacis* directo, Caput Glaciale vulgò *Ysboeck* superarunt, ac indè *Caput Consolationis* & *Nassouiæ Promontorium*, sinumque ingentem qui 71. gradu cum tertia computatur. Eum *Guilielmus Bernardus* locum esse coniiciebat, ad quem *Oliuerius Brunellus* deuenerat, cui & *Costinsarch* nomen est. XV. Augusti cæteris Zelandiæ & Enchusiæ nauigiis, quæ eodem die Fretū *Vaygats* emensi fuerant, Amstelodamensium rates accesserunt. Enchusianorum nauis Fretum penetrauerat, deuecta porrò in patens Mare per 50. aut 60. milliaria Orientem versus, iuxta *Obij* fluminis, vt nautæ opinabantur, Tractum, non longè proinde à Promontorio *Tabini*, declināte nēpe Ora in Borapelioten: Itaque cum satis existimarent exploratum eius plagæ ductum, quòd speculandi tantùm gratia profecti essent, de reditu cogitauerant, magnoque nunc gaudio suo *Guilielmi Bernardi* naues agnouerant. Pariter ergò patriam repetūt. *Guilielmus Bernardus* decimo quinto Septēbris portum Amstelodami intrauit, secum trahēs Piscem, quem *Walruschum* suprà descripsimus, in glaciei frusto captū. Redeunt Naues.

NAVIGATIO Anni 1594. eo modo perfecta Confœderatarum Prouinciarum Ordines excitauit, haud inani (vt apparebat) spe commerciorum Indiæ per Septentrionalem Oceanum. Instruuntur itaque ab iisdem septem naues, quæ Fretum *Vaygats* siue *Nassouiæ* peterent. Duas Amstelodamum, duas Zelandia, duas Enchusia, vnam Roterodamum dedit, septima Myoparo erat, qui

Nauigatio altera.

Nauium ſucceſſum, ſuperatique freti tẽpus nuntiaret. Architector erat *Guilielmus Bernardus*. Poſt diſceſſum 11. Iunij, Anno 1595. ex Texalia factum. XIX. Auguſti anguſtias *Vaygats* nactæ, ibidem ſtationem ſubiuerunt, cùm Fretum quod inter Promontorium Imaginum, vulgò *den Beeldtboeck* & *Samuetarum* terram iacet, ſumma glacie teneretur, nequaquam vt nauigari poſſet. Statio ſiue ſinus Nautis dicitur *Traenbay*, à multitudine adipis Balænarũ ibi reperta, eſtque aduerſus glaciei vim ac impulſus tutus ſatis. Diſcurrentes perterram *Vaygats* nautæ thedas cõplures pellibus, ac adipe onuſtas inuenerunt, item hominum caprearũq; veſtigia, ex quibus homines ea in parte degere haud abs re colligebant. Quod & Idola ibidem reperta demonſtrabant *Samuetarum* religionibus culta, à quibus & *Caput Imaginum* nomẽ habet. Iter item ex vlua factum offenderunt, altum dimidij cruris menſuram, cui deinceps terra durior ſuberat. Curſus Tractusque *Vaygats* in Apelioten vergit, vſque ad Crucis promontorium, porrò in Boreapelioten, ad Caput Litis, vulgò *den Twiſtboeck*, Orientalior tamen aliquãtulum: deinceps Terra *Vaygats* in Aquilonem procurrit, Vpaquilonem, ac Caurum pene. Nauigabant in Boreapelioten Orientaliores paulùm, ſupra Caput Litis duo milliaria: at mox glacies correptas Naues retro egit, ſinumque *Traenbay* dictum coëgit repetere, ex quo oportunitatem fælicio rem exſpectarent. At ea cùm ob multitudinem glaciei nequaquam ſeſe daret, Claſſis tota reuerſa, irrito conatu, vigeſimo octauò Nouembris, patrio Moſæ flumini ſeſe intulit.

Vaygats terræ qualitas.

Reditus Nauium.

Ceterum qui ſint homines, quos circa *Vaygats* habitare ferunt, vt benignus lector teneat, hæc habenda ſunt. In terra firma, quæ ab Auſtro Freto *Vaygats* adiacet, Incolæ quidam morãtur, propria lingua *Samuetæ* dicti. Hos primo adſpectu aliquis pro inconditis ſylueſtribusque hominibus haberet; veruntamen bono ingenio præditi ſunt, diſſerebantque peritè ſuper curſu, tractuque Maris, ac nauigandi ea in plaga tempeſtate. Veſtimenta eorum ex Caprearum pellibus conſtant, à capite ad calcem vſque. Præcipui tamẽ aliquod caput colorato panno, cui pelles ſubſunt, contegunt, verùm vulgò reliqui pileis ex Caprearum pellibus vtuntur, pilis auræ obiectis, quos capiti ac ceruici arctiſſime aptant. Coma vtuntur promiſſa, quam in cirrum componunt. Is à tergo per veſtes ſpargitur. Staturæ ſunt penè omnes breuioris, latâ planaque facie, oculis minutis, breui pede, quibus genua eminent, celeritate curſus ſumma pollent. Aduenis parum fidunt, diſpoſueratque Rex eorum paſſim ſpeculatorias vigilias, ne quod detrimentum caperent, paratis ad manum vehiculis, quibus abriperentur. Tormentorum boatum perhorrebant maxime, rei ob nouitatem attoniti. Imagines colunt, qualem ablatam à ſocio quodam nauali immenſùm dolebant, quæ tamen reſtituta, ſummo ab iiſdem honore deducebatur. Arcu & ſagittis armorum vice vtuntur, ex venatu viuunt. Deſcendunt ſubinde in terram *Vaygats* eius venatus gratia, vt ex Imaginibus apud Idolorum Promõtorium repertis ſatis patebat. Imaginum forma rudis valde eſt, ſuperiore parte rotunda, elato quodam colliculo ligni, naſi loco: Ante eaſdem & cinis iacebat plurimus, ac oſſa Caprearum ſacrificij alicuius argumenta.

Samuetæ qui homines.

Cum in hanc continentem Terram nauales quidam ſocij deſcendiſſent, quærẽdis lapidibus, quos Adamantum ſpecie ea plaga habet, quales & in Inſula Ordinum vulgò *Staten Eylant* inueniũtur multi, duoque ex iis coniunctim incederent, ex im prouiſo macilentus ac albus Vrſus alterũ inuadit, ceruicem corripit, caputque com minuit, emulgens porrò ſaniem. Inclamauit Vrſum ſocius, mox accurrentibus cæteris, vt prædam eam ab vrſo auferrent: is nihil perterrefactus, obuiat turbæ, ac ex ea hominem ſecundò ſumma violentia corripit, quem & mox proſtratum necat, diffugientibus præ metu reliquis. Quâ viſa fugâ tredecim ex naui ac myoparone ſocij deſcendunt, laturi auxilium ſuis: licet quibuſdam id facinus periculi plenum videretur, quod iam necati eſſent nautæ ij duo, ac maxima vrſi ferocia metu haud careret, qui certiſſimo ictu demũ eſſet petendus. Verùm audaciâ quadam tres animati præcedunt, duo aberrãt exploſis bõbardis. Tertius autem ſcriba *Guilielmi Bernardi* caput ei prope oculos peruio ictu lacerat. Sed enim bellua conſtãs ſubiectum cadauer, quod vorabat, etiamnùm erexit; iam tamen ictu conſternatus, ac in vertiginem abreptus, ibi tum Scriba & Scotus quidam gladiis ſtrictis corium Vrſi conãtur lædere, verùm fruſtrà, confracto ferro, ac nequaquàm cedente bellua. Demum *Guilielmus Gyſius* bombarda roſtrum Vrſi percutit, ſternit, inſultat, ac guttur ferro aperit. Necatorum cadauera ea terra habet. Pellem belluæ Amſtelodamum detulerunt.

Vrſus viros duos necat.

Ampliſſi-

Tertia nauigatio.

AMPLISSIMI Ordines, vbi secūdæ huius Nauigationis haud perinde fælicem successum intellexerunt, sumptibus Prouinciarum naues plures adornare supersedent. Promittunt tamen Mercatoribus, Vrbibusque, queis ea cura adhuc reliqua esset, honoraria prę mia, si propriis facultatibus stipendiisque id Fretum aperirent, Chinæque terris accederent. Id studium Amstelodamensem Senatū sollicitauit. Ea in vrbe duæ naues instruebantur, quarum vnam *Guilielmus Bernardus* Rector gubernaret, alteram *Iohannes Cornelius Rijp* Nautæ ac Cōmissi titulo, XVI. Maij, Anno 1596. è Fleuo vela fecerunt, prætereuectique insulas *Hetlandiæ* & *Feyreli* horrēdum prodigiosūq; signum cæleste conspexerunt. Nam vtrumqueSolis latus duo soles claudebant, dilapsis per tres eos soles arcubus duobus pluuialibus cingenteque tertio Arcu Soles, ac quarto obliquè per maiorem solis orbem fluēte, cū maioris Orbis inferior extremitas 28. gradus ab Horisonte distaret. Meridiano tempore, sole altissimos ad cursus prouecto, ex Astrolabij ratione idem 28. gradibus, & 43. minutis Horisontem superabat. Declinatio erat viginti duorum graduum ac minutorum septendecim. Quos viginti duos gradus &c. si adiicias altitudini 48 graduum compertæ, Poli altitudinem ad septuaginta gradus & vnum deduces. V. Iunij prima glacies apparuit. Vndecimo Iunij ad insulam venerunt, quam postea ab Vrsis *Beyren Eylandt* vocarunt. Eius nominis hæc ratio est.

Prodigium cæleste.

Poli altitudo.

XII. Iunij mane nauiculatores albū vrsum conspexerunt, quem mox scapha remis incitata insequūtur, ac interficere conantur, laborantes diutius, cùm & securi ictus, eandē enatans, tergo hęrētem auferret. Demum capite graui securis ictu disfecto, vincitur. Pellem xij. pedes longam fuisse scribunt. XIX. terram respiciunt, ea altitudine Poli 80. graduum, & 11 minut. iacebat. Terra ea vasta erat, quam & vsque in septuagesimum nonum gradum velis prætexebāt Occidentem versus. Hic vrsus albus denuo apparuit, quē post multos labores socij debellant. Hac in plaga anseres dictæ à sono vocis *Rot*, Batauis *Rotgansen* Oua sua exponuntac excludunt, qualia vel sexaginta nautæ ad rates pertulerunt. Huiusmodi & Hollandiæ Insula Wieringia aspicit: quarum excludendis ouis destinatos nidos nemo vnquam sciuit aut tradidit, quòd ante has naues nulla ratis octoginta gradus superasset, ibique eius terræ situm ac qualitatem explorasset. Quidam Groenlandiæ partem hāc Terram autumant. In proposita Tabula NouæTerræ siue *Nieu-landiæ* nomine defiguratur. Eadem gramine ac fronde viret, cū *Noua Zembla* nihil habeat frondium: eaque Groenlandiæ Ora ad Poli notam propius accedit.

Anseres Rotgansen vbi oua excludant.

Hic ob varias circa cursus seruandi mutādique dissensiones, naues eæ duæ in diuersa abiuerunt. Etenim *Iohanni Cornelio* concessum 80. gradus repetere, quod ibi peruium velis mare ad Orientalem terræ plagam arbitraretur, cum *Guilielmus Bernardus* in Austrum declinans, in *Nouæ Zemblæ* oram discederet. Is vbi xv. Augusti ad *Auriacas* Insulas peruenit, glacie obsessus magno nauis amittendæ periculo versabatur, demum summo cum labore terræ accedens. Quò naualium sociorum strepitu ac vocali clamore Vrsus albus excutitur è somno, moxque ad nauem contēdit, verum bombarda ictus, ad alteram insulæ partem confugiens, glaciei se in frustis composuit. Ibi cū insecuti nauiculatores. Sed in mare haud tardior accepto vulnere prosilit, terram natatu petens. succedunt nautæ, ac viæ intercipiunt facultatē, securi caput petunt, cuius ictus subinde mersus eludebat, demū vincitur, ac ad nauē perfertur excoriati tergus. Glacies hoc in tractu mirādâ qualitate est, coloris cyanei, eleuata vel 10. vlnas supra aquā, ac 18 vlnis in fundum porrecta, vt quibusdam terræ quadam specie imponeret. Hic 40. ferè oua inuenerunt. *Nouæ Zemblæ* vero ductum cum iam superassent, nullumq; maris meatum reperirent, desperātes de successu fælici, nautæ domum cogitabant repetere, ac in patriā reuerti. At Glacialem portum prætereuectos, immensa glaciei moles excepit, fluctu cōcitata, quā nullâ vi vincere quibant, accedente trium sociorum manifesto, dum laborant, periculo, si glaciei fluctus perseuerasset: nam ei dū insistunt, acti fluctante retrorsum glacie, nauis funes pedemque arripiunt, redditi eo impulsu suis, summa adspicientium cō miseratione, quibus Mors imminens præsumpta iam fuerat. Eodem die vesperi in Occidentalem glacielis Portus plagam deueniūt, fatali māsione destinati summę hyemis, quātam vix mortalium patientia sustinere queat, acerbitati. Ea ex serie huius relationis subsequente patebit in miraculum humanæ tolerantiæ.

Discedunt Naues.

Glacialem ad portum deuecta nauis glacie obsidetur.

Tum quippe coaceruati velut Montes è glacie nauem impellunt, eāque ad 4. pedum mensuram eleuant, vt socij Phaselū seu scaphā actuariā cogerentur exponere, tuendæ salutis causa, emittentes item vexillum seu aplustrum, quo periculi imminentis magnitudinem, iis, qui in terram prodierant, declararent. Postmodum *Guilielmus Bernardus* cum altero Rectore nauis situm conditionēque inspexit, demetiens

quantum impetu glaciei subleuata esset. Ibi xxviij. Augusti ratis disrupta ingenti fragore intonuit, vt plane animum mentemque amitterent arbitri, latibulaq; frustra quærerent. Accrescebat ea glaciei violentia, nauisque impulsa admodum surgebat, gemitu dito omnium tabularum, stupentibus cunctorum ad tam luctuosi spectaculi fortunam sensibus, cum nulla appareret adhæc soluendæ nauis facultas, aucta quotidie glaciei mole. Itaq; deliberant, tantis circumuenti angustijs, eo in loco resistendo frigori, ac feris belluis casam erigere, seque ibi quo possent maxime modo tueri; si vel anno crescente Nauigij usum libere repetere possent, oblata ex dissipata glacie oportunitate. Nullas hæc terra arbores fert, nullúue lignum defecisset ergo ædificationi materia, nisi prouidentia diuina arbores complures ex Moscouiæ & Tartariæ oris auulsas, cum ipsis radicibus ac in *Nouam Zemblam* fluctu adactas, commodissime præbuisset. Nec tantum id lignum structuræ, verum & foco struẽdo aptũ superesset, sine quo, diritate hyemis, omnes haud dubiè interiissent.

Rumpitur nauis.

Nauis obsessa.

Casæ fabricam concipiunt.

Decimo quinto Sept. matutino tempore Vrsi tres nauem adoriuntur, occultato tamen tertio post glaciei fragmẽtũ. Nautæ bõbardas suas præparant, stabat glaciei imposita cupa cũ carne maceranda, quod circa nauem nulla esset aqua. Huic vrsus prædam captans, inserit rostrum, ea oportunitate bombardę globus caput verberat ac belluam morte adficit, Alter vrsus dum videt subitum sociæ bestiæ casum, velut stupefactus contemplatur iacentem, ac odore explorat causam. Vbi mortuã agnouit, abit; ac mox redit erectus in posteriores pedes, velut collectis viribus, Nautas, qui sese ad arma præparauerãt, inuasurus. at ij balistæ ictu abdomen ventris nudatum penetrant, sauciamque feram in fugam adigunt. Emortuo vrso viscera eripiunt, ac erectum gelu stringi permittunt. Post hæc vehicula præparabant, quibus lignum ad locum ædificationi destinatum perducerent. Tum temporis in Mari aqua salsa ad duorum digitorum crassitiem in glaciem cogebatur summo cæli frigore.

XVI. Septemb. Nauiculatores prima expeditione lignũ vehiculis impositum, quatuor nẽpe trabes per glaciem, ac vnius penè milliaris spatiũ trahebãt. Ea nocte ad duorũ digitorum crassitudinẽ gelabatur aqua: singulis diebus sex millia passuũ, bis impleto vehiculo, penè emetiebantur. Tũ & Faber lignarius moritur, quem in mõtis decliui fissura sepeliunt, quod humus ob duritiem aperiri nequiret. Sexdecim eo tempore numero erant socij, quorum vna pars ligna struendo foco adferebat, altera ædem casamue parabat. Tanta eo tempore gelationis vis erat, vt clauus more fabris solito ori impositus labijs adhæreret, atque vna cum cutis auulsæ particulis extraheretur. Magnum luculentumque ignem struebant, vt terræ glebam degelarent, domumque eadem, maioris ab hyeme securitatis ergò, vallarent: verum frustra, cum flamma tantum in petra potuisset, quantum in *Nouæ Zemblæ* agro. Niuis impetuositas procellosa conspectum sæpe numero auferebat, vt vix nauis alicuius longitudinem oculis possent concipere. Is labor ob inauditi frigoris insolentiam diuturnus, per duo milliaria in reditu abituq; quindecim dierum continua molestia intolerabilis plane habeatur; at vincebat Necessitatis dura lex, perseuerantiæ parens. Quod si post septimanam vnam vel alteram, dilabente anno, serius id conati fuissent, sane neque potentia virium, aut animi magnitudo suffecisset: sin vero apertus Pontus nauem reserasset, næ illi potius, velis factis, patriam domumque repetiuissent, at ea fortuna nequaquam superfuit.

Gelu.

Sexdecim socij superstites.

Frigus maximum.

Secunda Octobris domum erigunt, eique ex more non frondentem ramum, viridiaue virgulta imponunt, sed niuis congelatæ frustum. Erat ea domus Septẽtrionis ritu confecta, trabibus penitus copulatis ac adactis, quarum commissuras curiose stipabant, quas nimbus ille niuium vento actus non peruaderet. Quadrata ad hæc forma, in medio paululum eleuata, vt dilabi posset nix, cum funibulo, ac caueis seu caulis, & vestibulo. Dum ita satagunt, vnus e naui exiens in Vrsum ex improuiso incidit, corripiensque fugam clamore terribili nauem cursu repetit. Eum insecutus vrsus ad locum peruenit, in quo congelata fera nuperque erecta stabat, ibi moratur, elapso eo modo Nauta. Duodecima Octobris octo sese viri casa ea claudunt, ibique noctem primam transigunt, maximo in frigore, quod focus necdum esset instructus, nec item cauearum præparata commoditas. Deinde summo labore Phaselum domum prope pertraxerunt, eumque conuertunt, vt suo tempore vsui aliquando esse posset. Deficiebat iam ab ijs locis segregatum Phæbi lumen, ac studiose Nautæ cuncta necessaria è naui ducunt, colliguntque ea, quæ Phaseli lembique præparationi, & instructioni idonea existerent. Ceterum iam ad iter accinctos, vltimumque onus vehiculorum subituros, Vrsi tres a tergo inuadunt, quos circumspiciens Nauta, subito animaduertit, clamore periculum testatus. Duæ bipennes sine aliis armis vehiculis impositæ iacebant, ex iis vnam Nauta corripit, alte-

Domus forma.

alteram *Gerardus Verius*, quibus se pro virili defenderent; confugientibus reliquis versus Nauem, ex quibus vnus in rimam glaciei incidens, magno suo periculo luctabatur. Verum belluæ nauem recta petunt, atque interim tres ij relicti propter proram procurrentes in eam sese receperunt. Ablata hac præda irritati Vrsi audacia singulari accurrunt, Nauemque parāt conscendere, neque aderat vllum præter eas duas bipennes teli genus. Ex ijs vna certo ictu adacta Vrsum maiorem ferit, quo verbere abit, cæterique duo sequuntur minores. Ita manifesto ex periculo quod summo timore præsumpserāt, Nautæ liberantur.

Sol quando discesserit.

Quarta Nouembris solis iubar Mundi eam plagam deseruit, vt vlterius non appareret. Ea res tristis admodum notari poterat, adempto pulcherrimi operis huius mūdi spectaculo. Prodeūt tū albæ Vulpes abscedentibus Vrsis. Hisce, quod ad cibum idonei essent, insidias varie decipulasque struunt, quibus subinde aliquot capiunt. December tum anni hyemantis acerbissimus mēsis flagrabat, horrido frigore cunctorum membra adurens. Itaque ex cuiusdam consilio, Carbones lapideos igni idoneos sulphuratos, ac hactenus in vltima periculorum seruatos, accendunt, focumque circa vesperam instruunt, obserato funibulo, ac vestibuli aditu arcte clauso, ne quis calor euaderet. Est iis carbonibus igne correptis odor amœnus parum, ac grauior, qui & spiritus hominum obstruit. Ideo cum primum adlubesceret ignis suauitas, sociosque recrearet, mox eosdem vertigine corripit, cerebrique agitatione, ægros præsertim. Ex valentioribus ergo aliqui fumibuli fenestram aperiunt, ac ianuam recludunt: verum is, qui ianuæ operam dabat aperiendæ, deliquio animi abreptus procubuit, quo sane omnes correpti spiritum denique amisissent, nisi id frigus antea horrendum, nunc tempestiue recreasset. Post, Carbones accendere nemo ausus denuo.

Ex Carbonibus lapideis periculum Mortis.

Annus 1597

Annum ita transegerunt, reuoluto cursu Solis in millesimum, quingentesimum nonagesimum septimum, atq; tum illud Mundi præclarum lumen remeans, malignas eius partes respexit. XXIV. Ianuarij salutarūt id socij summa exultatione, stupente Guilielmo Bernardo, qui ex Astronomorum regula Solis tam subitum reditum haudquaquam præsumpserat iis in locis. Vulpes tum abibant, succeduntque terribiles Vrsi. Etenim dum duodecimo Februarij decipulas restaurant, ingens vrsus domum rectà petit. At exploso tormento percutitur, transitque glans corpus omne, ac cor ipsum, eā violentia, velut in oboli formam planata. Post eum ictum subsilit etiamnum bellua, ac tredecim pedes procurrens, cōcidit; ibi eam spirantem traiiciunt bis, ac necatam laniant. Adipem huius centum librarū fuisse ferunt, expetebaturque à nautis, quod olei loco lucernas aleret. Tergus nouem pedum longitudinem, ac septem latitudinem habebat. Scandebat interim altiora cæli Sol, desideriumque capit abitus ex iis locis (licet ipsa maior Nauis sine vlla solutionis spe, velut arcibus vallata, inutilis nauigationi persisteret,) desolatam turbam, recedente glacie, Oceanique resolutis fluctibus.

Sol xxiiij. Ianuarij relustrat Nouam Zemblam.

Vrsorum aduentus.

Reditum parant.

Nautam ergo conueniunt, eumque monent, temporis vt rationem capiat. Is mādat interim cunctarum rerum præparationem, exspectaturū se Maij mēsis exitum. Decem inde viri vigesimo nono Maij cōmodo satis cælo exeunt, ac lembum petunt, eundem vt prope domum restaurarent, iam niue pene contectum ac obsessum effodiūt, summo labore: at dum pertrahere conantur, ac ædibus propius admouere, labascunt victa præteriti temporis exantlatis miseriis membra, quatitque ægra corpora exhaustarum virium luctuosa cōfessio, nequicquam instigante nauta, ac ni aliquid supra vires tentarent, diram prædicante duramque in *Nouæ Zemblæ* miserrima humo emansionem. Ceterum vigor ieiunio ac Hyemis acerbitate victus decesserat: collectis demum viribus Phaselum, quem nautæ *Den Bock* vocant, prope casam prostratum ac euersum, vt retulimus, erigunt, eundemque omni facultate reparant, longam periculosamque nauigationem præsumentes. Quibus dum rebus intendunt, terribilis Vrsus accedit, & perterrefactos in fugam coniicit. Mox occupatis ædiculæ tribus foribus bōbardis instructi belluam exspectant. Is intrepidus procedit, virumque ad alias fores respicientem, absque clamore ac vocis monitu sociorum, id periculum contemplantium, subito corripuisset: sed in tanta consternatione is bombarda emissa bona sorte Vrsum glande traiicit, qua sane aberrāte, manifestus periculi, duram sortem haud dubie subiuisset. Huius in Vrsi discerpti stomacho Phocarum pelles ac carnes repertæ fuerunt. Duos postea Vrsos aggredientes conficiunt, ex quibus vni iecur auferunt, idque coctum manducant, ast valetudinis maximo discrimine, laborantibus cunctis, decutito in vniuersum corpore, vt eius cibi malignitas facillime appareret. Sex dierum labore in restaurādo Phaselo consumpto, supererat adhuc præparāda complanandaque via, qua Phaselum schaphamque in mare pertraherent non minimæ molestiæ res. Hoc opus stu-

Vires exhaustæ Nauiculatorum.

Vrsi iecur insalubre & noxium.

dium abeundi leuius reddidit, quod & Mare iam tutum, nauibusque peruium adlubesceret, Nixque ipsa durior reddita, faciliorem nauiculis cursum dabat. Ibi Vrsus macilentus admodum, prædæ auidus, apparuit: at is male excipitur, à Chirurgo glande traiectus, ac in fuga per ruptam glaciem proditus, impeditusque, tādem à sociis cæteris ad necem adactus. Quisque tum sarcinas mercatorum, quāta maxima cura fieri poterat, complicat, necessaria ad victum ex ædicula aufert. Dabat vires cupido relinquendi procellosam hyemis aulam, cum summo melioris cæli desiderio.

Discedunt ex NouaZēbla decimo quarto Iunij Anno 1597.

Restabant nauiculæ in pelagus deducendæ. Atque eo tempore *Guilielmus Bernardus* epistolā scribit, in eaque fortunam Nauigationis omnem notat, mensuraque bombardæ concludit, è funibulo suspendit, vt delatis aliquando in ea loca hominibus rei gestæ veritas innotesceret. Nauta item epistolas duas exarat, quarum exemplar nauiculæ singulæ vnū habebant. Decem mensium continuata habitatione *Nouam Zemblam* Bataui tenuerant, cum decimo tertio Iunij Phaselum lembumque in Mare dimittūt, vehiculisque vndecim annonam omnem, Mercatorumque sarcinas deuectas, nauiculis imponunt, ac æquis portionibus distribuunt. *Guilielmus Bernardus* & *Nicolaus Andreas* ægri, vehiculis ad scaphas pertracti, easdem item intrarunt. Ventus in Corum inclinabat, cum vela facerent decimo quarto Iunij, Millesimo, quingentesimo, nonagesimo septimo Anno, satis iusto patuloque Ponto, læti quòd oras eas terribiles relinquendi tēpus accessisset, quas diu nimis, in summa egestate ac hyeme, habitassent. Ingentis tum alterius periculi metus oritur, ex valido glaciei fluctibus actæ impulsu, quæ nauiculas ipsas potuisset confringere, ni diuina Prouidentia eos homines, velut ex miraculo, saluti destinasset. Ceterum vigesimo Iunij moritur celeberrimus consumatissimusque Rector Nauium *Guilielmus Bernardus*, magno cum omnium mœrore, ac singulari luctu. Eius obitum intra horam sequitur *Nicolai Andreæ* mors.

Guilielmus Bernardus moritur.

Eo tēpore Solis non ea vis erat, vt niuem solueret, potus comparandi gratiâ. Verum patinas ex ære & stanno radiis opponunt, quæ repercussu caloris aquam reddebant leuandæ tamen siti vix idoneam. Ita milliaria trecenta octuaginta & vnum emensi, sæpe interim obsessi, in nauiculis hisce frigus, famem, ac valetudinis maximas offensiones, summa, quæ mortales adficiūt, mala pertulere: adhæc dispersi tempestatibus, cum aliquando iratum mare cursus eorum disturbasset, scaphasq; diuertisset, donec postea nautæ bombardæ explosæ sonitu vnirentur. Superato *Capite Nassouiæ* vigesimo octauo Iunij bona omnia exponunt firmam in glaciem, nauesque in eādem protrahūt, quod frusta ingentia glaciei impellerentur vento altano vehementissimo, nouæ cum obsidionis periculo: Ibi velis tecti, quieti se dant, exposito speculatore. Is Vrsos tres aduenientes conspicit, ac voce horrenda exclamat. Bombardæ tum glandis frusta siue minutias habebant, quibus belluis vastissimis tenue detrimentum inferrent. At iis clamore attonitis, discedentibusque, nacti opportunitatem, tormenta glāde maiore implent, Vrsumque vnum ictu traiiciunt, mortiq; donant. Diffugiunt eo exemplo reliqui duo, ac post redeunt, vrsique cadauer per inæquales glaciei partes trahunt, summo cum virium argumento, in escam sibi: Eam etenim belluam emortuam, iam bona ex parte deuoratam, abactis per nautas duobus vrsis, vix quatuor socij subleuare poterant. Ceterum glaciei dum insident, ea, haud paruo discrimine, subeuntis glaciei impulsu, minutas in partes abscedit, decidentibus cunctis penè sarcinis in mare: laborantiumque in subducendo Phaselo ulterius, securitatis maioris ergò, ingressu glacies comminuebatur, maximâ rerum confusione, dum quæ saluabantur bona in mare mox recidunt. Lembus in partes confractus, abibat, accurrentibus cunctis, vt præciosiora quæque naufragio eriperent, membrorum conuulsionis destructionisque magno metu, subeunte nunc hoc, nunc illo glaciei frusto, diritissimo motu. Tandem lembum euincunt, ac prope Phaselum collocant, disrupto malo, eiusque loco, ac cunctis ferè armamentis nouissime fabricatis, magnâ nautarum angustiâ, quod operi vix sufficerent confecti ærumnis. Reparatas denique nauiculas mari reddunt, sæpe per glaciei frusta ad centum, ducentos, trecentosque passus easdem, vt patulum mare nancisceretur, protrahunt. Ita vndecimo Iulij circa *Crucis Insulam* deuecti, scaphas per mille passus ad apertos Maris fluctus summo labore cogūtur impellere, glaciei ita moles emensi. Ceterum, quibusdam ad *Crucis Insulam* accedentibus, ac ibi vastum Pōtum in Occidente conspicientibus nullâ glacie impeditum, lætitia magna subit, congratulanturque sociis, victam iam huius molestiæ anxitudinem. Ergo ducentos septuaginta passus exsuperant etiamnùm ac mox vela facientes, bono successu enauigant. Circa *Promontorium Cantij* venientes, ibi quosdam emittunt, qui terram peterent, auesque boni gustus, ac cibi loco aliquando expetitas, caperent. Ij centum

Naufragium

Calamitates maximæ.

& viginti

Anates mōtanæ.

& viginti quinq; aues manu facilè prehēdūt, quòd hominū insolētes essent. Anates hæ mōtanæ nidificant in summis rupibus, belluarū metu. Vnū tantum ouum componūt, atque in solo, nullo stramine, gramineue tecto incubantes, non obstante diro eius Tractus frigore, excludunt. Vigesimo septimo Iulij ad sinum peruenere, quò violentus Maris fluctus torquebatur, eratq; is sinus *Costintsarcb*. Is an peruius sit, Tartaricumq; in Oceanum desinat, ignoratur: quidam autumant Fretum ibi esse.

Sinus Costintsarch.

Indè apud *S. Laurentij sinum*, siue *Promontorium propugnaculi*, vulgò *Schans-hoeck*, duas *Russorū Logdias*, id est, Nauiculas offēderūt. Erāt Russi triginta numero, quos, licet anxij essent de hominum eorum mente, aut cōsiliis, tamen cum summo gaudio aspexerunt, iam tredecim elapsis mensibus, quibus cum peregrino aliquo sermonis commercium non habuissent. In terram progressi, salutarunt sese mutuò: erantque inter Russos qui superiore anno Batauos circa Fretum *Vaygats* conuenerant. hi nautam agnouerāt, ac stupent, homines olim Nauigiis excelsis corbitisque vectos, nūc verò actuariolis orariisque huc illucque sparsos natare. Ob interpretis defectum sese mutuò intelligere nequibant. Inde cum nauta gingiuarum orisque vitia mōstraturus, manum, os aperiens, dentibus adhiberet, ipsi fame eum premi existimātes, panem atrum octo librarum, acaliquot aues fumo duratas donant, quod munus nauta biscocti panis dono æquat. Vigesimo nono Iulij ab hac terrâ discesserunt, oramque Russicam Augusto mense tenuerunt, post summam famem, ærumnasque ingentes, consumptâ pene omni annona, vt & quidam de relinquendis lembis, petendisque Russiæ interioribus terris deliberarent. Verum obuij subinde Russorum scaphis siue alueis, ab iisdem suscepto cibo recreabantur. Interim aberrant, prauâque computatione iam existimant superatum à se Promontarium Russiæ *Candinaei*, Mareque quod Album vocant. Id decimo octauo Augusti die demum nacti Mare Albū trāsmittunt, Lapponiæque oram tenent. Velificatio hæc prospera erat, confectis quadraginta milliaribus triginta horarum spacio: *Candinaeis* facilè agnosci potest, ex quinque crucibus ibi collocatis, perfectèque declinatio Promontorij apparet, ab vnâ parte in Notapelioten, & ab alterâ in Libonotū. Post superatum Album Mare, Russicum nauigium maius offendūt: id remis omni conatu petunt. Tredecim ibi Russi Hollandos excepere, casisque suis fouent, piscationi indulgent, emitque ab iis Nauta piscium multitudinem, quibus (nouum id erat) socij famem abundè explent. In hoc traiectu decem dierum spatio aberrauerāt dispersi lembi. Vigesimo primo Augusti summo gaudio sese mutuò respiciunt, *Kildunumque* pariter petunt, quòd accepissent à Russis naues Belgicas aliquas *Colæ* esse. Verùm *Wardhuysum* potius eligunt, timētes Moscouiæ Principem, ne quid in eos, quòd *Cola* Moscouiæ sub imperio sit, cōmitteret. At oboritur tempestas, quæ nauiculis exitium minabatur: ideò cursum post scopulum dirigunt, ibique casam exiguam, in eaque tres viros ac ingentem canem iuueniunt. Hi amicè excipiunt hospites, rogant quâ fortunâ in eas oras deuenissent, nunciātque *Colæ* tres naues esse, quarum duæ eo die vela facerent. Tum nostri rogant socium aliquem ducemq; itineris, qui *Colam* eos deduceret. Illi Lappiæ incolam allegant, qui in ea re libenter operam daret suam. Itaque nauta cum vno ex sociis Montem superat, Lapponiæque homines adit, ac aliquem Realorū duorum valoris quatuor florenorum pretio conducit. Hic cum vno ex nauiculatoribus abit, epistolamque refert à *Iohanne Cornelio Ryp* conscriptam, qui superiore Anno circa *Insulam Vrsi* à *Guilielmo Bernardo* discesserat, alio cursu contendens, vt narratum est. Miraculosum videbatur sociis, ac fidem excedere eundem nunc *Colæ* esse. Hic tredecimo Augusti ad eos deuectus accessit, opinatus olim iam omnes interiisse, ac planissimè vitâ functos. secum annonam victumque recreādis nautarum animis ferebat, ac indè *Colam* cum iisdem se recipit. Ibi scapham phaselumque domo mercatoria condunt, æternam in rei memoriam: quòd quater centum milliaria orariis nauiculis confecissent, ignotum ac nunquam antea nauigatū per mare, summa omnium hominum ac *Colæ* itē habitatorum admiratione. Decimo septimo Septembris vela dederunt, vecti nauigio *Iohannis Cornelij*, ac Nouembris primo, Anno eodem, *Amstelodamum* deueniunt, iisdem induti vestimentis, iisdemque tecti pileis, quos ex vulpium albarū pellibus in *Noua Zembla* parauerant, stupentibus cunctorum animis ad nouitatem rei ac narratione malorū intellectâ, ad summam eam ærumnarum patiētiam attonitis. Nomina eorum, quibus superstes ex eâ nauigatione vita fuit, hic addere memoriæ ergò haud vanum duxi. Sunt; *Iacobus Heemskerck*, Commissus & Nauta, *Petrus Petri Vos*, *Gerardus Verlus*, *M. Iohannes Vos*, Chirurgus, *Iacobus Iohannes Sterreburch*, *Leonardus Henricus*, *Laurentius Guilelmus*, *Iohānes Hillebrandus*, *Iacobus Iohannes Hoochwout*, *Petrus Cornelius*, *Iohannes Buysins*, *Iacobus Euerardus*.

Russos adspiciunt cū intra 14. mēses cum peregrinis locuti nō fuissent.

Promontorium Candinaes falso se existimāt superasse.

Kilduynum petunt.

Lappiæ hominem cum socio nauali Colam mittunt.

Literas accipiunt à Iohanne Cornelio.

Colam veniunt.

Nauiculæ in Mercatoria domo Colæ repositæ.

Amstelodamū veniunt.

Nomina superstitum.

FINIS.

SEQVVN-

SEQVVNTVR GRADVS ET ALTITVDInes omnium præcipuorum Portuum, Fluminum, Promontoriorum, locorumque Nauigatione Luſitanorum, Hiſpanorumque frequentatorum, & in Terris per eoſdem detectis, àc partim habitatis cognitorum, cum Nominibus iuſtis proprijſque titulis vt eorundem Marinæ Cartæ demonſtrant &c.

Primum ab extremo Luſitaniæ Promontorio, quod *Cabo de Finiſterra* dicitur, ſecundum Littorales Luſitaniæ, Hiſpaniæ, & Barbariæ tractus, vſque ad Lineam, ſiue Tropicum Cancri, atque inde juxta Oram Guineæ, ad Lineam Æquinoctialem.

Gradus Septentrionalis Lineæ plagæ.	gr.
Cabo de finiſterra, id eſt: Caput finitæ terræ jacet in altitudine	43
Inſulæ *Bajona*	42
Porto de Portugal	41
As Barlengas	40
Liſboa ſiue Liſbona aut Vliſſipona cum inſula *Tercera*	39
Perſeueira cum inſula *S. Michaelis*	38
Cabo de San Vincente, cum *S. Mariæ*, inſula	37
Traſfalgar, ad Oræ tractum	36
Larache	35
Soneja	34
Cabo de Canty, & *Porto Santo*, id eſt: Portus Sanctus, apud *Maderam* inſulam ſitus	33
Rio dos Saueis, id eſt: inſula Aloſarum	32
Inſula *Madera*, ſiue Ligni	32
Taffatama	31
Mecca, & *A Ilha dos Sauajes*, id eſt: ſyleſtrium inſula	30
Cabo de Non, & inſulæ *Palma*, àc *Lancarotte*, ex Canarijs	29
A Ilha, ſiue inſula *de Forte Ventura*,	28
Cabo de Bojador, & inſula Canariæ Magnæ, àc *A Ilha de Hierro*, ſiue Ferri inſula	27
Angra dos Cavallos, id eſt: Patens portus, ſeu Statio Equorum	25
Rio d'Ouro, ſeu Flumen Auri	24
Linea, ſeu Tropicus Cancri.	
Angra, ſeu patulus portus *Goncali de Sintra*	23
Cabo das Barbas, id eſt: Caput Barbarum	22
Cabo Branco, ſiue Album caput	21
Rio de Sao' Ioao', ſiue S. Iohannis rivus	20
Furna de S. Maria, ſeu S. Mariæ antrum	19
Sete Monte, vel ſeptem Montes ac inſulæ S. Annæ, S. Vincentij, S. Luciæ, & S. Nicolai	18
Anterotte, & inſula ſalis	17
Rio, ſeu Rivus de *Canaga*, & *Ilha de Maya*	16
Cabo verde, vel Promontorium Viride, & inſulæ S. Iacobi, cum inſula *do Fogo*, ſeu ignis	15
Rivus *Gambiæ*	14
Rivus *das Oſtras*, ſiue Oſtrearum	13
Cabo Roxo, ſeu luridum Caput	12
Buguba	11
Rio do Pichel, id eſt: Rivus Cantari	10
Flumen Cachecache	9
Rio da Serra Lioa, id eſt: Flumen Montis Leœnæ	8
Rio das Palmas, id eſt: Flumen Palmarum	7
Cabo de Monte, ſeu Caput Montis	6
Cabo dos Baixos, ſeu Promontorium ſyrtium, & Fodina S. Georgij,	5
A Ilha, ſeu inſula *Fernandi de Poo*, & *Cabo das Palmas*	4
Rio do Campo, ſeu Campi Flumen	3
Rio do Principe, id eſt: Flumen Principis	2
S. Thomæ inſula	1

A Linea

A Linea Æquinoctiali ad Austrum persecutione Tractus Congi, Angolæ, & Æthiopiæ, vsque ad Bonæ spei Caput.

	gr.
CAput *Lopo Gonsalues*, iacet	1
Caput Caterinæ	2
Angra da Iudia, id est: Statio iudaicę mulieris	5
Praya de San Domingo, id est: Littus S. Dominici	6
Rio de Congo	7
A Ilha d'Acençao', hoc est Ascensionis insula	8
Rio Angolæ, & insula *Loanda*	9
Cabo Ledo, seu Lætum Caput	10
Rio, seu Fluvius de *San Lazaro*	11
Cabo dos Loupos, id est: Luporum Caput	12
Monte Negro, id est: Niger Mons	14
Serra Parda, vel cinericij Montes	15
Angra das Aldeas, seu vicorum statio, & S. Helenæ insula	16
Manga das Areas, siue Manica Arenosa	17
Cabo Negro, siue Nigrum Caput	18
Os Mendoins	19
A Serra de San Lazaro, id est: Montes S. Lazari	20
Praya, siue Littus *Ruy Pires*	21
Cabo do Padrao', seu Colossi Caput	22
Praya Fria, seu Littus frigridum	23
Linea vel Tropicus Capricorni.	
Ponta da Concepçao', vel Punctum Conceptionis	24
Praya das Alagoas, aut Lacuum littus	25
Feiçao' da Boça, siue Oris forma	26
Angra, seu Portus patulus S. Anthonij	27
Angra, S. Thomæ	28
Angra, S. Christophori	29
Ria do Infante, id est: Fluvius Filij Regis	32
Angra, S. Helenæ	33
Insulæ *Tristan da Cunha*	34
Cabo de bona Esperança, id est: Bonæ spei promontorium	34 ½

A Capite Bone spei ad septentrionem Tractus ductu, versus Soffalam Mossambicquam, & Melindam, vsque ad Lineam Æquinoctialem Australi semper plagâ.

	gr.
C*Abo das Agulhas*, seu Compassorum, Pyxidisue Nauticæ caput iacet	35
Cabo do Infante, vel Regis filij Promontorium	34 ⅔
Cabo Talhado, seu sectum caput	34
Cabo das vacas, seu vaccarum caput & *Baya Fermosa*, vel pulcher sinus	34
Cabo do Areciffe, vel caput scopuli	33
Rio do Infante	32
Punta primeira, id est: primum punctum vix iacet	32
Terra do Natal, id est: Natiuitatis	31
Punta S. Luciæ	28
Terra dos Fumos, seu fumi	27 ½
Rio d'Alagoa, aut Flumen Lacus, & insula Iohannis de Lisboa, cum Australi extremitate S. Laurentij insulæ	26
Agoa de boa Paz, seu aqua bonæ pacis	25
Cabo das Correntes, id est: fluctus currentis caput	24 ½
Rio de Mataca, seu *Monemone*, & insula *do Maschbarenbas*, iacent	23 ½
Os Baixos da Iudia, seu syrtes Iudaicæ	22
Caput S. Sebastiani	21
Rio Qulioan, seu *Quiloanæ*	20 ½
Soffala, & insula *Diegi Rodriges*	20
Porto, seu Portus *Bango*	19 ½
Rio, seu Fluvius *Cuamæ*	18 ¾
Os Baixos dos Garaius, id est: syrtus Larorum	18
Rio dos Bons Sinais, id est: Fluvius boni signi	17 ½

A Ilha,

A Ilha, ſeu inſula *Brandao*	17
A Ilha Primeira, id eſt: inſula Prima	17 ½
A Ilha, ſeu inſula *Iohannis de Nova*	16 ½
Rio d'Angoxa	16
Moçambicque	15
Fluvius S. Anthonij	14
Rio dereito, ſeu dextrum Flumen	12
Ilha do Comara	11
Cabo delgado, ſeu caput tenue	10
Quiloæ, vrbs	9
A Ilha de Monfia	7
A Ilha de Zanzibar	6
A Ilha de Pemba	5
As Ilhas dos tres Yrmaos, id eſt: inſulæ trium fratrum	4
A Ilha do Amirante, id eſt: Admiralij inſula	3 ½
Monbaſſa, & Flumen *Tacharigo*	3
Vrbs & Portus *Melindæ*	2
Vrbs & portus *Patæ*	1

Linea Æquinoctialis.

Altitudines, & gradus Portuum, Capitum, & Fluminum à Linea Æquinoctiali, vſque ad Fretum *Meccæ*, quod & Mare Rubrum dicitur, ad Septentrionalem Æquinoctialis plagam.

Septentrionales gradus.	gr.
Barraboa, id eſt: bonus portus, iacet	1
Vrbs & Portus *Bravâ*	2
Vrbs & Portus *Magadoxi*	2 ½
Zarzella	6
Caput *Guardafu*, & inſula *Sacotora*	12
A capite *Guardafu*, introrſum verſus Rubrum Mare Nempè Auſtrali eius Ora.	
Mite, & *Barbora*, iacet	11
Zeila, iacet	12
A Ilha d'Alaca	15
A Ilha Soaquen	18

A Septentrionali latere Maris Rubri, ſeu Freti *Meccæ*.

Toor, iacet	27
Gyda, portus vrbis *Meccæ*, in qua Machometi ſepultura eſt, quæque freto nomen dat	20
A Ilha de Zeyban	15
A Ilha Camaram	15
Adem, olim Luſitanorum propugnaculum nunc vero ereptum	23

Ora Arabiæ ad Fretum vſque Perſiæ, inſulamque Ormutium.

Fartaque, iacet	15
Diufar	16
Inſulæ *Curia, Muria*	17
Inſula *Maeira*	20
Caput *Roſalgatæ*	22
Curiata & *Maſquate*	23
Hoor	24
Cabo Mocandao	27
Inſula & vrbs *Ormutij*	27

Ab Ormtuio ſeu Perſia per tractum littoralem ad Comorini caput.

Cabo de Jaſque, iacet	25 ½
Rio do Sinde, olim Indus Fluvius	24
Vrbs & inſula *Diu*	21

Goga,

Goga, vrbs sita interiore sinus *Cambajæ*, ductu — 33
Portus ac vrbs *Chaul* — 19
Portus ac vrbs *Dabul* — 18
Insula & vrbs *Goa*, ac Insulæ *Os Ilhas Queimados*, seu adustæ insulæ, eodem in tractu sitæ — 16
Arx *Honor*, & insula *As Ilhas d'Angediva* — 14
Baticola, & syrtes *Os Baixos de Pandua* — 13
Arx *Mangalor* & *Monte de Ly* — 12
Cananor & *Calecut* — 11
Cranganor & *Cochin* — 10
Arx *Cay Coulao* — 9
Caput *Comorini* extremum eius Tractus, qui Indiæ propria appellatione venit — 7

Ab insula Seylon, nempè ad Orientale, àc Australe latus, ductu in Occidentem.

gr.

T*Rincanamallo*, iacet — 9
O Capello de Frade, seu Monachi Cappa — 8
Rio de Matacolu — 7
Ponta de Gualle, id est: Punctum triremis — 6
Columbo, Lusitanorum arx — 7

A Comorini Capite per Tractum *Choromandel*, *Orixa*, *Bengala*, *Pegua*, & *Malacca* ad caput *Sincapura*.

gr.

CAput *Negapatan*, iacet — 11
Povocao de San Thome, seu Vrbs S. Thomæ — 13
Vrbs ac Portus *Musclepatao* — 16
A punta Guadovarijn — 17
O Pagode de Iorganate, id est: Idolum Iorganatæ — 20
Rio de Puacota — 19
Rio de Palura, seu Paluor — 19
A derradeira Terra alta, vel vltima alta terra — 19
Flumen *Cayegata* — 21
Ganges Flumen aliter *Porto pequeno*, seu portus paruus — 22
Portus & vrbs *Aracan* — 20
Portus & vrbs *Martavan* — 16 3/4
Extremitas insularum *Andeman*, ad Septentrionem — 14
Earundem insularum extremitas Australis — 11
Portus & vrbs *Tanasserijn*, item — 11
Portus & vrbs *Gunsalan* — 8 1/2
Insula *Pulo Cuto* — 6 2/3
Portus & vrbs *Queda* — 6 1/2
Insula *Gomespola*, & insula *Pulo Batum* — 6
Insula *Pulo Pera* — 5 2/3
Insula *Pulo Pinon* — 5 1/4
Vrbs & Portus *Pera* — 4 1/2
Pulo Sambillao — 4
Pulo Parcelar, & Insulæ *d'Aru* — 3
Cabo Rachado, seu fissum caput — 2 1/2
Civitas & Arx *Malacca* — 2 1/2
Caput *Singapuræ* — 1

Ab insula Sumatra nempè ad Septentrionem Lineæ.

POrtus *d'Achein*, iacet — 4 1/2
Portus *Pedir* — 4
Caput *Taniamburo* — 5

Loca ad Australem insulæ partem ac alibi sita.

TErra *d'Arruen*, iacet — 2
Ilha d'Ouro de Manancabo, seu insula aurea *Manancabo* — 3
Portus *Campar* — 4

	5 ½
Fretum inter insulas Iauæ maioris & Sumatræ	6
Insula Iava maior nimirum medio situ	7
A Ilha de Iogo, seu ignea insula	7
Insula solitaria	5
Insula *Banda*	
Insulæ Caryophyllorum *Malucca* jacent sub Linea Æquinoctiali.	

A capite Singapuræ in persecutione Tractus versus Sianam, Cambaiam, Champam & Chinam, vsque ad Flumen Liampo & Nanquijn cum quibusdam insulis ad Septentrionale Lineæ latus.

	gr.
	2 ½
INsula *Pulo Tymao*, iacet in altitudine	3 ½
Vrbs & portus *Pan*	7 ½
Vrbs & portus *Patana*	14 ½
Vrbs & Portus *Sion*	12 ⅔
Punta de Cuy	12 ½
Enseada de Lion, siue sinus Lion	13
Portus *Varella*	8 ⅔
Insula *Pulo Condor*	10
Vrbs & portus *Camboia*	10 ⅓
Insula *Pulo secir*	15 ⅔
Insula *Pulo Caton*	16 ⅔
Insula *Pulo Champello*	18 ½
Extremitas australis insulæ *Aynon*	19 ½
Extremitas insulæ eiusdem ad Boreapelioten	21 ½
Insulæ *Sanchoan*	22 ½
Vrbs & insula *Macan*	24 ½
Vrbs *Canton*	22 ½
Ilha Branco, seu Alba insula	21 ¾
Ilha Fermosa, vel formosa insula	23 ¼
Ilha de Lamon	23 ½
Portus Chabaqueo	24 ½
Portus Chincheo	25 ½
Enseada dos Camaroins, seu sinus Granati alitèr *Cayro*	25
Insula *Lequeo pequeno*, id est: minor Lequeo	25 ½
A Ilha dos Cavallos, hoc est Equorum insula	28 ¼
Ponto seu caput *de Sumbor*	
Insulæ *As sete Yrmaas*, id est: septem sororum, quæ navigantibus in Iaponiam	29 ½
occurrunt	29 ½
Insulæ *Siongican*, Oræ adiacentes	31
Insulæ *Liampo*, quæ Oram prætexunt	30 ½
Medietas insulæ *Meaxuma*	31 ⅔
Insula *Tranaxuma*	34
Flumen *Nanquijn*	
Insulæ *Iapan*, inter se cunctæ habent in longitudine centum & triginta milliaria àc extremitas Orientalis iacet	32

A Philippinis Insulis aliter Luçons siue Manillas dictis, ad Septentrionem Lineæ.

	gr.
OStium Freti inter insulam *Luçon* & *Tandaya*, iacet altitudine	12
Insula *Capuly* & insula *Ticao*	12 ¾
Insula *Masbata*	12 ¼
Insula *Banton*	12 ⅔
Insulæ *Rebuyan*, Septentrionalis plaga	12 ½
Insulæ *Vireies*	12 ½
Insula *Marinduque*	12 ½
Caput de *Dumarijn*, & insulæ *Luban*	13
Ostium sinus *Manilla*, ciuitatis præcipuæ insula *Luçon*	14 ¼

Vrbs *Manillia*	14
Caput de *Samballes*, ad insulam *Luçon*	$14\frac{2}{3}$
Cabo de Bullinao	$16\frac{2}{3}$
Cabo seu caput de *Boiador*, extremum australe insulæ *Luçon*, promontorium	19
Postrema insula in Septentrione & Oriente sita ex insulis *Lequeos*, dictis	29
Insula *de las Vellas*, seu *de los Ladrones*, id est: Latronum	13

A Nouæ Hispaniæ Terra, quæ Iaponiæ è regione respondet.

	gr.
ISla seu insula *Sancti Augustini*	$30\frac{1}{4}$
Ista de Sedros, id est: Cedrorum insula	$28\frac{1}{4}$
Caput S. Lucæ initium Californiæ regionis	22
Cabo de las Corrientes, seu currentis vndæ	$19\frac{2}{3}$
Portus Acapulco	17

A Freto Magellanico, ductu tractus Brasiliæ, vsque ad Lineam Æquinoctialem ab australi eius parte.

Gradus Australis plagæ ab AEquinoctiali.

FRetum Magellanicum, iacet	$51\frac{1}{2}$
Bahya de las Islas, id est: sinus insularum	49
Rio de la Plata, seu argenteus Fluvius	$34\frac{2}{3}$
Atreciffe, vel Breuia	34
Bahya Aparcellada, vel sinus vadosus	33
Cabo da ponta, seu caput puncti	32
Rio dos Negros, id Nigrorum flumen	31
Angra onde Seuio o Battel, id est: portus patens vbi Acatium apparuit	30
Ilha da Bahya, seu sinus insula	29
Insula *S. Catherinæ*	$28\frac{1}{2}$
Bahya do Repairo, id est: defensionis sinus	28
Rio do Estremo, id est: Fluvius supra modum	27
Rio dos Dragos, id est: Flumen Draconum	26
Ilha de Cananea, id est: Arundinum fascium insula	$25\frac{1}{2}$
Insula *Doropica*	25
Sinus *S. Vincentij*	24
Fluvius *Canane*	24
Rio de Ianero, id est: Fluvius Ianuary	$23\frac{1}{3}$
Cabo Frio, seu frigidum caput	23
Bahya do salvodor, seu Saluatoris sinus	22
Syrtes dictæ *Os Baixos dos Pargos*	21
Spiritus Sancti sinus	20
Insula S. Barbaræ	20
Flumen S. Luciæ	19
Flumen S. Georgij	18
Porto Seguro, id est: securus portus	17
Rio dos Santos Cormos, id est: Fluvius S. S. Cosmæ & Damiani	16
Insula *S.* Helenæ item	16
Rio da Praya, aut Littoris Fluvius	15
Rio dos Ilhas, id est: insularum amnis	$14\frac{1}{2}$
Porto Real, id est: Regius portus	14
Bahya de Todos os Santos, id est Omnium Sanctorum sinus	13
Rio Real, id est: Amnis Regius	12
Fluvius S. Francisci	11
Fluvius S. Michaelis	10
Santo Alexo	9
Caput S. Augustini	$8\frac{3}{4}$
Civtias *Olinda*	$8\frac{1}{3}$
Pernanbuco, & insula Ascensionis	8

Santo Domingo 7
Artapica 6
Santo Roque, seu *S. Maria d' Arribada*, id est: adpulsus 5
Sinus S. Lucæ 4
Bahya das Tartarugas, id est: sinus testudinum 3
Rio do Areciffe, id est: Breuium flumen 2

Ab *Antillis* seu Anterioribus Insulis Indiæ Hispanicæ, ac locis quibusdam continenti adiectis, ad Septentrionalem Lineæ Tractum.

gr.

Isla la desseada, id est: Concupita insula, iacet $15\frac{1}{2}$
Insula *Marigalante* 15
Insula *La Dominica* $15\frac{1}{2}$
Insula *La Antigua*, id est: vetus $16\frac{1}{4}$
Cabo de Cantina, continentis $9\frac{1}{2}$
Insula *Serrana* $14\frac{1}{2}$
La Sertanilla, seu minor *Serrana* 16
Cayman grande, seu grandis Crocodilus 19
Cabo de S. Anton, insulæ *Cuba* 22
Rio de S. Pedro & S. Paulo 21
Los Campos d' Almeria, id est: Campi *Almeriæ* 20
Villa Riça la vieja, id est: vetus diues insula $19\frac{2}{3}$

Portus & Loca Tractus Indiæ propriæ, cum distantia & differentijs inter se, facto initio à Septentrione, ductu oræ ad Austrum, pro eiusdem Terræ situ.

Primo sciendum Tractum Indiæ (vt vocant) initium sumere à sinu, quem A Enseada de Iaquetta nominant, locoque Espero dicto.

gr.

AB *Espero ad Mangalor*, milliaria sunt 8
A *Mangalor ad Patanam* 8
A *Patana*, ad caput dictum *Punta de Diu* 12
A *Diu*, ad insulam *do Bette* 9
Ab insula *Bette*, ad Goam vrbem Cambaiæ sinus 20
A predicta insula *Bette*, ad vrbem *Daman* 26
A *Daman* ad *Surratte*, vrbem sinus Cambaiæ 8
A *Daman* ad *Danu* 7
A *Danu*, ad Vaccarum insulas 7
A Vaccarum insulis ad Oppidum *Baçain* 3
A *Baçain* ad vrbem *Chaul* 12
A *Chaul* ad *Dandam* 5
A *Danda* ad sinum dictum *A Enseada de Pero soares* 3
A sinu eo ad *Siffardao* 3
A *Siffardao* ad *Dabul* 10
A *Dabul* ad *Sanguiserra* 6
A *Sanguiserra* ad *Bettelæ* Flumen 10
A Flumine *Bettelæ* ad *Seytapor* 3
A *Seytapor* ad *Carapam* 11
A *Carapam* ad Metropolim Goam 14
A *Goa* ad *Angedivam* 12

Hinc initium sumit Tractus Malabar sub ora tamen Indiæ comprehensus.

A *Angediva* ad *Batecalam*, milliaria sunt 12
A *Batecala* ad Arcem *Barcalor* 5
A *Barcalor* vsque ad insulam *Primeiro Ilha* 6
A *Primeiro Ilha* ad Arcem *Mangalor* 6

A *Mangalor*, ad Montem Formosum	4
A Monte Formoso ad *Montem Lijn*	10
A *Monte Lijn*, ad arcem *Cananor*	6
A *Cananor*, ad *Calecut*	8
A *Calecut* ad *Coulettam*	2
A *Couletta* ad *Chalum*, & *Parangalum*	7
A *Parangalo* ad *Tanor*	3
A *Tanor* ad *Pananam*	6
A *Panana* ad *Cochinum*	15
A *Cochino* ad locum *Arbore de Parca*, id est: arbor Porci dictum	9
Ad *Arbore Porci* ad *Caule Coulao*	9
A *Cause Coulao* ad arcem *Coulao*	6
A *Coulao* ad *Bareiras*, seu Colles è terra	4
A *Bareiris* ad *Briniao*	8
A *Briniao* ad insulam *Tarabancôr*	6
A *Tarabancôr* ad *Comorini caput*	6

Hic finitur Tractus, quem proprie Orientalis Indiæ vocant, sub quo & Ora Malabar continetur, vt supra. Reliquæ Oræ Orientales sua nomina habent, vt antè retulimus.

Notata hæc milliaria, vt & ea quæ in itinerario scribuntur Hispanica sunt, ex quibus 17. cum parte octava gradum implent, suntque 15. milliaria Germanica, &c.

SEQVITVR INSTRVCTIO CIRCA DECLInationem acus Pyxidis Nauticæ in Nauigatione, Cursuque Lusitanorum in Orientalem Indiam, tàm in abitu quàm reditu; quibus in locis, ac quantum in Borealybicum & Boreapelioten discedat, id est, quantum Acus abeat in Orientem aut Occidentem: Annotata fidissimè ac perfectissimè à Gubernatoribus Lusitanorum iisdem in Nauigationibus.

NAVIGANTI Lisbona ferè propè Caput Viride Acus seu Liliũ Pyxidis in Borealybicum vergit, id est Orientalior redditur, per duas tertias & quod excurrit vnius Lineæ seu ductus Pyxidis.

Inde procurrenti ad quatuor vel quinque gradus ad Septentrionale Æquinoctialis latus, in distantia 70. aut 80. milliarium ab orâ, Acus in Orientem abit dimidiam lineam, & si quandò abesses ab ora firmæ 100 & 120 milliaria, tertiam ductus partem inclinatione in Oriẽtem habebit.

Procurrenti apud *Brasiliæ* oram, vsque ad septem, octo, decem gradus ad Australem plagã Æquinoctialis, Pyxidicula inclinabit in Orientem tertia ex parte ductus: hoc intellige vbi propè *Brasiliam* nauigaueris.

Ab hac altitudine vsque ad decimum septimum, ac decimum octauum graduṁ vbi Syrtes *Os Abrodhos* dictæ iacent, pyxidicula inclinabit in Oriẽtem, per tres quadrantes & duos trientes ductus: hoc intellige cum ab ora Brasiliæ centum aut centum & viginti milliaria non superaueris.

Præteruecto Insulas *Martini Vaaz*, pyxis per vnam aut amplius lineam abibit in Orientem.

Hinc vsque ad trigesimum tertium gradum pyxis discedet in Boreapelioten seu Orientem sesquilinea ad septuaginta aut octoginta milliaria supra insulas *Tristan da Cunha*.

Indè adusque Caput bonæ spei pyxidiculæ indicia minuuntur, eam ergò si benè inspexeris, monstretque dimidiam lineam ex *Boreapeliote*, tùm caput bonæ Spei haud longè abesse teneto, nempe ad summum triginta aut quadraginta milliaria; nam si ei non sis obiectus ad Austrum & Septentrionem pyxis in lineam vnam ac tertiam eius versus *Boreapelioten* inclinabit.

Hinc animaduertenti pyxidiculam, si ea iusta fixaque reperiatur, tum octoginta miliarium ad Orientem distantia à Capite *das Agulhas* apparebit.

Nauigatione in *Mossambicquam*, si pyxis duas per tertias Lineæ abeat in Occidentem, tum habe, ab Austro ac Septentrione Capitis *das Corrẽtes* te existere, ac nauiganti vigesimum quintum & sextum vsque ad vigesimum gradum, si pyxis per tres quartas partes Lineæ abeat in Occidẽtem, tùm insulã *S. Laurentij* præsume, mox enim

enim apparebit.

Cum *Meſſambicqua* vbi conueneris pyxis lineam habet vnam ex Occidente aut paulò minus, quã differentiã vſque ad Lineam perſeuerat, Æquinoctialem nempe eo in tractu, qui nauibus Indiam petentibus ducitur.

Exiſtẽti ducẽtis milliaribus ad Occidẽtem ac Orientem cum Portu *Goæ*, aut tractu Indiæ vſque ad *Comorini* Caput, pyxis abit in Occidentem per ſeſquilineam : ac iuxta Oram Indiæ per vnã eiusq; tertiam.

Nauiganti *Cochino* in Luſitaniam donec *Maldiuæ* inſulas tranſieris, ad Auſtrum & Meſolibonotum pyxis declinabit in Occidentem ſeſquilinea, vſque ad octauum & decimum gradũ ad Auſtralem Æquinoctialis Lineæ partem, quòd ſi minus quid infra ſeſquilineam reperires, tùm ab Occidente eſſe te cogita propè Syrtes *A ſaiba de Malba*, id eſt, Lorica annulata dictas, ob ſimilitudinem quam habẽt cũ ea.

Cum eris vigeſimo ſeptimo & trigeſimo gradu, porrigaſque curſum in Occidentem, tùm pyxidis abitum in Occidentem lineâ vnâ & quadrante alterius terminari videbis, tùm ſcito te eſſe ex Septentrione & Auſtro cum Capite *de San Roman* quod in extremitate ad Notapelioten *S. Laurentij* inſulæ iacet.

Conuenienti ad Auſtrum & Septentrionem cum ſyrtibus *Os Baixos de Iudia*, procurrentique verſus Terram *do Natal* trigeſimo & trigeſimo primo gradu, pyxis ſeu compaſſus tres lineæ quartas in Occidente ſuperabit, aut minus paulò, ac ex Auſtro & Septẽtrione Caput *das Corrẽtes* habebis.

Venienti ad trigeſimum ſecundum & tertium gradum, ſi pyxis non declinet in Orientem vel Occidentem, tùm ſub Meridiano eſſe te ſcito.

Notabis monitus. Compaſſum benè inſpice, ne vel pilum erret, oculum indè vnũ conſideraturus claude, vt viſu acriore dimetiaris, nam absque ea diligentia nihil efficies, inani opera.

Caput *Bonæ Spei* ſuperatum vbi fuerit, curſu admiſſo in *S. Helenæ* inſulam, pyxis abit in Orientem per Lineæ vnius trientẽ, ac in *Helena* inſula per dimidiũ eius ductum. Ab inſula *S. Helenæ* vſque in *Aſcenſionis* inſulam duas tertias Lineæ ſuperat ex Oriente pyxis.

Memoria teneto, Cum ex Luſitania in *Braſiliam* nauigas aduſque altitudinem Capitis *S. Auguſtini* & inſulæ *Aſcenſionis*, quò pyxis magis Orientem petit, eò ab illo capite Oriẽtalior ac remotior diſtas. Itaque animaduerte.

Ab *Aſcenſionis* inſula ad ſcopulum *Penedo de S. Pedro* dictum; nempe diſtantia viginti aut triginta milliarium ad Orientem pyxis dimidiã vix Lineã ab Oriẽte habet.

Inde per decimum ſeptimum aut octauum gradum pyxidem fixam inuenies, nẽpe ex Septẽtrione & Auſtro inſulæ *S. Mariæ*

Porrò vbi adeptus eris ventum latiorẽ eo modo vt inſulam *Flores* ad Caurum ponas, pyxis ſuperabit trientem lineæ vnius.

At ſi tãtum octoginta milliaria aut ſeptuaginta diſtes ab inſula *Flores*, pyxis erit iuſto indicio conſtituta.

In *Fajal* inſula, atque inde verſus *Terceræ* inſulam, pyxidicula abit in Orientem per triẽtem Lineæ, ac à *Tercera* verſus *Liſbonam* per duas tertias partes, ac duos quadrantes.

Vt autem declinatio pyxidis intelligi poſſit ſciendum eſt, omnes pyxidiculas, quæ tamen bene aptèque ſint compoſitæ ſub Meridiano, (id eſt, ſub Linea, quam imaginamur in Firmamenti circumductu, ab vno Polo ad alterum, nempe in medio ductam per Lineam Æquinoctialem, crucis more) iuſtas eſſe, ac fixas, ſine vllâ declinatione ad Orientem aut Occidentem. Verùm vbi ab hac illaue Meridiani parte fueris, Lilium ſeu acus Compaſſi vergit, nimirùm iis qui ab Oriente ſtant in Occidentem: iis verò qui ab Occidente in Orientem. Hæc ſufficiant, ex quibus declinationis ratio facile intelligi poteſt.

Quæſtiones, Reſponſionesque aliquot vtiliſſimæ Nautis ac Nauiculatoribus.

Quot ſunt in Orbe Mundi gradus? *Reſponſio.* Trecenti ſexaginta, vt vnum gradum pro quindecim Germanicis milliaribus, aut ſeptendecim Hiſpanicis & dimidio habeas. Graduum Orbis numerus.

Quid ſunt Poli Mundi? *Reſp.* Puncta duo, quæ imaginamur, quibus Firmamẽtum ſeu Orbis vertitur. Poli quid.

Quid eſt Linea Æquinoctialis? *Reſp.* Ductus cogitatione præſumptus, ab Oriente in Occidentem, per Mundi rotunditatem, ſeu Firmamenti, eſtque medius ac diſcriminans inter duos Polos. In hac Lineâ cùm Sol degit, quod fieri ſolet vigeſimo primo Martij, & vigeſimo tertio Septembris, noctium dierumque æqua longitudo habetur, vndè & Æquinoctialis dicitur. Quid Linea æquinoctialis.

Quid Meridianus eſt? *Reſp.* Filum ſeu ductus, quem imaginamur, in circũcurſu Mundi, ab vno Polo ad alterũ, cumque vmbra tua in medio huius ſtat, tum Meridianum tuum agnoſces. Quid Meridianus.

Quid Paralelus? *Reſp.* Omnia loca, quæ tecum Orientaliter ac Occidentaliter conueniunt, Paralelum faciunt. Paralelus quid.

Quid

Tropicus quid. Quid est Tropicus? *Resp.* Ductus seu punctum ex imaginatione in circumductu Firmamenti, terminus nempè ad quem se sol proiicit, ac à quo postmodum redit. Etenim vigesimo primo Iunij procedit ad Septentrionale Æquinoctialis latus, vsq; in vigesimum tertium gradum & dimidium. Is limes dicitur Tropicus Cancri: at vigesimo primò Decembris peruenit ad Australe latus Æquinoctialis, eadem graduũ altitudine, vocaturque is terminus Tropicus Cancri.

Poli quantum distent à Linea? Quantum distat Polus vnus à Linea? *Resp.* Nonaginta gradus, id est, quartam partem circucursus Firmamẽti seu Orbis.

Quid Horizon. Quid est Horizon? *Resp.* Id quod visu tuo comprehendis, vt apparet ad eum locum, in quo aër cum terra videtur coniungi, suntque ibi nonaginta gradus à te, faciuntque Horizonta.

Quid Zenith Quid Zenith? *Resp.* Quod in aëre directè capiti tuo imminet.

Si Pyxis sub Polo cursus monstret. Si sub polo arctico esses, aut sydere Septentrionali, poteritne tibi pyxis indicare cursus iustos, quibus vti debeas? *Resp.* Nequaquàm. Etenim ea in plaga acus pyxidis, quâ parte Magnete tacta fuit, vitrũ vi quadam subductâ pulsat, vt mouere sese nequeat; à polo verò differens, mox Aeus suo fungitur officio, nullo retenta poli impedimento.

Qua altitudine Sol inueniatur vigesimo secũdo Iunij prope Floridam. Si vigesimo secundo Iunij esses propè *Hauana* portum, apud *Floridæ* tractum & Nouæ Hispaniæ, quantum in Astrolabio inuenies in dimetiendo sole? *Resp.* Eo die habiturus solem loco *Zenith*, hoc est, directè supra verticem, nulla ex parte eminente vmbra, eius diei declinationem animaduertes, atque quod ex declinatione colligis idipsum distas à Linea Æquinoctiali versus solem, eaque altitudo tua est.

Qua altitudine Sol inueniatur eodem in loco vigesimo tertio Decembris. At existẽs eodem in loco vigesimo tertio Decembris, quid tum in solis dimensione ex Astrolabio cognosces? *Resp.* Eo die sol ab Linea Æquinoctiali distat viginti tres gradus & dimidium, iis, adiunctis aliis viginti tribus gradibus ac dimidio, fiunt quadraginta septem gradus; vt etiamnùm ad nonaginta graduum implementum quadraginta tres deficiant. Hos quadraginta tres gradus in Astrolabio sumes dimetioni solis.

Quid sit gradus. Quid est Gradus? *Resp.* Ex trecentis sexaginta gradibus seu partibus, quibus Orbis vniuersus distinguitur. Gradus portio est, ita vt vnus gradus sit trecentesima sexagesima Orbis pars.

Num ab Austro & Septẽtrione par Solis qualitas sit. Si duo homines ab Austro & Septentrione pari inter se interuallo distarent, nũ vtrisque par altitudo & declinatio solis foret? *Resp.* Imò, modò vnus ab Australi Æquinoctialis plaga sit, alter in septẽtrionali, nempè vigesimo secundo Martij, & vigesimo tertio Septembris, cùm sol in eadem Linea currit.

In declinatione quinque graduũ quomodo Astrolabij vsus sit. Qui altitudinem teneret decem graduum, habens quinque gradus in declinatione, diuersis sole & vmbra, quantum in Astrolabio sumet? *Resp.* Septuaginta quinque gradus, & quinque ex declinatione, sunt octuaginta; restant ergò decem ad consumationem nonaginta graduum, id ipsum distat Linea Æquinoctialis inter te & solem.

Alia quæstio super sole. Sole & vmbra idem latus tenentibus in altitudine existenti viginti graduum cum declinatione decem, quantum in Astrolabio sumendum erit? *Resp.* Octuaginta, ergò deficiunt decem; & decem ex declinatione faciũt viginti. Ea altitudo est

Per quatuor aut quinque dies sumpto Sole nonagesimo gradu quantum nauigaueris. Si altitudinem solis sumeres per quatuor, quinque, aut plures dies, gradu nonagesimo quantum emensus fuisses nauigans? *Resp.* Omne id quod sol procedẽs superauit, vt cuncti gradus & momenta ex declinatione ista inuenta, eo die milliaria constituant quæ confecisti, nempè, sol sex gradus si ascenderit, plus, minusue, aut descenderit, tantum superasti & ipse.

Qua altitudine quis sit cum vnum gradum terræ admotus habens in Zephyrum & Mesocorũ tendit. Vspiam terræ admotus in altitudine vnius gradus ad Tractum Orientis & Occidentis, desumptoque inde cursu per octuaginta nouem milliaria in Occidentem & Mesocorum, qua altitudine eris, quamque longe distabis à firma? *Resp.* In altitudine duorum graduum, & differentia quindecim milliarium Germaniæ, ac septendecim & dimidij Hispaniæ.

Si quis in vno sit Tropico Sol in altero, quæ tum Solis sit computatio. Sole vnum tenente ex Tropicis, tu in altero esses, quomodo solis dimensionem inibis? *Resp.* Sol tum differt ab Æquinoctiali viginti tres gradus & dimidium, adiunctis viginti tribus gradibus quibus abes habes quadraginta septem gradus: itaque ad graduum nonaginta perfectionẽ deficiũt etiamnùm quadraginta tres. Hos in Astrolabio sumes, adiunctâ iis declinatione viginti trium graduum & dimidij. Faciunt pariter sexaginta sex gradus & dimidium: desunt ad implementum nonaginta graduum viginti tres & dimidius. Ea altitudo est quam tenes.

Declinationis Solis sine libro notandæ modus. Si aliquo in loco esses, altitudinemque scires qua iacet, verùm declinationem ignorares eius diei, quo modo absque libro eam indagabis? *Resp.* Altitudinem solis Astrolabio sume, quodque inuenis, altitudini, in qua locus iacet, adiunges, quæ supra nonaginta sunt, declinationem eius diei statuunt.

Vbi sex mensium dies sit & sex mensium nox. Quæ sunt Orbis partes in quibus sex mensium dies est, & totidem nox? *Resp.* Sub duobus Mundi polis.

Altitudo quid. Quid est altitudo? *Resp.* Incrementum solis

solis ab exortu vsque ad Meridiem: item Gradus qui sunt à Polo ad Horizontem: ité quod distamus à linea Æquinoctiali.

Quomodo declinatio Solis cognoscatur.

Quo modo declinationẽ solis cognoscemus? *Resp.* Solem dimetiemur vigesimo primo Iunij, exspectãtes vsque ad vigesimum tertium Decembris, quo die solis altitudinem denuò explorabimus. Indè minimam summam maximæ subducemus, quodque restat per medium distribuemus, eoque modo declinatio apparebit.

Maxima Solis declinatio.

Quæ maxima est declinatio quam sol vno die potest conficere? *Resp.* Viginti quatuor Minutorum.

Quot gradus linea vna Pyxidis habeas.

Quot gradus in quanque Lineam seu ductum Compassi numerantur? *Resp.* Vndecim & quadrans: nam si vndecimum & quadrantem trigesies & bis sumas trecentos & sexaginta gradus habebis, Orbẽ nempè vniuersum.

Quantum distat Australe sydus ab inuisibili Polo? *Resp.* Triginta gradus.

[Qu]id sit Pyx[is n]autica.

Quid significat pyxidicula nautica seu Compassus? *Resp.* Horizõtem ac orbem Mundi in triginta duas partes diuisum.

Quid habet Charta seu Tabula dimetiens? *Resp.* Terram & Mare.

Quid Astrolabium.

Quid indicat Astrolabiũ? *Resp.* Quartam Mundi partem, nimirùm 90. gradus.

[Q]uare om[ne]s Cõpassi [lin]eæ per [eu]m Centrũ [tra]nseant.

Quamobrem Lineæ seu ductus omnes Compassi pares habentur, transeuntque idem Centrum, sine differentia in Orbis magnitudine, cum tamen vni plura miliaria tribuantur quàm alteri? *Resp.* Maiores circuli seu circumcurrentes ductus, quos Æquinoctialis naturaliter habet, nẽpe triginta duo gradus, õnes pares sunt quindecim Germaniæ & septendecim ac dimidij Hispaniæ milliarium: verùm minores Circuli, alij plus habent, alij minus iuxta eleuationem Poli, eo modo, vt quò ad Lineam propiùs accesseris, via longior sit, & quò polum propius teneas breuior existat. Nam polus semper declinat, aut surgit vno gradu; at iuxtà Lineam currenti, nulla eius eleuatio animaduertitur.

In Meridie quomodo explorabitur Solis declinatio in Occidentẽ aut Orientem.

Quomodo in Meridie cognosci poterit, quantum sol in Orientem, quantum in Occidentem abeat, nempe quibus locis Mundi tunc aliquis existeret. *Resp.* Circulus fiet in terra, in cuius medietate acus aut tale quid statuetur, exspectabiturque Aurora ortusue solis, tum animaduertendum in quam partem vmbra tendat, eâ notatâ vespera exspectanda donec sol cadat, ibique signanda Linea vmbræ quem reddit locũ. Ita computabis, nempe spatium quod inter duas lineas est mensurabis, idque crucis forma in pares distantias distribues, sic tibi Septentrio erit & Auster. Vmbra solis cum hanc lineam ferit, Meridies habebitur. Vt verò scias quantum acus declinet in Occidentem & Orientem, apponito pyxidem, animaduertesque mox in quam partem vergat Lilium seu acus, atque inde colliges eius declinationem.

Vbinam acus seu Lilia pyxidum quadrabunt fixâ statione. *Resp.* Sub Meridiano, &c.

FINIS.

Delineatio omnium orarum totius Australis partis Americæ, dictæ Peruvianæ, à R. de la Plata, Brasiliam, Pariam, & Castelliam auream, unà cùm omnibus Insulis Antillas dictis, Hispaniolam, item & Cubam comprehendentis, usq. ad promont: floridæ, vulgò, cabo de la florida: Item Isthmi inter Panamam & Nombre de dios, Terræ Peru auriferæ, cum ejus metropoli Cusco, & comodißimo portu Limæ: Orarum etiam Chilæ, freti inter terram Patagonum, & terram del fuego, vulgò Estrecho de Fernando Magallanes. Et omnium portuum, Insularum, scopulorum, pulvinorum, & vadorum, tractusq. ventorum. ex optimis Lusitanicis cartis hydrographicis delineata atq. emendata.
Arnoldus Florentius à Langren, Author & sculptor.
Afbeeldinghe van alle de Zee-custen des gheheelen Zuyderschen deels van America, genaempt Peruviana: beginnende van R. de la Plata langes de custen van Brasilien, Paria, ende t'gulden Castilia, met alle die eylanden Antillas ghenaempt Hispaniola ende Cuba, tot C. de la Florida toe: midts-gaders d'engte des landts tusschen Panama ende Nombre de Dios. alle de custen ende t'landt van t'gulden Peru, met zijn hooftstadt Cusco, ende bequaem hauen Lima ghenaempt. Item de custen van Chile, ende t'Canael ofte engte tusschen t'landt der Patagonen, ende Terra del Fuego midts-gaders alle de havenen, eylanden, clippen, sanden, diepten, ende ondiepten, met de waarachtighe streckinghe van dien, alles seer correctelick ghetrocken, en na d'allerbeste Spaensche pas-caerten oversien ende verbetert.
Hanc bestiam, quæ a quibusdam Haute, & à Tououpinambaultijs Brasiliæ populo Hay vocatur, nemo ut scribunt, vel edentem vel bibentem nunquam vidit: hinc quidam opinantur eam neque cibum capere, neque potu ali, neque alio alimento, quam haustu aeris vivere.
Paragonum regio, ubi incolæ sunt Gigantes 9. & ad summum 10. pedes longi, facies suas varijs coloribus ex diversis herbis expressis pingunt.
Miliaria Germanica, quorum 15 uni gradui respondent
20 40 60 80 100 120 140 160 180 200
Hispanicæ leucæ 17½ uni gradui competentia
20 40 60 80 100 120 140 160 180 200 220 240
60 55 50 45 40 35 30 25 20 15 10 5 10 15 20 25 30
PERVVIANA
CHILE
BRASILIA
PARANA
ACVTIA
PICORA
PAGVANA
OMAGVA
CARIBANA
NOVA ANDALVSIA
PARIA
Tropicus Capricorni
Aequinoctialis
Tropicus Cancri
MAR DEL NORT
Antillas
Haiti nunc Hispaniola
Boriquen
Cuba
LA FLORIDA
Iucatana
La Bermuda
Terra del Fuego
Estrecho de Fernan: do Magallanes
Charcas
Cusco
Quito
Popaiana
Bogota
Castilia del Oro
Darien
Cartagena
Panama
Nombre de dios
Maragnon fluuius vel Oregliana
Rio de las Amazones
Rio de la Plata
R. Negro alias de Leveri
Rio Parana
Laguna del dorado
Tououpinambaultij
Morpion
Camechinganes
Moxos prouin:
Cuchos pr.
J. de S. Catharina
C. Frio
J. de Acençam

ſolis ab exortu vſque ad Meridiem : item Gradus qui ſunt à Polo ad Horizontem: ité quod diſtamus à linea Æquinoctiali.

Quomodo declinatio Solis cognoſcatur.

Quo modo declinationé ſolis cognoſcemus? *Reſp.* Solem dimetiemur vigeſimo primo Iunii, exſpectātes vſque ad vi-

Maxima Solis declinatio.

Quot gradus linea vna Pyxidis habeas.

id ſit Pyx- autica.

Quid Aſtrolabium.

Quare om- s Cōpaſſi neæ per mCentrū antur.

quos Æquinoctialis naturaliter habet, népe triginta duo gradus, ōnes pares ſunt quindecim Germaniæ & ſeptendecim ac dimidij Hiſpaniæ milliarium; verùm minores Circuli, alij plus habent, alij minus iuxta eleuationem Poli, eo modo vt quò

37

BREVIARIVM SEV ELENCHVS OMNIVM REDITVVM, CANONVM, VECTIGALIVM, CENSVVM, INDICTIONVM, TRIBVTORVM, Decimarum, Tertiarum ac Proventuum Regis Hispaniæ ex universis regnis suis, terris, provinciis & dominiis, juxta fidem codicum Autographorum camerarum Rationalium; Cum dilucida brevique descriptione Regni, potentiæ, stirpisque Lusitaniæ Regum.

Studio Iohannis Hugonis Linscotani ex Hispanico idiomate in Belgicum; Nunc vero in Latinum sermonem deducta.

AD LECTOREM.

CVM hoc meum Itinerarium seu Navigatio duntaxat terrarum orarúmque Orientalis Indiæ sub Regis Hispaniæ dominatu hodiè consistentium tractatum habeat, non ab re mihi visum fuit hic subjungere Breviarium seu summarium omnium Redituum, Canonum, & proventuum ejusdem Regis, per cuncta sua regna, terras, provincias & dominia, qualiter ipse ego duxi, ex autographis tabulis camerarũ rationalium, àc Belgicè primùm transtuli, nunc verò Latinè. Quo demùm non reditus tantum provinciarum & jurisdictionum separatìm explicantur, verùm & particulatìm omnium oppidorum àc plagarum justis cum nominibus & cognominibus, ut non solum pateat voluptati, àc memoriæ eorum proventuum generalis particularisque scientia, verùm & numerus oppidorum vicorúmque totius Hispaniæ. Id ego delectabile, utile, & gratum Lectori fore spero.

Instructio circa monetam nummósque, quibus Hispani computationes ineunt.

PRimum hujus declarationis ergò sciendum est Hispaniæ in computationibus minoribus majoribúsque promiscuum esse *Maravedisorum* usum. Ii si centũ millia superant, nẽpè decies centena millia *Quentum* faciunt, propriè *Maravedisi millionẽ*, quibus duobus nominibus distributionibúsq. iidẽ reditus annotabuntur, juxta morẽ usumq. Regiarum camerarũ rationalium Hispaniç. At verò 34. *Marvadisi* unum Hispanicum *Realum* in specie seu argento faciunt & undecim *Reali* Hispanici *Ducatum* unum reddunt. *Quentus* vel *Millio Maravedisorum* habet 2673. *Ducatos*, 8. Realos, & 26. *Maravedisos*. *Maravedisi* ex usu Hispaniæ notatur cùm summa centum exsuperat, hoc signo pręposito ʋ. facto initio à millibus sursum; ut facilè àc uno ictu summæ ratio comprehendi queat. Id signum libenter adposuissemus, àt carebat eo Typographus, premebátque temporis angustia, ergò aliud loco ejus habe, nempè hoc V, boniqne nostram operam consule. Hispaniæ computationis ratio.

CAPVT PRIMVM.

Reditus, Canones & Proventus Regis Hispaniæ ex regnis suis, Hispania, Neapolis, Sicilia, Arragonia, &c. ac Dominiis cunctis, excepto Regno ac territorio Lusitaniæ, cujus opes suo posteà loco referemus.

SAlina, id est, loca ex quibus sal ducitur Hispanicæ coronæ annuâ taxâ Regi ferunt nonaginta tres *Quentos Maravedisorum* ——— ——— 93. *Quentos*.

Decimæ maris, mercium foris in Biscayam venientium, àtque ex provinciis Guipuscoæ, quatuórq. Montanarũ urbiũ mari adjacentiũ; solvunt ex omnibus mercibus, quæ in Castiliã terrestri itinere devehũtur decimas suscipiũturq. in ædibus tributis destinatis urbiũ *Victoriæ, Horduna*, & *Valmosceda*, faciunt pariter ad Regios proventus — 70. Quentos.

Decimæ maris, quæ per regnum Legionis transeunt, àc per portus *Sanabria* & *Villa Franca* procedunt, singulis annis reddunt ——— 1. Quentum

Decimæ maris principatus *Asturiæ* per urbem *Oviedo* transeuntes — 375 V 000. Marav.
Reditus præfecturæ Vrbis *Bilbau* ex mercibus forinsecùs advenientibus. — — — — 490 V 500. Maravedisos

CAPVT II.

Declaratio Alcavalarum & Tertiarum Hispaniæ.

Alcavalę quid

ALcavalas ac *Tertias* Rex Hispaniæ passim habet, ac sibi exigit. Eorum tributorum nomina, quòd peregrina sint latius explicabo. Ex omnibus bonis, Mercibus, Ædibus, fundis, nullâ exceptione decima præstanda venit Regi, nempè quotiès ea bona, Merces, Ædes, Fundi, &c. venduntur. Eam Decimam *Alcavalam* vocant. Eodem modo Opifices, manufactores, aliique tabernarii, qui quid vendunt, aut distrahunt, ex opificio, aut manufactura, ut & in macellis Piscariis, foris, cauponis, cujusvis ii homines sint artificii, præstare tenentur omnes decimam venditarum rerum ubivis, ut dictum est. Hujus rei gratiâ pleræque vrbes, earúmque membra in territorii sui locis, cum Rege conveniunt; easdemque ita *Alcavalas* colligunt, solventes Regi sine ullis impensis ejus, certam ex locatione summam. Prætereà in Metropolitanis vrbibus ac Provinciis Receptores Regii degunt, qui rationes reddunt, àc ex mandato curant recipi & tradi *Alcavalas* omnes, quæ in iis territoriis ex locatione permittuntur. Sed & fiduciariorum præmiorum, quæ *Juros* vocant à Rege qui busdam ordinatorum super his *Alcavalis* curam gerunt, aliorumque debitorum, àc adsignationum, quarum deinde rationes reddunt, summæ Cameræ rationum Regis. Vt nunc *Tertiarum* qualitas intelligatur habeto; Olim concessum fuisse à Pontificibus Romanis Hispaniæ Regibus, tertium nummũ omniũ Ecclesię redituum rerumq. Ecclesiasticarum, in subsidiũ bellorũ defensionémq. Catholicę ac Romanę religionis; qui itẽ a prædictis receptoribus suscipitur similiter cum *Alcavalis*, àc item locatione civitatibus permitttitur. Quasdam *Alcavalas* Rex vendidit, alias muneris loco donavit, quarum itèm mentio fiet, Tertiæ quid.

Civitas *Burgos* cum Iurisdictione sua seu territorio solvit quotannis nomine Alcavalarum & Tertiarum. — — 17 Quentos 129 V 880 Maravedisos
Baillivatus *Burgos* qui *de Bureba* dicitur, propeque *Burgos* jacet annuè solvit. — — — 2 Quentos 646 V Maravedisos
Montana *Ocæ* quotannis solvunt. — — 34 V Maravedisos
Baillivatus Provinciæ *Rioxæ*. — — 3 Quentos 757 V Maravé.
Baillivatus *Hebri*. — — — 2 Quentos 346 V Marave.
Civitas *Victoria* solvit Regi quotannis. — — 269 V Marave.
Provincia Guipuscoa solvit quotannis ex Alcavalis & Tertiis. — 1 Quentum 181 V Mara.
Ferrum ejusdem provinciæ pendit vectigalis nomine singulis annis Regi. — 150 V Mara.
Septem Baillivatus antiquæ Castiliæ ut vocant in montanis ex Alcavalis & Tertiis solvũt quotannis, — — — 942 V Marave.
Vallis *Mena* in iisdem antiquæ Castiliæ montanis. — 225 V Marave.
Provincia quam Civitatis *Logrono* vocant. — 7 Quentos 746 V Marave.
Oppidum *Iangus* ejusque territorium. — — 151 V Maravedisos
Oppidum *S. Dominici*. — — 4 Quentos 812 V Marave.
Baillivatus vrbis *Diego*. — — 1 Quentum 545 V Mara.
Baillivatus *Cande muñon*. — — 4 Quentos 612 V Mara.
Baillivatus *Castri Xeres*. — — 8 Quentos 485 V Mara.
Baillivatus *Serrato* dictus, — — 1 Quentum 965 V Mara.
Ballivatus *Monson*. — — 2 Quentos 276 V Maravedisos
Intelligendum autem Baillivatum antiquæ Castiliæ Hispanicam provinciã statuere.
Civitas *Palericia* ac Provincia *Campos* soluunt quotannis ex Alcavalis & Tertiis — — — 16 Quentos 940 V Marave.
Vrbs *Carion*. — — 4 Quentos 945 V Maravedisos
Præfectura seu Baillivatus *Carion*. — 2 Quentos 910 V Marave.
Vici *Petri Alvaresii de Vega*. — — 655 V Maravedisoe
Oppidum *Sahagon*. — — 2 Quentos 125 V Maravedisos
Oppidum *Saldaña*. — — 1 Quentum 13 V Marave.
Baillivatus *Perinæ*. — — — 178 V Maravedisos
Ballivatus *Campi* in montanis nempè. — 1 Quentum 730 V Marave.
Vallis *Mirandæ* in montanis sita. — — 557 V Marave.
Quatuor Vrbes Oræ maritimæ dictæ nempè *Laredo*, *Sant. Ander*, *Castro de Vrdiales*, *San*

San Vincente ſoluunt quotannis. ——— ——— 3 Quentos 345 V Mara.

Principatus *Aſturiæ* & civitas *Ovideo.* ——— 12 Quentos 345 V Maravediſos

Vrbs *Lugo* Regni Galiſſiæ cum loco Epiſcopatus ſui, ſolvit. ——— 4 Quentos 137 V Mara.

Vrbs *Modoñedo* ejuſdem Galiſſiæ Regni. ——— 1 Quentum 732 V Marave.

Vrbs *Orenſo* ejúſque in Galiſſia Territorium. ——— 6 Quentos 505 V Marave.

S. Iacobi civitas in Galiſſia Latinis Complutum dicta cum ſui Archiepiſcopatus territorio. ——— ——— ——— 18 Quentos 212 V Mara.

Civitas *Tuy* àc Archiepiſcopatus ſui juriſdictio in Galiſſia. ——— 5 Quentos 827 V Mara.

Civitas *Ponte Ferara*, Galiſſiæ ——— ——— 1 Quentum 975 V Marave.

Civitas *Leon* locaque territorii ejuſdem & Epiſcopatus. ——— 6 Quentos 350 V Marave.

Loca civitaſque ac Epiſcopatus *Aſtorga* Regni Legionis ——— 2 Quen. 455 V Mara.

Vici ſeu loca Abbatiæ *Legionis* & *Aſtorgæ.* ——— ——— 797 V Marave.

Praœciæ *Salæ* in Principtu *Aſturiæ.* ——— ——— 231 V Marave.

Vrbs *Samora* ejuſque Territorium ——— ——— 15 Quentos 525 V Marave.

Vrbs *Toro* ejuſque juriſdictio. ——— ——— 11 Quentos 112 V Mara.

Vrbs *Viena* Ducatus *Oſſunæ.* ——— ——— ——— 62 V Marave.

Vallis *Guyrena.* ——— ——— ——— 2 Quentos 335 V Marave.

Vrbs *Baraſil de la Coma.* ——— ——— ——— 250 V Marave.

Vrbs *Salamanca* ejúſque Territorium, ——— 24 Quentos 345 V Mara.

Vrbs *Rodrigo* ejúſque juriſdictio. ——— ——— 14 Quentos 345 V Mara.

Iuriſdictio *Trigeros.* ——— ——— ——— 417 V Marave.

Civitas *Olmillo.* ——— ——— ——— 47 V Marave.

Civitas *Tordeſillas* ejúſque territorium. ——— 2 Quentos 600 V Mara.

Civitas *Valladolid* ejúſque territorium. ——— 29 Quentos 730 V Marave.

Civitas *Torde Humos.* ——— ——— ——— 827 V Marave.

Civitas *Medina del Campo* ejúſque juriſdictio. ——— 31 Quentos 375 V Mara.

Civitas *Olmeda* ejúſque territorium. ——— 2 Quentos 149 V Marave.

Civitas *Nava* & Septem eccleſiæ. ——— ——— 333 V Marave.

Civitas *Madrigal* ——— ——— ——— 682 V Marave.

Civitas *Arenalo* ejúſque territorium. ——— 5 Quentos 310 V Mara.

Civitas *Avila* ejúſque poteſtas. ——— ——— 19 Quentos 365 V Mara.

Civitas *Segoviæ* cum juriſdictione ſua. ——— 12 Quentos 480 V Mara.

Civitas *Aranda de duero* cum juriſdictione. ——— 3 Quentos 350 V Mara.

Civitas *Roa.* ——— ——— ——— 1 Quentum 515 V Mara.

Civitas *Gumiel de YZan* quæ eſt Ducis *Oſſunæ.* ——— 154 V Maravediſos

Civitas *Sepulveda* ejúſque territorium. ——— 3 Quentos 540 V Marave.

Oppidum *Soria* cum poteſtate. ——— 10 Quentos 282 V Maravediſos

Territorium oppidi ac Epiſcopatus *Oſmæ.* ——— ——— 4 Quentos

Oppida *Agreda* & *Taraſona.* ——— ——— 2 Quentos 83 V Marave.

Oppidum *Molina* ejúſque poteſtas. ——— 5 Quentos 792 V Marave.

Oppidum *Siguença* ejúſque Imperium ——— 3 Quentos 662 V Marave.

Civitas *Cuença* ejuſque dominium. ——— 24 Quentos 645 V Marave.

Oppidum *Huete* cum dominio ſuo. ——— 17 Quentos 916 V Marave.

Oppidum *Villa Rexo de Fuentes.* ——— ——— 2 Quentos 517 V Marave.

Provincia quam Marchionatum *Villenæ* dicunt nempè vrbes *Timihilla*, *Abaſette*, *La Roda*, *San Clemente*, atque Civitas *Villena*, ejuſque Imperium. — 31 Quentos 503 V Mara.

Oppidum *Belmonte* tantùm ſolvit Tertias quòd Alcavalæ Marchionis ſint. — 476 V Mara.

Oppidum *Murcia* ejuſque imperium. ——— 14 Quentos 820 V Mara.

Oppidum *Lorca* cum imperio ſuo. ——— ——— 5 Quentos

Civitas *Cartagena* ejúſque territorium. ——— ——— 2 Quentos

Civitas *Alcaras* ejúſque territorium. ——— 16 Quentos 984 V Marave.

Civitas *Segura de la ſierra* cum Provincia ſua & territorio Magiſtratus S. Iacobi ſcilicèt. ——— ——— ——— 11 Quentos 91 V Marave.

Oppidum *Villa nueva de los Infantes* ejuſque Prouincia dicta *El campo de Moryel* ad Magiſtratum S. Iacobi pertinens. ——— 8 Quentos 664 V Maravediſos

Oppidum *Ocanna* ac Provincia *Caſtilla* dicta, Magiſtratus S. Iacobi. ——— 23 Quentos

Oppidum *Guadalaxara* ejuſque poteſtas. ——— 11 Quentos 64 V Mara.

Vrbes *Pios* & *Poſo.* ——— ——— ——— 160 V Marave.

Oppidum *Alomonaſid* ac Provincia *Sorita*, quæ Magiſtratus S. Iacobi eſt. ——— ——— ——— ——— 1 Quentum 188 V Maravediſos

Oppida *VZeda*, *Talamanca*, *Tordelaguna* cum territorio, quæ ad Archiepiſcopatum Toletanum pertinent, ——— ——— 18 Quentos 250 V Marave.

Oppidum *Yepæ.* ——— ——— ——— 423 V Maravediſos

Oppidum *Alcala de Henares* ejuſque imperium cum Oppido *Brivega*; ſunt Archie-

piſcopatus Toletani. 16 Quentos 250 V Mara.

Oppidum *Madrida* ejúſque poteſtas. 23 Quentos 250 V Mara.

Comitatus *Puño en Roſtro*, id eſt, pugnus in faciem. 1 Quentum 262 V Mara.

Vrbes *Cubas* & *Griñon*, quæ *Alvarum de Mendoca* dominum agnoſcunt cui & Alcavalæ ſoluuntur ex Tertiis duntaxat 117 V Maravediſos

Vrbs *Galapagar* Ducis *Infantadgo*. 160 V Marave.

Vrbs *Illeſcas* 2 Quentos 297 V Mara.

Vrbs *Toledo* ejuſque membra 73 Quentos

Reditus ex montanis qui ſoluuntur à Dominis armentorum, quæ *Exſtremaduram* paſtus gratia petunt, Regi ſoluunt 19 Quentos 503 V Mara.

Vici Prioratus S. Iohannis 7 Quentos 55 V Mara.

Vrbs *Almagro* ejuſq. Provnicia que dicitur de Campo de *Calatrava*. 7 Quen. 120 V Mar.

Item Alcavalæ Herbarum ac olerum, quę in eodem Magiſtratu venduntur Regi ſoluunt. 3 Quentos 438 V Maravediſos

Vrbs *Cividad* Real. 4 Quentos 150 V Marave.

Vici in ea plaga ſiti quæ Archidiaconatus *Talavera de la Rey* dicitur 14 Quentos 326 V Marave.

Vrbs *Placentia* ejuſque imperium & vici qui Archidiaconatus dicuntur. 18 Quentos 475 V Marave.

Vrbs *Truxillo* ejuſque dominium 12 Quentos 224 V Marave.

Vrbs *Caceres* ejúſque territorium. 7 Quentos 850 V Mara.

Vrbs *Badajos* ejuſque Provincia & territorium 9 Quentos 972 V Mara.

Vrbs *Alcantara* cum territorio ſuo quę ad Magiſtratum *Alcantaræ* pertinet 9 Quentos 403 V Maravediſos

Itèm annis ſingulis Herbæ & Olera (quæ paſcendi in iiſdem locis gratia venduntur, Regi adferunt 3 Quentos 481 V Mara.

Provincia *Serna* ex Magiſtratu *Alcantara*. 7 Quentos 570 V Marave.

Vrbs *Merida* ejuſque territorium in Provincia *Leon* pertinens ad Magiſtratus S. Iacobi. 21 Quentos 234 V Marave.

Vrbs *Fuente el Maeſtro* in Provincia Leon Magiſtratus S. Iacobi 6 Quen. 973 V Mara.

Vrbs *Guadalcana* ejuſque poteſtas ſub Magiſtratu S. Iacobi 3 Quentos 305 V Mara.

Vrbs *Xeres de Badajos* ſub Magiſtratu S. Iacobi cum Imperio ſuo 7 Quen. 100 V Mara.

Vrbs *Sevilla* ejuſque membra & imperium. 182 Quentos 387 V Mara.

Reditus dominii ejuſdem vrbis ut vocant 2 Quentos

Vrbes *Palma* & *Guelues* ſub Comitibus ſuis 255 V Maravediſos

Vrbes *Tevar* & *Ardales* quæ Marchionis *Ardales* ſunt 235 V Marave.

Vrbs *Llererna* & Imperium ejus Provinciæ *Leon* in Magiſtratu S. Iacobi 3 Quentos 125 V Maravediſos

Vrbs *Cadiz*. 8 Quentos 452 V Marave.

Reditus *Cadiz* quos *Almadravas* vocant, id eſt, Piſcatio piſcis *Atun*. 3 Quentos 35 V Maravediſos

Vrbs *Gibraltar* tantùm Tertias ſolvit, quòd favore Regis ab Alcavalis immunis ſit. 1 Quentum 500 V Marave.

Vrbs *Xeres de la Fronterà* ejuſque imperium 21 Quentos 50 V Marave.

Vrbs *Carmona* 9 Quentos 450 V Mara.

Vrbes *Lora* & *Setefilla* 680 V Marave.

Vrbs *Ecya* cum ſuburbiis 15 Quentos 500 V Maravediſos

Vrbs *Cordova* ejuſqne poteſtas. 48 Quentos 995 V Mara.

Loca dicta *Realengos de Cordoua*. 17 Quentos 316 V Mara.

Civitas *Anduxar* ejúſque imperium 4 Quentos 800 V Marave.

Civitas Wieda ejúſque imperium. 11 Quentos 346 V Mara.

Civitas *Bacça*. 17 Quentos 316 V Mara.

Civitas *Quexada* 1 Quentum 415 V Marave.

Adelantado de Carcola 6 Quentos 885 V Marave.

Comitatus S. Stephani 1 Quentum 340 V Mara.

Vrbs *Martos* ejúſque imperium Magiſtratus *Calatravæ* ex Andaluſiæ membris 11 Quentos 436 V Marave.

Vrbs *Iaen* & ejus territorium 15 Quentos 909 V Mara.

Vrbs *Granada* ejúſque territorium. 42 Quentos 910 V Mara.

Sericum Regni Granatenſis olim (nempè ante expulſos Mauros ſeu Granatinos) valebat 42 Quentos hodie tantum. 22 Quentos

Reditus *Aguelæ* & *Aviſſes* in Granata Regi adferunt. 2 Quentos 750 V Marave.

Vrbes *Loxa* & *Alhama* Regni Granatenſis 3 Quentos 650 V Marave.

Civitas Granatæ *Baca* 10 Quentos 626 V Mara.

Civitas

Civitas Granatæ *Guadix* ——— ——— 6 Quentos 395 V Maravedisos
Civitas Granatæ *Almena* ——— ——— 3 Quentos 80 V Mara.
Civitates *Almunecar, Mutril & Salabrena* in regno Granatæ ——— 2 Quen. 643 V Mara.
Civitas Granatæ *Malaga* ——— ——— 16 Quentos 269 V Marave.
Civitas Granatæ *veles Malaga* ——— ——— 3 Quentos 519 V Marave.
Civitas *Pulchena* ——— ——— ——— 410 V Marave.
Civitas *Ronda* ejusque imperium ——— ——— 5 Quentos 334 V Marave.
Insula *Canariæ* Regi quotannis reddit ——— 4 Quentos 850 V Marave.
Insula *Teneriffe* ——— ——— ——— 3 Quentos
Insula *La Palma* ——— ——— ——— 2 Quentos

Quotidiana obligatio seu contributio, quā Regna Hispaniæ quotannis præstant Regi valent 104. Quentos 305 V Maravedisos. Ea autem contributio distribuitur per cunctas Provincias, Terras & vrbes inter plebem, quòd nobiles feudatarii ac Equites immunes sint; ibi censetur ea juxta facultatum bonorumque æstimationem, àc quotannis inde Regi contributionem ad supradictam summam faciunt.

Vectigalia dicimarum siccorum portuum, id est, itinerum terrestrium Regnorum valenciæ, Aragoniæ, & Navarrę, quæ ex omnibus bonis ex Hispania in illas terras devectis, tam in exitu quam introitu prętari debent reddunt quotannis 49 Quentos ——— ——— ——— ——— 35 V Maravedisos

Sicci portus seu terrę Passus interioris ingressus & egressus qui à Regno Lusitanię tendunt versus Hispanię Regni terras Castilię nomine designatas Regi quotannis prętant, ex bonorum evectorum & invectorum decimis ——— 34 Quentos 155 V Mara.

Lanæ quæ quotannis ex Hispania in alia loca exportantur ex sacco uno (qui fere decem *Arobas* habet *Arobâ* una in viginti quinque libras computatâ) duos *ducatos* reddunt modo ii incolarum sint, peregrinus enim quatuor Ducatos solvit: Habetque id vectigal ——— ——— ——— 53 Quentos 586 V Mara.

Summum *Almoxariff* Sevillæ quod ea vrbs à Rege conducit reddit ejus conductionis pretio 154 Quentos 309 V Maravedisos quotannis. Hoc nomine designantur decimæ omnium mercium Belgii, Franciæ, Anglię, Lusitaniæ, Italiæ, aliorumque locorum, quæ foris adveniunt ibique deponuntur.

Almoxariff Indiæ Hispanicę quod ipsa vrbs Hispalis conduxit, quo omnes merces Sevillæ navibus exceptę, àc in Hispanicam Indiam avehendę vigesimam præstant, item in Indiam delatæ alteram vigesimam dare coguntur, ut in summa decimatæ habeantur reddit ex locatione ——— ——— ——— ——— 67 Quentos

Reditus quos Rex habet ex Hispanica Moneta nempè ex quaque Argenti Marca sex scilicet Ducatorum argenti, quæ in Monetaria domo laboratur Realum unum, ac nomine *El Señoreaxo de la Moneda* designatur, ubi Moneta Sivillæ sola tantum adfert, quantum ceterę omnes simul, valet quotannis ——— ——— 22 Quentos

Rex Fucharis Augustopyrgensibus Magistratus S. Iacobi, *Calatravæ*, & *Alcantaræ* locavit pretio annuo nonaginta & octo Quentorum; suntque tantum vectigalia. Frumenti, vini, olei, aliarumque rerum decimæ quibus Magistri frui solebant. Hisce vectigalibus non continentur Alcavalæ & Tertiæ ut dictum est. Magistrorum horum magna solebat esse potestas dilatata per provincias & jurisdictiones, subjectis multis Crucigeris militibus, pollebantque summa autoritate; modo id munus elanguit à Regibus Hispaniæ detracto imperio, dùm vel ipsi Magistratum suscipiunt, eoque modo paulatim proventus omnes ad se trahunt.

Itèm locavit Rex herbas àc pascua eorundem Magistratuum ducitque quotannis ex ea locatione ——— ——— ——— 37 Quentos

Rex locavit Argentum vivum *Almalâ* dictum in montanis *Sierræ Morenæ* in campo *Calatravæ* annua pensione. ——— ——— 73 Quentos

Bullæ seu indulgentiarum Papales literræ Regi demptis omnibus impensis reddunt 200. Quentos. Ea summa deducta in Belgicam monetam sexdecim auri *tonnas* faceret.

Reditus subsidii nomine signatus, quem clerici beneficiorum ex proventu taxato præbent, adversus infideles àc Hæreticos, ferunt promiscuè quotannis ——— 65 Quentos

Itèm omns Episcopi, àc Ecclesiæ Hispaniæ belli contra Hæreticos & Infideles gerendi causa præbent Regi 110 Quentos. Hic reditus vocatur *El Excusado*, concessus Bulla Pontificia Regi ut ei liceat Ecclesiarum, clerique frumentum, milium, vinum, oleum, aliaque quæ carpuntur crescuntque decimare, quas decimas Ecclesiæ Regi ab omni expensarum onere liberas præbent.

Fodina *Guadalcana* in terra *Estremadura* in montanis *Morenæ* olim 187 argenti Quentos reddebat quoniam hodie imminuta vix taxari certò potest.

Terræ cunctę Hispaniæ quotannis Regi præbent tributum, quod *Exercitio* dicunt, mancipiorum ac triremium gratia ——— ——— 7 Quentos 750 V Marave.

Reditus dictus *de la Moneda Forera* quo singulis annis nempè focus quisque cogi-

tur præstare 7. Maravedisos cujusvis inter conditionis homines, reddit quotannis promiscuè —— —— —— 6.Quentos. 656 V Maravedisos.

Quod Regi singulis annis ex Hispaniarum India provenit summam facit 300.Quent.

Regnum Navarræ quotannis Regi fert —— 35.Quent.500 V Maraved.

Regna *Valenciæ*, *Arragoniæ* & *Catalauniæ* præbent Regi exceptis aliis obligationibus ac tributis —— —— —— 75.Quentos.

Insulæ *Sardiniæ*, *Majorca* & *Minorca* nullo Regis fructu habentur, quòd earundem reditus cuncti in custodiendis iisdem insulis consumantur, deficiente subindè etiam internarum opum vi.

Regnum Siciliæ fert quotannis Regi —— —— 375.Quentos.

Regnum Neapolitanum, terræ *Puglia* & *Calabriæ* ferunt —— 450.Quentos.

Ducatus Mediolanensis —— —— —— 300.Quentos.

Provinciæ Belgicæ ac Burgundię solebant Regi adferre —— 700.Quentos.

Locatio seu reditus Lusoriarum chartarum per universam Hispaniam fert 20.Quentos; Nam ex singulis chartis Regem dimidius *realus* manet.

Panni Florentini seu *Rasæ* qui foris in Hispaniam advehuntur, tributi nomine solvunt 10.Quentos; nàm pannus quisque tenetur ad 6.*Ducatos* Regi præstandos.

CVncta hæc ex autographis codicibus fidelitèr translata sunt, erátque anno 1578. hic status rerum, cum Rex Hispaniarum ad Portugalliæ imperium nondum esset provectus. Ejus opes ac qualitates ideo separatìm posteà proferemus. Omnes verò hi proventus relati promiscuè reductâ summâ faciunt 13.*Milliones* auri & 48 V 000.*Ducatos*; nostrâ autẽ Belgicâ monetâ, si tres florenos in *Ducatum* cõputes, seu undecim Hispanicos *realos*, 452.*tonnas* auri & 44 V 000.*Carolinos* 40.*grossorum* —— 452.*Tonnæ* auri. 44 V *Carolini*.

Eæ sunt regis Hispaniarum opulentiæ, demptis Lusitaniæ regni divitiis, quas hodie idem rex possidet.

Regna sub Hispaniæ nomine, propriè Castiliæ comprehensa, sunt hæc, *Legio*, *Arragonia*, *Castilia*, *Navarra*, *Granata*, *Toletum*, *Valencia*, *Sevillia*, *Corduba*, *Murcia*, *Jaen*, *Gallicia*, *Gibraltar*, *Catalaunia*. XIV. numero habentur olim sub regibus suis florentia ipsumque nomen hodie defendentia. Regna, provinciæ & urbes quæ in curia Hispaniæ conscripto consilio àc adhibita super rebus gravioribus deliberatione conveniunt numerantur regna *Legionis*, *Sevillæ*, *Toleti*, *Granatæ*, *Cordubæ*, *Murciæ* & *Jaen*; Vrbes capitales, quæ ut Episcopatus habentur *Burgos*, *Salamanca*, *Segovia*, *Soria*, *Avila*, *Cuenca*, *Toro*, *Zamora*, *Guadalaxara*. Ex oppidis quæ Episcopum non habent ac tantum opidorum seu *villarum* nomine licet muris cincta sint, aut sine iisdem, veniunt, duo duntaxat *Madrida* nempe & *Valledoletum* suffragium ferunt. Cætera regna Aragoniæ, Navarræ, Valenciæ, & Catalauniæ Proreges suos ac Præfectos seorsùm habet, qui cum Regis consilio imperant, ut *Siciliæ*, Neapolis, àc Mediolani moderatores.

CAPVT III.

Brevis relatio rerum notabilium, situs, imperii ac proventuu olim Lusitaniæ regni nunc Portugalliæ.

Magnitudo Portugalliæ. REgnũ Lusitaniæ in circuitu 285. mill. comprehendit, nempè juxta marinam oram 135. mill. & terrestri circuitu 150. mill. *Vrbes.* Vrbes habet 17. quæ in Hispania ac Lusitania *Cuidades* vocantur, quo nomine eæ duntaxàt insignes sunt, quæ Episcopum habent, capitalésque existunt, aut aliàs favore regio munitæ. *Villas* reliquas dicunt sive eæ muris portísque contineantur, seu apertæ pateant, quales multæ inveniuntur. *Castella & Villæ.* Harum civitatum seu villarum & castellorum sunt in Lusitania 470. exceptis pagis, *Vici.* vicísque. Habet tres præcipuos portus, navibus sistendis idoneos, nempè *Lisbonam*, *Portus.* *Portum* & *Setuballum*, aliósque tres in terra Algarve (quæ ad coronam Lusitaniæ itèm pertinet) nimirùm *Tavillam*, *Lagos* & *Villam Novam*. *S. Iuliani castrum.* Clavis ac defensio fluminis, civitatísque Lisbonæ castrum S. Iuliani existimatur, id objectum est ostio primóque ingressui fluminis, quod Tagi olim Europæ illustrissimum nomen tulit, nunc verò *Teio* dicitur.

CAPVT IV.

Justitia ac imperandi ratio in Lusitania.

PRimùm in Lusitania est Tribunal civile, cui judex *Regidor* dictus, cum duobus aliis judicibus præsidet; Tribunal criminale cum duobus judicibus; Auditor telonii regii *Alfandegæ* nomine, judex proprietatum ac beneficiorum. Octo judices orphanorum, unus Xenodochiorum. Summus unus judex *Corrector* dictus rerum Indiæ, Guineæ, Capitis Viridis, S.Thomæ & Brasiliæ. Ab hisce omnibus ad civiles judices provocatio fit. Tribunal supplicationum cujus judices *Desambargadores*, id est, relaxatores dicuntur magnę authoritatis homines, ut apud nos summi consiliarii ac pręsides. Hoc tribunal appellationes a civili judicio

judicio tangunt. Præfectus vocatur, supplicationum corrector. Duo judices, qui *Desambargadores da Fazenda*, id est, curatores & judices regiorum bonorum vocantur: Hi judicia inter regem privatósque terminant. Ab his nulla appellatio interponitur. Consilium ordinum, tribunal supremum, seu *Desambargadores* palatii; Tribunal Conscienciæ dictum, tribunal *des veadores da Fazenda*, id est, inspectorum tutorumve regiorum redituum; Tribunal regiæ cameræ rationalis, quod sub inspectoribus istis cósistit. Consilium status. Duo Ducum tituli. Vnus Marchionis. Decem Comitum cum singulorum qualitatibus. Arces Lusitanorum in Africa seu Barbaria sunt. *Tanger, Zepta, Arzilla*, insula *Madera*, insulæ Flandricæ, *as ilhas dos Açores* dictæ, nimirùm *Tercera, S. Michaelis, Sanctæ Mariæ, S. Georgii, Pico, Fayael, Gratiosa*; insulæ *Flores* & *Corvo*, insulæ Capitis Viridis, népè *S. Iacobi, O Fogo, Mayo, Boa Vista, Sant Antonio* & *S. Nicolai*; *Arguyn* arx in Guineæ terra, fodina S. Georgii, castellum eadem in ora Æthiopiæ, itèm juxta eundem tractum insula Principis, S. Thomæ, *Atubon*. Regnũ Congi & Angolæ eàdem in Æthiopiæ ora sub tributo regis Lusitaniæ jacet. Insula S. Helenæ. Ad aliud capitis Bonæ spei latus: Arx *Soffala*, insula Mossambicquæ, insula Ormutii inter Persiam & Arabiam sita, civitas & arx Diu; Vrbes & arces *Daman*, *Bacayn*, Chaul, Goa, ubi proreges habitant sitæ in ora Indiæ. Vrbes & arces *Honor, Barcelor, Mangalor, Cananor, Cranganor, Cochyn, Coulan*, juxta eandem oram sitæ, quam *Malabar* vocant. Arx in Seylon insula *Columbo* dicta. Vrbes *Negapatan, S. Thomæ* juxta oram *Choromandel*. Vrbs & arx Malaccitana. Insulæ *Moluccæ* nempè *Tarnate, Tydor, Banda* & *Amboyna*. Terra oráque Brasiliæ porrecta in 500. mill. in 8. Capitaneatus distributa, unde quotannis in Portugalliam devehuntur supra 150 V. millia *Arrobarum* saccari, continente Arrobâ unâ 32. pódo; Portus *de todo os Sanctos* sive omnium Sanctorum, ubi Brasiliæ Gubernator degit.

Arces Lusitanorum in Africa.

Insulæ.

Ordinarii reditus Lusitanicæ coronæ in singulos annos *millionem* auri superant & centena *ducatorum* millia. Reditus seu proventus magistratuum Crucigerorum, quorum hodie rex magister est, ad quos pertinent insulæ Flandricæ sive *Asores*, Madera, Capitis Viridis insulæ, S. Thomæ, Principis insulæ, quotannis sunt 200 V. millium ducatorum. Fodinæ reditus, qui magistratus Crucigerorum à Christo vocatorum est, quotannis fert 100 V. mill. *ducatorum*. Reditus seu vectigalia aromatum & obventionum ex Orientali India quotannis sunt 600 V. millium ducat. id est, 18. *tonnarum* auri. De vectigalibus & tributis ex mercibus advenientibus hanc summam colligi posse intellige. Alii etenim proventus fructusque terræ in ejusdem defensione facile consumũtur. Ergo reditus Lusitaniæ regni terrarumque eidem obedientium faciunt 2200 V. millia ducatorum nempe 66. *tonnas* seu vasa auri.

Reditus Lusitaniæ Regis.

CAPVT V.

Annua impendia regni Lusitaniæ.

Stipendium seu præmium ministrorum seu administratorũ justitiæ in firma terra quotannis evincit 100 V. mill. ducat.

Tencæ s. dona, seu privilegia honoraria, quibus rex suos adficit ex munere, pensionémque ad vitam duntaxat præbet subducunt 300 V. mill. Ducat.

Iuras seu perpetui census irredimibiles, quos impositos dominiis tributísq. regiis habent, ac in successores abeunt singulis annis auferunt 150 V. mill. ducat.

In defensionem arciũ munimentorúmq. Africæ seu Barbariæ singulis annis requiruntur 300 V. mill. ducat.

In sustentationem quinque triremium quotannis 50 V. mill. ducat.

Ad instruendam annuam classem præsidiariam navibus Indię 300 V. mill. ducat.

Moradia seu salaria concessa evocatis quibusdam, quos rex ministros regiæ domus & equites mille penè titulis indigitat, avenę equis emendę gratia, licèt ipsa summa exigua sit, nobilésq. ii nunquam equum alant 80 V. mill. ducat. auferunt. Hujus salarii nomine multum sibi gratulantur Lusitani, velut summo honore à rege adfecti, quamvis idipsum tenue sit, àc vix solvatur.

Impensæ & necessaria in cubiculum domúmque regis Lusitaniæ ordinariè singulis annis 200 V. mill. ducatorum attrahunt; eæ locari solebant, ut etiamnum hodie cum impésis mensę *Don Alberti* Cardinalis Austriaci Gubernatorísque Portugalliæ.

In defensionem munitionemq. arcium regni Portugalliæ 200. mill. Ducat.

Vt in summa eæ impensæ subducant 1680 V. mill. Ducat.

CAPVT VI.

Civitas Lisbona.

Lisbona habet triginta duas Parochiales Ecclesias ac supra undecies mille ædes, quibus supra viciès mille habitacula continentur, excepta etiãnùm Aula regia ejusq. membris. Habet supra 120 V. mill. homines inter quos amplius quam 10. mill. Nigritæ existunt àc mancipia. Quæ omnia constant ex notatis librisque Parochorum, qui quotannis suis in Parœciis homines annotant. Excipiuntur etiamnúm ab hoc numero Aulici, Cœnobitæ, Xenodochii ægri àc ministri, item advenę omnes cum tanta sit monasteriorum claustrorúmque multitudo,

multitudo, ut locum qualem ædes tenent & ipsa facile occuparent. Sacellorum ac ædicularum sacrarũ infinitus numerus est. Plateæ 350. numerantur, exclusis vicis obliquis, ac iis qui pervii nequaquam sunt; quorũ inenarrabilis multitudo perhibetur.

CAPVT VII.

Relatio brevis Regum Lusitaniæ usque ad Philippum Caroli V. filium qui hodiè hoc regnum moderatur.

Ex Lotharingiæ Ducibus Reges Lusitaniæ ducti.

PRimus Lusitaniæ Rex fuit *Alfonsus Henriques* filius Comitis Henrici, qui ut annales referunt, gnatus fuerat Ducis Lothareni, ut alii existimant Regis Hungariæ: Verior tamen opinio Ducem Lotharingiæ patrem tradit. Is adveniens in regis Hispaniæ aulam, zelo excitatus ardenti, contra infideles Mauros qui tum penè totam Hispaniam, ipsamque Lusitaniam occupabant mirabilitèr armis sese exercuit, fœlici plane fortitudine, ut conjugio regii sanguinis dignus habitus, honorario connubio regis filiam in uxorem acciperet, dotemq. subjugatam Lusitaniæ provinciam. Is tũ Portugalliæ comes dictus. Filius huic prędictus Alfonsus nascitur anno 1094. qui maximam Lusitaniæ partẽ Mauris ereptam imperio suo subjecit, àc Principis titulo, qui in Hispania regum filiis successoribúsq. regni conceditur per 27. annos rexit, àc demum existens annorum 45. Rex coronatur, privilegio favoréque Pontificis Romani. Ab eo tempore Reges Portugalliæ dicti. Primus rex annorũ cùm esset quinquaginta duorum uxorem duxit, atque ex ea filium, tresque filias generavit, antè filio ac filia illegittimis auctus. Regnavit 46. annis. Moritur in urbe *Coymbra*, jacetque cadaver sepulchro conditum in S.Crucis monasterio quod ipse ædificari fecerat, ut & cœnobia *Alcobacæ* & S.Vincentii extra Lisbonam.

Alfonsus I. Rex.

Hic idem Rex urbem Lisbonam cœpit auxilio Germanorum seu Belgarum, qui dùm Terram sanctam petunt, belli gerendi causa contra infideles, tempestate compulsi fortè fortuna in has oras devenerunt, motíque justis regis precibus, arma eadem in Mauros Lusitaniæ tum possessores converterunt, quibus Lisbonam aliáq. loca plurima fœlicitèr eripiunt, regemque regni sui compotem faciunt. Plurima inde prœmii ergo beneficia in Germanicam nationem regio edicto manarunt, nempè immunitas vectigalium àc tributorum, circa ea quæ necessaria sunt sibi, familiæque suæ; item libertas vestimẽtorum induendorum, moniliúmque gestandorum cujusvis generis, concesso eodem privilegio item uxoribus, licèt ipsæ Lusitanæ sint. Etenim incolæ legibus circa vestimenta coercentur. Possunt adhæc nocturno tempore quinque sexve ministris comitati, sine luce aut cum facibus telis accincti cujusvis generis ambulare, quæ facultas incolis omnino denegata est. Nemo item judicum Germanos domo clausos apprehendit. Nemo judicat, nisi in crimine læsæ Majestatis. Cetera proprius judex à rege ordinatus, qui *Juis des Alemayns*, id est, Iudex Alemannorum vocatur cognoscit. Ædes eorum rex ad suos vel aulę usus, ut sæpé incolis fit, convertere nequit; ad ministeria aliqua, seu officia non compellit, tributis in defensionem regionis non coërcet. Iter facientibus hospitii commoditas præ reliquis patet. In summa plurimis gaudent immunitatibus, quas hic omnes brevitatis intuitu, quam adfecto non enarraverim. Præcipua tantum capita elegi, ex quibus nationis nostræ gloria cognosci potest, quæ & hodié aucta, stricta observatione eorundem edictorum Lisbonæ floret.

Germanorũ virtus.

Eorũ privilegia Lisbonæ.

Sanchius Rex II.

Sanchius Rex secundus filius supradicti nascitur anno 1154. Coronatur annorum 31. Habuit liberos utriusque sexus 15. Regnavit 27. annis. Moritur in urbe *Coymbra*. Anno 1212, existens 58. annorum. Sepelitur in S.Crucis monasterio.

Alfonsus Rex III.

Alfonsus ejus nominis secundus tertius rex fit, 25, annos natus; moritur anno 1223. sepultus in monasterio *Alcobassæ*.

Sanchius Capellus rex IV.

Sanchius Capellus quartus rex filius supradicti Alfonsi, coronatur annos natus 16. moritur in urbe Toletana anno 1247. sepelitur in majori templo.

Frater Sanchii Rex V.

Post obitum ejus rex coronatur frater, comes Boloniæ fitque quintus rex, regnavit 31. annis, moritur Lisbonæ. Anno 1279, sepelitur in *Alcobassæ* monasterio.

Dyonisius Rex VI.

Dyonisius filius mortui, Lisbonæ rex suscipitur, 18. annorum existens, sextusque rex fit. Imperat 46. annis, moritur in urbe *Sant Arein* anno 1325. 20. Ianuarii cùm annos natus esset 64. Sepelitur in monasterio *Olivellas* quod duobus mill. à Lisbona distat à se conditum. Vxorem duxerat Petri regis Aragoniæ filiam, quæ hodie inter sanctos relata est, ac monumentũ habet in civitate *Coymbra*, ibi multis miraculis scatet.

Alfonsus Brabus Rex VII.

Post hunc regnat septimus rex *Alfonsus Brabus*, i. audax; coronatur in urbe *Sãt Arein* natus 35. annos. Regnat annis 31. Lisbonæ moritur mense Majo anni 1356. sepelitúrq. in magno magnæ Ecclẽsiæ Choro. Hic Mauros *Salado* debellavit auxilio Regis Castellæ.

Petrus Rex IIX.

Filius ejusdem *Petrus* octavus rex terram in pace bona & justitia administravit. Moritur anno 1366. sepultus in monasterio *Alcobassæ*. Filium habebat Fernandum ac ante connubium ex *Dona Ynes* seu Agnete de *Castro* Iohannem & Dyonysium.

Fernandus IX. Rex.

Post hujus regis obitum Fernandus prædictus coronatur nonus Portugalliæ rex. Vxorem duxit *Leonoram Gundisálvã Teßes* quæ antea maritum habuerat *Laurentium Vaaz de Cunha*, cui vi à rege erepta in ejus

consortium

consortium concessit. Aliàs imperavit annis 17. legum custos, & vindex facinorosorum, vagorúmq. hominum. Moritur anno 1383. cùm 43. annorum esset. Sepelitur in S. Francisci choro in urbe *Sant Arein*.

Post obitum Fernandi ex Castilia rex *Ioannes* cum uxore Beatrice advenit, suscepturus regni Lusitaniæ coronam. Sed obstitit filius illegitimus regis Petri, àc frater Fernandi qui regem Castiliæ devincit ac fundit in *S. Georgii Campo* memorabili prælio, cujus rei gestæ in memoriam opulentum ibidem cœnobium condit, quòd à pugna nomen dat. Idem ergo illegitimus coronatur rex Lusitaniæ decimus, existens annorum 38. Vixit 76. annis, moritur 14. Augusti anno 1433. sepultus eodem in Pugnæ monasterio. Hic arcē urbémq. *Septam* Mauris in Africa abstulit, paterque fuit Fernandi pricipis qui hodiè inter Sāctos numeratur. (Johannes Rex X.)

Post eum regnat filius *Duartius* seu *Eduardus* undecimus Lusitaniæ rex. Vixit 42. annis; regnavit 5. Obiit in palatio conventus S. Thomæ. Anno 1438. sepultus in Pugnæ cœnobio. (Eduardus Rex XI.)

Alfonsus supradicti regis filius nascitur in urbe *Sant Arein* anno 1432. verùm cum 6. tantum mortuo patre annorum esset, ejus vice regnat infans *Petrus* usque in annum 1448. quo Alfonso regnum traditur duodecimo Portugalliæ regi. Obiit in urbe *Sant Arein* eodem in cubiculo in quo natus fuerat 28. Augusti anno 1481; apud avos sepelitur in monasterio Pugnæ. (Alfonsus Rex XII.)

Sequitur eum filius *Iohannes* cognomēto *Magnus*, secundus ejus nominis, decimus tertius Lusitaniæ rex. Nascitur Lisbonæ quarta Maii anno 1455. Hic judicio publicè damnatū decapitari jussit Fernandum ducem *Bergança* nempè in foro urbis *Eboræ* 22. Iunii anno 1483. suâq. manu interfecit pugione *Domingum* ducem *Begia* fratrem uxoris suæ Leonotæ; Manuelem fratrem ducis mox evocans, eique ducatum tradēs. Vixit 40. annis. Obiit *Alvori* in Balneis 25. Octobris anno 1495. sepultus in monasterio Pugnæ. (Iohannes Magnus Rex XIII.)

Hujus regis ex testamento regnum suscipit dux *Viseu Emanuel*, fitque decimus quartus Lusitaniæ rex, coronatur in *Alcaçer do sal* 27. Octob. anno 1495. Hic Iudæos omnes ad baptismum compellit, inuitósq. Lisbonā expellit anno 1499. unde & portæ *Moreiræ* hodie nomen est. Ejus tempore inter hosce novos Christianos ac plebem Lisbonæ ingens tumultus oritur, dissipantúrque facultates Iudæorum, officinæ àc ædes confringuntur, cum multorum internecione. At regis acerbâ vindictâ demùm vindicatur pacatúrque. Idem primùm detexit navigationem in Orientalem Indiam portúsque terræ Præsbyteri Iohannis; adjecit item imperio suo arces urbésq. *Saffyn* & *Azamor* in terra Africa. Obiit Lisbonæ S. Luciæ festo anno 1521. sepeliturque in monasterio *Bethlehem*. (Emanuel rex XIV.)

Post ejus obitum regnat Iohannes tertius, decimus quintus Lusitaniæ rex, natus mense Iunio, anno 1502. in urbe Lisbonæ ubi rex suscipitur anno 1521. Hic pacificæ naturæ, liberalis, amicissimus clero, artibúsque liberalibus universitatem Coymbricensem instituit, obiitque 11. Iunii. Anno 1557. sepultus in monasterio Bethlehem. (Iohannes Rex XV.)

Hunc sequitur *Sebastianus* decimus sextus rex. Hic principis Portugalliæ filius erat, fillii supradicti regis Iohannis, qui vivente etiamnùm patre Ioannam Caroli Quinti Imperatoris filiam, sororémque Philippi regis Hispaniæ uxorem dūxerat. Etenim vita fungitur prægnante uxore, quæ Sebastianum parit regem post avi sui obitum die S. Sebastiano sacro anno 1553. Idem anno 1578. magno cum exercitu in Africam transmittit, ibíque à Mauris cum suis cæditur, remanētibus quibusdam captivis. (Sebastianus Rex XVII.)

Post eam cladem inauguratur in Lusitania Henricus Cardinalis avunculus magnus prædicti regis Sebastiani, erátque decimus septimus Lusitaniæ rex. Obiit anno 1580. testamento instituens Philippum Hispaniæ regem, ut legittimum successorem regni Portugalliæ, quòd pater ejus Carolus V. uxorem habuisset filiam majorem natu Emanuelis, Philippi regis matrem, sororemq. avi Sebastiani ac supradicti Henrici, licet frater alter superfuisset ejusdem Henrici Ludovicus dictus, qui filium reliquerat Antonium Priorem Ocratensem Crucigerorum militum S. Iohannis à Lusitanis in regem ideò expetitum. At pervicit rex Philippus, expellitque Antonium; Regni coronam suscipit, anno 1581. in monasterio S. Thomæ inauguratus per tres status seu ordines regni, nempè clerum, nobilitatem & tribunos plebis; ac rex legittimus proclamatus. Erátque Lusitaniæ rex decimus octavus redactâ coronâ Portugalliæ ad Castellanorum imperium, cùm 442. anni effluxissent sub Lusitanis regibus, facto initio primùm à ducibus Lotharingiæ & Castellæ regibus, àc nunc terminato iisdē pricipibus. (Henricus Rex XVII. — Philippus rex XIIX.)

FINIS.

INDEX SEV ELENCHVS
Jtinerarii.

Ficus

Relatio

Index pro Bibliopegis.

In secundo libro continentur.

Sequitur Tabula seu Index locorum foliorúmque quibus apponi hujus libri Chartæ Geographicæ ac figuræ debent in Bibliopegorum instructionem.

Tabulæ Geographicæ ubi ponendæ.

In libro secundo.

FINIS.

